

**Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна**

ЮРИДИЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

**ХІ МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ СТУДЕНТІВ ТА
МОЛОДИХ ВЧЕНИХ**

**«Від громадянського суспільства –
до правової держави»**

***ЗБІРНИК ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ
Internet-конференції***

24 квітня 2015 року, м. Харків

Харків - 2015

*Рекомендовано до друку на засіданні Вченої ради юридичного факультету
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна,
протокол № 10 від 7 квітня 2015 року*

ВЗ6 ВІД ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА – ДО ПРАВОВОЇ ДЕРЖАВИ:

міжнародна конференція молодих вчених та студентів, 24 квітня 2015 р., м. Харків: Збірник тез доповідей. – Харків: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. – 520 с.

ISSN 2310-8665

Зважаючи на темпи життя, інформатизацію суспільства і дедалі зростаючу роль інформаційних технологій XI Міжнародна конференція молодих вчених та студентів «Від громадянського суспільства – до правової держави», що ініційована юридичним факультетом Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна відбувається у рамках Internet-заходу. З огляду на важливість заходу, спрямованого на пропаганду освіти та науки серед молоді, а також актуальність заявленої тематики, конференція сприятиме поглибленню досліджень проблем сучасної юридичної науки та становленню сучасного юриста з розвинутим самостійним мисленням, який здатен правильно аналізувати широке коло актуальних питань соціуму.

Усі учасники наукового заходу та інші зацікавлені особи мають змогу безпосередньо спілкуватися з авторами розміщених публікацій за вказаними їх електронними адресами. До збірника увійшли тези студентів та молодих вчених, присвячених проблемам становлення громадянського суспільства і правової держави, які вміщують в себе наступні напрями: 1. Теорія та історія держави і права. Історія політичних і правових вчень. Філософія права. 2. Конституційне право. Міжнародне право. Муніципальне право. 3. Цивільне право та сімейне право. Цивільний процес. 4. Кримінальне право. Кримінально-процесуальне право. Криміналістика. Кримінологія. Кримінально-виконавче право. 5. Адміністративне право. Адміністративне процесуальне право. Митне та податкове право. 6. Трудове право та право соціального забезпечення. 7. Екологічне, земельне та аграрне право. 8. Фінансове право. Банківське право. 9. Господарське право та господарський процес. 10. Право інтелектуальної власності. Інформаційне право. 11. Проблеми боротьби зі злочинністю. Національна, регіональна та міжнародна безпека.

Редколегія: Т.Є. Кагановська, д.ю.н., професор, Заслужений юрист України (головний редактор); М.В. Даньшин, д.ю.н., доцент (заступник головного редактора); В.М. Трубников, д.ю.н., професор; М.В. Руденко, д.ю.н., професор, Заслужений юрист України; І.В. Венедіктова, д.ю.н., професор; М.М. Воронов, к.ю.н., доцент.

Адреса редколегії: Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна, Інститут соціології, психології і права, юридичний факультет, майдан Свободи, 6, м. Харків 61022, т.: (057) 707-53-81.

Редколегія може не поділяти погляди, викладені у збірнику. Автори опублікованих матеріалів несуть відповідальність за їх зміст. Тези друкуються в авторській редакції.

ОРГКОМІТЕТ

Голова Оргкомітету – Кагановська Т.Є., декан юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, завідувач кафедри державно-правових дисциплін, доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України

Заступник голови Оргкомітету – Даньшин М.В., заступник декана юридичного факультету з наукової роботи Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, професор кафедри кримінально-правових дисциплін, доктор юридичних наук, доцент

Координатор Оргкомітету – Хабарова Т.В., аспірант кафедри державно-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

Помічник – Пилаєва В.М., аспірант кафедри державно-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

Члени Оргкомітету:

Венедіктова І.В., завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, доктор юридичних наук, професор

Трубников В.М., завідувач кафедри кримінально-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, доктор юридичних наук, професор

Руденко М.В., завідувач кафедри правосуддя юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України

Воронов М.М., завідувач кафедри конституційного, муніципального і міжнародного права юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, кандидат юридичних наук, доцент

Чуприна Ю.Ю., аспірант кафедри державно-правових дисциплін юридичного факультету ХНУ ім. В.Н. Каразіна

ВСТУПНЕ СЛОВО

Вельмишановні учасники конференції!

Щиро вітаємо Вас з початком роботи XI Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених під загальною назвою «Від громадянського суспільства – до правової держави». На нашому факультеті це щорічний науковий захід, який втілює у життя столітні славетні традиції юридичної науки Харківського університету та об'єднує талановиту молодь, якій не байдужі проблеми права своєї держави та особистого розвитку. Саме з метою становлення сучасного юриста з розвинутим самостійним мисленням, який здатен правильно аналізувати широке коло актуальних питань соціуму, 24 квітня 2015 року, на базі юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, відбулася конференція студентів, аспірантів і молодих вчених, що присвячена різноманітним аспектам проблематики правової науки в сучасних умовах.

Проведення нашого наукового заходу серед молоді обумовлене нагальною потребою в апробації окремих положень рефератів, наукових повідомлень, дипломних робіт та дисертацій, а також гарною можливістю залучити до наукового життя студентів молодших курсів, які тільки ще розпочинають здобувати особистий науковий досвід та активно здійснюють перші кроки у науці. Залучення студентства до науки є одним з пріоритетних напрямків сучасної діяльності юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, що посилюється проведенням на належному методологічному рівні фундаментальних та прикладних наукових досліджень з актуальних проблем сучасного державно-правового будівництва в Україні. Зокрема це проблеми, пов'язані з розвитком громадянського суспільства, демократії, реальним забезпеченням прав та свобод людини і громадянина, здійсненням конституційної, адміністративної і судової реформ, співвідношенням законодавчої, виконавчої і судової влад, підвищенням ролі права у регулюванні суспільних відносин, з проблемами громадянського суспільства.

Нам приємно, що організатором конференції традиційно є юридичний факультет Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, що готує майбутніх юристів, на яких будуть покладені завдання з побудови в Україні демократичної, і, підкреслюємо, правової держави. Це надзвичайно складне завдання, яке включає проведення судової реформи, реформування правоохоронних органів, а також пошук оптимальних шляхів з удосконалення чинного законодавства України. У останній час відбулися суттєві зміни в суспільно-політичному житті, які вимагають адекватного відображення у правовій реальності, вироблення ефективного механізму регулювання суспільних відносин, основним елементом якого є право.

Будь-яка наукова конференція є унікальною можливістю обміну думками та апробуванням своїх теоретичних напрацювань її учасниками, також вона об'єднує науковців різних міст та навчальних закладів, створюючи перспективи для подальшого спілкування. Це важливо для молоді особливо на етапі їх становлення як дослідників юридичної науки і гідних громадян своєї країни. Тому, з метою стимулювання студентства та молодих вчених до науково-дослідницької діяльності конференція проходить безкоштовно для її учасників. Також беручи до уваги дедалі зростаючу роль інформаційних технологій спілкування під час її проведення передбачене у форматі Internet-заходу. Тим самим ці матеріали конференції знаходяться у відкритому доступі на сервері Центральної наукової бібліотеки в мережі Internet в Університетському інституційному репозитарії eKhNUIR (електронний архів). Нагадуємо, що репозитарій ХНУ імені В. Н. Каразіна має власний ISSN 2310-8665. Тим самим, репозитарій має статус повноцінного електронного видання (ресурсу, що постійно

оновлюється), в якому можна публікувати результати досліджень як в першоджерелі, нарівні з друкованими виданнями).

У роботі XI Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів і молодих вчених взяло участь понад 150 студентів, аспірантів, здобувачів та науковців практично усіх провідних юридичних факультетів та профільних ВНЗ України, які мали реальну змогу активно обмінятися своїми думками з приводу найрізноманітніших сучасних актуальних питань правової науки в Україні.

Сподіваємося, що цікаві та інформативні доповіді сприятимуть жвавому науковому резонансу серед молоді та поглибленню досліджень проблем сучасної юридичної науки на етапі становлення майбутнього юриста-професіонала, який здатен самостійно мислити.

У нас завжди була, є і буде віра у наші власні сили і можливості нашої країни і наших людей. Це допомагає нам жити, творити, зростати.

*Успіхів Вам у Ваших починаннях, звершень і перемог!
До нових зустрічей!*

ОРГКОМІТЕТ

СКЛАД ЗЕМЕЛЬ ВОДНОГО ФОНДУ

Агапов Олександр Олегович
студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

Ключові слова: прибережні захисні смуги, берегові смуги водних шляхів, водоохоронні зони.

Земельні ділянки, які знаходились безпосередньо біля водних об'єктів, здавна являли господарську цінність. Через високу забезпеченість водою вони були найбільш продуктивними угіддями, важливими сировинними джерелами сільського господарства і промисловості.

Право власності на землю гарантується. Це право набувається і реалізується громадянами, юридичними особами та державою виключно відповідно до закону.[1]

Відповідно до статті дев'ятнадцятої Земельного Кодексу України землі водного фонду є самостійною складовою земель української держави.

До їх складу згідно зі ст. 58 ЗК України і ст. 4 Водного кодексу належать землі, зайняті: а) морями, річками, озерами, водосховищами, іншими водними об'єктами, болотами, а також островами; б) прибережними захисними смугами вздовж морів, річок та навколо водойм; в) гідротехнічними, іншими водогосподарськими спорудами та каналами, а також землі, виділені під смуги відведення для них; г) береговими смугами водних шляхів. Зазначений перелік, є вичерпним.[2; с. 492]

Чинний Земельний кодекс України виділяє кілька видів земель водного фонду. Головною частиною цих земель є землі покриті водою. Фактично всі водні об'єкти займають земельні ділянки, на яких вони знаходяться. Виняток становлять лише підземні води і джерела, тому що вони розміщені в надрах землі. До водопокритих земель відносять лише земельні ділянки, які покриті водою тривалу частину року.[2;с. 493] Землі, вкриті водою нетривалий час, не належать до водопокритих земель.. Не належать до цих земель і земельні ділянки, на яких розташовані штучні плавальні басейни, системи комунальних і промислових водопроводів тощо.[3; с. 333]

Другий вид земель водного фонду складають землі, зайняті болотами й островами. Відповідно до Водного кодексу України болото — це надмірно зволожена земельна ділянка із застоєм водним режимом і специфічним рослинним покривом. Болота не належать до водних об'єктів. Вони є особливим типом наземних екосистем, для яких характерні надлишкове зволоження, наявність вологолюбивої рослинності і процес формування торфу.

Особливість островів полягає в тому, що вони фактично відокремлені від суші з усіх боків водами, і їх правовий режим залежить від режиму водних об'єктів.

До третього виду земель водного фонду відносять землі: зайняті прибережними захисними смугами уздовж морів, річок і навколо водойм; береговими смугами водних шляхів; виділені під смуги відведення для гідротехнічних та інших водогосподарських споруд і каналів. Вони призначені для охорони водних об'єктів від забруднення, засмічення, виснаження та здійснення певної господарської діяльності, безпосередньо пов'язаної з тривалим та достатньо активним використанням водних об'єктів. Прибережні захисні смуги є складовою водоохоронних зон і встановлюються у їх межах. Ці смуги безпосередньо прилягають до водних об'єктів. Головна мета виділення земель під прибережні захисні смуги полягає в охороні поверхневих водних об'єктів від забруднення, засмічення та збереження їх водності. Згідно зі ст. 60 ЗК України вони встановлюються уздовж урізу води (у меженний період) шириною: а) для малих річок, струмків і потічків, а також ставків площею менш як 3 га — 25 м; б) для середніх річок, водосховищ на них, водойм, а також ставків площею понад 3 га — 50 м; в) для великих річок, водосховищ на них та озер — 100 м.[3; с.335]

Розмір та межі прибережної захисної смуги уздовж морів та навколо морських заток і лиманів встановлюються за проектами землеустрою, а в межах населених пунктів — з урахуванням вимог містобудівної документації.

Конкретні розміри і межі прибережних захисних смуг уздовж морів і навколо морських заток і лиманів ЗК України не визначає. У цих випадках їх встановлюють відповідно до проектів землеустрою. Разом з тим слід зазначити, що у ст. 88 Водного кодексу України щодо цих водних об'єктів передбачено виділення прибережної захисної смуги завширшки не менше 2 км від урізу води. Тому ширина таких смуг згідно з проектами землеустрою має бути не меншою як два кілометри.

Смуги відведення виступають самостійною складовою частиною земель водного фонду. Вони включають земельні ділянки водного фонду, на яких встановлюється особливий правовий режим їх використання для забезпечення експлуатації та захисту від забруднення, пошкодження та руйнування магістральних, міжгосподарських та інших каналів на зрошувальних і осушувальних системах, гідротехнічних та гідрометричних спорудах, а також водойм і гребель на берегах річок.

Розміри та режим використання земельних ділянок смуг відведення визначаються за проектами землеустрою, які розробляються і затверджуються водокористувачами після погодження зі спеціально уповноваженими центральними органами виконавчої влади з

питань екології та природних ресурсів і органами водного господарства. Берегові смуги водних шляхів — також самостійний елемент земель водного фонду. Відповідно до ст. 64 ЗК України і ст. 92 Водного кодексу України вони встановлюються тільки на судноплавних водних шляхах за межами населених пунктів. Згідно зі ст. 67 Водного кодексу України перелік внутрішніх водних шляхів, віднесених до категорії судноплавних, затверджує Кабінет Міністрів України. У Земельному кодексі не встановлюються конкретні розміри земельних ділянок берегових смуг водних шляхів. Їх розміри визначаються за проектами землеустрою.

Окремий вид земель водного фонду становлять землі, зайняті безпосередньо гідротехнічними, іншими водогосподарськими спорудами та каналами. У ст. 58 ЗК України додатково вказується, що для створення сприятливого водного режиму водних об'єктів встановлюються їх водоохоронні зони. Вони фактично забезпечують охорону поверхневих водних об'єктів (природних водойм, водотоків і штучних водойм) і морів.[4] Водоохоронні зони являють собою земельні ділянки, що є природоохоронною територією регульованої господарської діяльності. У складі водоохоронних зон виділяють прибережні захисні смуги, які належать до земель водного фонду. Тому землі водоохоронних зон частково є землями водного фонду, оскільки у їх межах виділено прибережні захисні смуги. Порядок визначення розмірів і меж водоохоронних зон та режиму ведення господарської діяльності в них затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 8 травня 1996 р. № 4862.

Водоохоронна зона має визначені межі. Зокрема, виділяється внутрішня і зовнішня межі. Внутрішня межа водоохоронної зони збігається з мінімальним рівнем води у водному об'єкті. При цьому не має значення категорія водного об'єкта, його правовий режим та цілі використання. Зовнішня межа водоохоронної зони залежить від категорії земель, видів населених пунктів та природних характеристик водних об'єктів. На землях водного фонду відповідно до Водного кодексу України можуть бути виділені земельні ділянки для створення зон санітарної охорони й окремі пояси особливого режиму цих зон.

Зона санітарної охорони—це територія й акваторія, на якій запроваджується особливий правовий режим для запобігання погіршенню якості води джерел централізованого водопостачання у районах забору води. Зони санітарної охорони джерел і об'єктів централізованого водопостачання входять до складу водоохоронних зон і поділяються на три пояси особливого режиму: перший пояс (суворого режиму) включає територію розміщення водозабору, майданчиків водопровідних споруд і водовідвідного каналу; другий пояс (обмежень) — територія, на якій встановлюються певні обмеження

господарської діяльності; третій пояс (спостереження) — територія, призначена для спостереження за станом водних об'єктів і веденням господарської діяльності з метою охорони джерел водопостачання від забруднення, засмічення та інших видів недбалого користування

Список використаної літератури:

1. Конституція України// Відомості Верховної Ради, 1996, №30, ст.141
2. Навчальний посібник Мірошніченко А.М. – К.: Алерта, ЦУЛ, 2011. – 678с.
3. Земельне право України: Підручник / М. В. Шульга, Г. В. Анісімова, Н. О. Багай, А. П. Гетьман та ін.; — К.: Юрінком Інтер, 2004. — 368 с.
4. Мірошніченко А.М., Марусенко Р.І. Науково-практичний коментар Земельного Кодексу України. – К.: Алерта, 2013.- 544с.
5. Земельний Кодекс України від 25 жовтня 2001 року// Відомості Верховної Ради України.- 2002- №3-4 – ст.27

НЕКОТОРЫЕ ОСОБЕННОСТИ ПРОТИВОДЕЙСТВИЯ ОРГАНИЗОВАННОЙ ПРЕСТУПНОСТИ

Байлыев Кервен Алламыратоглы
студент-магистр V курса, гр. ЮП-54
юридического факультета
Харьковского национального университета
имени В.Н. Каразина
E-mail: fiat.iustitia.pereat.mundus@mail.ru

Ключевые слова: организованная преступность; организованное преступление; преступные формирования; коррупция; террористическая организация; экономическая преступность.

Понятие «организованная преступность» связано с такими понятиями, как «организованное преступление», «организованная группа», «организованная преступная деятельность», «преступное сообщество». Везде употребляются слова «организация», «организованный». В отечественной криминологии прочно утвердилось понятие «групповая преступность». Однако даже значительное число групп преступников, совершающих хищения, рэкет, преступления, связанные с наркотиками, контролем проституции и азартных игр, еще не говорит о наличии в государстве организованной преступности.

Понимание организованной преступности еще меньше определено, чем насильственной, корыстной или экономической. В основе выделения организованной преступности из общего противоправного поведения лежат характер и степень

организованного взаимодействия нескольких преступников между собой при осуществлении своей пролонгированной деятельности.

Трудность изучения организованной преступности в некоторой степени связана с недостаточной определенностью понятия «организованная преступность», с большой вариантностью определений, предлагаемых различными учеными-юристами.

При совершении несколькими лицами не просто преступления, пусть и самого тяжкого, а организованного преступления им надо предварительно объединиться и согласовывать свои действия при подготовке, покушении и совершении преступления.

При совершении организованного преступления и группа должна быть определенным образом организована, она должна выработать план, подчинять этому плану коллективные усилия, ее члены вынуждены согласованно решать возникающие при реализации плана проблемы, совместно их корректировать в конкретных условиях. Организованная группа вполне может быть создана для совершения одного преступления. Например, похищения крупной суммы денег из банка или из машины инкассаторов.

В приведенных примерах речь пока шла об организованном преступлении и организованной группе, создаваемой для совершения такого преступления или преступлений. Но когда налицо множество организованных преступлений и множество таких организованных групп, нередко употребляется термин «организованная преступность», отражающий именно указанное множество, но отнюдь не внутреннюю взаимосвязь различных организованных преступлений между собой и, соответственно, разных организованных групп.

Однако существует определенная логика развития организованных групп и организованных преступлений, появление новых опасных типов преступных объединений. В ее основе, как уже отмечалось ранее, лежат изменения целей и мотивов преступников, логика самого криминального поведения.

Расширение масштабов преступной деятельности связано с привлечением все большего числа различных субъектов. На практике ими бывают и физические лица, и уже функционирующие организованные группы, специализирующиеся на совершении различных преступлений, и юридические лица, например, через которых отмываются и приумножаются преступные доходы. Возникает необходимость обеспечения слаженного характера деятельности различных субъектов, участвующих в широкомасштабной организованной преступной деятельности. С учетом количества и характера таких субъектов создается система управления (многоуровневая либо нет и т.п.).

«Организованная преступность – это продукт противоречий между объективными законами экономики и субъективными методами, которыми пользуются господствующая административно-бюрократическая система в управлении экономикой»

По нашему мнению, государство своевременно не создало правовые, экономические, финансовые инструменты, столь необходимые для осуществления конструктивного государственного регулирования, что привело к значительным бюджетным потерям и противоправным проявлениям в финансовой сфере. Это во многом способствовало появлению теневой экономики. Государство, ликвидировав частную собственность, создало обстановку, в которой средства производства исключительно принадлежат государству, а значит никому. В стране власть над землей, заводами, железными дорогами и другими средствами и ценностями, в том числе и над производителем, принадлежала не частному собственнику, а должностным лицам, государственным служащим с распределением по номенклатурной должности.

Организованную преступность можно рассматривать как побочное детище административно-бюрократической системы со всеми вытекающими отсюда последствиями.

В настоящее время в стране сложилась катастрофическая ситуация. Государство и общество утратили контроль над преступностью, идет массовое разграбление богатств Украины. По мнению С.В. Ванюшкина сегодня факторами, определяющими разрастание организованной преступности, являются:

- провалы в экономике, постоянное ухудшение в этой сфере и, как следствие, падение жизненного уровня значительной части населения, резкая дифференциация в обществе;
- сохраняющаяся на протяжении длительного времени социально-политическая напряженность, вызванная непрекращающимися конфликтами, забастовками, вооруженными столкновениями и войнами;
- укрепляющееся неверие людей в способность органов местной власти решить возникающие проблемы и обусловленное этим стремление значительной части населения использовать для получения денежных средств незаконные пути;

По нашему мнению, в этих условиях не только бывшая коммунистическая и ныне действующая государственно-властная элита, а также организованные преступные сообщества успешно скупают недвижимость, отмывая криминальные деньги и занимая тем самым экономические высоты.

В политической сфере Л.Д. Гаухман отмечает, что «легализация выражается, прежде всего, в выдвижении лидеров бывшей теневой экономики и партийно-государственной

номенклатуры в депутаты представительных органов, а также на занимаемые должности в органы исполнительной власти». Наблюдается процесс полного отчуждения государственной власти от своих граждан.

В правовой сфере, как указывает Л.Д. Гаухман, легализация организованной преступности связано с правотворчеством, в одних случаях с бездеятельностью, а в других, со способствующей организованной преступности деятельностью законодателя.

Очень важной причиной разрастания организованной преступности является процесс ее самовоспроизводства и правового противодействия со стороны государства, организованные преступные формирования быстро расширяют свою преступную деятельность вширь и вглубь, проникая все дальше в экономические и политические структуры общества.

Рассматривая вопрос об отграничении организации преступного сообщества (преступной организации) от других составов преступлений, нельзя не сказать об организации, которая уголовным законом не признана преступной, хотя ее цели являются преступными. Речь идет о террористической организации, ответственность за создание которой предусмотрена в ЗУ «О борьбе с терроризмом». В ст. 1 Закона дается ее определение: «террористическая организация - устойчивое объединение трех и более лиц, созданное с целью осуществления террористической деятельности, в рамках которого осуществлено распределение функций, установлены определенные правила поведения, обязательные для этих лиц во время подготовки и совершения террористических актов. Организация признается террористической, если хотя бы один из ее структурных подразделений осуществляет террористическую деятельность с ведома хотя бы одного из руководителей (руководящих органов) всей организации».

Закон об уголовной ответственности не предусматривает ответственность за создание террористической организации, но цель ее создания является преступной. В частности, ЗУ «О борьбе с терроризмом» одной из форм террористической деятельности определяет организацию преступного сообщества (преступной организации) для совершения террористических актов (ст. 1). Указанный закон раскрывает понятие террористических актов – непосредственное совершение преступления террористического характера в форме взрыва, поджога, применения или угрозы применения ядерных взрывных устройств, радиоактивных, химических, биологических, взрывчатых, токсических, отравляющих, сильнодействующих, ядовитых веществ; уничтожения, повреждения или захвата транспортных средств или других объектов; посягательства на жизнь государственного или

общественного деятеля, представителя национальных, этнических, религиозных или иных групп населения; захвата заложника, похищение человека; создания опасности причинения вреда здоровью или имуществу неопределенного круга лиц путем создания условий для аварий и катастроф технологического характера либо реальной угрозы создания такой опасности; распространения угроз в любой форме и любыми средствами; иных действий, создающих опасность гибели людей; причинения ущерба либо наступления иных общественно опасных последствий (ст. 1).

В условиях международной интеграции, в том числе в сфере борьбы с организованной преступностью, рассмотрение проблемы борьбы с преступными сообществами (организациями) в Украине без изучения опыта других стран было бы не полным. Необходим анализ и международных норм. Организованная преступность, несмотря на национальные особенности, имеет определенные сходные черты с зарубежной организованной преступностью. Это обуславливает необходимость объединения усилий всех стран в борьбе с ней.

Таким образом, подводя итог вышесказанному необходимо отметить, что организованная преступность – сложное антисоциальное явление, не имеющее государственных границ, проникающее во все сферы общественных отношений и, несомненно, влияющая на экономическую, социально-политическую безопасность любого государства, в том числе Украины.

Проблемы борьбы с организованной преступной деятельностью находятся в центре внимания правоведов – ученых, практиков, а также общественности. Регулярно проводятся конференции, появляются публикации, высказывается множество предложений, направленных на повышение эффективности борьбы с нею.

Однако, на наш взгляд, в настоящее время нужно переходить на качественно новый этап защиты общества от организованной преступной деятельности или, по крайней мере, создать для этого условия, а не искать у разных стран готовую систему борьбы с организованной преступности. И еще надо понимать, что в настоящее время организованная преступность становится более экономической преступностью, постепенно теряя характер насилия, принуждения должностных лиц, угрозой в отношении семьи и убийств, а часто совершается подкупом и с помощью коррупции.

Научный руководитель: к.ю.н., Слинько Дмитрий Сергеевич.

ЩОДО ЗАПОБІГАННЯ ЖІНОЧОЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Беспала Таміла Сергіївна
студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна
E-mail: tbiespalaia@list.ru

Ключові слова: попередження жіночої злочинності, жіноча злочинність, особистість злочинця, попередження злочинів, суб'єкти попередження злочинів.

Одним з видів злочинності є жіноча злочинність. З цього приводу слід зауважити, що злочинна поведінка жінок найнегативнішим чином впливає на сім'ю і на суспільство в цілому. Стан даного виду злочинності є показником морального здоров'я суспільства, його духовності, ставлення до базових загальнолюдських цінностей. Саме тому в даний час виникла потреба у постійному вивченні жіночої злочинності, виявленні факторів, які сприяють даному виду злочинності та у розробці заходів по запобіганню вчинення таких злочинів. Розробка та удосконалення заходів профілактики злочинності жінок необхідна у зв'язку з інтенсивним зростанням даного виду злочинів, які здійснюють негативний вплив на суспільство, його інститути, а особливо на сім'ю.

Дуже багато зусиль та уваги науковці приділяють запобіганню злочинності в цілому, й запобіганню злочинності жінок зокрема.

На думку А. П. Закалюка, запобігання злочинності як різновид суспільної діяльності належить до таких важливих напрямків останньої, як соціальний контроль та соціальна профілактика [8, с.264].

Одним із найважливіших видів запобігання злочинності є профілактика злочинів. Цей вид діяльності виділявся дослідниками, перш за все, на основі проведення відмінності між заходами кримінологічними і заходами, закріпленими в нормах кримінального, кримінально-виконавчого і кримінально-процесуального права [6, с.126].

Об'єкт профілактики злочинів включає, по-перше, соціальне середовище, що містить в собі детермінанти злочинності (групи і осіб, для яких нормою є поведінка, що містить соціальні відхилення, проте не є злочинною), по-друге, соціальне середовище, що містить елементи цієї злочинності (професійні злочинці і злочинні групи, які об'єднують цих осіб).

Профілактика злочинності - здійснювана державними і недержавними органами, посадовими і непосадовими особами діяльність за допомогою примусу, виховання, захисту прав і законних інтересів особи, надання соціальної і правової допомоги з метою усунення

або нейтралізації детермінант злочинності, можливостей соціального середовища по їх відтворенню, суспільної небезпеки професійних злочинців і їх об'єднань.

Детермінанти жіночої злочинності, як і злочинності в цілому, слід розглядати на трьох рівнях, а саме: загальносоціальному, соціально-психологічному і психологічному.

Загальносоціальні детермінанти жіночої злочинності пов'язані з соціальними процесами, що відбуваються в суспільстві в цілому (перш за все макроекономічними процесами) і відображаються на способі життя цілих макрогруп (вікових, національних, професійних і т. д.).

Як зазначає О.М. Джужа, в основі всієї профілактичної роботи повинні вирішуватись такі питання:

- забезпечення жінки роботою і заробітною платою;
- підвищення її освіти і кваліфікації;
- допомога сім'ям з дітьми; - захист моральності, гідності і честі жінки;
- проведення соціально-виховних заходів [4, с.242].

Профілактика антигромадської поведінки і злочинів жінок має велике моральне значення. Позитивні результати в цій сфері можуть привести до оздоровлення моральності, зміцнення соціально схвалюваних стосунків в багатьох сферах життя (в першу чергу в сім'ї), поліпшенню виховання підростаючого покоління.

Робота по попередженню злочинності жінок повинна охоплювати передусім ті сфери життєдіяльності, в яких формуються негативні риси їх особистості і в яких вони частіше скоюють злочини. Це побут і виробництво. Украв небажано, наприклад, щоб завантаженість на роботі заважала догляду за дітьми або повноцінному відпочинку. Усі ці питання вирішити надзвичайно важко, оскільки вони пов'язані з глобальними проблемами суспільства, загальним економічним розвитком країни, зміною багатьох наших звичних уявлень. Проте без їх рішення ефективно попереджати антисуспільну поведінку жінок неможливо.

Велике значення для профілактики злочинності жінок має допомога сім'ї, у тому числі у рамках спеціальних програм. Окрім фінансової і матеріальної, сім'ї повинні отримувати істотнішу допомогу по догляду за дітьми, термінову допомогу в кризовій ситуації (наприклад, у зв'язку з хворобою одного з її членів, у разі розпаду сім'ї), різного роду рекомендації, особливо для самотніх матерів.

Соціальна підтримка (наприклад одинокої матері) повинна включати не лише виплату їй грошової допомоги. Не менш важливо надати їй можливість більше заробляти, підняти соціальний престиж своєї праці, отримати вищу кваліфікацію і т. д. Як наголошує Н.А.

Кулініч, серед правопорушниць - жінок більшість складають ті, заробіток яких був невеликий, які зайняті були в основному на неprestижних роботах або взагалі не працювали. Досить велика частина, зокрема, серед повій, одиноких матерів [7, с.244].

Крім цього, можливе застосування до дівчат, що допускають правопорушення, громадських, адміністративних, цивільно-правових і примусових заходів виховного характеру, а при скоюванні злочинів - кримінально-правових заходів.

Велике значення мають проблеми злочинності, пов'язані з трудовою діяльністю жінок. В першу чергу слід відмітити, що такі проблеми в повному об'ємі можуть бути вирішені при підйомі економіки усієї країни, зростанні реальних прибутків населення, заробітної плати чоловіків, професійно-кваліфікаційної підготовленості жінок, скороченні їх робочого дня або робочого тижня при збереженні попередньої заробітної плати передусім для тих, хто має дітей, поліпшенні умов праці і т. д. Потрібно істотно скоротити число жінок, зайнятих на важких і шкідливих роботах.

Тому виникає потреба у чітких, науково обґрунтованих програмах перекваліфікації, працевлаштування жінок з урахуванням науково-технічного прогресу і ринкового виробництва.

Варто погодитись з думкою А.Б. Благої про те, що в перспективі у міру зміцнення нашої економіки має бути вирішене ще одне дуже складне і таке ж важливе соціальне завдання, яке матиме велике значення для попередження жіночої злочинності. Мова йде про те, щоб надати жінці право вільного вибору: тільки працювати або займатися громадською діяльністю, тільки бути домогосподаркою і виховувати дітей або поєднувати усі ці заняття [2, с.216].

В зв'язку з кризою в державі виникла особлива проблема працевлаштування та забезпеченням житлом жінок. Практика показує, що влаштувати на роботу навіть молоду жінку не так просто. Складність тут виникає не лише тому, що не завжди можна знайти для неї роботу, але і у зв'язку з тим, що далеко не кожна з них погодиться піти на ту посаду, яку їй пропонують.

Як зазначає В.І. Варивода, у ранній профілактиці сексуальної деморалізації дівчаток значну роль можуть зіграти медичні працівники, що надають їм гінекологічну і венерологічну допомогу. Вони здатні не лише своєчасно виявляти і лікувати гінекологічні розлади і венеричні хвороби, але й встановлювати тих з них, які вже почали здійснювати аморальні дії, а також визначати джерело впливу, що розбещує неповнолітніх [1, с.171].

Дуже істотний вклад в профілактику антисуспільної поведінки жінок здатна вносити церква, оскільки, як відомо, через особливості їх психології вони дуже чутливі до релігії і релігійних обрядів.

Особливу увагу по «перевихованню» жінок, які вчинили злочин, попередженню жіночої злочинності слід приділити в установах виконання покарань (УВП). Адміністрація УВП має реальну можливість ефективно впливати на процес нейтралізації, блокування, усунення, детермінант злочинності у державі загалом [3, с.32].

Отже, в основі причин жіночої злочинності лежать певні явища та процеси: зростання розшарованості суспільства, збільшення в ньому напруженості, конфліктів та ворожості, антигромадських явищ, активна участь жінок у суспільному виробництві, ослаблення соціальних інститутів, в першу чергу сім'ї.

Таким чином проблеми попередження жіночої злочинності повинні вирішуватись в руслі боротьби зі злочинністю в цілому. Її основу повинні скласти економічний розвиток держави та політична стабілізація в ній, запровадження спеціальних програм (Державна програма боротьби з жіночою злочинністю в Україні), програм підтримки сім'ї, створення спеціальних фондів (Фонду допомоги жінкам). Що ж стосується законодавства, то вважаємо, що ч.4 ст.66 Кримінального кодексу України (обставини, які пом'якшують покарання) слід доповнити словами «... чи жінкою, що має на утриманні неповнолітню дитину, дитину інваліда». На нашу думку необхідним є прийняття Закону України «Про профілактику злочинів».

Науковий керівник: к.ю.н, доцент Храмцов Олександр Миколайович.

Список використаних джерел:

1. Варивода В. І. Протидія сексуальній експлуатації жінок в Україні /В.І. Варивода // Наук. вісн. НАВСУ. – К., 2005. – №2 – С. 168-173.
2. Жіноча корислива насильницька злочинність в Україні: сучасний стан проблеми / А.Б.Блага// Вісник Луган. і-ту внутр. справ МВС України. – 2000. – Вип.1– С. 214–222.
3. Запобігання правопорушенням в місцях позбавлення волі / За заг.ред. О.М.Джузи та О.Г.Колба – Луцьк: ПП Іванюк В.П., 2010. – 544 с.
4. Кримінологія : навчальний посібник / За заг. ред. О.М.Джузи. – К.: Атіка, 2009. – 312 с.
5. Кримінологія: підручник для студентів вищих навчальних закладів / За заг. ред. О.М. Джузі. – К.: Юрінком Інтер, 2002. – 416 с.
6. Кудрявцев В. Н. Причини правонарушень / Кудрявцев В.Н. – М.: Наука, 1976. – 274 с.

7. Кулініч Н. А. Законодавчий захист від насильства в сім'ї / Кулініч Н.А. // Вісн. Львів.ін-ту внут. справ. – Л.,2003.– №2 – С. 242-245.

8. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: у 3 кн./ А. П. Закалюк. – К.: Ін Юре, 2007. – Кн.1.– 423 с.

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА НА ІНФОРМАЦІЮ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ ПРАВІ

Белоус Аліна Вадимівна

студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

E-mail: alina199110@rambler.ru

Ключові слова: інформація, правовідносини, реалізація права.

В умовах інформаційного суспільства добробут кожної людини залежить від знання, що здобувається завдяки безперешкодному доступу до інформації. Для участі фізичної особи в соціальному житті є важливим її інформованість про ті процеси, які відбуваються. При цьому рівень та якість інформованості є основою для прийняття фізичною особою того чи іншого рішення, тобто фактично виступає стимулом певної людської поведінки. Відповідно реалізація права людини на інформацію, забезпечення вільного доступу до інформації, що має суспільне значення, інформаційна відкритість органів влади є важливими умовами та критеріями функціонування правової, демократичної держави. Основним об'єктом правовідносин в інформаційній сфері є інформація, яка перебуває в суспільному адміністративному обігу, щодо якої виникають суспільні відносини, які підлягають правовому регулюванню. Інформація як об'єкт адміністративно-правового регулювання є результатом аналітично системної, координаційної обробки даних, яка виступає у вигляді документа або публічно оголошених відомостей про події та явища, що відбуваються у суспільстві, державі та навколишньому середовищі і які використовуються в управлінській діяльності (управлінському процесі, управлінських відносинах).

У даному аспекті право на інформацію – одне з найбільш важливих прав людини. Право на інформацію відноситься до прав громадян у адміністративному праві. Право на інформацію, регламентоване нормами адміністративно-інформаційного права, – це надана можливість щодо створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони, захисту інформації, яку громадянин реалізує у межах публічно-правових відносин за участю органів державної влади на підставі адміністративно-правових норм у формі

інформаційно-правових відносин. Адміністративно-правові відносини у сфері забезпечення права на інформацію розглядаються як різновид загальних правових відносин, що мають низку притаманних лише їм ознак, оскільки їхнім основним об'єктом дослідження є право на інформацію та похідні від нього елементи.

В адміністративному праві реалізація права на інформацію залежить від режиму, до якого віднесена та чи інша інформація. Так, відповідно до Закону України «Про інформацію» за режимом доступу поділені на відкриту інформацію та інформацію з обмеженим доступом, яка в свою чергу поділяється на конфіденційну та таємну.

Адміністративно-правовий режим інформації з обмеженим доступом покликаний не лише охороняти ті відомості, вільний обіг яких обмежено, для неприпустимості порушення прав та інтересів особи, держави, суспільства в цілому, а й визначити порядок їх збирання, одержання, поширення, використання тощо. Відповідно адміністративно-правовий режим інформації з обмеженим доступом у загальному вигляді можна розглядати як сукупність організаційно-правових засобів, опосередкованих імперативним методом юридичного впливу на відносини, пов'язані зі збиранням, одержанням, використанням, поширенням, зберіганням, захистом відповідних відомостей, для забезпечення інформаційної безпеки. І тому, якщо реалізація права на відкриту інформацію охоплює проблеми гарантій прав засобів масової інформації використовувати реальні механізми отримання інформації та питання щодо удосконалення регулювання екологічної, статистичної та інших форм інформації з відкритим доступом, то реалізація права на інформацію з обмеженим доступом, насамперед, має на меті забезпечення інформаційної безпеки публічних, так і приватних інтересів.

Реалізація права на як на відкриту інформацію, так і на інформацію з обмеженим доступом, в адміністративному праві як забезпечується низкою юридичних гарантій. Так, Законом України «Про інформацію» встановлені гарантії реалізації права на інформацію, яка забезпечується: обов'язком органів державної влади, а також органів місцевого самоврядування інформувати про свою діяльність та прийняті рішення; створенням у державних органах спеціальних інформаційних служб або систем, що забезпечували б у встановленому порядку доступ до інформації; вільним доступом суб'єктів інформаційних відносин до статистичних даних, архівних, бібліотечних і музейних фондів; обмеження цього доступу зумовлюються лише специфікою цінностей та особливими умовами їх схоронності, що визначаються законодавством; створенням механізму здійснення права на інформацію; здійсненням державного контролю за додержанням законодавства про інформацію;

встановленням відповідальності за порушення законодавства про інформацію. Закон України «Про доступ до публічної інформації» встановлює юридичні гарантії щодо строків надання відповіді на запити за публічною інформацією.

Таким чином, реалізація права на інформацію в адміністративному праві передбачає забезпечене системою юридичних гарантій здійснення правових можливостей щодо створення, збирання, одержання, зберігання, використання, поширення, охорони, захисту відкритої інформації та інформації з обмеженим доступом, що відбувається у межах публічно-правових відносин за участю органів державної влади та на підставі адміністративно-правових норм у формі інформаційно-правових відносин.

Науковий керівник: д. ю. н., професор, Кагановська Т.Є.

НЕОБХІДНІСТЬ УНІФІКАЦІЇ НОРМ МІЖНАРОДНОГО ПРИВАТНОГО ПРАВА

Бєлоус Лілія Василівна
студентка юридичного факультету
5 курсу Групи ЮП-53
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна
E-mail: lili.belous@mail.ru

Ключові слова: уніфікація, міжнародний договір, національне законодавство.

Різні національні правові системи далеко не однозначні в регулюванні однотипних питань. У зв'язку з цим, із метою усунення складностей, пов'язаних із розбіжністю в регламентації аналогічних ситуацій, і спрощення міжнародно-правових відносин, прийнято, в міру можливості, усувати суперечності в різних правових положеннях шляхом їхньої уніфікації. Під такою уніфікацією розуміється «створення за допомогою міжнародних договорів однакових норм, що підлягають сприйняттю правом держав і таким чином забезпечують подолання розбіжностей у регулюванні міжнародних зв'язків» [1, с.76]. У цьому плані, уніфікація міжнародних і національних правових норм – це сфера міжнародного приватного права.

Уніфікація права – це створення однакових, тобто уніфікованих норм у внутрішньому праві різних держав. Оскільки право входить в область внутрішньої виняткової юрисдикції держави і не існує над національного законодавчого органа, що приймає юридично обов'язкові акти для внутрішнього права держав, то єдиним способом створення уніфікованих норм є співробітництво держав. Звідси, уніфікація права означає

співробітництво держав, спрямоване на створення, зміну або припинення однакових (уніфікованих) правових норм у внутрішньому праві визначеного кола держав [2].

Розроблення єдиних правових норм дає змогу після ухвалення їх заінтересованими державами-членами замінити різні положення національного права і тим самим усунути необхідність використання колізійно-правового методу. Ці однакові норми у зарубіжній та вітчизняній літературі дістали назву «уніфіковані», а процес їх вироблення – уніфікація законодавства.

Уніфікація з одного боку являє собою вироблення загальних приписів з тих чи інших подібних проблем соціального розвитку, а з іншого – грамотну техніко-формалізована обробку вже прийнятих уніфікованих положень.

Ефективність закону безпосередньо залежить від рівня уніфікації, яка, у свою чергу, забезпечує його чіткість, суворість і логічність. Зростаючий інтерес до уніфікації пояснюється багатьма причинами: уніфіковані правові норми як міжнародного, так і національного права у даний час найбільш динамічно розвиваються; у рамках міжнародних організацій йде активна робота з розробки значної кількості нових уніфікованих документів; останнім часом виникли й набули поширення нові форми уніфікації, які потребують дослідження; все більше помітне прагнення від зближення норм, що стосуються окремих видів відносин, перейти до уніфікації масивних комплексів галузей і інститутів [4, с. 22].

Аналіз теоретичних досліджень різних авторів дозволяє нам сформулювати такий висновок: в даний час існує два способи уніфікації, які умовно можна назвати прямими і непрямими. При цьому під прямим способом уніфікації розуміється створення однакових правових норм за допомогою укладення міжнародного договору, а непрямий спосіб уніфікації полягає в розробці та прийнятті міжнародними організаціями типових законів (або інших нормативних актів).

Уніфіковані норми міжнародних договорів є особливими, оскільки вони повинні впливати у внутрішньоправовій сфері на регулювання відносин суб'єктів права. Водночас, як частина уніфікованого міжнародного договору, вони регулюють і відносини між його учасниками — взаємний обов'язок забезпечити чи створити правовий режим для дії договірних норм у національній правовій системі [3, с. 104].

Процес уніфікації відіграє одну з головних ролей в міжнародному приватному праві, а саме:

– з цим процесом створюється єдине регулювання цивільних та інших відносин з іноземним елементом, приймаються до уваги особливості міжнародних економічних

зв'язків, які є суттєвими але не завжди можуть бути враховані в нормах національного законодавства;

– у процесі уніфікації враховуються інтереси учасників відносин і виробляється загальноприйняте рішення яке є обов'язковим для всіх суб'єктів міжнародного приватного права;

У співпраці з удосконалення норм міжнародного приватного права беруть участь міжнародні організації, кількість яких налічують сьогодні понад двадцять п'ять. Найактивнішими з них є: Гаазька конференція з міжнародного приватного права, Міжнародний інститут уніфікації приватного права (УНІДРУА), Комісія ООН з права міжнародної торгівлі (ЮНСІТРАЛ), Конференція ООН з торгівлі та розвитку (ІОНКТАД), Міжнародна морська організація (ІМО), Міжнародна організація цивільної авіації (ІКАО). Основна мета їхньої діяльності – уніфікація норм права. Цей процес може відбуватися або в межах міжнародної організації, або під її егідою [1, с. 81]. Результатом діяльності цих організацій стали такі акти: Гаазька угода про міжнародне депонування промислових зразків, Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності та ін.

Розширення міжнародного співробітництва потребує гармонізації законодавства для вироблення єдиного підходу до регулювання приватноправових відносин з іноземним елементом. Уніфікація норм міжнародного права є необхідною для створення єдиної системи регулювання прав на міжнародному рівні без необхідності використання колізійного методу, відсилання до різних правових систем, що не завжди позитивно відзначається на охороні прав суб'єктів і загальному регулюванню правовідносин.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Єпіфанова Юлія Сергіївна.

Література:

1. Міжнароднеприватне право. Загальна частина: підручник / за ред. А. С. Довгерта і В. І. Кисіля. - К.: Алерта, 2012. -376 с.
2. Попко В.В. Уніфікація міжнародного приватного права в рамках Всесвітньої Організації Інтелектуальної Власності // Актуальні проблеми міжнародних відносин. Випуск 49, частина II. – К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2004. – С. 112-115.
3. Фединяк Г.С, Фединяк Л.С.ФЗО Міжнароднеприватне право: Навч. посіб. — 2-е вид., допов. — К., ЮрінкомІнтер, 2000. — 416 с

4. Яценко К. В. Гармонізація податкового законодавства України з законодавством Європейських Співтовариств про непряме оподаткування: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07 / Київський національний економічний ун-т. – К., 2005. – 180 с. – С. 22.)

ЗАБОРОНА ДИСКРИМІНАЦІЇ В МІЖНАРОДНИХ НОРМАТИВНО-ПРАВОВИХ АКТАХ

Бідамірчі Кирило Ігорович
студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна
E-mail: kilosan77@gmail.com

Ключові слова: міжнародні нормативно-правові акти, заборона дискримінації, трудові відносини.

Значення міжнародних нормативних документів у сучасному світі важко переоцінити. Вони містять загальновизнані стандарти прав людини та ті норми, за якими прагне жити переважна більшість держав світу. Україна знаходиться у процесі реформування законодавства, зокрема трудової його галузі, а отже, ті стандарти, які містяться у міжнародних актах повинні визначати шляхи такого реформування. За ст. 9 Конституції України діючі міжнародні договори, згода на обов'язковість яких дана Верховною Радою, є частиною національного законодавства України. При цьому якщо міжнародним договором при участі України передбачені інші правила, ніж у вітчизнянім законодавстві, застосовуються правила міжнародного договору (ст. 19 Закону України «Про міжнародні договори України»).

Найважливіше місце в нормативному забезпеченні трудових прав на міжнародній арені займають акти Міжнародної організації праці. Конвенція № 100 1951 р. про рівне винагородження чоловіків і жінок за працю рівної цінності. Ця Конвенція, як зрозуміло з її назви, стверджує принцип рівної оплати за рівноцінну працю чоловіків та жінок. Конвенція № XII 1958 р. про дискримінацію у сфері праці та занять передбачає здійснення національної політики, спрямованої на усунення дискримінації за ознаками раси, статі, кольору шкіри, релігії, політичних переконань, національного чи соціального походження.

Стаття 1. З метою даної Конвенції термін «дискримінація» включає:

а) всяку відмінність, недопущення або перевагу, проведені за ознакою раси, кольору шкіри, статі, релігії, політичних переконань, національного походження або соціальної

приналежності, що приводить до знищення або порушення рівності можливостей або звернення до галузі праці й занять;

b) всяку іншу відмінність, недопущення або перевагу, що приводять до знищення або порушення рівності можливостей або звернення до галузі праці й занять, визначені відповідним членом по консультації із представницькими організаціями підприємців і трудящих, де такі існують, і з іншими відповідними органами.

2. Будь-яка відмінність, недопущення або перевага відносно певної роботи, засновані на специфічних вимогах такої, не вважається дискримінацією.

3. З метою даної Конвенції терміни «праця» і «заняття» включають доступ до професійного навчання, доступ до праці й до різних занять, а також оплату й умови праці.

Стаття 2. Кожний член Організації, для якого дана Конвенція перебуває в чинності, зобов'язується визначити й проводити національну політику, спрямовану на заохочення, сумісними з національними умовами й практикою методами, рівності можливостей і поводження відносно праці й занять із метою викорінювання всякої дискримінації у відношенні таких.

Стаття 3. Кожний член Організації, для якого дана Конвенція перебуває в чинності, зобов'язується методами, відповідними до національних умов і практики:

a) прагнути забезпечити співробітництво організацій підприємців і трудящих, а також інших належних органів у справі сприяння прийняттю й дотриманню цієї політики;

b) увести таке законодавство й заохочувати такі освітні програми, які зможуть забезпечити прийняття й дотримання цієї політики;

c) скасовувати всякі законодавчі положення й змінювати всякі адміністративні інструкції або практику, несумісні із цією політикою;

d) проводити встановлену політику в галузі праці під безпосереднім контролем державної влади;

e) забезпечувати дотримання встановленої політики в діяльності установ по професійному орієнтуванню, професійному навчанню й працевлаштуванню під керівництвом державної влади;

f) указувати у своїй щорічній доповіді про застосування Конвенції на заходи, проведені згідно зі згаданою політикою, і на досягнуті за допомогою цих заходів результати.

Стаття 4. Будь-які заходи, спрямовані проти особи, у відношенні якої є обґрунтовані підозри або доведене, що вона займається діяльністю, що підриває безпеку держави, не

вважаються дискримінацією за умови, що зацікавлена особа має право звернення до компетентного органу, створеного відповідно до національної практики.

Стаття 5. 1. Особливі заходи щодо захисту й допомоги, передбачені в інших прийнятих Міжнародною конференцією праці конвенціях і рекомендаціях, не вважаються дискримінацією.

2. Кожний член Організації може по консультації із представницькими організаціями підприємців і трудящих, де такі існують, установити, що інші особливі заходи, спрямовані на задоволення особливих потреб осіб, які з міркувань статі, віку, фізичної неповноцінності, сімейних обставин або соціального або культурного рівня звичайно визнаються нужденними в особливому захисті або допомозі, не вважаються дискримінацією.

Окрім актів Міжнародної організації праці, які, звичайно, містять найбільший масив норм міжнародного трудового права, заборона дискримінації у різних формулюваннях міститься і у ключових світових та європейських документах з прав людини.

Так, **Загальна Декларація прав людини (ЗДПЛ)**, яка була прийнята 10 грудня 1948 року у Парижі, на 183 пленарному засіданні Генеральної Асамблеї ООН, містить перелік основоположних загальновизнаних прав людини. Нині день 10 грудня у всьому світі проголошується як День прав людини. В Україні 15 серпня 2008 року був підписаний Указ Президента «Про вшановування в Україні 60-ї річниці проголошення Загальної Декларації прав людини». Таким чином, значення цього дня, цієї дати визнано в Україні на найвищому державному рівні.

В даний час загальновідомо, що ЗДПЛ – перший каталог прав людини, що включає як права цивільні та політичні (право на життя, на свободу від катувань, тортур, свободу слова.), так і соціально – економічні та культурні (право на створення профспілок, на працю і відпочинок, медичне обслуговування). В першому ж абзаці преамбули Декларація зазначає, що «визнання гідності, яка властива всім членам людської сім'ї, і рівних та невід'ємних їх прав є основою свободі, справедливості та загального миру», що ми можемо вважати як основу для категоричної заборони дискримінації.

Ухвалення Декларації стало своєрідною новою віхою в історії людства. З її ухваленням на міжнародному, наднаціональному рівні було визнано, що кожна людська істота володіє гідністю з моменту народження і до смерті. З прийняттям Декларації людство отримало надію – надію на право кожного бути вільною людиною, жити у світі без насильства, дискримінації, бідності, воєн, екологічних катастроф. Кожній людині належить ряд прав, званих правами людини, які не можуть дарувати або бути забраними кимось. Всяка держава, що приєдналася до ЗДПЛ зобов'язується дотримувати ці права по відношенню до всіх людей

(не тільки громадянам), що знаходяться на його території. Крім того, міжнародне співтовариство має право контролювати дотримання прав людини державою (за умови, що держава на це спочатку погоджується).

Стаття 1. Всі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності та правах. Вони наділені розумом і совістю і повинні діяти у відношенні один до одного в дусі братерства.

Стаття 2. Кожна людина повинна мати всі права і всі свободи, проголошені цією Декларацією, незалежно від раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного чи соціального походження, майнового, станового або іншого становища.

Крім того, не повинно проводитися ніякого розрізнення на основі політичного, правового або міжнародного статусу країни або території, до якої людина належить, незалежно від того, чи є ця територія незалежною, підопічною, несамоврядуваною або як-небудь інакше обмеженою у своєму суверенітеті.

Європейська соціальна хартія (переглянута) 1996 року у ст. 20 «Право на рівні можливості та рівне ставлення у вирішенні питань щодо працевлаштування та професії без дискримінації за ознакою статі» визначає, що з метою забезпечення ефективного здійснення права на рівні можливості та рівне ставлення у вирішенні питань щодо працевлаштування та професії без дискримінації за ознакою статі, Сторони зобов'язуються визнавати це право і вживати відповідних заходів для забезпечення його застосування або для сприяння його застосуванню у таких галузях: а) працевлаштування, захист від звільнення та професійна реінтеграція; б) професійна орієнтація, підготовка, перепідготовка та перекваліфікація; с) умови працевлаштування і праці, включаючи винагороду; d) професійний ріст, включаючи просування по службі.

Здійснення прав, передбачених Хартією, забезпечується без будь-якої дискримінації за ознакою раси, кольору шкіри, статі, мови, релігії, політичних або інших переконань, національного або соціального походження, стану здоров'я, належності до національної меншини, народження або інших обставин.

Таким чином, міжнародні нормативні акти приділяють першочергову увагу забезпеченню рівного ставлення до всіх людей, незалежно від їхнього походження, кольору шкіри, статі, раси, соціального чи майнового стану, політичних або релігійних переконань тощо, а отже заборона дискримінації є одним із найголовніших держав будь-якої сучасної держави.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Кулачок-Тітова Л.В.

ОКРЕМІ АСПЕКТИ ТЕХНІКО-КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ДОКУМЕНТІВ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ШАХРАЙСТВ

Бідняк Ганна Сергіївна

старший викладач кафедри криміналістики,
судової медицини та психіатрії
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ

E-mail: an.of@mail.ru

Ключові слова: способи підробок документів, бланк документа, відбитки кліше печаток (штампів), технічна підробка підписів.

Однією з форм використання спеціальних знань є призначення судових експертиз. Згідно із ст. 2 Інструкції про призначення та проведення судових експертиз, яка затверджена наказом Міністерства юстиції України № 53/5 від 08.10.1998 р., одним із основних класів експертиз, які проводяться в експертних установах, є криміналістична [1].

Узагальнення кримінальних справ та проваджень про шахрайство показує, що судові експертизи призначалися в 92% випадків. Дослідження матеріалів слідчої практики показує, що слідчі призначають різні експертизи. Найбільший відсоток становлять криміналістичні експертизи: почеркознавчі – 43%; техніко-криміналістичні експертизи документів – 42%, дактилоскопічні – 4 %, трасологічні – 4 %. Крім того, призначалися також товарознавчі експертизи – 2 %; судово-бухгалтерські експертизи – 4 %; комп'ютерно-технічні – 1 %; судово-медичні експертизи речових доказів (біологічні експертизи виділень людини) – 1 %; судово-психіатричні – 2 %; судово-психологічні – 2 %.

Результати узагальнення та аналізу кримінальних проваджень про шахрайство показують, що предметом шахрайства в 45 % випадків від загальної кількості справ про шахрайство є грошові кошти (українські гривні, долари США, російські рублі та євро), квартири та будинки – 10 %, вироби з дорогоцінних металів – 13 %, побутова техніка – 7 %, оргтехніка – 3 %, сільськогосподарська продукція – 5 %, паливно-мастильні матеріали – 6 % земельні ділянки – 2 %, автотранспорт – 4 %, цінні папери – 5 %. Наведені показники свідчать про широту діапазону предмета злочинного посягання і про те, що більшість відсотків шахрайств вчинюється за допомогою різноманітних документів в широкому розумінні (письмових, графічних, електронних тощо). Важливо на початковому етапі розслідування встановити яким саме чином підроблявся документ, що буде підґрунтям для подальшого розслідування (висунення версій, встановлення способу вчинення шахрайства, встановлення злочинців тощо).

Техніко-криміналістична експертиза документів включає дослідження матеріалів документів та дослідження реквізитів документів. При розслідуванні шахрайств використовуються обидві групи.

Науково-технічний прогрес сприяє застосуванню більш досконалих способів фальсифікації документів. Для того, щоб підробити документ шляхом монтажу раніше вклеювалися частини інших документів, а потім окремі частини «дороблялися» шляхом внесення класичних часткових змін таких, як підчистка, дописка, домальовка, травлення, змивання. Виявити ознаки такої підробки було нескладно. Але з появою копіювально-множильної техніки вказаний спосіб підробки використовується для виготовлення проміжного документу, з якого потім робиться електрофотографічна копія. Ще одним варіантом, який використовують шахраї, є сканування оригіналу документа з комп'ютерною обробкою та роздрукуванням на струменево-крапельному чи лазерному принтері. У вказаному способі труднощі заключаються в тому, що різноманітні комп'ютерні програми типу «Fotochop» дозволяють внести зміни в документ і не залишити ознак цих змін.

В практиці проведення експертиз проблемним питанням є дослідження відбитків печаток та штампів. Раніше, штемпельно-граверні майстерні діяли згідно з інструкцією про порядок видачі міністерствам та іншим центральним органам виконавчої влади, підприємствам, установам, організаціям, господарським об'єднанням та громадянам дозволів на право відкриття та функціонування штемпельно-граверних майстерень, виготовлення печаток і штампів, а також порядок видачі дозволів на оформлення замовлень на виготовлення печаток і штампів, та затвердження Умов і правил провадження діяльності з відкриття та функціонування штемпельно-граверних майстерень, виготовлення печаток і штампів [4]. Експерти мали інформацію стосовно технологій виготовлення печаток та штампів, знали вимоги, які до них пред'являлися, і звісно мали можливість за певними ознаками відрізнити кліше одне від одного. Ситуація ускладнилася після того як наказ МВС № 5 від 11.01.2011 р. відмінив вказану інструкцію, що сприяло законодавчій неврегульованості. Новітні технології дозволяють застосовувати легке у користуванні обладнання для виготовлення кліше печаток та штампів сучасними способами, яке використовують у своїй злочинній діяльності і шахраї. Все це негативним чином впливає не тільки на роботу експертів, а і підвищує рівень злочинності, зокрема сприяє вчиненню шахрайств.

Основними сучасними способами виготовлення печаток та штампів є:

– фотополімерний способ;

- лазерне гравірування по гумі (з використанням апаратів LaserGraver, Basel-Sheel, TROTEC, тощо);
- вулканізація гуми з матриць, які отримані в процесі фрезерування.

Виготовлення підробок вказаними способами потребує певних матеріальних витрат. Чим більша майбутня вигода, тим більше часу і коштів шахраї витрачають на підробку і тим якісніша остання. Нерідко злочинці використовують більш прості загальнодоступні способи. Серед них ми можемо виділити малювання відбитку печатки безпосередньо на документі, малювання на кліше з подальшим нанесенням на документ, вологе копіювання, перенесення відбитку зі справжнього документу в підроблений за допомогою різних кліше (яйце, відфіксований фотопапір), із застосуванням поліграфічних форм плоского або високого друку, із застосуванням копіювально-множної техніки шляхом монтажу або безпосередньо. Встановити їх можна за певними ознаками.

Технічна підробка підпису, як зазначає В.Ю. Шепітько, уявляє собою наслідування почерку особи, від імені якої виконується підпис, або з використанням різних технічних засобів. Підпис може бути підроблений шляхом: 1) виконання підпису звичайним наслідуванням іншої особи; 2) копіюванням підпису «на просвіт»; 3) передавлювання через копіювальний папір; 4) передавлювання дійсного підпису загостреним предметом на інший документ з наступним обведенням; 5) виготовлення факсиміле зі справжнього підпису; 6) використання комп'ютерних можливостей сканування справжнього підпису з наступним принтерним роздрукуванням на документі [5, с.100]. В.В. Бірюков додатково виділяє копіювання перенесенням барвника штрихів підпису-оригіналу [2, с. 183].

Зазначимо, що у разі виконання підпису з наслідуванням почерку іншої особи, проводиться почеркознавче дослідження і при наявності відповідного порівняльного матеріалу зазвичай нескладно провести ідентифікаційне дослідження. Але, якщо наявна підробка підпису з використанням технічних засобів, проводиться техніко-криміналістична експертиза документів. В даному випадку ідентифікація такого підпису ускладнюється або зовсім не можлива, тому що ознаки почерку виконавця не відображаються.

Складною є ситуація при проведенні комплексної експертизи (почеркознавчої та техніко-криміналістичної експертизи документів), коли на дослідження надаються не оригінали документів з підписами та короткими рукописними записами, а їх копії. Спочатку вирішується питання стосовно монтажу. Особливо звертається увага на ознаки перетинання рукописів, підписів з відбитками печаток (штампів), лініями графлення, друкованим текстом, текстом бланка тощо. При категоричній негативній формі висновку можливо подальше

почеркознавче дослідження. Так, у 2005 році при розслідуванні шахрайства у сфері нерухомості оперуповноваженим ДСБЕЗ УМВС України в Дніпропетровській області були зроблені ксерокопії ряду документів, в тому числі трудової книжки. В процесі кримінального провадження оригінал трудової книжки був знищений шахраями. Тому на вирішення експертизи були поставлені питання стосовно копій документа. Експерт надав відповідь у категорійній формі: «Оригіналом для копіювання підпису у графі «Підпис директора» у трудовій книжці, копія якої надана на дослідження, послужив підпис, виконаний громадянином Н.». Суд, допитавши експерта, прийняв такий висновок як доказ.

Таким чином, у кримінальних провадженнях про шахрайства об'єктами техніко-криміналістичних експертиз найчастіше є відбитки кліше печаток (штампів); підписи, що перетинаються з відбитками печаток, бланком документа; підписи, виконані за допомогою технічної підготовки; безпосередньо бланк документа тощо. Нерідко призначається комплексна експертиза – почеркознавча та техніко-криміналістична експертиза документів. Тоді до вищезазначених об'єктів додаються підписи та короткі рукописні записи. Зазначений перелік не є вичерпним так, як способи шахрайства постійно удосконалюються і в залежності від них змінюються об'єкти техніко-криміналістичних досліджень документів.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Плетенець Віктор Миколайович

Література:

1. Інструкція про призначення та проведення судових експертиз, затверджена наказом Міністерства юстиції України № 53/5 від 08.10.1998 р.
2. Криміналістичне документознавство: практ. Посіб. / В.В. Бірюков, В.В. Коваленко, Т.П. Бірюкова, К.М. Ковальов; за заг. Ред. В.В. Бірюкова. – К.: Вид. ПАЛИВОДА А.В., 2007. – 332 с. – Бібліогр.: 323-330.
3. Методика технічної експертизи документів (загальна частина) / ДНДЕКЦ МВС України. Київ 2007 – 36 с.
4. Наказ МВС № 5 від 11.01.2011 р. Про визнання таким, що втратив чинність, наказу МВС від 11.01.99 N 17.
5. Шепитько В.Ю. Криминалистика: Курс лекций. Издание второе, переработанное и дополненное.— Х.: ООО «Одиссей», 2005.— 368 с.
6. Шляхов А.Р. Судебная экспертиза: организация и проведение. – Москва, 1979. – 168 с.

ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ПРИНЦИПІВ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА

Богданов Максим Євгенович
аспірант кафедри державно-правових
дисциплін юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна

Ключові слова: принцип, адміністративне судочинство, правосуддя.

Завданнями адміністративного судочинства, як вказано у ч. 1 ст. 2 Кодексу адміністративного судочинства є захист прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб, інших суб'єктів при здійсненні ними владних управлінських функцій на основі законодавства, в тому числі на виконання делегованих повноважень шляхом справедливого, неупередженого та своєчасного розгляду адміністративних справ.

Визначаючи адміністративне судочинство як засіб досягнення мети адміністративно-процесуального регулювання, вважаємо важливим визначити питання правильного порядку організації адміністративного процесу, запорукою ефективності якого є насамперед принципи як основні, вихідні ідеї.

Оскільки в оновленому процесуальному законодавстві міститься значна кількість нових положень, надзвичайно актуальним є дослідження сутності та визначень основних його категорій, зокрема й таких, як принципи.

Варто визнати, що га сьогодні у цьому напрямі дослідження проводяться досить активно. Так, у працях С. С. Алексеєва, А. М. Васильєва, Л. Я. Гінцбурга, М. І. Дембо, Р. З. Лівшиця, О. А. Лукашової, А. В. Міцкевича, П. М. Рабіновича, О. Ф. Скакун, К. П. Уржинського, Л. С. Явича, В.Б. Авер'янова, В.І. Пишкіна, В.К. Матвійчука, І.О. Хара, Г.П. Тимченка, А.О. Селіванова, І.Б. Коліушко, О.П. Рябченко, Р.О. Куйбіди, О.В. Кузьменко, Т.О. Гуржія, Н.В. Александрової та інших.

Перш ніж розглянути сутність принципів адміністративного процесу, які закріплені у нормах Кодексу адміністративного судочинства України, розглянемо юридичну природу правової категорії «принцип», оскільки в юридичній літературі і в сучасній вітчизняній, і в спадкованій від радянської правничої науки існує багато дефініцій принципів. Для цього звернемось до довідкових та інших джерел, які розкривають зміст зазначеного терміна.

Термін «принцип» походить від латинського слова «*prīncipiū*», яке означає начало, основа. Водночас, принцип – це те, що лежить в основі певної теорії науки, внутрішнє переконання людини, основне правило поведінки[7, с.547]. За В. І. Далем, слово «принцип» означає наукове чи моральне начало, основу, правило, від якого не відступають[11, с. 431]. У правовій доктрині під час визначення поняття принципів права науковці вживають такі категорії, як вихідні теоретичні положення, основні, керівні засади (ідеї), загальні нормативно-керівні положення, провідні засади, закономірність, сутність, система координат тощо. Багато категорій є однорідними. Тому принципи – це загальні, керівні (основні, головні, відправні, вихідні теоретичні, загальні нормативно-керівні, спрямовуючі) положення. Під час визначення поняття принципів права можна виділити дві концепції, які сформувались у правовій доктрині.

Згідно з першою концепцією, що побудована на теорії позитивізму, принципи права – це ідеї, теоретичні, нормативно-керівні положення того чи іншого виду людської діяльності, які конкретизуються в змісті правових норм та об'єктивно зумовлені матеріальними умовами існування суспільства. Прихильниками такої ідеї є Л. С. Явич, А. М. Васильєв, В. М. Ронжин та інші[13].

Відповідно до другої концепції, яка бере початок від ідеї природного права, принципи права розуміють як керівні ідеї, об'єктивно властиві праву відправні начала, незаперечні вимоги (позитивні зобов'язання), які ставлять до учасників суспільних відносин із метою гармонійного поєднання індивідуальних, групових і громадських інтересів та визначають зміст і спрямованість правового регулювання, відображають найважливіші закономірності соціально-економічної формації. Дотримуються такого розуміння принципів права О. Ф. Скакун, П. М. Рабінович, В. А. Козлов, К. Є. Ліванцев, Ю. А. Ведерніков, В. С. Грекул та інші[6].

Враховуючи всі напрацювання в науковій літературі, принципи права А. І. Денисов, В. Л. Козлов, К. Є. Ліванцев розглядають як поняття, що виражають сутність історичного типу права[5]; П. М. Рабінович, О. В. Смирнов, О. Ф. Скакун указують, що принципи – це категорія об'єктивна[10]; С. С. Алексєєв, О. А. Лукашова, Р. З. Лівшиць, В. І. Нікітінський, М. С. Малєїн вважають, що це сфера правосвідомості, правової ідеології й науки[2]; В. Ф. Тараненко вказує на те, що принципи права – це норми, які мають більш важливе значення[8, с. 181]; В. І. Прокопенко визначає принципи права як основні суб'єктивні права та обов'язки[4, с. 12].

Як бачимо, у юридичній літературі минулого й сучасності немає єдності щодо визначення поняття принципів права, що, зі свого боку, дає можливість стверджувати про неординарність цієї проблеми. Слушним із цього приводу є міркування А. М. Колодія, який зазначає, що, незважаючи на відмінність у поглядах на проблему принципів права, юридична наука у відповідні історичні епохи була єдина в проголошенні певних положень та ідей як принципів права[3].

Отже, суперечки про визначення поняття принципів права тривають уже протягом значного часу, але єдиної думки щодо цього наука так і не виробила.

Зрозуміло, що засадничі ідеї можуть вважатись основними принципами права лише тоді, коли вони відповідають певним вимогам. Принципи права постійно привертають на себе увагу вчених, які займаються проблемами теорії права.

Незважаючи на усю важливість внеску вчених у дослідження такої багатогранної проблеми, як принципи права, не можна не звернути увагу на те, що у цій сфері результати дослідження є спірними і зараз залишаються «відкритими» питання їхньої сутності. Вказана проблема зумовлює виняткову актуальність та необхідність комплексного дослідження також з позицій того, що вона є основоположною в розвитку всього права.

Розглядаючи сутність та призначення принципів адміністративного судочинства, для їх розуміння важливо визначити сутність і завдання адміністративного судочинства.

У юридичній літературі досить інтенсивно розвилися теоретичні дослідження з даного питання. Наприклад, більшість учених відстоює позицію, відповідно до якої адміністративне судочинство полягає у визначенні виду й обсягу суб'єктивних прав і юридичних обов'язків персонально певних осіб, у розгляді і вирішенні конкретної адміністративної справи адміністративним судом шляхом винесення рішення, яке має законну силу (внаслідок набуття таким рішенням чинності).

Варто підкреслити, що в загальному розумінні поняття «судочинство» розглядається тлумачними словниками як: 1) форма реалізації судової влади; 2) порядок провадження у судових справах судами відповідної юрисдикції. В інших юридичних виданнях термін «судочинство» використовується науковцями для позначення процесуальної діяльності судів щодо розгляду й вирішення судових справ.

За змістом схожим на поняття «судочинство» є термін «правосуддя». О.І. Шостенко, наприклад, розглядає правосуддя як специфічну форму здійснення владних повноважень органами судової влади, що завершується прийняттям судових рішень, які є обов'язковими для виконання всіма особами, яких вони стосуються[12, с. 7-11].

Російські вчені наголошують на тому, що правосуддя як діяльність суду завжди орієнтоване на утвердження верховенства права через ухвалення правосудного судового рішення.

Цікавою є позиція й інших вчених, які називають правосуддя самостійним видом державної діяльності, що здійснюють органи судової влади – суди – шляхом розгляду й вирішення в судових засіданнях в особливій, встановленій законом, процесуальній формі цивільних, кримінальних та інших справ.

Якщо, сутність терміна «судочинство» позбавлена ціннісно-орієнтованого спрямування, оскільки відтворює тільки процесуальну діяльність суду щодо відповідного звернення особи незалежно від результатів розгляду справи, то правосуддям можна називати лише таке судочинство, яке є незалежним від будь-яких негативних впливів, позбавлене упередженості і спрямоване на захист прав, свобод та інтересів людини чи іншої особи, на вирішення справи згідно з ідеалами добра і справедливості. Разом із тим, завдання правосуддя може бути реалізоване тільки через судочинство як процедурно-унормовану діяльність суду.

На думку, В.Б. Авер'янова, адміністративне судочинство є процесуальною складовою адміністративної юстиції в Україні. Крім того, вчений пропонує використовувати термін «адміністративно-судовий процес» для позначення адміністративного судочинства[1, с. 245].

В. С. Стефанюк під судовим адміністративним процесом розуміє систему взаємопов'язаних правових форм діяльності уповноважених суб'єктів, що виявляється у здійсненні правосуддя в адміністративних справах, урегульовану адміністративними процесуальними нормами. На думку вченого, судовий адміністративний процес як дуже значуща діяльність, одержує чітку регламентацію за допомогою адміністративних процесуальних норм і принципів. Його не можна ототожнювати з окремою процесуальною нормою або їх групою. Він не може дорівнювати тій чи іншій окремій адміністративній процедурі. Судовий адміністративний процес – це нормативний еталон, ідеальна модель, сукупність певних ознак, методів, видів, правил і - як будь-яка ідея – принципів, що мають свою систему і структуру та інформаційну й нормативну природу[9, с. 250].

Майже ідентичну позицію висловлюють сучасні вчені-адміністративісти, наголошуючи на тому, що адміністративне судочинство повинно бути побудоване на принципах, які забезпечують можливість реалізації заінтересованою особою права на судовий захист прав, свобод та інтересів від суб'єктів владних повноважень, тобто можливість бути захисником своїх прав у суді, брати участь у вирішенні справи.

Саме це й визначає необхідність встановлення специфічної форми здійснення адміністративного судочинства, яка передбачає суворо встановлений порядок розгляду й вирішення адміністративної справи. У свою чергу, порядок розгляду і вирішення адміністративних справ є формою здійснення правосуддя і становить таке поняття, як адміністративний процес.

Вищенаведені аргументи переконують, що адміністративне судочинство на сьогодні є судовою діяльністю з реалізації судової влади шляхом розгляду й вирішення публічно-правових спорів. У свою чергу, адміністративний процес можна визначити як форму реалізації адміністративного судочинства, який забезпечує і гарантії здійснення правосуддя в зазначеній сфері діяльності, і гарантії права фізичних і юридичних осіб на судовий захист. За межами адміністративного процесу, який забезпечує гарантії здійснення адміністративного судочинства з розгляду й вирішення адміністративних справ, таке судочинство стає неможливим. Визначений зв'язок зазначених категорій пояснює їх принципову єдність як змісту і форми, що дозволяє диференціювати ці явища в спеціально-юридичному значенні як самостійні.

Проведений огляд сучасної процесуально-правової літератури дозволяє зробити висновок про те, що для позначення адміністративного процесу використовують різні словосполучення: 1) адміністративно-судовий процес; 2) адміністративне судочинство; 3) адміністративне правосуддя; 4) адміністративне процесуальне право. Натомість за змістом зазначені правові категорії не є абсолютно ідентичними й відрізняються одне від одного.

Потрібно визнати, що на сьогодні ми вже не можемо скористатися тим набором принципів, який представлено в роботах радянського періоду. Оновлення адміністративно-правового регулювання здійснюється відповідно до нових закономірностей адміністративного процесу, притаманних сучасному демократичному суспільству й державі.

Сучасна юридична процесуальна думка під принципами адміністративного процесу розуміє керівні, найголовніші та непорушні правила здійснення адміністративного процесу, закріплені у статтях Конституції України і законодавчих актах, які в імперативній формі регламентують поведінку учасників такого процесу та у загальній формі визначають процедури адміністративного судочинства.

На думку інших учених, принципами правосуддя в адміністративних справах є основа, початок, основоположні, найбільш абстрактні правила (основні вимоги, засади), що становлять собою незаперечні вимоги, покладених в основу діяльності адміністративного суду щодо справедливого вирішення в ньому підсудних йому справ. Інакше кажучи,

принципи правосуддя в адміністративних справах – це своєрідна система правил, покладених в основу діяльності адміністративних судів щодо вирішення публічно-правових спорів.

Ми вважаємо, що сьогодні принципи права стають не абстрактною правовою категорією, а дійовим інструментом, використання якого необхідне для вирішення далеко не теоретичних спорів.

Як бачимо, сучасні вчені-адміністративісти одностайні у розумінні «принцип», визначаючи його пріоритетну роль у врегулюванні, зокрема, й адміністративних процесуальних правовідносин, організації системи і процесуальної діяльності адміністративних судів України.

Функціональне призначення принципів адміністративного судочинства полягає в тому, щоб задекларувати, проголосити, яким чином варто провадити адміністративний процес.

Отже, принципи адміністративного судочинства сприяють правильному пізнанню та застосуванню адміністративно-процесуальних норм, є основою для законодавчої практики, підготовки, розробки і прийняття відповідних їм за змістом правових норм та подальшого їх удосконалення, характеризує суть та значення права як регулятора суспільних відносин у галузі здійснення правосуддя в адміністративних справах, його соціальну цінність. Відповідно до характерних властивостей принципів адміністративного судочинства віднесено: а) ідейну спрямованість – в основі принципів закладена певна ідея, яка є передумовою їх виникнення і обумовлюється соціально-правовими чинниками суспільного життя; б) формальна визначеність – принципи знаходять свій прояв у нормі права через їх текстуальне нормативне закріплення в КАС України у вигляді окремої статті; в) демократичність – принципи адміністративного процесу є елементом людської культури, цінностями ідеологічного порядку, таких як правова держава, громадянське суспільство, рівність, незалежність і свобода; г) дієвість – принципи адміністративного судочинства враховуватися на всіх стадіях адміністративного процесу, у всіх видах проваджень в адміністративних справах; д) автономність – зміст одного принципу не повинен дублювати змісту інших принципів адміністративного процесу; е) системність – принципи складають певну сукупність, що перебуває у відношеннях і зв'язках між собою, та формують відповідну цілісність та єдність.

Науковий керівник: д.ю.н, професор Лук'янець Дмитро Миколайович.

Література:

1. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник у 2 т. Т.1. Загальна частина/ [ред. колегія В.Б. Авер'янов (голова)]. – К.: Юрид. думка, 2007. – 502 с.
2. Алексеев С. С. Проблемы теории права [Текст]: Курс лекций в 2-х т. / Алексеев С. С. – Свердловск: Св 972. – Т. 1. – С. 102–105; Лукашева Е. А. Принципы социалистического права / Е. А. Лукашева // Совраво. – 1970. – № 6. – С. 21–29; Лившиц Р. З. Теория права [Текст]: учебник / Р. З. Лившиц. – М.: Б н Н. С. Правовые принципы, нормы и судебная практика / Н. С. Малеин // Государство и право. – 1996. – № 6. – С. 13
3. Колодій А. М. Принципи права України [Текст] / Колодій А. М. – К.: Юрінком Інтер, 1998. – 208 с.
4. Прокопенко В. И. Основные принципы трудового права [Текст] / Прокопенко В. И. – К., 1969. – С. 12
5. Рабінович П. М. Основы загальної теорії права і держави [Текст]: навчальний посібник / П. М. Рабінович. – [3-є вид. зі змін. і доповн.]. – К.: ІСДО, 1995. – С. 93; Смирнов О. В. Основные принципы советского трудового права [Текст] / О. В. Смирнов. – М.: Юрид. лит., 1977. – С. 9; Скакун О. Ф. Теорія держави і права [Текст]: підручник / О. Ф. Скакун; пер. з рос. – Х.: Консул, 2009. – С. 221.
6. Скакун О. Ф. Теорія держави і права [Текст]: підручник / О. Ф. Скакун; пер. з рос. – Х.: Консул, 2009. – С. 221; Рабінович П. М. Основы загальної теорії права і держави [Текст]: навчальний посібник / П. М. Рабінович. – [3-є вид. зі змін. і доповн.]. – К.: ІСДО, 1995. – С. 93; Теория государства и права [Текст]: учебник [для вузов] / [Козлов В. А., Ливанцев К. Е., Денисов Ю. А. и др.]; отв. ред. А. И. Королев, Л. С. Явич. – Ленинград: Из-во Ленинград. у-та, 1982. – С. 212; Ведерніков Ю. А. Теорія держави і права [Текст]: навч. посіб. / Ю. А. Ведерніков, В. С. Грекул. – [4-е вид., доповн. і переробл.]. – К.: Центр навч. л-ри, 2005. – С. 79.
7. Словник іншомовних слів / О. С. Мельничук; за ред. О. С. Мельничук. – К., 1974. – С. 547.
8. Стефанюк В.С. Судовий адміністративний процес: монографія/ В.С. Стефанюк. – Х.: Консум, 2003. – 464 с.
9. Тараненко В. Ф. К вопросу о системе принципов арбитражного процесса / В. Ф. Тараненко // Труды 1975. – Т. 38. – С. 181.
10. Теория государства и права / [А. И. Денисов, В. Е. Гулиев, В. Д. Зорькин и др.]; под ред. А. И. Денисова. – М.: Из-во МГУ, 1972. – С. 161; Теория государства и права [Текст]:

учебник [для вузов] / [Козлов В. А., Ливанцев К. Е., Денисов Ю. А. и др.]; отв. ред. А. И. Королев, Л. С. Явич. – Ленинград: Из-во Ленинград. у-та, 1982. – С. 212.

11. Толковый словарь живого великорусского языка. Т. 3. / Даль В. И. – М.: Гос. изд-во иностр. и нац. слов., 1955. – С. 431.

12. Шостенко О.І. Адміністративна юстиція України в складі Російської імперії / О.І. Шостенко // Вісник Одеського інституту внутрішніх справ. – 2002. - №3. – С.7-11.

13. Явич Л. С. О принципе научности в работе советского государственного аппарата / Л. С. Явич // Правоведение. – 1967. – № 2. – С. 6; Теория государства и права [Текст]: учебник [для вузов] / [А. М. Айзенберг, А. М. Васильев, Г. С. Котляревский и др.]; под ред. А. М. Васильева. – [2-е изд. испр. и доп.]. – М.: Юрид. лит., 1983. – С. 236; Ронжин В. Н. О понятии и системе принципов социалистического права / В. Н. Ронжин // Вестник МГУ. – Сер. 11. Право. – 1977. – № 2. – С. 34.

СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ У ЗВ'ЯЗКУ ІЗ ТИМЧАСОВОЮ НЕПРАЦЕЗДАТНІСТЮ

Божко Дар'я Валеріївна
здобувач науково-дослідного інституту
правового забезпечення
інноваційного розвитку НАПрН України
E-mail: d.bozhko25345@yandex.ua

Ключові слова: історія розвитку соціального забезпечення, становлення соціального забезпечення на Русі, допомога і підтримка, соціальна держава, слов'янські общини, державне соціальне страхування.

Уявлення про те, яким має бути соціальний захист, змінювалось та удосконалювалось з розвитком людського суспільства. Проблема організації соціального забезпечення — історична, тому не можна зрозуміти сучасних державно-правових моделей соціального забезпечення, не ознайомившись із історією розвитку соціального забезпечення як інституту громадянського суспільства.

В етимологічному розумінні соціальне забезпечення означає "надання достатніх матеріальних засобів для життя будь-кому з боку суспільства".

Становлення соціального забезпечення на Русі засвідчено Початковим російським літописом (Повість временних літ), Князь Володимир велів:

Кожному убогим та бідним приходили на княжий двір, брати страва, питво і грошей з скарбниці. Влаштував він і таке: сказавши, що "немічні і хворі не можуть дістатися до двору мого", наказав спорядити вози і, наклавши на них хліби, м'ясо, рибу, різні плоди, мед в бочках, а в інших квас, розвозити по місту, питаючи: "Де хворий, жебрак або хто не може ходити" [1].

У 996 році князь Володимир видав Статут (закон), яким громадське піклування було доручено піклуванню і нагляду духовенства. Володимир піклувався також про створення богаділень, прочан будинків.

«Руська Правда» Князя Ярослава стала першим слов'янським законом, в якому закріплювалося подоба соціальної програми. Особливою турботою про бідних і убогих відрізнявся і Володимир Мономах [2, С. 1-14..].

Соціальні джерела правової форми соціального забезпечення мають свої витoki у моральних засадах суспільства, — у категоріях чуйності, співчуття, справедливості, людяності, благодійності, які спрямовані на підтримку людини, котра фізично об'єктивно не в змозі забезпечити себе та своїх утриманців. В основі цього інституту лежить прагнення людської спільноти забезпечити одну зі сторін публічного інтересу — підтримку фізичного існування людського суспільства, захисту слабких, немічних, хворих, інвалідів, дітей, врешті-решт, скажемо — непрацездатних, тобто таких, які ще або вже не можуть своєю працею утримувати себе і тих, хто перебуває на їх утриманні. Таке прагнення реалізовувалось як поза державним регулюванням, так і за його допомогою.

Початковими формами соціального забезпечення були благодійництво і громадська опіка як вираз соціальної допомоги.

Проте у міру усвідомлення суспільством важливості соціального забезпечення як одного з факторів, що зумовлює існування самого суспільства, воно було поставлене на державний рівень. Були створені різні організаційно-правові моделі соціального забезпечення, на шляху реалізації яких у сучасний період спостерігається все більше проблем у всіх державах без винятку, незалежно від рівня їх економічної могутності, політичної спрямованості, форм та режимів державного правління.

Основними формами допомоги і взаємодопомоги у давніх слов'янських общинах були:

- Культові форми допомоги і підтримки. До культових дійств належало дотримання громадських традицій. Показовим тут є княжі банкети. У них брали участь не лише дружинники, а й кожен, хто завітав до князя. Учасниками князівських трапез були каліки, жебраки, прочани.

- Общинно-родові форми допомоги й захисту в межах роду, сім'ї, поселення. Дуже поширеним був звичай, коли полонених дорослих чоловіків умиротворяли, а жінки та діти адаптувалися племенем переможців і входили до окремих родин.

- Господарські форми допомоги і взаємодопомоги. В основі їх лежать будь-які форми взаємовиручки. Деякі з них були зумовлені екстремальними ситуаціями, наприклад, пожежами, повеннями, масовим падежем худоби. Особливою формою підтримки були наряди громадою у випадку хвороби всіх членів сім'ї, коли їм необхідна була допомога в догляді за дітьми, худобою і птицею, опаленні хати.

Протягом багатьох століть центрами соціальної допомоги в Україні-Русі були церкви і монастирі. Перед нашествям монголо-татар у Київській Русі було 120 монастирів, з них 99 знаходились у містах. Монастирська система поступово витіснила княже благодійництво, стаючи самостійним суб'єктом допомоги. Під час страшного нашествия церква та монастирі повністю взяли на себе благодійні функції, користуючись тим, що татарські хани поважливо ставились до духовництва і звільняли церкви й монастирі від данини. У XIV — першій половині XVII ст. розвиваються три основні форми соціальної підтримки знедолених: 1) монастирська система підтримки; 2) державна система допомоги; 3) перші світські прояви благодійності. У формуванні державної системи допомоги важливу роль стали відігравати Прикази. Так, завданням Приказу великого палацу була видача грошей монастирям і церквам з царської скарбниці. Петро I своїм указом від 8 червня 1701 р. "Об определении в домовые Святейшего Патриарха богадельни нищих, больных и престарелых" зобов'язав приймати (направляти) в монастирські богадільні жебраків, хворих і престарілих, які не можуть самостійно ходити і збирати милостиню, а на 10 хворих виділяти одного здорового, який їх доглядав. Крім того, хворих слід лікувати, і з цією метою для оплати праці лікарів і купівлі ліків виділяти кошти з Патріаршої домової скарбниці. Відповідно до указу Петра I від 31 січня 1712 р. "Об учреждении во всех губерниях госпиталей" у всіх губерніях були створені лікарні для утримання калік, старезних, позашлюбних немовлят. До уваги бралися тільки ті, які не могли працювати, стерегти, тобто були нездатні до будь-якої роботи, навіть найпростішої. Указом Катерини II від 7 листопада 1775 р. "Учреждение для управления губерний" у кожній губернії було створено Приказ громадської опіки під головуванням губернатора. До його відання належали такі установи: 1) народні школи; 2) сирітські будинки для дітей; 3) лікарні; 4) богадільні; 5) будинки для невиліковно хворих; 6) будинки для душевнохворих; 7) робітничі будинки. Ці прикази у 1810 р. перейшли під юрисдикцію Міністерства поліції, а пізніше — Міністерства внутрішніх справ.

Після скасування кріпацтва відбувається реорганізація системи державного управління. Керівництво соціальними службами у більшості губерній почали здійснювати земські та міські установи. Соціальна опіка і підтримка набуває постійного і систематичного характеру. Однак, за роз'ясненням Урядового Сенату, опіка бідних вважалася не обов'язком, а правом земських та міських установ. [3].

Сам термін “соціальна держава” уперше було запропоновано в середині XIX ст. відомим німецьким державознавцем і економістом Лоренцем фон Штейном (1815 – 1890 рр.). Він вважав, що ідея держави полягає у відновленні рівності і свободи, у піднятті нижчих, знедолених класів до рівня багатих і сильних. Держава повинна “забезпечувати економічне і суспільне піднесення всіх його членів, тому що розвиток одного є умовою й наслідком розвитку іншого, у цьому змісті ми говоримо про суспільну або соціальну державу” [4, с. 215]. Соціальна держава за Л. фон Штейном, повинна не тільки узаконити й охороняти пануючих, але й свідомо слугувати інтересам усього народу.

Шлях розвитку системи соціального захисту працюючих в Україні зумовлений першими страховими законами на початку XX століття, як захисна реакція урядових структур на вимоги робітників створити гарантовані правила соціальної захищеності на виробництві. Вже в 1901 році законодавчим актом передбачалось призначення пенсій робітникам гірничих заводів і копалень за рахунок роботодавців, яких визнавали винними в пошкодженні здоров'я. І, як прямий наслідок організованих виступів і масових страйків робітників, 2 червня 1903 року введено “Правила о вознаграждении потерпевших вследствие несчастных случаев рабочих и служащих, а равно членов их семейств в предприятиях фабрично-заводской, горной и горнозаводской промышленности“. Цей день став, так би мовити, днем народження державного соціального страхування.

В 1912 році були прийняті на державному рівні закони "Про забезпечення робітників на випадок захворювання", "Про страхування робітників від нещасних випадків на виробництві" і ряд інших. Були створені так звані лікарняні каси, пізніше їх стали називати страховими касами. Вони надавали робітникам два види допомоги: у випадку захворювання та при нещасному випадку. Допомога по тимчасовій непрацездатності призначалась від половини до двох третин заробітку і виплачувалась лише з четвертого дня хвороби. Допомога по вагітності і пологах видавалась протягом шести неділь робітницям, які пропрацювали на даному підприємстві не менше трьох місяців.

Після 1917 року соціальне страхування в Україні розвивалось в єдиному руслі всіх республік Радянського Союзу. В перші роки після революції в умовах громадянської війни

йшли пошуки більш ефективних форм соціального захисту трудівників. І, як наслідок, в 1918 році було прийняте положення про соціальне забезпечення працюючих, яке гарантувало забезпечення всіх найманих працівників незалежно від особливостей праці допомогою при тимчасовій втраті заробітку у зв'язку з хворобою, пологами і родами, каліцтвом. Починаючи з 1922 року виплата допомога здійснювалася безпосередньо підприємствами в залік страхових внесків.

В 1929 році державне соціальне страхування мало єдиний цільовий бюджет. Разом з тим вже тоді в нормативних-правових актах підкреслювалось, що кошти державного соціального страхування є цільовими і використовувати їх на інші цілі недопустимо. А з 1931 року за рахунок коштів державного соціального страхування фінансуються санаторно-курортне лікування в спеціалізованих установах, санаторіях, пансіонатах, будинках відпочинку та дитячі оздоровчі табори.

При здобутті Україною незалежності 1991 р., рівень життя більшості населення знижується, тому цей період дає поштовх для ствердження нових принципів діяльності держави в соціальній сфері, реформування управління нею. Процес реорганізації в соціальній сфері розпочався створенням протягом 1991-1992 років нової організаційної структури на місцях - територіальних центрів відповідно до Наказу Міністерства соціального забезпечення «Про затвердження типового положення про територіальний центр обслуговування пенсіонерів та одиноких непрацездатних громадян і відділення соціальної допомоги на дому системи соціального забезпечення Української РСР» від 15 травня 1991р.№60.

До їх створення жодна структура не здійснювала функцій «фізичної допомоги» шляхом надомного обслуговування, реабілітаційної медичної допомоги інвалідам, одиноким літнім людям, побутової допомоги.

Більш реальні зміни почались з 1995 р., коли створюються нові програми адресної соціальної допомоги, спрямовані на захист більш нужденних людей. Такий адресний підхід було закладено в «Основних напрямках соціальної політики на 1997-2000 рр., в яких передбачалось реформувати систему соціального захисту саме шляхом переходу від соціального забезпечення для всіх до надання адресної соціальної допомоги.

За загальнообов'язковим державним соціальним страхуванням у зв'язку з тимчасовою втратою працездатності та витратами, зумовленими похованням, Фондом надаються такі види матеріального забезпечення та соціальних послуг:

- допомога по тимчасовій непрацездатності (включаючи догляд за хворою дитиною);

- допомога по вагітності та пологах;
- допомога на поховання (крім поховання пенсіонерів, безробітних та осіб, які померли від нещасного випадку на виробництві);
- забезпечення оздоровчих заходів (оплата путівок на санаторно-курортне лікування застрахованим особам та членам їх сімей, часткове фінансування санаторіїв-профілакторіїв підприємств, установ, організацій, утримання дитячо-юнацьких спортивних шкіл, дитячих оздоровчих таборів і позашкільного обслуговування).

2002-2004 роках прийнято кілька важливих нормативних актів, що визначають основи реалізації соціальної політики в Україні. Указ Президента України від 5 травня 2004 р. № 506/2004 «Про додаткові заходи щодо вдосконалення системи здійснення соціальних виплат громадянам». Також проводиться пенсійна реформа, та діє Закон України від 19 червня 2003р. № 966-IV «Про соціальні послуги».(ст. УДК351.364. В.В.Собченко).

На сьогодні важливим для України стає розбудова саме соціальної держави, яка забезпечить захист більшості населення від можливих соціальних ризиків економічної кризи. Процес виникнення і становлення соціальної держави має довгу та складну історію, формувався протягом тривалого часу. Виготовлення знарядь праці та застосування їх для добування необхідних засобів життя ще мільйон років тому виділили людину з тваринного світу. Щоб вижити, люди повинні були триматися гурту, колективно працювати, вести спільне господарство, разом виховувати дітей.

Враховуючи вищевикладене, слід зазначити, що соціальне забезпечення виникло дуже давно, завжди існували і існують незахищені верстви населення, які потребують піклування і захисту, тому соціальне забезпечення бере коріння з давніх давен. Починаючи з милосердя і досі йде становлення та розвиток соціального захисту, який є основною формою підтримки людини з боку суспільства при настанні того чи іншого соціального ризику і потребує постійного удосконалення та розвитку.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Кулачок-Тітова Людмила Вікторівна

Список використаної літератури:

1. Нестор Літописець Повість временних літ - www.litru.ru/?book=17281&page=21;
2. Захаров М. Л., Тучкова Е. Г. Загальна частина. Глава 1. 1. Основні етапи становлення систем соціального забезпечення / / Право соціального забезпечення Росії - www.books.ru/shop/books/148155. - М .: Волтерс Клувер (WoltersKluwer), 2004. - С. 1-14. - ISBN 5-466-00004-3;

3. Сташків Б.І. / Теорія права соціального забезпечення: Навч. посіб. — К.: Знання, 2005. — 405 с. — (Вища освіта XXI століття).

4. Stein L. von. Gegenwart und Zukunft der Rechts- und Staatswissenschaften Deutschlands / L. von. Stein. - Stuttgart, 1876.)

ПОНЯТТЯ ТА ПРАВОВІ ОЗНАКИ РЕКЛАМИ

Брусова Вікторія Андріївна

студент-спеціаліст юридичного факультету
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна
E-mail: tory.brusova@mail.ru

Ключові слова: реклама, інформація, ознаки реклами, рекламна діяльність.

Реклама на сучасному етапі розвитку суспільства посідає важливе місце у нашому житті. Враховуючи ступінь впливу реклами на інтереси багатьох осіб, наявність якісного законодавства у цій сфері є необхідною. Однак, на сьогоднішній день можна констатувати відсутність чіткого місця реклами в системі права України. Цьому питанню сьогодні приділяють багато уваги як вітчизняні науковці, зокрема, Ваксман Р.В., Мамчур Л.В., Ромат Є.В., Скрицька Н.А., Ульянова Г.О., так і зарубіжні фахівці з різних галузей права, такі як Нечуй-Вітер В.Л., Нюняев В.О., Черячукін Ю.В., що дає можливість розглянути кращі взірці правового регулювання реклами та прогресивні аспекти такого регулювання запропонувати до застосування в українських реаліях.

На думку Скрицької Н.А. основним фактором, який ускладнює гармонічний розвиток рекламної діяльності в Україні, є відсутність концептуального підходу до розуміння суті реклами і рекламної діяльності. В свою чергу, це відбувається на «розмитості» базових визначень і їх неузгодженості із термінологією загального інформаційного законодавства. Вищезазначене, відповідно, ускладнює застосування норм законодавства на практиці [1, с. 204]. Отже, приведення сучасного законодавства, що регламентує відносини у сфері реклами, у відповідність до вимог часу неможливе без визначення ознак базового поняття - «реклама».

Дане поняття у своїх працях розглядають як науковці, що займаються юриспруденцією, так і фахівці інших галузей знань, оскільки реклама одночасно є економічною й юридичною категоріями. Як влучно зауважує Ромат Є.В. у своєму монографічному дослідженні, поняття «реклама», незважаючи на широку вживаність у побутовому спілкуванні, у сучасній науковій літературі належить до дискусійних. Більше

того, категорія «реклама» аналізується з багатьох аспектів, і кожен з них характеризується неоднозначністю та неоднорідністю сприйняття вказаної категорії та численністю наукових визначень [2, с. 32].

Неабияке місце серед дефініцій понять реклами посідає його легальне визначення. Черемнова А.І., у своєму науковому дослідженні відзначає, що надане в Законі України «Про рекламу» визначення є першим легальним визначенням поняття «реклама», з якого необхідно виходити при вирішенні питання про те, чи є дана інформація рекламою і чи можна застосовувати до неї законодавство про рекламу. Будь-яке звернення (оголошення), що відповідає встановленим у Законі «Про рекламу» ознакам інформації, яка відноситься до реклами, слід вважати комерційною рекламою [3, с. 4-5]. Отже, відповідно до ст.1 Закону України «Про рекламу», реклама - це інформація про особу чи товар, розповсюджена в будь-якій формі та в будь-якій спосіб і призначена сформувати або підтримати обізнаність споживачів реклами та їх інтерес щодо таких товарів чи осіб [4].

Необхідно зазначити, що дане визначення має зовсім не ідентичний зміст із визначенням, що надається в ст. 1 Угоди про співробітництво держав - учасниць СНД у сфері регулювання рекламної діяльності (далі - Угода). Дана Угода визначає поняття реклами, як розповсюджену в будь-якій формі, за допомогою будь-яких засобів інформацію про фізичну або юридичну особу, товари, ідеї чи починання, що призначена для невизначеного кола споживачів і покликана формувати або підтримувати інтерес до фізичної або юридичної особи, товарів, ідей чи починань і сприяти реалізації товарів, ідей та починань [5].

Натомість, визначення надане Угодою повністю співпадає із поняттям реклами, наданим у п.1 ч.1 ст. 3 Федерального Закону Російської Федерації «Про рекламу». Цей факт обумовлює вивчення досвіду законодавчого регулювання реклами в Російській Федерації.

Законодавчі розбіжності, що створюють невизначеність в окресленні поняття «реклама», зумовлюють необхідність визначення змісту даного поняття за допомогою наукових джерел.

Найпопулярнішим не лише у закордонних, але й українських спеціалістів є визначення, прийняте Американською асоціацією маркетингу, яке зазначає, що реклама — це будь-яка форма неособистого представлення і просування ідей, товарів чи послуг, оплачувана точно встановленим замовником [6, с. 12].

На думку Мамчур Л.В., реклама – це інформація про товар, особу чи ідею, викладена особливим чином в об’єктивній формі, призначена для розповсюдження з метою сформувати

або підтримати обізнаність окремої групи споживачів реклами та їх інтерес до таких ідей, особи чи товару [7, с. 14]. З наданого вченою визначення вбачається підтримка формулювання наданого Угодою, а не Законом, оскільки автором висловлюється думка про доповнення ч.3 ст. 9 словом «ідей» після слів «особи» в обох випадках, що розширює зміст поняття подібно до надано Угодою.

Ульянова Г.О. визначає рекламу як будь-яку форму, в якій виражається призначена для розповсюдження інформація про особу чи товар, спрямована на сформування або підтримання обізнаності споживачів реклами та їх інтересу щодо таких особи чи товару, незалежно від застосовуваних засобів. З метою захисту прав суб'єктів правовідносин, які виникають у зв'язку з рекламою, вчена пропонує, на законодавчому рівні визначати рекламу як інформацію, призначену для розповсюдження, а не розповсюджену, як передбачено у визначенні, закріпленому в Законі України «Про рекламу» [8, с.14].

Розширене тлумачення поняття реклама надає Ваксман Р.В., яка під поняттям «реклама» пропонує розуміти відносини, що обумовлені змістом відповідних договірних господарсько-правових зобов'язань та спрямовані на спеціальне інформування споживача та інших категорій реципієнтів про осіб, події, продукцію чи послуги, шляхом розміщення та розповсюдження рекламного продукту в будь-якій формі та в будь-який спосіб, з метою спонукання до споживання відповідних товарів та послуг або прийняття юридично значимих рішень у сфері некомерційно-соціальних відносин [9, с. 4-5].

Щодо ознак реклами, що на думку вчених відрізняють її від інших видів інформації, то з цього приводу можна простежити закономірність, яка виявляється у схожості ознак, що виводяться російськими вченими і їх відмінність від ознак реклами, що називають українські вчені. Ці відмінності зокрема ґрунтуються на різниці у змісті законодавчого визначення реклами двох держав.

Зокрема, на думку російського дослідника Черячукіна Ю.В., критеріями розмежування реклами та іншої інформації є її направленість, зміст і мета. Рекламу буде характеризувати, по-перше, направленість на необмежене коло осіб, що відрізняє рекламу від дій, що здійснюються під час роздрібної торгівлі; по-друге, її особливий зміст, який в законодавстві сформульований як інформація про фізичну чи юридичну особу, товари, ідеї, починання. Ця ознака відмежовує рекламу від інших видів повідомлень, наприклад, інформації про погоду або результати футбольного матчу; по-третє, особливий характер (мета) її впливу - спонукання і популяризація. Ця ознака важлива для відмежування реклами від інших видів інформаційних повідомлень, наприклад, від повідомлення не рекламного характеру. На основі цих ознак, надається авторське

визначення поняття комерційної реклами, як будь-якої форми розповсюдження інформації, незалежно від використаних засобів, про фізичну чи юридичну особу, товари, ідеї та починання, яка передбачена для необмеженого кола осіб і покликана формувати та підтримувати інтерес до цих фізичних, юридичних осіб, товарів, ідей та починань і сприяти реалізації товарів, ідей, починань [10, с. 8].

Типовим для більшості російських вчених є віднесення до ознак реклами її направленості на необмежене коло осіб. Ця особливість випливає з того, що дану вказівку має поняття реклами на нормативному рівні.

Так, російські вчені Маслова Т.Д., Божук С.Г. та Ковалік Л.Н. пропонують наступне визначення: «Реклама – це інструмент комунікаційної політики, заснований на використанні неособистих форм комунікації, які призначені невизначеному колу осіб, здійснюються за допомогою платних засобів поширення інформації з чітко вказаним джерелом фінансування, формують та підтримують інтерес до фізичної, юридичної особи, товарів, ідей та починань і сприяють їх реалізації» [11, с. 248].

Нечуй-Вітер В.Л. розглядає рекламу як пропозицію про продаж товарів або надання послуг, що виходить від товаровиробників (продавців, надавачів послуг) до необмеженого кола осіб і виражена у різноманітній формі різними засобами і способами, що розглядається як виклик на ofertу [12, с. 6].

Однак, і серед російських вчених є такі, що не дотримуються зазначеної думки. Так, на думку російського дослідника Нюняєва В.О. основною ознакою, що дозволяє відрізнити рекламу від інших видів інформації є її цільове призначення, а саме її спрямованість на спонукання необмеженого кола осіб до вступу у правовідносини, з метою отримання суб'єктом підприємницької діяльності прибутку [13, с. 11-12].

Щодо такої ознаки, як направленість на необмежене коло осіб, то автор доходить до висновку, що безособовий характер реклами виходить не з невизначеності її адресата, а з невизначеності учасника можливих правовідносин, до вступу в які спонукає реклама. Вказівка у нормативному визначенні на необмежене коло адресатів як ознаку реклами необґрунтовано виводить з під дії законодавства про рекламу деякі відносини з розповсюдження рекламної інформації. Необхідно враховувати можливість звернення реклами до визначеного кола осіб [13, с. 12]. Закон України «Про рекламу» не містить вказівки на необмежене коло осіб, але її містить Угода.

Щодо ознак реклами, які називають українські вчені, то, зокрема, на думку Мамчур Л.В., засадничими при визначенні правових ознак реклами, що відмежовують її від інших

видів інформації, повинні стати її інформаційна і конкуренційна функції [7, с. 13]. Інформаційна функція – це надання істотної для замовників реклами інформації, яка допомагає пізнати представлену пропозицію. Конкуренційна функція (заохочуюча, переконуюча) проявляється в наявності запевнень, свідоцтв, заохочень, обіцянок і звертань до клієнта, а також рекламних гасел (слоганів), метою яких є переконати споживача і привернути його увагу до пропозиції [14, с. 4].

На думку Ваксман Р.В., ознакою реклами, що відрізняє її від інших видів інформації є її мета. Основною кінцевою метою реклами є не тільки інформування, а підвищення попиту на товари, що рекламуються, де інформація є засобом досягнення цієї мети [15, с. 65].

Отже, доходимо до висновку, що законодавче визначення поняття реклами, та визначення, що надаються науковцями не містять (у достатній мірі) ознак, сукупність яких дає можливість скласти вичерпне уявлення про саме явище реклами і його правову характеристику. Проведений аналіз дефініцій поняття реклами та його ознак, які запропоновані спеціалістами різних галузей знань, виявив необхідність у переосмисленні формулювань законодавчого понятійного апарату з метою їх удосконалення та формування єдиного консолідованого підходу до розуміння ключових понять у сфері реклами.

Науковий керівник: к.ю.н., Лісніча Тетяна Володимирівна.

Література:

- 1.Скрицька Н.А. Реклама: до визначення поняття / Н.А. Скрицька // Правове регулювання економіки. – 2009. - № 9. – С. 203-212.
- 2.Ромат Є.В. Монографія. Трансформація моделі державного управління рекламною діяльністю у перехідних умовах. – К.: НАДУ., 2003 р. – 235 с.
- 3.Черемнова А.І. Правове регулювання комерційної реклами в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04 / А.І. Черемнова // Київський національний університет імені Тараса Шевченка. – Київ. – 2000.- 17 с.
- 4.Про рекламу: Закон України від 03 липня 1996 р., № 270/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. - № 39. – Ст. 181.
- 5.Про затвердження Угоди про співробітництво держав – учасниць СНД у сфері регулювання рекламної діяльності: Постанова Кабінету Міністрів України від 13 груд. 2004 р., № 1654 // Офіційний вісник України. – 2004. - №50. – Ст. 61.
- 6.Карпова Г. Реклама за рубежом. — М.: Прогресс, 1977. — 371 с.
- 7.Мамчур Л.В. Правове регулювання реклами (цивілістичний аспект): автореф. дис...канд. юрид. наук: 12.00.03 / Л.В. Мамчур; Львів. нац..ун-т ім. І. Франка. – Л., 2006. – 20 с.

- 8.Ульянова Г.О. Захист авторських прав, які виникають у зв'язку з рекламою: автореф. дис... канд.юрід.наук: 12.00.03 / Г.О. Ульянова; Одес.нац.юрід.акад. – О., 2008. – 18 с.
- 9.Ваксман Р.В. Вдосконалення господарсько-правового забезпечення рекламної діяльності: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04 / Ваксман Р.В. // Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого. - Харків, 2014. - 20 с.
- 10.Черячукин Ю.В. Проблемы правового регулирования рекламной деятельности в России и зарубежных государствах: автореф. дис. на соиск. учен. степ. д.ю.н. Спец. 12.00.03 /Черячукин Юрий Владимирович; Волгогр. акад. МВД России. - Ростов н/Д, 2002. – 40 с.
- 11.Маслова Т.Д. Маркетинг / Т.Д. Маслова,С.Г. Божук, Л.Н. Ковалик. – СПб.: Питер., 2002. – 496 с.
- 12.Нечуй-Ветер В. Л. Обязательства по оказанию рекламных услуг. Автореф. дис. на соиск. учен. степ. к.ю.н. Спец. 12.00.03 /Нечуй-Ветер Вадим Леонидович; Рос. гос. ин-т интеллектуал. собственности. - М., 2003. - 24 с.
- 13.Нюняев В.О. Правовое регулирование рекламной деятельности. автореф. дис. на соиск. учен. степ. канд. юрид. наук специальность 12.00.03 <Гражд. право; предпринимат. право; семейн. право; междунар. част. право> /Нюняев Вадим Олегович; С.-Петербур. гос. ун-т. - Санкт-Петербург, 2008. - 24 с.
- 14.Мацежинський В.Л. Реклама в пресі Польського Королівства і Східної Галичини (друга половина ХІХ - початок ХХ ст.) : Автореф. дис... д-ра іст. наук: 07.00.02 / В.Л. Мацежинський; НАН України. Ін-т українознав. ім. І.Крип'якевича, Ін-т народознав. — Л., 2004. — 33 с.
- 15.Ваксман Р.В. Візмежування рекламної діяльності від суміжних понять: проблема правової кваліфікації / Р.В. Ваксман // Юрист України. – 2012. - № 4. – С. 61-68.

ПРАВОВА ПРИРОДА ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ НА НЕРУХОМЕ МАЙНО

Волков Едуард Костянтинович
аспірант кафедри
цивільно-правових дисциплін
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна
E-mail: eduardvolkov@ukr.net

Ключові слова: державна реєстрація, речові права, нерухоме майно, земельна ділянка, обов'язковість.

Державна реєстрація прав на нерухоме майно є найважливішим елементом цивільно-правового регулювання обігу нерухомості, а захист речових прав його учасників є головною метою державної реєстрації прав. Так, безпосередньо нормами цивільного законодавства врегульовано обов'язковість державної реєстрації речових прав на нерухомість, правові наслідки реєстрації або її відсутності.

Але на практиці виникає чимало суперечностей щодо державної реєстрації прав на нерухоме майно. Вочевидь, це пов'язано із самою структурою, механізмом здійснення, а отже, зумовлює визначення правової природи реєстрації речових прав на нерухомість (зокрема, земельні ділянки).

Правова природа реєстрації речових прав на нерухоме майно була предметом наукових досліджень низки сучасних науковців.

Зауважимо, що Закон України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» визначає нерухоме майно як «земельні ділянки, а також об'єкти, розташовані на земельній ділянці, переміщення яких неможливо без їх знецінення та зміни призначення», при цьому зелені насадження та малі архітектурні форми не належать до об'єктів нерухомості.

Стосовно земельних насаджень зазначимо, що відповідно до ч. 3 ст. 373 ЦК України право власності на земельну ділянку поширюється на поверхневий (грунтовий) шар у межах цієї ділянки, на водні об'єкти, ліси, багаторічні насадження, які на ній знаходяться, а також на простір, що є над і під поверхнею ділянки, висотою та глибиною, які необхідні для зведення житлових, виробничих та інших будівель і споруд.

Оскільки земельна ділянка є головною річчю, то до складових земельної ділянки як об'єкта цивільних правовідносин належать у тому числі й багаторічні насадження, які на ній знаходяться. З огляду на це зелені насадження не виділяються як окремий вид нерухомості.

Нагадаємо, що згідно зі ст. 79¹ ЗК України земельна ділянка може бути об'єктом цивільних прав виключно з моменту її формування та державної реєстрації права власності на неї.

Державна реєстрація речових прав на земельні ділянки проводиться після державної реєстрації земельних ділянок у Державному земельному кадастрі.

Доречно погодитися з думкою П. Ф. Кулинич, що державна реєстрація прав на землю є офіційним визнанням і підтвердженням державою фактів виникнення, переходу або припинення прав власності, користування, зокрема права оренди землі, їх обмежень,

земельних сервітутів тощо, які супроводжуються внесенням даних про зареєстровані права до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень [1, с. 311].

З погляду С. В. Гринька, реєстрація прав на землю — це юридично визначена, поліфункціональна, вольова діяльність суб'єктів земельних реєстраційних правовідносин, спрямована на внесення передбачених законодавством належно отриманих даних у спеціально призначені для цього офіційні документи уповноваженими державою органами за встановленою процедурою з метою виникнення, зміни або припинення відповідних прав на землю у належних заінтересованих осіб, які її ініціюють, та утвердження останніх як суб'єктів зазначених легалізованих прав [2, с. 24].

Настечко К. О. оформленням прав на земельні ділянки вважає юридично визначену діяльність суб'єктів оформлення прав на земельні ділянки для видачі та отримання юридично-значимих і правовстановлюючих документів на право власності, право користування або на право осіб на земельну ділянку, яке виникає із встановлення обтяжень або обмежень, їх державної реєстрації та нотаріального оформлення у випадках, визначених законом [3, с. 524–525].

Така діяльність, розпочинається із подання передбаченого законодавством юридично-значимого документа до адресата (органу державної влади або самоврядування) відповідно до встановленої законодавством процедури та завершується видачею правовстановлюючого документа на земельну ділянку та його державної реєстрації.

Проте, на думку С. В. Гринька, застосування саме терміна «оформлення» має певні недоліки, зокрема обмеженість у розкритті, поясненні правової природи реєстрації прав на землю, адже про обмеження можна говорити як у межах легалізаційної, так і в межах легітимаційної діяльності [2, с. 15].

Отже, припустимим є застосування зазначеного терміна під час визначення реєстрації прав на землю лише у випадках узаконення, тобто легалізації таких прав [4, с. 147].

Право власності речових прав на нерухоме майно виникає з моменту обов'язкової державної реєстрації цих прав у Державному реєстрі речових прав на нерухоме майно.

Згідно зі ст. 18 цього закону, документом, який підтверджує факт виникнення права власності при здійсненні державної реєстрації прав на нерухоме майно (факт проведення державної реєстрації права власності), є свідоцтво про право власності на нерухоме майно. Однак свідоцтво надається не у всіх випадках здійснення державної реєстрації прав. Тому законом передбачена видача іншого документа, який підтверджує наявність у особи права власності чи іншого права на земельну ділянку, — витягу з Державного реєстру прав.

Крім права власності на землю, оформленню підлягають й інші види прав на неї, похідні права: право постійного користування землею, право оренди, право ренти, право емфітевзису та право суперфіцію, земельні сервітути.

Разом з тим похідні речові права (право оренди, суперфіцій, сервітут, емфітевзис) на нерухомість, у тому числі на земельні ділянки, реєструються лише після державної реєстрації права власності на ці ділянки в новому реєстрі прав.

Факт оформлення права власності на земельну ділянку підтверджується внесенням відповідного запису до Державного реєстру речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень, а також отриманням документа, що підтверджує проведення державної реєстрації права на земельну ділянку.

Як зазначає Т. Лісова, за чинним законодавством діють дві системи державної реєстрації: земельних ділянок і прав на них [4, с. 149].

Основною метою інституту державної реєстрації прав на нерухоме майно є закріплення ефективної системи обороту нерухомості, а основна ідея державної реєстрації полягає у забезпеченні суб'єктивних цивільних прав приватних осіб. Отже, державна реєстрація є способом закріплення права власності та інших речових прав на чуже майно, а відносини сторін, пов'язані з державною реєстрацією, за предметом і методом правового регулювання є цивільно-правовими [5].

На підставі аналізу всіх існуючих світових реєстраційних систем на даний момент можна виділити два способи реєстрації правовідносин у сфері нерухомості.

Перший полягає в реєстрації правочинів (документів). Він поширений, наприклад, у США. Тут держава лише реєструє і зберігає договори, забезпечує їх загальнодоступність. Для встановлення прав будь-якої особи на об'єкт нерухомості зацікавленій особі доведеться вивчити всі попередні договори. Зазначена система обумовлює існування таких приватних фірм, які забезпечують за винагороду «чистоту титулу», тобто за певну плату відстежують «ланцюжки» договорів, через які «пройшов» об'єкт, і при виникненні проблем компенсують збитки в обумовлених межах. Система, що працює в США, не гарантує збереження прав на майно, важка для автоматизації та дорога (перевірку доводиться проводити кожному новому власнику).

Другий базовий спосіб — реєстрація прав на нерухомість. Подібні системи на сьогодні діють у більшості країн світу, в тому числі в Європі. При реєстрації прав держава гарантує, що всі попередні правочини дійсні, а зареєстрований власник є істинним відповідно до закону (якщо він придбав нерухомість сумлінно). Тобто зацікавлена особа

перевіряє відомості про зареєстрованого власника. Отже, система реєстрації прав дає можливість упевнитися у правах першого реєстрованого власника, завдяки чому забезпечує гарантію речових прав.

Аналогічний підхід до оцінки правової природи акта державної реєстрації права характерний для більшості європейських правопорядків. Навіть таких, які допускають дійсність правочинів із нерухомим майном в усній формі (ст. 1583 Цивільного кодексу Франції). Тим не менше на практиці було вироблене правило про те, що покупець стає власником тільки після реєстрації права в державному реєстрі. Більш того, остання можлива лише при наданні нотаріального документа, який підтверджує укладення сторонами договору купівлі-продажу [6, с. 66].

Згідно з п. 2 ст. 8 ЦК РФ права на майно, що підлягають державній реєстрації, виникають із моменту її здійснення, якщо інше не встановлено законом. Відповідно до цього положення ст. 131 ЦК РФ і ст. 4 Федерального закону передбачають, що речові права на нерухомі речі, обмеження цих прав, їх виникнення, перехід і припинення підлягають державній реєстрації в Єдиному державному реєстрі органами, які здійснюють державну реєстрацію прав на нерухомість і правочинів із нею. Таким чином, російський правопорядок надає державній реєстрації прав щодо об'єктів нерухомого майна правостворююче значення [7, с. 5].

Реєстрація права здійснюється внесенням державним реєстратором запису про право до Єдиного державного реєстру прав на нерухоме майно та правочинів із ним. Вироблена державна реєстрація підтверджується Свідоцтвом про державну реєстрацію права. Причому право власності вважається зареєстрованим і, відповідно щодо тих норм, що виникли з моменту внесення запису до Єдиного реєстру, але не з дати видачі Свідоцтва.

Державній реєстрації підлягають будь-які речові права на нерухоме майно, а також їх обмеження (обтяження), перехід і припинення. Прикладами обмежень права є арешт, застава нерухомості (іпотека), оренда, рента (довічне утримання з утриманням), сервітут, довірче управління.

Федеральний закон визначає державну реєстрацію як юридичний акт визнання та підтвердження державою виникнення, обмеження (обтяження), переходу або припинення прав на нерухоме майно. Тобто реєстрація сама по собі не має правостворюючого значення, а лише підтверджує право особи щодо того чи іншого об'єкта, яке вже виникло з підстави, зазначеної в п. 1 ст. 8 ЦК РФ. Крім того, у ст. 17 Федерального закону безпосередньо

визначені підстави для державної реєстрації прав, без яких внесення того чи іншого запису до реєстру неможливе.

Крім того, зазначеним федеральним законом встановлена обов'язкова державна реєстрація правочинів із нерухомістю, дійсність яких поставлена у залежність від наявності такої реєстрації. Самостійна вимога про реєстрацію правочинів із переходу прав на нерухоме майно, крім реєстрації прав та обтяжень, що прямують із них, передбачається через те, що після укладення договору не завжди відбувається перехід прав на майно, яке стало об'єктом такого договору. І це зрозуміло, адже не кожне зобов'язання може бути виконаним.

Розглянемо також схожий порядок реєстрації за законодавством Німеччини. Основні положення щодо державної реєстрації закріплені в Цивільному Уложенні, яке містить усі питання матеріального права і чинне в усіх федеральних землях. Є також Ухвала про Поземельної книги і безліч інших підзаконних актів, що регулюють спеціальні питання. Реєстратор самостійний і незалежний у прийнятому рішенні, його рішення може бути оскаржене тільки в суді, причому в тому суді й у того судді, помічником якого є реєстратор. Усі рішення реєстратора ґрунтуються на практиці того суду, де він працює. Відмова у державній реєстрації оформляється у вигляді визначення дільничного суду, через що оскаржується вже у вищестоящому суді, а потім у Вищому Земельному суді.

Державна реєстрація в Німеччині має відкритий характер, але є деякі особливості надання інформації. Так, наприклад, муніципалітети, нотаріуси і банки отримують інформацію з Поземельної книги на договірній основі через Інтернет, при цьому, крім державного мита за договором, оплачуваного щомісяця, кожен перегляд Поземельної книги (один запит) коштує 5 євро. Виняток становить Міністерство юстиції, яке має право запитувати інформацію безкоштовно, як її охоронець. Поземельна книга схожа за своєю структурою з Єдиним державним реєстром прав [8].

Якщо говорити про реєстрацію прав на нерухомість, то, як бачимо, порядок реєстрації прав у Німеччині, Франції, РФ має багато схожих моментів із порядком реєстрації речових прав на нерухомість в Україні, але передбачає також певні особливості. Так, реєстрація речових прав не має правостворюючого значення, а підтверджує право особи щодо того чи іншого об'єкта, тому є способом закріплення речових прав.

Отже, нерухоме майно, зокрема земельна ділянка, зумовлює законодавця до запровадження ефективної системи реєстрації прав на нерухоме майно, а для вдосконалення системи державної реєстрації речових прав на нерухоме майно необхідно постійно узагальнювати практику застосування законодавства під час проведення державної

реєстрації прав, вивчати досвід іноземних держав і проводити роботу з удосконалення законодавства у відповідній сфері.

Науковий керівник: к. ю. н, доцент Розгон Ольга Володимирівна

Література:

1. Кулинич П. Ф. Державне управління у сфері використання та охорони земельних ресурсів / П. Ф. Кулинич, В. І. Семчик, М. В. Шульга // Земельне право України. Академічний курс: підручник. — К.: Вид. Дім «Ін Юре», 2008. — 600 с.
2. Гринько С. В. Правові аспекти реєстрації прав на землю: монографія / С. В. Гринько. — К.: «Київський університет», 2004. — 172 с.
3. Настечко К. О. Оформлення прав на земельні ділянки: щодо визначення поняття / К. О. Настечко // Держава і право. — 2007. — С. 519–525.
4. Лісова Т. В. Актуальні питання державної реєстрації прав на землю / Т. В. Лісова // Публічне управління: теорія та практика. — 2013. — Вип. 2. — С. 144–149.
5. Слободянюк С. О. Цивільно-правове регулювання державної реєстрації речових прав на нерухоме майно [Текст]: автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Слободянюк Сергій Олександрович ; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка. — К., 2012. — 18 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://mydisser.com/ua/catalog/view/6/44/9630.html>.
6. Цвайгерт К., Кетц Х. Введение в сравнительное правоведение в сфере частного права. Т. 2 / Пер. с нем. — М.: Междунар. отношения, 2000. — 512 с.
7. Брагинский М. И. Комментарий к Закону Российской Федерации «О государственной регистрации прав на недвижимое имущество и сделок с ним». — М.: «Юстицинформ», 1998. [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://base.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc;base=CMB;n=2>.
8. Герасименко Т. В. Государственная регистрация прав на недвижимость в Германии [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://gorod.spb.ru/articles/62>.

ПРОБЛЕМИ ДОСТУПУ ДО ПРАВОСУДДЯ В УКРАЇНІ

Гавриш Катерина Олександрівна
Студентка магістратури
Юридичного факультету
Групи ПМГ-51
Національний університет Державної
податкової служби України

Тильчик Ольга Віталіївна,
доцент кафедри управління, адміністративного
права і процесу, к.ю.н.
E-mail: ekaterina_gavrish@ukr.net

Ключові слова: правосуддя, безоплатна правова допомога, безоплатна вторинна правова допомога.

Кожна особа повинна мати право на доступ до правосуддя з метою захисту своїх порушених, невизнаних чи оспорюваних прав, свобод та інтересів. Здається, здійснити це право дуже просто, оскільки Конституція України та Закони України гарантують таке право кожній особі. Разом з тим це ще не означає, що таке право вже є захищеним, бо, крім права, особа повинна мати можливості щодо його реалізації.

Варто зауважити, що найбільш докладно питаннями доступу до правосуддя були предметом цілої когорти вчених-процесуалістів, зокрема розглядалися в роботах А.В. Лужанського, В.І. Тертишнікова, Ю.Т. Ткаченка, М.Й. Штефана, Л.С. Явича, В.В. Яркова, М.М. Ясинка.

Аналізуючи діючий в Україні принцип вільного доступу до правосуддя, варто звернути увагу на питання про отримання кваліфікованої правової допомоги, яке безпосередньо стосується реалізації цього права.

Правова допомога в Україні надається адвокатськими об'єднаннями, окремими адвокатами та фахівцями в галузі права, які зареєстровані у встановленому законом порядку та мають Свідоцтво про надання правової допомоги. Адвокатура—це корпоративне об'єднання з певними умовами набуття його членства, що й зумовлює достатньо високі фінансові запити на його послуги. Розуміючи неадекватне співвідношення доходів більшості населення держави з оплатою, яку бажають отримати адвокати, законодавець з метою обмеження останньої прийняв 20 грудня 2011 року Закон України «Про граничний розмір компенсації витрат на правову допомогу у цивільних та адміністративних справах», згідно з яким за надання юридичної допомоги в цивільних чи адміністративних справах адвокат не може отримати за годину своєї роботи більше ніж 40% від встановленої в країні мінімальної

заробітної плати. Такі вимоги не стосуються питань захисту особи в кримінальному процесі чи захисту корпоративних прав у господарському судочинстві [1]. Проте, як показала практика, це не вплинуло на розмір платежу. Можна сказати, що це Закон, який орієнтує суди на розмір стягнень за правову допомогу, а не Закон, який обмежує такі витрати, оскільки часто розмір оплати залежить від результату розгляду. Розуміючи це, законодавець 02 червня 2011 року прийняв Закон України «Про безоплатну правову допомогу» зі створенням муніципальної адвокатури. Закон чітко окреслив коло осіб, які можуть отримувати таку допомогу. Це неповнолітні, недієздатні, іноземці, особи без громадянства, у тому числі біженці, бідні особи. Оплата за надання такої правової допомоги здійснюється державою за рахунок державного бюджету [2]. Незважаючи на цілий комплекс заходів, вживаних державою для пом'якшення умовностей, які відкривають шлях до доступу до правосуддя, відчутних результатів на сьогодні поки що немає, враховуючи останні зміни в законодавстві.

Так, з 1 січня 2015 року поетапно почалося забезпечення надання безоплатної вторинної правової допомоги по цивільним та адміністративним справам, таким особам, як інваліди, безпритульні діти, біженці тощо.

Проте варто зауважити, що реалізація соціально важливих норм Закону «Про безоплатну правову допомогу» опинилася в небезпеці у зв'язку з реєстрацією урядового законопроекту №5185 від 21.10.2014 про внесення змін у цей Закон щодо відстрочення набрання чинності деяких його положень. Згідно з законопроектом, запровадження системи безоплатної правової допомоги в вищезазначених категоріях справ повинно бути перенесено з 1 січня 2015 на 1 січня 2017 р. В пояснювальній записці до законопроекту така відстрочка пояснюється простою відсутністю коштів.

Норми вказаного законопроекту здаються ще більш сумними, враховуючи, що новим законом «Про прокуратуру» з 24 квітня 2015 р. скасовуються повноваження таких органів здійснювати представництво інтересів громадян в суді (з деякими винятками).

Варто відзначити, що крім відстрочки, законопроект пропонує доповнити ст. 27 Закону «Про безоплатну правову допомогу» тезою, що саме до повноважень КМУ належить встановлення методики обчислення розміру, порядку та умов оплати діяльності суб'єктів надання безоплатної вторинної правової допомоги. Така зміна необхідна для обчислення розміру винагороди адвокатів, які надають безоплатну правову допомогу в адміністративних, цивільних та кримінальних справах.

У висновку варто сказати, що дані статистичних судових досліджень, які кожного року проводить Верховний Суд України, засвідчують той беззаперечний факт, що кількість звернень до судів загальної юрисдикції щороку збільшується. Це переконливо доводить наявність довіри громадян до судової системи, незважаючи на те, що суди чи окремі судді постійно зазнають критики як з боку суспільства, так і з боку державних інституцій. Попри все суд залишається унікальним інструментом з розгляду і вирішення матеріально-правових спорів у всіх сферах суспільного життя. З огляду на це, можна зробити висновок, що правосуддя повинно бути доступним для всіх без винятку верств населення з точки зору матеріального і процесуального права, фінансових і правових можливостей, соціального і майнового статусу особи.

Вивчення стану забезпечення громадян правовою допомогою показує, що більшість громадян і, в першу чергу, малозабезпечених та інших соціально незахищених верств населення, не в змозі реально користуватись наданим їм правом на правову допомогу і як наслідок це призводить до порушення загального права на доступ до правосуддя.

У розрізі висвітлених питань, доцільно було б переглянути соціально важливі норми чинного законодавства, щодо надання правової допомоги малозабезпеченим та незахищеним верствам населення, що сприятиме забезпеченню на належному рівні права на доступ таких осіб до правосуддя.

Література:

1. Про граничний розмір компенсації витрат на правову допомогу у цивільних та адміністративних справах: Закон України від 20.12.2011 № 4191-VI: Електронний ресурс// [режим доступу]:/ <http://zakon1.rada.gov.ua/>;
2. Про безоплатну правову допомогу: Закон України від 02.06.2011 № 3460-VI: Електронний ресурс// [режим доступу]:/ <http://zakon1.rada.gov.ua/>;
3. Про прокуратуру: Закон України від 25.10.2011 № 206: Електронний ресурс// [режим доступу]:/ <http://zakon1.rada.gov.ua/>;

СУБ'ЄКТИ ПРАВА НА ОBOB'ЯЗKOBY ЧACTKY Y CПAДЩИНІ

Галкіна Вероніка Едуардівна
студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна
E-mail: NikaSkylight@yandex.ru

Ключові слова: обов'язкова частка, суб'єкти права на обов'язкову частку, розмір обов'язкової частки

Актуальність дослідження розкривається у виявленні проблемних аспектів регулювання майнових відносин у сфері спадкування серед суб'єктів права на обов'язкову частку.

Метою даної роботи є аналіз суб'єктів права на обов'язкову частку у спадщині з виокремленням проблематики, яка притаманна деяким з них. Формування пропозицій щодо врегулювання суперечностей.

Питання пов'язані з темою дослідження висвітлювалися у працях таких вчених, як О.Є. Кулешов, О.І. Нелін, О.П. Печений, Є.О. Мічурін та інші.

Спадкодавець може в заповіті заповідати майно одному чи кільком спадкоємцям за законом, позбавити права на спадкування одного чи всіх спадкоємців за законом, заповідати своє майно будь-яким особам, в тому числі стороннім. Проте, він не може позбавити права на спадкування осіб, які мають право на обов'язкову частку у спадщині.

Обов'язкова частка у спадщині – половина від тієї частки, яка належала б кожному зі спадкоємців, що мають право на неї, при спадкуванні за законом, незалежно від змісту заповіту.

Перелік осіб, які мають право на отримання частки спадкового майна є вичерпним і розширеному тлумаченню не підлягає, згідно статті 1241 Цивільного Кодексу України(далі ЦКУ). Такими спадкоємцями є малолітні особи (до 14 років), неповнолітні (від 14 до 18 років), повнолітні непрацездатні діти спадкодавця (в тому числі усиновлені) непрацездатний вдівець (вдова), непрацездатні батьки (усиновителі) спадкодавця та діти, які були зачаті за життя спадкодавця і народжені після відкриття спадщини[1,с.253].

Тобто, право на обов'язкову частку не мають ні спадкоємці за законом другої черги, ні спадкоємці, які спадкують за правом представлення цю частку. Право на таку частку не залежить від згоди інших спадкоємців на її отримання, рівно як і від того, чи проживав необхідний спадкоємець разом із спадкодавцем, чи окремо від нього.

Спадкування обов'язкової частки є правом спадкоємця, а не його обов'язком, тому він може подати заяву до нотаріуса, що він не претендує на отримання свідоцтва на обов'язкову частку і відповідно не отримає свідоцтво про право на спадщину. Такому спадкоємцю потрібно подати про це заяву до нотаріальної контори за місцем відкриття спадщини. У випадку, якщо обов'язковий спадкоємець не прийме обов'язкову частку спадщини у встановлений законом строк (чи відмовиться від прийняття), майно переходить до спадкоємців за заповітом.

Неповнолітні або представники малолітніх дітей, представники недієздатної чи обмежено дієздатної особи мають право подати заяву про відмову від обов'язкової частки тільки за згодою органів опіки та піклування.

Слід мати на увазі, що непрацездатність може виникати внаслідок двох різних причин. По-перше, особи можуть бути непрацездатними за віком, тобто у разі досягнення ними пенсійного періоду. По-друге, спадкоємці можуть бути непрацездатними за станом свого здоров'я. Мова йде про інвалідів 1-ї, 2-ї і 3-ї груп, якщо їх інвалідність встановлена МСЕК.

Якщо у спадкодавця в числі родичів немає вище перелічених осіб, то право на обов'язкову частку у спадщині відсутня. Але якщо ж такі особи є, то при оформленні спадщини обов'язкова частка повинна бути неодмінно визначена. В іншому випадку мова буде йти про порушення прав спадкоємців.

Якщо неповнолітня особа набуває повної цивільної дієздатності (у разі реєстрації шлюбу особи, яка не досягла повноліття, або у випадку, якщо особа, яка досягла шістнадцяти років, працює за трудовим договором, а також якщо неповнолітня особа записана матір'ю або батьком дитини), вона також зберігає за собою право на обов'язкову частку.

У разі, якщо особа досягла пенсійного віку, але продовжує трудову діяльність, вона не позбавляється права на обов'язкову частку у спадщині суб'єктами права на обов'язкову частку[2].

Розглянемо більш детально проблемне питання щодо спадкування інвалідами обов'язкової частки.

Порядок встановлення групи інвалідності чітко визначений у Інструкції про встановлення груп інвалідності, яку затверджено наказом Міністерства охорони здоров'я України від 05.09.2011 N 561[3]. Чим вища група інвалідності, тим нижчі критерії життєдіяльності людини (до яких відносять: здатність до самообслуговування, пересування, орієнтації, контролю своєї поведінки, спілкування, навчання, виконання трудової діяльності).

Отже, що положення ч. 1 ст. 1241 ЦКУ, яке визначає, що данні особи «мають право на половину частки, яка належала б кожному з них у разі спадкування за законом» є недоцільним, оскільки рівень працездатності цих осіб різний.

З цього можна зробити висновок, що особи з нижчим рівнем працездатності повинні отримувати обов'язкову частку у більшому розмірі.

Законодавцеві було б доцільніше внести зміни до ст. 1241 ЦКУ, з приводу розміру обов'язкової частки, і визначити її розмір в межах від повного обсягу частки, на яку дана особа має право за законом, до половини такої частки, а сам розмір обов'язкової частки повинен встановлюватися судом в кожному окремому випадку з урахуванням його особливостей.

Абзац другий частини першої даної статті встановлює, що: «Розмір обов'язкової частки у спадщині може бути зменшений судом з урахуванням відносин між цими спадкоємцями та спадкодавцем, а також інших обставин, які мають істотне значення».

З приводу даного твердження пропонуємо, що законодавцеві доцільніше було б звернути увагу не на відносини між спадкодавцем і спадкоємцем, а на матеріальне становище осіб, що мають право на обов'язкову частку. У ЦКУ в ст. 1224 зазначені обставини усунення від права на спадкування, і тому при вирішенні питання про право на обов'язкову частку повинні враховуватися норми цієї статті, а відносини між спадкодавцем і спадкоємцем не повинні мати вирішального впливу на розмір його частки.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Стефанчук Руслан Олексійович

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України – ВВР – 2003 - № 40-44 - с.253
2. Методичні рекомендації щодо вчинення нотаріальних дій, пов'язаних із вжиттям заходів щодо охорони спадкового майна, видачею свідоцтв про право на спадщину та свідоцтв про право власності на частку в спільному майні подружжя //[Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://www.uapravo.net/akty/postanovi-resolution/akt5bsgs5g/page4.htm>
3. Наказ Міністерства охорони здоров'я України «Про затвердження Інструкції про встановлення груп інвалідності» від 14 листопада 2011 р., № 1295/20033

ПОРІВНЯЛЬНИЙ АНАЛІЗ РОЗУМІННЯ СВОБОДИ ЯК ФІЛОСОФСЬКОЇ ТА ПРАВОВОЇ КАТЕГОРІЇ

Герман Катерина Юрївна
здобувач НДІ правового забезпечення
інноваційного розвитку НАН України
E-mail: kate-h89@yandex.ru

Ключові слова: право, свобода, закон, можливість.

Перш за все, слід відзначити, що єдиного поняття свободи не існує, й на протязі багатовікової історії розвитку суспільних відносин єдиним залишається лише термін – «свобода», за допомогою якого позначають найрізноманітніші суспільні явища та процеси. Ідея свободи є базовою ідеєю, що формує світогляд індивіда та соціуму, а, отже, регулює поведінку індивідів у суспільстві, володіє широкою сферою застосування, за її допомогою осмислюються найрізноманітніші аспекти реальності.

Підвищений інтерес до даного феномену призвів до того, що на даний час «сфера застосування концепту «свобода» надзвичайно широка, в результаті чого він починає використовуватися для осмислення явищ, що належать до самих різних аспектів реальності» [1, с. 14]. Сутність питання свободи є багатогранною, історично змінюваною та протиречивою, йому притаманна смислова рухливість та неконкретність, свободу протиставляють «відповідальності», «необхідності», «порядку» тощо, визначають її як властивість волі, розуму, свідомості, розумної волі. У найбільш узагальнюючому вигляді свободу можна класифікувати на юридичну та фактичну; негативну свободу «від» та позитивну свободу «для»; явище внутрішнього (психологічного) та зовнішнього (соціального) порядку; свободу економічну, політичну, ідеологічну тощо.

У тлумачному словникові української мови наведені такі визначення свободи, свободи волі та співвідношення свободи та необхідності як: 1. Відсутність політичного й економічного гноблення, утиску й обмежень у суспільно-політичному житті якого-небудь класу або всього суспільства. 2. Перебування не під арештом, не ув'язненим, не в неволі. 3. Життя, існування і т. ін. без залежності від кого-небудь, можливість поводитися на свій розсуд, простота, невимушеність. 4. Можливість діяти без перешкод і заборон у якій-небудь галузі. 5. Філософська категорія – можливість вияву суб'єктом своєї волі в умовах усвідомлення законів розвитку природи і суспільства. Свобода волі – здатність приймати рішення із знанням справи. Свобода і необхідність – філософські категорії, що виражають

діалектичну суперечність між діяльністю людини як розумної істоти й об'єктивними законами природи та суспільства. 6. Легкість, відсутність утруднень у чому-небудь [2, 255].

Враховуючи чималу кількість підходів щодо філософського трактування свободи, слід зазначити, що людство завжди високо цінило свободу, цінніше неї було лише життя. Сутність свободи змінювалася в процесі свого історичного розвитку, кожне покоління надавало їй нового сенсу та відтінків. Свобода у філософському розумінні розглядається в двох основних значеннях: внутрішня свобода (як явище психологічного порядку) і свобода зовнішня (суспільне явище), що виявляється в суспільній поведінці людини. Свободу як філософську категорію визначають по-різному, наприклад як можливість вільно розпоряджатися своїм часом та обирати собі заняття, як незалежність від будь-кого чи будь-чого, як визначення власної особистості зсередини тощо. В античності переважно мова йшла про фізичну свободу, якій протиставлявся стан фізичного рабства, згодом це поняття стало відображати суб'єктивне право особистості. Таким чином, свобода з суто філософського поняття, в результаті розвитку суспільних відносин, поступово утверджувалась в праві, виступаючи його ціннісною основою.

Свобода є одним з ключових понять минулої і сучасної правової думки. Проблема втілення свободи в праві носить дискусійний характер, породжений неможливістю однозначного вирішення даного питання в філософії права та загальній теорії держави і права. «Філософська» свобода більшою мірою втілилася в концепції природного походження прав людини відповідно до якої цінність права визначається через його зв'язок зі свободою, рівністю та справедливістю, що суперечить концепції юридичного позитивізму, представники якого задовольняються лише такими характеристиками права як загальнообов'язковість, нормативність, формальна визначеність тощо.

Погоджуючись з тим, що природне право не може виступати регулятором поведінки людей, а забезпечення правопорядку у суспільстві вимагає єдиної правової норми закону, при цьому слід зробити застереження, що в основу закону може бути покладено як природну свободу людини, так і інтереси правлячого класу. Право є узгодженим на державному рівні засобом необхідним для досягнення свободи членами суспільства в ході суспільних відносин.

В юриспруденції право в суб'єктивному значенні та свободу визначають через категорію «можливість». Наприклад, Н.Г. Шукліна визначає свободу як спроможність людини діяти відповідно до своїх інтересів і мети, чи можливість власного, незалежного вибору того чи іншого рішення [3, 199].

Право і свобода невіддільні одне від одного, право за своєю сутністю – це історично визначена і об'єктивно обумовлена форма свободи в реальних відносинах, формальна свобода. В цьому контексті, право виступає формою та мірою свободи, якій кореспондує обов'язок іншого і в першу чергу держави, як гаранта цього права, як інституту, що покликаний створити та забезпечувати дотримання механізму реалізації певного права.

Право – це формалізована та конкретизована міра свободи. Свобода не в повному обсязі впливає з позитивного права, свобода може існувати до та поза правом, бути визнана чи невизнана законом. Свобода, як категорія права, виступає формою самовизначення (волевиявлення) суб'єктів правовідносин стосовно вибору його життєвих цілей та засобів їх досягнення. Зміст даної форми складають конкретні юридичних прав людини і громадянина. Право, як й інші норми, може обмежувати свободу. Свобода вимагає не стільки обмеження, скільки нормативного визначення своїх меж, виключно з метою забезпечення гарантії свого існування. Необмежена свобода у більшості випадків буде нічим іншим, ніж свавілля, а відсутність єдиних критеріїв розмежування свободи та свавілля стане причиною хаосу у суспільстві, де волі сильніших буде підкорено слабших (неважливо в якому аспекті: фізично, морально, економічно тощо). Таким чином, не слід забувати, що свобода у суспільстві не існує окремо від інших людських цінностей і відокремлено від самої людини.

Держава може не визнавати або визнавати певну свободу. Але лише в останньому випадку, закріплюючи свободу юридично, держава забезпечує її реалізацію, захищає від свавілля інших суб'єктів, водночас обмежуючи її в інтересах суспільства та інших осіб. Свобода природна і суспільна – це різні свободи, що мають різні підстави свого походження. У реальній дійсності не природа і не суспільство визначають межі соціальної свободи індивіда. Тільки держава має такі повноваження, оскільки лише законодавством можуть бути встановлені загальнообов'язкові правила поведінки, дотримання яких забезпечується за допомогою державного примусу. В цьому контексті слухними стають слова Ш.Л. Монтеск'є, на думку якого свобода є право робити все, що дозволено законами [4, с. 137]. Сьогодні ми маємо більш розвинуте судження відносно меж свободи допустимої в суспільстві, відповідно до ст. 19 Конституції України людині «дозволено все, що не заборонено законом».

Головним принципом, який визначає зв'язок права та свободи члена суспільства є їх загальна обумовленість об'єктивними закономірностями суспільного розвитку, а також комплексом об'єктивних потреб суспільства в цілому та особистості зокрема. Простеження

відмінностей у філософському і правовому розумінні свободи дозволяє розмежовувати такі категорії як право і мораль, природне і позитивне право та приватне й публічне право тощо.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент. Кулачок-Тітова Людмила Вікторівна

Література:

1. Ардашева Т. Г. Лингвокогнитивний аналіз концепта «Свобода» (на матеріалі російського, англійського і французького мов): автореферат дисс.... канд. філолог. наук: 10.02.19 / Т. Г. Ардашева; Урмудський державний університет. – Іжевськ, 2012. – 21 с.
2. Новий тлумачний словник української мови: 42 000 слів [Текст]: у 3-х т. / Уклад. В. В. Яременко, О. М. Сліпущко. – 2-е вид., випр. – К. : Аконт, 2005 – 2006. – Т. 3: П – Я. – 2005. – 864 с.
3. Конституційне право України / за ред. В. Ф. Погорілка. – 3-тє вид. – К. : Наук. думка, 2002. – 732 с.
4. Монтеск'є Ш. Л. О духе законів / Ш. Л. Монтеск'є; [пер. с фр.]. – М. : Мысль, 1999. – 672 с.

РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ З ВРАХУВАННЯМ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ДОСВІДУ

Гільбурт Артур Максимович
студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна
E-mail: Gilburt.A.M@gmail.com

Ключові слова: державна служба, підготовка кадрів, європейський досвід.

Теза про неефективність вітчизняної системи державної служби поділяється сьогодні переважною більшістю представників експертного співтовариства. Слабкість державно-управлінських інститутів позначається в низці найбільш суттєвих причин, що чинять перепони соціально-економічній і політичній модернізації країни.

В умовах динамічних реформаційних змін соціального середовища в Україні виникає потреба у висококваліфікованих управлінських кадрах. Сьогодні в органах влади повинні працювати державні службовці та посадові особи місцевого самоврядування з високим рівнем професіоналізму, компетентності, здатні проводити проголошені в країні реформи. Для цього має ефективно функціонувати загальнонаціональна система професійної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації управлінських кадрів, що забезпечить

їх подальшу професіоналізацію, дасть змогу набути необхідних знань, вмінь та навичок. Про необхідність професійної підготовки управлінських кадрів підтверджують і дослідження науковців, які зазначають “...що проведення політичної, адміністративної та інших системних реформ у державі висуває якісно нові завдання з підготовки висококваліфікованих управлінських кадрів, адаптації змісту навчання до вимог сучасного вітчизняного та міжнародного політичного, економічного, гуманітарного, адміністративного розвитку; формування в державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування стратегічного мислення, національної самосвідомості, професіоналізму та відповідальності; актуалізації наукових досліджень з проблем державотворення” [1, с. 306-307].

Під час соціально-економічної і політичної кризи в Україні останніх років виразно виявила себе неефективність вітчизняної системи державної служби. У державі явною стала тенденція до зростання сфери державного впливу за рахунок якості державних інститутів. Змінити ситуацію на краще нині покликані давно вже назрілі адміністративні реформи і реформа державної служби. При цьому з урахуванням євроінтеграційних процесів України слід максимально ефективно використати відповідний досвід країн Європейського Союзу, значною мірою адаптувавши його до вітчизняних реалій.

Для нашої держави також являють значний інтерес і правові засади державної служби за кордоном. На думку фахівців, досвід правового регулювання державної служби, формування чиновництва як особливої групи людей, функціонування інших інститутів державної служби дають підстави вести мову про завершеність правового регулювання державної служби в західних країнах, чого не можна сказати відносно вітчизняної державної служби, оскільки сучасне чинне законодавство щодо державної служби в Україні суттєво поступається західному.

Державна служба розглядається в зарубіжних країнах як державний апарат, що на практиці здійснює функції держави. У більшості європейських країн концепції державної служби склалися на основі теорії держави, складовою якої стала теорія розподілу влади Вільсона і “раціональної бюрократії” Макса Вебера, що справили значний вплив на створення і функціонування постійної і професійної державної служби в США, Європі та за її межами.

Очевидно, що ефективність державного управління значною мірою залежить від діяльності керівників вищої ланки, недооцінка роботи яких завжди призводила до негативних наслідків. Трансформаційні процеси в сучасному суспільстві створюють умови до появи зовсім іншого типу державного службовця, найбільш важливими рисами якого мають бути вміння оперативно приймати рішення; гнучко адаптуватися до мінливих

ситуацій і виробничих технологій; креативність; здатність до інновацій. Визнання особливої ролі керівної ланки в держапараті сприяло появі в розвинених країнах світу окремого інституту - служби вищих чиновників, яка дає змогу відбирати найбільш талановитих і компетентних фахівців, зорієнтованих не на власну кар'єру, а на сумлінне виконання своїх службових обов'язків [2].

У кожній країні функціонують певні системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців, де підготовка здебільшого ведеться в спеціалізованих навчальних закладах – інститутах, академіях, школах, які за статусом часто стоять вище від звичайних закладів вищої освіти, зокрема університетів (наприклад Національна школа державного управління у Франції, Федеральна академія державного управління в Німеччині, Коледж державної служби у Великій Британії, Національна школа державного управління в Польщі, Академія державної служби при Президенті Російської Федерації, Вища школа державного управління в Угорщині та ін.).

В ряді країн (США, Франція, Великобританія, ФРН, Канада) запроваджуються чіткі стандарти та механізми оцінки виконання функцій і повноважень державними структурами, нові підходи до системи звітності та контролю за держапаратом. Якщо раніше основна увага приділялася контролю за процесом виконання роботи і використанням державних ресурсів, то зараз акцент робиться на контролі й оцінці результатів та наслідків прийнятих рішень. Встановлення безпосереднього зв'язку між обсягом, результативністю та якістю праці державних службовців і розміром грошової винагороди за цю працю в зазначених країнах сприяє мотивації до кращого виконання службових обов'язків і підвищення ефективності управлінської діяльності.

Головна мета реформування системи державної служби в Україні полягає у спрямуванні діяльності органів виконавчої влади на розроблення і запровадження нових правових засад, організаційних і процедурних складових системи державної служби та заходів стосовно вдосконалення кадрового забезпечення державного управління, визначення конкретних заходів щодо подальшого реформування системи державної служби, їх виконавців і строків запровадження, зокрема з урахуванням реалізації кроків щодо наближення державної служби України до стандартів, властивих країнам членам Європейського Союзу. Без створення правових, організаційних та фінансових засад державної кадрової політики не можна розраховувати на успіх глибинних реформ, які належить втілювати на практиці, по суті, в усіх сферах життя українського суспільства.

Треба враховуючи позитивний досвід реформ державного управління в зарубіжних країнах, євроінтеграційні прагнення нашої держави, перспективними напрямами вдосконалення державного управління в Україні мають бути: формування гнучкої, стабільної та ефективної системи державного управління; професіоналізація державної служби; впровадження принципів децентралізації системи державного управління, сервісного адміністрування, корпоративізму і неокорпоративізму, менеджеризму, що сприятиме підвищенню продуктивності роботи державних установ, наближенню держави до громадян.

Отже, проголошення Україною курсу на європейську інтеграцію і необхідність досягнення критеріїв та вимог, що висувуються до кандидатів для вступу до ЄС, ставить на перший план завдання створення високопрофесійної державної служби як ключового елементу ефективної системи державного управління. А це потребує врахування досвіду розвинених країн під час обґрунтування параметрів моделі державної служби відповідно до вимог сучасного етапу державотворення.

Науковий керівник: д.ю.н. Стародубцев Андрій Андрійович

Література:

1. Нормотворча діяльність Президента України та її нормопроектне забезпечення / О. В. Скрипнюк, В. Л. Федоренко, Ю. Г. Барабаш, Я. О. Берназюк та ін. ; за ред. О. В. Скрипнюка і В. Л. Федоренка. – К. : НАДУ, 2011. – 344 с

2. Кузнецова Ю. А. Повышение качества и эффективности бюджетных услуг: обобщение опыта зарубежных стран / Ю. А. Кузнецова. - Режим доступа : <http://www.anrb.ru/isei/cf2006/d897.htm>

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВЗАЄМОДІЇ ТА ВЗАЄМОЗВ'ЯЗКУ ГІЛОК ДЕРЖАВНОЇ ВЛАДИ

Гірська Анна Ігорівна
студент-спеціаліст юридичного факультету
Харківського національного університету
ім. В. Н. Каразіна
E-mail: anna19911@mail.ru

Ключові слова: теорія розподілу влади, система стримувань і противаг, гілка державної влади, взаємодія гілок державної влади

У сучасному суспільстві теорії розподілу влади надають виняткове значення. Вона має вплив не тільки на теоретично-академічну діяльність, але й на практичну та соціально-практичну. Система органів конкретної політичної одиниці (держави) будується відповідно до традицій та історичних процесів. Сильний вплив здійснюють попередні історичні епохи.

Отже, еволюція державно-правового механізму відбувається у особливих культурних та політичних умовах.

Гілки влади не можуть існувати без взаємного впливу та взаємозв'язку. Впорядковану сукупність важелів їх впливу називають системою стримувань та противаг. Її формування почалося разом зі становленням теорії поділу влад. Вагомий вклад у її розвиток зробили Марсилій Падуанський, Фома Аквінський, Іммануїл Кант, Томас Гоббс, Джон Локк, Шарль Монтеск'є, Жан-Жак Руссо. Подальше становлення системи стримувань та противаг пов'язують з батьками-засновниками американської держави. Саме вони заклали у Конституції Сполучених Штатів підвалини взаємозв'язків державних органів. Дж. Медісон, як один з авторів Конституції, вказував необхідність застосування системи противаг для стабілізації державної влади. Погоджуючись з ним, А. Гамільтон, наголошував на неможливості одночасного наділення однаковими компетенціями декількох органів, незалежно від того, робиться це прямо чи опосередковано [2, с. 20].

Американська система стримувань та противаг стала праобразом багатьох інших, що розвинулися пізніше. Насправді, до останнього часу цій системі приділяли небагато уваги. Скажімо, вона знаходилася у тіні теорії розподілу влад. Тільки в останні шістдесят років вона почала виходити на перший план. Пов'язано це і з прогресуючими темпами глобалізації, і з перетворенням багатьох недемократичних країн на республік, і з самою еволюцією суспільної думки. Деколи, однак, її досі використовують як штучне обмеження однієї гілки влади іншими. Це той самий випадок, коли система стримувань працює проти демократичного режиму. Встановивши надто жорсткі рамки контролю за окремою групою органу, навіть у республіці, можна досягти повного підкорення виконавчого корпусу парламенту або суддів органу управління. Тому при вивченні системи стримувань та противаг слід не тільки звертати увагу на її форму, а й на зміст, ті повноваження, що надаються органам у зв'язку з цим. На думку американських дослідників, ціллю доповнення до теорії розподілу влад (системи стримувань і противаг) є саме боротьба з незаконним перевищенням владних повноважень окремими органами.

Дашковська О. Р. виділяє дві сторони цієї системи: 1. Вона гарантує координацію та взаємозв'язок між державними органами; 2. Вона створює поле для потенціальних спорів (конфліктів).

На нашу думку, виникнення та розвиток спорів за владу між органами через систему противаг є неможливим чи нечастим. Адже, сама система стримувань направлена на боротьбу з такими спірними моментами. Конфлікти виникають досить рідко і, перервано,

через глибинні суспільні кризи, а не через недосконалість систему. Деякі органи можуть і зловживати своїми повноваженнями, використовуючи їх на шкоду демократії, але це є скоріше аномалії і не відповідає завданням теорії. Загальною метою системи стримувань і противаг є збалансування інтересів гілок влади, боротьба з захопленням не передбачених законом функцій одним з органів. В ній бачать динамічну силу, яка підтримує у тонусі державне життя та політичну систему суспільства [1, с. 21].

Характерними рисами цієї системи є: 1. Невіддільність від теорії розподілу влад. Система стримувань і противаг у її класичному (демократичному) розумінні може використовуватися тільки в тих демократичних державах, де владні функції поділені між верховними органами країни; 2. Залежність від форми правління. Внутрішній зміст системи стримувань і противаг залежить від багатьох факторів, зокрема, від форми правління конкретної держави, її історичних та політичних умов, соціального буття суспільства; 3. Залежність від форми державного устрою. Встановлення унітарної чи федеративної форми устрою зумовлює характер взаємодії державних органів у ній, а значить, і характер важелів впливу їх один на одній; 4. Залежність від політичного режиму. Теорія поділу влад належним чином функціонує лише у демократичних державах, де воля народу впливає на політику країни. Оскільки, система стримувань і противаг залежить від теорії, то істинно вона проявляється за цивілізованих державних режимів; 5. Нормативна обумовленість системи. Умовні критерії функціонування системи важелів впливу та взаємозв'язків між органів зумовлені нормами конституції та іншими законами; 6. Універсальність впливу. Якщо держава починає застосовувати стримування та противаги, вона повинна розповсюдити дію цієї системи на весь механізм державної влади, а не виділити окремі елементи; 7. Еволюція система. Треба пам'ятати, що під час змін державно-правових процесів, змінювалася і система взаємозв'язків у державного апараті. Чим більше до нього проникали демократичні цінності, тим більш досконалою ставала система.

Загальною рисою взаємозв'язків між державними органами є їх системність. Не можна розглядати їх окремо або в ізоляції від інших. Якщо почати штучне відділення, то неминуче порушиться баланс владних сил у державі. Деякі органи отримають більше функцій, але інші – залишаться майже без них. Елементи системи противаг мають досліджуватися та встановлюватися у органічній сукупності.

Система стримувань і противаг наділена власною внутрішньою будовою. Вона має горизонтальну та вертикальну ланку. Вертикальна ланка визначає субординацію владних повноважень, можливість контролю центральних органів над місцевими. Горизонтальна ж

містить засади координації органів вищої ланки. Вона дозволяє налагодити їм вигідну співпрацю для оптимального розвитку країни. За встановлення системи стримувань, контрольні повноваження можуть бути розщеплені між декількома структурами. Так, інстанційно президент та парламент можуть разом контролювати діяльність уряду. В. Сухонос називає цей феном дуалізмом системи стримувань. Для реалізації встановлених законом зв'язків використовуються специфічні засоби і методи [5, с. 184].

З курсу теоретичних наук нам відомо, що методи – способи впливу механізму або явища на суспільну дійсність. Серед методів системи стримувань та противаг виділяють: 1. Координація – тобто взаємоузгодження дій органів влади різних гілок; 2. Планування – тобто розробка спільних проектів різними гілками влади та обговорення етапів їх реалізації; 3. Контроль – тобто здійснення органом нагляду за окремими владними структурами згідно зі своїми повноваженнями;

Крім методів роботи системи взаємозв'язків між органами, використовується ще поняття процедур. За думкою Костицького В. В. такими процедурами є визначений у законодавстві порядок реалізації того чи іншого методу. Серед них виділяють право вето, право імпічменту, право оголошення вотуму недовіри, утворення слідчих комісій, звітування окремих владних інстанцій перед іншими, контрасигнація актів [3, с. 59].

Теорії конституційного права відомі такі елементи системи стримувань і противаг:

1. Вотум недовіри – засіб впливу парламенту на уряд, за яким перший висловлює невдоволення роботою виконавчого апарату та відправляє його у відставку;

2. Побудова бікамерального (двопалатного) парламенту – спосіб організації законодавчої влади у федеративних (подеколи унітарних) країни, за якого парламент поділяється на нижню (формується загальними виборами) і верхню (складається з представників окремих регіонів);

3. Створення контрольних та слідчих комісій – метод контролю у надзвичайних ситуаціях, при якому парламентом утворюються спеціальні органи нагляду чи розслідування питань соціального буття;

4. Право промугляції – спосіб президентського контролю за законотворчою діяльністю, за якого президент здійснює підписання актів, прийнятих парламентом;

5. Право дострокового розпуску парламенту – процедура президентського контролю, при якому останній має право призначити позачергові вибори в разі нестабільності парламентської діяльності чи інших підстав, вказаних у конституції;

6. Різні терміни роботи органів – засіб системи стримувань і противаг, що дозволяє поступово змінювати склад державної влади і тим самим не дозволяти зловживання владою;

7. Інтерпеляція – спосіб контролю за діяльністю державної влади, за якого дозволяється розпускати інші (нижчі) органи виконавчої влади у разі порушення ними своїх обов'язків;

8. Інвеститура – засіб контролю, що полягає в отриманні уряду згоди парламенту на його програму діяльності;

9. Біцефальність виконавчої влади – спосіб організації її функціонування, при якому виконавчі повноваження виходять з двох центрів (від президента та прем'єр-міністра);

10. Різноманітність способів формування органів влади – метод системи стримувань і противаг, що призводить до неможливості контролю за всіма вторинними державними інститутами з боку одного вищого;

11. Право вето – можливість у президента чи глави уряду зупинити дію акту законодавства та повернути його на повторний розгляд у парламент;

12. Імпічмент – вид конституційно-правової відповідальності вищих посадових осіб, серед яких і президент, що полягає у розслідуванні порушення норм законодавства ними;

13. Контрасигнація – це прийом системи стримувань і противаг, що полягає у посвідченні актів прийнятих президентом одним з членів уряду, який і відповідає за їх виконання;

14. Колегіальність уряду – це метод системи стримувань і противаг, що полягає у прийнятті рішень шляхом взаємного контролю міністрами.

Україна останні вісімнадцять років знаходиться в умовах постійних конституційних реформ. Система стримувань і противаг в нашій країні також постійно змінюється. З переходом від президентсько-парламентської до парламентсько-президентської моделі контролю змінилася і структура взаємозв'язків між органам.

Для вдалої роботи системи стримувань та противаг необхідне створення у Верховній Раді України коаліції депутатських фракцій. Це впливає із частини шостої статті вісімдесят третьої Конституції. Парламент української держави визначає кандидатуру прем'єр-міністра, яку повинен затвердити президент. Зазвичай кандидатом стає лідер коаліції або ж партії, що набрала більшість голосів на останніх виборах до парламенту. Особовий склад уряду також затверджується парламентом за погодженням з президентом у разі внесення його новообраним прем'єром.

Уряд України несе відповідальність перед Верховною Радою та підзвітний їй. Вона може висловити Кабінету Міністрів вотум недовіри, що тягне за собою його відставку.

Президент України наділений правом розпуску парламенту за умов, що прямо передбачені у конституції. Він же може накладати вето на прийняті законодавчим органом акти і відправляти їх на повторний розгляд. Подолання президентського вето можливе тільки кваліфікованою більшістю голосів, що наразі складає 2/3 від конституційного складу парламенту. У відповідь, парламенту надані повноваження по ініціювання процедури імпічменту президента [4, с. 74]. Але за українською конституцією вона є настільки складною та багатошаровою, що практичне її застосування викликає значні сумніви. Багато конституціоналістів називає цю норму мертвою.

Таким чином, система стримувань і противаг почала формуватися ще за часів буржуазних революцій та абсолютизму, знайшла своє втілення у конституції Сполучених Штатів Америки та наразі діє у більшості держав сучасного світу

Науковий керівник: к.ю.н. Григоренко Євген Іванович

Література

1. [Дашковська](#) О. Р. Теоритичні аспекти розподілу влад в Україні [Текст] : автореф. дис... канд. юрид. наук: 12.00.01 / Дашковська Олена Ростиславівна ; Національна юридична академія України ім. Ярослава Мудрого. - Х., 1997. - 22 с.
2. Каневський О. С Розподіл влади в США: історія і сучасність [Текст] / О. С. Каневський. - Севастополь, 1999. - 28 с.
3. Костицький В. В. Теорія розподілу влади: громадянське суспільство і держава в епоху глобалізації [Текст] : доповідь / В. В. Костицький ; Нац. акад. прав. наук, Київ. регіон. центр. - Київ , 2011. - 63 с.
4. Нижник Н. Р. Виконавча влада в Україні: реформування та перспективи [Текст] : монографія / Н. Р. Нижник, І. О. Кульчій, О. В. Муза. - Полтава : ПУЕТ, 2012. - 143 с
5. Сухонос В. Теорія держави і права [Текст]: навчальний посібник / Володимир Сухонос,. - Суми: Університетська книга, 2005. - 536 с.

АЛЬТЕРНАТИВНЕ ВРЕГУЛЮВАННЯ СПОРІВ В ПРИВАТНОМУ ПРАВІ

Гобленко Кристина Вадимівна
студент-магістр юридичного факультету
Харківського Національного університету
імені В.Н. Каразіна
E-mail: k.jan19@yandex.ua

Ключові слова: медіація, третейські суди, міжнародний комерційний арбітраж

В період, коли суспільство розвивається кожен день, коли правовідносини кожного дня змінюються та взагалі народжуються нові, дуже важко охопити весь спектр проблем, приділити належну увагу та дослідити всебічно кожен спір, який виникає. В багатьох ситуаціях, коли для вирішення спірного питання звертаються до суду, сторонам потрібно лише трошки розуміння для досягнення компромісного рішення, саме в таких випадках потрібні медіатори. Процес медіації дуже важкий та трудомісткий, потребує достатньої пильності, уваги та часу зі сторони як медіатора, який зможе направити перемовини сторін в потрібному напрямку, так і самих сторін, тому що за для досягнення компромісу потрібно переслідувати власні інтереси та одночасно врахувати побажання контрагента.

Другим альтернативним шляхом врегулювання конфліктів є діяльність третейських судів, але в такому випадку сторони повинні дійти згоди щодо правил їх суддівства та щодо особи, що вирішить спір. В сучасному світі це є дуже зручний спосіб врегулювання конфлікту, враховуючи завантаженість судів та в більшості випадків, порушення всіх допустимих строків розгляду справи, звернення до третейських судів дуже прискорило б вирішення питання та скоріше порозуміння. В Україні діяльність третейських судів регулюється Законом України «Про третейські суди», де в розгорнутій формі роз'яснено, що звернення до третейського суду можливо лише в рамках вирішення спорів, що виникли з цивільних чи господарських правовідносин, є перелік справ, що не можуть розглядатися в третейському суді, також згадано про види третейських судів: постійно діючі та суди *ad hoc*, тобто такі, що створені для врегулювання конкретного спору. Багато організаційних моментів прописано в цьому законі, але на жаль, в Україні на сьогоднішній день, не є популярним звернення до третейських судів. Хоча, це могло б вирішити проблеми, що часто виникають в державних судах, щодо довго тривалості розгляду справ та не завжди уважного та всебічного дослідження обставин справи.

Міжнародний комерційний арбітраж – один із засобів розв'язання міжнародних економічних спорів.

Арбітражний розгляд різних спорів, зокрема і спорів, пов'язаних з невиконанням або неналежним виконанням зобов'язань міжнародних економічних договорів, є одним із засобів їх мирного розв'язання. Слід виділити дві різновидності Міжнародного арбітражу. Перша – це Міжнародний арбітраж, який передбачається у міжнародних договорах на випадок розгляду спорів, пов'язаних з їх невиконанням. Друга – це Міжнародний арбітраж, який створюється для розгляду і розв'язання конкретного спору.

Арбітраж як один із засобів розв'язання спорів передбачений у багатьох міжнародно-правових документах. Відповідно до ст. 33 Статуту ООН сторони, які беруть участь у будь-якому спорі, продовження якого може загрожувати підтриманню миру і безпеки, повинні намагатися розв'язати його мирними засобами. У цій нормі Статуту ООН закладені основи мирного врегулювання спорів, зокрема і використання можливостей Міжнародного арбітражу.

Підводячи підсумки, хотілось би зазначити, як важливо на сьогоднішній день є збереження не войовничого ставлення один до одного після вирішення сторонами спірних питань, однією з цілей звернення не до державних судів, а звернення до альтернативних методів вирішення конфліктів є саме збереження нормальних відносин після закінчення з'ясування спору. Другою позитивною стороною є реальна можливість розвантажити суди таким чином. Тож, актуальність роботи полягає в можливості практичного застосування цих методів в юридичній практиці.

Науковий керівник: д.ю.н, професор Венедіктова Ірина Валентинівна

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЮВЕНАЛЬНОЇ ЮСТИЦІЇ В УКРАЇНІ

Годунов Віталій Сергійович
студент I курсу юридичного факультету
Харківського національного
університету імені В.Н.Каразіна
E-mail: vitaliy_godunov@mail.ru

Ключові слова: неповнолітні, права дитини, ювенальна юстиція

Дослідження присвячене визначенню проблем, перспектив та викликів, які стосуються розвитку ювенальної юстиції в Україні, запровадження з цього приводу нових органів, установ та організацій, їх ефективного функціонування у системі регулювання суспільних відносин. Також зроблено спробу не тільки розглянути предмет дослідження у теоретичній (формальній) та практичній (реальній) площині, а й віднайти можливі шляхи, коли б ці складові були взаємодіючими й взаємообумовленими.

Кількість злочинів, скоєних особами, які не досягли 18-річного віку хоча і має тенденцію до зниження, проте залишається на високому рівні. Так, згідно зі статистичними матеріалами, які формуються Міністерством внутрішніх справ України, за 9 місяців 2014 року кількість неповнолітніх за направленими до суду кримінальними провадженнями склала 4893 особи. Обов'язком держави є адекватне реагування на таке соціально небезпечне

явище, як дитяча злочинність. При цьому вже сформованою й перевіреною світовою практикою є запровадження ювенальної юстиції – системи органів, які створюються з метою захисту прав дітей під час судового провадження, профілактики злочинності серед неповнолітніх. Це органи, повноважні здійснювати судочинство у справах неповнолітніх, спеціальні профілактичні установи, органи досудового слідства, установи відбуття покарань.

Головне завдання ювенальної юстиції – це перехід від каральних методів юридичної відповідальності до реабілітаційних, виховних та запобіжних. Проте ці визначення мають нести у собі не декларативний характер, а реальний зміст й стратегію перенесення норм й приписів зі сторінок численних нормативно-правових актів, урядових та президентських програм, статутів громадських організацій у реальне життя з реально існуючими умовами.

Слід звернути увагу й на процес виникнення «молодої» злочинності. Первинним місцем розвитку й виховання неповнолітнього є сім'я, яка закладає основні погляди ще не сформованої особистості щодо суспільно корисних і суспільно шкідливих дій. На превеликий жаль соціально-економічне становище в Україні не завжди сприяє формуванню здорової, повної й самодостатньої сім'ї. Це призводить до виникнення й поширення злочинності у віковій групі до 18 років. Отже, з'являється суспільно небезпечне явище, у соціальне життя має втрутитися держава. При цьому, як ми бачимо, реакція всіх гілок органів державної влади має бути багатовекторною й комплексною, спрямованою не тільки на покарання та/або перевиховання правопорушників, а й на встановлення оптимального життєвого рівня населення.

Основні принципи функціонування ювенальної юстиції в Україні закріплені у «Пекінських правилах» 1985 р. й Конвенції ООН з прав дитини 1989 р. Це міжнародні нормативно-правові договори, згода на обов'язковість яких надана багатьма державами світу. Проте в Україні ювенальна юстиція досі не становить системи. Висновки таких міжнародних організацій, як Комітет ООН з прав дитини, Комітет міністрів Ради Європи свідчать про значне гальмування процесу становлення ювенальної юстиції як у законодавчій, так і в практичній площині. Проте, незважаючи на відсутність системності у впровадженні ювенальної юстиції в Україні, певні підвалини її подальшого розвитку вже були закладені у відносно нещодавно прийнятому Кримінальному процесуальному кодексі, Законах України «Про судоустрій і статус суддів» (питання спеціалізації суддів і судів), «Про органи і служби у справах неповнолітніх та спеціальні установи для неповнолітніх», «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю», «Про охорону дитинства», «Про попередження насильства в сім'ї». Але це тільки перший крок на шляху до встановлення системи ювенальної юстиції.

Що ж має уявляти собою ця система? Як узгодити діяльність всіх органів, привести її до рівня світових стандартів?

По-перше, домінуючим положенням у подальшій законодавчій діяльності парламенту щодо ювенальної юстиції має бути не зміна кількісних значень у санкції статей Кримінального кодексу, підгону «дорослого законодавства» під неповнолітніх, а створення якщо не нових кодифікованих актів, то хоча б окремих структурних елементів (розділів, глав) у межах вже існуючих, але зі специфічними ознаками й відносною самостійністю.

Щодо структури ювенальної юстиції, то вона повинна бути узгодженою, закріпленою у єдиному профільному законі, з чітким розподілом повноважень між її органами. Центральним елементом ювенальної юстиції має виступати спеціалізований ювенальний суд. У деяких іноземних країнах суддя, який займається розглядом справ дорослих, не має повноважень здійснювати правосуддя у справах неповнолітніх. Такий рівень спеціалізації є однією з головних запорок формування професійного суддівського корпусу. Значно важча ситуація склалася з органами досудового слідства, установами відбуття покарань, профілактичними закладами, якість кадровий ресурсів яких залишає бажати кращого. Рівень довіри до цих категорій службовців є традиційно низьким. Часткового вирішення цієї проблеми можна досягти шляхом, подібним до створення у структурі Міністерства внутрішніх справ спеціальних підрозділів дорожньої поліції. Одним з головних мінусів таких пертворень є потреба у значних матеріальних та трудових ресурсах, а це вимагає від влади значної політичної волі.

Одним з важливих моментів є також ставлення суспільства до ювенальної юстиції, яке на даний момент також не завжди є об'єктивним й обґрунтованим через інформаційну політику багатьох громадських та релігійних організацій, які вбачають у цій системі спробу держави втрутитися у родинні справи, деформувати сімейні цінності, залишити неповнолітніх злочинців без адекватного покарання, а батьків - майже без прав перед державними службовцями. Проте досвід іноземних держав свідчить про зворотнє. Окрім цього втручання у сімейні справи не завжди є безпідставним. Випадки насилля в сім'ї, зловживання наркотичними засобами, алкогольними напоями змушують державні органи невідкладно реагувати, у найтяжчих ситуаціях обмежувати вплив батьків на дітей.

Таким чином у питаннях системного впровадження ювенальної юстиції слід виходити з позицій розумності й доцільності, всі кроки повинні бути науково обґрунтовані, погоджені з позицією суспільства, базуватися на природніх правах дитини.

Науковий керівник: к.ю.н. Усеїнова Ганна Сергіївна

ШТРАФ ЯК ВИД АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОЇ САНКЦІЇ

Головко Альона Андріївна
студент-спеціаліст юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н.Каразіна
E-mail: chistuhina72@mail.ru

Ключові слова: штраф, адміністративне стягнення, державний примус, штрафна санкція, адміністративне правопорушення.

Стаття 27 Кодексу про адміністративні правопорушення визначає поняття штраф як грошове стягнення, що накладається на громадян і посадових осіб за адміністративні правопорушення у випадках і розмірі, встановлених вищезазначеним Кодексом та іншими законами України.

Термін "штраф" має давнє походження і в перекладі з німецької "strafe" означає пеню, кару, стягнення за проступок. Однак сутність штрафу як виду адміністративного стягнення, завдяки поєднанню загальних рис штрафної (каральної) санкції та певних особливих властивостей, значно ширша й полягає не тільки в ущемленні майнових інтересів винної особи.

Штраф, як і інше адміністративне стягнення є мірою відповідальності, правовим наслідком адміністративного правопорушення, що має на меті запобігання вчиненню нових правопорушень з боку правопорушника та інших осіб досягається головним чином завдяки настрашці, яка утримує нестійких осіб від вчинення адміністративних проступків.

Штраф передбачений як єдиний або альтернативний захід за більшість адміністративних правопорушень.

Адміністративному штрафу як різновиду штрафної (каральної) правової санкції притаманні такі риси:

- він є проявом державного примусу, тобто має каральний характер через протиправну поведінку;
- звертається на майно правопорушника, звідси - грошово-майновий характер;
- добровільний характер виконання поєднується із вживанням примусу в разі ухилення від виконання;
- містить у собі мету відшкодування матеріальної шкоди, завданої державі;

- йому властиві інші ознаки юридичних санкцій: запобіжний, виправно-виховний, правовідновлювальний характер.

Виховний елемент адміністративного штрафу передбачає настання позитивних змін у поведінці правопорушника. Однак поведінка як зовнішній прояв діяльності людини залежить від безпосереднього або опосередкованого впливу штрафу та процесу його застосування на психіку індивіда. Отже, будучи за своєю сутністю засобом державного примусу, адміністративний штраф виступає зовнішнім спонукальним засобом як майнового, так і психологічного впливу.

Превентивний аспект адміністративного штрафу поділяється на конкретно- та загальнопревентивний фактори.

Конкретно-превентивний фактор реалізується у:

обов'язку сплатити штрафну суму правопорушником;

настанні для винної особи певних правообмежень (адміністративної караності);

загрозі застосування до правопорушника підвищеної адміністративної відповідальності, а іноді й кримінальної.

Загальнопревентивний елемент адміністративного штрафу знаходить виявляється у:

загрозі застосування адміністративного стягнення взагалі;

факті повсякденної діяльності органів адміністративно-штрафної юрисдикції.

Адміністративний Штраф має чимало специфічних матеріальних та процесуально-правових властивостей.

Розміри адміністративних штрафів з урахуванням майнового стану винної особи ставляться в залежність від ступеня суспільної шкідливості адміністративних проступків, значно меншої, ніж ступінь суспільної небезпеки злочинів (відповідно і розміри адміністративних штрафів значно менші, ніж розміри кримінальних штрафів) та не пов'язані, на відміну від фінансових штрафів, із потребою компенсування державі значних розмірів шкоди, завданої правопорушеннями (звідси й менші розміри у порівнянні з фінансовими штрафами).

В Україні, розміри адміністративних штрафів, що накладаються на фізичних осіб, визначаються у межах від 0,1 до кількох десятків неоподатковуваних мінімумів доходів громадян (дещо вищі розміри адміністративних штрафів, які накладаються на службових осіб). Якщо ж суб'єктом адміністративно-штрафної відповідальності виступає юридична особа, межі обчислення розмірів штрафів - від кількох десятків до кількох сотень неоподатковуваних мінімумів доходів громадян.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Гришина Наталія Вікторівна

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ЗЛОЧИННІ ПОРУШЕННЯ ПОРЯДКУ ТРАНСПЛАНТАЦІЇ ОРГАНІВ АБО ТКАНИН ЛЮДИНИ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Горбатова Дар'я Ігорівна
студентка 3 курсу юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна
E-mail: dashagorbatova@gmail.com

Ключові слова: трансплантація, незаконна трансплантація, порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини, кримінальна відповідальність.

Кінець XX сторіччя відзначився стрімким розвитком в медицині такого наукового напрямку як трансплантологія. З початку свого формування як науки трансплантологія поставила низку питань біологічного та правового характеру. Це пов'язано з тим, що нові можливості призвели не тільки до покращення надання медичної допомоги, а й до нових способів вчинення злочинів. Одним із нових методів лікування на сьогоднішній день є трансплантація органів і тканин людини. Поряд з тим, що даний метод дозволяє врятувати життя, та без належного правового регулювання він стає новим способом вчинення злочину проти життя та здоров'я особи.

Зловживання, які спостерігаються у сфері трансплантації органів та тканин, спричиняють суспільно небезпечні наслідки, що полягають у необґрунтованому вилученні органів і тканин у людини шляхом примушування або обману, торгівлю органами або тканинами та ін. Все це свідчить про те, що злочини у цій сфері мають підвищений ступінь суспільної небезпеки, оскільки посягають на вищі блага людини – життя і здоров'я.

Торгівля органами і тканинами людини заборонена майже у всіх країнах, в тому числі і в Україні, проте є ознаки, які вказують на розширення «чорного» ринку органів і тканин людини у деяких країнах світу. Недоліки у законодавстві, яким регулюється пересадка органів, і пов'язані з цим комерційні інтереси, корупція і шахрайство створюють підґрунтя для розвитку незаконної торгівлі органами людини. Такі злочини вже вийшли за рамки національних меж, тому боротьба з ними вимагає скоординованих зусиль світової спільноти [6, с. 3].

Враховуючи сучасний стан науки та рекомендації Всесвітньої організації охорони здоров'я в 1999 році було прийнято Закон України «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людини», який визначає умови і порядок застосування трансплантації як спеціального методу лікування. Цей закон також покликаний

забезпечувати додержання в Україні прав людини та захист людської гідності при застосуванні трансплантації та здійсненні іншої, пов'язаної з нею діяльності.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людині», трансплантація - спеціальний метод лікування, що полягає в пересадці реципієнту органа або іншого анатомічного матеріалу, взятих у людини чи у тварини [7].

Трансплантація як метод лікування застосовується виключно за наявності медичних показань та згоди об'єктивно інформованого дієздатного реципієнта лише у випадках, коли усунення небезпеки для життя або відновлення здоров'я реципієнта іншими методами лікування неможливе. Наявність у реципієнта медичних показань для застосування трансплантації встановлює консилиум лікарів відповідного закладу охорони здоров'я чи наукової установи [7].

На підставі аналізу чинного законодавства можна виділити такі види трансплантації:

- 1) ауто трансплантація – можливість пересадки власних органів або тканин одного організму, наприклад пересадки власної шкіри з однієї поверхні тіла на іншу у випадках отримання опіків, або використання частин власних кісток для пластичних операцій;
- 2) ізо трансплантація – пересадку анатомічних матеріалів між генетично близькими організмами (наприклад пересадку органів або тканин між близькими генетично-спорідненими родичами);
- 3) гомо трансплантація (алло трансплантація) – пересадка органів або тканин між організмами, які належать одному виду, з використанням анатомічних матеріалів тваринного походження;
- 4) ксено трансплантація – пересадка анатомічних матеріалів та взяття анатомічних матеріалів тваринного походження;
- 5) трансплантація фетальних матеріалів та взяття анатомічних матеріалів у померлих осіб [1, с. 69].

Аналізу досвіду зарубіжних країн щодо трансплантації органів і тканин людини дає можливість виділити дві моделі регулювання донорства органів і тканин від померлих осіб, так звана «презумпція згоди» та «презумпція негоди». «Презумпція згоди» стосується осіб, що померли, відповідно до неї вилучення і використання органів від померлого здійснюється у випадку, якщо померлий за життя не висловлював заперечень проти цього або якщо заперечення не висловлюють його родичі чи законні представники. Що ж до другої моделі, а саме «презумпції незгоди» то вона означає, якщо до своєї смерті померлий явно не заявляв про свою згоду на вилучення органу (органів) або члени його сім'ї чітко виражають незгоду на такі дії у тому випадку, коли померлий не залишив подібної заяви. У таких випадках відсутність згоди розглядається як відмова від трансплантації [2, с. 134] На

сьогоднішній день в Україні діє саме «презумпція незгоди», яка передбачена ст. 16 Закону України «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людині». Відносно цього виникає питання щодо переліку осіб, які можуть давати згоду на трансплантацію органів від померлої особи, оскільки для того, щоб пересадити орган достатньо згода одного з родичів, не залежно від того чи будуть інші проти цього. Таким чином доцільно ввести уточнення до ст. 16 Закону України «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людині», з приводу осіб які можуть давати згоду на те, щоб після смерті донора його органи передавалися реципієнту, а саме в контексті привеливйованості серед родичів, тобто хто має першочергове право і рішенню якого з родичів повинен надаватися пріоритет [3, с. 207].

Відповідно до вищезазначеного Закону України, наявність у реципієнта медичних показань для застосування трансплантації встановлює консилиум лікарів відповідного закладу охорони здоров'я чи наукової установи, а також консилиум встановлює факт смерті потенційного донора [7]. В даному Законі не має визначення поняття «консилиуму лікарів», його складу та вимог до таких лікарів. Тому доцільним було б удосконалити норми Закону, які б регулювали це питання.

В чинному законодавстві треба закріпити ще й межі припустимості трансплантації, чітко визначити момент настання смерті й час, із настанням якого можна вилучити трансплантат, установити перелік осіб, котрі можуть бути донорами та реципієнтами, врегулювати відносини між ними та лікарем, установити умови правомірності отримання трансплантата та низку інших питань [5, с. 55].

Незаконна трансплантація завжди вчинюється відносно донора або реципієнта. Залежно від адресата, щодо якого порушується порядок трансплантації, доцільно вирізнити такі окремі групи кримінально караних діянь:

Перша група – порушення порядку трансплантації, вчинені відносно реципієнта: 1) здійснення трансплантації без наявності медичних показань консилиум лікарів; 2) здійснення трансплантації без попереднього надання реципієнтові повної, об'єктивної інформації про майбутнє оперативне втручання; 3) здійснення трансплантації без попереднього отримання від реципієнта згоди на таке оперативне втручання; 4) здійснення трансплантації анатомічних матеріалів людини в закладах охорони здоров'я, наукових установах чи інших організаціях, які не мають права проводити такі оперативні втручання; 5) проведення трансплантації за участі медичного працівника, який не має права брати участь у такому

оперативному втручання; 6) трансплантація реципієнтові органів або тканин, які заборонено пересаджувати, та ін.

Друга група – порушення порядку трансплантації органів або тканин людини, які вчинені відносно донора (де донором є тіло померлої особи). Такими діями є: 1) вилучення органів або тканин донора без отримання згоди на такі дії; 2) вилучення у донора органів або тканин, які заборонено вилучати; 3) порушення принципу колегіальності в констатації смерті, вилученні органів або тканин у донора; 4) вилучення анатомічних матеріалів у донора особою, яка перебувала у складі консилиуму лікарів із констатації факту смерті цього донора та ін..

Третя група – порушення порядку трансплантації органів або тканин людини, вчинені відносно донора (де донором є жива людина). До них необхідно віднести такі дії, як: 1) вилучення органів або тканин у живого донора без попереднього надання йому об'єктивної інформації, яка стосується вилучення фрагментів людського організму; 2) вилучення органів або тканин у живого донора без попередньої згоди на таке вилучення; 3) вилучення трансплантатів без висновку консилиуму лікарів;

До четвертої групи відносяться вилучення у донора органів або тканин, які заборонено вилучати;

П'ята група - вилучення органів або тканин у осіб, у яких заборонено їх вилучати, та ін.[8, с. 91].

За порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини передбачено кримінальну відповідальність ст. 143 КК України «Порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини» та ст.144 КК України «Насильницьке донорство» [4].

Основним безпосереднім об'єктом злочинів у сфері трансплантації органів та тканин є здоров'я особи, а його додатковим обов'язковим об'єктом - залежно від конкретної форми цього злочину - порядок проведення трансплантації органів чи тканин людини або торгівлі органами або тканинами людини як складових порядку забезпечення здоров'я населення.

Об'єктивна сторона злочину може проявитися у таких формах: 1) порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини (ч. 1 ст. 143); 2) вилучення у людини шляхом примушування або обману її органів або тканин (ч. 2 ст. 143); 3) незаконна торгівля органами або тканинами людини (ч. 4 ст. 143); 4) участь у транснаціональних організаціях, які займаються: а) вилученням у людини шляхом

примушування або обману її органів чи тканин з метою їх трансплантації або б) незаконною торгівлею органами або тканинами людини (ч. 5 ст. 143) [4].

Трансплантація здійснюється з порушенням встановленого законом порядку у разі недотримання хоча б однієї з таких умов, зокрема: а) існує письмова згода об'єктивно поінформованих донора (якщо донором є жива людина) і реципієнта та батьків чи інших законних представників реципієнта, якщо ним є особа віком від 15 до 18 років (щодо реципієнта віком до 15 років трансплантація здійснюється за згодою його законних представників). Ця умова не є обов'язковою лише у невідкладних випадках, коли існує реальна загроза життю реципієнта; б) є наявними медичні показання (бажаних результатів не може дати використання інших, крім трансплантації, засобів і методів для підтримання життя, відновлення або поліпшення здоров'я хворого), встановлені консиліумом лікарів відповідного закладу охорони здоров'я чи наукової установи; в) завдана при трансплантації шкода донору є меншою, ніж та, що загрожувала реципієнту; г) дані органи і тканини дозволені до трансплантації МОЗ; г) трансплантація проводиться закладами охорони здоров'я чи науковими установами, які мають право її провадити; д) органи і тканини взяті не у таких категорій живих осіб, як: неповнолітні, недієздатні, ув'язнені, особи, які страждають на тяжкі психічні розлади, мають захворювання, що можуть передатися реципієнту або зашкодити його здоров'ю, особи, які раніше вже надали орган або частину органа для трансплантації; е) у живого донора не взято інший гомотрансплантат, крім одного із парних органів або частину органа чи частину тканини; є) органи та інші анатомічні матеріали взяті з тіла померлої особи, яка перед смертю заборонила це робити, або з порушенням порядку, встановленого законом [9].

Суб'єкт злочину за частинами 1, 2 та 3 ст. 143 КК України спеціальний - лікар, оскільки вилучення органів та тканин з метою їх трансплантації, як обов'язкова ознака цього злочину, може здійснюватися лише цією категорією осіб. Суб'єкт злочину за частинами 4 та 5 ст. 143 КК України - загальний.

Порушення порядку трансплантації органів і тканин людини може бути умисним і необережним, а вилучення органів і тканин або торгівля ними - лише умисним злочином.

Крім зазначених випадків, у кримінальному праві не зовсім чітко визначено кримінальну відповідальність за вилучення у померлої особи імплантованих при її житті штучних замінників органів або матеріалів замінників тканин, наприклад, кардіостимуляторів, замінників кісток або кісткової тканини. У такому випадку вилучені

матеріали можуть бути використані з метою реімплантації в організм іншої особи. Потерпілими знову ж таки можуть виступати близькі родичі померлого [9].

Також у кримінальному праві щодо самої операції трансплантації органів і (або) тканин є доцільним визначити міру відповідальності лікарів за невдало виконану, внаслідок недостатньої кваліфікації, несумлінного ставлення тощо, пересадку. При цьому мають бути розроблені медико-правові стандарти для визначення успішної (неуспішної) трансплантації. На сьогоднішній день наслідком невдало проведеної операції трансплантації для лікаря може бути притягнення його до кримінальної відповідальності за невиконання чи неналежне виконання або фармацевтичним працівником своїх професійних обов'язків унаслідок недбалого до них ставлення, якщо це спричинило тяжкі наслідки для хворого. Це в першу чергу стосується лікарів, які беруться за проведення операції з трансплантації, не маючи на те відповідної кваліфікації, знань та умінь, а також без належної матеріально-технічної бази, обладнання тощо [10].

Таким чином, в чинному законодавстві існують певні проблеми, які стримують розвиток трансплантології як з точки зору правового характеру, так і з точки зору медицини.

На сьогоднішній день назріла необхідність більш диференційованого підходу до суспільно небезпечних діянь, пов'язаних із трансплантацією. Чітко і повно сформульовані правові норми здатні безпосередньо впливати на діяльність медичних працівників і бути засобом забезпечення дотримання прав і свобод людини у сфері медичного обслуговування, полегшуючи вихід із складних ситуацій і запобігаючи вчиненню злочинів лікарями та іншими особами медичного персоналу

Врахування зазначених зауважень може сприяти підвищенню ефективності правозастосування норм кримінального законодавства у сфері права на донорство та трансплантацію, що, в свою чергу, сприятиме і захисту порушених майнових і особистих немайнових прав осіб - учасників кримінального судочинства.

Отже, проведений правовий аналіз дозволяє зробити висновок, що лише після зваженої та цілеспрямованої політики держави щодо вдосконалення або оновлення законодавства у сфері здоров'я, можна зменшити до мінімуму злочинні дії осіб, які пов'язані з незаконною трансплантацією органів і тканин людини.

Література:

1. Анікіна Г. Особливості правового регулювання трансплантації органів від померлого донора / Юридична Україна. – 2010. – № 10 – с. 68-75

2. Гринчак С.В. Незаконна трансплантація: аналіз складу злочину / Сучасне українське медичне право: Монографія / За заг. ред.. С.Г. Стеценка. – К.: Атіка, 2010. – с. 130-153
3. Дунаєвська Л. Г. Трансплантація органів і тканин людини: правовий та криміналістичний аналіз / Дунаєвська Л. Г., Лушпієнко В. М. // Вісник НТУУ "КПІ". Політологія. Соціологія. Право : збірник наукових праць. – 2012. – № 3 (15). – с. 206–209.
4. Кримінальний кодекс України: Кодекс України, Кодекс, Закон від 05.04.2001 № 2341-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>
5. Мусієнко А. Особливості формування системи заходів запобігання торгівлі органами та тканинами людини / Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні Науки. – 91/2012р. – с. 53-56
6. Мусієнко А. В. Запобігання злочинам у сфері трансплантації органів або тканин людини : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08 / А. В. Мусієнко ; Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. — К., 2010. — 20 с.
7. Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людині: Закон від 16.07.1999 № 1007-XIV [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/1007-14>
8. Пунда О. Правове регулювання донорства та трансплантації в Україні / Юридический Вестник «Проблеми и суждения» – 2003. – №4. – с. 90-94
9. Пустовіт А. Трансплантологія в Україні: недоліки законодавства та рекомендації з його розвитку (Юридична газета) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.e-lawyer.com.ua/transplantolog-ya-v-ukra-n-nedol-ki-zakonodavstva-ta-rekomendats-z-iogo-rozvitku-yuridichna-gazeta>
10. Тищенко К. Правове регулювання трансплантації органів або тканин людини в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=2936>

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Лантінов Ярослав Олександрович

ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ В УКРАЇНІ: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД

Григорян Мері Рубенівна
здобувач кафедри
державно-правових дисциплін
юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н.Каразіна
E-mail: merig@mail.ua

Ключові слова: соціальне забезпечення, державні службовці, зарубіжний досвід.

Державна служба це інститут взаємодії суспільства та держави, державного апарату та громад, державного службовця та громадянина. Саме на державну службу покладено вирішення задач з забезпечення гарантій та прав громадян, визначених Конституцією України. Відповідно до Закону України «Про державну службу» основною метою функціонування державної служби є реалізація функцій та задач держави для забезпечення прав, свобод та законних інтересів громадян.

У зв'язку з відсутністю професіональних кадрів державна служба на сьогодні досить неефективний інститут державного управління, оскільки не відповідає потребам суспільства, які гостро постають в умовах сучасного науково-технічного розвитку. При таких умовах, необхідним вбачається залучення кваліфікованих, професійних спеціалістів, шляхом встановлення конкурентоспроможної оплати праці та соціальних гарантій державним службовцям. Тому важливого значення набуває сфера соціального забезпечення державних службовців для ефективної та стабільної державної служби.

В міжнародній практиці можна виділити дві моделі побудови системи соціального забезпечення державних службовців. Перша характеризується невисоким рівнем грошового змісту зі значним соціальним пакетом (Франція, Німеччина), а друга - відносно високим грошовим вмістом, конкурентним на ринку праці і незначним за об'ємом соціальним пакетом (США, Велика Британія).

Основними рисами першої моделі є стабільність та високий соціальний пакет, який включає в себе безоплатне медичне обслуговування для державного службовця та членів його сім'ї, системи сімейних допомог, виплати на дітей, обов'язкове пенсійне та медичне страхування, відпускні тощо, але й непривабливість роботи на державній службі для молоді, адже молоді спеціалісти перш за все зацікавлені в високому матеріальному забезпеченні та кар'єрному рості, тому спостерігається постійне відставання від ринку праці, відтік кваліфікованих кадрів у приватний сектор.

Основними ж рисами другої моделі є привабливість роботи на державній службі для молоді, у зв'язку з високим посадовим окладом, перспектива кар'єрного росту, можливість залучати і закріплювати кваліфіковані кадри з приватного сектору, однак мінімальний соціальний пакет.

Актуальність вивчення досвіду соціального забезпечення організації та функціонування діяльності державної служби обумовлені зростанням ролі державного управління у здійсненні соціально-демократичних та політико-економічних перетворень. Тому теоретичний і практичний інтерес представляє досвід тих країн, державна служба яких функціонує ефективно, і авторитет службовців у суспільстві досить високий. Такими в даний час є державні служби розвинених країн Заходу - ФРН, Великобританії, Франції та США.

Цікаво, що в Німеччині сьогодні немає поняття «державна служба». Після першої світової війни з'явився термін «публічна служба», і це поняття міцно ввійшло в словник німецьких політологів. У функціональному плані «публічну службу» розуміють як діяльність з метою виконання загальнодержавних завдань управління. В інституціональному плані - це певне коло осіб, для яких виконання публічних справ становить професійну діяльність. Поняття «публічна служба» охоплює три категорії осіб: чиновників, службовців і робітників. Критерієм відмінності виступає правова форма призначення, для чиновника — виданий в особливому порядку компетентною владою акт призначення(ст. 33, п.4 Основного закону ФРН), для службовця і робітника — договір, що укладається сторонами, про прийняття на службу. Чиновники виділені в групу особливо довірених осіб, спеціально наділених функцією управління і наділених у зв'язку з цим особливим правовим і політичним статусом.

Матеріальне забезпечення чиновників у Німеччині складається з посадового окладу, територіальної надбавки, надбавок на дітей, за вислугу років, за звання[3]. Розміри, структура та динаміка виплат регулюється Федеральним Законом «Про заробітну плату» від 23 травня 1975 року зі змінами та доповненнями, які набули чинності у 2010 році[5].

В.Б. Авер'янов зазначає, що закон "Про заробітну плату державних службовців", у якому ретельно визначено всі види та рівні диференційованої оплати праці за окремими категоріями службовців, дає змогу не тільки мати чітку нормативну базу, а й додаткову інформацію про правила та цілі просування по службі, що само по собі виступає додатковим стимулом до праці[4].

У Німеччині відповідно до постанови уряду загальна кількість премій і надбавок за ефективністю праці, призначуваних наймачем протягом календарного року, не повинно перевищувати 15% від загального окладу службовців. При цьому виплата надбавок

обмежена в часі і в разі низького рівня ефективності скасовується. Крім того, премії та надбавки за ефективністю не враховуються при визначенні розміру пенсії службовців.

Тому, щоб підвищити зацікавленість державних службовців у якісному виконанні своїх обов'язків, необхідно розмір їх грошового утримання поставити в залежність від результатів праці і підвищення рівня своєї компетентності. У зв'язку з цим виникає завдання розробки відповідних нормативних документів, що визначають критерії та процедуру оцінки, а також розміри винагороди за ефективність службової діяльності. У розвинених країнах цим питанням приділяють пильну увагу.

Ключовою проблемою при побудові системи винагороди за результати діяльності є спосіб визначення цілей і рівня, на якому вони встановлюються. Різні міністерства й відомства країн Європи використовують найрізноманітніші підходи до формулювання цілей, на досягнення яких спрямовані системи винагороди державних службовців. Наприклад, розгорнуті цілі сформульовані в Головному управлінні цивільної служби Великої Британії. До них віднесені:

- диференціація винагород виходячи з відносного вкладу, зокрема для заохочення високого рівня кваліфікації і виконання обов'язків;
- значний розмір винагород кращих працівників;
- винагорода і стимулювання безперервного підвищення кваліфікації;
- конкуренція на ринку, але цільове планування коштів;
- своєчасне збільшення зарплати на підставі пов'язаних із ринком цільових орієнтирів;
- надання підтримки в посиленні відкритості державної служби при підвищенні взаємодії з приватним і державним секторами;
- націленість процесу розвитку на управління ефективністю службової діяльності;
- надання підтримки в розвитку більш диверсифікованої робочої сили;
- підвищення прозорості і ступеня розуміння системи.

Систему оплати праці чиновників у Великій Британії регулює закон про загальний статус чиновників, прийнятий ще в 1946 році[2].

При виборі показників преміювання важлива увага приділяється не тільки результатами діяльності, а й поведінки при виконанні посадових обов'язків, наприклад, ініціативності, готовності до прийняття рішень, комунікабельності, організаторським здібностям, а також вмінню керувати командою.

Ступінь ефективності службової діяльності може вважатися особливою, якщо службовець (керівник) доклав особливих зусиль, що виходять за рамки звичайних (робота,

орієнтована на економію витрат, споживача); прийняв на себе додаткові обов'язки, крім звичайних, або брав участь у спеціальних проектах; добре справлявся зі своїми обов'язками, незважаючи на неукомплектованість персоналом; протягом досить тривалого терміну виконував чийсь обов'язки.

Введення систем винагороди припускає наявність преміального фонду. У зв'язку з цим виникає питання про його розмір, про відсоток виплачуваних премій державним службовцям за результати службової діяльності. Якщо оплата за ефективністю праці буде занадто низькою, то вона не зіграє тієї стимулюючої ролі, на яку розрахована система винагород.

У Франції служити державі дуже почесно, в країні набув популярності високий соціальний пакет гарантій, що визначається загальним режимом соціального захисту працівників. У зв'язку з цим до заробітної плати державних службовців встановлено обов'язкові компенсації та виплати, які входять до системи соціального забезпечення чиновників. Сюди відносяться: надбавка за місце проживання, що має на меті компенсацію більш високої вартості життя в різних регіонах, сімейна компенсація, розмір якої залежить від кількості дітей, які перебувають на утриманні службовця, а також обов'язкові допомоги багатодітним сім'ям, медичне та пенсійне страхування[3].

У Сполучених Штатах Америки державна служба розглядається як рівноправний вид діяльності на ринку праці. Державний службовець працює за контрактом без особливих привілеїв та соціальних преференцій, які зумовлені належністю до відповідної категорії державних службовців, вислугою років та іншими атрибутами європейської бюрократичної моделі - про ступінь успішності чиновника судять за ефективністю його роботи. Американським державним службовцям не гарантується збереження посади за умови визнання недоцільності збереження відповідного робочого місця; рівень пенсійного забезпечення безпосередньо не пов'язаний із проходженням державної служби. При прийомі на роботу враховуються, передусім, ділові та професійні якості. Проте мінімальна заробітна плата першого розряду встановлюється у співвідношенні з середнім рівнем оплати праці в приватному секторі.

Як ми бачимо, різні країни використовують відмінні форми, системи та стимули оплати праці державних службовців, які мають свої як позитивні так і негативні сторони.

Досвід державної служби зарубіжних країн показує, що існують різні моделі соціального забезпечення державних службовців та різні системи оплати праці державних службовців. У зв'язку з цим, зміна існуючої системи оплати праці державних службовців на

основі закордонного досвіду є однією із необхідних напрямів та умов реформування державної служби в Україні.

Звертаємось до ст. 33 Закону України «Про державну службу» від 16.12.1993 р. № 3723-ХІІ, яка гарантує, що оплата праці державних службовців повинна забезпечувати достатні матеріальні умови для незалежного виконання службових обов'язків, сприяти укомплектуванню апарату державних органів компетентними і професійними кадрами, стимулювати їх сумлінну та ініціативну працю[1]. Однак, на сьогоднішній день спостерігається низьке матеріальне забезпечення державних службовців, що впливає на небажання молодих спеціалістів працювати в органах державної влади, відтік кваліфікованих кадрів в приватний сектор економіки, надбавки та премії залежать від посадового окладу, який визначений на рівні мінімальної заробітної плати, закріплені матеріальні допомоги державним службовцям Законом України «Про державну службу» не виплачуються відповідно до прийнятого Закону України «Про державний бюджет України на 2015 рік», низький рівень ефективності та високий рівень корупції.

Цікаво, що новий Закон України «Про державну службу» від 17 листопада 2011 року, яким встановлено мінімальний розмір посадового окладу на посаді державної служби на рівні не менше двох розмірів мінімальної заробітної плати постійно переноситься у зв'язку з тим, що відсутня можливість реалізації норм щодо складової та підвищення заробітної плати, прозорості та мотивації оплати праці державних службовців відповідно до європейських стандартів.

На сьогоднішній день відповідно до Закону України «Про державну службу» соціальне забезпечення державних службовців включає, зокрема: оплату праці, заохочення за сумлінну працю, щорічні та додаткові відпустки, забезпечення житлом із державного фонду, безоплатне медичне обслуговування, пенсійне забезпечення, грошові виплати тощо[1;ст.33]. У цілому, державні службовці в Україні мають достатньо високий, порівняно з іншими категоріями працівників, рівень державного соціального забезпечення. Проте спостерігається відсутність реалізації зазначених норм закону, у зв'язку з фінансовими проблемами країни.

Зважаючи на постійний розвиток суспільства, економічну нестабільність в країні, інфляцію, нестійкий рівень життя та досвід зарубіжних країн у сфері соціального забезпечення державних службовців, вважаємо, що державній службі України необхідно впроваджувати дієву модель соціального забезпечення державних службовців, яка надасть можливість залучати молодих спеціалістів до державної служби, професійні кадри з

приватного сектору, підвищити рівень життя державних службовців та престижність державної служби на прикладі США. Однак, потрібно зважати, що модель соціального забезпечення державних службовців, яка ефективно працює в інших країнах, може не задовольняти потреби державних службовців в Україні. Тож, зважаючи на вітчизняні реалії, можна запроваджувати американську модель соціального забезпечення державних службовців, але, беручи до уваги фінансову неспроможність держави забезпечувати достатні матеріальні умови для незалежного виконання своїх обов'язків державними службовцями, та, зважаючи на досвід Франції, де соціальні гарантії забезпечують стабільність державної служби, залишити деякі соціальні гарантії державних службовців в Україні. На прикладі Великої Британії, з метою якісної та ефективної державної служби, необхідно побудувати системи винагород за результати діяльності, формулювати цілі, на досягнення яких спрямовані винагороди державних службовців. Також, зважаючи на фінансову кризу і розуміючи, що підвищення матеріального забезпечення державних службовців до рівня європейських стандартів потребує тривалого часу, необхідно запропонувати інші способи залучення молодих спеціалістів до державної служби, зокрема, такі як: можливість підвищення кваліфікації в навчальних закладах за кордоном з забезпеченням проживання та навчання службовця, стажування в органах державної влади в країнах Європейського Союзу з метою отримання зарубіжного досвіду та підвищення рівня професійності, безоплатні систематичні курси та тренінги для всебічного росту та розвитку службовця в частині інноваційних та інформаційних технологій, з можливістю вивчення іноземних мов тощо.

Таким чином, соціальне забезпечення державних службовців повинно відійти від пережитків Радянського Союзу та забезпечувати залучення молоді та професіоналів на державну службу, створювати умови для кар'єрного росту та постійного підвищення кваліфікації, конкурентоспроможну, в порівнянні з приватним сектором економіки, оплату праці державних службовців, з метою запобігання корупції, кардинального підвищення зацікавленості кадрів у продуктивній та ефективній діяльності для створення стабільної, професійної та престижної державної служби.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Кагановська Тетяна Євгеніївна

Література:

1. Про державну службу Закон України від 16.12.1993 р. № 3723-XII Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1993, N 52, ст.490
2. Jiris Das Rechtsportal Bundesbesoldungsgesetz [електронний ресурс]/ режим доступу: www.juris.de

3. Василенко И.А. Административное государственное управление в странах Запада : США, Великобритания, Франция, Германия / Василенко И.А. – М.: Логос, 1998. – 200 с.[електронний ресурс]
4. Виконавча влада і адміністративне право/За заг. ред. В.Б. Авер'янова. — К.: Видавничий Дім “Ін-Юре”, 2002. — 668 с.[електронний ресурс]
5. Федеральний закон ФРН про оплату праці [електронний ресурс]/ режим доступу: http://www.bmjbv.de/DE/Home/home_node.html

АДМІНІСТРАТИВНЕ ПРАВО ЯК ПОЛІСТРУКТУРНА ГАЛУЗЬ ПРАВА

Гришина Наталія Вікторівна

доцент кафедри державно-правових дисциплін
юридичного факультету ХНУ імені В.Н. Каразіна
кандидат юридичних наук, доцент

Достатньо тривалий процес реформування українського адміністративного права в останні роки фактично перейшов на «холості оберти», не продукуючи при цьому помітних оригінальних науково значимих результатів.

Зважаючи на це, сподівання на максимальний позитивний результат щодо розкриття потенціалу цієї галузі права можуть бути виправдані за умов обмеження стереотипного світосприйняття і мислення та застосування неординарних підходів під час вирішення цієї важливої соціальної проблеми.

За останні двадцять років представниками української адміністративно-правової науки проведено багато різнопланових досліджень, пов'язаних з такими важливими проблемами адміністративного права як: державне управління та контроль; організація та функціонування органів виконавчої влади та виконавчих органів місцевого самоврядування, адміністративна юстиція та адміністративне судочинство; адміністративний примус та відповідальність; державна служба та служба в органах місцевого самоврядування, тощо.

Було наголошено на пріоритетності забезпечення прав та свобод людини у державному управлінні і обґрунтував поліструктурність предмета адміністративного права України [1].

В. Б. Авер'янова належить вироблені доктринальні аспекти реформування цієї галузі права [2], більшість з яких були використані під час підготовки проекту Концепції

реформи адміністративного права України [3] і слугували теоретичним підґрунтям затвердженій Указом Президента України Концепції адміністративної реформи в Україні [4].

Реформування адміністративного права України – це нова спроба досягти поставленої раніш мети на підставі висновку про непридатність та застарілість застосованих до того підходів у цьому системному заході та пропозиція продовжити процес оновлення, використовуючи принципово нову теоретичну парадигму, якою можна вважати ідеологію людиноцентризму.

Саме така ідеологія повинна відіграти роль того засадничого та відправного елемента, завдяки якому фактично призупинений процес реформування українського адміністративного права може набути такої давно очікуваної інтелектуальної креативності у виробленні стратегії та алгоритму дій щодо подальшого оновлення.

Зважаючи на сучасний рівень розвитку Української держави, пропонується оновлення адміністративного права України проводити у тривимірній системі соціальних координат – «людина», «суспільство», «держава».

Для успішного запровадження людиноцентризму у соціальному житті будь-якого державного утворення необхідно щонайменше два вагомих чинника – потужні та дієві інститути громадянського суспільства та правової держави. Поки в Україні не з'являться реальні підстави для твердження щодо наявності як першого, так і другого, доти наміри про використання людиноцентристської ідеології залишаться тільки намірами.

Від стану розвиненості громадянського суспільства прямо залежить зміст панівної ідеології функціонування державного апарату, яка може забезпечувати або режим сприяння (ознака дії людиноцентризму) або режим перешкод (ознака домінування чиновницького свавілля). Повноцінне громадянське суспільство здатне утворювати та підтримувати на усій державній території ту сприятливу ауру перемоги правди та справедливості, яка у свою чергу є гарантом безперешкодної та постійної дії принципу верховенства права – головного чинника правової держави.

До предмета цієї галузі права, окрім відносин державного управління, було запропоновано включати суспільні відносини, що формуються під час: надання різноманітних адміністративних (управлінських) послуг; проходження державної (публічної) служби; реалізації функцій адміністративного судочинства, а також адміністративного примусу, включаючи адміністративну відповідальність, щодо фізичних і юридичних осіб [6].

Такий підхід остаточно закріпив поліструктурність предмета сучасного українського адміністративного права та фактично сприяв початку своєрідного наукового кастингу на краще корегування визначення суспільної сутності цієї галузі права.

У контексті нової доктрини українського адміністративного права суспільна роль цієї галузі права, на думку В. Б. Авер'янова, вбачається не суто «управлінською», а переважно «обслуговуючою», «публічно-сервісною» [5], а суспільна (соціальна) цінність адміністративного права в сучасному європейському розумінні полягає у тому, що воно виступає основним регулятором гармонійних взаємовідносин між публічною адміністрацією, суб'єктами (органами і посадовими особами) виконавчої влади і місцевого самоврядування та громадянами [7].

Список використаних джерел:

1. Голосніченко І. П. Правова система суверенної України і адміністративне право / І. П. Голосніченко // Право України. – 1992. – № 1. – С. 19–24.
2. Авер'янов В. Б. Адміністративне право України: доктринальні аспекти реформування / В. Б. Авер'янов // Право України. – 1998. – № 8. – С. 8–13.
3. Концепція реформи адміністративного права України (проект, скорочений варіант). – К., 1998. – 57 с.
4. Про заходи щодо впровадження Концепції адміністративної реформи в Україні : Указ Президента України від 22 липня 1998 р. // Офіційний вісник України. – 1998. – № 21. – Ст. 943.
5. Авер'янов В. Б. Нова доктрина українського адміністративного права: концептуальні позиції / В. Б. Авер'янов // Право України. – 2006. – № 5. – С. 11–12.
6. Адміністративне право України. Академічний курс: підруч. : у 2-х тт. : Т. 1. Заг. частина / ред колегія: В. Б. Авер'янов (голова). – К. : Вид-во «Юридична думка». – 2004. – 584 с.
7. Авер'янов В. Нагальні завдання формування української доктрини адміністративного права: євроінтеграційний аспект / В. Авер'янов, А. Пухтецька // Актуальні проблеми тлумачення і застосування юридичних норм: збірник ст. міжн. наук.-практ. конф., присвяченої пам'яті проф. П. О. Недбайла. – К., 2008. – С. 86–88.

МОРАЛЬНО-ЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРИЙНЯТТЯ ПРОПОЗИЦІЙ, ОБІЦЯНКИ АБО ОТРИМАННЯ НЕПРАВОМІРНОЇ ВИГОДИ

Гуков Денис Русланович
слухач магістратури
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
E-mail: disa_4@mail.ru

Ключові слова: мораль, етика, корупція, неправомірна вигода, хабар

Корупція та хабарництво в Україні поширюється без виключення на всі сфери відносин - економічну, соціальну, політичну, правоохоронну, освітню, це багатоаспектне моральне та правове явище. Корупційні прояви, як хвороба пронизала собою суспільство, давати та отримувати неправомірну вигоду в нашій державі стало нормою поведінки.

Відповідно до статистичних даних міжнародних організацій Україна у 2014 році посіла 144 місце зі 175 країн за рівнем розповсюдженості корупції. Не можна оминати увагою також статистику, яка ведеться Генеральною прокуратурою України, так, з січня по вересень 2014 року з обвинувальним актом до суду було направлено 678 кримінальних проваджень за ст. 368 Прийняття пропозиції, обіцянки або одержання неправомірної вигоди службовою особою Кримінального кодексу України (далі – КК). З огляду на те, що зазначені кримінальні правопорушення мають латентний характер такі дані змушують замислитися.

Взагалі, питання хабарництва є однією з найгостріших проблем сучасного суспільства. І хоча окремим державам за допомогою силових антикорупційних методів на певний період вдавалося істотно зменшити масштаби корупції, але з часом з'являлися нові схеми, методи та форми її прояву [1, с.4].

Слід зазначити, що питання морально-етичних аспектів корупції тим чи іншим чином у своїх дослідженнях зачіпали наступні вчені: М.І. Ануфрієва, О.М. Бандурка, Б.В. Волженкіна, І.А. Гельфанда, А.А. Герцензона, О.Ф. Гіда.

Проаналізувавши наукові праці та статистичні дані, ми дійшли наступних висновків, до основних причин, які зумовлюють отримання неправомірної вигоди службовими особами слід віднести: а) низький рівень соціального та грошового забезпечення посадовців; б) соціально-економічний та політичний вплив на службовців ззовні; в) моральна деформація; г) особисті причини; д) провокація отримання неправомірної вигоди; е) відсутність належного контролю з боку керівництва, наявність так званої «кругової поруки».

Слід зауважити, що однією, мабуть найважливішою причиною розвитку та взагалі існування корупції це морально-етичні причини. Вони полягають у тому, що поширеність

корупції в різних сферах життя, існування її як масового явища перетворюють її для кожного громадянина на елемент повсякденності, або навіть звичаю.

Поширеність корупції і призвичаєність до неї населення, особливо у деяких сферах суспільного життя, стає для будь-якої людини культурною нормою. Знаючи про те, що всі дають у тому чи іншому закладі хабарі, особі дуже важко психологічно перебороти в собі конформістську схильність і вчинити не так, як це робить решта. Людина може добре розуміти на моральному рівні, що давати хабара це протиправне явище, але на рівні психологічних чинників, що зумовлюють її поведінку, діє за традицією. Усі ці симптоми щодо корупції існують в українському суспільстві. У такому ж «руслі» діють і службові особи, які вимагають неправомірну вигоду [2, с.186].

Ми вважаємо, що для зменшення корупції слід посилити зв'язки службових осіб, чиновників всіх рівнів, правоохоронців із населенням та засобами масової інформації, у тому числі шляхом використання «прямих телефонних ліній», залучення громадськості до проведення заходів щодо профілактики правопорушень серед службових осіб; запровадження моніторингового вивчення оцінки населенням якості роботи різних державних служб. Також боротися з проявами хабарництва, на нашу думку, необхідно через підняття рівня заробітної платні службовцям, з одночасним посиленням санкцій за дачу та отримання неправомірної вигоди.

Слід звернути увагу на те, що інформація про службові злочини вчинювані службовцями різних відомств, у тому числі відомості про факти одержання неправомірної вигоди не є загальнодоступною. Проаналізувавши інформацію, що розміщена на офіційних сайтах більшості державних організацій, у тому числі і правоохоронних органів ми побачили, що на даних інформаційних ресурсах існують розділи, які стосуються протидії корупції, однак вони містять лише перелік нормативно-правових актів боротьби з отриманням неправомірної вигоди, а також окремі факти виявлення правоохоронцями корупційних правопорушень. На нашу думку, інформація про факти одержання службовими особами неправомірної вигоди, дані про розгляд судових справ має бути систематизованою та відкритою для загального розгляду.

Для прикладу у нашій державі можна створити веб-ресурс (сайт) на зразок німецького Frag den Staat (Запитай у держави), на цьому сайті громадяни ФРН можуть звертатися безпосередньо до представників держави із запитами та отримувати на них письмові відповіді від державних установ за стислі терміни. Вказаний сайт FragDenStaat.de містить офіційну інформацію стосовно запитів громадян, скерованих на ім'я певних

державних органів. Запити також можуть бути і конфіденційними. Вважаємо, що створення таких веб-сайтів продемонструвало б суспільству прозорість влади та значно зменшило б кількість корупційних злочинів [3, с.78].

Також, вважаємо, що було б доцільно внести певні зміни до чинного Кримінального кодексу України, а саме до санкцій ст. 368 КК України. На нашу думку, доцільно було б за скоєння службовою особою такого злочину встановити відповідальність, яка буде полягати у позитивній забороні займати такій особі керівні посади у державних органах, підприємствах, організаціях, а також забороні висувати свою кандидатуру на виборах усіх рівнів. Посилення відповідальності за хабарництво дозволило б значно зменшити кількість корупційних правопорушень, адже виконувало б функцію спеціальної превенції.

Отже, можна дійти до висновку, що на сьогоднішньому етапі розвитку у нашій державі боротися з корупційними проявами можливо лише методами гласності, публічності і повної доступності інформації. Для цього основним методом протидії може стати публічне розповсюдження інформації про корупційні дії вчинювані службовими особами.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Бабанін Сергій Володимирович

Література:

1. Андрійко О. Ф. Правові засоби протидії корупції / О. Ф. Андрійко // Часоп. Київ. ун-ту права. – 2007. – № 4. – С. 3–8.
2. Акімов О.О Психологічні аспекти проявів корупції в державному управлінні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://academy.gov.ua/ej/ej19/PDF/23.pdf>
3. Волошина А.В. Корупція – виклики для України: за матеріалами шостого «Київського Діалогу» 28 - 30 жовтня 2010 року «Корупція в політиці, економіці та управлінні – стратегії громадського суспільства та світової спільноти щодо її подолання». – Кіровоград, 2011. - 79 с.

МІСЦЕ КАТЕГОРІЇ «ПОГРОЗА» СЕРЕД ОЗНАК СКЛАДУ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО Ч. 1 СТ. 345 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ

Дембовський Вадим Олександрович
студент- магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна
E-mail: dembovv@mail.ru

Ключові слова: погроза, об'єктивна сторона складу злочину, психічна дія, психічне насильство, погроза застосування насильства.

До передумов становлення України як правової демократичної держави, яка спроможна утверджувати права й свободи людини, захищати її життя, здоров'я, честь, гідність, недоторканність та безпеку, належить створення таких умов функціонування національної правоохоронної системи, за яких її представникам гарантується можливість виконувати свої повноваження без будь-якого незаконного стороннього впливу, тиску, погроз, насильницького втручання. Цьому сприяє впровадження системи заходів охорони законних інтересів осіб, службова діяльність яких спрямована на реалізацію правоохоронної функції держави. Важливою складовою цієї системи є кримінальна відповідальність за погрозу або насильство щодо працівника правоохоронного органу, вчинене у зв'язку з виконанням ним своїх службових обов'язків, підстави якої в чинному законодавстві містить стаття 345 Кримінального кодексу України (далі – КК). За офіційними даними, у 2014 р. було зареєстровано 631 передбачений вказаною статтею злочинів, що свідчить про стійку негативну тенденцію цього виду посягання на авторитет і нормальну діяльність правоохоронної системи (у 2013 р. було зареєстровано 453 такі злочини) [1; 2]. Тому актуальним є дослідження всіх елементів та ознак складу зазначеного правопорушення, з метою забезпечення точної й об'єктивної кримінально-правової оцінки вчиненого, відмежування його від суміжних злочинів (наприклад, від опору працівникові правоохоронного органу, від злісної непокори, від погрози вбивством як загальнокримінального злочину тощо).

Найбільш складним з елементів складу злочину є його об'єктивна сторона. Для інтересів забезпечення кримінально-правової охорони правоохоронної діяльності вона виконує низку важливих функцій. Вона є елементом складу передбаченого ст. 345 КК злочину, тобто виступає системою ознак, що витікають (прямо чи опосередковано) з законодавчого описання злочинного посягання та входять до юридичної підстави кримінальної відповідальності за погрозу або насильство щодо працівника правоохоронного органу злочин. Саме її ознаки дозволяють “упізнати” в певних подіях ознаки вказаного кримінального правопорушення, відділити його від суміжних правопорушень. Нарешті, об'єктивна сторона – це значна й важлива частина законодавчого описання злочину “погроза або насильство щодо працівника правоохоронного органу”. Від його якості й інформативності, логічності й несуперечливості значною мірою залежить успішність й ефективність забезпечення кримінально-правової охорони правоохоронної діяльності [3, с. 250].

Об'єктивна сторона злочину – це “сукупність передбачених законом ознак, які характеризують зовнішній бік процесу посягання суб'єкта на об'єкт злочину” [4, с. 50]. Виходячи з цієї загальної характеристики об'єктивної сторони, аналізуючи диспозицію ч. 1 ст. 345 КК України можна зробити висновок про те, що єдиною обов'язковою ознакою об'єктивної сторони складу погрози щодо працівника правоохоронного органу закон називає погрозу. Це дає можливість сказати, що вчинення лише цього діяння, незалежно від можливого настання чи ненастання наслідків (наприклад, припинення виконання працівником міліції своїх обов'язків, винесення прокурором бажаного рішення) є закінченим злочином. Отже, передбачений ст. 345 КК злочин є злочином з формальним складом, тому що момент його закінчення злочину законодавець пов'язує лише із вчиненням погрози потерпілому. Обрана для цього злочину конструкція – один з важливих виразників суспільної небезпечності злочину, що аналізується.

Об'єктивна сторона злочину, передбаченого ч. 1 ст. 345 КК України, полягає у дії, спрямованій на перешкоджання службовій діяльності працівника правоохоронного органу шляхом висловлення погроз йому або щодо його близьких родичів. При цьому законна службова діяльність правоохоронця страждає в цьому випадку немов “опосередковано”, через посягання на особисту безпеку цих осіб та їх близьких родичів. Отже, соціально-правова природа описаного в ст. 345 КК посягання дозволяє розглядати погрози як засіб впливу на правомірну службову поведінку правоохоронця. Тут, за правильною оцінкою В. І. Осадчого, “суб'єкт злочину прагне вплинути саме на регламентований державою порядок виконання цими особами покладених на них обов'язків” [5, с. 36–37]. Отже, характер суспільної небезпеки цього злочину проти авторитету органів державної влади зумовлюється тим, що він здатен дезорганізувати відносини управління (правоохоронної діяльності у тому числі), негативно відобразитися на готовності певних суб'єктів (працівників правоохоронних органів) правильно виконувати покладені на них державою обов'язки.

Згідно зі словником “погроза” – це груба, зухвала обіцянка заподіяти яке-небудь зло, неприємність. Вона пов'язана з можливістю або неминучістю виникнення чогось небезпечного, прикрого, важкого для кого-небудь (чого-небудь). Із нею в свою чергу пов'язане побоювання – почуття тривоги, хвилювання, викликане очікуванням чого-небудь неприємного, небажаного [6, с. 804, 819]. Як зовнішній фактор небезпеки погроза впливає на суб'єкта певного процесу, змінює його психологічний стан. Цей стан виступає як психофізіологічна ознака небезпеки [7, с. 23].

Поняття погрози в доктрині кримінального права трактується як явно виражений суб'єктом намір вчинити діяння і заподіяти шкоду потерпілому [8, с. 92]. Погроза є особливою формою психічної (інформаційної) дії на потерпілого, суть якої полягає в поведінці, що направлена на передачу відповідній інформації іншим особами і виражається в словесній формі, а також у формі різних дій, що несуть інформацію: смислових жестах, виразних рухах тощо. Слід погодитись із тими авторами, які визнають погрозу саме видом психічного насильства, адже висловлюючи її винний бажає вплинути на психіку людини, її душевний спокій, і тим самим не лише пригнітити свободу волевиявлення особи, але й спричинити їй психічну травму. З огляду на те, що одним з основних теоретичних принципів психології є визнання обумовленості психічних явищ матеріальною дійсністю, здійснення такого впливу можливо за допомогою різних факторів зовнішнього середовища і складає зміст психічного насильства. Оскільки людина пов'язана з навколишнім середовищем численними інформаційними зв'язками, що здебільшого встановлюються на рівні підсвідомості людини, основним елементом психічного насильства справедливо може вважатися інформація. Спосіб впливу на психіку за допомогою інформації (інформаційний спосіб) зазвичай полягає у передачі сигнальної та значимої для адресата інформації, здатної вплинути на його психічний стан або психічні процеси. Зазначений спосіб виражається у виді інформаційного процесу – повного циклу переробки інформації, включаючи трансляцію, сприйняття, перетворення і збереження сигналів, нерідко за допомогою відкритого і “закодованого” сигналів. В останньому випадку сигнал, минаючи свідомість, безпосередньо впливає на підсвідомість, почуття і через уяву створює потрібні суб'єктові злочину психічні образи, котрими у подальшому керується об'єкт впливу у своїй поведінці. Передача інформації може здійснюватися вербальним і невербальним шляхом. Форми психічного насильства при цьому будуть залежати від навичок і життєвих установок особистості злочинця, а ступінь психогенного впливу – здебільшого від особистісних характеристик сприймаючого [9, с. 248].

У юридичній літературі виділяють кілька класифікацій погроз. Так, найбільш поширеною є класифікація погроз за формами вираження на погрозу демонстрацією зброї; погрозу словами; погрозу жестами; погрозу діями; погрозою обстановкою вчинення злочину [10, с. 33]. В свою чергу, найбільш розповсюдженим видом погроз є погроза застосування насильства, під якою традиційно розуміють погрозу фізичного впливу на людину будь-якої сили та інтенсивності: побої, заподіяння тілесних ушкоджень, зґвалтування, задоволення статевої пристрасті неприродним способом, позбавлення волі або

життя тощо. Як видно із диспозиції ч. 1 ст. 345 КК, законодавець криміналізував як злочин проти інтересів правоохоронної діяльності не всі можливі види погроз, а лише: а) погрозу вбивством; б) погрозу насильством; в) погрозу знищенням майна; г) погрозу пошкодженням майна. При цьому погроза вбивством виявляється у залякуванні потерпілого позбавленням його життя; погроза насильством – в залякуванні заподіянням побоїв, тілесних ушкоджень, інших насильницьких дій; погроза знищенням майна – в залякуванні довести майно потерпілого до повної непридатності щодо його цільового призначення; погроза пошкодженням майна – в залякуванні потерпілого погіршити якість, зменшити цінність належної йому речі або довести річ на якийсь час у непридатний за її цільовим призначенням стан [11, с. 299, 509, 937]. Отже, не були криміналізовані в цьому значенні інші види погроз (наприклад, погроза порушенням трудових прав).

Викладене дозволяє охарактеризувати погрозу у складі злочину, передбаченого ч. 1 ст. 345 КК як здійснене незалежно від способу передачі інформації та формою вираження залякування потерпілого заподіянням шкоди його найбільш цінним особистим або майновим благам, яке сприйняте ним як таке, що може бути реалізоване, а тому викликає в нього відчуття страху й небезпеки. Погроза є єдиною ознакою об'єктивної сторони складу зазначеного злочину. У механізмі посягання на об'єкт кримінально-правової охорони статті 345 КК погроза є засобом негативного впливу на нього.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Житний Олександр Олександрович

Література:

1. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2013 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=110381&libid=100820&c=edit&_c=fo#.
2. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=111482&libid=100820.
3. Чеботарьова Г.В. Проблеми визначення поняття об'єктивної сторони злочину / Г.В.Чеботарьова // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия “Юридические науки”. – Том 22 (61). – № 1. – 2009. – С. 249–254.
4. Житний О.О. Кримінальне право України: частина Загальна (у схемах та таблицях). – Х.: Одіссей, 2008. – 200 с.
5. Осадчий В. І. Кримінально-правовий захист правоохоронної діяльності : монографія / В. І. Осадчий. – К. : Атіка, 2004. – 336 с.

6. Великий тлумачний словник сучасної української мови / [уклад. і гол. ред. В.Т. Бусел.]. – К.: Ірпінь: ВТФ “Перун”, 2004. – 1140с.
7. Зеленецкий В. С., Куркин Н. В. Обеспечения безопасности субъектов уголовного процесса. / Зеленицкий В. С., Куркин Н. В. – Х.: КримАрт, 2000. – 404 с.
8. Уголовное право. Особенная часть / Отв. ред. И. Я. Козаченко, З. А. Незнамова, Г. П. Погосян. – М., 1998. – 1008 с.
9. Кримінологічний довідник. За наук. ред. д-ра юрид. наук, професора, академіка НАНрН України Бандурки О.М.; за заг. ред. д-ра юрид. наук, професора Джужі О.М. і д-ра юрид. наук, професора Литвинова О.М. : довідникове видання. – Харків : Діса плюс, 2013. – 412 с.
10. Гаухман Л. Д. Борьба с насильственными посягательствами / Л. Д. Гаухман. – М. : Юрид. лит., 1969. – 120 с.
11. Науково–практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка. – 5–те вид., переробл. та доповн. – К. : Юридична думка, 2008. – 1216 с.

ЩОДО ОСОБИ ЗЛОЧИНЦЯ ЯК ЕЛЕМЕНТУ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ВБИВСТВ НА ЗАМОВЛЕННЯ

Дзюбенюк Богдан Ігорович
студент- магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна

Ключові слова: криміналістика, злочин, характеристика, замовник, виконавець, організатор.

Перед наукою криміналістикою виникають завдання, направлені на розробку і впровадження в практику у боротьбі із злочинністю наукових методів, способів і прийомів, які є надійним інструментом в роботі правоохоронних органів по розкриттю і розслідуванню злочинів, використовуючи при цьому різноманітну методику. Одним із структурних елементів криміналістичної методики є *криміналістична характеристика* окремих видів і груп злочинів, яка має важливе практичне і теоретичне значення. ***Криміналістична характеристика*** - це система відомостей про певні види злочинів, ознаки суб'єкта злочину (особи злочинця), його мотиви, предмет посягання, обстановку, злочинні способи, які мають значення для виявлення і розкриття таких діянь криміналістичними засобами, прийомами та методами. Розглядаючи значення криміналістичної характеристики певного виду злочинів,

слід зазначити, що вона виконує певні функції щодо практики розкриття й розслідування досліджуваного виду злочинів. Найбільш істотними функціями серед них є синтезуюча, конструктивна й пізнавальна.

Характеризуючи особу злочинця, який вчиняє вбивство на замовлення, слід виходити з того, що суб'єктами злочину є його замовник, виконавець і в деяких випадках посередник (посередники). Сучасні злочинці, як показує слідча практика, зовсім інші люди, які мають освіту, прагнуть до просування по соціальних і службових сходах, схильні до лідерства. Таке становище пояснюється політичною нестабільністю в державі, наявністю мафіозних структур, зміною ціннісних орієнтацій в осіб, схильних до вчинення злочинів. Замовниками злочину, як правило, виступають наступні особи: а) які займаються підприємницькою, банківською діяльністю (конкуренти або партнери по бізнесу); б) представники кримінального середовища (лідери або члени злочинних угруповань, які бажають зайняти їх місце); в) щодо яких порушено кримінальні справи; г) політичні діячі; д) посадовці державних органів; є) підлеглі, які претендують на посаду начальника; є) родичі; ж) один із подружжя або коханці; з) боржники потерпілого; и) яких шантажують або в яких вимагають майно, гроші; і) інші особи. На вчинення злочину людину штовхає мотив, який у юридичній літературі розуміється як спонукання до дії, як спонукальна причина злочинної поведінки [1; с. 314] і характеризує суб'єктивну сторону злочину, має важливе кримінально-правове й доказове значення для правильної кваліфікації злочину й індивідуалізації покарання. У криміналістичному плані встановлення мотиву вбивства на замовлення дає можливість слідчому «не тільки проаналізувати діяльність замовника, що передує зазіханням, а й прогнозувати його наступні дії» [2; с. 12]. Виконавців вбивства на замовлення можна поділити на певні групи : 1) випадкові вбивці, які вчинили злочин уперше, що суперечить загальній соціально-позитивній спрямованості, яка характеризується всією попередньою поведінкою [3; с.59]; 2) бойовики злочинних угруповань, які вчиняють убивства на замовлення спільно; професіональні виконавці-одинаки; організовані групи, що спеціалізуються на вчиненні вбивств на замовлення.

Існують певні залежності між елементами криміналістичної характеристики вбивств на замовлення і представити їх на статистичному рівні. Ці взаємозв'язки, на перший погляд, не завжди помітні, можуть бути невірно оцінені, що призводить до помилок при висуненні версій [4; с.244]. Однак їх правильне використання дозволяє в теоретичному плані розробити практично значиму методику розслідування злочинів цієї категорії, а в практичному —

швидко та якісно встановити істину в справі. У процесі дослідження виявлено наступні залежності між елементами криміналістичної характеристики вбивств на замовлення:

1) «жертва - злочинець», яку можна представити як: а) «жертва - замовник»; б) «замовник - посередник - виконавець»; в) «замовник - виконавець»;

2) «злочинець - спосіб учинення», яку можна представити як: а) «(замовник + виконавець) - спосіб учинення»; б) «замовник - знаряддя злочину»; «виконавець - знаряддя злочину»;

3) «жертва - спосіб приховування»; «злочинець - спосіб приховування»;

4) «потерпілий - місце - час - обстановка»;

5) «сліди - знаряддя - спосіб учинення»; «сліди - злочинець»; «сліди - потерпілий».

Розглянемо основні елементи криміналістичної характеристики даного виду злочинів. Спосіб учинення. Способів позбавлення життя людини багато, але вбивствам на замовлення притаманний відкритий, зухвалий напад на жертву. Спосіб учинення вбивства може бути небезпечним для життя інших людей: відкрита перестрілка в людних місцях, використання вибухівки, гранат, вогнепальної зброї, гранатометів. Може застосовуватись і снайперський постріл у життєво важливі органи. Під час виконання замовлення має місце прагнення знищити тільки замовленого (людину, яку «оплатили»). Організовані злочинні угруповання віддають перевагу латентним злочинам. Цим можуть пояснюватися випадки втоплення трупів, уторування в асфальт, розчинення у кислоті. Професійні вбивства на замовлення слід шукати у статистиці нещасних випадків: автокатастроф типу «п'яний за кермом», побутових ушкоджень електрострумом, серцевих нападів тощо.

Аналіз перерахованих вище точок зору дозволяє зробити висновок про те, що змістом криміналістичної характеристики є певна система даних, призначених для організації розслідування злочинів з використанням криміналістичних методів, прийомів і засобів. За своєю сутністю вони є основою для наукових рекомендацій, призначених органам досудового розслідування для обґрунтованого висунення версій, визначення основних напрямів розслідування і вирішення інших завдань. У структурі приватної криміналістичної методики розслідування, криміналістична характеристика злочинів є важливим елементом, оскільки є джерелом відомостей про злочин і злочинця, необхідним для організації ефективної роботи по конкретних кримінальних справах. Слід зазначити, що приведений вище перелік елементів криміналістичної характеристики злочинів не є вичерпним і повинен уточнюватися і поповнюватися у міру появи нових криміналістичних знань. Розроблені наукою криміналістикою характеристики злочинів, вже довгий час успішно застосовуються

на практиці і є невід'ємною частиною криміналістичної методики.

Науковий керівник: д. ю.н., доцент Даньшин Максим Валерійович

Література:

1. Васильев В.Л. Юридическая психология: Учебник. - СПб.: Питер, 2000. - 624 с.
2. Галаган В.І., Кологривов В.П. Особливості дослідження елементів криміналістичної характеристики у справах про вбивства на замовлення //Науковий вісник Дніпропетр. юрид. ін-ту МВС України. - 2000. - № 1 (1). - С 209-213.
3. Глазырин В.Ф. Расследование "заказных" убийств на начальном этапе (некоторые аспекты): Автореф. дис.... канд. юрид. наук. - Саратов, 1998. - 22 с.
4. Шиханцов ГГ. Юридическая психология: Учебник для вузов. - М.: Зерцало, 1998. – 352 с.
5. Коновалова В.Е. Убийство: искусство расследования. - Харьков: Факт, 2001. - 311 с.
6. Колесниченко А. Н. Общие положения методики расследования отдельных видов преступлений : текст лекций / А. Н. Колесниченко. – Х. : Юрид. ин-т, 1976. – 28 с.

ЗАКОРДОННИЙ ДОСВІД ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ФУНКЦІОНУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ

Дорофієнко Анна Сергіївна
студентка-магістр юридичного факультету
ХНУ імені В.Н. Каразіна
E-mail: dorofeenko.anna@yandex.ru

Формування державної служби та її правове регулювання – процес складний, який не відбувається миттєво, а потребує певного часу.

Керуючись цим, доцільно звернутися до практики зарубіжних країн і за допомогою компаративної характеристики проаналізувати основні, концептуальні положення державних служб, які можна використати в розбудові української державної служби.

Проведений аналіз показав, що адекватність української дефініції державної служби європейській є частковою, оскільки термін "державна служба" має суттєво відмінне значення в інших країнах. Так, наприклад, французьке поняття "fonction publique" (дослівно – "публічна служба") є синонімом до британського "civil service" та німецького "öffentlicher Dienst". Відповідно і терміни, що позначають поняття "державний службовець" у цих державах, – fonctionnaire, civil servants, Beamte, – стали синонімами для поняття розмовної мови "адміністрація", що розповсюджується в цілому на чиновників і центральних, і місцевих органів. При цьому розбіжності у національних та місцевих статутах, які юридично

врегулюють їхній статус, дуже незначні. Показовим прикладом є пропорційний розподіл кадрів між різними адміністративними рівнями держав – членів ЄС.

Вартим на увагу є той факт, що європейська інтеграція, яка призвела до взаємопроникнення і взаємовпливу культур, суттєво позначилась і на функціонуванні інституту державної служби в усіх країнах Європейського Союзу. Це дає змогу говорити про появу спільних рис в організації державної служби в цих країнах і про вироблення в них аналогічних підходів до вирішення проблем у згаданій сфері. Отже дані свідчать про важливість публічної служби та публічного сектору в широкому значенні (він включає публічні організації) відносно загальної кількості робочих місць в усіх державах – членах ЄС, за винятком Люксембургу.

Аналізуючи форми організації державної служби в інших державах, можна зробити висновок, що поняття "державна служба", "цивільна служба", "публічна служба" неадекватні і розуміються вони по-різному. Більш чи менш широкий характер поняття "державна служба" залежить від її концепції, яка існує в кожній країні.

Вчені визначають сутність "публічної служби" в різних аспектах: у функціональному вона постає як діяльність з метою виконання загальнодержавних завдань управління; в інституційному окреслює певне коло осіб, оскільки виконання публічних справ складає їх соціальну функцію; у юридичному аспекті "публічна служба" охоплює правове регулювання особливих публічно-правових, службових відносин, які, в свою чергу, поділяються на чиновницькі й відносини найманих осіб-службовців та робітників державних установ.

Державна служба опосередковується правовими нормами, які регламентують правовий статус державних службовців, гарантії та процедури його реалізації, умови й порядок проходження держслужби, види заохочення і відповідальності державних службовців. Сукупність цих правових норм складає правовий інститут державної служби.

У сфері державної служби використовуються правові засоби, об'єднані єдиними регулятивними засадами, тобто функціонують в особливому, характерному саме для цього правового режиму, середовищі.

У специфічному юридичному режимі в системі державної служби виокремлюються конкретні засоби та прийоми регулювання, існує специфіка регулятивних властивостей державної служби.

При цьому виявляється дія принципів, що пронизують увесь зміст державної служби. Для державної служби характерні такі специфічні засоби та прийоми регулювання:

дозволи, заборони, зобов'язання, підлеглисть, підзвітність і підконтрольність, правове стимулювання та правове обмеження, довіра держави, відданість справі тощо.

Головні вимоги до державної служби в зарубіжних країнах відображені в їх Конституціях, а також у спеціально прийнятих актах.

Не зважаючи на різну назву, по суті в них викладені завдання, принципи державної служби, порядок її проходження, права й обов'язки, гарантії правового і соціального захисту державних службовців.

Правові документи дають уявлення про державну службу як надзвичайно важливий державно-правовий і соціальний інститут.

Багатогранність і складність проблем кадрового забезпечення державної служби викликали необхідність створення спеціальних державних органів та служб для проведення єдиної державної політики та функціонального управління державною службою.

Розглядаючи міжнародний досвід слід значити, що в багатьох країнах цими питаннями займаються міжміністерські органи, підпорядковані здебільшого главі уряду чи міністерству фінансів. Саме вони визначають усю кадрову політику та процедури, які застосовуються в державній службі.

У США поняття "цивільна служба" вужче у порівнянні з поняттям "державна служба". Воно охоплює лише службовців державних установ. До нього не включаються виборні посади, що пов'язані з юриспруденцією. Не входять до нього й армійські та флотські посади, посади в поліції тощо. Провідну роль у керівництві державною службою грають президент і парламент. Є певні сфери державної служби, контроль за якими президент і парламент здійснюють спільно, а є й такі, де їхня компетенція розділяється.

Слід зауважити, що під категорію державних службовців підпадають як посадові особи та допоміжно-технічний персонал, що причетний до реалізації державно-владних повноважень, так і працівники за наймом, зокрема викладачі державних навчальних закладів, робітники державних підприємств і сфери комунального обслуговування. У широкому розумінні "державним службовцем" або "службовцем публічного сектору" вважається будь-яка особа, праця якої оплачується з бюджету федерації, штату або місцевого органу влади.

У Великобританії керівництво державною службою формально належить монархії в особі королеви. Фактично під монархією маються на увазі вищі органи держави і посадові особи, а саме: прем'єр-міністр, кабінет, міністри. У Меморандумі для державних службовців з цього приводу йдеться про те, що чиновники перебувають на службі монархії. Поряд з вузьким розумінням категорії "цивільна служба" використовується розширене поняття

"публічна служба". Поняття "публічна служба" в широкому значенні включає всіх службовців публічного сектору: міністрів, службовців військових сил, поліції, охорони здоров'я, вчителів тощо, а також охоплює службовців інших органів центрального і місцевого управління, яких найнято і служба яких оплачується за рахунок виділених парламентом коштів. У вузькому значенні "публічна служба" включає функціонерів тільки центральних органів влади. Чіткого визначення поняття "функціонери" не існує, оскільки вони визначаються як "слуги Корони, які служать на підставі "доброї волі".

У Бельгії державними службовцями вважаються всі, хто перебуває на службі у держави: працівники урядових органів (федерального, регіонального та комунального рівнів), а також освітяни, лікарі, працівники правоохоронних органів, податківці.

В Італії на державній службі перебувають лише дипломати, префекти, поліцейські, а також речники, що обіймають вищі керівні посади в публічних адміністраціях державного рівня. Інші службовці державних агенцій вважаються держслужбовцями лише формально, оскільки їхня службова діяльність у значній мірі визначається колективними угодами, що укладаються між агенціями та профспілками.

В Іспанії діє державна служба, що охоплює такі групи службовців: вищий корпус цивільних державних службовців; вищий корпус державних фінансових інспекторів; вищий корпус комерційних інспекторів та державних економістів; вищий корпус державних юристів; корпус медиків національної системи охорони здоров'я; вищий корпус інспекторів праці та соціального захисту; генеральний адміністративний корпус державної адміністрації; корпус креслярів кадастрів і креслярів-картографів; генеральний допоміжний корпус державної адміністрації; генеральний субальтернативний корпус державної адміністрації; корпус механіків-водіїв Міністерства оборони.

У Китаї існує єдина централізована державна служба. До її складу віднесено працівників на посадах у державному адміністративному апараті центрального, провінційного та місцевого рівня. Усі посади поділяються на "керівні" та "некерівні". До держслужбовців не віднесено робітників та обслуговуючий персонал адміністративних органів.

У Німеччині існує державна служба на федеральному та земельному рівнях. Персонал держслужби поділено на дві групи: 1) безпосередньо держслужбовці (чиновники); 2) держпрацівники (не чиновники).

У Німеччині поняття "державний службовець» також охоплює всіх працівників державних установ, до яких належать не тільки співробітники органів управління, а й вчителі, працівники дошкільних установ, професори і викладачі державних університетів,

судді, поліцейські, військовослужбовці і т.д. Особи, які перебувають на державній службі ФРН, діляться на три групи: чиновники, службовці та робітники. Чиновником є особа, яка складається з державою у публічно-правовому «відносно служби і вірності» і здійснює свої функції на постійній основі (ст. 33, п.4 Основного закону ФРН). Чиновники і службовці (робітники) відрізняються один від одного, перш за все тим, що перші призначаються на службу довічно, а зі службовцями і робітниками полягають трудову угоду, яка може бути розірвана.

Верховний Суд Європейського співтовариства при визначенні поняття держслужбовця також віддав перевагу такому критерію, як виконання функцій державної влади. У своїй діяльності держслужбовці підкоряються певному юридичному режиму, склепіння специфічних прав та обов'язків. При отриманні депутатського мандата чиновник зобов'язаний залишити держслужбу.

У Польщі існує цивільна служба, до складу якої належать професійні службовці в адміністраціях центрального та місцевого рівня. Розрізняють: а) "цивільних службовців", чиї відносини базуються на призначенні на управлінську посаду чи посаду спеціалістів державної служби; б) "працівників цивільної служби", яких беруть на роботу на контрактній основі.

У Фінляндії взаємовідносини державної служби вважаються відносинами зайнятості, в яких держава виступає як працедавець, а службовець – як працівник державної сфери. Відповідно розмежовують службовців державного сектора, місцевого самоврядування, приватного сектора.

В Японії особи державної служби поділяються на

- 1) працівників "особливої служби";
- 2) працівників "звичайної служби" (працівники держорганів, держпідприємств, установ, організацій, військовослужбовці, поліцейські).

У Франції поняття "державна служба" у широкому значенні означає "здійснення агентами професійної діяльності на службі держави, територіального колективу, публічного закладу і в цілому будь-якої адміністрації". У вузькому значенні поняття "функціонер" виключає категорії військових, суддів і відноситься тільки до тих службовців, які зайняті на постійній службі в органах державного управління і включені до штату. Тимчасові службовці не розглядаються як "функціонери".

Усі державні службовці відповідно ієрархічній системі розподілу влад поділяються на центральних і місцевих. Службовцями центрального уряду вважаються і всі працівники

периферійних органів, які підпорядковані центральному відомству і входять в його штат. До місцевих належать ті службовці, які входять в систему закладів, організацій і установ місцевого підпорядкування.

Як приклад, можна використовувати схему організації державної служби Франції, де кожен орган влади виконує свою функцію. Парламент затверджує Загальне положення про державну службу і визначає порядок створення бюджетних посад. Державна рада встановлює, які посади входять у коло повноважень президента і уряду, які категорії чиновників можуть призначатися іншими органами. Президент затверджує декрети з питань державної служби, здійснює призначення вищих посадових осіб, таких як державні радники, головні консультанти Рахункової палати, префекти, послы, керівники академій тощо. Прем'єр-міністр, відповідно до конституційних норм, несе безпосередню відповідальність за всю роботу державної служби. У межах конституційних повноважень він готує і видає підзаконні акти, особливі положення про державну службу для окремих міністерств, координує діяльність міністерств в інтересах державної служби, бере участь у призначенні вищих посадових осіб. Згідно з рішеннями президента і прем'єра відбуваються призначення всього керівного складу міністерств, аж до начальників відділів.

На регіональному рівні управління державною службою здійснюють префекти. Префект і підлеглі йому служби префектур виконують дві функції: представника центрального уряду і координаційного штабу служб регіону. Префект має право приймати на роботу службовців середньої і нижчої ланки. На рівні місцевого самоврядування керівними органами виступають муніципальні ради і мери. Вони замикають управління державною службою в масштабі країни. Крім того, для управління кадрами державних службовців на регіональному і місцевому рівнях створені управління у формі державних територіальних інститутів. Ці управління поєднуються в загальнонаціональний центр, що здійснює керівництво кадрами тільки вищої ланки

У Франції широко розвинуті саме управлінські засади в діяльності органів з управління державною службою, що допускає активну участь у ній профспілкових активістів, рядових співробітників. З цією метою створено мережу напівдержавних, напівсуспільних органів, таких як Генеральна рада, Територіальна рада, Паритетний адміністративний комітет для узгодження прийнятих актів з державної служби, що відображають інтереси державних службовців, обговорення альтернативних проектів з державної служби і т. ін.

В інших країнах діє приблизно така ж схема організації державної служби з поділом на ряд рівнів, хоча в кожній країні є своя специфіка.

У більшості країн існують спеціалізовані органи управління державною службою. Кожна держава прагне знайти найбільш прийнятну систему організації й функціонування державної служби, яка б у цілому відповідала науковим поглядам на цю проблему з урахуванням національних традицій і культури населення.

Ще один важливий елемент, який необхідно взяти до уваги при порівнянні державних служб різних країн, – це їх внутрішня структура.

Наприклад, агенти ФРН розділяються на три групи :

- власне функціонери;
- службовці;
- робітники.

У Франції державні службовці розподіляються на:

- функціонерів та службовців, які призначені на постійну посаду і введені в штат з наданням чину (підпорядковуються статуту);
- не функціонерів, які набираються за контрактом і не включаються в штат. Серед них – помічники, сезонні робочі, службовці з почасовою оплатою тощо.

Головні вимоги до державної служби в зарубіжних країнах відображені в більшості випадків в основних законах, а також у спеціально прийнятих правових актах. Незважаючи на розходження в назвах цих документів, суть їх та сама. У них викладаються цілі та завдання державної служби, порядок її проходження, права й обов'язки державних службовців, гарантії їхньої правової та соціальної захищеності. Правові документи дають уявлення про державну службу як найважливіший соціальний і державно-правовий інститут, покликаний забезпечувати функціонування державного апарату, служити інструментом реалізації державної політики, виражати інтереси всього суспільства.

На рубежі 70–80 років минулого століття у більшості західних країн існувала усвідомлена необхідність реформування, докорінної модернізації державної служби. Необхідність привести систему управління у відповідність до викликів часу змусила політиків виробити програми реформування державної служби з метою її модернізації. В основу реформування державної служби в більшості країн було покладено такі принципи:

- 1) демократизація державного управління і державної служби;
- 2) орієнтація на пересічного громадянина, який, як клієнт державних служб, виступає споживачем державних послуг;
- 3) орієнтація на кінцевий результат;
- 4) рентабельність управління;

5) простота управління.

Майже в усьому світі уряд експериментує з ідеями нового державного менеджменту, що припускає широке використання в державній службі методів роботи, що застосовуються у приватному секторі. Серед них слід зазначити методи стратегічного планування, бригадного характеру роботи в процесі ухвалення рішення, оцінки якості виконання службових обов'язків, зменшення кількості рівнів управління, приведення заробітку службовців у відповідність до кількості, якості, складності праці. За оцінкою фахівців державної служби, усі ці заходи безсумнівно сприятимуть підвищенню якості роботи державного апарату.

У результаті перетворення створюється якісно нова модель державної служби, яка неминуче, на наш погляд, замінить модель, створену в багатьох країнах під впливом теорії раціональної бюрократії Макса Вебера. Якісними параметрами раціональної моделі державної служби є порядок, відносна структура, визначена стратегія, підготовлені кадри, цілеспрямоване управління. Нова модель, яку часто називають поведінковою, характеризується якісно відмінними параметрами, що виражаються в таких категоріях як: творчість, новаторство, емоційна атмосфера, суб'єктивний фактор.

Можна висловити припущення, що зазначені моделі державної служби та управління, принаймні на найближчу перспективу, будуть доповнювати одна одну. Процес реформування державної служби розрахований на порівняно тривалий період і практично являє собою безупинний потік удосконалення форм, методів, технологій діяльності державних органів, їх адаптації до постійно змінюваних зовнішніх і внутрішніх умов.

Ми можемо стверджувати, що протягом тривалого часу в нашій країні виявлялася недооцінка, а інколи і просто негативне відношення до досвіду розвинутих країн щодо державного устрою, управління і державної служби. Цей досвід не використовувався з ідеологічних міркувань. У кращому випадку до нього виявляли пізнавальний інтерес.

У нинішніх умовах корінних перетворень проблема адаптації досвіду державної служби зарубіжних країн до українських умов є, на нашу думку, не тільки актуальною, але й необхідною. Насамперед цікавою для України є концепція державної служби. У більшості європейських країн вона складалася на підставі теорії держави. Елементом такої теорії в багатьох країнах стала концепція раціональної бюрократії Макса Вебера. Вона дуже вплинула на створення і функціонування професійної державної служби в Європі та за її межами. У США концептуальною основою державної служби стала теорія демократії. Без знання цієї теорії важко уявити систему функціонування політичних інститутів Америки, включаючи і такий елемент, як державна служба. Поняття державної служби, її цілі,

завдання, порядок проходження входить у предмет "державний менеджмент", знання якого є необхідними для практичних працівників.

У більшості країн розроблено правові документи, в яких зафіксовано норми і вимоги до різних категорій державних службовців, їх права й обов'язки, зобов'язання держави щодо їхньої правової та соціальної захищеності. В умовах європейської інтеграції накопичено цікавий досвід правового регулювання і координації державних служб країн континенту, створення національних органів, взаємодії в межах загальноєвропейських політичних інститутів різних держав. Важливим аспектом вивчення зарубіжного досвіду є організаційні засади державної служби, зокрема практика її децентралізації, механізми взаємодії центральних, регіональних і місцевих органів управління, забезпечення всіх учасників державної служби підготовленими кадрами, досвід кар'єрного просування державних службовців по ступенях ієрархічної градації й ін. На наш погляд, чималий інтерес викликає і моральний аспект державної служби. У зарубіжних країнах чимало робиться для того, щоб прищепити службовцям моральні цінності, високу відповідальність за виконання службових обов'язків. Як свідчить аналіз, службовці цінують службу, що відкриває перед ними перспективу службового зростання, професійного удосконалення, соціального благоустрою, служіння людям.

Нині державна служба в зарубіжних країнах проходить етапи корінної модернізації. Процес відновлення державної служби, її реформування багато в чому співзвучний з тими процесами в галузі державного будівництва, що відбуваються у нашій країні. У зарубіжному досвіді доцільно звернути увагу і на такі питання: підвищення продуктивності праці та її обліку; підвищення культури обслуговування населення; досягнення високих кінцевих результатів тощо. Як вже було зазначено, об'єктом нашого дослідження є державна служба у вузькому значенні, хоча, на нашу думку, назріла потреба у розумінні державної служби України у двох значеннях. У вузькому значенні її слід вважати такою, що здійснює практичне адміністрування. У широкому – розглядати як працю службовців державної сфери. І саме через це доцільно визначитися щодо надання статусу державного службовця особам, зайнятим суспільно корисною працею неадміністративного характеру в державному секторі, а саме: освітянам, лікарям. Проведений аналіз свідчить про те, що єдиного підходу до державної служби не існує, оскільки спостерігається значна різниця як у визначеннях та сферах поширення (у широкому чи вузькому значенні) державно-службових відносин, так і в сучасних моделях державної служби. Державна служба кожної з країн є оригінальною

системою зі своїми традиційними відмінностями, обумовленими плюралізмом культур та існуванням регіональних впливів.

Щодо державної політики у сфері державної служби, слід зазначити, що вона визначається Верховною Радою України. Основними напрямами державної політики у сфері державної служби є визначення основних цілей, завдань та принципів функціонування інституту державної служби, забезпечення ефективної роботи всіх державних органів відповідно до їх компетенції. Для проведення єдиної державної політики та функціонального управління державною службою утворюється Головне управління державної служби при Кабінеті Міністрів України. Питання функціонування державної служби в інших державних органах, правове становище яких регулюється спеціальними законами України, вирішуються цими органами. З метою визначення шляхів, засобів і форм реалізації основних напрямів державної політики у сфері державної служби, об'єднання усіх зусиль державних органів щодо підвищення ефективності державної служби створюється міжвідомчий дорадчий орган - Координаційна рада з питань державної служби в державних органах. Положення про Координаційну раду з питань державної служби в державних органах затверджується Кабінетом Міністрів України.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Кулачок-Тітова Людмила Вікторівна

Література

1. [Електронний ресурс] \ Режим доступу: <http://knowledge.allbest.ru/law/2c0b65625a3ac68a5c43b..>
2. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://ua-referat.com/>
3. [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://studopedia.org/5-55258.html>
4. [Електронний ресурс] : Режим доступу: <http://elearn.univector.net/mod/resource/view.php?inp...>
5. Зарубежный опыт государственной службы и кадровой политики. В книге: Черепанов В.В. Основы государственной службы и кадровой политики: учебник для студентов / В.В.Черепанов. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2010. – 679 с.

ПРАВОВА ПРИРОДА ВІДНОСИН ІЗ НАДАННЯ МЕДИЧНОЇ ДОПОМОГИ

Дроздова Олена Валеріївна
аспірант кафедри
цивільно-правових дисциплін
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна

Пріоритетними у суспільстві завжди залишатимуться відносини пов'язані з охороною здоров'я. Отже, актуальними є питання щодо галузевої належності та правової природи цих відносин.

Загальна характеристика правовідносин у медицині в широкому сенсі базується на визначенні юридичної природи відносин між основними учасниками медико-правових відносин: суб'єктами, що надають медичну допомогу (медичний заклад, медичний працівник), і суб'єктами, які отримують медичну допомогу (пацієнт). У процесі надання медичної допомоги беруть участь і треті особи — суб'єкти, що забезпечують надання медичної допомоги: адміністративно-господарські та технічні служби, страхові організації та інші установи і фізичні особи.

Існують певні точки зору на правову природу відносин надання медичної допомоги з позиції:

- цивільно-правового регулювання (В. Л. Суховерхий, М. С. Малєїн);
- адміністративно-правового регулювання (Г. І. Петров);
- медико-соціального регулювання (В. А. Тарасова, Р. І. Іванова);
- комплексного регулювання (Р. А. Майданик).

Обґрунтування цивільно-правової природи відносин у сфері медичної діяльності пов'язане з визнанням рівності правового статусу всіх суб'єктів медико-правових відносин. Слід зазначити, що соціально-економічні перетворення, які відбулися в нашій країні в останні роки, ще більшою мірою сприяють утвердженню цивільно-правових відносин у сфері медичної діяльності. Зауважимо, що основою надання медичної допомоги є договір, який за своєю природою є цивілістичним. Але таке договірне регулювання обов'язків сторін має бути збалансоване зі здійсненням суб'єктами своїх конституційних та особистих немайнових прав [1].

Зазначимо, що правовідносини між пацієнтом та державними або комунальними закладами охорони здоров'я не оформляються письмовими договорами про надання медичної допомоги.

Вважається, якщо особа звернулася до медичного закладу, то вона вже дала згоду на діагностування, огляд, лікування, тобто ці правочини в державних і комунальних закладах охорони здоров'я є усними. Вони виникають у момент згоди пацієнта на надання йому тієї чи іншої медичної допомоги [2, с. 45]. Проте, погоджуючись на отримання медичної допомоги в медичному закладі, пацієнт дає згоду на отримання допомоги саме в цьому закладі, тому договірні відносини виникають між закладом і пацієнтом. Отже, згода пацієнта на госпіталізацію до медичного закладу та згода медичного закладу прийняти пацієнта на госпіталізацію є двостороннім правочином.

Усі відносини, які регулюються законодавством про надання медичної допомоги і відповідають вимогам ст. 1 ЦК України (тобто побудовані на засадах рівності), слід відносити до цивільно-правових. До всіх зобов'язань, які виникають із приводу надання медичних послуг, мають застосовуватися загальні норми цивільного права, якщо інше не міститься у присвячених таким договорам законодавчих актах (зокрема, в Основах законодавства про охорону здоров'я, Законі України «Про захист прав споживачів» тощо) [3].

Договір на надання платних медичних послуг, що укладається громадянином-пацієнтом із медичною організацією, може бути як договором публічним, так і договором приєднання, оскільки публічний договір визначає можливість укладення договору взагалі, а договір приєднання — спосіб укладення договору [4].

Прихильники адміністративно-правової концепції правовідносин у сфері охорони здоров'я обґрунтовують свою точку зору прикладами з радянського історичного періоду розвитку країни, коли домінувала державна форма забезпечення населення медичною допомогою з чіткою вертикальною системою управління. Надання медичної допомоги фізичній особі уявлялося як вираження владних повноважень держави в соціальній сфері, яка надавала громадянам можливість безоплатного користування ресурсами державної системи охорони здоров'я.

Новосолов В. П. вважає, що і в кінці 90-х років минулого століття у вітчизняній медицині збереглася дуже велика група правовідносин, регульованих за допомогою адміністративного права. До цієї категорії правовідносин автор відносить надання громадянам лікувально-профілактичної, діагностичної та іншої медичної допомоги, проведення санітарно-гігієнічних і протиепідемічних заходів [5, с. 10].

Однак, Н. А. Маргацкая є прихильником іншої позиції, згідно з якою «відносини в охороні здоров'я регулюються нормами різних галузей права: адміністративного, державного, трудового, цивільного, кримінального, соціального забезпечення» [6, с. 18].

Серед інших позицій щодо правової природи відносин у сфері охорони здоров'я слід зазначити спробу представити досліджувані відносини як предмет дослідження такої галузі права, як право соціального забезпечення. Цієї позиції дотримується низка авторів, які вважають, що об'єднуючим моментом є загальна природа відносин у медичній та соціальній сферах: турбота держави про хворих, інвалідів і літніх громадян країни, а також, що медичне право є підгалуззю права соціального забезпечення, аргументуючи цей висновок тісним зв'язком охорони здоров'я з державою. Медичне обслуговування розглядали як форму державних соціальних гарантій, подібну до пенсійного забезпечення.

Подібна точка зору не позбавлена підстав, оскільки і медицина, і сфера соціального забезпечення своєю метою ставлять збереження здоров'я і поліпшення якості життя населення країни [7].

Останнім часом набуває поширення теза про комплексний характер медичного права як прикордонної комплексної галузі права, яка регулює суспільні відносини у сфері медичної діяльності, тобто охоронооздоровчі та інші тісно пов'язані з ним відносини [3].

Медична діяльність — це комплексна багатостороння система правовідносин, які регулюються нормами багатьох галузей права. Цієї точки зору дотримуються Я. Дргонец і П. Холлендер, які вважають, що «відносини між лікарем або ж закладом охорони здоров'я і пацієнтом, нехай і віднесені до будь-якої галузі права, по суті, є складним суспільним ставленням, яке зачіпає норми багатьох галузей права» [8, с. 12].

Отже, медична діяльність, по суті, є складним суспільним явищем, яке певною мірою зачіпає різні правові відносини та норми багатьох галузей права. Таким чином, відносини надання медичної допомоги є комплексним правовим утворенням, що охоплює норми адміністративного, цивільного та права соціального забезпечення.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Стефанчук Руслан Олексійович

Список використаної літератури:

1. Стеценко, С. Г. Медичне право України [текст] / С. Г. Стеценко [Електронний ресурс] — Режим доступу: — URL: http://pidruchniki.ws/15840720/pravo/medichne_pravo_ukrayini_-stetsenko_sg.
2. Сахацький С. О. Деякі особливості договірних відносин в медичній діяльності [текст] / Сахацький С. О. // Медичне право. — 1996. — № 2. — С 45–48.

3. Майданик Р. А. Цивільне право. [текст] / Р. А. Майданик // http://pidruchniki.com/1584072046508/pravo/tsivilne_pravo.
4. Булеца С. Б. Договір про надання медичних послуг [Електронний ресурс] / С. Б. Булеца // Актуальні проблеми держави і права. — 2009. — Вип. 51. — С. 273–278. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/apdp_2009_51_44.pdf.
5. Новосолов В. П. Адміністративно-правові проблеми управління охороною здоров'я в суб'єктах федерації [текст]: автореф. дис. докт. юрид. наук. Єкатеринбург, 1999. — 24 с.
6. Маргацкая Н. А. Цивільно-правові проблеми донорства та трансплантації [текст]: автореф. дис. канд. юрид. наук. — М., 1984. — 24 с.
7. Пищита А. Н. Правовое регулирование медицинской деятельности в современной России. Теоретико-правовые [текст]. — ЦКБ РАН, 2008. — 115 с. [Електронний ресурс] — Режим доступу: <http://medbib.in.ua/meditsinskoe-pravo-sisteme-sotsialnogo.html>.
8. Дргонец Я., Холлендер П. Сучасна медицина і право [текст] / Я. Дргонец, П. Холлендер. — М.: Юрид. лит., 1991. — 336 с.

ВІДВІД ЕКСПЕРТА В ПРОВАДЖЕННІ З АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА

Друппова Катерина Олексіївна
студент-спеціаліст юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна

Ключові слова: експерт, відвід, самовідвід, заінтересованість, службова або інша залежність.

Судова експертиза на сьогодні є одним з унікальних способів отримання цінної доказової бази, а висновок експерта – важливим джерелом доказів як у кримінальному, господарському, цивільному процесі, так і в адміністративному процесі. Попри таку значущість судової експертизи, питання участі експерта в провадженні з адміністративного судочинства рівно як і дача висновку по справі може перетворитися з дієвого способу захисту прав, свобод та інтересів особи в проблему, яка може спіткати особу на шляху до гарантованого Конституцією України права на судовий захист. І хоча для суду висновок експерта не має обов'язкової сили та оцінюється ним за загальними правилами оцінки доказів, сама процедура дослідження на науковій основі представлених судом об'єктів дає

експертові, при його зацікавленості, підвищені можливості для введення в оману суддів, а також осіб, які беруть участь у справі. Це створює об'єктивну необхідність виключення самої можливості участі експерта у судочинстві при наявності його прямої або побічної зацікавленості у вирішенні справи, а також при наявності інших обставин, що викликають сумнів у його неупередженості. Інститут відводу (саомвідводу) сприяє вирішенню цієї проблеми [1, с.183].

Достатньої уваги проблемі участі експерта в провадженні з адміністративного судочинства в наукових роботах не приділено, однак окремі питання участі експерта розглянуті в роботах Ф. П. Васильєва, О. І. Галяшина, О. І. Жеребко, О. Н. Зиніна, О. В. Когута, К. В. Легких, І. М. Луцького, Ю. Я. Лози, О. Р. Росінської, Л. М. Романенко, Т. В. Сахнової, Т. Г. Щербаковського, О. Ю. Янчук та інших. Саме недостатнім дослідженням цієї проблеми і обумовлений вибір теми роботи.

Відповідно до ч. 1 ст. 66 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС України), експертом є особа, яка має необхідні знання та якій в порядку, встановленому КАС України, доручається дати висновок з питань, що виникають під час розгляду справи і стосуються спеціальних знань цієї особи, шляхом дослідження матеріальних об'єктів, явищ і процесів, що містять інформацію про обставини у справі [2].

Як експерт може залучатися особа, яка відповідає вимогам, встановленим Законом України "Про судову експертизу" [2]. Відповідно до ст. 10 Закону України "Про судову експертизу", судовими експертами можуть бути особи, які мають необхідні знання для надання висновку з досліджуваних питань. Судовими експертами державних спеціалізованих установ можуть бути фахівці, які мають відповідну вищу освіту, освітньо-кваліфікаційний рівень не нижче спеціаліста, пройшли відповідну підготовку та отримали кваліфікацію судового експерта з певної спеціальності. До проведення судових експертиз, крім тих, що проводяться виключно державними спеціалізованими установами, можуть залучатися також судові експерти, які не є працівниками цих установ, за умови, що вони мають відповідну вищу освіту, освітньо-кваліфікаційний рівень не нижче спеціаліста, пройшли відповідну підготовку в державних спеціалізованих установах Міністерства юстиції України, атестовані та отримали кваліфікацію судового експерта з певної спеціальності у порядку, передбаченому Законом України "Про судову експертизу". Крім того, наведеним Законом встановлюються і певні обмеження до осіб, які бажають стати судовими експертами. Ці обмеження стосуються осіб, які визнані в установленому законом порядку недієздатними, а також ті, які мають не зняту або не погашену судимість, або на яких протягом останнього

року накладалися адміністративні стягнення за вчинення корупційного правопорушення або дисциплінарні стягнення у вигляді позбавлення кваліфікації судового експерта (ст. 11 Закону України “Про судову експертизу”) [3]. Інші обставини, що забороняють участь особи як експерта в судочинстві, передбачаються процесуальним законодавством. Підстави для відводу (самовідводу) експерта закріплені в ст. 29 КАС України. Експерт не може брати участі в адміністративному процесі та відводиться: 1) якщо він брав участь у розгляді цієї справи або пов'язаної з нею справи як представник, секретар судового засідання, свідок, експерт, спеціаліст, перекладач; 2) якщо він прямо чи опосередковано заінтересований в результаті розгляду справи; 3) якщо він є членом сім'ї або близьким родичем (чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, брат, сестра, дід, баба, внук, внучка, усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, член сім'ї або близький родич цих осіб) сторони або інших осіб, які беруть участь у справі; 4) за наявності інших обставин, які викликають сумнів у неупередженості експерта [2].

Крім того, експерт не може брати участі в адміністративному процесі, якщо: 1) він перебував або перебуває в службовій або в іншій залежності від осіб, які беруть участь у справі; 2) проводив ревізію, перевірку тощо, матеріали яких використовуються при розгляді даної справи; 3) з'ясування обставин, які мають значення для справи, виходить за межі сфери його спеціальних знань (ч. 2 ст. 29 КАС України). При цьому, за умови участі експерта в судовому засіданні при попередньому розгляді даної справи відповідно як експерта не є підставою для його відводу (самовідводу).

За наявності наведених вище підстав для відводу (самовідводу), експерт зобов'язаний заявити самовідвід (ч. 1 ст. 30 КАС України). За цими ж підставами йому може бути заявлено відвід особами, які беруть участь у справі. Відвід (самовідвід) повинен бути вмотивований і заявлений до початку судового розгляду адміністративної справи по суті у письмовій формі з обґрунтуванням підстав для відводу. Заявляти самовідвід після цього дозволяється лише у разі, якщо про підставу самовідводу стало відомо після початку судового розгляду. Суд ухвалою, без виходу до нарадчої кімнати, залишає заяву про відвід, яка повторно подана з тих самих підстав, без розгляду [2].

У разі заявлення відводу (самовідводу) суд повинен вислухати особу, якій заявлено відвід, якщо вона бажає дати пояснення, а також думку осіб, які беруть участь у справі. Питання про відвід вирішується в нарадчій кімнаті ухвалою суду, що розглядає справу. Ухвала за наслідками розгляду питання про відвід (самовідвід) окремо не оскаржується.

Заперечення проти неї може бути включене до апеляційної чи касаційної скарги на постанову чи ухвалу суду, прийняту за наслідками розгляду справи [2].

Оскільки процедура відводу є чітко виписаною законодавцем, нас цікавлять саме окремі підстави відводу експерта. Це заінтересованість в результатах розгляду справи; наявність інших обставин, які викликають сумнів у неупередженості експерта та перебування експерта в іншій залежності від осіб, які беруть участь у справі.

На практиці найбільш частими підставами для заяви відводу (самовідводу) є пряма чи опосередкована зацікавленість в результаті розгляду адміністративної справи. При цьому, особа, яка заявляє відвід повинна навести конкретні факти, що свідчать про зацікавленість і упередженість експерта, оскільки голослівне твердження не може бути підставою для задоволення заяви про відвід експерта.

Пряма (безпосередня) зацікавленість означає наявність безпосереднього матеріального, практичного або іншого інтересу в результаті розгляду справи. Виявлення і підтвердження таких фактів з очевидністю дозволяє зробити висновок про зацікавленість експерта в результаті розгляду справи.

Більш прихованою є опосередкована зацікавленість, бо вимагає для її виявлення урахування факторів, які, як правило, перебувають за межами даної справи. Наприклад, дружні відносини між експертом і однією із сторін; однією із сторін є кум чи далекий родич, який відсутній у переліку членів сім'ї та близьких родичів [1, с. 180].

На жаль, судової практики щодо питань відводу експерта за підставою його заінтересованості в результатах розгляду справи ми не знайшли, розглянемо практику подання клопотань про відводи судді (колегії суддів) та секретаря судового засідання. Відповідно до інформації яка міститься в Єдиному державному реєстрі судових рішень, заінтересованість судді (колегії суддів) розуміється, як знайомство судді зі стороною по справі [4], адміністративний вплив голови суду на суддів відповідного суду при винесенні рішення [5, 6], наявність товариських стосунків між суддею і стороною по справі [7] та ін.

До інших обставин, які викликають сумнів у неупередженості судді (колегії суддів), зокрема, відносять неодноразовий розгляд справ за участі однієї і тієї ж сторони по справі [8, 9] створення особливого суду [10]; опосередкованість прийняття незаконного рішення та інші обставини, які викликають сумнів у законності ухваленого в майбутньому рішення та майбутні порушення вимог матеріального та процесуального права, порушення суддею процедури судового розгляду [11, 12], порушення процедури відводу секретаря судового

засідання [13]; висновки суду, викладені у постанові та поведінка судді при розгляді справи [14]; склад суддів не визначався автоматизованою системою документообігу [15] та інші.

Тож, як видно з наведеного вище, усталена практика щодо питань відводів та самовідводів відсутня. Натомість зустрічається досить багато випадків зловживання особами, які беруть участь у справі своїми правами, а в деяких випадках навіть самі судді йдуть таким особам на поступки та заявляють самовідводи задля запобігання майбутнім конфліктам, хоча причин для таких самовідводів в них не було взагалі. На наш погляд, така ситуація є неприпустимою та потребує докорінних змін в чинному законодавстві.

Розглянувши наведені приклади, ми дійшли висновку, що подібна ситуація може стосуватися і експертів, оскільки клопотання про такого роду відводи можуть використовуватися недобросовісними особами, які беруть участь у справі для затягування процесу. Крім того, як нами зазначалося вище, експерт не може брати участь у адміністративному процесі якщо він перебував або перебуває в службовій або в іншій залежності від осіб, які беруть участь у справі. Тлумачення поняття службової залежності сумніву не викликає, оскільки це залежність в державних структурах, органах місцевого самоврядування, комерційних і некомерційних організаціях. При цьому не зрозуміло, що законодавець розуміє під “іншою залежністю”. Автори науково-практичного коментарю Кодекса адміністративного судочинства України зазначають, що до іншої залежності слід відносити, наприклад, матеріальну чи майнову залежність [1, с. 184]. На наш погляд, до подібної залежності можливо віднести, приміром, і залежність експерта від сторони по справі, яка є вчителем, що навчає його дитину в школі чи сусіда, який може створити певні незручності для проживання експерта та його родини. В будь-якому разі, наявність такої залежності ставить під сумнів об’єктивність висновку експерта та потребує його відводу (самовідводу) з процесу.

З огляду на наведене, вважаємо за доцільне доопрацювати норми КАС України, встановивши вичерпний перелік підстав для відводу експерта шляхом визначення, що являє собою заінтересованість експерта в результатах розгляду справи, визначитись із “іншими обставинами”, які викликають сумнів у неупередженості експерта та законодавчо визначити види залежності експерта від осіб, які беруть участь у справі.

Науковий керівник: к. ю. н. Магда Світлана Олександрівна

Література:

1. Кодекс адміністративного судочинства України: наук.-практ. комент. [текст] / Н. О. Армаш, О. М. Бандурка, А. В. Басов [та ін.]; за заг. ред. А. Т. Комзюка. – К.: Прецедент; Істина. – 823 с.
2. Кодекс адміністративного судочинства України від 06.07. 2005 р. № 2747 [текст] // Відомості Верховної Ради України. – 2005. – № 35-36, № 37. – Ст. 446.
3. Про судову експертизу: Закон України від 25.04.1994 р. № 4038 [текст] // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 28. – Ст. 232.
4. Ухвала Воловецького районного суду Закарпатської області, справа № 704/1518/2012 [текст] // Електронний ресурс: [Режим доступу]: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/38395864>.
5. Ухвала Турківського районного суду Львівської області справа № 458/200/14-а [текст] // Електронний ресурс: [Режим доступу]: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/38405487>.
6. Ухвала Володимир-Волинського міського суду Волинської області, справа № 154/1747/14-а [текст] // Електронний ресурс: [Режим доступу]: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/40562480>.
7. Ухвала Іллінецького районного суду Вінницької області, справа № 131/273/14-а [текст] // Електронний ресурс: [Режим доступу]: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/37095338>.
8. Ухвала Закарпатського окружного адміністративного суду, справа № 807/2000/14 [текст] // Електронний ресурс: [Режим доступу]: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/40139081>.
9. Ухвала Богуславського районного суду Київської області, справа № 2-а-98/10 [текст] // Електронний ресурс: [Режим доступу]: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/39563530>.
10. Ухвала Закарпатського окружного адміністративного суду, справа № 807/154/14 10 [текст] // Електронний ресурс: [Режим доступу]: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/39991345>.
11. Ухвала Ніжинського міськрайонного суду Чернігівської області, справа № 740/2700/14 [текст] // Електронний ресурс: [Режим доступу]: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/39561973>.

12. Ухвала Роздільнянського районного суду Одеської області, справа № 511/3226/13-а [текст] // Електронний ресурс: [Режим доступу]: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/38363863> .

13. Ухвала Закарпатського окружного адміністративного суду, справа № 807/154/14 [текст] // Електронний ресурс: [Режим доступу]: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/40226597> .

14. Ухвала Окружного адміністративного суду м. Києва, справа № 826/9844/14 [текст] // Електронний ресурс: [Режим доступу]: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/39836689> .

15. Ухвала Окружного адміністративного суду м. Києва, справа № 826/19019/13-а [текст] // Електронний ресурс: [Режим доступу]: <http://www.reyestr.court.gov.ua/Review/37527437> .

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЗАКРИТТЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ НА ПІДСТАВІ П. 8 Ч. 1 СТ. 284 КПК УКРАЇНИ

Єдин Руслан Вікторович
ст. викладач кафедри кримінального
процесу факультету підготовки
фахівців для підрозділів слідства
Харківського національного університету
внутрішніх справ
E-mail: ruslanyedin@mail.ru

Погосян Левон Ашотович
курсант 3-го курсу факультету підготовки
фахівців для підрозділів слідства
Харківського національного університету
внутрішніх справ
E-mail: jleb0h@mail.ru

Ключові слова: закриття кримінального провадження, екстрадиційний процес, імплементація, ad hoc.

Закриття кримінального провадження на стадії досудового розслідування забезпечує виконання одного із основних завдань кримінального процесу охорону прав та законних інтересів учасників кримінального судочинства з тим, щоб кожен, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, а жоден

невинуватий не був обвинувачений або засуджений, і жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу.

Питання закінчення досудового розслідування врегульовано насамперед главою 24 КПК України. Законодавець чітко передбачив підстави, за наявності яких слідчий, прокурор або слідчий суддя повинні закрити кримінальне провадження.

Таке рішення можливе за наявності переліку підстав передбачених ч.1 ст.284 КПК України, який є вичерпним і розширеному тлумаченню не підлягає. Всі підстави закриття кримінального провадження у стадії досудового розслідування залежно від наслідків, що настають в результаті прийняття такого рішення для підозрюваних, поділяються на 3 групи: реабілітуючі, нереабілітуючі, «нейтральні» (формальні).

На думку Л.М. Лобойка закриття кримінального провадження стосовно кримінального правопорушення, щодо якого не отримано згоди держави, яка видала особу є нереабілітуючою, оскільки здійснюється у зв'язку із відсутністю можливості його продовжувати [1, с.260].

Чинний КПК у ч.2 ст.541 дає тлумачення екстрадиції як видачі особи державі, компетентними органами якої ця особа розшукується для притягнення до кримінальної відповідальності або виконання вироку.

Закріплений на міжнародному рівні принцип екстрадиційного процесу –іммунітету виданої особи (*ad hoc*) став зразком для чинного КПК, та відобразився у п.8 ч.1 ст.284. Змістом зазначеного пункту є закриття кримінального правопорушення, щодо якого не отримано згоди держави, яка видала особу.

Сама ідея імплементації принципу *ad hoc* безперечно заслуговує на підтримку. Проте нормативна конструкція, яку використав український правотворець для закріплення цього міжнародного стандарту, є доволі цікавою з позиції аналізу законодавчої техніки.

Слід звернути увагу, що йдеться про відсутність згоди держави, яка *видала особу*. Використання законодавцем саме такого словосполучення вказує на те, що підстава для закриття кримінального провадження стосується лише випадків, коли вже відбулася фактична видача (особа вже перебуває на території України). Тобто, повна відмова в екстрадиції підставою для закриття кримінального провадження не є.

Окрім цього, не зовсім зрозуміло, на що саме має бути *«не отримано згоди держави, яка видала особу»*, щоб виникла підстава для закриття кримінального провадження. Вбачається, що зазначене формулювання має охоплювати два випадки. У першу чергу йдеться про ситуацію, коли Україна запитує видачу особи, якій інкримінується декілька

злочинів (епізодів), а запитувана держава погоджується видати особу, при чому подає згоду на притягнення її до кримінальної відповідальності лише за частину цих злочинів (епізодів). Проте слід пам'ятати, що міжнародне право знає виключення з правила *ad hoc* – у випадку якщо сторона, яка видала особу за один злочин, вже після такої видачі надасть згоду на кримінальне переслідування вказаної особи державою, якій вона була видана, й за інший злочин [2, ч.1 ст.14]. Вбачається, що відсутність цієї згоди також слід розглядати як юридичний факт, який охоплюється п.8 ч.1 ст.284 КПК України. Викладені тези дають привід для сумнівів у досконалості подібної форми імплементації вказаного міжнародного стандарту.

По-перше, незрозуміло, чому ідентичні за своєю суттю юридичні факти породжують різні правові наслідки, а саме: з яких міркувань законодавець надає можливість закрити кримінальне провадження в частині злочинів, з яких відмовлено у екстрадиції, і при цьому не передбачає закриття провадження в цілому при відмові видати особу взагалі? Вбачається, що дана норма була б більш послідовною, якби у ній йшлося не про відсутність згоди держави, яка видала особу, а про відсутність згоди держави, до якої направлявся запит про екстрадицію або про надання згоди на здійснення кримінального переслідування раніше виданої особи за вчинення нею злочинів, про притягнення за які не йшлося у попередньому запиті.

По-друге, закриття кримінального провадження за такою підставою саме по собі видається нелогічним. Слід пам'ятати, що відмова у видачі не породжує абсолютної неможливості притягнення особи до кримінальної відповідальності у майбутньому. Зокрема, ймовірною є добровільна явка особи на територію України. Окрім цього, міжнародними актами прямо передбачено, що видана особа втрачає імунітет за правилом *ad hoc*, якщо, маючи можливість залишити територію держави, якій вона була видана, не зробила цього впродовж сорока п'яти днів після її остаточного звільнення або, залишивши цю територію, знову туди повернулася [2, ч.1 ст.14]. В усіх зазначених випадках у правоохоронних органів України виникають правові підстави притягнення особи до кримінальної відповідальності незалежно від волі будь-якої іноземної держави. Якщо ж жодна з описаних ситуацій не настане, то в подальшому провадження має бути закрито у зв'язку із закінченням строків давності.

Тому, на наш погляд, відмова у екстрадиції має тягти не закриття кримінального провадження, а його зупинення. При цьому (якщо відмовлено у видачі особи взагалі) провадження після проведення усіх можливих слідчих дій повинно зупинитися в цілому.

Якщо ж відмовлено у видачі особи за частиною злочинів (епізодів), то має бути зупинена ця частина кримінального провадження, з попереднім виділенням матеріалів. На думку І.А. Тітка у подальшому провадження має бути поновлено при появі можливості притягнення особи до кримінальної відповідальності, а якщо така можливість не виникне в межах встановлених законом строків давності справа повинна закриватися у зв'язку з закінченням останніх [3, с. 47].

Викладене дає підстави для висновку про необхідність законодавчої корекції деяких положень КПК України щодо екстрадиційного процесу, прийняття рішень про зупинення досудового розслідування та його закриття. Слід також зазначити, що видача осіб є лише одним з видів міжнародного співробітництва у сфері кримінальної юстиції. Відтак не зовсім зрозуміло, чому законодавець, зосередившись на цій формі співпраці, залишив поза увагою всі інші. Такий підхід видається несистемним, а тому процес імплементації міжнародних норм щодо співробітництва у кримінальному судочинстві має бути продовжено.

Науковий керівник: к. ю.н. Бондаренко Олексій Олексійович

Література:

- 1) Лобойко Л.М. Кримінальний процес: Підручник. – К.: Істина, 2014.- 432 с.;
- 2) Європейська конвенція про видачу правопорушників від 13 грудня 1957р. Париж [Електронний ресурс] — Режим доступу: www.zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_033;
- 3) Окремі питання правової регламентації екстрадиції за Кримінально-процесуальним кодексом України / І.А. Тітко // Юридична наука і практика. — 2011. — № 1. — 110 с.

КОНСТИТУЦІЙНЕ ПРАВОСУДДЯ УКРАЇНИ У КОНТЕКСТІ СВІТОВИХ МОДЕЛЕЙ КОНСТИТУЦІЙНОЇ ЮСТИЦІЇ

Жук Максим Вячеславович
студент-магістр заочної форми навчання
юридичного факультету Харківського
національного університету імені В. Н. Каразіна
E-mail: maks-zhuk-91@mail.ru

Ключові слова: конституційний контроль, тлумачення, конституційне правосуддя.

Конституційне правосуддя — принципово новий для України конституційно-правовий інститут і реальність української державно-правової дійсності. Загалом діяльність органів конституційного правосуддя являє собою конституційний контроль — перевірку законів та інших правових актів на їх відповідність Основному Закону країни. Історично

конституційне правосуддя виникло з метою перевірки конституційності законів. Потім предметом розгляду конституційних судів стало питання конституційної відповідальності глави держави у випадку його державної зради, порушення ним Конституції та інше (імпічмент) [1, с. 154].

Виділяють два види спеціалізованих органів конституційного контролю – конституційні суди і конституційні ради. Останні вважаються подібною до судової влади. Різниця між ними, головним чином, процесуальна. Конституційний суд – орган, який застосовує змагальну і голосну процедуру розгляду справ. Конституційна рада – орган, у якому така змагальність практично відсутня або має умовний характер.

Аналіз діяльності Конституційного Суду України дозволяє нам зробити висновок, що відповідну контрольну функцію Конституційний Суд України здійснює при вирішенні питань про відповідність законів та інших правових актів Конституції України, додержання конституційної процедури розслідування і розгляду справ про відставку Президента України з поста в порядку імпічменту (статті 150, 151 Конституції України, статті 13, 39 Закону України «Про Конституційний Суд України»). Про те, що конституційний контроль реалізує юрисдикцію Конституційного Суду України, відзначав Селіванов А.О. Він вказував, що така реалізація здійснюється у всіх випадках здійснення конституційного правосуддя, оскільки перевіряються не тільки норми, окремі положення, але і закон у цілому, і в разі виявлення суперечностей з конституційними нормами він підлягає визнанню таким, що втрачає юридичну силу. Контрольна функція Конституційного Суду України щодо конституційності законів та інших правових актів повинна забезпечувати коригування законодавства на предмет його відповідності Конституції України.

Однак Конституційний Суд України виконує не тільки контрольні повноваження, встановлені Конституцією України та спеціальним законом. Характеризувати Конституційний Суд України як тільки орган контролю не можна, оскільки, крім конституційного контролю, він здійснює офіційне тлумачення Конституції України та законів України (статті 150, 151 Конституції України, стаття 13 Закону України «Про Конституційний Суд України»). Дослідники даної проблеми, наприклад, Н.В. Вітрук, вважають, що конституційна юстиція синтезує в собі два начала – сутність конституційного контролю і форму правосуддя, внаслідок чого маємо справу з самостійним видом державно-владної контрольної діяльності в спеціалізованій формі конституційного правосуддя.

Конституційне правосуддя як різновид правосуддя має такі основні ознаки: 1) наявність конституційних судів як спеціалізованих судових органів конституційного

контролю; 2) автономне становище судів в ієрархії судових органів; 3) самостійна процесуальна форма розвитку конституційного правосуддя; 4) юридична сила рішень конституційного правосуддя прирівняна до юридичної сили Конституції; 5) особлива система законодавства, яка регулює конституційне правосуддя [1, с. 23]. Зазначені ознаки в повному обсязі, на наш погляд, притаманні і діяльності Конституційного Суду України. М.В. Савчин відзначає, що Конституційному Суду України належить першість у забезпеченні верховенства Основного Закону, конституційного ладу, основних прав і свобод. Цей орган виступає конституційним органом влади спеціальної компетенції, функції якого мають самостійний характер і займають важливе місце серед інструментів механізму стримувань і противаг [3, с. 114]. Разом із цим автор зазначає, що здійснення конституційної юстиції забезпечується не тільки безпосередньо органами конституційної юрисдикції, а також іншими судовими установами, в залежності від особливостей розвитку національної правової системи та організації публічної влади.

Конституції різних держав приділяють у різній ступені увагу питанням формування органів конституційної юстиції. У Данії і Норвегії, наприклад, конституційний контроль здійснюють загальні суди на основі судової практики або судового прецеденту у зв'язку з відсутністю в Конституціях цих країн спеціальних вказівок щодо забезпечення ними такого контролю. В Аргентині та США конституційний контроль судів загальної юрисдикції лише якоюсь мірою базується на положеннях конституцій, яким суди дали власну інтерпретацію. Так, у Конституції США 1787 року немає чіткого визначення повноважень Верховного Суду США щодо тлумачення ним Конституції і здійснення американськими судами конституційного контролю. Фахівцями висловлюється точка зору, що підставами для здійснення цими органами таких повноважень є пункт 1 розділу 2 статті III Конституції США, де вказується, що судова влада поширюється на всі справи, які вирішуються за законом і правом справедливості, що випливають з цієї Конституції.

В інших країнах, таких як Швейцарія, Болівія, Колумбія, Бразилія, Нікарагуа, Гондурас, Уругвай, Мексика, Венесуела, Сальвадор, Філіппіни, Панама, Індія, Японія, Греція тощо функції конституційного контролю загальних судів чітко і повно закріплені в Конституціях. В Австрії, Іспанії, Італії, Франції нормативно врегульована діяльність спеціалізованих судових (квазісудових) органів конституційного контролю. Цьому питанню присвячені цілі розділи і окремі статті Конституцій, а також спеціальні закони. У той же час у ФРН, Російській Федерації діяльність органів конституційного контролю в Конституціях визначається окремими статтями, які не об'єднані в розділи [4, с. 47].

Таким чином, аналіз розвитку конституційної юстиції в Україні надає змогу визначити її як найбільш наближену до європейської моделі із закріпленням в Основному Законі функцій, завдань і повноважень єдиного органу конституційної юрисдикції – Конституційного Суду України. Проте, враховуючи тенденції розвитку сучасного державотворення, вважаємо, що поділ моделей конституційної юстиції на два види, на нашу думку, є досить умовним, оскільки, все більшого розвитку отримують змішані моделі, що містять у собі елементи тієї й іншої, існують також змішані моделі, які поєднують у собі обидві названі моделі. У процесі розбудови України як демократичної, соціальної і правової держави відчуватиметься все більша потреба у конституційній юстиції, яка найбільш комплексно захищатиме конституційні приписи від порушень за законодавчому, виконавчому та інших рівнях здійснення державної влади. Саме тому вкрай необхідним є вироблення такої конструктивної моделі конституційної юстиції, яка могла б ввібрати позитивні риси обох існуючих моделей і забезпечити належну реалізацію та захист Конституції України.

Науковий керівник: к.ю.н. Жук Наталя Анатоліївна

Список використаних джерел:

1. Витрук Н.В. Конституционное правосудие. Судебное конституционное право и процесс / Н.В. Витрук. – М.: Закон и право, ЮНИТИ, 1998. – 383 с.
2. Портнов А.В. Теоретичні основи формування конституційного судочинства в Україні: [монографія]. – К.: Логос, 2008. – 135 с.
3. Савчин М.В. Конституційний Суд України як гарант конституційного ладу: дис. к.ю.н. 12.00.02 / М.В. Савчин. – К., 2004. – 186 с.
4. Конституційне судочинство. Американський та український досвід. – К.: Ін-т демократії ім. П. Орлика, 1999. – 196 с.

НАУКОВЕ ПІЗНАННЯ ФУНКЦІОНАЛЬНОГО ПРИЗНАЧЕННЯ НОТАРІАТУ: ПИТАННЯ МЕТОДОЛОГІЇ

Золотухіна Ольга Миколаївна
здобувач Київського університету туризму,
економіки і права
E-mail: Tttttt-z@ukr.net

Наукове дослідження будь-якої проблематики державно-правової дійсності потребує визначення методологічного потенціалу здійснення відповідного наукового пізнання. Тобто

необхідно встановити особливості методології наукового пізнання, яка має забезпечити всесторонність, об'єктивність та результативність здійснення самого наукового дослідження. З огляду на це наукове вивчення функціонального призначення нотаріату потребує визначення особливостей і функціональних можливостей принципів наукового пізнання, методологічних підходів, методів дослідження, а також прогнозування тих наукових наслідків, які можуть бути досягнуті завдяки застосуванню тих або інших підходів або методів наукового пізнання, на яких має бути засноване безпосередньо саме дослідження. Методологія в загальнонауковому плані характеризується як особливе явище, яке:

- по-перше, являє собою сукупність методів дослідження, які можуть та мають бути застосовані в процесі здійсненні самого дослідження [1, с. 26-29];
- по-друге, характеризується як категорія, що визначає взаємодію методів дослідження, характеризує той зв'язок, який існує між методами та який має забезпечити комплексне їх поєднання в процесі здійснення самого дослідження та обґрунтувати доцільність застосування тих або інших методів, окремо один від одного або в їх поєднанні [2, с. 18-20];
- по-третє, забезпечує єдині підходи до вивчення предмету дослідження, не допускаючи розпорошеності наукового пізнання, гарантуючи можливість вивчення конкретних питань, які стосуються чітко визначених аспектів предмету наукового пізнання. Як наслідок, результати наукового дослідження мають цілісний характер і характеризуються єдністю наукової інформації [3, с. 30];
- по-четверте, забезпечує відповідність як процесу пізнання, так і результатів наукового пізнання критерію науковості, тобто характеризує процес і результат наукового пізнання як такі, що мають характер наукового осмислення існуючої наукової інформації або отримання нових знань про предмет дослідження [4, с. 15];
- по-п'яте, характеризує в цілому зміст наукової діяльності як такої, що має багатоаспектний характер, здійснюється в межах чітко визначених етапів, забезпечуючи послідовність здійснення наукового дослідження, його організованість та націленість на досягнення наукових результатів у вигляді приросту нових знань [5, с. 109];
- по-шосте, забезпечує визначення сутності державно-правових категорій та характеризує їх призначення в суспільстві, тим самим має суспільно корисний характер. Вказане надає змогу визначити методологію як таку, що забезпечує розуміння сутнісних особливостей досліджуваних явищ або процесів, на яких засновується саме наукове знання [6, с. 20].

Методологія наукових досліджень є важливою умовою, без якої є неможливим пізнання будь-яких державно-правових явищ і процесів. Сьогодні ми можемо говорити про те, що будь-яке дослідження матиме об'єктивний та результативний характер виключно за умови визначення, конкретизації та прогнозування тих можливих наукових наслідків, які охоплюються і здійснюються за допомогою відповідного методологічного потенціалу, який вироблений як юридичними, так і суспільними науками та законами будь-якого світоглядного сприйняття явищ реальності. Окрім того, методологія надає можливість:

- виокремити й вивчити закономірності досліджуваних явищ та процесів, встановити особливості їх зародження, розвитку, вдосконалення та функціонування;
- зібрати і дослідити факти, які складають предмет наукового інтересу, і на яких буде ґрунтуватися саме дослідження, узагальнити ознаки, які в сукупності являють собою загальні закономірності досліджуваних явищ та процесів.

Безумовно, важливе значення в межах методології дослідження займають питання практики, які мають бути враховані в процесі дослідження конкретного явища або мають характеризувати специфіку практичного прояву відповідних явищ або процесів, що в подальшому стосуватиметься безпосередньо практичної характеристики результатів, отриманих за допомогою використання конкретного набору методологічних прийомів та методів наукового пізнання. В цілому, методологія забезпечує також переосмислення теоретичних ідей та положень, досліджує державу й право не лише як наукові категорії, але й як реально існуючі, які походять від суспільства й націлені на регулювання суспільних відносин.

В такому ключі ми можемо трансформувати розуміння методології як такої, що відіграє самостійний складовий елемент наукового дослідження теоретико-правових аспектів функціонального призначення нотаріату. Проблематика функціонального призначення будь-якого явища чи процесу державно-правової реальності займає одне із принципових місць у системі наукових інтересів теорії держави та права. Це абсолютно не випадково, оскільки будь-яке явище або процес у юриспруденції характеризується насамперед своїм призначенням, й лише за умови, що його функціонування приносить позитивний результат, воно набуває ціннісних характеристик, потребує свого вдосконалення і, відповідно, становить науковий інтерес. Тому з методологічної точки зору, вивчення функціонального призначення будь-якого явища чи процесу в юриспруденції має важливе значення, займає центральне місце в системі методологічного інструментарію наукового пізнання. Слід відзначити, що важливість вивчення функціонального призначення будь-яких явищ чи процесів обумовлена такою категорією як функція, яка займає центральне місце серед проблем теорії держави та права. У юридичній науці

розуміння функціонального призначення має досить дискусійний характер, що обумовлено дискусійним розумінням поняття функції в юридичній сфері. Тут сформувалися два класичні підходи, які розглядають функціональне призначення:

- як напрям дослідження держави або права щодо змісту і результату їх діяльності по виконанню конкретних завдань;
- як складний феномен, що включає в себе соціальне призначення відповідних правових явищ та визначає практичну цінність і призначення конкретного явища та процесу.

Розглядаючи ці підходи, безумовно, притримуємося останнього, оскільки вважаємо, що в даному випадку розкривається особливість функціонального призначення самого досліджуваного явища або процесу, тим самим розкриваються особливості того правового результату, який досягається в результаті їх функціонування. Якщо говорити про перший підхід, то тут більше мова йде про напрямки здійснення самого дослідження, тобто функціональне призначення самого наукового дослідження, ніж про функції конкретних явищ та процесів, які становлять предмет наукового інтересу.

Призначення будь-яких правових явищ з точки зору функцій розглядаються як таке, що має змогу виконати конкретні задачі, які на нього покладаються. У цьому контексті нотаріат як явище правової реальності в теоретико-правовому плані має своє функціональне призначення, яке потребує відповідного наукового дослідження. З огляду на це, актуальність вивчення питань функціонування нотаріату як явища теоретико-правового плану обумовлюється декількома положеннями:

- по-перше, це надасть змогу визначити наслідки впливу нотаріату на інші явища правової дійсності, тим самим з'ясувати, яким чином нотаріат впливає на інші елементи правової системи, забезпечуючи при цьому їх функціонування та функціонування правової системи в цілому;
- по-друге, вивчення функціонального призначення нотаріату в контексті його теоретико-правових аспектів обумовлюється насамперед двома моментами: об'єктом дослідження, тобто колом відносин, які виникають у сфері нотаріальної діяльності, у сфері функціонування нотаріату, які включають у себе особливу сферу життєдіяльності суспільства, де відбувається функціонування нотаріату та забезпечується досягнення конкретних правових результатів щодо встановлення юридичних фактів, захисту прав і свобод суб'єктів права, гарантування непорушності дії права тощо. Іншою складовою є предмет дослідження, який включає у себе теоретико-правові аспекти функціонування нотаріату, передбачає конкретний напрям впливу нотаріату в межах практичної юридичної

діяльності. У даному випадку, функціональне призначення розкривається як явище теоретико-правового плану, має універсальний, системоутворюючий характер та забезпечує в подальшому відповідні галузеві дослідження, що стосуються здійснення нотаріальної діяльності в тій або іншій сфері суспільних відносин;

- по-третє, характеристика функціонального призначення нотаріату в теоретико-правовому аспекті надасть змогу встановити роль досліджуваного явища як явища універсального, що в подальшому може бути конкретизовано на рівні відповідних галузевих наукових досліджень;

- по-четверте, вивчення функціональних питань нотаріату надасть змогу прослідкувати динаміку зміни функціонального призначення нотаріату, виокремити та проаналізувати фактори, які обумовлюють його зміну, а також встановити ті закономірності розвитку суспільних відносин, які впливають на розвиток нотаріату, тим самим обумовлюють його як явище соціального плану;

- по-п'яте, вивчення функціонального призначення нотаріату може надати змогу з'ясувати перспективи розвитку нотаріату з позиції функціональних потреб, виходячи з перспектив розвитку суспільства та тих потреб, які змінюються в результаті такого розвитку;

- по-шосте, наукове дослідження функціонального призначення нотаріату може надати змогу виокремити та обґрунтувати шляхи його вдосконалення в аспекті виокремлення тих недоліків, які існують в діяльності нотаріату на сьогодні, та прогнозування тих напрямків вдосконалення, що можуть поліпшити функціональне призначення нотаріату;

- по-сьоме, вивчення вказаних аспектів надасть змогу визначити особливості впливу нотаріату на функціонування всієї правової системи, яка має відповідати рівню розвитку суспільних відносин;

- насамкінець, функціонування нотаріату як явища суб'єктного може бути розкрито з позиції проблематики діяльності суб'єктів нотаріальної діяльності, які фактично забезпечують реалізацію функцій нотаріату й надають змогу забезпечити його ефективне функціонування в межах правової системи.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Дідич Тарас Олегович

Список використаних джерел:

1. Марченко М.Н. Общая теория государства и права. Академический курс. Т.1. – М., 1998. – 432 с.
2. Черданцев А.Ф. Теория государства и права. – М.: Юрайт, 2000. – 422 с.

3. Машков А. Проблеми теорії держави і права. Основи: курс лекцій. – К. : Четверта хвиля, 2008. – 464 с.
4. Луць Л. А. Загальна теорія держави і права : навчально-методичний посібник / Л. А. Луць. – К.: Атіка, 2010. – 412 с.
5. Керимов Д. А. Методология права (предмет, функции, проблемы философии права) / Д. А. Керимов. – М.: Авата +, 2000. – 560 с.
6. Марченко О. Ю. Правовая герменевтика как методологическая основа толкования юридических текстов // Проблеми законності. – 1998. – Вип. 35. – С. 18-22.

ОСОБА ЗЛОЧИНЦЯ ВБИВСТВ ВЧИНЕНИХ НА ЗАМОВЛЕННЯ: КРИМІНАЛІСТИЧНИЙ АСПЕКТ

Зубаха Дар`я Вікторівна
магістр військово-юридичного факультету
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
E-mail: Dasha.zubaha@rambler.ru

Ключові слова: криміналістика, вбивство на замовлення, особа злочинця

У криміналістиці завжди приділялася певна увага вивченню особи злочинця. Зокрема, в криміналістичній характеристиці злочинів передбачено її важливий структурний елемент- «особа злочинця».

У криміналістичному значенні «особа злочинця»- це система узагальнених ознак, що охоплює дані демографічного характеру, деякі моральні властивості та психологічні особливості.

Найбільш повно дане питання досліджено В. Коноваловою, яка включила в структуру комплексу ознак особистості вбивць чотири групи ознак: 1) біологічно обумовлені (темперамент, характер, задатки); 2) особливості різноманітних психічних процесів; 3) досвід (обсяг та якість знань, умінь і навичок, звички); 4) соціально обумовлена спрямованість особистості (світогляд, прагнення, моральні переконання).

Вбивство на замовлення характеризується складним злочинним сплетінням: замовник-виконавець або замовник-посередник-виконавець. Таким чином для умисного вбивства, вчиненого на замовлення характерним є те, що його суб'єктами є щонайменше дві особи: виконавець вбивства, який безпосередньо заподіює смерть іншій особі, і особа, чию волю він реалізує (замовник). Досить часто в ньому беруть участь й особи, дії яких є, власне, посередницькими.

Замовник вбивств. Вивчення матеріалів розкритих замовних вбивств свідчить, що замовниками виступають керівники підприємств приватного бізнесу, ділки тіньової економіки, корумповані посадові особи, лідери злочинних угруповань, раніше судимі, близькі родичі і боржники потерпілого. Всі вони, як правило, забезпеченні люди які мають не лише легальні, але й не легальні доходи, здатні оплатити «працю» найманого вбивці або примусити його вчинити цей злочин в силу інших причин і обставин. Як правило, замовники не приховують свого негативного ставлення до потерпілого, а їх відносини напередодні вбивства мають явно конфліктний характер. Замовники даної категорії вбивств є найбільш небезпечним, оскільки злочин вчинюється саме в його інтересах та саме він втягує у злочинну діяльність інших осіб.

Посередник вбивства. Посередник у вбивстві на замовлення здійснює пошук конкретного виконавця, є зв'язуючою ланкою між замовником і виконавцем. Посередниками виступають особи з оточення організатора, підлеглі йому по службі, члени злочинних угруповань. Роль посередника зводиться до того, що він виступає як додатковий засіб захисту замовника. Ні кілер, ні замовник не знають один одного. І для того, щоб обірвати сплетіння, іноді знищують посередника.

Вбивця-кілер (виконавець замовлення). Що стосується виконавців вбивств вчинених на замовлення, інакше кажучи кілерів, то вони можуть бути розділені на кілерів-дилетантів і кілерів-професіоналів.

Дилетант характеризується низькою вартістю послуг. Але їх використання не дає високих гарантій і не виключає помилок: він може вбити не ту людину, поранити жертву, тим самим не довести злочинний задум до кінця та залишити докази причетності.

Професіонал йде на справу, коли відчуває 99-відсоткову гарантію власної безпеки. Він володіє достатньо високими навичками щодо підготовки та вчинення вбивства. Вони ретельно готуються до вбивства, вибирають і попередньо вивчають майбутнє місце засідки, розраховують відстань і кут прицілювання, засоби маскування і шляхи відходу після вчинення вбивства з урахуванням наявності транспортних засобів. Для них є характерним маскування способу життя та поведінки. Все це є характерними ознаками «професійної» підготовки вбивці. Наймані вбивці-професіонали, у свою чергу, поділяються на кілерів-одинаків, які виконують замовлення від випадку до випадку, і кілерів, що перебувають на постійному утриманні того чи іншого злочинного угруповання. Вони вчиняють вбивства групою по два-три чоловіки.

Також серед вбивць-професіоналів виділяють групу легіонерів та відставників. Так для виконання вбивств на замовлення можуть бути завербовані військовослужбовці, які мають навички ведення інтернаціональних і міжнаціональних війн, працівники МВС, СБУ, охоронних підрозділів, майстри спорту (снайпери, сапери, біатлоністи), добре підготовленні колишні військовослужбовці. Військовослужбовці краще розуміються на питаннях розвідки, контрспостереження, детальніше відпрацьовують плани майбутніх операцій. До того ж важливо, що кілери цієї групи у більшості випадків не мають судимостей і не перебувають на обліку у правоохоронних органах.

Найманими вбивцями керує не лише корисливий інтерес. По-перше, наймані вбивці у своїй більшості є некрофільними натурами, поведінка яких визначається самою потребою у вчиненні вбивств. По-друге, вони в той же час є дуже обережними та виваженими. У таких ситуаціях можуть діяти лише спокійні, витримані особи, здатні розраховувати різні варіанти розвитку подій. По-третє, зовсім не виключається, що окремі наймані вбивці мають і мотив помсти багатим і успішним людям через те, що вони успішніші за них. Кілери- спокійні та врівноважені особи, характеризуються обережністю, уважністю та мобільністю.

Особистість найманого вбивці представляє собою виключну небезпеку для суспільства через те, що вчинені ними злочини дуже важко розкрити, оскільки між ними та особистістю потерпілого відсутній будь-який соціальний зв'язок.

Таким чином, при розслідуванні вбивств вчинених на замовлення одним з головних завдань є збирання відомостей про особу злочинця. Тому характерні особливості вбивці посідають ключове місце у криміналістичній характеристиці названої категорії злочинів. Комплекс відомостей про особистість вбивці, який формується у результаті накопичення даних про типологічні риси та поведінку осіб, які вчинили вбивство на замовлення, є основою для формулювання і перевірки версій у кожній конкретній кримінальній справі. Узагальнені дані про особливості вбивць, є важливим при плануванні огляду місця події, побудові версій щодо злочинця, вибору тактики допиту підозрюваних і обвинувачених та інших слідчих дій з їх участю. Безумовно, інтерпретація інформації щодо особистості вбивці є достатньо складною і обумовлює необхідність використання допомоги фахівців у галузі психології, судової медицини, психіатрії та інших наук. Найчастіше на місці події відсутня інформація, яка б прямо вказувала на особу злочинця. Така інформація отримується в процесі аналізу й оцінки даних, що вказують на особу потерпілого, обраний спосіб вчинення злочину, досягнення злочинного результату, слідові картину, яка вивчається не лише при

проведенні огляду місця події, не тільки на початковому етапі, але й на наступних етапах розслідування.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Даньшин Максим Валерійович

Література:

1. Галаган В.І. Особливості дослідження елементів криміналістичної характеристики у справах про вбивства на замовлення / В. І. Галаган, В. П. Кологривов // Науковий вісник Дніпропетровського юридичного інституту МВС України. 2000. №1(1). - 2000. - С. 209-213
2. Волобуєв А.Ф. Про особистість злочинця у криміналістичній характеристиці нерозкритих вбивств / А.Ф. Волобуєв, В.В. Польщиков // Вісник Харківського національного університету ім.. В.Н. Каразіна / Харківський національний університет ім.. В.Н. Каразіна.-Х.:ХНУ,2009.-№872: Серія «Право», Вип.6.-С. 180-184.-Бібліогр.: с.184.
3. Горбачевський В.Я. Вбивства на замовлення: кримінологічні ознаки / В. Я. Горбачевський // Науковий вісник Української академії внутрішніх справ. № 1. - 1998. - С. 117-129
4. Шепітько В.Ю Особливості криміналістичної характеристики вбивств на замовлення/ В. Ю. Шепітько // Вибрані твори / Валерій Шепітько. - К. : Апостіль, 2010 = Избранные труды. - С. 445-451 .
5. Горбачевський В. Я. Особливості кримінологічної характеристики вбивств на замовлення / В. Горбачевский // Право України. - 1999. - 5. - С. 58-61.
6. Снідевич В. Співучасть в умисному вбивстві, вчиненому на замовлення / В. Снідевич // Право України. - 2009. - 7. - С. 153-157.
7. Шепітько В.Ю Соціально-психологічні характеристики особи злочинця в криміналістиці: проблеми використання типології та можливості моделювання / В. Ю. Шепітько // Вибрані твори / Валерій Шепітько. - К. : Апостіль, 2010 = Избранные труды. - С. 548-556 .
8. Костенко М.В. Вбивства на замовлення: криміналістична характеристика : монографія / М. В. Костенко; Національна юридична академія України ім. Я. Мудрого. - Х. : Вид. СПД ФО Вапнярчук Н.М., 2006. - 160 с.

УГОЛОВНО-ПРАВОВОЙ АСПЕКТ ОТГРАНИЧЕНИЯ ХИЩЕНИЙ ОТ ПРИСВОЕНИЯ НАЙДЕННОГО ИМУЩЕСТВА, ЗАБЫТЫХ ИЛИ ВЕЩЕЙ ОСТАВЛЕННЫХ БЕЗ ПРИСМОТРА

Ишанкулиев Алишер Мемиржанович
студент-магистр юридического факультета
Харьковского национального университета
имени В.Н. Каразина
E-mail: ali-ishan@mail.ru

Ключевые слова: собственник; имущество; хищение; присвоение найденные вещи; забытые вещи; вещи оставлено без присмотра.

В практической деятельности прокуроров, следователей, судей нередко возникают вопросы разграничения отношений, регулируемых уголовным, административным или гражданским законодательством. Порой это сделать не так просто, особенно если речь заходит об имуществе, имеющем различный статус. В этой связи нельзя не обратить внимание на то, что уже долгое время одним из актуальных вопросов в судебно-следственной практике остается проблема отграничения хищений от присвоения найденного имущества, забытых или вещей оставленных без присмотра. Главным образом, она возникает в ситуациях, требующих решения вопроса о принадлежности имущества в случае, когда собственник не отказался от своего титула, но при этом сам утратил господство над вещью и никому не вверил ее.

В свое время в теории уголовного права был разработан применяемый и ныне подход, в соответствии с которым основное отличие рассматриваемых преступлений состоит в том, что при хищении виновный своими активными действиями изымает похищенное имущество из фондов собственника, обращая его в свое незаконное владение, пользование или распоряжение. При присвоении найденного имущества лицо извлекает незаконную наживу (выгоду) за счет имущества, которое в момент его присвоения не находится в чем-либо владении, а уже вышло из него независимо от воли и действий виновного.

Найденным признается такое имущество, которое окончательно вышло из владения физического или юридического лица в силу различных причин, но без участия виновного, т.е. без совершения им действий, которые могут быть признаны завладением (изъятием) имущества. Если же умысел на завладение чужим имуществом возникал до выхода этого имущества из владения гражданина или организации и виновный для реализации своих намерений совершал определенные действия, то его действия рассматривались как хищение.

Например: Е. и Т. следовали на автомашине "Москвич" за грузовой машиной, в кузове которой находились тюки, причем один из них, как заметили Е. и Т., был недостаточно

прочно укреплен и постепенно съезжал к борту кузова. Виновные решили ехать за грузовиком, чтобы дожидаться падения тюка и завладеть им, что они и сделали, когда на повороте тюк вывалился из кузова. В тюке находилось 500 шкурок норки. На обшивке тюка была маркировка и другие реквизиты, свидетельствующие о его принадлежности государственной организации. Тем не менее Е. и Т. присвоили это имущество. Судом их действия были расценены как хищение, а не присвоение найденного имущества.

При анализе данного случая очень важно обратить внимание и на то обстоятельство, что виновные достоверно знали, кому именно принадлежит это утерянное имущество.

Тем не менее, на сегодняшний день при анализе юридического признака предмета хищения вызывает определенные сложности, вопрос который относится к уголовно-правовой оценки присвоения потерянных вещей, забытых и вещей оставленных без присмотра, иначе говоря, возможно ли такое имущество необходимо признавать предметом хищения.

И так, потерянной вещью является такое имущество, которое утрачено собственником помимо его воли (по вине или в силу случайных обстоятельств), и для него неизвестно, где оно находится. По ГК Украины потеря (утрата) вещи не является прекращением права собственности, но рассматривается как прекращение владения, в силу того что собственник фактический утратил господство над своей вещью. В этой связи, уголовное законодательство не предусматривает присвоение потерянной вещи как предметом хищением. Оно предусмотрено другими статьями преступление против собственности ст. 193 УК Украины. Однако здесь представляется необходимым внести некоторые пояснения, суть которых более понятна на примере следующей ситуации.

И. случайно увидел, что у шедшего рядом гражданина из кармана куртки выпал кошелек. Однако И. не посчитал должным сообщить этому гражданину об его утере и присвоил кошелек. При рассмотрении данного дела в суде встал вопрос о квалификации содеянного, т.е. совершил ли И. хищение имущества или административный проступок. Рассматривать данный пример можно с различных позиций, и все зависит от того, какой главный признак ляжет в основу разрешения данного казуса. Например, дореволюционная судебная практика исходила из того, что присвоение предметов, оброненных владельцем вне своего жилища и тотчас поднятых виновным, который видел сам факт потери, должно составлять кражу.

Скорее всего, такой вывод мог быть обоснован лишь тем, что виновный достоверно знал, кому именно принадлежит данное имущество. С другой стороны, если признавать это

деяние хищением, то можно обнаружить, что не все содеянное содержит в себе его признаки.

Например:

В обозначенном примере отсутствует как таковой признак завладения чужим имуществом, т.е. самого изъятия вещи не происходит;

Утраченное владельцем имущество вышло из его владения без всякого участия виновного, помимо его воли, т.е. без целенаправленных (активных) действий лица, присвоившего чужое имущество;

У виновного лица умысел на присвоение утраченного имущества возникает в момент, когда оно вышло из владения собственника, а в случае хищения умысел на завладение имуществом у виновного возникает до его выхода из владения собственника.

В настоящее время в правовой литературе подчеркивается, что потерянные вещи следует отличать от забытых и вещей оставленных без присмотра. Подобные вещи находятся в месте, известном собственнику (владельцу), и он имеет возможность за ними вернуться или иным способом их возвратить. На этом основании забытые вещи и вещи оставлены без присмотра могут признаваться предметом хищения, если виновный осознавал, что собственник поблизости и вернется за этой вещью (об этом могут свидетельствовать такие обстоятельства, как место, где вещь забыта, состояние вещи, истечение времени с момента оставления вещи и др.).

Таким образом, завладение вещью, забытой собственником в известном ему месте (в гостинице, каюте парохода, купе вагона, здании учреждения и т.д.), служит основанием для квалификации содеянного как хищения и привлечение виновного к уголовной ответственности по ст. 185 УК Украины лишь по тому основанию, что виновный осознавал возможность возвращения собственника за своей вещью.

Научный руководитель: к.ю.н., Слинько Дмитрий Сергеевич.

ІНФОРМАЦІЙНІ ЗАХОДИ ЗАПОБІГАННЯ І ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

Ієвлєва Людмила Ігорівна
здобувач кафедри державно – правових дисциплін
юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна
E-mail: luda@e-mail.ua

Ключові слова: корупція, публічна влада, доступ до інформації, інформування населення, засоби масової інформації.

Міжнародною спільнотою визнано, що корупція є глобальною проблемою будь - якої країни. В Україні корупцією вражено більшість сфер суспільства і держави, що негативно впливає на політичні, соціально - економічні, правові та інші цінності, породжує соціальну напругу, безсилля, беззахисність, відчуття обману й розчарування громадян до публічних владних структур. Щоб подолати корупцію необхідна комплексна система заходів запобігання і протидії цьому явищу. Одними із таких ефективних заходів є інформаційні, які об'єднують механізми забезпечення доступу до інформації та інформування населення про корупційні діяння публічних службовців і посадових осіб.

Доступ до інформації є важливою передумовою для запобігання, виявлення і припинення корупції. Особливе значення має інформація, яка становить суспільний інтерес: відомості про використання публічних коштів, розпорядження державним або комунальним майном, особисті доходи, майно, видатки та зобов'язання фінансового характеру публічних службовців [1]. Забезпечивши відкритість і прозорість діяльності органів публічної влади, держава вирішує надзвичайно важливі завдання: повертає довіру громадян до офіційної влади, створює сприятливі умови для подолання корупції, гарантує і реалізує інформаційні права громадян [2, с.76]. Принцип інформаційної відкритості сприяє реалізації публічного і громадського контролю за діяльністю органів влади. Органи державної влади і місцевого самоврядування, інститути громадянського суспільства відіграють зростаючу роль у виявленні і висвітленні випадків покарання за корупційні діяння, в інформуванні громадськості про наслідки і загрози корупції.

Зменшити рівень і масштаби корупції можливо безпосередньо із залученням та участю інститутів громадянського суспільства, оскільки саме населення має бути зацікавлене в викоріненні цього негативного явища. Участь громадян у протидії корупції рекомендується закріплювати за допомогою таких засобів як посилення прозорості та сприяння входження населення в процеси прийняття державних рішень, забезпечення для населення доступу до публічної інформації, проведення ефективних заходів з інформування, здатних створити атмосферу нетерпимості по відношенню до корупції, здійснення програм публічної освіти, включаючи освітні програми і проведення різноманітних заходів в школах, університетах, в органах державної влади і місцевого самоврядування, громадських об'єднаннях, які сприяють опублікуванню та поширенню інформації про корупцію. Важливим завданням інформаційної складової у запобіганні і протидії корупції є підвищення рівня правової культури і правосвідомості, правової освіти населення, - подолання в суспільстві і державі таких негативних явищ як конфлікт інтересів, фаворитизм, кумівство, тощо[3;4;5].

Особлива роль в інформуванні про наслідки корупції відводиться засобам масової інформації. Висвітлення через засоби масової інформації фактів про будь - які прояви корупції є дієвим інструментарієм і сигналом для населення країни. Практично в усіх європейських державах засоби масової інформації виступають одним із найпотужніших антикорупційних соціальних інститутів: встановлення і оприлюднення журналістами фактів зловживання владою державних чиновників здебільшого стає початком кінця їх кар'єри. Вітчизняні ж засоби масової інформації мають здійснювати інформування про відношення і сприйняття суспільством заходів щодо проведення антикорупційних реформ, про негативний вплив корупції, що руйнує авторитет держави, порушення особистих прав та економічних свобод громадян, про застосування антикорупційних правових норм до конкретних публічних службовців чи посадовців, про ефективність заходів і методів, які спрямовані на кінцеве подолання корупції в державних структурах і суспільстві.

Таким чином, узагальнюючи вищезазначене, можна цілком погодитись з тим, що інформаційні заходи відіграють важливу роль у запобіганні і протидії корупції. Дотримання вимог законодавства про доступ до інформації не лише гарантує і реалізує інформаційні права, але й забезпечує відкритість і прозорість суб'єктів владних повноважень, сприяє реалізації публічного і громадського контролю за діяльністю органів влади. Інформування населення як спосіб боротьби із корупцією здійснюється шляхом висвітлення інформації, насамперед, засобами масової інформації про загрози і наслідки корупційних діянь публічних службовців і посадових осіб, про ефективність антикорупційних заходів і механізмів, які спрямовані на кінцеве подолання таких негативних явищ як конфлікт інтересів, фаворитизм, кумівство та інших проявів корупції в публічних владних структурах і суспільстві.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Гришина Наталія Вікторівна

Література:

1. Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014 - 2017 роки. Закон України від 14.10.2014 № 1699-VII // Відомості Верховної Ради, 2014, № 46, ст.2047. [Електронний ресурс] - <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1699-18>.
2. Корупція в Україні: причини поширення та механізми протидії. Зелена книга державної політики. Монографія. Автори: С. В. Дрьомов, Ю. Г. Кальниш (керівник авторського проекту), Д. Б. Клименко, Г. О. Усатий, Л. М. Усаченко; за ред. Ю. Г. Кальниша. - К.: ДП. «НВЦ «Пріоритети»». - 2010. - 88 с.

3. Іщенко М. П. Зростання ролі державних і громадських інституцій у протидії корупції // Наукове видання «Політико - правові і соціально - моральні фактори розвитку державної служби та запобігання корупції в Україні. Збірник матеріалів науково - практичного семінару 25 березня 2010 року; за ред. професора М. П. Іщенка. - с. 21 - 25.

4. Самойленко Л. Я. Роль інститутів громадянського суспільства в подоланні корупції // Наукове видання «Політико - правові і соціально - моральні фактори розвитку державної служби та запобігання корупції в Україні. Збірник матеріалів науково - практичного семінару 25 березня 2010 року; за ред. професора М. П. Іщенка. - с. 57 - 60.

5. Гаращук В. М. Інформування населення як засіб запобігання та боротьби із корупцією // Інформаційне суспільство і держава: проблеми взаємодії на сучасному етапі. – Х.: НДІ державного будівництва і місцевого самоврядування. - 2012. - с. 39 - 41.

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ОБМЕЖЕННЯ СВОБОДИ СЛОВА У ТЕЛЕ – І РАДІО ЕФІРІ

Іщенко Людмила Владиславівна
студентка 5 курсу юридичного факультету
ХНУ ім.В.Н.Каразіна.
E-mail: maistrencko.luda@yandex.ua

Україна, після проголошення незалежності та визнання світовою спільнотою її у якості суб'єкта міжнародного права, обрала головним орієнтиром пріоритет загальнолюдських цінностей. Тому, ратифікувавши відповідні міжнародно-правові документи стосовно свободи слова, вона взяла на себе зобов'язання привести своє національне законодавство у відповідність до загальновизнаних норм і європейських стандартів.

Принцип свободи слова є вихідним положенням успішної розбудови демократичної і правової держави. Однак сьогодні в нашій державі досить часто виникає потреба певного обмеження свободи слова у діяльності засобів масової інформації. Дані випадки потребують чіткого законодавчого регламентування аби такі обмеження були правомірними і відповідали вимогам загальновизнаних міжнародних актів .

Метою публікації є розгляд основних визначень таких понять, як «свобода слова» і «цензура» та аналіз підстав правомірного обмеження свободи слова .

Сучасне інформаційне суспільство формується і ефективно розвивається в умовах правової держави, яка базується на безумовному застосуванні закону, повазі до прав і свобод людини і громадянина. Свобода слова та право на інформацію належать до фундаментальних громадянських і політичних прав людини. Принцип свободи слова слід розглядати як такий, що входить до більш ширшого за змістом – принципу свободи вираження поглядів. Також конституційний принцип свободи слова є засадничим та спрямовуючим у діяльності засобів масової інформації взагалі та телебачення і радіомовлення зокрема. Слід розрізняти два вектори свободи слова :

- журналістський;
- не журналістський.

У даному контексті ми розглядаємо саме журналістський аспект свободи слова як вільної, незаангажованої діяльності телебачення та радіо.

Більшість сучасних дослідників погоджуються з тим, що поняття „свобода” (англ. freedom) пов'язується з відсутністю втручання або перешкод для реалізації певних функцій певним суб'єктом. Яскрава правова форма визначення „свободи” міститься у Декларації прав людини і громадянина, прийнятої Національними Зборами Франції 26 серпня 1789 року, у якій визначається, що «свобода складається з можливості робити все те, що не приносить шкоди іншому. Таким чином, реалізація природних прав кожної людини відбувається в межах тих кордонів, які забезпечують іншим членам суспільства можливість користуватись такими ж правами. межі ці можуть бути визначені тільки законами»[2].

Сучасний зміст принципу свободи слова закріплено в низці міжнародних документів. Відповідно до ст. 19 Загальної декларації прав людини: «Кожна людина має право на свободу переконань і на вільне їх виявлення; це право включає свободу безперешкодно дотримуватися своїх переконань та свободу шукати, одержувати і поширювати інформацію та ідеї будь-яким способом і незалежно від державних кордонів». Аналогічно, п. 1 ст. 10 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод декларує, що «кожен має право на свободу вираження поглядів. Це право включає свободу дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно без кордонів».

Міжнародним пактом про громадянські і політичні права п.п. 2 та 3 ст. 19 передбачено, що «кожна людина має право на вільне вираження свого погляду; це право включає свободу шукати, одержувати і поширювати будь-яку інформацію та ідеї, незалежно від

державних кордонів, усно, письмово чи за допомогою друку або художніх форм вираження чи іншими способами на свій вибір»[4].

Дані положення міжнародних актів знайшли закріплення і в Конституції України, зокрема ст.34 містить наступне: «Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань. Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб - на свій вибір».

Однак не вся інформація у суспільстві вільно поширюється, що підтверджується наявністю державної, військової, комерційної таємниць. У цьому зацікавлені різні державні установи, політичні, соціальні та інші суспільні прошарки і групи. Зокрема, інформаційні потоки в суспільстві регулюються цензурою, що в перекладі з латинської (*censura*, від *censeo* – оцінюю, висловлюю думку), означає контроль офіційної (світської або духовної) влади за змістом, випуском і поширенням друкованої продукції, творів сценічного та образотворчого мистецтва, телевізійних та радіопередач, який здійснюється шляхом попереднього чи наступного перегляду для того, аби не допустити або ж обмежити поширення ідей та інформації, що визначаються цією владою небажаними або шкідливими. У вужчому значенні цього поняття під цензурою маються на увазі заклади, яким спеціально доручено такий нагляд.

Тому, важливим є питання правомірних обмежень свободи слова у теле- і радіо ефірі. Слід акцентувати увагу на словосполученні «правомірні обмеження», адже завжди існує небезпека втручання з боку державних органів у редакційну політику теле- і радіо компаній з метою недопущення поширення невігідної, негативної інформації щодо діяльності державних органів і їх представників.

Оскільки як зазначалося вище, що принцип свободи слова входить до складу більш ширшого за змістом принципу свободи вираження поглядів, то відповідно випадки правомірного обмеження цих свобод є однаковими[5].

Обмеження прав людини встановлюються з метою забезпечення справедливих вимог моралі, громадського порядку та загального добробуту демократичного суспільства.

Конвенція про захист прав людини та основоположних свобод 1950 р. (п.2 ст.10) зазначає, що обмеження свободи вираження поглядів можливе лише у випадках, передбачених законом, коли воно необхідне у демократичному суспільстві для досягнення однієї із законних цілей. Такими цілями можуть бути:

- забезпечення національної безпеки;

- забезпечення територіальної цілісності, громадського спокою або економічного добробуту;
- охорона порядку та запобігання злочинам;
- охорона здоров'я чи моральності; захист репутації, прав і свобод інших осіб;
- запобігання розголошенню конфіденційної інформації;
- забезпечення авторитету і безсторонності суду.

Положення щодо правомірного обмеження свободи слова містяться також у ст.34 Конституції України : «Здійснення цих прав може бути обмежене законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення, для захисту репутації або прав інших людей, для запобігання розголошенню інформації, одержаної конфіденційно, або для підтримання авторитету і неупередженості правосуддя».

Тобто усі зазначені обмеження можна поділити на такі, які покликані захищати: а) суспільні інтереси; б) інші права осіб; в) авторитет і безсторонність суду[3].

Вказані обмежувальні положення мають досить широкий характер. Для того, щоб запобігти їх зловживанням з боку держав, Європейська комісія з прав людини встановила правило чіткого витлумачення положення, яке сформульоване у справі «Санді Таймс».

Обмеження прав на свободу вираження поглядів здійснюється відповідно до наступних вимог:

- Обмеження можливе лише у випадках, передбачених законом. Так, дії і заходи держави визнаються законними, коли вони відповідають вимогам доступності і передбачуваності, а також здійснені у законних цілях.
- Обмеження є необхідним у демократичному суспільстві. Щодо даного поняття Європейська комісія з прав людини надає державі певні дискреційні повноваження, залишаючи за собою право контролювати межі розсуду. Європейська комісія з прав людини вказує, що поняття «демократичне суспільство» охоплює такі ідеї, як плюралізм, терпимість і відкритість. Європейська комісія з прав людини також дала визначення терміну «необхідний»: такий, що не є синонімом слова «обов'язковий» та не може широко тлумачитись як слова «припустимий», «звичайний», «корисний», «розумний» або «доцільний». Для того, щоб бути необхідним, обмеження не повинно бути обов'язковим. Має бути продемонстрована загальна соціальна потреба, обмеження має бути пропорційним до переслідуваної законної мети, а причини для обґрунтування обмеження мають бути доречними та достатніми[1].

- Обмеження мають відповідати цілям, які передбачені нормами міжнародного права. Тобто відповідно до міжнародних стандартів існують наступні види обмеження прав на свободу вираження поглядами.

Таким чином, принцип свободи слова є засадничим у розбудові демократичної держави. Проте ми повинні розуміти, що демократія – це не всюдозволеність телебачення і радіо, прикрита гаслами плюралізму думок, ідеологій, релігій, світоглядів, а розумні межі і форми державного втручання у діяльність засобів масової інформації. Основним регулятором цих відносин має бути закон і заснований на його фундаменті контроль і нагляд з боку повноважених державних органів.

Науковий керівник: д. ю. н., професор Кагановська Тетяна Євгеніївна

Список літератури:

1. Европейский суд по правам человека. Избранные решения. В 2 т. - М.: Норма, 2000. – С. 198-231.
2. Конституции государств Европейского Союза / Под общ.ред. Л. А. Окунькова. – М. : Издательская группа НОРМА –ИНФРА М, 1999. – С.685.
3. Міжнародно-правовий механізм захисту прав людини: Навч.-метод. посіб. до вивч. спецкурсу / Чернів. нац. ун-т ім. Ю.Федьковича; Уклад. Якимчук П.Я. - Чернівці, 2003. - С. 61.
4. Посібник з питань свободи вираження / [пер. з англ. К. Лаба]. – К. : IREX Про-Медіа Україна, 1999. – С.95.
5. Щербак Н.М. Правові аспекти державного регулювання інформаційною сферою (з вітчизняного історичного досвіду). / Н.М.Щербак // Закарпатські правові читання. Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції студентів та аспірантів, 28 – 30 квітня 2009 р. / За заг. ред. проф. Ф.Г. Ващука та доц. П.А.Трачука. – Ужгород, 2009. – С. 71-74.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ

Кагановська Тетяна Євгеніївна
доктор юридичних наук, професор,
декан юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна,
Заслужений юрист України

Існують сфери життєдіяльності з «підвищеною мовною відповідальністю» (Ю. Рождественський), де мовна діяльність стає найважливішим інструментом діяльності. Це твердження є справедливим і стосується спілкування на державній службі. Діяльність державного службовця вимагає від нього не лише професійної майстерності, а й уміння усного і писемного спілкування, передбачає широку мовленнєву практику, потребує точного вираження понять і категорій у різних сферах державного управління. То ж для державних службовців важливою складовою професійної підготовки є комунікативна компетенція. Комунікативна компетентність державного службовця – об'єкт міждисциплінарних досліджень, її визначення диктуються базовими науками, в межах яких відбуваються дослідження – психологією, соціологією, лінгвістикою, державним управлінням.

Різні аспекти цієї проблеми відображено в працях Ю.В. Рождественського, І.А. Стерніна, М.М. Єговцевої та ін; у системі вузівської підготовки державних службовців відомі праці О.А. Астаф'євої, Л.Д. Чайнової та ін.

Державний службовець під час службової діяльності виступає в різних комунікативних ролях: веде ділове листування, складає законопроекти, проекти постанов, договори й угоди, спілкується з іншими державними службовцями та громадянами різного рівня культури, тобто його діяльність носить комунікативний характер. Це передбачає наявність професійно значущих комунікативних умінь і навичок здійснювати соціальну взаємодію, які забезпечують результативність та ефективність вирішення професійних завдань, встановлювати адекватні міжособистісні та конвенціональні (умовні) відносини в різних ситуаціях.

Комунікація для державних службовців має вирішальне значення. Як показує практика, до 80% їхнього часу витрачається на міжособистісні контакти. По мірі віддалення від верхівки організації частка часу, що витрачається на комунікацію, зменшується.

Державний службовець значну частину свого часу витрачає на роботу з інформацією та здійснення комунікацій. Комунікація – головна умова на шляху досягнення результату.

Сучасний державний службовець, працюючи над розширенням своєї комунікативної компетентності, повинен: уміти формулювати цілі службового і неформального спілкування; організовувати процес спілкування і вміти управляти ним (застосовуючи різні тактичні прийоми, не забуваючи про стратегічну лінію); володіти технікою мовлення, знати мовленнєвий етикет і вміло його використовувати; уміти ставити запитання і конкретно та коректно відповідати на них; уміти вести бесіду, співбесіду, ділову розмову, полеміку, дискусію, діалог, ділові переговори, наради тощо; уміти аналізувати конфліктні ситуації, конфронтації, що виникають у сфері службових відносин, та вибирати найефективніші методики їх розв’язання; володіти прийомами переконання, навіювання, критики; розуміти «мову невербальних сигналів» у поведінці своїх комунікативних партнерів і відповідно реагувати на неї; знати діловий етикет і вміти його використовувати; уміти здійснювати психотерапію, знімати стрес, адаптуватись до певних умов.

Таким чином, комунікативна компетентність – це збірна характеристика державного службовця, яка складається з таких компонентів: *мовна компетентність* (тут і далі курсив наш – Т.К.) – це сума систематизованих знань норм і правил літературної мови, за якими будуються правильні мовні конструкції та повідомлення за фахом; *мовленнєва компетентність* – це система умінь і навичок використання знань під час фахового спілкування для передавання певної інформації; *лексична компетентність* – володіння необхідним запасом слів; *культурна компетентність* – орієнтування у базових елементах культури, традиціях, звичаях, притаманних середовищу, в якому мовець здійснює комунікацію; *уміння користуватися правилами і моделями спілкування, проектувати ситуації комунікації, обирати відповідний арсенал прийомів і стилів спілкування, вирішувати конфліктні ситуації; розуміти світобудову; володіти моделями вербальної і невербальної поведінки, спрямованими на переконання і спонукання до дій; вміти реалізовувати комунікативні наміри* тощо.

Таким чином, комунікативна професійно орієнтована компетенція – це «система знань, умінь і навичок, потрібних для ефективного спілкування»; спосіб професійного бачення ситуації комунікації, володіння усталеними у певному соціокультурному середовищі стратегіями і тактиками комунікативної діяльності та технологіями комунікативного лідерства; представницькими комунікативними характеристиками. Отже, професійна комунікативна компетенція репрезентує професійні знання, вміння та навички

спілкування.

У процесі формування комунікативної компетенції основним завданням є формування особистих і професійних комунікативних якостей майбутніх держслужбовців і формування відповідних умінь і навичок, необхідних для компетентного спілкування, до шляхів підвищення яких варто віднести: навчання технікам ведення суперечки, бесід, монологу, діалогу; формування умінь використовувати різні прийоми красномовства (лінгвістичний курс «Риторика»), засвоєння фахової термінології («Етика ділового спілкування», «Термінологія фаху»), набуття практичних навичок щодо вирішення проблемних питань у сфері професійної діяльності та формування власного професійно-мовленнєвого іміджу державних службовців («Культура професійного мовлення»).

Крім того, на вдосконалення мовленнєвої підготовки державних службовців у навчальних закладах має бути спрямовано заходи, визначені державними документами, такими як «Національна стратегія розвитку освіти в Україні», «Національна доктрина розвитку освіти», Закон України «Про засади державної мовної політики».

Також нарешті має набути чинності нова редакція Закону України «Про державну службу», окремо має бути затверджено «Кодекс поведінки державних службовців», який визначить комплекс вимог до державних службовців, зокрема й щодо комунікативної компетентності, стандартів та норм поведінки і етики державних службовців, гарантій їх дотримання і відповідальності за їх порушення. Також варто під час проведення іспиту кандидатів на заміщення вакантних посад державних службовців до екзаменаційного білета включати окрім питань на перевірку знань Конституції України, Закону України «Про державну службу», законодавства про запобігання та протидії корупції, законодавства з урахуванням специфіки функціональних повноважень органу державної служби питання на перевірку знання державної мови та виявлення рівня мовно-мовленнєвої (комунікативної) компетенції майбутнього державного службовця.

Складаючи «Посадові інструкції державних службовців», розділ Загальні положення, у якому зазвичай зазначається інформація до кваліфікаційних вимог (рівень освітньої підготовки, рівень кваліфікації, фах, необхідний стаж роботи за фахом, відповідний стаж державної служби, інші вимоги) та вимог до спеціальних знань і навичок (зазначається, що працівник повинен вміти працювати на комп'ютері та знати програмні засоби, знати законодавство з питань охорони праці, правила техніки безпеки та пожежної безпеки, гігієни праці) тощо розширити конкретними вимогами до виявлення рівня мовно-мовленнєвої (комунікативної) компетентності державного службовця.

THE PROBLEM OF CHILDREN RIGHTS PROTECTION IN GERMANY

ЗАХИСТ ПРАВ ДІТЕЙ У НІМЕЧЧИНІ

Казарян Карина Грачівна

студент II курсу факультету прокуратури та слідства,
Криворізького факультету Одеської юридичної академії

E-mail: ms.karino4ka7777@mail.ru

Key words: Germany, parents, children's, sexual crimes, sex education.

Ключові слова: Німеччина, батьки, діти, сексуальні злочини, статеве виховання.

Germany is working internationally for the enforcement of children's rights. The protection of children's rights in Germany is, of course, also an area of focus for human rights policy. Germany has generous systems of health care and social welfare that benefit all citizens and long-term residents, while being less generous for new immigrants.

In Germany the parents are primarily responsible for raising their children, yet governmental policy protects and supports children and youth in various ways to promote their personal and social development and to assure that they will find their place in the world when they are adults. These goals are accomplished through protective legislation and various forms of assistance. In these efforts, the Federal Government often takes the lead in cooperative programs with the states and non-profit organizations.

Germany - a democratic, social, legal state. First of all, in Germany, serious approach to the protection of children's rights: their rights they learn more desks in the garden. The fact that the child can apply for their parents to court is no longer a joke, but a reality. One of the rules, violation of which German parents can be punished, it is prohibited to beat, punish and hurt children. But despite all the prosperity that surrounds children for help to psychologists drawn more and more parents. They are worried about seclusion and unsociable.

The situation in Germany, in terms of "civil society" and children's rights, raises serious concerns. Meanwhile, the UN considers the situation of children's rights in Germany unsatisfactory.

In Germany, there is a problem that children are taught to force sexual relations in the kindergarten. Sex education is compulsory in Germany since kindergarten. There is a specific program, there are textbooks, prepared by experts for games. For example, the game "a doctor". Examined special dolls, as well as there is a demonstration on his own body.

Just Studies conducted by the German Youth Institute (Deutschen Jugendinstitut), have shown that children and young people each time more sexual abuse carried out with respect to their

peers. Young people from 14 to 16 years of life commit sexual crimes against children! And all this - the consequences of mandatory training sessions for young still in kindergarten.

Germany - the only country in Europe where home schooling is prohibited. There was a loud case of 2006, Platt family. They taught the children at home, protested against the sex education program. After that, the police broke into their home, the mother was arrested, but his father managed to escape with the children in Austria.

But why did sex education included for preschoolers? People in Germany refer to anthropology: children - sexual beings from birth, and need reassurance and sexual rights to it. Both parents and teachers should support this, because sexual activity a child from the age of the baby is a sign of healthy psychosexual development.

In Germany, a few brave families thought it was stupid and even sue the European Court of Human Rights. All claims for exemption from parents imposed sex education classes rejected, even those who were motivated by faith and conviction. When parents in such cases, and such cases have been several over the past decade, tried not to send their children to school, they were punished by fines, there were also cases of deprivation of the rights of child custody and punishment of restraint of liberty.

For example, for the age group from birth to 4 years of education should be based around the question "My body belongs to me"

Children from 4 to 6 years of age and must ponder the question of "same-sex relationships. Different concepts of the family". Children up to 9 years should already know all about relationships. Up to 15 years teens already know what the gender policy and biological gender.

Textbooks on sex education for kindergarten and elementary school approved not only the Ministry of education and health, but also the Catholic Church in Germany.

In my view, society such as Germany, which is already in a steep dive, deteriorate. This has happened in other nation unconditionally. To do this, there are various reasons, and the dynamics are the same as the deviation of the moral law of the universe leads to a radical evil. The German state intervention in family life, a new level of self-destruction.

To avoid this degradation in Germany, it is necessary first of all: to remove this item from school, and especially of the kindergartens. And in - Secondly need to impose sanctions in relation to those who engaged in the subject of teaching.

But in spite of this problem, Germany has an effective legal framework for protecting the young and promoting their welfare.

Науковий керівник: старший викладач кафедри гуманітарних та соціо-економічних наук Дробчак Алла Леонідівна

List of literature:

1. Constitution of Germany
2. Universal Declaration of Human Rights
3. <http://rus.delfi.lv/news/daily/latvia/gde-detstvo-schastlivee-kak-otnosyatsya-k-detyam-v-10-stranah-mira.d?id=43366269&page=6>

ВИМОГИ ДО ЮРИДИЧНИХ ФАКТІВ ЯК ПІДСТАВИ ВИНИКНЕННЯ ПРАВОВИХ ВІДНОСИН

Кайван Ганна Андріївна
студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна
E-mail: kaivan231091@yandex.ua

Юридичні факти – це конкретні життєві обставини (події, явища) реальної дійсності, які породжують передбачені нормами права правові наслідки [1, с. 69]. Юридичні факти, як підстава виникнення правових офіційних відносин, мають відповідати певним вимогам. Розглянемо їх зміст.

За своїм соціальним змістом *юридичний факт у першу чергу має адекватно відображати соціальну ситуацію*. Це головна вимога до юридичних фактів і саме в цьому полягає сутність їх ідентифікаційної функції. Вони повинні точно означити соціальну ситуацію, забезпечити її фіксацію в правовому регулюванні. Тобто юридичні факти виступають в ролі своєрідних оціночних критеріїв, які свідчать про наявність соціально-юридичної обставини. Інша вимога до юридичних фактів полягає в тому, що за їх допомогою розмежовуються (визначаються) межі ситуації, які дозволяють відмежувати її від інших схожих обставин.

Другою вимогою, яку має відповідати юридичний факт є *стабільність його соціального змісту*. Нестійкі, схильні до внутрішніх змін обставини лише у виключних випадках можуть використовуватися в якості юридичних фактів. Наприклад, недостатньо стійким виявився такий юридичний факт, як середній бал з атестату зрілості, що враховувався при вступі до вузу. Після введення цього показника з року в рік спостерігалось зростання середнього бала в атестатах, що не завжди відповідало справжньому підвищенню якості знань. Використання подібних юридичних фактів може суттєво деформувати або знизити ефективність правового регулювання.

Юридичні факти повинні бути адаптивними, тобто мати властивість «пристосовуватися» до ситуацій, які постійно змінюються. Ця вимога не суперечить іншій вимозі – надійності юридичного факту. Використання такої властивості юридичних фактів дозволяє уникнути змін законодавства під час стрімких змін економічної ситуації в країні.

Важливою вимогою до юридичного факту є також його **доказовість**. Доказовий факт означає допоміжний, посередній доказ, на підставі якого суддя може зробити за його допомогою висновок про той чи інший факт, що мав місце при розгляді ситуації за допомогою життєвого досвіду і певних логічних міркувань.

Важливим є також така вимога як **рівень переконаності** (впевненості,) **юридичних фактів**. Точніше кажучи, йдеться про питання вірогідності того, що певний (безпосередньо важливий для того, щоб встановити наявність певної ознаки юридичного складу) факт має чи мав місце, а отже чи мусить суд базувати на ньому своє рішення. Право може вимагати певного (не обов'язково стовідсоткового) **рівня імовірності**. Але тут постає з особливою актуальністю властиве праву питання справедливості. Адже виглядатиме грубою несправедливістю, якщо без належного і стовідсоткового доведення або й просто лише за підозрою призначити комусь кримінальне покарання. Лише у такому провадженні, яке (як, наприклад, цивільний процес) служить гарантуванню індивідуальних інтересів, а відтак значною мірою належить до диспозиції (правом, яким можна скористатись або й ні) сторін, можна відступити від вище зазначеного правила і дозволити судді вважати ті чи інші факти такими, що мають місце, без глибокої перевірки. Це, наприклад, можна допускати в межах цивільного процесу, якщо ту чи іншу обставину стверджують або з нею погоджуються обидві сторони (і позивач, і відповідач). Слід зазначити, що цивільне процесуальне законодавство України дещо вужче реалізує принцип диспозитивності. Так, відповідно до цивільно-процесуального законодавства України визнання однією стороною факту, наведеного іншою стороною, не є достатньою підставою для визнання його судом. Очевидно, принципи, на яких побудоване цивільне процесуальне право України, дещо відрізняються від кримінального процесуального права.

Іншою важливою вимогою до фактичного складу юридичного факту можна назвати **цілісність системи життєвих обставин**. Як і у кожній системі, елементи фактичного складу знаходяться у взаємозв'язку і взаємозалежності. Причому кінцевий ефект (конкретний правовий наслідок) є результатом фактичного складу у цілому – всього комплексу фактів [2, с. 36].

Підсумовуючи, вище викладене підкреслимо, що кожен новий юридичний факт має органічно вписуватися до всієї системи правового регулювання. Запорукою цього є його відповідність конкретним соціально обумовленим вимогам і їх передбачуваність діючим законодавством.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Передерій Олександр Сергійович

Література:

1. Теорія держави та права: навчальний посібник / [А.М. Колодій, В.В. Копейчиков, С.Л. Лисенков та ін.] — К.: «Юрінформ», 1995.— 185 с.
2. Проблемы общей теории государства и права / [Варламова Н.В., Лазарев В.В., Мальцев Г.В. и др.]; Под ред. В.С. Нерсисянца. — М.: Норма - инфра, 2002, — 832 с.

КАТЕГОРІЯ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ У ЮРИДИЧНІЙ НАУЦІ

Калєніченко Л.І.

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри теорії та історії держави і права
Харківського національного
університету внутрішніх справ

Сучасний етап розвитку суспільства характеризується загостренням проблем людства, інтенсивними глобальними процесами у сфері економіки, фінансів, політики та культури.

Масштабні цивілізаційні процеси, котрі характерні для українського суспільства, мають як позитивні, так і негативні прояви. Так, приміром, поряд із стрімким зростанням виробничих сил у глобальній економіці, зростає кількість бідних, а отже, і правопорушників. Такого роду зміни, з однієї сторони, сприяють вихованню у членів суспільства почуття відповідальності за долю всього людства; а з іншої, - сприяють виникненню усвідомлення того, що у сучасних реаліях існують безкарні ситуації, коли до відповідальності притягнути нікого.

У зв'язку з зазначеним, однією із актуальних проблем сучасного українського суспільства є проблема соціальної (суспільної та особистої) відповідальності.

Огляд юридичної наукової літератури свідчить про те, що немає єдиної точки зору щодо змісту та сутності поняття «соціальна відповідальність».

Р.Л. Хачатуров та Р.Г. Ягутян під соціальною відповідальністю пропорнують розуміти «дотримання суб'єктами суспільних відносин вимог соціальних норм, а у випадках безвідповідальної поведінки, яка не відповідає приписам цих норм і порушує суспільний порядок, притерпіння винною особою позбавлень особистого чи майнового характеру» [1, с. 14].

Слід окремо відмітити, що зазначене поняття соціальної відповідальності характеризує її як з позитивної, так і з негативної сторони.

Крім того, дане визначення дає підстави стверджувати, що зміст позитивної відповідальності полягає у реалізації суб'єктом суспільних відносин вимог соціальних норм. Тобто позитивна юридична відповідальність має форму соціально-корисної поведінки. Саме через діяння особи виражається її ставлення до встановлених соціальних норм, правил. «Позитивна відповідальність проявляється як обов'язок, зобов'язання суб'єкта діяти відповідно до вимог соціальних норм» [1, с. 14].

А. Шобуров розглядає соціальну відповідальність як вольове соціально зумовлене ставлення суб'єкта до панівних у суспільстві норм і цінностей, що виражаються в обранні суспільно значущого варіанта поведінки і його активної реалізації [2, с. 68]. Автор не розрізняє позитивний і негативний аспект (сторони) соціальної відповідальності.

На думку Є.М. Мануйлова, соціальна відповідальність на особистому рівні стикається з правом. Вона є правовою та державно-управлінською категорією, що відображає ціннісно-правовий аспект суспільних відносин. Крім того, автор вважає, що соціальна відповідальність є універсальним поняттям для усіх типів поведінки. Водночас залежно від обставин мотиви відповідальної діяльності можуть бути різними [3, с. 5].

З огляду на зазначене, маємо підстави підкреслити, що Є.М. Мануйлов звужує зміст поняття «соціальна відповідальність» до правової відповідальності, визнає її державно-управлінською категорією. Тобто, на думку вченого, зміст дефініції «соціальна відповідальність» тісно пов'язаний зі змістом визначення «юридична відповідальність».

На відміну від Є.М. Мануйлова, А.Ф. Плахотний поняття соціальної відповідальності тлумачить широко. Автор не відокремлює дефініцію соціальної відповідальності від відповідальності взагалі.

Соціальна відповідальність, на думку А.Ф. Плахотного, – це соціальний механізм контролю, користуючись яким суспільство забезпечує узгодження особистих і суспільних інтересів, спрямовує поведінку людей у необхідне, суспільно корисне русло [4, с. 74].

Автор вважає, що поняття відповідальності об'єднує дві форми, два різновиди відповідальності: 1) відповідальність як реакція (система відповідей) суспільства на поведінку індивіда (суспільна відповідальність); 2) відповідальність як система відповідей індивіда, особи на вимоги суспільства (особиста відповідальність) [5, с. 46].

На думку А.Ф. Плахотного, між суспільством та індивідом існує нерозривний зв'язок. Вчений зазначає, що не лише суспільство несе відповідальність перед особою, а й особа відповідає перед суспільством. З однієї сторони, суспільство покладає на індивіда вимоги здійснювати соціально корисні вчинки, а з іншої, - воно також повинно створювати умови для суб'єкта у реалізації ним своїх прав, обов'язків і несе за це відповідальність.

На підставі аналізу значного масиву наукових робіт Д.А. Липинський визначає соціальну відповідальність як «діалектичний взаємозв'язок між особою та суспільством, який характеризується взаємними правами та обов'язками з приводу дотримання і виконання приписів соціальних норм, що тягне за собою схвалення та заохочення, а у випадках безвідповідальної поведінки, яка не відповідає приписам цих норм, - обов'язок притерпіти несприятливі наслідки і їх притерпіння» [6, с. 22]. Вчений-правознавець стверджує, що соціальна відповідальність єдина, проте має різні форми реалізації. Це відповідальність як за минулу, так і за майбутню поведінку [6, с. 22].

Звернімо окремо увагу на те, що у сучасній науковій юридичній літературі деякі вчені під соціальною відповідальністю розуміють корпоративну соціальну відповідальність або соціальну відповідальність бізнесу.

На думку Ф. Котлера, «корпоративна соціальна відповідальність – це вільний вибір компанії на користь підвищення добробуту суспільства, впроваджуючи підходи бізнесу та виділяти відповідні корпоративні ресурси» [7].

Соціальна відповідальність бізнесу, на думку Н.А. Ткаченка, є відповідальністю компанії (фірми) перед усіма фізичними і юридичними особами, з якими вона має справу у процесі діяльності, і перед суспільством загалом [8, с. 128]. Тобто вчений-правознавець звужує зміст поняття соціальної відповідальності до корпоративної відповідальності. Під якою пропонує розуміти обов'язок кооперації, фірми відповідати за вчинені дії перед членами кооперації, суспільством в цілому.

Отже, враховуючи вищевикладене маємо підстави: зазначити, що у юридичній науковій літературі немає єдиної позиції щодо сутності та змісту поняття «соціальна відповідальність». Серед сукупності точок зору щодо категорії соціальна відповідальність умовно можна виокремити три основні підходи до розуміння сутності останньої.

Перший підхід, на нашу думку, слід репрезентувати як «широке» розуміння соціальної відповідальності.

Прихильники цього підходу під соціальною відповідальністю розуміють соціальний механізм контролю, за допомогою якого суспільство існує у злагоді. При цьому, на їх думку, соціальна відповідальність має дуалістичний характер, з однієї сторони, на терезах правопорядку «лежить» соціальна відповідальність соціуму (суспільства), а з іншої, - соціальна відповідальність особистості.

Другий підхід припускає розуміння соціальної відповідальності як ставлення суб'єкта до норм суспільства (соціальних норм). При цьому прихильники даного підходу визначають, що саме характер ставлення індивіда до вимог норм соціуму визначає суспільну корисність або протиправність його майбутньої поведінки.

Третій підхід робить наголос на тому, що соціальна відповідальність є кооперативною відповідальністю, відповідальністю фірм, кооперацій, організацій за свої рішення, дії перед суспільством і своїми членами.

Тобто прихильники даного підходу вважають, що соціальна відповідальність – це відповідальність лише корпорацій, організацій, фірм, а не соціуму перед індивідом.

Література:

1. Хачатуров Р.Л. Юридическая ответственность / Р.Л. Хачатуров, Р.Г. Ягутян. – Тольяти, 1995. – 126 с.
2. Шабуров А. В. Социальная ответственность личности и уголовное право / А.В. Шабуров // Вопр. совершенствования уголовно-правовых норм на современном этапе: межвуз. сб. науч. тр. – Свердловск, 1986. – С. 68–76.
3. Мануйлов Є.М. Соціальна відповідальність особистості у правовій державі / Є.М. Мануйлов // Вісник Національного університету «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого» – № 4 (18). – 2013. – С. 3–8.
4. Плахотный А.Ф. Проблемы социальной ответственности / А.Ф. Плахотный. – К. : Вища шк., 1981. – 191 с.
5. Плахотный А.Ф. Свобода и ответственность (социальный аспект) / Плахотный А.Ф. – Харьков: Изд-во Харьковского ун-та, 1972. – 158 с.
6. Липинский Д.А. Общая теория юридической ответственности: дис. ... доктора юрид. наук : 12.00.01 / Липинский Д.А. – Саратов, 2004. – 46 с.
7. Котлер Ф. Корпоративна соціальна відповідальність. Як зробити якомога більше добра для вашої компанії та суспільства / Ф. Котлер, Н. Лі. – К.: Агенція „Стандарт”, 2005. – 302 с.
8. Ткаченко Н.О. Аналіз визначення поняття «соціальна відповідальність» та його інтегроване розуміння у фармації / Н.О. Ткаченко // Запорожский медицинский журнал. – №3 (78). – 2013. – С. 125–128.

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В ОРГАНАХ ВНУТРІШНІХ СПРАВ В УКРАЇНІ

Калмикова Оксана Олександрівна
студентка V курсу юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна
E-mail: syhachka2010@yandex.ru

Ключові слова: корупція, органи внутрішніх справ, адміністративно-правовий механізм протидії корупції, антикорупційні заходи, корупційні прояви.

Становлення України як незалежної, демократичної держави, формування в ній реально діючих інститутів державного управління, побудова громадянського суспільства неможливі без вивчення процесів, що відбуваються у всіх сферах її суспільного життя. Одним із таких соціальних явищ, яке потребує ретельного дослідження та аналізу, є корупція, що набуває ознак системності, та поширює свій негативний вплив на всі сфери людського життя, укорінюючись у суспільстві як протиправний засіб досягнення певних цілей та суспільних благ для окремих індивідів та груп у цілому.

Прояви корупції на даному етапі розвитку нашої країни спостерігаються все частіше, охоплюють більші масштаби і набувають великих розмірів. Зважаючи на вищезазначене, у сфері протидії корупції в Україні зроблено досить багато, зокрема прийнято спеціальний антикорупційний закон та низку інших законодавчих актів антикорупційного спрямування, схвалено Концепцію боротьби з корупцією, розроблено спеціальну антикорупційну програму, проголошено курс на посилення протидії цьому явищу, запроваджено систематичне проведення організаційних заходів за участю керівників правоохоронних та інших державних органів з питань протидії корупції тощо [2; с. 185]. Однак, ці та інші заходи, що здійснюються в державі та суспільстві, поки що не мали відчутних позитивних результатів і до сьогоднішнього моменту не можуть продемонструвати помітних результатів у подоланні та викорінненні корупції з повсякденного життя.

Під поняттям «корупція» (від лат. corrumpere — псувати) розуміється протиправна діяльність, яка полягає у використанні службовими особами їх прав і посадових можливостей для особистого збагачення; підкупність і продажність громадських і політичних діячів [5].

Корупцію можливо класифікувати за багатьма критеріями: за типами взаємодіючих суб'єктів (громадяни і дрібні службовці, фірми і чиновники, нація і політичне керівництво);

за типом вигоди (отримання прибутку або зменшення витрат); за спрямованістю (внутрішня і зовнішня); за способом взаємодії суб'єктів, ступенем централізації, передбаченістю тощо [3].

Безпосередньому осмисленню корупції як соціального, економічного, політичного, правового явища присвячено праці відомих учених В.Б. Авер'янова, О.М. Бандурки, Ю. Бауліна, Д. М. Бахрака, Ю. П. Битяка, В. К. Колпакова, А.Т. Комзюка, Є.В. Курінного, Д.М. Лук'янця, О.Г. Кальмана, Є.В. Немержицького, М.І. Мельника, В.В. Сташиса, А.О. Селіванова, С.Г. Стеценко, О.В. Ткаченко, С.А. Шалгунової, які внесли помітний внесок у вирішенні цієї проблематики, проте, на жаль, даний феномен залишається досить поширеним і потребує розроблення механізму активної протидії.

Однією із форм прояву корупції, яка негативно впливає на результати боротьби із злочинністю, створює перешкоди для нормального функціонування державного апарату, загрожує подальшому розвитку правової, економічної, політичної та інших сфер суспільного життя, порушуючи основоположний принцип кожної держави (верховенство права) та зменшуючи віру в поняття «справедливості», є корупція в органах внутрішніх справ (далі – ОВС).

Корупційні прояви серед правоохоронців негативно сприймаються суспільством, що підриває імідж міліції серед громадян та зменшує кількість осіб, які вірять у спроможність захисту їх від злочинності та гарантуванню їх прав і свобод органами внутрішніх справ. Факти корупції всередині правоохоронних органів особливо вражають суспільство і громадськість, знижуючи авторитет вищезазначених органів та зменшуючи довіру до всієї системи державної влади. Корупція в ОВС негативно впливає на результати боротьби зі злочинністю. Вона є тим фактором, який сприяє уникненню злочинців від відповідальності, а також є основою для порушення самими співробітниками ОВС службової дисципліни, що регламентується Законом України «Про дисциплінарний статут ОВС України», та принципу законності, гарантованого Конституцією України.

Головними передумовами існування корупції в ОВС і в державі в цілому є криза всього суспільства, яка спотворює суспільні відносини в державі, пріоритетом яких стала гонитва більшості громадян за легкою наживою, збагаченням, що супроводжується нехтуванням моральних цінностей, нестабільність політичної ситуації, яка призводить до частих змін керівництва державних установ різного рівня, постійні кризові явища, які пов'язані з економічними процесами в державі і значною мірою позначаються на рівні життя пересічних громадян України (вищеназвані передумови можна віднести до загальних), а

також існують спеціальні передумови, котрі стосуються безпосередньо виконання покладених на співробітників ОВС функцій і проходження служби [6].

Існування даного явища серед працівників правоохоронного відомства не може залишитися не поміченим і не внести жодних змін у суспільство. Ці зміни носять дестабілізуючий характер, а саме: перешкоджають нормальному функціонуванню органів влади та державного управління; стоять на заваді нормальному функціонуванню правоохоронної системи держави та заважають ефективній роботі; порушують встановлений порядок здійснення повноважень співробітниками органів внутрішніх справ; надають незаконні привілеї особам, які не мають права на їх отримання, підпорядковують діяльність окремих співробітників їхнім особистим інтересам; підривають засади правової держави, перешкоджають побудові громадянського суспільства в цілому [8]. Варто також зазначити, що фізичні особи, які одного разу вже стикалися з корупцією на своєму шляху, у разі порушення їхніх прав та інтересів не звертаються до міліції за допомогою, а вдаються до пошуків інших шляхів та засобів для відновлення порушених прав, серед яких – вчинення правопорушення чи, навіть, злочину, що в свою чергу призводить до поширення правового нігілізму.

Аналізуючи негативний вплив корупції, у загальному контексті характерною та узагальнюючою є думка М.І. Мельника про те, що корупція є одним із основних чинників роздвоєння суспільства, умовно кажучи, на офіційне і неофіційне. Унаслідок цього в рамках суспільства паралельно співіснують дві соціальні підсистеми: одна з них базується на правових та моральних засадах, інша – на використанні протиправних засобів, таких як підкуп, неправомірне надання пільг та переваг тощо [4, с.47;79].

Складність даного явища потребує розроблення механізму протидії корупції. Оперування терміном «протидія» є більш доцільним, ніж боротьба, не зважаючи на те, що «боротьба» використовується у назві спеціалізованого законодавчого акту, оскільки кінцевим результатом будь-якої боротьби є перемога явища, проти якого вона здійснювалася, натомість загальновизнаним серед науковців є той факт, що побороти злочинність, зокрема і корупцію, яка є сукупністю різних правопорушень, зокрема і злочинних, неможливо, і навпаки – протидія не передбачає в результаті обов'язкової перемоги або чиєїсь поразки [1].

Одним із напрямків протидії корупції є здатність суб'єктів боротьби з цим явищем виявляти факти корупційних діянь з подальшим притягненням винних осіб до юридичної відповідальності. Така діяльність потребує певних знань, пов'язаних із юридичною

кваліфікацією діянь, які підпадають під ознаки корупції, а також практичних навичок та умінь застосовувати передбачені законом заходи, метою яких є виявлення фактів корупційних діянь.

Систему державних органів, які здійснюють боротьбу корупцією, становлять: спеціально створені для боротьби з корупцією державні органи; державні органи, які беруть участь у боротьбі з корупцією у межах виконання покладених на них інших основних функцій; державні органи, на які покладається обов'язок сприяти спеціальним підрозділам по боротьбі з корупцією у межах виконання покладених на них основних функцій, пов'язаних із здійсненням контрольних та наглядових повноважень; органи, які здійснюють правозастосовчу функцію [8].

Визначаючи основні напрями боротьби з корупцією на сучасному етапі розвитку держави та суспільства треба, враховувати те, що корупція є наслідком, а не причиною негараздів у економічній, політичній та соціально-культурних сферах. Пошук ефективних шляхів подолання цього явища треба здійснювати на основі удосконалення законодавства та державного регулювання всіх сфер життя суспільства. Головні зусилля потрібно спрямувати на профілактику корупційних діянь з урахуванням вимог сьогодення та прогнозів на найближчу перспективу, усунення причин корупції в Україні, а також притягненні до відповідальності корупціонерів.

Адміністративно-правовий механізм протидії корупції - сукупність правових засобів, за допомогою яких здійснюється правове регулювання суспільних відносин у сфері адміністративного права, до якого входять органічні та функціональні складові частини [7, с. 64], тобто правове регулювання даного явища нормами адміністративного права, спрямоване для досягнення єдиної мети – зменшення і як наслідок – подолання в цілому корупції у всіх сферах суспільного життя.

Доцільно зазначити, що вчені, мають іноді розбіжності у поглядах на адміністративно-правові заходи боротьби з корупцією. Аналіз наявних у науковій літературі поглядів дає підстави зробити висновок, що основний акцент робиться на наступні групи адміністративно-правових заходів:

- Заходи адміністративного запобігання, що мають на меті не дозволити вчинити протиправний вчинок, та спрямовані на попередження та запобігання правопорушенням з ознаками корупції.
- Заходи адміністративного припинення призначені для того, щоб не дозволити розвинутися межах протиправної поведінки, запобігання настанню суспільно-небезпечних наслідків

- заходи адміністративної відповідальності за вчинення корупційних діянь та інших правопорушень з ознаками корупції;
- організаційно-правові заходи боротьби з корупцією, які доцільно поділити на: заходи організаційного характеру, які спрямовані на належне виконання службових обов'язків та поведінку посадових осіб, уповноважених на виконання функцій держави та заходи, які спрямовані на підвищення рівня правової культури громадян, несприйняття та осуду фактів корупції у суспільстві [8].

Антикорупційні заходи повинні охоплювати всі сфери діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави, поєднувати у собі ідею несприйняття громадянами корупції, як соціального явища, активної участі громадських організацій, а також підтримку держави та відповідальність за вирішення завдання подолання корупції.

Ефективність запровадження заходів протидії корупції серед співробітників органів внутрішніх справ залежатиме від системності та узгодженості цих заходів з іншими нормативно-правовими актами, які регулюють питання організації проходження служби в підрозділах органів внутрішніх справ.

Основними напрямками протидії корупції серед співробітників органів внутрішніх справ мають бути: удосконалення антикорупційного законодавства; формування в органах внутрішніх справ сучасного управлінського апарату; превенція корупції; удосконалення заходів щодо виявлення, розслідування, розгляд фактів корупційних діянь, а також притягнення винних осіб до передбаченої законом відповідальності за корупційні правопорушення у всіх випадках їх вчинення.

Науковий керівник: к. ю. н. Ростовська Карина Валеріївна

Література:

1. Белік В. О. Поняття та структура механізму адміністративно-правової протидії корупції прокуратурою України / В. О.Белік. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.pap.in.ua/3-2_2013/7/Bielik%20V.O..pdf
2. Кононенко С. Я. Шляхи вдосконалення боротьби з корупцією в ОВС України [Текст]/ С. Я. Кононенко // Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика): наук.–практ. Журнал / Координац. ком. по боротьбі з корупцією і організ. злочинністю при Президентові України, Міжвідом. н. – д. центр. – 2007. – N 17. – С. 185–193
3. Кундис В. Я. Корупція юридичне визначення та особливості / В. Я. Кундис. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zosh1.ucoz.ua/korupcija.swf>

4. Мельник М. І. Корупція - корозія влади (соціальна сутність, тенденції та наслідки, заходи протидії) [Текст]. – К. : Юридична думка, 2004. – 400 с.
5. Політова А. С. Поняття корупції: проблеми визначення / А. С. Політова. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://pap.in.ua/3-2_2013/8/Politova%20A.S..pdf
6. Савчук М. Передумови виникнення корупційних проявів серед співробітників органів внутрішніх справ / М. Савчук. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://visnyk.academy.gov.ua/wp-content/uploads/2013/11/2009-3-29.pdf>
7. Стеценко С. Г. Адміністративне право України : навч. Посібник [Текст] / Стеценко С. Г. – К. : Аттика, 2007. – 624 с.
8. Ткаченко О.В. Адміністративно-правові засади протидії корупції в органах внутрішніх справ / О. В. Ткаченко. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://adminpravo.com.ua/index.php/2010-04-13-14-05-13/81-2010-08-18-10-19-14/1206-24-.html>

ЩОДО ПОНЯТТЯ «КОНФЛІКТ ІНТЕРЕСІВ» НА ДЕРЖАВНІЙ СЛУЖБІ

Кім Катерина Володимирівна
кандидат психологічних наук, доцент
доцент каф. державно-правових дисциплін
ХНУ імені В.Н. Каразіна

Державний службовець, володіючи спеціальним правовим статусом, є одночасно виразником публічних інтересів держави, а також носієм своїх приватних інтересів. У процесі виконання державними службовцями своїх посадових обов'язків можуть виникати ситуації, які в узагальненому вигляді отримали назву «конфлікт інтересів», коли особиста зацікавленість державних службовців впливає або може вплинути на виконання ними своїх посадових обов'язків. При конфлікті інтересів страждають інтереси служби, а саме, виникає протиріччя між належним виконанням державним службовцем покладених на нього посадових (службових) обов'язків і особистими інтересами (корисливими цілями).

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про засади запобігання і протидії корупції» від 07.04.2011 року конфлікт інтересів – це суперечність між особистими майновими, немайновими інтересами особи чи близьких їй осіб та її службовими повноваженнями, наявність якої може вплинути на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, а також на вчинення чи невчинення дій під час виконання наданих їй службових повноважень.

Д.І. Дєдов, розглядаючи поняття «конфлікт інтересів», пов'язує його виникнення з відсутністю у людини свободи вибору і стверджує, що «навіть формально незалежні особи, якими ми всі є, в окремих випадках змушені встати перед вибором, і найчастіше цей вибір виявляється не на користь тих інтересів, які потребують правового захисту (публічних інтересів)» [1, с. 87].

М.Р. Гілязева вважає, що конфлікт інтересів є соціальним явищем, що характеризується сукупністю суб'єктивних і об'єктивних чинників, які в сумі можуть привести до виникнення інциденту. Ситуація з конфліктом інтересів – це інцидент, при якому взаємодію чиновника і пов'язаних з ним осіб визначають як асоціальну дію (бездіяльність) чиновника. Соціальні дії чиновника або / і громадянина з порушенням правових норм, закріплених у законодавстві, є підставою для визнання суспільно – небезпечного діяння як злочинного із залученням винних суб'єктів до відповідальності [2, с. 32].

На думку А.В. Соловйова, «специфічна ситуація», яку законодавець кваліфікує як «конфлікт інтересів», є дійсним або уявним порушення державним службовцем «внутрішньоорганізаційних» правил поведінки. Крім того, ця ситуація виникає у результаті антисоціального характеру навмисної або ненавмисної поведінки державного службовця. Сама ж поведінка індивідуума, що лежить в основі конфлікту, визначеного законодавцем як «конфлікт інтересів», входить до визначення соціального феномена, названого «корупцією» [3, с. 12].

На думку Т.В. Мілушевої, конфлікт інтересів у системі державної служби за своєю природою і змістом є більшою мірою моральною колізією державних інтересів та особистих інтересів особи, що заміщає відповідну посаду. На практиці дуже часто виникає вельми спокуслива для державного службовця ситуація, в якій його особисті та громадські інтереси перетинаються. Більше того, реалізація публічного інтересу «на свою користь», за своїм розсудом вимальовує для чиновника чималу матеріальну, політичну чи іншу вигоду [4, с. 7].

І. Свириденко вважає, що «корупція – негативний для суспільства результат конфлікту інтересів особи, наділеної посадовими (владними) повноваженнями. Конфлікт інтересів проявляється частіше, а, отже, схильність до корупції вища у людей з високим рівнем егоцентричної мотивації, які прагнуть до власної зручності, особистої вигоди, престижу. Такі люди сприймають себе як самоцінність, а ставлення до інших у них виключно споживацьке, як до засобу досягнення своїх цілей» [5].

Конфлікт інтересів не завжди призводить до корупції. Його можна запобігти на початковій стадії. Відповідно до ст. 16-1 Закону України «Про державну службу», у випадку

виникнення конфлікту інтересів під час виконання службових повноважень державний службовець зобов'язаний негайно доповісти про це своєму безпосередньому керівникові. Безпосередній керівник державного службовця зобов'язаний ужити всіх необхідних заходів, спрямованих на запобігання конфлікту інтересів, шляхом доручення виконання відповідного службового завдання іншому державному службовцю, особистого виконання службового завдання чи в інший спосіб, передбачений законодавством.

Згідно з наказом Головного управління Державної служби України від 4 серпня 2010 року № 214 «Про затвердження Загальних правил поведінки державного службовця» обставини, що можуть призвести до виникнення конфлікту інтересів, повинні бути усунуті до того, як державний службовець буде призначений на посаду.

Можна відзначити, що конфлікт інтересів і механізм його подолання на державній службі вимагає подальшої розробки і вивчення. Неприйняття необхідних заходів з вирішення конфлікту інтересів сприяє вчиненню корупційних правопорушень.

Список використаних джерел:

1. Дедов Д.И. Юридический метод: научное эссе. М.: «Волтерс Клувер», 2008. – 160 с.
2. Гилязева М.Р. Структура и сущность конфликта интересов на государственной гражданской (муниципальной) службе // Глобальный научный потенциал. – 2013. – № 8 (29). – С. 31–33.
3. Соловьев А.В. Конфликты на государственной службе: типология и управление. – М.: Изд-во «Альфа-Пресс», 2008. – 296 с.
4. Милушева Т.В. Конфликт интересов как фактор ограничения публичной власти: теоретико-правовой аспект // Вестник Поволжской академии государственной службы. – 2009. – № 1. – С. 4–11.
5. Свириденко И. Психология коррупции [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://innans.livejournal.com/15840.htm>.

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК ПОЗИТИВНОГО ТА ПРИРОДНОГО ПРАВА

Коваль Владислав Адольфович
студент-спеціаліст юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна
E-mail: vldkvll@gmail.com

Багаточисельні визначення концепцій права, які були сформовані з античних часів до теперішнього часу в межах юриспруденції, можна звести до двох основних доктрин:

природно-правової (або «моральна», «філософська», «юснатуралізм»), та юридичного позитивізму («нормативна», «легістская», «етатистська») [3, с. 4].

Під природним правом слід розуміти сукупність універсальних норм і принципів, що знаходяться в основі всіх правових систем світової цивілізації, та є найстарішою і найбільш поширеною серед правових доктрин і вбачає головне джерело правових норм у самій природі (речей, людини, суспільства), а не від волі законодавця. «Природне право - це правова форма вираження первинності і пріоритету природного над штучним в людських стосунках» [6, с. 153].

Під позитивним правом слід називати ті правові норми, які оформлені як система законодавства і підтримуються авторитетом і силою даної держави в конкретний історичний період.

Основні відмінності між двома правовими парадигмами полягають у наступному.

1. Природне право вважається похідним від природного порядку речей, тобто від устрою всесвіту і природи людини як розумної істоти, що є невід'ємною частиною світового порядку. Позитивне право - штучно створене, побудоване людьми, та оформлена державним впливом. Відповідно до цієї антитези природного та штучного, норми позитивного права можуть або максимально відповідати першопринципам природного порядку речей, або істотно розходитися з ними і навіть прямо суперечити їм.

2. Природне право виникає з моменту появи людської цивілізації та культури. Позитивне право виникає значно пізніше, одночасно з формуванням державності.

3. Природно-правові норми можуть мати не тільки юридичну оформленість, а й бути вираженими у вигляді неписаних звичаїв і традиціях, присутні в змісті релігійних і етичних вимог. Позитивно-правові норми практично завжди передбачають письмову фіксацію у вигляді формалізованих юридичних вимог.

4. Відповідно до природно-правових доктрин права людини на життя, свободу, власність, особисту безпеку вважаються належними йому споконвічно й безумовно; кожний уже самим фактом свого народження наділений цими правами і ніхто не має права зазіхати на них, віднімати їх у нього, вони є невідчужуваними. Згідно з позитивно-правовою логікою людина отримує свободи і права з рук держави, яка відміряє їх йому в тій мірі, в якій вважає за потрібне, і яке може не тільки давати права, але й віднімати їх у законослухняних громадян, якщо визнає це необхідним.

5. Природне право не тотожне з чинним законодавством. Воно передбачає релігійно-метафізичні та морально-етичні підстави, які надзвичайно розширюють і поглиблюють його

юридичний зміст, пов'язують його з багатьма цінностями світової культури. Позитивне право ототожнює себе з чинним законодавством і тому зберігає певну дистанційованість від культури як такої.

6. Норми і принципи природного права базуються на релігійних, філософських і етичних, а також деяких інших, засадах. Позитивне право демонстративно нехтує ними, воно спирається на волю держави і пронизане переконливістю в необхідному і достатньому характері такого виправдання.

7. Нормативно-ціннісною межею прагнень для природного права служить вища справедливість, що розуміється як універсальний ідеал, та відповідає корінним засадам світопорядку. Для позитивного права такою високою межею є інтереси держави [2, с.77].

Жоден з наведених підходів до права не є повним. Правова доктрина повинна охоплювати і закономірності правотворення, і місце право у всій суспільній системі, і межі дії. Має бути чітко визначені з'єднання норм і реальної людської життєдіяльності, звідси безперервний пошук інтеграційного підходу до права який зміг би об'єднати науково-практичні потенціали цих концепцій [5, с.92].

У сучасній теорії права серед таких підходів та концепцій можна виокремити такі дві групи:

1. Перша група розглядає взаємозв'язок природного і позитивного права у відношенні доповнюваності, комплементарності (Г.В. Мальцев [4, с.393-409], П.М.Рабінович [7, с.67-70] та ін.).

2. Друга група зорієнтована на той чи інший варіант інтегрування, синтезу природного й позитивного права (інтегративна юриспруденція Дж.Холла, Г.Дж.Бермана, концепції Р.Дворкіна, М.Вілле, П. А.Сорокіна; онтологічна герменевтика А. Кауфманна; концепція «внутрішньої моральності права» Л. Л. Фуллера, ідеї «природності позитивного права» й «позитивності природного права» Е.Л.Тінанта, «комунікативна теорія права» А. В. Полякова, «реалістичний позитивізм» Р. А. Ромашова, «формально-змістовні» підходи Є. М. Трубецкого, П. А. Оля, «природно-позитивне право» В.М.Шафірова та ін.).

Окремо слід назвати сучасні ідеї С.С.Алексєєва, В.А.Бачиніна та концепцію багаторівневої «правової реальності» С.І.Максимова, в яких присутні моменти як доповнюваності, так і синтезу природного й позитивного права [8, с. 64].

Також, у вітчизняній та сучасній російській літературі досить часто зустрічається юридико-нормативістська інтерпретація природного права як суб'єктивних державно-юридичних прав людини. У межах такого підходу існує тенденція, після декларування

особливої значущості прав людини як невідчужуваних та невідємних, надалі аналізувати їх як суб'єктивні юридичні права, на основі юридико-догматичного підходу.

За інтегративним підходом вважається що дія право відбувається не лише через правові норми, а й через реалізацію правових принципів, правової свідомості, правової діяльності.

Природно-правові цінності мають стати важливою характеристикою позитивних законів. Природне право, практично неісне без позитивного, а духовна основа, моральна сила і стабільність позитивного права коріняться в праві природному. Р. Лівшиц висловився, що якщо умовно уподібнити право живому організму, то позитивне право можна вважати тілом, а природне право – душею [1, с.108].

Таким чином, у сучасних умовах розвитку вітчизняної та зарубіжної науці, а також юридичної практики, гостро постає питання визначення взаємозв'язку та взаємодії позитивного та природного права з метою удосконалення чинного законодавства конкретних держав. Створення реальних передумов для втілення в життя принципів верховенства права, а також спрямування праворегулювання з метою прогресивного та поступального розвитку держави та суспільства.

Науковий керівник: к.ю.н Григоренко Євген Іванович

Список використаних джерел:

1. Байтин И.М. Сущность права. (Современное нормативное правопонимание на грани двух веков) /. - 2-е изд., доп. - М.: Право и государство, 2005. - 544 с.
2. Бачинин В.А. Антитеза естественного и позитивного права: философско-культурологический анализ / Бачинин В.А. // Общественные науки и современность. – 1999. – № 6. – с. 76-87.
3. Дубовицкий, В.Н. Правопонимание и источники права / В.Н. Дубовицкий // Веснік Гродзенскага дзяржаўнага універсітэта імя Янкі Купалы. Серыя 4. Правазнаўства. – 2008. – № 2 (70). – с. 3–8.
4. Мальцев Г.В. Понимание права. Подходы и проблемы /. - М.: Прометей, 1999. - 419 с.
5. Палеха Р.Р. От монистических концепций правопонимания к интегративным // Вестник воронежского института МВД России, №2, 2010. - с. 91-95
6. Проблемы общей теории права и государства. Учебник для вузов / Н.В. Варламова [и др.]; под ред. В.С. Нерсисянца. – М.: НОРМА, 2001. – 832 с.
7. Рабінович П.М. Праворозуміння «природне» та «легістське»: неминучість співіснування / Рабінович П.М. // Право України. – 2009. – № 3. – С .65-70.

8. Рабінович С.П. Взаємозв'язки природного та позитивного права: методологічні засади дослідження / С.П. Рабінович // Проблеми філософії права. — 2008-2009. — Т. VI-VII — С. 64-72.

ЗНАЧЕННЯ ІНСТИТУТУ *LEX MERCATORIA* В СУЧАСНОМУ КОМЕРЦІЙНОМУ ОБОРОТІ

Коваль Інна Володимирівна
студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна
E-mail: Kovalinna13@gmail.com

Ключові слова: *lex mercatoria*, транснаціональне торгове право, учасники зовнішньоекономічних відносин.

Бурхливий розвиток економіки у XX – XXI сторіччі призвів до значного впливу бізнесу при формуванні глобального економічного простору, що не обмежується рамками однієї країни, і, відповідно, однієї національної системи. Право, яке завжди супроводжує економіку також вже не може обмежуватись кордонами країни, а тому глобалізаційні процеси зачіпають і розвиток правового регулювання. Особливо це стосується міжнародних торговельних відносин. Виникає потреба вести мову і про транснаціональне торгове право (*lex mercatoria*) у цьому контексті.

Як зазначає О. О. Мережко, тим головним суб'єктом, що створює норми *lex mercatoria*, є міжнародне комерційне (ділове) співтовариство (*societas mercatorum*), для якого характерні наступні риси: 1) *societas mercatorum* - структурний елемент світового громадянського суспільства, яке формується в результаті процесів інтернаціоналізації та глобалізації, і яке являє собою сферу приватного життя поза контролем держав; 2) *societas mercatorum* - продукт еволюційного, спонтанного розвитку приватноправових відносин між його суб'єктами, і являє собою щось більше, ніж просто суму частин, тобто певну синергетичну єдність; 3) функціонування *societas mercatorum* базується на самодисципліні його суб'єктів, а реалізація в ньому норм *lex mercatoria* забезпечується не стільки юридичними, скільки соціально-психологічними механізмами, наприклад, такими, як тиск професійного співтовариства, необхідність підтримувати позитивну комерційну репутацію тощо [1, с. 91]. Тобто, мова йде про те, що у період глобальних змін формується спільнота людей, яка не тільки формує правила ведення бізнесу, а й способи його правового регулювання. Адже національне законодавство не завжди може в повній мірі вирішити певну суперечність між комерсантами, а тим більш

зробити це швидко та ефективно. Така спільнота комерсантів створює норми, що регулюють сферу їх відносин і ті, в результаті багаторазового використання, стають загально застосовуваними. Формуються звичаї ділової практики, за дотриманням яких слідкують не юрисдикційні органи держав, а самі підприємці. І даний контроль є дуже сильним, адже бізнес тримається на репутації, зіпсувати яку не бажає ні один підприємець.

Однак таке розуміння *lex mercatoria* викликає запитання, а чи може тоді воно вважатись правом з огляду на позитивістську концепцію, відповідно до якої право - це “лише те, що існує у вигляді позитивних норм, прийнятих чи визнаних державною владою; юридичні норми суть норми примусово здійснювані [2, с. 118]. Іншими словами, на думку прихильників теорії юридичного позитивізму, право - продукт держави, а без держави не може бути і права. Однак в такому випадку можна зазначити, що й міжнародного права не існує, бо воно не створюється певною світовою державою.

Іншої думки видатний вчений Л. І. Петражицький, який відзначав, що «пов'язуючи поняття права з державою, наука позбавляється багатого і повчального матеріалу - тих правових явищ, що виникали і виникають поза державою, незалежно від неї і до появи держави, і звужує свій обрій зору до вузького, можна сказати, офіційно-канцелярського кругозору» [3, с. 257]. Саме про такі позадержавні явища і йде мова, коли ми бачимо бурхливу глобалізацію у сфері економіки, уніфікацію правових систем, гармонізацію освітніх процесів тощо.

Варто підкреслити, що, у кінцевому рахунку, право - це не стільки продукт діяльності держави, скільки результат самоорганізації суспільства, що, до речі, добре розуміли давньоримські юристи, які були переконані в тому, що “там, де суспільство, там і право” (*ubi societas, ibi jus*).

Lex mercatoria є тими самими стихійно виникаючими нормами, що створюються з метою задоволення потреби у правовому врегулюванні економічних торгових відносин, що виходять за рамки державного регулювання. Можна сказати, що це еталон, бажана і правильна модель поведінки суб'єкта права з огляду суспільства. Деякі вчені зазначають, що *lex mercatoria* носить необов'язковий характер, визначає загальні принципи поведінки суб'єктів права і тому є м'яким правом (*soft law*). Тут ми погоджуємося з думкою американського юриста Г. Тебнера: «Але чи є м'якість (*lex mercatoria*) недоліком чи перевагою? Знову таки, ми повинні розглядати її не як недолік, а як характерну рису глобального права. Вона компенсує брак примусової виконуваності; вона робить це право більш гнучким і більш пристосованим до мінливих обставин; вона робить його більш

придатним до глобальної уніфікації права. ...Стабільність виникає з м'якості. Lex mercatoria - це м'яке, але аж ніяк не слабе право” [4. с. 21].

Що ж стосується визнання lex mercatoria самими учасниками зовнішньоекономічних відносин, то варто зазначити, що при вирішенні спорів, особливо міжнародними комерційними арбітражними судами, застосування звичаїв та узвичаєнь ділової торговельної практики стає все більш популярним.

Норми lex mercatoria впорядковують існуючі міжнародні відносини комерційного та торговельного характеру, регулюють транснаціональні торгові відносини, сприяють інтернаціоналізації економіки.

Інститут lex mercatoria здатен врегулювати розбіжності, що виникають у різних національних системах при вирішенні торгових спорів. Право не встигає за розвитком суспільства, тому норми lex mercatoria можуть заповнити ті прогалини, які є у законодавстві держав та сприяти покращенню співробітництва у правовій сфері.

Отже, можна стверджувати, що інститут lex mercatoria виник та існує задля регулювання транснаціональних торгових відносин і покликаний сприяти вдосконаленню правового регулювання у сфері міжнародних економічних відносин. Що стосується юридичної сили lex mercatoria, то, в кінцевому підсумку, вона базується не на примусі, а на високому рівні правосвідомості його суб'єктів, словом, їх правовій культурі.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Венедіктова Ірина Валентинівна

Література:

1. Мережко О. О. Теорія та принципи транснаціонального торгового права (lex mercatoria). [Текст]: дисертація на здобуття ступеня д-ра юридичних наук: 12.00.11 /Мережко Олександр Олександрович; Київський національний університет ім. Т. Шевченка. – К., 2002. – 414 с.
2. Яценко А.С. Международный федерализм. - СПб., 1907. - 386 с.
3. Петражицкий Л.И. Теория права и государства. - СПб., 1907. - С. 257.
4. Teubner G. Global Bukovina: Legal Pluralism in the World Society // Global Law without a State. USA. - 1996. - P. 3 - 30.

УПРАВЛІННЯ АКТИВАМИ ІНСТИТУТІВ СПІЛЬНОГО ІНВЕСТИВАННЯ В УКРАЇНІ

Кольга Тетяна Олександрівна
аспірантка Київського національного економічного
університету імені Вадима Гетьмана
E-mail: t-kolga@mail.ru

Ключові слова: КУА, компанія з управління активами, інвестиційні фонди, ІСІ, управління активами

Успішність функціонування інститутів спільного інвестування багато в чому залежить від ефективності управління його активами. Тому теоретичний та практичний інтерес становить дослідження питання управління активами інвестиційних фондів відповідно до законодавства України.

Правове визначення діяльності з управління активами закріплено у пункті 5 частини 1 статті 4 Закону України «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні», під якою розуміється професійна діяльність учасника фондового ринку - компанії з управління активами, що провадиться нею за винагороду від власного імені або на підставі відповідного договору про управління активами, які належать інституційним інвесторам на праві власності.

Законодавець у спеціальному Законі України «Про інститути спільного інвестування» визначив, що управління активами корпоративних та пайовий фондів здійснюється компаніями з управління активами (надалі – КУА).

Станом на другий квартал 2014 року в Україні було зареєстровано 340 компаній з управління активами. В регіональному аспекті понад 70 % компаній з управління активами зареєстровано в Києві та Київській області. Значно відстають від столиці міста Дніпропетровськ, Харків та Одеса.

Як слушно зазначає О. П. Сущ, діяльність КУА, спрямована на здійснення управління активами, є систематичною, професійною діяльністю, яка носить строковий характер (оскільки договір про управління активами укладається між КУА та ІСІ не менше ніж на 3 роки) [4; с. 893].

Специфіка діяльності КУА ІСІ проявляється в тому, що одна юридична особа – КУА ІСІ, відразу набуває кілька статусів:

1) є господарським товариством, яке здійснює професійну діяльність з управління активами інституційних інвесторів на підставі ліцензії;

2) є учасником ринку фінансових послуг,

3) фактично виконує функції виконавчого органу корпоративного інвестиційного фонду.

Правовий статус компаній з управління активами має значну специфіку у порівнянні з іншими суб'єктами господарських відносин. У зв'язку з цим пропонуємо таку систему ознак компаній з управління активами.

1. Компанія з управління активами є юридичною особою. З цього слідує, що компаніям з управління активами притаманні всі загальні риси юридичних осіб. Так, згідно зі статтею 80 Цивільного кодексу України юридичною особою є організація, створена і зареєстрована у встановленому законом порядку. Юридична особа наділяється цивільною правоздатністю і дієздатністю, може бути позивачем та відповідачем у суді.

2. Організаційно-правовою формою, в якій може існувати компанія з управління активами, є господарське товариство. Варто зауважити, що законодавець обмежив дозволені організаційно-правові форми для компаній з управління активами акціонерним товариством та товариством з обмеженою відповідальністю.

3. Компанія з управління активами провадить професійну діяльність з управління активами інституційних інвесторів. Слід також підкреслити, що за загальним правилом поєднання діяльності з управління активами з іншими видами професійної діяльності на фондовому ринку забороняється.

4. Компанія з управління активами здійснює свою діяльність на підставі ліцензії. Ліцензія видається Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку в порядку, встановленому законодавством, за поданням відповідної саморегулювальної організації професійних учасників фондового ринку – об'єднання учасників фондового ринку, що провадять професійну діяльність на фондовому ринку з управління активами інституційних інвесторів.

У разі виходу із саморегулювальної організації КУА зобов'язана протягом двадцяти робочих днів з дати виходу подати до Комісії відповідне повідомлення в письмовій формі із зазначенням причини виходу. У цьому разі компанія з управління активами повинна протягом трьох місяців стати членом саморегулювальної організації та повідомити про це Комісію протягом тридцяти календарних днів з моменту вступу.

Як вказує М. І. Рудая, для компаній з управління активами та адміністраторів недержавних пенсійних фондів будь-які обмеження з погляду діяльності нерезидентів відсутні. Таким чином, існують реальні можливості створення та функціонування компанії з управління активами зі 100 % іноземним капіталом [5; с. 497].

Процедура ліцензування, передбачена законодавством України, направлена на встановлення якісних та формальних стандартів для компаній з управління активами. Ліцензійні умови провадження професійної діяльності з управління активами інституційних інвесторів (діяльності з управління активами) затверджені Рішенням Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку № 1281 від 23.07.2013 р. Зауважимо, що строк дії ліцензії є необмеженим.

Таким чином, можна зробити висновок про те, що управління активами інститутів спільного інвестування є професійною діяльністю, яка здійснюється особливим суб'єктом, компанією з управління активами, правовий статус якої врегульовано законодавчо та відображає специфіку здійснюваної нею діяльності на фондовому ринку.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Кикоть П. В.

Література:

1. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 р. // Відомості верховної ради України. – 2003. – № 40-44. – ст. 356
2. Закон України від 30 жовтня 1996 р. «Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні» // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 51. – ст. 292
3. Закон України від 05 липня 2012 р. «Про інститути спільного інвестування» // Відомості Верховної Ради України. – 2013. – № 29. – ст.337
4. Суц О. П. Особливості діяльності компанії з управління активами інститутів спільного інвестування / О. П. Суц // Форум права. – 2012. – № 4. – С. 892–898 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://arhive.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2012-4/12copici.pdf>
5. Рудая М. І. Перспективи розвитку послуг з управління активами інституційних інвесторів в умовах глобалізації / М. І. Рудая // Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України – 2011. – № 1. – С. 495-505

ЕВРОПЕЙСКИЙ СУД ПО ПРАВАМ ЧЕЛОВЕКА КАК СУБЪЕКТ ЗАЩИТЫ В УГОЛОВНОМ ПРОИЗВОДСТВЕ

Коссе Євгеній Костянтинович

соискатель кафедры уголовно-правовых дисциплин

юридического факультета

Харьковского национального университета

имени В.Н. Каразина,

юрист ООО «Юридическая фирма РАДА»

E-mail: kosseevgenii@gmail.com

Ключевые слова: Европейский суд по правам человека, субъект защиты, адвокат, жалобы, судебный орган, международная юрисдикция.

Европейский суд по правам человека (далее ЕСПЧ) – международный судебный орган, юрисдикция которого распространяется на все государства, которые ратифицировали Конвенцию о защите прав человека и основных свобод (более распространенное название – Европейская Конвенция по правам человека). Данный международный договор является одним из основных и фундаментальных нормативно-правовых актов Совета Европы, который был подписан в 1950 году и вступил в силу в 1953 году. Согласно данного договора все государства-члены Совета Европы гарантируют основные гражданские и политические права не только своим гражданам, но и всем лицам которые находятся под их юрисдикцией. Конвенция гарантирует основные права, такие как: право на жизнь, право на справедливое судебное разбирательство, право на уважение частной и семейной жизни, свобода выражения мнения, свобода мысли, совести и вероисповедания, право на уважение собственности. Наравне с этим Конвенция устанавливает основные запреты, в частности: пытки и нечеловеческое или унижающее достоинство обращение, рабство и принудительный труд, смертную казнь, бесосновательное и незаконное заключение под стражу, дискриминацию при пользовании правами и свободами, гарантированными Конвенцией.

Украина присоединилась к Европейской конвенции по правам человека и ратифицировала ее 17 июля 1997 года. Кроме того, существуют протоколы к Конвенции, которые дополняют изначальный текст правами или вносят поправки в ее положения. На данный момент принято 14 дополнительных протоколов к Европейской конвенции по правам человека.

Процесс подготовки жалобы достаточно долгий и трудоёмкий. Нужно понимать, что ЕСПЧ сможет принять вашу жалобу к рассмотрению, как правило, после полного исчерпания эффективных средств национальной правовой защиты ваших прав, поэтому перед подачей жалобы необходимо пройти все инстанции, добиться окончательного и неподлежащего обжалованию решения в рамках национальной правовой системы, а уже после этого обращаться в ЕСПЧ. Как только были исчерпаны все национальные способы защиты, вы имеете право в течении 6 месяцев обратиться в ЕСПЧ. Данный срок после вступления в силу последнего протокола снизится до 4 месяцев.

Требуется крайне внимательно заполнять все поля формуляра, в случае даже мельчайшей ошибки вы рискуете оказаться лишенным возможности правовой защиты в ЕСПЧ. Например, если не выполнить все требования по оформлению жалобы Суд может не принять жалобу вообще, или если вы допустите ошибку в вашем адресе или номере телефона для связи суд будет лишен возможности вести с вами переписку или уведомить о

необходимости дополнить жалобу другими документами и в будущем закрыть производство по вашей жалобе. В 2014 году Суд получил 56 250 жалоб. От Украины – 13635 заявлений. По статистике около 90% поданных жалоб отклоняются по причине неприемлемости.

Заполненный формуляр жалобы с копиями всех необходимых документов (именно с копиями, после окончания производства по вашему делу Суд не возвращает документы) направляются заказным письмом с обратным уведомлением в Суд. После получения жалобы, канцелярия Суда направит вашу жалобу в соответствующий юридический отдел, после ее изучения и при необходимости дополнения ее дополнительными документами жалоба направляется на рассмотрение определенного состава суда. По причине большого количества заявлений (около 50 000 в год) Суд не в состоянии уведомлять заявителя о получении его заявления или другой корреспонденции. Производство в Суде проходит исключительно в письменном виде, это значит, что как только Суд примет любое решение по вашей жалобе вы будете уведомлены об этом средствами почтовой связи или с помощью факса.

После получения вашей жалобы, суд присваивает жалобе одну из категорий очередности. Правила очередности были введены в действие в 2009 году, с целью оптимизации работы суда и максимального ускорения процесса рассмотрения дел. Всего их 7. При получении жалобы суд учитывает важность и требуемую срочность рассмотрения дела и присваивает соответствующую категорию. Шестая и седьмая категории – жалобы, которые выглядят явно неприемлемыми. Первая категория – самая срочная и присваивается, в случае если заявителю угрожает смерть или непоправимый вред здоровью и т.д.

В Суде вы можете представлять свои интересы самостоятельно либо воспользовавшись услугами адвоката. Кроме того, интересы заявителя в случае его ограниченной дееспособности или при проблемах со здоровьем может представлять человек без юридического образования – близкий родственник или опекун (законный представитель).

При подаче жалобы в ЕСПЧ заявитель не уплачивает судебного сбора или других пошлин.

На данном этапе развития уголовно-процессуального права в Украине, а также курса на сближение с нормативно-правовой базой стран Европейского Союза, все чаще и чаще граждане Украины отстаивают свои права в ЕСПЧ, на что указывает постоянный рост количества жалоб от граждан Украины. В свете этих событий, возможно, рассмотреть ЕСПЧ, а также другие международные правозащитные организации как субъекты защиты прав и интересов граждан Украины и других лиц, находящихся на территории Украины.

Поводя итог, следует отметить, что ЕСПЧ – не единственный судебный орган, наделенный международной юрисдикцией. Не стоит путать Европейский Суд по правам человека с Судом Европейского Союза, который заседает в Люксембурге и обеспечивает соблюдение законодательства Европейского Союза, а также толкование и применение договоров его учреждающих. Кроме того, отдельной судебной инстанцией является Международный суд – судебный орган Организации Объединенных Наций, штаб-квартира которого находится в Гааге. Юрисдикция

ОСОБЛИВОСТІ ДОПИТУ ЗА ФАКТАМИ ГРАБЕЖІВ ТА РОЗБОЇВ, ВЧИНЕНИХ РАНІШЕ ЗАСУДЖЕНИМИ ОСОБАМИ

Костира Олександр Миколайович
здобувач кафедри криміналістики,
судової медицини та психіатрії
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ
E-mail kostyrya82@mail.ru

Ключові слова: грабежі, розбійні напади, допит, тактичний прийом.

Грабежі та розбійні напади відносяться до найбільш небезпечних кримінальних правопорушень в Україні. Під час розслідування слідчі стикаються з труднощами у встановленні винуватців, особливо у випадках причетності до вказаних суспільно небезпечних діянь раніше засуджених осіб. Серед слідчих (розшукових) дій, що надають можливість отримання доказової інформації є допит.

Допит – це процесуальна дія, яка являє собою регламентований кримінально-процесуальними нормами інформаційно-психологічний процес спілкування осіб, котрі беруть в ньому участь, та спрямований на отримання інформації про відомі допитуваному факти, що мають значення для встановлення істини у справі. [1, с.187] Метою допиту є отримання повних та об'єктивно відображуючих дійсність показань.

Загально відомо, що допит є найбільш поширеною слідчою дією, що займає майже 25% від загальної кількості робочого часу слідчого [2, с. 282]. У той же час зі всього бюджету часу, що витрачається слідчим на провадження слідчих дій, на проведення допитів припадає понад 80 % [3, с. 3]. Не дивлячись на те, що останній є найбільш повторюваною процесуальною дією, однак залишається складною, у кожному конкретному випадку індивідуальною, а іноді – неповторною. Це, у свою чергу вимагає від слідчого належної уваги як до підготовки, так і до проведення розглядуваної процесуальної дії.

Салтевський М.В. визначає допит як досудову, слідчу і судову дію, у процесі якої орган розслідування або суд одержують інформацію від допитуваного про обставини, що мають значення для встановлення істини у справі [4, с. 358].

Тактика допиту підозрюваного визначається слідчим з урахуванням ситуації, що склалась за провадженням. Показання підозрюваного, як правило, одержуються на початковому етапі розслідування злочину. У цей момент він ще не знає, якими доказами володіє слідчий і практично не має змоги протиставити свою лінію захисту [5, с. 193].

Встановлення психологічного контакту з допитуваною особою вважається обов'язковою складовою ефективного допиту. Психологічний контакт у тій своєрідній формі спілкування, яка має місце у судочинстві, зумовлює одержання доказової інформації та сприяє успішному встановленню об'єктивної істини. [6, с.150]

Варто нагадати, що підозрювані мають право не лише відмовитись від дачі показань, а й не попереджаються про відповідальність за дачу завідомо неправдивих показань. Це, вимагає від слідчого застосування усього комплексу тактичних прийомів допиту. Підозрюваний може досить швидко змінити зайняту позицію під впливом тактичних прийомів. Без них складно, а іноді неможливо, розкрити злочин [7, с. 8].

Великого значення набувають і такі тактичні прийоми, як використання фактора раптовості, протиріч у свідченнях допитуваного, створення напруги. Доцільно використовувати в якості тактичного прийому різний темп допитів (прискорений, уповільнений).

Метою слідчого при використанні цього прийому є не спроба «спіймати» особу, котра протидіє розслідуванню, на неточностях, обмовах, а створити обстановку, котра переконує у марності спроб. Заслугує на увагу й такий тактичний прийом, як допит на місці події. Повторне сприйняття місця, де відбулася подія сприяє відновленню у пам'яті забутого. Не виключені випадки проведення повторних допитів у розрахунку на зміну особою показань для підтвердження версії, обраної та перевіреної слідчим як перспективної [8, с. 260].

Якщо слідчий буде володіти знаннями фізіологічних особливостей людини пов'язаних із реакцією на той чи інший тактичний прийом слідчого, то отримана під час допиту інформація матиме значно більшу цінність для досудового розслідування. Так, якщо буде спостерігати реакції допитуваного, які визначатимуть дачу ним неправдивих свідчень, слідчий зможе поставити відповідну кількість уточнюючих, контрольних питань, застосувати відповідні тактичні прийоми. Як наслідок підозрюваний може змінити зайняту позицію, та почне давати правдиві свідчення.

Таким чином, однією із основних слідчих(розшукових) дій у встановленні обставин кримінального провадження за фактами грабежів та розбійних нападів, вчинених раніше засудженими особами є допит. Тактика проведення допиту обирається слідчим з урахуванням умов розслідування особистих даних допитуваного. Проводячи допит слідчий має застосувати увесь наявний комплекс тактичних прийомів. Завдяки цьому буде отримуватись інформації про вчинене кримінальне правопорушення.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Плетенець Віктор Миколайович

Література:

1. Шепітько В.Ю. Криміналістика: Підручник / Кол. авт.: В.Ю. Шепітько, В.О. Коновалова, В.А. Журавель та ін./ За ред. проф. В.Ю. Шепітька. – 4-е вид., перероб. і доп. – Х.: Право, 2008. – 464с.
2. Криминалистика: Учебник/Под ред. Проф. А.Г. Филиппова и А.Ф. Волынского – М., 1998. – С. 282.
3. Весельський В.К. Сучасні проблеми допиту (процесуальні, організаційні і тактичні аспекти): Монографія. – Київ: НВТ „Правник”– НАВСУ, 1999. – 126 с.
4. Салтевський М.В. Криміналістика (у сучасному викладі): Підручник. – К.: Кондор, 2006.– 588 с., 32 іл.
5. Селиванов Н. А. Расследование преступлений повышенной опасности: пособие для следователя. / Н. А. Селиванов, А. И. Дворкин. – М. 1999.
6. Стафорова О.В. Встановлення психологічного контакту при проведенні допиту/ Стафорова О.В.//Правова держава: історія, сучасність та перспективи формування в Україні: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Дніпропетровськ, 26 жовтня 2012р.). – У 3-х ч. Ч. 3 «Кримінально-правові, кримінологічні, кримінально-процесуальні та криміналістичні аспекти формування правової держави». – Дніпропетровськ: Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2012. – 164с.
7. Клим А. М. Криминалистическая методика расследования злоупотребления властью или служебными полномочиями. / под ред. В. Ф. Ермоловича. — Мн., 2000.
8. Митрохина З. И. Использование знаний психологии при производстве допроса : учеб. пособие. / З. И. Митрохина. – К., 1990.

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ДОПИТУ МАЛОЛІТНІХ ОСІБ

Костуренко Тетяна Василівна
студентка IV курсу 44 групи
Полтавського юридичного інституту
НЮУ імені Ярослава Мудрого
E-mail: tankostur@yandex.ua

Ключові слова: допит, малолітня, тактика.

Допит – це одна із слідчих дій, за допомогою якого встановлюється істина по кримінальному провадженню. Актуальність теми дослідження зумовлюється тим, що допит малолітніх осіб має певні особливості, що у свою чергу потребує від слідчого багатьох знань та умінь. Це сприятиме проведенню допиту малолітньої особи якісно, професійно та законно, з метою з'ясування істини у кримінальному провадженні.

Відповідно до пункту 11 частини 1 статті 3 Кримінального процесуального кодексу України, малолітньою є особа – дитина до досягнення нею чотирнадцяти років. Допит малолітніх осіб має багато особливостей, які відрізняють його від допиту повнолітніх. У ч. 1 ст. 226 Кримінального процесуального кодексу України зазначено, що допит малолітньої або неповнолітньої особи проводиться у присутності законного представника, педагога або психолога, а за необхідності – лікаря. Однак, на практиці у деяких випадках законний представник не може бути присутнім при допиті. Так, наприклад, якщо у слідчого є підстави вважати, що дії батьків, законного представника завдають шкоди інтересам потерпілого і перешкоджають встановленню істини у справі, то дана особа має бути усунена від участі в допиті. У тих же випадках, коли на думку слідчого присутність батьків допоможе встановити контакт із потерпілим і буде сприяти його допиту, така присутність необхідна. На нашу думку, у випадку, якщо є підстави вважати, що присутність батьків або законного представника малолітньої особи може призвести до повідомлення неправдивих показань з боку останньої, то потрібно залучати осіб, які користуються авторитетом у допитуваної дитини, хоч їх участь і не передбачена Кримінальним процесуальним кодексом України.

Також у ч. 2 ст. 226 Кримінального процесуального кодексу України закріплено, що допит малолітньої або неповнолітньої особи не може продовжуватися без перерви понад одну годину, а загалом – понад дві години на день. Слушною з цього приводу є думка М. Порубова про те, що малолітні можуть бути уважними і зосередженими певний проміжок часу, тому тривалість допиту не повинна перевищувати 15 хвилин для дітей до 7 років і 1 години для дітей до 14 років [1, с. 150].

Як правило, малолітніх доцільно допитувати в звичній для них обстановці, в умовах, найбільш наближених до їх повсякденного оточення: у школі, вдома або в дитячому садку. У таких умовах, вони відчують себе спокійніше, їх увага не розсіюється на вивчення незвичної обстановки кабінету слідчого, а концентрується на допиті.

Допит малолітніх осіб може починатися з їхньої вільної розповіді. Особливо важливо не задавати допитуваному питань і не робити зауважень, поки він не закінчить свою вільну розповідь. При допиті діти дошкільного віку не здатні зв'язано передати свої враження про події, що трапилися, і можуть розповісти про це лише відповідаючи на питання.

В. Коновалова пропонує під час допиту особливу увагу звертати на формулювання запитань – вони повинні бути чіткими, доступними і зрозумілими; враховувати віковий та інтелектуальний розвиток; не вживати складних термінів [2, с. 113].

Зокрема, для покращення якості допиту, залежно від віку дитини слідчі використовують певні висловлювання. Наприклад, для дітей дошкільного віку:

- Я хочу тебе зрозуміти. Скажи мені, якщо ти думаєш, що я тебе не розумію.
- Скажи мені, якщо тобі соромно про щось говорити.
- Не намагайся вгадати правильну відповідь. Відповідай так, як знаєш.
- Розкажи мені про те, що насправді з тобою сталося. Нічого не вигадуй.
- Я не буду злим незалежно від того, що ти мені розкажеш.

Для дітей шкільного віку:

- Розповідай лише про те, що насправді було.
- Якщо ти щось не зрозумієш з того, що я скажу, будь ласка, скажи мені про це.
- Якщо ти не впевнений (а), що відповісти, будь ласка, не вгадуй. Скажи мені, що ти не впевнений (а) перш, ніж казати про це [3, с. 12].

Потрібно враховувати і той факт, що дитина залежно від її віку може надати не повний обсяг інформації щодо предмету допиту. Так, діти дошкільного віку (3 – 5 років) можуть розповісти: про те як їх звали, вік, деяких членів родини; хто завдав їм болю; де завдали їм болю; чи цей епізод був один раз чи їх було багато. Однак, як правило, вони не можуть визначити: скільки конкретно було епізодів; хронологію подій; назву всіх частин тіла. Також існують певні проблеми, які властиві для цієї вікової групи: короткочасна концентрація уваги; увага зосереджена на «тут» і «зараз», вчора – це вже «було давно»; часто не кажуть «не знаю», тому можуть відповісти навіть тоді, коли вони не зрозуміли запитання; можуть «вгадувати», тому потрібно уникнути питань, відповідь на які «так/ні». Діти молодшого шкільного віку (6 – 11 років), крім того, що можуть визначити і розповісти діти дошкільного

віку, також можуть: назвати не тільки своє повне ім'я та вік, але й усіх членів родини; знати кольори та назви всіх частин тіла; розповісти про свій стан (чи були синці, кровотеча, біль). Часто не в змозі зрозуміти абстрактні поняття.

Під час допиту слова, положення, рухи, міміка слідчого повинно демонструвати повагу до дитини. Також при допиті дітей велике значення має використання матеріальних об'єктів, еталонів, які полегшують пригадування і опис предметів, що раніше сприймалися. Дитина набагато більше може впізнати, чим самостійно відтворити в мовній формі. Як еталони для зіставлення їх із образами пам'яті можуть бути використані фотокомбіновані портрети (фоторобот), зразки автомобілів різних марок, зразки відтінків кольорів і тому подібне. При постановці деталізуючих питань слід пам'ятати, що малолітні запам'ятовують деталі події і ознаки об'єктів вибірково. Тому не можна намагатися заповнити прогалини в їх показаннях після того, як питання, що нагадують, не дали результатів [4, с. 1065].

Отже, допит малолітньої особи повинен проводитися якомога швидше після події, що є предметом показань, для того щоб нейтралізувати можливості впливу на неї з боку оточуючих осіб. Під час проведення допиту малолітніх осіб потрібно дотримуватися вимог закону та використовувати певні тактичні способи його проведення.

Науковий керівник: к. ю. н. Гринько Лариса Петрівна

Список використаної літератури:

1. Порубов Н. И. Тактика допроса на предварительном следствии : учеб. пособие / Н. И. Порубов. – М. : БЕК, 1998. – 208 с.
2. Коновалова В. О. Допит: тактика та психологія – Х.: Консул, 1999. – 157с.
3. Методические рекомендации по организации и ведению допроса несовершеннолетних в специализированном помещении на этапе следствия. – СПб: Санкт-Петербургская общественная организация «Врачи Детям», 2014. – 66 с.
4. Щербаковська К. О. Допит потерпілих при розслідуванні торгівлі дітьми / К. О. Щербаковська // Форум права. – 2011. – № 2. – С. 1062–1067.

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ СПОЖИВАЧІВ

Кравченко А.Г.
Прокуратура Харківської області,
Первомайський міжрайонний прокурор
Харківської області, кандидат юридичних наук
E-mail: Andrey2728@pochta.ru

Ключові слова: права людини і громадянина, споживач, міжнародно-правове регулювання, соціальна політика.

На сучасному етапі розвитку суспільства перед світовою спільнотою постає чимало проблем глобального характеру, однією з яких, безумовно, є проблема належного захисту прав споживачів. У світовій практиці вироблено цілий комплекс основоположних прав споживачів, і їх захист – це одне з провідних завдань кожної цивілізованої держави, бо незалежно від політичної й економічної ситуації в країні люди купують товари і користуються різними послугами [1, с. 458]. Захист споживачів, з одного боку, є складовою частиною політичної системи держав, з іншого – важливим напрямом об'єднання зусиль міжнародної спільноти, який здійснюється з метою захисту інтересів споживачів, посилення їх ролі та правових позицій у системі ринкових відносин [2, с. 55]. Не можна не сказати й про те, що в наш час проблема споживання пов'язується з концепцією якості життя, яка включає в себе багато додаткових аспектів задоволення людських потреб, в тому числі й охорону навколишнього середовища, забезпечення фізичного та морального здоров'я суспільства, гуманізацію умов праці, рішення інших соціальних питань [3, с. 25]. Очевидно, що ці аспекти органічно вписуються в проблеми забезпечення прав споживачів, тісно пов'язані з вирішенням конкретних питань подальшого вдосконалення правового регулювання в цій сфері. Особливої актуальності питанням захисту прав споживачів надають і ті важливі обставини, що за останні десятиріччя загострились проблеми, пов'язані з демографічною ситуацією в світі, пошуком ресурсів, що забезпечують необхідну кількість продуктів харчування, погіршенням стану навколишнього природного середовища, що безумовно впливає на якість сільськогосподарської продукції, і, відповідно, є серйозним чинником ризику для підтримання здоров'я людей, забезпечення безпеки їх здоров'я та життя. Поряд з цим слід враховувати і характерну для країн з економікою, що розвивається, досить стійку тенденцію нехтування вимогами якості заради отримання прибутків. Саме тому світова спільнота все більше акцентує увагу на вдосконаленні відносин, що виникають в сфері споживання, зокрема і шляхом регулювання відповідних питань на рівні міжнародно-правових актів.

У цьому зв'язку варто відмітити положення статті 25 Загальної Декларації прав людини, відповідно до якої кожна людина має право на такий життєвий рівень, включаючи їжу, одяг, житло, медичний огляд та необхідне соціальне обслуговування, який є необхідним для підтримання здоров'я і добробуту її самої та її сім'ї [4, с. 14]. У Міжнародному Пакті про економічні, соціальні і культурні права містяться важливі положення про те, що держави, які беруть участь у цьому Пакті, визнають право кожної людини на найвищий досяжний рівень фізичного здоров'я та на достатній життєвий рівень [5, с. 21]. В усіх країнах захист прав споживачів будується на відповідній нормативно-правовій базі, яка постійно удосконалюється з урахуванням змін соціально-економічної ситуації. Свій внесок у цю справу зробила Хартія захисту споживачів, прийнята 25-ю сесією Консультативної Асамблеї Євросоюзу в 1973 р., а також Керівні принципи ООН на захист інтересів споживачів, прийняті Генеральною Асамблеєю ООН 9 квітня 1985 р. [6, с. 6–15]. Важливість цього документа важко переоцінити. Ці принципи були доповнені 1999 року і закріпили низку важливих положень. Зокрема, це стосується формулювання загальних принципів, відповідно до яких урядам слід розробляти та продовжувати активну політику захисту інтересів споживачів. Ці принципи спрямовані на задоволення наступних законних потреб: захист споживачів від факторів ризику, які впливають на їх здоров'я та безпеку; сприяння дотриманню економічних інтересів споживачів і захист цих інтересів; доступ споживачів до відповідної інформації, яка необхідна для обґрунтованого вибору у відповідності з індивідуальними запитами і потребами; просвіта споживачів, у тому числі й з питань екологічних, соціальних та економічних наслідків їх споживчих переваг; наявність ефективних процедур задоволення претензій споживачів; свобода створювати споживчі та інші відповідні групи або організації, можливість для таких організацій висловлювати свою точку зору в процесі прийняття рішень, які зачіпають їх інтереси; сприяння впровадженню прийнятих моделей вжитку. Поряд з загальними принципами сформульовані і керівні принципи, які повинні застосовуватися як до вітчизняних, так і до імпортованих товарів та послуг. До таких принципів, зокрема віднесені: фізична безпека, сприяння економічним інтересам споживачів та захист цих інтересів; норми безпеки та якості споживчих товарів і послуг; система розподілу основних споживчих товарів і послуг; заходи, які дозволяють задовольняти претензії споживачів; програма просвіти, інформування та заходи, які торкаються конкретних сфер. Відносно останнього підкреслимо, що в документі конкретизуються такі важливі сфери, як продовольство, водопостачання, лікарські препарати. Зокрема, акцентується увага на тому, що при розробці національної політики та планів у галузі продовольства урядам слід враховувати необхідність забезпечення для споживачів продовольчої безпеки, а також

продовжувати та укріплювати національну політику та плани поліпшення постачання питною водою та підвищення її якості, враховувати діяльність і рекомендації Всесвітньої організації охорони здоров'я щодо лікарських препаратів. Також необхідно враховувати таку інформацію, яка торкається здоров'я і навколишнього середовища і яку уряди можуть просити виробників надавати та включати в маркування товарів [6, с. 6–15].

Слід зазначити, що активна нормотворча діяльність щодо регламентації та захисту прав споживачів здійснюється в рамках Європейського Союзу. Перш за все слід зауважити, що питання забезпечення прав споживачів певною мірою були відображені у договорі, який встановлював Європейське Співтовариство (так званий Римський договір). Зокрема, відповідно до статті 3 Договору досягнення цілей діяльності Співтовариства поряд з іншими напрямками діяльності пов'язуються із посиленням захисту споживача. Особливо слід виділити розділ XIV, який прямо присвячений захисту споживача. Так, ст. 153 встановлено, що для забезпечення високого рівня захисту інтересів споживачів Співтовариство сприяє захисту здоров'я, безпеки і економічних інтересів споживачів, а також розширенню їх прав на інформацію, освіту і можливість самоорганізації з метою захисту своїх інтересів. Необхідність захисту споживачів береться до уваги при визначенні і здійсненні інших напрямків політики і діяльності Співтовариства [7].

Рух за забезпечення прав споживачів, який почав формуватися ще на початку XX століття і стрімко розповсюджуватися у світі, поступово став отримувати законодавче підґрунтя і підтримку з боку держави у більшості країн світу. Неабияку роль в цьому відіграли і прийняті світовою спільнотою міжнародно-правові документи, які по суті стали фундаментом законодавчого регулювання прав споживачів в більшості країн світу. В свою чергу, наявність відповідного законодавства і системи державних органів, які прямо чи опосередковано опікуються питаннями охорони та захисту прав споживачів, стало суттєвою ознакою державної політики не тільки в економічно розвинутих державах, а й в державах, які прагнуть наблизитись до них як на рівні економічного, так і соціального розвитку.

Література:

1. Черняк О.Ю. Класифікація прав споживача за законодавством України та Європейського Союзу / О.Ю. Черняк // Форум права. – 2008. – № 2. – С. 458–464 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2008-2/08_coytes.pdf.
2. Язвінська О.М. Система захисту прав споживачів в економічно високорозвинених країнах / О.М. Язвінська // Юридична України. – 2004. – № 2. – С. 55–62.

3. Руженцев Н.В. Защита интересов и прав потребителей за рубежом / Н. В. Руженцев. – М. : Изд. стандартов, 1989 – 80 с.
4. Загальна Декларація прав людини : зб. док. // Права людини (основні міжнародно-правові документи) / [упоряд. Ю.К. Качуренко]. – К. : Наук. думка, 1989. – 248 с.
5. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права // Права людини (основні міжнародно-правові документи) : зб. док. / [упоряд. Ю. К. Качуренко]. – К. : Наук. думка, 1989. – 248 с.
6. Руководящие принципы для защиты интересов потребителей (Резолюция XXXIX сессии Генеральной Ассамблеи Организации Объединенных Наций № 248 от 9 апр. 1985 г.) // О защите прав потребителей. : практич. пособие о применении действующего законодательства Украины : в 2 т. Т. 2 / Палиюк В. П., Терлецкий А. А., Дашевский В. В., Ластовина В. Я. ; под общ. ред. Палиюка В. П. – Николаев : МП Возможности Киммерии, 1996. – 355 с.
7. Договір про заснування Європейської Спільноти від 25.03.1957 // [Електронний ресурс] http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_017/conv - Заголовок з екрану.

ОСОБЛИВОСТІ ЗВІЛЬНЕННЯ КЕРІВНИКА ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ НА ВИМОГУ ПРОФСПІЛКОВОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ

Кравчук Вікторія Русланівна
студентка 5-го курсу
соціально-правового факультету
Національного університету
«Одеська юридична академія»
E-mail: kravchuk.viktoria@gmail.com

Ключові слова: керівник підприємства, колективний договір, професійні спілки, трудовий договір, трудовий колектив, юридична особа.

Постійні зміни, що відбуваються в економіці, зумовлюють необхідність удосконалення трудових відносин. В умовах інтеграції України до європейської спільноти виникає необхідність розширення трудових прав працівників та вдосконалення правового регулювання їх захисту та охорони. Тому одним із найважливіших завдань науки трудового права залишаються питання захисту трудових прав та інтересів працівників.

Важлива роль у забезпеченні та захисті прав і інтересів працівників належить профспілкам. І саме тому практичне значення для реального захисту інтересів працівників має узагальнення позитивного досвіду участі профспілок у регулюванні трудових відносин,

удосконалення форм захисної та регулятивної функції, реалізація заходів законодавчого характеру для посилення цих видів діяльності.

Професійні спілки на даний момент є одним з найважливіших демократичних інститутів сучасного суспільства. Профспілки являють собою добровільну неприбуткову громадську організацію, що об'єднує громадян на підставі загальних інтересів за родом їхньої професійної (трудової) діяльності (навчання).

Проблеми діяльності профспілок були досліджені в працях багатьох вчених, зокрема вчених науки трудового права: Александрова М. Г., Андрєєва В. С., Бандурки О. М., Венедиктова В. С., Гаращука В. М., Гоца В. Я., Гінзбурга Л. Я., Жернакова В. В., Іванова С. О., Лавриненка О. В., Лазор Л. І., Лівшиця Р. З., Островського Л. Я., Пашерстника А. Є., Пашкова О. С., Пилипенка П. Д., Прокопенка В. І., Процевського О. І., Саєнко М. І., Скобєлкіна В. М., Ставцевої О. І., Стависького П. Р., Сироватської Л. О., Сорочишина М. В., Хуторян Н. М., Чанишевої Г. І., Шебанової О. І., Шеломова Б. О., Щотової Ю. М. та ін. Проте, незважаючи на широкий спектр досліджень, присвячених правовому регулюванню діяльності профспілок у реалізації й захисті прав працівників, все ж, окремі питання залишаються не достатньо дослідженими.

З прийняттям Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності» [2] розширено коло суб'єктів з числа профспілкових органів, яким надано право вимагати звільнення з роботи керівників за порушення прав працюючих та законодавства про профспілки. Відтепер цим правом мають користуватися не лише виборні органи первинних профспілкових організацій, а й вищі за статусом профспілкові органи, їх об'єднання.

В ст. 45 Кодексу законів про працю України (далі – КЗпП України) [1] законодавцем надано повноваження виборному органу профспілкової організації (профспілкового представника) вимагати від власника або уповноваженого ним органу розірвати трудовий договір з керівником підприємства, якщо він порушує законодавство про працю, про колективні договори і угоди, Закон України «Про професійні спілки, їх права та гарантії їх діяльності».

Як зазначає М. І. Саєнко, також, окрім вищезазначених підстав пред'явлення органом профспілкової організації підприємства, установи, організації, профспілки, створеної працівниками одного підприємства, установи, організації, вимоги про розірвання трудового договору з керівником є ухилення від участі в переговорах щодо укладення або зміни колективного договору, невиконання зобов'язань за колективним договором, інші порушення законодавства про колективні договори.

Крім того, розірвання трудового договору з керівником передбачає повне припинення з ним трудових відносин. У такому випадку неможливий варіант його переведення на іншу посаду цієї ж юридичної особи. Однак, це не виключає можливості прийняття на роботу після звільнення зазначеної особи, на будь-яку іншу посаду, окрім керівника [4, С. 172].

Положення ст. 45 КЗпП України і п. 9 ст. 38 Закону України «Про професійні спілки, їхні права та гарантії діяльності» не передбачають пред'явлення цієї вимоги стосовно будь-яких інших керівних працівників, крім керівника підприємства. Зокрема, не може бути розірвано трудовий договір на вимогу профспілки із заступниками керівника підприємства, з керівниками структурних підрозділів, у т. ч. філій, відділень.

Якщо на підприємстві немає профспілки і колективний договір укладено представниками, обраними загальними зборами членів трудового колективу, то ні вони, ні трудовий колектив не мають права вимагати (навіть за наявності відповідних підстав) розірвання трудового договору з керівником підприємства.

Вимога профспілки розірвати трудовий договір на підставі ст. 45 КЗпП України є обов'язковою для розгляду і виконання власником підприємства, але за умови, що рішення профспілки із цього питання містить конкретні факти порушення керівником підприємства трудового законодавства, законодавства про колективні договори і угоди відповідно до Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності».

Варто відзначити, що при розгляді у суді справ, пов'язаних з вимогами профспілкового або іншого уповноваженого на представництво трудовим колективом органу про розірвання трудового договору з керівником або усунення його із займаної посади, слід виходити з того, що відповідно до ст. 45 КЗпП України така вимога може бути оскаржена в суді працівником або власником чи уповноваженим ним органом в двотижневий строк (абз. 1 п. 14 Постанови Пленуму ВСУ № 9). У цьому разі виконання вимоги про розірвання трудового договору зупиняється до винесення судом рішення.

Якщо рішення профспілки не виконано і не оскаржено в зазначений строк, то вже сама профспілка в такий же строк (два тижні) може оскаржити в суді бездіяльність посадових осіб чи органів, до компетенції яких належить розірвання трудового договору з керівником підприємства (ст. 45 КЗпП України, ст. 33 Закону України «Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності»).

Проект Трудового кодексу України № 1658 від 27.12.2014 р. [3] передбачає дещо іншу процедуру звільнення керівника, якщо він порушує Закон України «Про професійні спілки та гарантії їх діяльності», законодавство про працю, ухиляється від участі в переговорах щодо

укладення або зміни колективного договору, не виконує зобов'язань за колективними договорами, допускає інші порушення законодавства про колективні договори.

Варто відзначити, що дана стаття є практично ідентичною аналогічним статтям, які містилися у попередніх редакціях проекту Трудового кодексу України, а законодавцем не внесено будь-яких істотних змін до діючої редакції проекту Трудового кодексу України щодо удосконалення підстав та порядку звільнення керівника юридичної особи на вимогу профспілкового органу.

Так, ст. 99 проекту Трудового кодексу України № 1658 має назву «Розірвання трудового органу за пропозицією профспілкового органу». Проте, на нашу думку, такі поняття як «вимога» і «пропозиція» є різними за своєю суттю. Вимога, на наш погляд, є категорією більш суворішою, ніж поняття «пропозиція». При порушенні законодавством про працю, Закону України «Про професійні спілки та гарантії їх діяльності» та іншого законодавства, на нашу думку, повинна вноситись саме вимога про розірвання договору (контракту) з керівником.

До того ж, в проекті Трудового кодексу України дещо обмежено підстави розірвання трудового договору (контракту) з керівником. Так, ч. 1 ст. 09 проекту Трудового кодексу України встановлюється, що трудовий договір з керівником юридичної особи може бути розірвано за пропозицією виборного органу первинної профспілкової організації або профспілки, до складу якої входить первинна профспілкова організація, якщо керівник порушує трудове законодавство, ухиляється від укладення колективного договору або не виконує зобов'язань за ним.

Як видно із наведеного, ці підстави розірвання трудового договору (контракту) з керівником підприємства істотно відрізняються від підстав розірвання трудового договору (контракту), передбачених діючим законодавством, зокрема, п. 9 ст. 38 Закону України «Про професійні спілки та гарантії їх діяльності», та п. 9 ст. 247 Кодексу законів про працю України. В проекті Трудового кодексу України за №1658 взагалі не передбачена така підстава для розірвання трудового договору з керівником, як ухилення керівника від участі у переговорах щодо внесення змін до колективного договору. Крім того, варто погодитись з думкою Стадник М. П., який відзначає, що абсолютно доцільною є підстава для розірвання трудового договору (контракту) з керівником, яка передбачена в п. 9 ст. 247 чинного Кодексу законів про працю України, це порушення керівником Закону України «Про професійні спілки та гарантії їх діяльності».

Тому, на думку вченого, положення п. 9 ст. 247 та ч. 9 ст. 38 Закону України «Про

професійні спілки та гарантії їх діяльності» повинні бути однаковими. Таким чином, у проекті Трудового кодексу України безпідставно звужені підстави розірвання трудового договору (контракту) з керівником підприємства, установи, організації. Тому положення цих статей необхідно привести у відповідність до положень ст. 45 КЗпП України [5, С. 183].

Також, вважаємо, що категорії керівників щодо яких може ініціюватись питання про розірвання трудового договору (контракту) є досить обмеженим. Зокрема, у ст. 99 проекту Трудового кодексу України вживається поняття «керівник юридичної особи». Отже, виникає питання, чи мають права профспілки вимагати розірвання трудового договору з керівниками відокремлених підрозділів юридичної особи, зокрема філій та представництв у випадку порушення ними законодавства про працю. Тому було б доцільно надати право розірвання трудового договору з керівниками відокремлених підрозділів, оскільки це сприятиме захисту прав працівників.

Таким чином, варто на законодавчому порядку розширити категорії керівників, з якими може бути розірваний трудовий договір у випадку порушення ними трудових прав працівників.

У проекті Трудового кодексу України також дещо змінено процедуру розірвання трудового договору (контракту) з керівником юридичної особи. Закон України «Про професійні спілки та гарантії їх діяльності» передбачає, що таке звільнення проводиться наступним чином: власник або уповноважений орган повинен розірвати трудовий договір з керівником підприємства, установи, організації, згідно з ч. 2 ст. 45 чинного Кодексу законів про працю України, якщо власник або уповноважений ним орган, або керівник, стосовно якого висунута вимога щодо розірвання трудового договору, не згодний з цією вимогою, то він може оскаржити рішення профспілкового органу в двотижневий строк. У разі відхилення пропозиції виборного органу первинної організації або профспілки, до складу якої входить первинна профспілкова організація або неотримання ним відповіді у зазначений строк, виборний орган має право звернутися до суду.

Вважаємо, така правова позиція порушує становище профспілок, оскільки у випадку оскарження відмови роботодавця (власника) саме на профспілки покладається обов'язок доказування необхідності розірвання трудового договору (контракту) з керівником юридичної особи.

Такий механізм звільнення керівника підприємства, установи, організації суттєво відрізняється від порядку звільнення інших працівників, які працюють на підприємстві, установі, організації, де обов'язок доказування незаконності звільнення лежить на керівникові.

Можна стверджувати, що проект Трудового кодексу України № 1658 ставить у

привілейоване положення керівника юридичної особи при звільненні його на вимогу профспілкового органу. Тому збереження діючого механізму розірвання трудового договору з керівником на вимогу виборного органу первинної профспілкової організації дозволить посилити захист працівників, а також сприятиме реалізації принципу рівності в трудових правовідносинах.

Актуальною також є проблема застосування права профспілок на розірвання трудових договорів (контрактів) в умовах, коли на підприємствах діють декілька профспілкових організацій. Вважаємо, що в даному випадку, доцільно погодитись з думкою Яковлева О. А. [6, С. 17] та Чумака О. О. [7, С. 19], які пропонують створювати спільний представницький орган для пред'явлення вимоги про звільнення керівника з посади. Зокрема, вчені зазначають, що у випадку, якщо різним профспілкам не вдасться створити спільний представницький орган, то правом вимагати розірвання трудових договорів з керівником мають бути наділені ті профспілки, які об'єднують переважну більшість працюючих. На нашу думку, такий підхід є цілком виправданим.

Дискусійним також залишається питання про можливість звільнення керівника юридичної особи у випадку порушення законодавства про працю на підприємствах, установах та організаціях, де первинні профспілкові організації не створені.

Так, вважаємо за доцільне, також наділити повноваженнями щодо звільнення керівника юридичної особи, у випадку порушення ним законодавства про працю, трудові колективи. Проте, на нашу думку, необхідно встановити певні обмеження щодо реалізації такого права, а саме встановити такі повноваження трудових колективів виключно на підприємствах де відсутні профспілкові організації. Це дозволить покращити механізм захисту трудових прав працівників та уникнути випадків порушення законодавства про працю керівниками підприємств, установ організацій.

Таким чином, реалізація окреслених пропозицій дозволить вдосконалити правовий механізм захисту прав працівників та сприятиме зниженню кількості випадків порушення трудового законодавства.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Краснов Єгор Володимирович

Література:

1. Кодекс законів про працю України від 10.12.1971 р. // Відомості Верховної Ради УРСР від 10.12.71 р. – Додаток до № 50. – Ст. 375.
2. Про професійні спілки, їх права та гарантії діяльності: Закон України // Відомості Верховної Ради України. – 1999. - №45.- Ст. 397.
3. Проект Трудового кодексу України від 1658 від 27.12.2014 [Електронний ресурс] /

Режим доступу до ресурсу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=53221.

4. Саєнко М. І. Особливості звільнення керівника // Праця і закон. – 2013. - № 10 (166). – С. 172.

5. Стадник М. П. Проект Трудового кодексу України: щодо деяких повноважень профспілок у сфері захисту прав працівників / Стадник М. П. // Часопис Київського університету права. – 2012. – № 2. – С. 181-184.

6. Яковлев О. А. Розірвання трудового договору з ініціативи третіх осіб, які не є стороною трудового договору : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук : спец. 12.00.05 "трудове право; право соціального забезпечення" / Яковлев Олександр Анатолійович – Харків, 2003. – 40 с.

7. Чумак О. О. Припинення трудових правовідносин не за ініціативою сторін трудового договору : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юр. наук : спец. 12.00.05 "трудове право; право соціального забезпечення" / Чумак Олександр Олексійович – Київ, 2011. – 19 с.

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ТАКТИКИ ПРОВЕДЕННЯ СЛІДЧОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ У КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ ЗА ГРАБЕЖАМИ ТА РОЗБОЯМИ, ВЧИНЕНИМИ РАНІШЕ ЗАСУДЖЕНИМИ ОСОБАМИ

Криворучко Дмитро Ігорович
слухач магістратури факультету підготовки фахівців
для підрозділів слідства
Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ
E-mail: dimakrivoruchko@i.ua

Ключові слова: слідчий експеримент, грабіж, розбій, слідчий, підготовка, тактичний прийом.

У тенденціях зростання кількості вчинених грабежів та розбоїв, у тому числі не розкритих, постає нагальна потреба в розробці рекомендацій з організації їх розслідування взагалі та проведення окремих слідчих (розшукових) дій зокрема. Серед процесуальних дій, що забезпечують процес розслідування доказовою базою, варто назвати слідчий експеримент. У той же час не якісне та несвоєчасне проведення слідчого експерименту призводить до прийняття необґрунтованих рішень, порушень строків розслідування тощо.

Під час провадження досудового слідства в кримінальних провадженнях за грабежами та розбоями, які вчинено раніше засудженими особами, перед слідчим, доволі часто постає питання

про проведення слідчого експерименту. У більшості випадків, досліджувана процесуальна дія проводиться і має на меті перевірку відомостей, які надав підозрюваний під час допитів, а також отримання додаткової інформації про скоєне кримінальне правопорушення.

У Кримінальному процесуальному кодексі України (ст. 240 КПК України) встановлено, що слідчий експеримент – це слідча (розшукова) дія, що проводиться з метою перевірки і уточнення відомостей, які мають значення для встановлення обставин кримінального правопорушення, слідчим, прокурором шляхом відтворення дій, обстановки, обставин певної події, проведення необхідних дослідів чи випробувань [1, ст. 240].

На думку П. І. Тарасова-Родіонова, слідчий експеримент - це «огляд-інсценування» або тактичний прийом розслідування, штучне відтворення обставин злочину або події, або його окремих елементів, або окремих подій, що мали місце [2, с. 80].

У відповідності до чинного кримінального процесуального законодавства України, слідчий є керівником та організатором проведення слідчого експерименту [1]. Саме він здійснює перевірку різного роду припущень, версій з метою встановлення фактичних даних, отриманих у результаті допиту підозрюваного, свідка, потерпілого, проведення інших слідчих (розшукових) дій (огляду, пред'явлення для впізнання тощо).

Для отримання достовірних висновків, під час проведення дослідницьких дій, необхідно, щоб умови проведення слідчого експерименту, були максимально наближені до тих, в яких відбувалася подія, що перевіряється. Крім того, необхідно забезпечити належну повноту й точність відтворення самих експериментальних дій, які необхідно виконати декілька разів, а також із відповідними варіаціями.

Під час проведення перевірки й уточнення відомостей, які мають значення для встановлення обставин кримінального правопорушення, доцільно використовувати такі ж прилади, механізми, пристрої та матеріали, що застосовувалися при учиненні кримінальних правопорушень. Недоцільно під час проведення досліджуваної слідчої (розшукової) дії використовувати об'єкти, які є речовими доказами, що обумовлюється можливістю їх знищення або пошкодження. При неможливості використання вказаних об'єктів у експерименті, слідчий може застосувати предмети-аналоги або натурні макети. Вказане, певним чином може вплинути на психологічні позиції злочинців і викликати у них переживання, аналогічні тим, які вони відчували під час учинення злочинів, що може сприяти щирому зізнанню.

Зокрема, В.О. Коновалова та Ф.В. Хоменко вказують, що макетування створює емоційну настроєність та сприяє виникненню асоціативних зв'язків, які можуть бути

використані для з'ясування обставин, що мають значення у справі, і робить результати більш переконливими [3, с. 10-16; 4, с. 30-34].

Відповідно до встановленого процесуального порядку необхідною умовою проведення слідчого експерименту на місці є попередній допит особи, чиї показання підлягають перевірці. Деякі криміналісти вважають, що «підготовка до перевірки показань (слідчий експеримент) на місці має починатися ще в ході допиту й огляду місця події» [5, с. 15].

Крім того, важливо врахувати, що зволікання з проведенням слідчого експерименту може призвести до втрати психологічного контакту з підозрюваним, якого вже допитали й показання якого будуть перевірятися.

Безпосередньо на місці проведення слідчої (розшукової) дії, слідчий чи прокурор має роз'яснити її учасникам мету і порядок виконання експериментальних дій, роз'яснити права й обов'язки кожної із присутніх осіб; запитати особу, чиї показання будуть перевірятися, або підозрюваного, чи згодні вони взяти участь у слідчій дії; роз'яснити їх конституційне право не свідчити проти самої себе та своїх близьких родичів (ст. 63 Конституції України, ст. 18 КПК України). Свідок та потерпілий, які досягли віку кримінальної відповідальності, попереджаються про кримінальну відповідальність за дачу завідомо неправдивих показань, а свідок - також за відмову від дачі показань [1, ст. 18; 6, ст. 63].

Для проведення слідчого експерименту необхідно залучити не менше двох понятних. Більше двох понятних доцільно запрошувати у випадках проведення складного, багатоепізодного експериментального дослідження, або такого, що проводиться на великій території, під час перевірки наявних даних і припущень про можливість у певних умовах чути що-небудь (наприклад, постріл у різних кімнатах) тощо [7, с. 432].

На відміну від інших слідчих (розшукових) дій, під час проведення яких число понятних зазвичай не перевищує двох, під час слідчих експериментів кількість понятних може бути різною. Загалом можна сказати, що кількість понятних під час слідчого експерименту залежить від числа тих місць, де одночасно повинна сприйматися подія, що складає зміст слідчого експерименту. Якщо перевіряється можливість почути постріл людьми, що знаходяться в чотирьох різних точках, то й понятних повинно бути не менше чотирьох [8, с. 37].

У слідчому експерименті можуть брати участь свідки-очевидці та потерпілі. Їх роль полягає в тому, що вони допомагають слідчому (прокурору) правильно реконструювати обстановку події, свідками якої вони були, і дають необхідні пояснення про перебіг події. У тих випадках, коли слідчий експеримент проводиться з метою перевірки показань свідків, вони можуть особисто демонструвати ті чи інші дії, тобто безпосередньо брати участь у

проведених дослідках. Участь у слідчому експерименті не може бути для підозрюваного обов'язковою. Слідчий не може примушувати підозрюваного здійснювати ті чи інші дії у процесі слідчого експерименту всупереч його бажанню. Тим паче не можна примушувати підозрюваного, що заперечує вчинення ним тієї чи іншої дії, виконувати цю дію у процесі експерименту [9, с. 105].

У криміналістичних джерелах відзначається доцільність ретельного й детального спостереження за поведінкою особи, показання якої перевіряються. В.Г. Андросюк вважає, що таке спостереження повинно містити в собі оцінку дій: напрямку руху, темп переміщення, мотивовані й невмотивовані зупинки, активність пошукових дій, упевненість або невпевненість у її поведінці. Крім того, автор указує, що корисна інформація може бути отримана під час спостереження за мімікою, рухами, характером висловлень, психофізіологічними реакціями підозрюваного, що сприяє фіксації можливих змін у його поведінці, а звідси - вибору тактики й змісту подальших слідчих дій [10, с. 47-48].

Оскільки під час проведення слідчого експерименту досліджується матеріальна обстановка на місці події, ця процесуальна дія повинна мати у своєму арсеналі тактичні прийоми, що забезпечать найбільш ефективне її проведення.

Таким чином, слідчий експеримент є специфічною слідчою (розшуковою) дією, під час якої відбувається взаємодія як з речовими джерелами інформації, так і з ідеальними слідами (слідами пам'яті людини). Успішному проведенню слідчого експерименту сприяє належному рівні організація даної процесуальної дії.

Слідчий експеримент характеризується різноманітністю тактичних прийомів, що застосовуються під час його проведення, та має велике доказове значення для встановлення обставин вчиненого кримінального правопорушення.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Плетенець Віктор Миколайович

Література

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар / за заг. ред. професорів В.Г. Гончаренка, В.Т. Нора, М.Є. Шумила. — К.: Юстініан, — 2012.
2. Настольная книга следователя / Александров Г.Н., Апурин А.И., Арзуманян Т.М., Арсеньев Б.Я., и др.; Под общ. ред.: Сафонов Г.Н.; Редкол.: Розенблит С.Я., Тарасов-Родионов П.И., Шейнин Л.Р. - М.: Госюриздат, 1949. - 879 с.
3. Коновалова В.Е. Психологическая характеристика следственного эксперимента / Коновалова В.Е. // Криминалистика и судебная экспертиза. - 1976. - № 12. - С. 10-16.

4. Хоменко Ф.В. Застосування науково-технічних засобів при відтворенні обстановки та обставин події / Хоменко Ф.В. // Радянське право. - 1968. - №11. - С. 30-34.
5. Уваров В.Н. Проверка показаний на месте / В.Н. Уваров. - М. : Издво ВЮЗИ, 1982.-40 с.
6. Конституція України від 28 червня 1996 року (зі змінами і допов.) // Відомості Верховної Ради України. — 1996. — № 30. — Ст. 141 ; Офіційний вісник України. — 2010. — № 72/1 Спеціальний випуск. — С. 15. — Ст. 2598.
7. Науково-практичний коментар нового Кримінального процесуального кодексу України від 13.04.2012 р. № 4651-VI // Національний університет «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого» ; Національна академія правових наук України. - Х, 2012. - 681 с.
8. Белкин Р.С., Белкин А.Р. Эксперимент в уголовном судопроизводстве : метод, пособие. - М. : Издательская группа «ИНФРА-М - НОРМА», 1997. - 160 с.
9. Черненко А.П. Кримінально-процесуальна регламентація слідчих дій : дис. канд. юрид. наук : 12.00.09 / А.П. Черненко. - Х., 2004. - 191 с.
10. Андросюк В.Г. Юридична психологія : [підруч. для студ.] / [А.І. Казміренко, Я.Ю. Кондратьєв, М.В. Костицький, С.А. Тарарухін, Г.О. Юхновець]; за ред. Я. Ю. Кондратьєв. - К.: ІнЮре, 2000.-351 с.

ПРАВОВІ ЗАСАДИ МІЖБЮДЖЕТНИХ ВІДНОСИН ТА РОЗПОДІЛУ КОШТІВ МІЖ ЛАНКАМИ БЮДЖЕТУ

Крупко Яна Михайлівна
аспірантка кафедри фінансового
права Київського національного
університету імені Тараса Шевченка
E-mail: levantik09@rambler.ru

Юрчик Андрій Васильович
студент факультет господарського
права та соціального забезпечення
Чернігівський національний
технологічний університет

Ключові слова: місцевий бюджет, принципи розподілу коштів, міжбюджетні відносини, бюджетні кошти, розподіл коштів між бюджетами.

Сьогодні в Україні не вироблено ефективних критеріїв та не впроваджено правових засад розподілу коштів між бюджетами, які б враховували як досвід зарубіжних країн, так і

нагальні потреби України. Поступове впровадження принципів розподілу коштів між бюджетами та правових засад міжбюджетних відносин без сумніву, призведе до ефективного результату.

Необхідно зауважити, що процес розподілу бюджетних коштів може ґрунтуватися на засадах бюджетної системи.

Принципи розподілу коштів між бюджетами у порівнянні з принципами бюджетної системи є значно вужчими за значенням і по суті є, деяким, продовженням принципів бюджетної системи. З конституційних засад та положень сформульовані і принципи бюджетної системи України, що знаходять своє відображення у нормах Бюджетного кодексу України.

Чинне дефінітивне визначення поняття «міжбюджетні відносини» не вказує на об'єкт, фактичний склад суб'єктів і головні складові (групи відносин, аспекти) відносин між бюджетами, тобто не в повному обсязі відображає їх головний зміст. З огляду на це, поняття міжбюджетних відносин пропонуємо визначити як: міжбюджетні відносини - це врегульовані правовими нормами взаємовідносини між державою, місцевим самоврядуванням та їх уповноваженими органами, що виникають у процесі їх взаємодії (взаємозв'язків) з приводу розподілу бюджетних повноважень та відповідальності між органами державної влади та місцевого самоврядування, розподілу доходних джерел та видаткових зобов'язань між бюджетами різних рівнів, а також перерозподілу бюджетних коштів між бюджетами щодо забезпечення відповідних бюджетів фінансовими ресурсами, які необхідні для виконання функцій, передбачених Конституцією та іншими нормативно-правовими актами України.

На думку переважної більшості науковців, міжбюджетні відносини всередині країни мають ґрунтуватися на певних принципах, зокрема:

- збалансованість інтересів усіх учасників міжбюджетних відносин;
- законодавче розмежування видаткових повноважень, відповідальності та доходних джерел між різними рівнями бюджетів;
- самостійність бюджетів різних рівнів;
- обґрунтованість надання фінансової допомоги та вирівнювання доходів місцевих бюджетів;
- ефективність контролю за повнотою та цільовим характером використання фінансової допомоги.

З позицій теорії права та досвіду унормування є обґрунтованим і очевидним те, що міжбюджетні відносини всередині країни мають базуватися на певних принципах з

відповідним їх правовим закріпленням у Бюджетному кодексі України. Потрібно зазначити, що принципи міжбюджетних відносин значно вужчі за значенням від принципів бюджетної системи. У зв'язку з цим принципи міжбюджетних відносин необхідно розглядати як продовження принципів бюджетної системи, оскільки вони є лише частковим проявом якостей, притаманних усій бюджетній системі.

Очевидно, що деякі принципи міжбюджетних відносин збігаються з тими, що закріплені у ст. 7 Бюджетного кодексу України «Принципи бюджетної системи України» та у главах 5, 11, 13, 14, тобто у певній сукупності норм права, з яких принципи виводяться індуктивним шляхом, проте у правозастосовчій діяльності вони не реалізуються повноцінно, системно та гармонійно. При цьому слід враховувати, що принципи бюджетної системи відображають основи побудови бюджетної системи, а принципи міжбюджетних відносин - динаміку функціонування бюджетної системи. Розглянуті принципи в магістерській роботі мають, на нашу думку, важливе доктринальне значення для формування та функціонування оптимальної, науково обгрунтованої, раціональної системи міжбюджетних відносин країни в цілому.

Викладене дозволяє зробити такі висновки: - формулювання та закріплення принципів міжбюджетних відносин у Бюджетному кодексі України є необхідною умовою їх правової регламентації; - правові принципи міжбюджетних відносин є основою, керівною ідеєю, важливими положеннями, найбільш загальними, стабільними, імперативними вимогами у сфері їх правового регулювання; - принципи міжбюджетних відносин визначають змістовний характер системи законодавства, що регламентує міжбюджетні відносини, та напрями його розвитку виконуючи системоутворюючу, системоспрямовуючу функції.

На наш погляд, на сьогодні є необхідність створення та посилення дієвості застосування принципів ефективного розподілу бюджетних коштів як на державному, так і на місцевих рівнях, особливо в умовах об'єктивної обмеженості держави у фінансових ресурсах. З особливою гостротою постає також проблема вироблення дієвого механізму, який би базувався на таких принципах.

Отже ефективна система розподілу коштів між бюджетами повинна сприяти: економічній стабілізації, створенню умов для конкуренції між регіонами, підвищенню політичної відповідальності, економічної ефективності та відкритості управлінських рішень, результативності функціонування державних інститутів та розвитку стабільної фінансової інфраструктури країни.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Ніщимна Світлана Олексіївна.

Література:

1. Конституція України: прийнята на п'ятій сесії Верховна Рада України 28 червня 1996. [Текст]: // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141. (Із змінами, внесеними згідно із Законом № 742-VII від 21.02.2014, ВВР, 2014, № 11, ст.143).
2. Бюджетний кодекс України № 2456-VI від 08.07.2010 [Текст]: // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2010, № 50-51, ст.572. (Із змінами, внесеними згідно із Законом № 118-VIII від 15.01.2015, ВВР, 2014, № 47, ст.2051).

ИСТОРИЯ ЗАРОЖДЕНИЯ И СТАНОВЛЕНИЯ ИНСТИТУТА ПАРЛАМЕНТА В СТРАНАХ ЕВРОПЫ

Кужукбаев Сапармурат Ашырдурдыевич

студент-магистр

юридического факультета

ХНУ им.В.Н.Каразина

E-mail: mr.sapbygerman@mail.ru

Ключевые слова: парламент, парламентаризм, разделение власти, правовое государство.

Слово «парламент» (parliament) родилось в средневековой Англии, но по этимологии и орфографии является французским, происходящим от parler (говорить). Дело в том, что после норманнского завоевания, начавшегося победой 14 октября 1066 г. Вильгельма Завоевателя в битве при Гастингсе, началось не просто господство норманнов, но и офранцуживание англосаксонской цивилизации.

Общенациональное представительное учреждение демократического общества - парламент - имеет многовековую историю. Органы народного либо сословного представительства существовали ещё в Античную эпоху, например, римский сенат. Первым прототипом парламента в понимании, близком современнику, стал английский парламент, учреждённый в XIII веке Великой Хартией Вольностей 1215 г. и ограничивший власть короля.

Самыми древними парламентами в мире считаются парламенты Острова Мэн (Тинвальд) и Исландии (Альтинг), созданные в X веке. Тинвальд, созданный в 979 году, на протяжении своей истории действовал непрерывно. Альтинг же, возникший около 930 года, официально не работал в 1801—1845 годах (хотя неофициальные собрания были).

Один из старейших парламентов Европы – норвежский стортинг. В нынешней форме он существует с 17 мая 1814 года, когда была принята конституция страны, хотя его история начинается с X века. В 2007 году было принято решение преобразовать парламент из двухпалатного в однопалатный (с 2009 года). Шведский парламент – рикстаг – основан в 1465 году [5]. В ряде европейских стран появление парламентов относится к концу XVIII – началу XIX столетия, а с первых лет XX века законодательные органы были во всех странах Европы.

Мир стремительно преобразуется. Изменения человеческого сообщества происходит во всех сферах деятельности – экономической, политической, культурной, социальной. Действовавшие ранее идеологические конструкции меняются, разрушаясь или преобразовываясь. Происходит трансформация и в области парламентской деятельности.

Разработкой проблемы парламентаризма занимаются ученые различных специальностей. Так, одни изучают вопросы представительства народа во власти и разрабатывают понятийный аппарат парламентаризма. Другие определяют место и роль парламента в политической жизни страны и рассматривают существующие модели парламентаризма.

Исторически парламент выполнял роль амортизатора между властью (монархом) и обществом, являлся формой представления общества во власти. Часто парламент играет решающую роль во время социальных катаклизмов, как, к примеру, во время буржуазной революции в Англии в XVII веке. Постепенно из второстепенного органа, призванного сглаживать конфликты между властью и народом, парламент превратился в большинстве стран в высший государственный орган.

Разумеется, в основе властвования должна лежать концепция правового государства. Человечество уже накопило огромный теоретический и практический опыт в этом направлении. Достаточно вспомнить, что идеи приоритетности права утвердились еще в трудах древних мыслителей – Платона, Аристотеля, Полибия, Цицерона. Эти идеи развивались в дальнейшем многими философами, историками, специалистами права, общественными деятелями, учеными различных стран и народов [3, с.128].

По Аристотелю, государство есть сообщество людей, «граждан», которые и определяют «способ социального бытия человека» [1, с.104]. Мировое сообщество постепенно приходит к демократическим принципам управления – важно соблюдать интересы большинства и эти интересы через демократические институты должны выражать представители народа, его избранные – государственные деятели, лидеры политических партий и общественных организаций, депутаты всех уровней. Именно они осуществляют процессы управления государством и обществом. Законодательную же базу этого процесса

должны определять законотворческие структуры. Тем самым власть четко регламентирует направления своей практической деятельности.

Сегодня парламент – это выборный орган, ответственный за принятие законов, которые определяют состояние и деятельность государства. Именно парламент по своим функциям должен регламентировать жизнь в стране, определять права и обязанности ее граждан, изложенные в принятом в стране основном законе – Конституции. Правительства и их главы должны быть подотчетны парламенту. Во многих странах именно парламент утверждает главу правительства, то есть главу исполнительной власти; перед парламентом дает клятву верности служения своему народу выбранный президент и т.д.

Место и роль парламента различаются в зависимости от формы правления в том или ином государстве. Так, в президентских республиках роль парламента незначительна. В стране президент обладает широкими властными полномочиями, и правительство несет ответственность только перед ним. В парламентских республиках и парламентских монархиях законодательный орган имеет обширные властные полномочия. Именно он определяет и контролирует правительство. В дуалистических монархиях парламент делит свои полномочия с главой государства, тем не менее, его роль в стране значительна.

Парламент строится, в основном, по результатам проводимых в странах выборов, что также регламентируется принятыми им же законами, а главное – существующей Конституцией. В зависимости от форм правления, парламент занимает различное место в системе власти, что безусловно отражается на формах его работы, функциях, методах, правилах руководства государственной политикой. Например, в Швейцарии, где прямая демократия является основой организации государства. Там между собраниями на один год избирают амтмана до тех пор, пока не собираются вновь все имеющие право голоса. Подобная форма правления получила название плебисцитарной демократии.

Традиционно демократические парламентские европейские страны (Англия, Бельгия, Норвегия, Швеция) сохранили официально статусы конституционных монархий при полном определении парламентом политического курса страны. Это показывает, что для становления парламентских форм управления вовсе не обязательны республиканские формы правления. При этом история знает немало примеров, когда формально провозглашенные республиканские режимы приводили к установлению диктатуры, где не могло быть и речи о какой либо форме парламентаризма.

Как сказано выше, сегодня в силу, по крайней мере, значительного народонаселения, государства вынуждены фактически отказаться от античного образца прямой демократии, но

отголоски общего правления (прямой демократии) сохранились не только в швейцарской политической системе, но и в так называемой плебисцитарной демократии. Суть ее такова: группа людей на профессиональной или выборной основе разрабатывает законопроект, а те, кто обладает избирательным правом, с помощью голосования решают судьбу данного законопроекта. Здесь есть существенная особенность. Решение при голосовании можно вынести лишь с помощью одного из двух слов: «ДА» или «НЕТ», изменение текста просто недопустимо. Конечно, эта система является очень дорогостоящей, но в свободных странах время и деньги не являются весомыми аргументами против участия граждан в управлении обществом.

Несмотря на огромный опыт мирового парламентаризма, одну задачу пока не удается решить в полной мере. Это равноправное представительство женщин в высшем законодательном органе страны, каковым является парламент. Да и само участие женщин в выборах (право выбирать и быть избранными в различные структуры власти) лишь сравнительно недавно стали предметом обсуждения мировой общественности как политический нонсенс, который следует не только обсуждать, но и вводить в законодательное поле. На земном шаре женщин, имеющих право голоса по возрасту, едва ли не более половины всего человечества. Но в парламентах они представлены (почти во всех парламентах) в ничтожно малом количестве.

Таким образом, Европа хотя и шагнула далеко вперед в развитии парламентаризма и, в частности, в решении гендерных проблем, еще не пришла «к общему знаменателю» в отношении прав женщин в участии их в политической жизни, управлении государством и, соответственно, в принятии решений во всех сферах общественной жизни.

К сожалению, политическое неравенство по признаку пола существует в большинстве стран мира. Это означает, что нарушается баланс волеизъявления представительства мужчин и женщин при принятии политических решений, в том числе в законодательстве.

Парламентаризм, как и любое другое общественно-политическое явление, имеет свои особенности и развивается в зависимости от конкретно – исторических условий становления институтов государственного управления. Для становления и развития парламентаризма важна не внешняя форма государственно-правовых отношений, важны устоявшиеся традиции гражданского общества.

Научный руководитель: к.ю.н., доцент Жук Наталья Анатольевна

Литература:

1. Человек и общество: краткий энциклопедический словарь-справочник (политология) /Отв. ред. Борцов Ю.С., науч. ред. Коротец И.Д. – Ростов – на Дону: Феникс, 1997. – 582 с.

2. Европа – <http://ru.wikipedia.org>. – Page 1, of 7.
3. Шляхтун П.П. Парламентарим: Словник – довідник. – К.: . Парламентське вид-во, 2003. – 323 с.
4. Соколов Н.Н. / Власть. Книга для чтения. /Авт. – сост. В.Н. Соколов, В.Л. Рябика. – Одесса: Астропринт, 2004. – 520 с.
5. Конституция Королевства Швеция от 27 февраля 1974 года // Конституции стран Европы. М.: Издательство Норма, 2001. - С. 599-692.

ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕСУ ОТРИМАННЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ ВАГІТНИМИ ЖІНКАМИ В УКРАЇНІ

Купа Ірина Віталіївна
студентка-магістр 6 курсу Інституту управління
Класичного приватного університету, м.Запоріжжя
e-mail: kosbka25@mail.ru

Ключові слова: державна політика, вагітність, регулювання працевлаштування.

На сучасному етапі розвитку української державності підвищення якості освіти є актуальним питанням. Інтеграція у європейський простір практично всіх сфер життя нашої країни зводить практично нанівець всі існуючі стандарти.

У Європі та США жінкам притаманна тенденція до відносно пізнього народження першої дитини. Зазвичай цей вік становить 27 років та більше. Для українок такий вік є не припустимим, так як репродуктивний вік наших жінок становить 20-23 роки. Вагітність у такому віці створює ряд певних проблем: відсутність фінансової стабільності, не достатня обізнаність у питаннях народження та виховання дітей, відсутність особистого житла, відсутність роботи та належної освіти, не досконала державна політика підтримки вагітних та породілля.

За кордоном пізнє народження першої дитини не порушує вищевказаних проблем. До 30 років майбутня мама встигає отримати освіту, пропрацювати на певній посаді та закріпити свої кар'єрні амбіції.

Тому, ми пропонуємо на законодавчому рівні підвищити соціальну захищеність вагітних жінок та породілля, дозволити їм за бажанням отримати вищу освіту та рівні ОКР «бакалавр» (у разі відсутності аналогічного диплому про освіту) за рахунок державних коштів. Попри шалені кошти, які держава витратить на дані заходи, рівень освіченості українок значно зросте. І це дозволить їм бути затребуваними працівниками на ринку праці

після виходу з декрету та підвищити свою освітню кваліфікацію до найвищого рівня – «магістр».

За кордоном від освітньо – кваліфікаційного рівня залежить погодинна оплата праці. Тому, не лише жінці, але і чоловіку без вищої освіти у будь – якій країні буде тяжко на сучасному ринку праці.

Під час світової політичної кризи люди навіть з двома вищими освітами підпадають під скорочення на роботі та не є затребуваними на ринку праці. Проте, будь яка криза з часом мине.

Науковий керівник: д. пед.н. Віндюк Андрій Валерійович

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ЗАТРИМАННЯ ТА ДОПИТУ ПІДОЗРЮВАНОГО В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

Курафєєва Тетяна Сергіївна
студентка 3 курсу
навчання юридичного факультету
ДВНЗ «Української академії
банківської справи Національного банку України»
E-mail: kcv@ukr.net

Ключові слова: допит, досудове розслідування, затримання, підозрюваний.

Затримання та допит є початком досудового розслідування і саме від їх якісного проведення залежить не лише встановлення всіх обставин вчиненого злочину, а й доля людини. В новому КПК України не містить визначення терміна «затримання». В КПК України затримання входить до системи заходів забезпечення. У науковій літературі існує думка, що «затримання» є слідчою (розшуковою) дією та способом збирання доказів. Інша думка, що «затримання» не містить ані пошукових, ані пізнавальних, ані посвідчувальних операцій. На думку О. Л. Протопопова: «Не можна розцінювати як затримання, в'їмання підозрюваного чи обвинуваченого, який утік з ІТТ, СІЗО чи з-під конвою. Його процесуальне становище визначено, запобіжний захід обрано ще до втечі, тому дублювати його немає потреби». [1, с.327]

Відповідно до положень КПК України затримання може бути:

- на підставі ухвали слідчого судді, суду про дозвіл на затримання з метою приводу;
- без ухвали слідчого судді, суду.

Ці види затримання розрізняються за цільовим призначенням, суб'єктами їх здійснення, підставами та процесуальним порядком застосування. Вітчизняні науковці схиляються до думки щоб вся інформація стосовно місця затримання та періоду часу, заносилася до протоколу. Це має виняткове значення для забезпечення можливості оскарження законності та обґрунтованості затримання та зобов'язує органи, які здійснюють затримання, суворо дотримуватися вимог закону щодо його процедури, підстав, строків, порядку процесуального закріплення. Тому й міжнародні документи, які встановлюють стандарти поводження з в'язнями, вимагають деталізації всіх обставин затримання у відповідному протоколі. [2, с. 50]

Згідно з ч.1 ст. 211 КПК України строк затримання особи без ухвали слідчого судді, суду не може перевищувати 72 годин з моменту затримання. Затримана без ухвали слідчого судді або суду особа не пізніше 60 годин з моменту затримання повинна бути звільнена або ж доставлена до суду для розгляду клопотання про обрання стосовно неї запобіжного заходу. В наш час існують такі випадки коли ці строки порушувалися, для боротьби з цією проблемою необхідно встановити кримінальну відповідальність. Існування такої термінологічної помилки, що в свідомості нашого суспільства прийнято називати підозрюваного злочинцем, порушуючи при цьому презумпцію невинуватості особа, яка підозрюється у вчиненні злочину або правопорушення, припускається невинність до того часу, поки її вину не буде доведено у порядку, передбаченому законодавством, і встановлено вироком суду, який набрав законної сили.

Також особа яка вважає, що її затримали незаконно і обмежили її свободу може подати скаргу на постанову про затримання. Можна навести приклад з практики оскарження даної постанови, зокрема Апеляційний суд Закарпатської області розглядаючи скаргу на постанову захисника про затримання підозрюваного у вчиненні ним злочину. Було виявлено, що суд першої інстанції допустив помилку замість перевірки підстав затримання та додержання вимог, вдався до оцінки тяжкості злочину у вчиненні якого підозрюється. Тобто можна помітити, що і суд може припускатися помилки.

Також на жаль на практиці виникає проблема, що докази які здобуті внаслідок слідчих-розшукових та негласних- слідчих (розшукових) дій, є не допустисимими, і всеодно застосовуються в кримінальному провадженні. На наш погляд під цими порушеннями можна розуміти, наприклад, проведення допиту застосовуючи примус. Як зазначає Уповноважений Верховної Ради України з прав людини :«найбільше порушень із застосуванням катувань відбувається під час затримання людини та проведення досудового розслідування».

Більшість випадків таких порушень під час допиту підозрюваного просто так і залишаються невідомими, і як наслідок збільшується кількість незаконно засуджених осіб. Тобто працівники правоохоронних органів працюють лише на статистику розкриття злочинів, але на жаль не на чесне виконання своїх обов'язків. Для подолання даної потреби необхідно, встановити відповідальність для уповноважених осіб відповідальність, за порушення прав людини.Зробити чітку послідовність правових засобів захисту особою своїх порушених прав. Згідно принципів захисту всіх осіб, які підлягають затриманню чи ув'язненню в будь-якій формі, встановлених Резолюцією Генеральної Асамблеї ООН, кожному заарештованому повідомляються при арешті причини його арешту і без зволікань повідомляється будь-яке пред'явлене йому обвинувачення; затримана особа має право на отримання юридичної адвокатської допомоги. [3,с.126]

На наш погляд також проблема існує не лише не в професіоналізмі уповноважених суб'єктів проводити досудове розслідування, а також в нестачі тактико-криміналістичних знань і навичок, необхідних співробітникам міліції для ефективного виконання службових обов'язків

Для цього доцільним було б кожному слідчому перед допитом не лише ознайомити особу з її правами та обов'язками, а також важливою запорукою успішного допиту є встановлення психологічного контакту, тобто створити належну атмосферу. Невстановлення психологічного контакту, на думку В.В. Баранчик: «Призводить до виникнення конфліктних ситуацій, відмови від надання свідчень, надання неповних чи неправдивих показань допитуваною особою». На наш погляд психологічною атмосферою є: повага слідчого до підозрюваного, це може сприяти даванню правдивих показань та повноті одержаної інформації під час допиту, проте в наш час дуже часто такий контакт між слідчим та підозрюваним не встановлюється, дуже часто до підозрюваного застосовуються примусові заходи впливу, а саме катування, жорстоке поводження з підозрюваною особою. Американські дослідники вважають за доцільне перед допитом, провести бесіду на нейтральну тему, яка забезпечить виникнення взаєморозуміння із допитуваним, саме це сприяє визначенню правильної тактики допиту для слідчого. Також перевага психологічному контакту передбачається в тому, що часто особа яка вперше засуджена може почуватися розгубленою, і тому лояльне відношення слідчого відіграє позитивно для психологічного почуття особи. [3,с.326]

Проблематика допиту ми вбачаємо також в тому, що через недостатній професіоналізм деяких слідчих, а саме, вчасно помітити, що підозрюваний говорить

неправду. «Ще за 700 років до нової ери в Китаї під час допиту, – пише В.К. Весельський, – вказувалося на необхідність слідкувати за словами, очима, виразом обличчя, диханням допитуваного, у якого при дачі неправдивих показань можна спостерігати хвилювання, розгубленість, сором». Як засвідчує О.Я. Переверза свідомо неправдиві показання в ході попереднього слідства давало 44% підозрюваних. [4, с.126]

Отже, в результаті проведеного нами дослідження можна зробити висновок що нажалі в наш час безліч випадків, коли порушуються права підозрюваного, а саме право на захист, не дотримується презумпція невинуватості та інші права передбаченні КПК України, тим самим не дотримуються службовими особами правила затримання особи та допиту, через нехтування даних правил, в країні злочинність не зменшується, адже поширенні випадки затримання без законних на те підстав. На нашу думку для подолання цих проблем, необхідно: передбачити відповідальність службових осіб за неправомірні дії, а саме врахування при оцінці недопустимих доказів, безпідставного затримання особи без ухвали слідчого судді яке б перевищувало 72 години. Збільшити контроль за такими діями. Також на нашу думку було б доцільним розробити спеціальну методику допиту підозрюваного враховуючи психологічний стан підозрюваного та на законодавчому рівні закріпити відповідну норму.

Науковий керівник: к. ю. н. Маланчук П. М.

Література:

1. Баранчук В.В. Поняття та ознаки психологічного контакту в процесі допиту / В.В. Баранчук // Збірник наук. праць. Випуск 17 / ред. кол.: В.І. Борисов (голов. ред.) та ін. – Х.: Кроссроуд, 2009. – С. 326–332.
2. Бортник В. Захист прав, честі і гідності підозрюваного під час допиту: окремі проблеми / В. Бортник // Право України. – 2005. – № 11. – С. 49–52.
3. Весельський В.К. Сучасні проблеми допиту (процесуальні, організаційні і тактичні аспекти): монографія / В.К. Весельський. – К.: НВТ «Прав-ник»; НАВСУ, 1999. – 126 с.
4. Рогов Е.И. Психология общения / Е.И. Рогов. – М.: Гуманитар. изд. центр ВЛАДОС, 2007. – 335 с.

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ОХОРОНИ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЕЗПЕКИ ВІД ПОРУШЕНЬ ЗАСОБАМИ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Куц Анна Володимирівна

Студентка 5 курсу юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна

E-mail: anna.kuts@ukr.net

Ключові слова: інформація, інформаційна безпека, засіб масової інформації.

Відповідно до ст. 34 Конституції України, кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань. Кожен має право вільно збирати, зберігати, використовувати і поширювати інформацію усно, письмово або в інший спосіб – на свій вибір [1]. Право на інформацію гарантується міжнародними договорами, у тому числі як частина свободи вираження, передбаченої статтею 19 Міжнародного пакту про громадянські та політичні права [2]. Принципи свободи думки і слова, свободи інформації, заборони цензури відображені і в чинному законодавстві України. Виникає питання про співвідношення цих принципів із необхідністю забезпечувати інформаційну безпеку особи, суспільства, держави. Варто зазначити, що *ці принципи не є абсолютними*, і необхідно розуміти межі їх дії.

Відповідно до ст. 10 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. здійснення свобод дотримуватися своїх поглядів, одержувати і передавати інформацію та ідеї без втручання органів державної влади і незалежно від кордонів, оскільки воно пов'язане з обов'язками і відповідальністю, може підлягати таким умовам, обмеженням або санкціям, що передбачені законом в інтересах національної безпеки, територіальної цілісності або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі, для захисту репутації чи прав інших осіб, для запобігання розголошенню конфіденційної інформації або для підтримання авторитету і безсторонності суду [3]. Правомірність обмежень свободи слова, які встановлюються виключно з цілями, визначеними як обґрунтовані та доцільні у міжнародних документах, відображена і на рівні національного законодавства.

Визнання суспільної значимості інформаційної безпеки відображено в положеннях Конституції України: згідно зі ст. 17 Конституції, забезпечення інформаційної безпеки України є однією з найважливіших функцій держави, справою всього Українського народу [1]. За критерієм суб'єкта інформаційну безпеку поділяють на три напрями: інформаційна безпека особи, суспільства та держави. Думки щодо доцільності зазначеного поділу дотримуються такі вчені, як В. Петрик [12, с. 123], І.Малик [11, с. 78], В.В. Остроухов [13, с.

125]. На нашу думку, *основою для такого поділу* є не лише вказівка на даних суб'єктів законодавцем, але і об'єктивні передумови, які існують у суспільстві. Зокрема, ці поняття є об'єктивно різними і не можуть співпадати, оскільки не можуть повністю співпадати інтереси окремої особи, суспільства в цілому та держави. Оскільки сучасна держава не виражає «волю народу», а за своєю сутністю є засобом реалізації інтересів вузьких елітарних кіл населення, то її інтереси в інформаційній сфері не можуть повністю відповідати інтересам окремої особи. Проте варто пам'ятати, що відповідно до ст. 3 Конституції України, людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Таким чином, у разі якщо виникає суперечність між інтересами особи (суспільства) та держави, то у такому випадку перевага повинна надаватися саме інтересам особи.

Визначна роль засобів масової інформації у підтриманні інформаційної безпеки особи, соціуму, держави, а також у порушенні цієї безпеки, широко визнається та обговорюється в наукових колах. Інформуючи особу про значущі події та формуючи зміст її дозвілля, ЗМІ впливають на світосприйняття та психологічний стан особи, її думку із суспільно важливих питань, розвиток культури суспільства. Усе більшої актуальності набуває забезпечення інформаційної безпеки в контексті захисту суспільства від інформації, а не лише захисту самої інформації [10, с. 85].

Нормативно-правовою базою діяльності ЗМІ в Україні є Закони України «Про інформацію», «Про друковані ЗМІ (пресу)», «Про телебачення і радіомовлення», «Про інформаційні агентства», «Про рекламу» тощо.

Правові норми, які стосуються інформаційної безпеки діяльності ЗМІ, становлять значний обсяг серед норм, що регулюють їх діяльність. На нашу думку, цей правовий масив можна умовно поділити на дві групи:

1) норми, які прямо вказують на чинники, що доктринально та законодавчо визнані загрозами інформаційній безпеці, та на шлях подолання цих чинників – наприклад, заборона використання ЗМІ для пропаганди насильства та відповідальність за порушення цієї заборони;

2) норми, які опосередковано впливають на стан забезпечення інформаційної безпеки, зокрема, стосуються фінансового забезпечення ЗМІ, відносин вирішального впливу між засновниками на ЗМІ тощо.

Проаналізувавши, які загрози інформаційній безпеці знайшли своє відображення в законодавстві України про ЗМІ та яка діяльність держави відносно ЗМІ передбачена в якості

шляхів подолання цих загроз, можна дійти наступних результатів дослідження. Задля охорони інформаційної безпеки від шкідливого впливу ЗМІ в чинному законодавстві містяться норми-заборони, які вказують на винятки з загального принципу свободи слова. Як і на теоретичному (доктринальному) рівні, ці норми можна розподілити на три великі групи за тим критерієм, чію інформаційну безпеку вони охороняють: особи, суспільства або держави.

На забезпечення *інформаційної безпеки держави* спрямовані норми, за допомогою яких відбувається запобігання наступним інформаційним загрозам.

1) Заклики до вчинення суспільно небезпечних діянь, що посягають на конституційні основи існування держави (заклики до насильницької зміни або повалення конституційного ладу, до порушення територіальної цілісності України або поширення продукції, що пропагує її зміну шляхом насильства, до захоплення влади або підризу безпеки України).

2) Загрози авторитету держави, зокрема використання державних символів України приватними особами.

3) Загрози поширення відомостей, що становлять державну таємницю.

4) Загрози національній безпеці держави, які можуть міститися в іноземних інформаційних впливах (запобігання таким загрозам здійснюється, зокрема, шляхом посиленого регулювання діяльності іноземних інформаційних агентств на території України).

Очевидною є недостатня уніфікованість термінів, які використовуються в законах, які регулюють діяльність різних видів ЗМІ. Заборони на деякі види інформаційного впливу містяться лише щодо окремих видів ЗМІ.

Для забезпечення *інформаційної безпеки суспільства* в чинному законодавстві містяться правові норми, спрямовані на забезпечення наступних напрямів інформаційної безпеки:

1) Інформаційна безпека від порушення соціальної стабільності та загострення антагоністичних протиріч між соціальними групами (заборона розпалювання міжетнічної, расової, релігійної, національної ворожнечі, пропаганди війни, насильства і жорстокості, для телерадіоорганізацій – заборона безпідставного загострення уваги на війні, насильстві і жорстокості, розпалюванні расової, національної та релігійної ворожнечі або позитивного їх подання (трактування); захист суспільства від проявів дискримінації. Що стосується заборони поширення інформаційних впливів, що пропагують фашизм та неофашизм, то профільні Закони України, що безпосередньо регулюють діяльність окремих видів ЗМІ, не

містять прямих заборон щодо такого інформаційного впливу – лише Закон України «Про захист суспільної моралі». На нашу думку, правове регулювання діяльності ЗМІ в контексті цього питання потребує вдосконалення, оскільки свідоме обходження законодавцем цього питання або нечіткість законодавчих положень створює простір для політичних спекуляцій на історичні теми, розхитує суспільні погляди на події минулого та теперішнього часу, створює істотну загрозу, яка визнається впливовими міжнародними організаціями.

Очевидною вбачається велика кількість оціночних категорій, таких як «позитивне подання», «безпідставне загострення уваги», «агресивні дії» тощо, які потребують свого чіткого нормативного визначення. Це необхідно не лише для вдосконалення законодавства, але і для можливості практичного застосування його положень, обмеження проявів суб'єктивізму у правозастосуванні.

2) Інформаційна безпека суспільства від загроз суспільній моралі (пропаганда жорстокості і насильства; розповсюдження порнографічних матеріалів; недодержання морально-етичних норм слововживання; інші загрози). Істотною проблемою законодавства є відсутність комплексного правового регулювання діяльності Інтернет-видань, у тому числі з питань запобігання аморального впливу їх контенту.

3) Інформаційна безпека суспільства від інформації, яка тягне за собою або може тягнути вчинення правопорушень: використання ЗМІ для вчинення правопорушень; прямі заклики до вчинення правопорушень або підбурення; розповсюдження інформації, яка є необхідною для вчинення правопорушення або сприяє їх вчиненню (зокрема, інформація щодо товарів, виробництво, обіг чи ввезення на митну територію України яких заборонено законом, у рекламі; реклама зброї та місць її придбання).

4) Інформаційна безпека суспільства від маніпуляцій суспільною думкою щодо соціально важливих питань (основними принципами інформаційних відносин є, зокрема, достовірність і повнота інформації; неприпустимість зловживання правами журналіста). Вбачається недостатнє законодавче забезпечення об'єктивності та достовірності інформації, розповсюджуваної через ЗМІ, та необхідність подальшого вдосконалення положень законодавства у напрямках: недопущення розповсюдження інформації, заснованої на чутках, а не на фактах; вимога чіткого розподілу подання фактичної інформації від коментарів, суб'єктивних оцінок, виражених думок окремих осіб стосовно цих фактів; посилення зворотного зв'язку суспільства та ЗМІ, що надасть можливість коригування недостовірної інформації первинними носіями достовірної інформації про висвітлювані події.

5) Інформаційна безпека неповнолітніх як однієї з психологічно вразливих частин суспільства (обмеження щодо розповсюдження програм, які здатні впливати або можуть зашкодити нормальному фізичному, розумовому, моральному розвитку дітей та юнацтва; запобігання інформаційному впливу реклами). Правове регулювання реклами є доволі детальним. Більш нагальною проблемою є негативний вплив кінопродукції, розважальних програм низької якості, що породжує необхідність впровадження законодавчих обмежень та вимог до їх змісту, не порушуючи при цьому принципу свободи інформації.

Проаналізувавши чинне законодавство, що регулює діяльність ЗМІ, в контексті забезпечення *інформаційної безпеки особи*, можна виділити наступні групи норм, що відповідають сутності можливих загроз цій безпеці:

1) Безпека особи від порушення її права на честь і гідність (публічно-правовий аспект). На нашу думку, особисте немайнове право особи на честь і гідність, яке традиційно сприймається як таке, що регулюється цивільним правом, за сучасних умов набуває все більш істотного публічно-правового аспекту. Враховуючи сучасний рівень інформатизації суспільства, при публічному посяганні на честь і гідність особи може бути сформована відповідна масова суспільна думка, яка виступатиме мотивом для вчинення правопорушень, проявів дискримінації проти тієї особи, на честь і гідність якої відбувалося посягання. Саме тому *посягання на честь і гідність особи слід вважати одним із видів порушення інформаційної безпеки особи*.

2) Безпека від прямого та опосередкованого негативного впливу на здоров'я особи (використання інформації та технологій, що впливають на підсвідомість; розповсюдження продукції, яка пропагує наркоманію, токсикоманію, алкоголізм, тютюнопаління та інші шкідливі звички; недобросовісна реклама ліків та пропаганда вживання психотропних речовин).

3) Інформаційна безпека особи як споживача товарів та послуг, інформація про які розповсюджується через ЗМІ.

Також можна виокремити групу норм, які забезпечують інформаційну безпеку особи від прямого посягання на її права і свободи за допомогою впливу інформації.

На нашу думку, правового механізму подолання потребують ті інформаційні загрози, джерелом яких можуть бути оператори мобільного зв'язку. У чинному законодавстві вони не визнаються засобами масової інформації, і це є природним, оскільки основною їхньою функцією є комунікативна, а не інформативна. Проте вони є потужними ресурсами, які за потреби можуть надати можливість за лічені хвилини поширити інформацію серед мільйонів

осіб. Необхідно врегулювати їхні дії на випадок надзвичайного чи воєнного стану. В інший час правового регулювання потребують масові розсилки sms-повідомлень. Певною мірою цього питання торкається законодавство про захист прав споживачів. На нашу думку, це питання потребує врегулювання не лише в контексті відносин споживача та підприємця, але і на рівні інформаційних правовідносин, оскільки не маючи статусу ЗМІ мобільні оператори мають можливість розповсюджувати будь-яку інформацію, рекламу, у тому числі яка може тягнути за собою негативний інформаційний вплив. Наприклад, у тому випадку, коли на телефон неповнолітнього користувача надсилаються повідомлення з рекламою ресурсів «дорослого» змісту.

Поза описаними групами знаходяться правові норми, які спрямовані на запобігання загрозам *додержанню правових режимів інформації*. Ця загроза суттєво відрізняється за напрямком руху інформації: якщо при реалізації загроз попередньо досліджених видів шкода наноситься через вплив інформації, яка надходить ззовні до споживача інформації, то в даному випадку, навпаки, шкода наноситься через втрату суб'єктом «панування» над інформацією, порушення її правового режиму. Таким суб'єктом може бути фізична особа (при розповсюдженні персональних даних), держава (при розголошенні державної таємниці), юридична особа (наприклад, при порушенні комерційної таємниці).

Таким чином, можна виокремити декілька класифікаційних груп обмежень у діяльності ЗМІ, відповідно до критерію, для забезпечення якого змістового сектору інформаційної безпеки вони встановлені. Проаналізувавши чинне законодавство з цього питання, можна зробити висновок, що воно потребує вдосконалення, а саме – усунення правових колізій, необґрунтованих розбіжностей між регулюванням відносин однакової сутності за участі різних видів ЗМІ, введення дефініцій або критеріїв визначення оціночних понять. У законодавстві, що регулює діяльність ЗМІ, не міститься чіткої стратегії протидії інформаційним війнам, впливу культурної продукції низької якості, єдиного регулювання діяльності Інтернет-видань, правового механізму контролю за інформаційним впливом операторів мобільного зв'язку.

Проаналізувавши чинне законодавство, можна зробити висновок, що відносно ЗМІ діє принцип свободи слова у визначених законом межах. Можна говорити про наявність презумпції правомірності діяльності ЗМІ, доки вповноваженими органами держави не буде доведено, що ця діяльність вийшла за встановлені законом межі. Обмеження діяльності ЗМІ, засновані на цілях, перелік яких визначений міжнародними та національними стандартами, є

обґрунтованими та необхідними. При цьому важливо дотримуватися балансу між принципом свободи інформації та вимогами інформаційної безпеки.

Науковий керівник:, к.ю.н., доцент Слинько Дмитро Вікторович

Література:

1. Конституція України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
3. Міжнародний пакт про громадянські і політичні права [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_043.
4. Закон України «Про інформацію» // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 48. – Ст. 650.
5. Закон України «Про друковані засоби масової інформації (пресу) в Україні» // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 1. – Ст. 1.
6. Закон України «Про захист суспільної моралі» // Відомості Верховної Ради України. – 2004. – № 14. – Ст. 192.
7. Закон України «Про інформаційні агентства» // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 13. – Ст. 83.
8. Закон України «Про рекламу» // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 39. – Ст. 181.
9. Закон України «Про телебачення і радіомовлення» // Відомості Верховної Ради України. – 1994. – № 10. – Ст. 43.
10. Дмитровський О. Маніпуляційний вплив ЗМІ як загроза національній безпеці держави / О. Дмитровський // Теле- та радіожурналістика: Збірник наукових праць. – 2011. – Випуск 10. – С. 85-88.
11. Малик І. Народження “доктрини інформаційної безпеки України”: від теорії до практики / І. Малик // Українська національна ідея: реалії та перспективи розвитку: Зб. наук. пр. — Львів, 2008. — Вип. 22 — С. 76-81.
12. Петрик В. Сутність інформаційної безпеки держави, суспільства та особи / В. Петрик // Юридичний журнал. – 2009. – № 5. – С. 122-134.
13. Остроухов В.В. Інформаційна безпека: соціально-правові аспекти. Підручник / [Остроухов В.В., Петрик В.М., Присяжнюк М.М. та ін. ; за заг. ред. Є.Д.Скулиша]. – К. : КНТ, 2010. – 776 с.

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРАВА НА СПАДКУВАННЯ ОСОБАМИ, ЯКІ НЕ ДОСЯГЛИ ПОВНОЛІТТЯ

Кучер Юлія Василівна
студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна
E-mail : julia-solnce8@mail.ru

Ключові слова: спадкове права, неповнолітні, заповіт, малолітні, емансипація.

Спадкове право являє собою сукупність правових норм, що встановлює порядок переходу прав та обов'язків померлої особи (спадкодавця) за правом спадкування до однієї або кількох осіб (спадкоємців). Спадкування як найдавніший інститут права був і є актуальним з позиції його дослідження, розвитку та вдосконалення, оскільки стосується особистих інтересів людини.

Відомо, що Цивільний кодекс (далі ЦК) України передбачає, що спадкування здійснюється двома шляхами: за заповітом і за законом. В повсякденному житті перевага надається спадкуванню за заповітом, оскільки воно безпосередньо пов'язане із повноваженнями власника - правом розпорядження. Заповіт, як особливий вид правочину передбачає правові наслідки, які пов'язані як зі смертю заповідача, так і з волею осіб, які названі у ньому спадкоємцями.

ЦК України наголошує, що право на заповіт має фізична особа з повною цивільною дієздатністю [1; ст. 1234], тобто особа, яка досягла 18 років. Як показує практика, реалізація цих положень потребує вирішення ряду проблемних питань: чи не обмежує ЦК України права неповнолітніх осіб стосовно можливості укладення заповіту; чи відповідає ця норма ЦК України вимогам міжнародного права щодо дотримання прав людини тощо.

Законодавець зазначає, що заповіт має відповідати загальним вимогам щодо його дійсності, а саме: заповідач має бути дієздатним на момент укладання заповіту; зміст заповіту не повинен суперечити вимогам закону і має відображати дійсну волю заповідача; заповіт повинен бути вчинений у визначеній законом формі, а його умови мають бути здійсненими.

Ми вважали за доцільне зробити порівняльний аналіз трактування спадкового права у роботах вітчизняних і зарубіжних вчених.

Дослідник правового режиму майна членів сім'ї, в Україні І. Жилінкова, зауважує, що неповнолітні мають право розпоряджатися своїм заробітком, стипендією, іншими доходами, то, відповідно, "передача такого майна за заповітом є одним із способів такого

розпорядження" [4; 23]. Як бачимо, у даному випадку виникає колізія: з одного боку, неповнолітній має право розпоряджатися своїм заробітком, стипендією, а, з іншого - у нього немає можливості розпорядитися зазначеними коштами шляхом складання заповіту. Поділяючи погляди вчених, на думку яких неповнолітні у віці від 14 до 18 років мають право заповідати свій заробіток, стипендію, авторський гонорар, майно набуте за рахунок цих джерел, оскільки законодавець надає їм можливість розпоряджатися ними, даний аргумент можна використати, надаючи таку ж можливість складати заповіт малолітнім віком до 14 років щодо належних їм грошових вкладів [6; 155].

Заповіти малолітніх є недійсними, оскільки законодавство передбачає досить жорсткі межі самостійності даної категорії осіб цивільного права. Неповнолітні згідно з вимогами законодавства не мають права складати заповіт, навіть якщо на це є згода піклувальника.

Зокрема у США право на укладення заповіту виникає з досягненням повноліття (18 років). Але окремі штати, наприклад Джорджія, встановили більш ранній вік досягнення здатності до вчинення заповіту - 14 років. Закони та судова практика вимагають, щоб заповідач був "компетентним", тобто розумів, що він робить, і визнають недійсними заповіти, складені недієздатними, душевнохворими особами, а також вчинені із застосуванням насильства, погрози, обману, помилки тощо [3; 425]. Виняток становить і у англійському законодавстві для моряків - під час плавання та військовослужбовців, які можуть укласти заповіт з 14 років. Військовослужбовці, які перебувають на дійсній службі, а також моряки в умовах далекого плавання мають право укласти усні заповіти в присутності свідків або письмові заповіти без підписання чи посвідчення їх свідками [7; 245].

Зауважимо, що у ЦК України передбачено, що повна дієздатність фізичної особи може виникнути і до досягнення нею 18-ти років: при достроковій реєстрації шлюбу на підставі рішення суду; внаслідок укладення трудового договору; народження дитини; при бажанні займатися підприємницькою діяльністю [1; ст. 34-35].

На відміну від України за нормами Французького цивільного кодексу (ст. 967) заповітом визнається будь-який документ, зі змісту якого очевидна воля особи вчинити заповідальне розпорядження. Зокрема, право скласти заповіт має особа, яка досягла повноліття або емансипована неповнолітня особа, котра досягла 16 років. Не емансиповані неповнолітні, що досягли 16 років, можуть скласти заповіт на 1/2 частину майна, яке належить їм на праві власності, і яким вони можуть розпоряджатися тільки по досягненню повноліття. Питання визначати долю майна таких осіб вирішується органами опіки та

підкування, а за певних обставин - і судом. Таким чином, заповідальна дієздатність співвідноситься з поняттям повної дієздатності, яку неповнолітні отримали на законних підставах, адже у ЦК України прямо зазначено, що повна цивільна дієздатність, надана фізичній особі, поширюється на усі цивільні права та обов'язки [1; ст. 35].

Зрозуміло, що для укладення заповіту 14-річним неповнолітнім, який згідно з рішенням суду уклав шлюб і став повністю дієздатним, існуватимуть перешкоди суто практичного характеру, оскільки відповідно до п. 2 Положення про паспорт громадянина України, цей документ видається особі по досягненню нею 16-річного віку.[2] Такий неповнолітній не зможе посвідчити свою особу при виявленні бажання скласти заповіт. У даному випадку мова може йти про складання заповіту громадянином України, який досяг 16-річного віку.

Зокрема, у Німеччині основним нормативно-правовим актом, який регулює спадкові правовідносини, є Німецький цивільний кодекс (НЦК), згідно якого заповіт може укласти особа, що досягла 16 років. Недійсним буде заповіт, укладений особою, котра внаслідок душевної хвороби не спроможна зрозуміти та оцінити значення розпоряджень, які в ньому містяться. Неповнолітні особи (від 16 до 18 років) можуть скласти заповіт лише у вигляді усної заяви чи передачі письмової заяви нотаріусу [5; 525].

З огляду на викладене вище, можна зробити висновок, що питання спадкування за заповітом неповнолітніх потребує подальшого вдосконалення в сучасних соціально-економічних умовах. В результаті розвитку ринкових відносин, закріплення за фізичними особами права приватної власності на майно, коло суб'єктів, які можуть переходити в порядку спадкового правонаступництва, значно розширюється. В свою чергу потребує удосконалення сучасна нормативна база України щодо спадкових відносин, яка має адаптуватися до законодавства країн Євросоюзу.

Науковий керівник: к.ю.н, доцент Розгон Ольга Володимирівна

Література:

1. Цивільний кодекс України, від 16 січня 2003 року № 435-IV//Відомості Верховної Ради – 14.10.2014 р.
2. Про затвердження положень про паспорт громадянина України та про паспорт громадянина України для виїзду за кордон : Постанова ВР України від від 26.06.1992 року № 2503-XII
3. Бернхем В. Вступ до права та правової системи США.-К.: Видавництво Україна, 1999 року - С. 419-428.

4. Жилінкова І.В. Проблеми правового режиму майна членів сім'ї. Автореф. дис. док. юрид. наук. - Харків, 1999 року - С. 23.
5. Основные институты гражданского права зарубежных стран: Сравнительно-правовое исследование. - М.: Норма, 2000 року - С. 485-570.
6. Цивільне право України Підручник: У 2 кн. / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової. - К.: Юрінком Інтер, 2002 року Кн. 2. - 640 с.
7. Цивільне право України : Підручник / Є. О. Харитонов, Н. О. Саніахметова. - К.: Істина, 2003 року - 761 с.

ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВСТАНОВЛЕННЯ НАЦИСТСЬКОГО РЕЖИМУ В НІМЕЧЧИНІ 1933-1945 рр.

Левчук Станіслав Сергійович
студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна
E-mail: stasleva92@gmail.com

Ключові слова: Німеччина, націонал-соціалізм, режим, тоталітаризм.

Задовго до появи цілісної юридичної науки Аристотель та Полібій в своїх працях вказували на те, що існуючі форми політичного устрою (під політичним устроєм мали на увазі форму держави, в цілому) народжуються, розвиваються і, занепадаючи, послідовно змінюють один одного [1, с. 11]. І світова історія тільки підтверджує ці слова, адже дійсно політичні режими держав закономірно змінюються, перетворюючись з одного виду на інший.

Виникає закономірне питання, чи назавжди покінчено з тоталітарними режимами, чи є тенденції на посилення впливу держав на суспільство, і чи можливе повторення трагедій, що були породжені тоталітарними державами? Щоб дати відповідь на ці питання, слід прослідкувати механізм встановлення того чи іншого режиму.

На нашу думку, режим націонал-соціалістів в Німеччині 1933-1945 рр. в цьому плані є показовим, адже Адольф Гітлер прийшов до влади легальним, з точки зору закону, шляхом. У даному дослідженні автор прагне дослідити механізм встановлення нацистської диктатури, та виділити його основні політичні та правові аспекти.

По-перше, слід визначити, що саме являла собою пост-воєнна Німеччина, а саме: проаналізувати соціально-економічне становище. Так, внаслідок революції 9 листопада 1918 р. кайзер Вільгельм II був змушений відректися від престолу і втекти з країни. До влади прийшли соціал-демократи, що проголосили Веймарську республіку.

11 листопада 1918 р. було підписано Комп'єнське перемир'я і почався переговорний процес, який закінчився 10 січня 1920 р. підписанням Версальського договору. За цим договором Німеччина втрачала всі колонії, частину земель, на неї накладались суттєві обмеження щодо комплектування рейхсверу (скасування обов'язкової військової служби, заборона мати сучасні види озброєння), а також було накладено зобов'язання з виплати репарацій [2].

Версальський мирний договір був досить боляче сприйнятий німецьким суспільством, а особливо такою категорією, як фронтовики. Вони відчували себе зрадженими політиками та вищим командуванням. Для більшості з них війна ще не була закінчена, її програли політики, але не вони. На думку військових, у соціально-економічній кризі винні політики-революціонери (соціал-демократи, комуністи) і Веймарська республіка, в цілому, як породження Листопадової революції. Все це породжувало реваншизм.

Про небезпеку такого розвитку подій попереджав французький маршал Фердинанд Фош, який критикував Версальський мирний договір, називаючи його, «не миром, а перемир'ям на 20 років» [3, с. 17]. По суті, нацизм, що призвів до Другої світової війни, став породженням Першої.

Аналізуючи умови встановлення нацистської диктатури, слід виділяти соціально-економічну кризу, що породжувала кризу політичну. Вже під час Першої світової війни економіка Німеччина переживала період рецесії, але найбільшого удару по ній нанесло прийняття умов Версальського договору. Так, загальна сума репарацій, за рішенням Міжсоюзницької Комісії з репарацій, становила близько 226 млрд. марок. У 1921 р. ця сума була скорочена до 132 млрд. марок, що становило в той час, \$31,4 млрд.

Зазнала краху фінансово-кредитна система. У 1921–1923 роках країна переживала жахливу гіперінфляцію (до вечора ціни могли зрости до 50 % в день). Внаслідок цих явищ різко погіршився життєвий рівень людей, а Німеччина опинилася на грані соціальної катастрофи [4, с. 223].

Все це породжувало кризу політичну. Не зважаючи на те, що в уряді в основному були представники соціал-демократів та інших лівоцентристських сил, все більше поширювався рух комуністів (Комуністична партія Німеччини, Незалежна соціал-

демократична партія Німеччини). Закономірно, що на противагу лівим активізують свою діяльність і праві партії, такі як: партія Центру, Німецька народна партія, Німецька національна народна партія тощо.

В січні 1919 р. в Мюнхені була створена Німецька робоча партія (нім. –Deutsche Arbeiterpartei), основна ідея партії – націоналізм, що спирається перш за все не на середній клас, а на робітників. Наприкінці вересня 1919 р. в партію вступає колишній єфрейтор А. Гітлер.

24 лютого 1920 р. була змінена назва партії на Націонал-соціалістичну партію Німеччини (нім. – Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei). Це, на думку Гітлера, мало розширити електоральну базу за рахунок робітників та селян. Тоді ж було видано й програмний документ NSDAP, так звані, «25 пунктів», в основу яких було покладено такі ідеї, як: об'єднання всіх німців в одну Велику Німеччину; скасування положень Версальського та Сен-Жерменського мирних договорів; повернення втрачених колоній; проведення жорсткої міграційної політики; націоналізація всіх крупних промислових трестів; участь робітників в розподілі прибутків; мілітаризація суспільства, а також централізація та етатизм [5].

В даній програмі керівництво NSDAP влучно зіграло на національних почуттях німців, використовуючи популізм та підхопивши основні тенденції тогочасного. Проте спочатку нацисти не мали великої популярності.

8-9 листопада 1923 р. представниками NSDAP та організацією Кампфбунд на чолі з Гітлером та генералом Еріхом Людендорфом у Мюнхені відбулась невдала спроба державного перевороту, що увійшла в історію під назвою «Півний путч». Як наслідок, декілька путчистів загинуло, а Гітлера та кількох його соратників віддано до суду, де їм інкримінували державну зраду.

Однак, фактично цей процес став своєрідною політичною рекламою для нацистів. Так, відкрите судове засідання привернуло увагу небайдужих, яких А. Гітлер вражав своїм красномовством і пристрасною вірою в націоналізм. В результаті, суд віднісся до заколотників-нацистів доволі поблажливо – учасників путчу, в тому числі і Гітлера, засудили лише до 5 років позбавлення волі, а Людендорфа виправдали зовсім. В тюрмі Гітлер пише та видає свою книгу «Моя боротьба» (нім. – Mein Kampf), в якій описується його життя і паралельно розкриваються його політичні погляди.

Вже через дев'ять місяців Гітлер був звільнений. Політична «жертва нацистів» не пройшла марно – на чергових виборах до Рейхстагу 1924 р. NSDAP зайняла 6 місце (6,5 %

голосів виборців) і отримала 32 із 472 місця. Але оскільки в парламенті не вдалось сформувати дієздатну коаліцію – рейхсканцлер Вільгельм Маркс добився від президента Фрідріха Еберта його дострокового розпуску.

На позачергових виборах від 7 грудня 1924 р. NSDAP отримала лише 3 % голосів і відповідно 14 місць з 493.

20 травня 1928 р. на чергових виборах до Рейхстагу NSDAP посіла дев'яте місце і показала найгірший результат за свою історію участі у виборах: 2,6 % підтримки або 810 127 голосів підтримки. Перемогу на виборах здобули соціал-демократи, потім йшли Національна народна партія, центристи, Комуністична партія Німеччини та інші. Всього NSDAP отримала 12 місць з 491.

Здавалосьь NSDAP зійшла з політичної арени. Однак, восени 1929 р. відбувся крах на Нью-Йоркській фондовій біржі, що призвів до світової фінансової кризи, яка ввійшла в історію як Велика депресія. Вимога виплат кредитів, що передавались США Німеччині для виплат репарацій, остаточно добили економіку Веймарської республіки. Криза загострювалась: порушилася діяльність кредитно-грошової системи, збанкрутували 5 найбільших банків. Внаслідок цього 20 тис. дрібних підприємств збанкрутували, через що почав страждати середній клас. Станом на 1932 р. промислове виробництво, найбільш уражене кризою, скоротилося на 40 % порівняно з 1929 р. До промислової кризи додалася аграрна. На 60 % зменшився обіг зовнішньої торгівлі. Кількість безробітних на 1931 р. становила 5,5 млн. осіб.

1930 р. знову відбулися вибори до Рейхстагу, на яких перемогу отримують соціал-демократи (24,5% голосів), проте слідом за ними слідували NSDAP (18,25 % голосів) та Комуністична партія Німеччини (13,3 % голосів). Порівняно з попередніми виборами 1928 р., рейтинг NSDAP виріс в 7 разів, комуністи також покращили свій результат на 2,5 % голосів.

Ріст результатів нацистів та комуністів закономірно показує тенденцію тогочасного німецького суспільства. Адже соціально-економічна криза стала основним фактором розчарування більшості німців в демократії. Цим скористались як комуністи, так і нацисти, що в своїх передвиборних промовах відкрито виступали проти основ демократії, а також наполягали на диктатурі.

Весною 1932 р. у Німеччині відбулись вибори президента, на яких перемогу здобув діючий голова республіки Пауль фон Гіндербург, набравши в другому турі виборів, 53,1 % голосів. А. Гітлер відповідно набрав 36,8 %, а Ернст Тельман, лідер комуністів, 13,2 %.

Влітку цього ж року мали пройти вибори до Рейхстагу. Передвиборча боротьба нагадувала війну – комуністи та нацисти вступали до відкритих збройних сутичок. 31 липня 1932 р. були проведені чергові вибори до Рейхстагу. Вперше на виборах NSDAP здобула перемогу, отримавши 37,2% підтримки (230 місць з 608).

Адольф Гітлер зажадав надати йому пост канцлера, однак президент Гінденбург і канцлер Франц фон Папен запропонували йому посаду віце-канцлера. Після першого засідання Рейхстагу NSDAP ініціювала питання про недовіру уряду, яка була прийнята більшістю голосів. У підсумку 12 вересня 1932 р. канцлер оголосив розпуск Рейхстагу і оголосив про нові вибори.

Перевибори пройшли 6 листопада 1932. NSDAP отримала меншу підтримку, ніж на минулих виборах (33,1% голосів), але перемогла. Вона отримала 196 місць з 584. У цей же час фон Папен пропонує Соціал-демократичній партії Німеччині та партії Центру сформувати коаліцію та, залучивши рейхсвер, розігнати Комуністичну партію Німеччини та NSDAP, однак цей план провалюється.

Під впливом думки генерала Курта фон Шлейхера, що користувався довірою президента Гінденбурга, уряд фон Папена було відправлено у відставку, що призвело до особистісного конфлікту між Папеном і Шлейхером. Це значно посприяло подальшому просуванню нацистів до влади.

На Гінденбурга почали тиснути різні офіційні та неофіційні кола. До них входили як політики (наприклад, колишній канцлер фон Папен, члени, так званого, Гарцбургського фронту, кронпринц Пруссії Вільгельм), так і банкіри (наприклад, колишній президент Рейхсбанка Я. Шахт, банкір Шредер), промисловці та інші капіталісти (наприклад, Ф. Тіссен, Е. Кірдорф) [6, с.251].

Фон Папен зумів переконати Гінденбурга призначити Гітлера канцлером, за умови, що фон Папен отримає місце віце-канцлера. На думку обох, кабінет такого формату давав змогу контролювати дії Гітлера [7, с. 279].

Таким чином, після відставки фон Шлейхера Гітлер був призначений канцлером за рішенням Гінденбурга від 30 січня 1933 р. З того моменту Гітлер починає проводити власну політику. Перш за все, з метою отримання абсолютної більшості в Рейхстазі, він переконує Гінденбурга в необхідності розпустити парламент 1 лютого 1933 р.

З метою недопущення соціальних протестів та безпорядків 4 лютого президент видає декрет «Про захист німецького народу» (нім. – Verordnung zum Schutze des Deutschen Volkes), відповідно до якого було накладено обмеження на всі збори, мітинги, походи, що

могли загрожувати громадській безпеці (перш за все це стосувалось анти-нацистських виступів), а також було передбачено вилучення будь-яких публікацій, листівок, газет, журналів тощо, якщо вони можуть зашкодити громадському порядку [8].

Даний указ був виданий у відповідності зі ст. 48 Веймарської конституції. Так, у випадках порушення громадської безпеки та порядку, або коли існує небезпека такого порушення, президент може вживати надзвичайні заходи, у тому числі й збройні сили. З цією метою він може тимчасово припиняти повністю або частково гарантії основних прав, дані ст. ст. 114, 115, 117, 118, 123, 124 і 153 [9].

27 лютого 1933 р. відбувся підпал Рейхстагу, в якому звинуватили колишнього комуніста Марінуса ван дер Люббе. І хоча питання про його причетність не вирішене й досі, це стало приводом до політичного переслідування всіх комуністів. Вже 28 лютого, на прохання Гітлера президент Гінденбург підписав декрет «Про захист німецької держави і народу» (нім. – *Verordnung des Reichspräsidenten zum Schutz von Volk und Staat*) та декрет «Проти зради німецького народу і підступів зрадників батьківщини» (нім. – *Verordnung gegen Verrat am Deutschen Volke und hochverräterische Umtriebe*). Відповідно до них згідно з ч. 2 ст. 48 Веймарської конституції президент відмінив більшість громадянських прав (свободу слова, свободу преси, свободу зборів і мітингів, таємницю листування, телефонних розмов, було дозволено обшуки та арешти майна) [10].

Ці законодавчі зміни дозволили нацистам почати репресії проти своїх політичних опонентів і встановити свій повний контроль в країні. Того ж дня почалися масові арешти — за підозрою у підготовці путчу було більш ніж 4000 осіб, серед них і лідер німецьких комуністів — Е. Тельман.

5 березня відбулись вибори до Рейхстагу. Незважаючи на серйозні перешкоди, створені NSDAP іншим партіям, націонал-соціалістам не вдається отримати абсолютної більшості в парламенті (43,9 % голосів).

24 березня 1933 р. законом «Про надзвичайні повноваження» (нім. – *Gesetz zur Behebung der Not von Volk und Reich*) рейхсканцелярії надано законодавчі повноваження, чим фактично нівелюється парламентаризм [11].

Законом, що остаточно знищив політичний плюралізм в суспільстві, став закон «Проти утворення нових партій» (нім. – *Gesetz gegen die Neubildung von Parteien*) від 14 липня 1933 р. За ним NSDAP є єдиною партією в Німеччині, діяльність інших партій визнається нелегальною і кримінально караною [12].

Після перемоги націонал-соціалістичної революції NSDAP є носієм німецької державної думки і нерозривно пов'язана з державою. NSDAP визнається як публічно-правова корпорація під керівництвом фюрера [13].

2 серпня 1934 р. Пауль фон Гіндербург помирає. З цього моменту вся повнота влади де-юре переходить Гітлеру. Законом від 1 серпня 1934 р. посада президента імперії об'єднується з посадою рейхсканцлера. Через це встановлені повноваження президента імперії переходять до вождя (фюрера) і рейхсканцлера — Адольфа Гітлера [14].

Отже, можна зробити висновок, політичний успіх нацистів пояснюється декількома аспектами: реваншизмом, складними соціально-економічними умовами, політичною кризою та політичними інтригами.

Гітлер прийшов до влади, спираючись на пряму підтримку офіційних і неофіційних правлячих та бізнесових кіл, що вважали за необхідне встановити в країні авторитарний режим. Нацисти вдало використали недоліки політичної та правової системи Німеччини, а також політичну, соціальну і психологічну невлаштованість німецького суспільства, обіцяючи різним колам і групам населення все, що вони хотіли: монархістам – відновлення монархії, робітникам – роботу і хліб, промисловцям – військові замовлення, рейхсверу – нове піднесення у зв'язку з військовими грандіозними планами, а німецькому народу – завоювання нового життєвого простору.

Науковий керівник: к.ю.н, доцент Рождественська Олена Сергіївна

Література

1. Полибий. Всеобщая история [Текст] // перевод и комментарии Ф.Г. Мищенко. – М.: Наука, 2007. – 416 с.
2. Treaty of Versailles [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://en.wikisource.org/wiki/Treaty_of_Versailles.
3. Черчилль У. Вторая мировая война. (В 3-х книгах). [Текст] // У. Черчилль. – Кн. 1. Т. I-II. Сокр. пер.с англ. М.: Воениздат, 1991. – 592 с.
4. Історія економіки та економічної думки [Текст]: навч. посібник (модуль-ний варіант) / Д. П. Богиня, Н. М. Краус, О. В. Манжура та ін. – Хмельницький : ХНУ, 2010. – 428 с.
5. Програма NSDAP «25 пунктів» [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://uk.wikipedia.org/wiki/Програма_NSAP_«25_пунктів».
6. Папен Ф. Вице-канцлер Третьего рейха. Воспоминания политического деятеля гитлеровской Германии. 1933-1947 [Текст] / Перевод М. Барышникова. - М.: Центрполиграф, 2005. - 590 с.

7. Paxton R., Hessler J. Europe in the Twentieth Century. [Текст] // R. Paxton, J. Hessler. – Boston: Wadsworth, 2012. – p. 727.
8. Verordnung des Reichspräsidenten zum Schutze des Deutschen Volkes Vom 4 Februar 1933 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.documentarchiv.de/ns/schutz-dt-vlk.html>.
9. Die Verfassung des Deutschen Reichs Vom 11 August 1919 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.documentarchiv.de/wr/wrv.html>.
10. Verordnung des Reichspräsidenten zum Schutz von Volk und Staat Vom 28 Februar 1933 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.documentarchiv.de/ns/rtbrand.html>.
11. Gesetz zur Behebung der Not von Volk und Reich Vom 24 März 1933 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.documentarchiv.de/ns/ermaecht.html>.
12. Gesetz gegen die Neubildung von Parteien Vom 14 Juli 1933 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.documentarchiv.de/ns/parteiverbot.html>.
13. Gesetz zur Sicherung der Einheit von Partei und Staat Vom 1 Dezember 1933 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.documentarchiv.de/ns/partei-staat.html>.
14. Gesetz über das Staatsoberhaupt des Deutschen Reichs Vom 1 August 1934 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.documentarchiv.de/ns/stobrhpt.html>.

ЦИФРОВИЙ ЕЛЕКТРОННИЙ ПІДПИС – ЗАХИСТ ВІД ПІДРОБКИ ЕЛЕКТРОННОГО ДОКУМЕНТА

Линник Олена Валеріївна

доцент кафедри кримінального права, процесу та криміналістики
Національного університету державної податкової служби України

E-mail: e.v.linnik@yandex.ru

Ключові слова: електронний документ, електронний підпис, цифровий підпис, підробка підпису, фальсифікація

Інтенсивний розвиток глобальних комунікацій в діловому і повсякденному житті привів до появи нової галузі суспільних відносин, предметом яких є електронний обмін даними. У такому обміні даними можуть брати участь органи державної влади, комерційні і некомерційні організації, а також громадяни в своїх офіційних і особистих взаємовідносинах.

Проблема збереження електронних документів від копіювання, модифікації і підробки вимагає для свого вирішення специфічних засобів і методів захисту. Одним з найпоширеніших в світі засобів такого захисту є електронний цифровий підпис, який за

допомогою спеціального програмного забезпечення підтверджує достовірність інформації документу, його реквізитів і факту підписання конкретною особою.

Відповідно до законодавства України електронний документ – це документ, інформація в якому зафіксована у вигляді електронних даних, включаючи обов’язкові реквізити документа. А для ідентифікації автора електронного документа може використовуватися електронний підпис. І саме накладанням електронного підпису завершується створення електронного документа [1]. В той же час, Закон України «Про електронний цифровий підпис» зазначає, що електронний підпис – це дані в електронній формі, які додаються до інших електронних даних або логічно з ними пов’язані та призначені для ідентифікації підписувача цих даних. А електронний цифровий підпис – це вид електронного підпису, отриманого за результатом криптографічного перетворення набору електронних даних, який додається до цього набору або логічно з ним поєднується і дає змогу підтвердити його цілісність та ідентифікувати підписувача. Електронний цифровий підпис накладається за допомогою особистого ключа та перевіряється за допомогою відкритого ключа. В свою чергу, відкритий ключ – це параметр криптографічного алгоритму перевірки електронного цифрового підпису, доступний суб’єктам відносин у сфері використання електронного цифрового підпису [2].

Слід також погодитись з думкою Н. І. Соловяненко, яка вказує на те, що пов’язані з електронним документом символи, коди, паролі тощо можуть розглядатися як електронний підпис, якщо вони виконані або прийняті сторонами за взаємною згодою та з явним наміром підтвердити справжність написаного [3, с. 76].

Закону України «Про електронний цифровий підпис» передбачає можливість використання електронного цифрового підпису для забезпечення діяльності фізичних та юридичних осіб, яка здійснюється з використанням електронних документів. Він може використовуватися фізичними та юридичними особами-суб’єктами електронного документообігу для ідентифікації підписувача та підтвердження цілісності даних в електронній формі [2].

В свою чергу Є. Каменєва вважає, що використання електронного підпису дозволяє здійснити:

- 1) контроль цілісності переданого документа: при будь-якому випадковому або навмисному зміні документа підпис стане недійсним, тому що він обчислений на підставі вихідного стану документа і відповідає лише йому;

2) захист від змін (підроблення) документа: гарантія виявлення підробки при контролі цілісності робить підроблення недоцільним у більшості випадків;

3) неможливість відмови від авторства, так як створити коректний підпис можливо лише знаючи закритий ключ, а він повинен бути відомим тільки власнику, а тому власник не може відмовитися від свого підпису під документом;

4) доказове підтвердження авторства документа: оскільки закритий ключ повинен бути відомим тільки власнику, то власник пари ключів може довести своє авторство підпису під документом. Залежно від деталей визначення документа можуть бути підписані такі поля, як «автор», «внесені зміни», «мітка часу» тощо [4, с. 49-50].

Деякі вчені, а серед них і С. О. Малофєєв, наголошують, що електронний цифровий підпис використовується в наступних випадках:

1) для електронних торгів: постачальник може підписати електронним цифровим підписом пропозицію на торгах і це гарантує юридичну значимість його пропозиції;

2) при укладанні договорів: якщо контракт підписано електронним цифровим підписом – він має юридичну силу. При цьому здійснюється підпис електронних документів, тобто можна, наприклад, підписати ним документ Word [5, с. 25].

Саме тому, на нашу думку, необхідно забезпечити найбільший захист такому обов'язковому реквізиту електронного документа, як електронний цифровий підпис. Для недопущення його підробки має бути встановлена відповідність певним принципам та вимогам.

Електронний цифровий підпис має володіти такими властивостями:

- 1) повинна бути можливість перевірити автора, дату і час створення підпису;
- 2) повинна бути можливість аутентифікувати зміст під час створення підпису;
- 3) підпис повинен бути перевірений третьою стороною на випадок необхідності вирішення спорів у майбутньому [6].

На підставі цих властивостей можна сформулювати наступні вимоги до електронного цифрового підпису:

1. Підпис повинен бути двійковим зразком, який залежить від тексту підписаного документа.
2. У підписі має бути використано певну унікальну інформацію підписувача для запобігання підробки.
3. Створювати цифровий підпис має бути відносно легко.

4. Підробка підпису повинна бути обчислювально неможливою як шляхом створення нового документа для існуючого цифрового підпису, так і шляхом створення підробленого цифрового підпису для справжнього документа.

5. Цифровий підпис має бути досить компактним і не займати багато пам'яті.

Також слід звернути увагу на захист від підробок особистого та вільного ключів підпису. Особистий ключ – це параметр криптографічного алгоритму формування електронного цифрового підпису, доступний тільки підписувачу; а відкритий ключ – це параметр криптографічного алгоритму перевірки електронного цифрового підпису, доступний суб'єктам відносин у сфері використання електронного цифрового підпису [2]. Щодо даного завдання, то ця проблема може бути вирішена за допомогою сертифікатів. Відповідно до Закону України «Про електронний цифровий підпис» сертифікат ключа – це документ, виданий центром сертифікації ключів, який засвідчує чинність і належність відкритого ключа підписувачу. Сертифікати ключів можуть розповсюджуватися в електронній формі або у формі документа на папері та використовуватися для ідентифікації особи підписувача [2]. Сертифікат дозволяє засвідчити укладені в ньому дані про власника і його відкритий ключ підписом будь-якої довіреної особи. Існують системи сертифікатів двох типів: централізовані і децентралізовані. У децентралізованих системах шляхом перехресного підписування сертифікатів знайомих і довірених людей кожним користувачем будується мережа довіри. У централізованих системах сертифікатів використовуються центри сертифікації, підтримувані довіреними організаціями.

Саме центр сертифікації формує закритий ключ і власний сертифікат, а також сертифікати кінцевих користувачів і засвідчує їх автентичність своїм цифровим підписом. Також центр проводить відгук минулих і скомпрометованих сертифікатів і веде бази виданих та відкликаних сертифікатів. Звернувшись в сертифікаційний центр, можна отримати власний сертифікат відкритого ключа, сертифікат іншого користувача і дізнатися, які ключі відкликані.

З огляду на вищесказане, можна зробити висновок, що це є одним з найважливіших способів захисту електронних цифрових підписів від підробки, а електронних документів – від внесення змін до їх змісту.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Цимбал Петро Васильович

Література:

1. Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/851-15>

2. Закон України «Про електронний цифровий підпис» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/852-iv>
3. Соловяненко Н. И. Юридическая роль электронной подписи в электронной коммерции / Н. И. Соловяненко // Предпринимательское право в XXI веке. – М.: МЗ-Пресс, 2002. – С. 67-83.
4. Каменєва Є. ЕЦП та електронне узгодження проектів документів з використанням СЕД / Є. Каменєва // Діловодство і документообіг на підприємстві. – 2009. – № 9. – С. 48-56.
5. Малофєєв С. О Застосуванні електронного цифрового підпису в електронному документообігу / С. О. Малофєєв // Секретарська справа. – 2009. – № 7. – С. 24-28.
6. Ткач Ю. М. Електронний цифровий підпис [Електронний ресурс].– Режим доступу: <http://uchil.net/?cm=167737>

УЧАСТЬ ПЕРЕКЛАДАЧА В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ УКРАЇНИ

Ліщенко Аліна Ігорівна
студентка юридичного факультету
ДВНЗ «Українська академія банківської справи
Національного банку України»
м. Суми, Україна
E-mail: lishenko.alechka@yandex.ua

Ключові слова: перекладач, учасник кримінального провадження, права та законні інтереси, мова судочинства, сурдоперекладач, сторони кримінального провадження.

Аналіз відповідних положень кримінально-процесуальної науки, норм чинного кримінально-процесуального законодавства показує, що теоретичні напрацювання та законодавча регламентація процесуальної діяльності перекладача сьогодні, на жаль, далеко не повністю відповідають вимогам часу. Правовий статус перекладача досліджували такі науковці сучасності як: О. П. Головинська, О. П. Кучинська, М. І. Леоненко, С. П. Щерба та інші.

Відповідно до ст. 68 Кримінального процесуального кодексу України (далі КПК України) у разі необхідності у кримінальному провадженні перекладу пояснень, показань або документів сторони кримінального провадження або слідчий суддя чи суд залучають відповідного перекладача (сурдоперекладача) [1].

Тож хто може бути перекладачем у кримінальному процесі? Сучасні науковці та вчені зазначають, що «перекладач – це суб'єкт кримінального провадження, який володіє мовою, якою провадиться судочинство, і мовою, якою володіє підозрюваний, обвинувачений, підсудний, і призначений особою, яка провадить дізнання, слідчим, прокурором, суддею (судом) для перекладу слідчих і судових дій, документів» [2, с. 104].

Перекладач є самостійним учасником кримінального провадження з визначеним у законі процесуальним статусом, тобто колом прав та обов'язків. Його специфіка полягає в тому, що він у певній мірі забезпечує весь комплекс функцій органів, що здійснюють провадження по справі, та інших учасників процесу. Участь перекладача безпосередньо пов'язана із забезпеченням прав учасників провадження, а також із вирішенням основних завдань судочинства. Перекладач запрошується для здійснення перекладу документів, для надання допомоги під час проведення слідчих і судових дій, для ознайомлення учасників процесу з матеріалами справи та в інших випадках [3, с. 15].

Компетентність перекладача визначається не лише знанням мови перекладу, а й володінням спеціальною термінологією залежно від сфери здійснення перекладу. При визначенні компетентості сурдоперекладача потрібно враховувати певні особливості. Головне завдання знаків та жестів глухонімих полягає в передачі їх смислового значення, тобто, для всіх глухонімих мова загальноприйнята в Україні. При цьому слід враховувати, що думки даній особи можуть передавати двома способами: за допомогою жестикулярно-мінімічних знаків, які означають конкретні предмети, осіб та за допомогою дактильної азбуки, де включено ознаки і писемної і усної мови [4, с. 852].

Безпосередньо перед допуском перекладача до участі у слідчій дії, потрібно звернути увагу на наявність у нього необхідних професійних даних та його об'єктивності. На практиці як перекладачі, на жаль, досить часто залучаються особи, що володіють однією з мов лише на побутовому рівні, а це іноді призводить до неприпустимості доказів, які отримані за участю такої особи.

Відповідно до ст. 68 ч. 2 КПК України до числа прав перекладача можна віднести право ставити запитання з метою уточнень для правильного перекладу, знайомитися з протоколами процесуальних дій, в яких він брав участь, і подавати до них зауваження, одержати винагороду за виконаний переклад та відшкодування витрат, пов'язаних із його залученням до кримінального провадження, заявляти клопотання про забезпечення безпеки у випадках, передбачених законом.

Підставою для відводу перекладача є його участь у цьому ж кримінальному провадженні в якості заявника, потерпілого, цивільного позивача, цивільного відповідача, слідчого судді, захисника, свідка, експерта, спеціаліста (ст. 77 КПК України).

Суміщення функцій перекладача з функціями інших учасників кримінального провадження не допускається, а тому з метою справедливого розгляду справи важливо, щоб переклад здійснювався особою, яка жодним чином не стосується справи чи інтересу. Тому є доречним, що не можуть бути перекладачами особи, які працюють у правоохоронних органах або в суді, оскільки в інших учасників процесу (обвинуваченого, його захисника тощо) будуть підстави сумніватися у неупередженості та незацікавленості перекладача.

Кримінальне-процесуальне законодавство України не визначає чітких вимог, які пред'являються до перекладача. Відповідно до ст. 68 ч. 4 КПК України перед початком процесуальної дії сторона кримінального провадження, яка залучила перекладача, чи слідчий суддя або суд пересвідчуються в особі і компетентності перекладача, причому вказівки у законі щодо з'ясування компетентності перекладача і як в ній пересвідчитись немає. Тобто, дане питання потребує доповнення і уточнення щодо професійних якостей перекладача.

Особливості процесуального положення перекладача можна розглянути за такими критеріями:

1. у якості перекладача (сурдоперекладача) у кримінальне провадження може бути залучена особа, яка сертифікована Міністерством юстиції України як судовий перекладач з конкретної мови та внесена до Реєстру судових перекладачів;
2. перекладачем може бути особа, яка не зацікавлена у результатах справи;
3. перекладачем є особа, яка досягла повноліття.

В тому випадку, якщо для участі в судочинстві необхідним є використання перекладацьких послуг особи, яка володіє рідкісною мовою, але не є сертифікованим перекладачем у виняткових випадках, коли проведення тієї чи іншої слідчої (розшукової) дії терміново і знайти іншого перекладача неможливо, було б доцільно, запросити як перекладача неповнолітнього, якому виповнилося 16 років.

Фактично перекладач може і повинен брати участь у всіх слідчих діях, якщо того вимагають організаційні основи та інтереси правосуддя, а також законодавчо встановлена необхідність забезпечення прав осіб, які не володіють чи недостатньо володіють державною мовою. Тому, пропоную внести відповідне доповнення до ч. 3 ст. 223 КПК України: «За необхідності до участі в слідчій дії залучається перекладач», та одночасно вилучити таке положення з тексту ч. 3 ст. 224 КПК України.

Юридичну відповідальність перекладача можна поділити на кримінальну (за відмову без поважних причин від виконання покладених на нього обов'язків – за ст. 385 Кримінального кодексу України (далі КК України); за завідомо неправильний переклад – за ст.384 КК України) [5] та адміністративну (за неповагу до суду, що полягала у злісному ухиленні від явки в суд або в невідкоренні перекладача розпорядженню головуєчого чи в порушенні порядку під час судового засідання) [6].

Щодо вдосконалення процесуального становища перекладача, то:

1. необхідно заборонити виконання обов'язків перекладача працівниками органів слідства, прокуратури і суду, незалежно від того, чи перебуває у них конкретне провадження, чи ні. Таким чином вирішення питання сприятиме підвищенню об'єктивності провадження розслідування;

2. враховуючи моральні основи відносин перекладача з учасниками провадження, викликати перекладача з етичних і психологічних міркувань для участі у кримінальному провадженні не лише повісткою, а й по телефону, телеграмою, поштою, електронною поштою чи факсимільним зв'язком;

3. за участю перекладача в розслідуванні статевих злочинів слід звернути увагу на його стать. У провадженнях цієї категорії бажано, особливо на стадії досудового розслідування, для допиту потерпілої запрошувати в якості перекладача жінку. Саме таке рішення питання сприятиме встановленню з потерпілою психологічного контакту в процесі допиту.

Отже, перекладачем є особа, яка вільно володіє мовами, знання яких необхідно для усного та письмового перекладу або яка розуміє знаки глухого чи німого, не зацікавлена в результатах справи, не виконує функції іншого учасника процесу та призначена у встановленому порядку згідно з чинним КПК України. Поняття перекладача як учасника кримінального провадження належним чином не розкриваються в кримінально-процесуальному законодавстві України, це створює труднощі при вирішенні питань, пов'язаних із визначенням компетентності та інших вимог, що ставляться до особи, яка запрошується як перекладач, тому питання щодо перекладача як учасника кримінального процесу потребує подальшого наукового-практичного дослідження та удосконалення.

Науковий керівник: к. ю. н. Маланчук П. М.

Література

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квітня 2012 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>. – Назва з екрану.

2. Назаров В. В., Омеляненко Г. М. Кримінальний процес України / В. В. Назаров, Г. М. Омеляненко. – Київ: Атіка, 2007. – 584 с.
3. Леоненко М. І. Правове положення перекладача як суб'єкта забезпечення принципу національної мови кримінального судочинства // Вісник Запорізького державного університету. Юридичні науки. –2003. – № 1. – С. 13-18.
4. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. За ред. С.С. Яценка. – 4-те вид. – К.: А.С.К., 2009. – 986 с.
5. Кримінальний кодекс України від 05 квітня 2001р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>. – Назва з екрану.
6. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07 грудня 1984 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/80731-10>. – Назва з екрану.

ПРОБЛЕМА ВИЗНАЧЕННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ НАЦІОНАЛЬНОГО АГЕНТСТВА УКРАЇНИ З ПИТАНЬ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ

Людькова Інна Іванівна
аспірант кафедри державно-правових дисциплін
юридичного факультету
ХНУ імені В.Н. Каразіна

E-mail: i.ludkova@gmail.com

Зміцнення правової держави та створення якісно нового суспільства, в якому будуть гарантовані та захищені загальнолюдські цінності. Це найголовніша мета України від перших років її існування. Відомо, що особливе місце в державі належить центральним органам виконавчої влади, а з формуванням та розвитком України як суверенної і незалежної, демократичної, соціальної та правової держави, ці органи постійно змінювались, заважаючи виконувати функції один одному, що призводило до неефективного їх функціонування.

Центральним органам виконавчої влади вчені-адміністративісти приділяли особливу увагу у зв'язку з їх актуальністю. Теоретичні аспекти розглядалися в працях таких вчених: Л.В. Коваля, В.К. Колпакова, М.М. Тищенко, О.Ф. Фрицького, В.М. Шаповала та інших вчених.

Значний внесок у дослідження управлінських відносин у сучасній системі органів виконавчої влади зробили В.Б. Авер'янов, О.М. Бандурка, Ю.П. Битяк, Старілов, Ю.А. Тихомиров, Ю.М.Тодика та інші дослідники.

Національне агентство України з питань державної служби є центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України та який забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері державної служби, здійснює функціональне управління державною службою.

Адміністративно-правовий статусу центральних органів виконавчої влади зі спеціальним статусом, як зовнішній вираз їх діяльності, складається з цільового блоку (мета, завдання, функції), структурно-організаційного блоку(нормативне регулювання порядку утворення, легалізації, реорганізації, ліквідації суб'єктів, їх підпорядкованості і передачі з ведення одних організацій у підпорядкування інших, встановлення та зміни їх організаційних структур, права на організаційне самовизначення, процедур діяльності та права на офіційні символи) та компетенційного блоку (предмет відання, права, обов'язки та відповідальність).

В адміністративно-правовому статусі, на нашу думку є три головних блоки, за допомогою яких можливе виділення специфічних особливостей Національного агентства України з питань державної служби:

- цільовий (юридично закріплені цілі, завдання та функції);
- структурно-організаційний (нормативне регулювання порядку утворення, легалізації, реорганізації, ліквідації суб'єктів, їх підпорядкованості і передачі з ведення одних організацій у підпорядкування інших, встановлення та зміни їх організаційних структур, права на організаційне самовизначення, процедур діяльності та права на офіційні символи);
- компетенційний(компетенція):
 - права та обов'язки, тобто конкретні владні дії у межах загального напряму державно-владної діяльності;
 - предмет відання (сфера суспільного життя в якому функціонує орган)[1; 2, с.255].

Компетенційний блок адміністративно-правового статусу Національного агентства України з питань державної служби є основною та найголовнішою складовою адміністративно-правового статусу центрального органу виконавчої влади зі спеціальним статусом.

Компетенція – це складна правова категорія, зміст якої становлять предмети відання, а також права, обов'язки і відповідальність суб'єкта владних повноважень. Термін

«компетенція» як основний елемент адміністративно-правового статусу повинен мати конкретну трактовку та чітко закріпленні елементи.

Компетенційний елемент адміністративно-правового статусу полягає у правах, обов'язках, відповідальності.

По-перше компетенційний елемент включає в себе обов'язок. Згідно з частиною 5 Положення «Про Національне агентство України з питань державної служби», Нацдержслужба з метою організації своєї діяльності: 1) забезпечує в межах повноважень, передбачених законом, здійснення заходів щодо запобігання корупції і контроль за їх реалізацією в апараті Нацдержслужби, її територіальних органах, на підприємствах, в установах і організаціях, що належать до сфери її управління; 2) здійснює добір кадрів в апарат Нацдержслужби та на керівні посади в її територіальних органах, на підприємствах, в установах і організаціях, що належать до сфери її управління, формує кадровий резерв на відповідні посади, організовує роботу з підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації державних службовців і працівників апарату Нацдержслужби та її територіальних органів [3]; 3) спрямовує, координує та контролює діяльність підприємств, установ і організацій, що належать до сфери її управління та інші обов'язки [4].

По-друге, Нацдержслужба для виконання покладених на неї завдань має право: 1) залучати в установленому порядку до виконання окремих робіт, участі у вивченні окремих питань учених і фахівців, працівників центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій (за погодженням з їх керівниками); 2) одержувати безоплатно від державних органів та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ і організацій незалежно від форми власності та їх посадових осіб, а також від громадян та їх об'єднань інформацію, документи і матеріали, необхідні для виконання покладених на неї завдань; 3) скликати наради, утворювати комісії та робочі групи, проводити наукові конференції, семінари з питань, що належать до її компетенції; 4) користуватися відповідними інформаційними базами даних державних органів [4].

По-третьє, на нашу думку є необхідність закріплення персональної - юридичної відповідальності Голови Національного агентства України з питань державної служби за невиконання або неякісне виконання покладених на нього обов'язків у Положенні «Про Національне агентство України з питань державної служби», оскільки формування, реалізація державної політики у сфері державної служби та функціональне управління державною службою залежить від роботи Голови Нацдержслужби.

Особливість адміністративно-правового статусу Національного агентства України з питань державної служби полягає: 1. Існування відповідного органу передбачено Конституцією України або регламентоване спеціальними нормативно-правовими актами; 2. В нормативно-правових актах закріплені норми які виокремлюють даний орган, оскільки має в своїй діяльності особливі завдання та функції; 3. Особливий порядок утворення, реорганізації та ліквідації, призначення на посаду та звільнення з посади керівників та їх заступників; 4. Визначаються спеціальні процесуальні засади діяльності.

Компетенційний блок адміністративно-правового статусу має найвагоміше значення, тому необхідно в ньому розглядати не тільки предмет відання, права та обов'язки, а ще й відповідальність.

Відсутність спеціального Закону «Про Національне агентство України з питань державної служби» не дає повною мірою ознайомитися з основними положеннями даного органу, вважаємо за необхідне закріплення в ньому принципів діяльності та включення статті про юридичну відповідальність Голови Національного агентства України з питань державної служби за невиконання або неякісне виконання покладених на нього обов'язків.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Гришина Наталія Вікторівна

Список використаних джерел:

1. Бахрах Д.Н. Административное право: [учебник для вузов]/Д.Н. Бахрах. –М.: Изд-во «БЕК», 1996. -368с.
2. Виконавча влада і адміністративне право/[за заг.ред.В.Б. Аверянова]. –К.: Видавничий Дім «Ін-Юре», 2002. -668с.
3. Наказ Національного агентства України з питань державної служби Про Довідник типових професійно-кваліфікаційних характеристик посад державних службовців, від 13.09.2011 №11 : [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.guds.gov.ua/sub/harkivska/ua/publication/content/30454.htm?s216900905=c9d298ee0892a5635649d3058a98ec90>
4. Положення Про Національне агентство України з питань державної служби від 01.10.2014 № 500 : [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/500-2014-п>

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ОГЛЯДУ МІСЦЯ НЕЗАКОННОГО ЗАВОЛОДІННЯ ТРАНСПОРТНИМ ЗАСОБОМ, ВЧИНЕНОГО ОРГАНІЗОВАНИМИ ГРУПАМИ

Лютий Валентин Валентинович
здобувач кафедри
криміналістики, судової медицини та психіатрії
Дніпропетровського державного університету
внутрішніх справ
E-mail: viktor_plet@mail.ru

Ключові слова: слідчий огляд, місце події, транспортний засіб

Серед слідчих (розшукових) дій одне з ключових займає огляд місця події. Останній по праву вважається невідкладною, незамінною жодною іншою процесуальною дією при розслідуванні кримінальних правопорушень. Не є виключенням і незаконні заволодіння транспортними засобами, вчинені організованими групами. Кількість та резонанс вчинених суспільно-небезпечних діянь не можуть не викликати стурбованість правоохоронних органів.

Мета огляду – виявлення на місці події доказів та іншої криміналістично-вагомої інформації про подію, яка сприятиме швидше розібратись у криміналістичній характеристиці вчиненого діяння, висунути слідчі версії та визначити основні напрямки розслідування, забезпечити можливість дій по «гарячих слідах», з розшуку злочинця, викраденого майна, припиненню подальшої злочинної діяльності та ін. [1, с. 147].

Слушною є думка К.О. Чаплинський, який наголошує, що між отриманням вихідної інформації про вчинення злочину і початком проведення слідчого огляду (прибуття слідчо-оперативної групи) повинен проходити мінімальний проміжок часу (зокрема, оптимальний проміжок часу не повинен перевищувати 15 хвилин) [2, с. 16]. Ми погоджуємося з висловленою К.О. Чаплинським думкою, оскільки чим більше часу проходить з моменту вчинення злочину до проведення огляду місця події, тим менша кількість суспільно небезпечних діянь, у тому числі розглядуваної категорії розкривається.

Загальним завданням огляду місця події є виявлення фактичних даних, за якими можна встановити механізм злочину у всіх деталях, тобто відповісти на питання про те, що сталося на цьому місці [3, с. 279].

На причетність до вчинення незаконних заволодінь транспортними засобами організованими групами може вказувати наступне:

- спланованість та цілеспрямованість у діях;
- відсутність слідів рук та ніг, низу взуття;

- використання технічних засобів злому охоронної сигналізації;
- використання транспортних засобів для прибуття та залишення місця заволодіння;
- обрання безлюдного місця для заволодіння транспортним засобом

Вказаний нами перелік варто назвати лише приблизним. У той же час, зазначені аспекти мають обов'язково враховуватись слідчим при проведенні огляду місця події.

Під час огляду місця події потрібно з'ясувати:

- як злочинці потрапили на місце події та залишили його;
- які відомості вказують на причетність до вчиненого організованої групи;
- які знаряддя чи інструменти використовувались;
- який час зайняло незаконне заволодіння транспортом;
- які відомості, що характеризують злочинців виявлені.

У разі затримання учасників незаконного заволодіння транспортним засобом до проведення огляду слідчий спрямовує свої зусилля на виявлення об'єктивних даних, що викривають чи спростовують їх причетність до вчиненого кримінального правопорушення. Це сприятиме формуванню більш повної картини вчиненого кримінального правопорушення. Значного інформаційного наповнення протоколу можливо досягти у тому числі залученням до проведення огляду, потерпілих. Ці особи могли бути безпосередніми учасниками вчиненого правопорушення та надати значну кількість відомостей про подію та її учасників.

Необхідно, на думку М.В. Салтевського, провести повне дослідження місця події, оцінити кожен факт окремо і всю їх сукупність, зважити інформацію із процесуальних джерел і тільки після цього змодельовати подію, що сталася, встановити її кримінально-правову сутність, тобто був це злочин чи інша подія [4 с., 339].

Недотримання зазначених вимог, досить часто, призводить до недоліків, яких припускаються слідчі. У ході пошуку інформації деякі з джерел залишаються пропущеними внаслідок неуважності, використання неефективних прийомів та засобів. Наприклад, при використанні прийому вибіркового огляду місця події деякі зі слідів можуть залишитись невиявленими, що за рядом випадків не дозволяє встановити всі обставини, котрі підлягають доказуванню [5 с., 7].

Варто наголосити на тому, що серед типових недоліків проведення огляду місця події є: неповний опис обстановки місця події (70.3 випадків); фото-, відео зйомка не проводилась (23.7 %); відсутня послідовність в описі обстановки події (15.1 %); відсутні вимірювання (13.9 %); неповно і неточно описані виявлені на місці провадження огляду сліди (12.8 %); виявлені та зазначені у протоколі огляду місця події відбитки пальців рук, слідів взуття не

вилучені (2.9 %); плани та схеми огляду місця події відсутні (1.7 %); відсутні фото таблиці у випадках застосування фотозйомки (0.5 %) [6 с., 19].

Таким чином слідчі, під час проведення слідчого огляду мають намагатись виявити максимальну кількість слідів, дотримуючись вимог що ставляться до проведення огляду місця події. Як наслідок буде зменшена кількість можливих помилок з боку слідчого та підвищено якість проведення розглядуваної процесуальної дії.

Науковий керівник: д. ю. н., професор Чаплинський Костянтин Олександрович

Список використаних джерел:

1. Гаврилин Ю. В. Криміналістика в понятиях и терминах : учеб. пособие / Гаврилин Ю. В., Головин А. Ю., Тишутина И. В. ; под ред. А. Ю. Головина. – М. : Книжный мир, 2006. – 384 с.
2. Чаплинський К. О. Тактика проведення окремих слідчих дій : монограф. / Чаплинський К. О. – Дніпропетровськ : Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ, 2006. – 308 с., іл.
3. Криміналістика : підручник / [В. Д. Берназ, В. В. Бірюков, А. Ф. Волобуєв] ; за заг. Ред.. А. Ф. Волобуєва ; МВС України, Харк. Нац. Ун-т внутр. Справ. – Х. : Хнувс, 2011. – 666 с.; іл.. С 657-664.
4. Салтевський М. В. Криміналістика (у сучасному вигляді) : підруч. / Салтевський М. В. – К. : Кондор, 2005. – 588 с.
5. Карагодин В.Н., Морозова Е.В. Криминалистические проблемы обнаружения и устранения следственных ошибок: Учебно-практическое пособие. – Екатеринбург: Изд-во Уральского юридического института МВД России, 2003. – 22 с.
6. Соколов, А. Б. Расследование краж имущества граждан, совершаемых группами несовершеннолетних :автореферат диссертации на соискание ученой степени кандидата юридических наук. – 26 с.

РЕГІОН В АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОМУ ВИМІРІ СУЧАСНОЇ УКРАЇНИ

Магновський Ігор Йосифович
Начальник кафедри професійних та спеціальних дисциплін Херсонського факультету Одеського державного університету внутрішніх справ
кандидат юридичних наук, доцент
E-mail: magn.igor@ukr.net

Ключові слова: регіон, адміністративно-територіальний устрій, регіоналізація.

Удосконалення адміністративно-територіального устрою України на сучасному етапі є одним із пріоритетних напрямів її розвитку як демократичної, правової держави. За часів незалежності України, як самостійної держави, науковцями та законотворцями було започатковано певну кількість проектів щодо реформування її адміністративно-територіального устрою, але наразі проблема залишилася невирішеною. Тому сьогодні існує витребувана часом нагальна потреба у новітніх підходах належного удосконалення адміністративно-територіального устрою України, що породжує необхідність та актуальність даної тематики.

Сьогодні популярні серед політиків і науковців України ідеї самоврядування великих регіонів на основі об'єднання кількох сучасних областей. Так в даному ракурсі присвятили свої творчі напрацювання дослідники з різних галузей науки (С.В. Адамович, О.В. Батанов, С.О. Біла, П.П. Білик, Я.В. Верменич, М.І. Карлін, В.В. Кравченко, В.С. Кравців, І.І. Мельник, П.І. Надолішній, А.П. Пономарьов), більшою мірою історії, політології, регіональної економіки та економічної географії, меншою – юриспруденції, що спонукає до правового осмислення заданих підходів.

У зв'язку з цим варто відзначити Закони України «Про стимулювання розвитку регіонів» від 8 вересня 2005 року [1], що визначає принципи реалізації державної регіональної політики щодо стимулювання розвитку регіонів та подолання депресивності територій та «Про засади державної регіональної політики» від 5 лютого 2015 року, який спрямований на регіональні стратегії розвитку [2]. Також уряд України напередодні затвердив державну стратегію регіонального розвитку до 2020 року, необхідність якої викликана об'єктивними і суб'єктивними причинами, що увібрала в себе кращий досвід європейських зразків подібних стратегій розвитку територій [3].

До останнього часу, як підкреслює О.В. Батанов, у вітчизняній науковій літературі визначенню і дослідженню категорії «регіон» не приділялося належної уваги, хоча в останні роки в цьому напрямку і зроблені певні кроки. Зараз проблематика регіону інтенсивно розробляється широким колом дослідників. Питання регіональної політики поступово стають тематикою політичних документів, виступів, звернень державних діячів, актів посадових осіб та органів влади, що є складовою частиною багатьох політичних дискусій, отримавши нове висвітлення у контексті проблем глобалізації [4, с. 643].

Так під регіоном П.П. Білик розуміє територію, яка володіє сукупністю загальних, взаємопов'язаних характеристик. Деякі автори вважають регіоном частину народногосподарського комплексу з певними ландшафтом, кліматом, корисними

копалинами, а також зі специфічною виробничою спеціалізацією, яка залежить від щільності населення, характеру його поселень, традиційних занять, відносин з жителями інших регіонів, що значною мірою визначаються етнонаціональним, конфесійним, лінгвістичним складом жителів конкретної території, міграційними процесами, статевовіковою структурою та характером відтворення населення і т.п. Для прихильників цього підходу головне значення має природна, географічна, демографічна та економічна самобутність території [5, с. 32].

У юридичній енциклопедії поняття «регіон» – [лат. regio (regionis) – область, район, напрямок, кордон] – частина території країни (район, область та ін.), що відрізняється сукупністю природних або історично сформованих економіко-географічних умов і національним складом населення [6, с. 254].

В.В. Кравченко зазначає, що регіон – частина території держави (будь-яке територіальне утворення всередині країни), яка характеризується комплексом притаманних їй ознак (фізико-географічних, соціально-економічних, етнографічних, ресурсних, соціально-історичних та ін.). Регіонами можуть бути як офіційно адміністративно-територіальні одиниці, так і неофіційні територіальні одиниці – вільні ареали, наприклад, вільні економічні зони, зони стихійного або екологічного лиха, басейни корисних копалин і т.п. Відповідно виділяють регіони: адміністративний (політичний), соціально-економічний, географічний і т.п. Утім терміном «регіон адміністративний» позначають вищу адміністративно-територіальну одиницю держави (область, Автономна Республіка Крим, місто-регіон), для жителів якої характерна наявність загальних політичних, економічних і соціальних інтересів, з метою представлення та задоволення котрих створюються органи регіонального управління або самоврядування [7, с. 373].

За визначенням О.М. Невелева, регіон – це складова територіального устрою держави, яка являє собою певну географічну спільність, територіальну та природно-господарську (зі схожими умовами соціально-економічного розвитку) цілісність і обумовлює можливість створення системи органів управління, котрі покликані здійснювати ефективне самоврядне і державне управління регіональним розвитком у рамках єдиної державної соціально-економічної політики. Тому регіон слід розглядати як завершений територіально-господарський комплекс [8, с. 15].

Слід зазначити позицію В.В. Шилова, де регіон – це соціально-економічний простір з певною природно-географічною територією, яка відзначається відповідним характером виробництва, специфічними історико-культурними та демографічними особливостями,

адміністративно-політичною територією і кордонами, а також однотипною нормативно-правовою базою [9, с. 51].

Ураховуючи викладене вище доцільним буде запропонувати власне визначення поняття «регіон», який є відповідної природно-географічною територією частини держави, з характерним ресурсним потенціалом, з належними адміністративно-територіальними одиницями, з притаманними усталеними особливостями соціально-економічного розвитку, етнонаціональним складом населення, з наявними органами державної влади та самоврядування, котрі здійснюють регіональне управління.

Розробляючи критерії формування регіонів у процесі адміністративно-територіальної реформи М.П. Круглов констатує, що відповідно до популярної сучасної методикою, сукупний потенціал регіону обчислюється з восьми окремих потенціалів: трудового, споживчого, інфраструктурного, виробничого, інноваційного, фінансового, інституційного та природно-ресурсного характеру [10, с. 8]. При цьому П.П. Білик зазначає, що природно-кліматична, економічна, соціальна неоднорідність регіонів, обумовлює існування у них об'єктивних розбіжностей між умовами життєдіяльності населення. А це породжує необхідність здійснення диференційованої політики, спрямованої на соціально-економічний розвиток кожного регіону [11, с. 34].

Ураховуючи динамічні процеси господарської інтеграції і, у зв'язку з цим, агломерації та урбанізації, соціально-господарські відносини давно вийшли за межі управління ними в рамках областей. Це говорить як практика соціально-економічних зв'язків Донбасу, так і інших мега-регіонів, таких як Галичина, відмежоване від неї гірськими хребтами Закарпаття та інші території України. Дана ситуація обумовлена, в першу чергу, історико-політичним минулим регіонів України, які перебували у складі інших держав, що вплинуло на їх національний і соціальний склад населення, економічні зв'язки, структуру господарювання, етнокультурні традиції і т.п.

На наше переконання в адміністративно-територіальному устрої України на сучасному етапі має бути покладена і конституційно закріплена відповідна система, в основі якої має бути обґрунтування територіального укрупнення і розмежування регіональних кордонів за критеріями їх особливостей: 1) історико-політичні; 2) соціально-економічні; 3) географічні та кліматичні; 4) етнічні та національно-культурні.

Таким чином, регіоналізація адміністративно-територіального устрою України носить оптимізований та децентралізований характер і дозволить ефективно здійснювати державну політику в державі у поєднанні з розвитком регіонального та місцевого самоврядування, а

також забезпечить пропорційний соціально-економічний і національно-культурний розвиток регіонів, збереже їх самобутність та забезпечить політичну стабільність у суспільстві в цілому.

Відтак вчені констатують, що розширення процесу регіоналізації в Україні сприятиме подальшому поглибленню демократизації суспільства. Виходячи з цього, перспективними і актуальними є подальші наукові дослідження впливу внутрішніх та зовнішніх чинників на процеси регіоналізації в Україні [12, с. 151].

Література:

1. Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів» від 8 вересня 2005 року // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2005, № 51. – Ст. 548.
2. Державна стратегія регіонального розвитку до 2020 року / Затверджена Кабінетом Міністрів України від 21 листопада 2013 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmn.gov.ua/control/publish/article?art_id=246872049
3. Закон України «Про засади державної регіональної політики» від 5 лютого 2015 року // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2015, № 13. – ст. 90.
4. Конституційне право України. Академічний курс: Підручник: у 2-х Т. – Т. 2. / За заг. ред. Ю.С. Шемшученка. – К.: ТОВ “Видавництво “Юридична думка”, 2008. – 800 с.
5. Білик П.П. Поняття та правова сутність управлінської категорії “регіон” [Текст] / П.П. Білик // Право України: Юридичний журнал. – 2001. – № 11. – С. 32 – 35 .
6. Юридична енциклопедія: В 6 т. / Редкол.: Ю.С. Шемшученко (відп. ред.) та ін. — К.: “Укр. енцикл.”, – 2003. – Т.5: П – С. – 776 с.
7. Кравченко В.В. Конституційне право України: Навчальний посібник. – Вид.4-те, виправ. та доповн. – К.: Атіка, 2007. – 568 с.
8. Невелєв О.М. Упорядкування адміністративно-територіального устрою та вдосконалення системи місцевого самоврядування в Україні // Економічний часопис ХХІ. – № 1. – 2004. – С. 12 – 16.
9. Шилов В.В. Три подхода к понятию “регион” / В.В. Шилов // Регион: проблемы и перспективы. – 1997. – №4. – С. 50 – 51.
10. Круглов М.П. Партія знову посиляє Давидова? / М.П. Круглов // Голос України. – 22 червня 2005. – № 113 (3613). – С. 8.
11. Білик П.П. Поняття та правова сутність управлінської категорії “регіон”/П.П. Білик // Право України. – 2001. – № 11. – С. 32–35.

12. Горло Н. В. Моделі регіоналізації в західних країнах і в Україні: порівняльний аналіз // Грани. – №3 (65). – 2009. – С. 147 – 151.

ПРО ОКРЕМІ АСПЕКТИ ЗАСТОСУВАННЯ ІМІТУВАННЯ ОБСТАНОВКИ ЗЛОЧИНУ ЯК ФОРМИ КОНТРОЛЮ ЗА ВЧИНЕННЯМ ЗЛОЧИНУ

Макушин Владислав Вікторович курсант
ІІІ курсу факультету підготовки фахівців для
підрозділів слідства Харківського національного
університету внутрішніх справ
E-mail: vlad_makus@mail.ru

Ключові слова: КПК України, негласні слідчі (розшукові) дії, контроль, імітування обстановки злочину.

Започаткування інституту негласних слідчих (розшукових) дій стало важливим кроком не лише у боротьбі із злочинною діяльністю, але й у освоєнні нових методів та прийомів правоохоронними органами, зокрема слідчими та оперативними підрозділами. Це простежується, насамперед, у теоретичних підвалинах та основах як взаємодії цих органів, так і можливостях, які вони набувають при реалізації відповідних дій, маючи надзвичайно важливе значення у проведенні досудового розслідування тяжких та особливо тяжких злочинів, що становлять найвищий ступінь небезпеки для охоронюваних законодавством суспільних відносин, становлячи небезпеку для особистих людських благ соціуму. Тому, ми вважаємо, важливо розглянути такий напрямок новітньої діяльності органів досудового розслідування як контроль за вчинення злочину, що передбачений статтею 271 Кримінального процесуального кодексу України (далі КПК України) [1]. Адже від аналітичного всебічного дослідження цього питання залежить подальше розуміння і дійсне використання практичними підрозділами, в рамках проведення досудового розслідування, передбачених правовою нормою кримінального процесуального закону негласних слідчих (розшукових) дій у формі контролю за вчиненням злочину, а також можливістю легітимного та допустимого використання зібраних в результаті їх проведення доказів. Метою даного дослідження є дослідити сутність, особливості та проблемність однієї з таких форм контролю, а саме імітування обстановки злочину, що передбачена п. 4 ч. 1 ст. 271 КПК України [1].

Розуміння сутності досліджуваної форми контролю можливе, перш за все, шляхом аналізу її характерних ознак і особливостей та розглядом лише з точки зору суб'єктивного критерію, адже методи та способи, за допомогою яких здійснюється імітування обстановки

злочину, можуть не однозначно сприйматися та розцінюватися соціальним суб'єктом, який скоріш за все буде вбачати в них порушення своїх невід'ємних законних прав та інтересів. Крім цього, не слід забувати і про те, що діяльність вповноважених правоохоронних органів суворо регламентована законодавством та відомчими нормативно-правовими актами, і спрямована на перевірку інформації щодо наміру конкретної особи вчинити тяжкий чи особливо тяжкий злочин, щоб у випадку необхідності своєчасно припинити прояв злочинної поведінки та не допустити суспільно-небезпечні наслідки.

Чинний кримінальний процесуальний кодекс України не дає визначення досліджуваної категорії, однак окремі її особливості, що стосуються змісту, можна простежити у поглядах науковців, відомчих нормативних актах та інструкціях. Так, згідно «Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні», імітування обстановки злочину полягає у використанні спеціальних імітаційних засобів слідчими та оперативними працівниками у створенні уяви у злочинця вчинення реального злочину, щоб своєчасно викрити особу яка вчиняє чи замовляє вчинення тяжкого чи особливо тяжкого злочину [2]. Таким чином, імітування обстановки злочину це негласна слідча (розшукова) дія, яка спрямована на створення певних умов для спонукання досліджуваного об'єкта (певної особи або ж групи осіб), що має намір реалізувати свій злочинний план, до поведінки, що охоплюється його умислом, з метою запобігти, попередити чи розслідувати тяжкі та особливо тяжкі злочини проти охоронюваних законом суспільних відносин. Термін «імітувати» слід тлумачити у декількох значеннях, по перше, як наслідування кого-небудь, відтворення чого-небудь, по друге, як підроблення під що-небудь. У ході проведення імітування обстановки злочину можуть використовуватись несправжні (імітаційні) та ідентифіковані (помічені) засоби, тактичні прийоми, операції та комбінації слідчо-оперативних дій, допомога негласно залучених для співпраці осіб [3, с. 315]. Важливим моментом є те, що подібні до імітування обстановки злочину заходи можуть здійснюватися оперативними працівниками в ході провадження оперативно-розшукової діяльності, однак така діяльність на сьогодні чітко не регламентована законодавством [4, с. 39].

Тому, закріплення законодавцем інституту негласних слідчих (розшукових) дій у формі контролю за вчиненням злочину має важливе значення у правоохоронній діяльності вповноважених державою органів виконавчої влади в особі слідчого або співробітника оперативного підрозділу, зокрема робить основну мету такої діяльності із запобігання, припинення або попередження злочинної діяльності в найтяжчих її проявах, реальною та

можливою. Значним кроком у досягненні мети правоохоронної діяльності є використання негласних слідчих (розшукових) дій у формі імітування обстановки злочину не лише спільно слідчими та оперативними підрозділами, однак недостатність нормативного регулювання цих заходів з імітування обстановки злочину оперативними співробітниками уповільнює процедуру здійснення досудового розслідування загалом.

Науковий керівник: к.ю.н. Кочура Олександра Олександрівна

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : станом на 5 березня 2015 р. : відповідає офіц. тексту. – Х. : Право, 2015. – 368 с.
2. Наказ Генеральної прокуратури України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби безпеки України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Міністерства фінансів України, Міністерство юстиції України від 16.11.2012 № 114/1042/516/1199/936/1687/5 «Про затвердження Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0114900-12>. – Назва з екрану.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України: Науково-практичний коментар / за ред. Гетьман А. – Харків : Право, Національний університет «Юридична академія України імені Ярослава Мудрого», Національна академія правових наук України, 2012. – 681 с.
4. Грошевий Ю. М., Фомін С. Б. Кримінально-процесуальне доказування та оперативно-розшукова діяльність: посібник / Ю. М. Грошевий, С. Б. Фомін. – Х. : Право, 2010. – 112 с.

ЩОДО ОСНОВНИХ ІСТОРИКО-ПРАВОВИХ ДЖЕРЕЛ З ФОРМУВАННЯ ІНСТИТУТУ КРИМІНАЛЬНОГО ПОКАРАННЯ НА ТЕРИТОРІЇ ВОЛИНИ В IX-XIII СТ.

Мандрик Анастасія Юрївна

студент-магістр юридичного факультету
Східноєвропейського національного університету
імені Лесі Українки
E-mail: in-fun@mail.ru

Ключові слова: покарання, джерела, Волинь, звичаєве право, Руська Правда.

На сучасному етапі розвитку та вирішення актуальних проблем, пов'язаних з реформуванням правової системи української держави, науковий аналіз історичного досвіду й використання його результатів у законотворчих процесах сьогодення набуває великої

значущості. Орієнтуючись на історичний досвід та надбання, ми маємо змогу прослідкувати вектор розвитку національного законодавства і правової системи, як сукупності усіх правових явищ, що існують в Україні, адже життєздатність правової системи залежить від того, наскільки правові інститути відповідають історичним традиціям держави і народу.

Саме тому, серед багатьох політико-правових явищ сьогодні велике значення має дослідження джерельної бази різноманітних галузей права в цілому, та кримінального права та інституту покарання зокрема.

В історико-правовій науці систему покарань князівського періоду досліджував ряд вчених. Так, системі покарань в цілому, та окремим її видам були присвячені праці О.Рейца, І.Д. Беляєва, О.О.Малиновського, М.Ф. Владимирського-Буданова, В.І. Сергієвича, М.О. Максимейка, М.П. Загоскіна, С.В. Юшкова, І.Й. Бойка, В.С. Кульчицького, І.П. Крип'якевича, О.Г. Михайлюка, Г.В. Охріменка, Б.Й. Тищика та ін. Аналіз праць зазначених науковців свідчить про достатньо високий рівень дослідження кримінального права Київської Русі.

Проте, не зважаючи на велику кількість праць, в яких тією чи іншою мірою зачеплені деякі аспекти становлення, розвитку та функціонування інституту покарання, можна констатувати, що переважна більшість авторів розглядає кримінально-правові інститути, в тому числі інститут покарання на теренах Волинського князівства, в контексті дослідження інших питань правового, суспільного та державного розвитку Київської Русі та Галицько-Волинського князівства.

Метою даної статті є аналіз основних історико-правових джерел з формування інституту кримінального покарання на території Волині в IX-XIII ст.

Правова система того часу захищала, в основному, життя, привілеї і майно правлячої верхівки та вільних общинників, тобто більшості населення держави. Найбільша кількість правових норм стосувалася майнових взаємовідносин: забезпечення права володіння, користування майном і правом власності, забезпечення данини, полюддя, податків, майнові права сім'ї тощо. Таким чином, найдавнішим джерелом права у східних слов'ян, як і взагалі права кожного окремого народу, був звичай, який набрав значення неписаної правової норми.

Про основні риси звичаєвого права свідчить «Повість минулих літ», а також договори Русі з Візантією. Так, за відомими літописами звичаєве право визначало форми шлюбних та цивільних відносин. У галузі кримінального права виділялась система покарань, серед яких

відомі кровна помста, випробування вогнем і водою (так звані «Суди божі»), відшкодування за нанесену образу словом і дією здоров'ю або честі людини, майну тощо.

Проте, звичаєве право не знало поділу на окремі інститути, а тим більше – галузі права. В їх правосвідомості поняття права в більшості своїй поєднувалося з поняттям чесності і совісті, справедливості і братерства, рівності і правди. Всі правила поведінки людей визнавалися одним поняттям – «закон руський».

Застосовуючи історичний метод пізнання, дослідники встановили, що найвизначнішою пам'яткою кримінального права князівського періоду (882-1349 рр) є «Руська Правда», яка мала три редакції – коротку, просторову та скорочену.

Коротка редакція – найдавніша, містить норми права часів Ярослава і Ярославичів XI ст. Всього 43 статті, в яких правові норми викладені в певній системі: спочатку про кари за вбивство (кровна помста), потім – за нанесення ран і моральну «обиду», а далі про відповідальність за порушення майнових прав (відшкодування збитку і штраф).

Поширена редакція списків «Руської Правди» становить текст короткої редакції і її доповнення від часів Володимира Всеволодовича Мономаха. Ця редакція втричі більша за обсягом за рахунок нового князівського законодавства, наприклад, «Устава про холопів» та «Устава про рези» Володимира Мономаха тощо. Скорочена із поширеної редакція більш пізня за часом походження (XIV–XV ст.), але із таких списків вилучені статті, які були змінені або втратили свою силу.

Слід підкреслити, що у «Руській Правді» найбільш чітку і досить розвинену рекламацію знайшли питання поняття та кваліфікації злочинів і видів покарань, тобто ті норми, що становлять інститути кримінального права. Так, під злочином розуміли «обиду», тобто нанесення фізичної, матеріальної або моральної шкоди людині. В ній також однозначно визначено, що суб'єктами права можуть бути тільки вільні люди, що за вчинені злочини рабів відшкодовують вартість шкоди їх власники, які несуть матеріальну відповідальність. «Закон руський» знає співучасть у скоєнні злочину, враховує його суб'єктивну сторону (вбивство «в розбої», «в обиду», «на ліру», «в сваді», скоєння злочину навмисно, необережно і випадково), що свідчить про високий рівень розвитку права та правосвідомості суспільства. Об'єктом злочину могли бути влада, особа, звичаї, а також розрізнялися закінчені і незакінчені злочини [5, 22-23].

М. Ф. Владимирський-Буданов зазначає, що термін «покарання» в «Руській правді» в усіх її редакціях не зустрічається. Замість нього тоді вживали інші терміни – «страта» та «помста» (закріплення таких норм на рівні свідомості і моралі, які побутували в

праслов'янських племенах). Останній (помста) мав кілька значень, у тому числі «покарання» в широкому розумінні [1, с. 333].

Покарання залежало від майнового і соціального стану потерпілої особи. Метою його було, перш за все, відшкодування збитків за принципом таліону – «око за око, зуб за зуб». У «Руській правді» встановлено, що у випадку убивства родич убитого повинен мстити убивці, але цей обов'язок обмежений ближчими ступенями рідні – знак, що родовий побут почав слабшати, що поширенню родових відносин, їх свідомості і моралі уже покладена перешкода. Отже, поступово функцію покарання у вигляді помсти почала перебирати на себе влада в особі князя і його адміністрації [6, 120]. Серед найбільш уживаних видів покарань можемо вирізняти досудову і післясудову кровну помсту, грошові стягнення, при чому частина з них йшла на користь князя, а частина – потерпілим особам. Так, наприклад, за вбивство вільної людини стягувалася «віра» (40 гривень) на користь князя, а «напіввір'є» (20 гривень) – родичам потерпілого «за голову» [4, 10].

Правонаступником Київської Русі після її занепаду стало Галицько-Волинське князівство – держава, формування якої відноситься ще до другої половини XI ст. Особливістю його державного ладу було те, що тривалий час князівство не мало поділу на уділи, а також те, що влада, по суті, знаходилася в руках великого боярства. Право Галицько-Волинської держави мало чим відрізнялося від правової системи Київської Русі й інших князівств, які сформувалися в Україні.

Упродовж існування князівства тут переважно діяли відомі з часів Київської Русі загальні принципи, інститути та форми правового регулювання суспільного життя. Серед джерел права – звичаї, Руська правда, церковне законодавство [2, 125]. Зауважимо, що їх застосування в Галицько-Волинському князівстві не мало принципових відмінностей.

Таким чином, положення Руської Правди закріпили чимало норм про злочини і покарання, сформували низку важливих правових категорій, заклали основу для розвитку системи виконання покарань. Загалом, для періоду давньоруського права характерне відмирання кривної помсти, панування принципу композиції і лише зародження кримінальних покарань в їх сучасному розумінні.

Науковий керівник: д. ю. н. професор Ярмиш О.Н.

Література:

1. Владимирский-Буданов М.Ф. Обзор истории русского права / М.Ф. Владимирский-Буданов. – К., 1905. – 399 с.

2. Іванов В. М. Історія держави і права України : підручник. / В.М. Іванов – К. : КУП НАНУ, 2013. – 892 с.
3. Історія держави і права України : [підруч.] : у 2 т. Т. 1 / за ред. В. Я. Тація, А. Й. Рогожина. – К. : Вид. дім “ІнЮре”, 2000. – 648 с.
4. Кодифікація цивільного законодавства на українських землях: Т. 1 / уклад. І. Р. Калаур, О. І. Гуменюк, І. В. Зайцева-Калаур [та ін.] ; за ред. Р. О. Стефанчука, М. О. Стефанчука. – К. : Правова єдність, 2009. – 1168 с.
5. Правова Україна / ред. кол.: Медведчук В. В., Шемшученко Ю. С., Тацій В. Я. – К.: Логос Україна, 2012. – 176 с.
6. Яцишин М. М. Формування суспільної свідомості щодо кримінального покарання / М. М. Яцишин // Карпатський правничий часопис : наук. журн./ ГО «Західноукр. орг. «Центр правн. Ініціатив» ; ред. П. П. Гнатів. - Л. : Центр правн. ініціатив , 2013. – С.119-122.

РЕАЛІЗАЦІЯ ЗАСАДИ ЗМАГАЛЬНОСТІ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ ПРИ ПРОВЕДЕННІ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ТА НЕГЛАСНИХ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

Мацегора Галина Володимирівна
студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна
E-mail: aspiration1647@gmail.com

Ключові слова: засади, змагальність, кримінальний процес, слідчі (розшукові) дії, негласні слідчі (розшукові) дії.

Науковій спільноті відома велика кількість досліджень, присвячених вимогам до проведення слідчих (розшукових) дій (далі – С(Р)Д) та негласних слідчих (розшукових) дій (далі – НС(Р)Д). Науковці доволі детально та з належним обґрунтуванням висвітлюють й інші пов’язані із цим аспекти, та окремої уваги заслуговує реалізація змагальності під час проведення С(Р)Д та НС(Р)Д. Це обумовлено тим, що Кримінальним процесуальним кодексом України (далі – КПК України), запроваджено змагальну конструкцію стадій досудового розслідування.

Дослідження наукових публікацій, присвячених реформам кримінального процесу та оперативно-розшукової діяльності в Україні, демонструє, що головна роль відведена органам досудового розслідування [1, с.40]. Це цілком природно, адже в рамках провадження слідчі можуть давати уповноваженим оперативним підрозділам обов'язкові для виконання

доручення на проведення С(Р)Д, у тому числі й негласних. Підставами для проведення окремих С(Р)Д є наявність достатніх відомостей, що вказують на можливість досягнення їх мети (п. 2 ст. 223 КПК України).

У ч. 2 ст. 22 КПК України зазначено, що сторони кримінального провадження мають рівні права на збирання та подання до суду речей, документів, інших доказів, клопотань, скарг, а також на реалізацію інших процесуальних прав, передбачених законом. Отже, свобода подання доказів учасниками кримінального процесу розглядається законодавцем як складова частина базової засади кримінального судочинства – змагальності. Це прямо пов'язано із проведенням С(Р)Д, адже ці дії спрямовані на отримання (збирання) доказів або перевірку вже отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні.

Надзвичайно важливим є нормативне врегулювання та чітке визначення видів негласних слідчих дій, оскільки їхнє проведення майже завжди пов'язане з втручанням в особисте життя людини, обмеженням її конституційних прав. Тому глава 21 КПК України передбачає вичерпний перелік НС(Р)Д. Законодавець передбачає певну винятковість їх проведення, наголосивши на тому, що застосування НС(Р)Д можливе лише в разі, якщо відомості про злочин і особу, яка його вчинила, неможливо отримати в інший спосіб (ч. 2 ст. 246 КПК).

Акцент на негласні слідчі (розшукові) дії зроблено невипадково. В умовах технічного прогресу значно розширилися можливості правоохоронних органів щодо контролю за людиною і одержання інформації. Таким чином, під час розслідування злочинів вагомую роль у доказовій базі обвинувачення матимуть докази, одержані негласно.

Саме під час проведення НСРД є найбільша загроза порушення прав людини, фабрикації доказів і навіть впливу на людину за допомогою рішення про проведення такої негласної слідчої (розшукової) дії, як контроль за вчиненням злочину (ч. 4 ст. 246 КПК України).

У захисту немає гарантій, які б забезпечували добросовісність учасників слідчої дії. Між тим протоколи слідчих дій, відеоматеріали, зразки, речі та документи, отримані під час НС(Р)Д, визнаються допустимими доказами. У підсумку слідчий, прокурор можуть отримати значний масив інформації щодо приватного життя не тільки конкретної особи, щодо якої ведеться розслідування, а й тих осіб, які вступають з нею в контакт. Ці особи, можуть бути допитані як свідки, в порядку ст. 256 КПК України, з використанням одержаної негласно інформації.

Аби вирівняти положення сторін кримінального процесу, було вжито певних заходів. З огляду на мету, за для досягнення якої здійснюють слідчі дії, цілком обґрунтованим є право сторони захисту на збирання доказів шляхом ініціювання проведення С(Р)Д та НС(Р)Д.

Слідча (розшукова) дія, що здійснюється за клопотанням сторони захисту, потерпілого, проводиться за участю особи, яка її ініціювала, та (або) її захисника чи представника, крім випадків, коли через специфіку слідчої (розшукової) дії це неможливо, або така особа письмово відмовилася від участі в ній. Під час проведення такої СД присутні особи, що її ініціювали, мають право ставити питання, висловлювати свої пропозиції, зауваження та заперечення щодо порядку проведення відповідної СД, які заносяться до протоколу (п. 6 ст. 223 КПК України).

Ініціювання стороною захисту С(Р)Д здійснюється шляхом подання клопотання слідчому, прокурору. При задоволенні такого клопотання подальший розвиток подій є досить зрозумілим – відбувається проведення С(Р)Д. За відсутності реакції на клопотання у встановлений законом строк (три дні), сторона захисту вповноважена оскаржити бездіяльність до слідчого судді. У разі повної, або часткової вмотивованої відмови у задоволенні клопотання, ініціатору (захисникові) надається право на оскарження рішення до слідчого судді.

Звісно, детальна регламентація кожної із визначених законом СД, встановлення процесуального керівництва, поєднання в системі кримінального провадження гласних і негласних методів здобуття інформації при одночасному посиленні конституційних гарантій прав і свобод особи має стати ефективним інструментом протидії злочинності [2]. Але для бездоганної реалізації визначених задач необхідно усунути існуючі недоліки. Пропонується забезпечити сторону захисту процесуальною можливістю не лише клопотати про ініціювання проведення С(Р)Д та НС(Р)Д, а й впливати на припинення таких дій умотивованим обґрунтуванням їх недоцільності. Таким чином, негласний збір інформації в кримінальному процесі України потребує вдосконалення юридичного регулювання.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Янович Юрій Павлович

Література:

1. Реалізація нового КПК України у 2013 році (моніторинговий звіт) / О. А. Банчук, І. О. Дмитрієва, З. М. Саїдова, М. І. Хавронюк. – К.: ФОП Москаленко О. М., 2013. – 40 с
2. Шолудько Б. Негласні слідчі (розшукові) дії [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://foliant.in.ua/pravovoy-kommentariy_id_16.html
3. Касько В.В. Реалізація принципу змагальності під час досудового розслідування. Рівність можливостей сторін кримінального провадження зі збирання доказів: міф чи реальність? / К. : «ARZINGER», 2014.

4. Тимошин В.В Неналежність та недопустимість доказів, отриманих під час оперативно-розшукових заходів оперативними підрозділами МВС [Електрон-ний ресурс] – Режим доступу: <http://www.timoshin.com.ua/konsultatsii.html>

5. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI// Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2013.

ЗІСТАВЛЕННЯ НЕДОПУСТИМОСТІ ДОКАЗІВ У СУЧАСНОМУ КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ З ДОПУСТИМІСТЮ

Мачула Інна Олександрівна
студент-бакалавр юридичного факультету
ДВНЗ «Української академії банківської справи
Національного банку України»
E-mail: machula-inna@ukr.net

Ключові слова: процес доказування; допустимість і недопустимість доказів; збирання доказів; перевірка доказів; оцінка доказів; доказова база.

Прийняття нового КПК України актуалізувало та загостило дискусію про право сторони захисту на збирання доказів, про доказове значення отриманих і поданих підозрюваним, обвинуваченим і, насамперед, захисником, матеріалів. Право усіх зацікавлених неофіційних учасників кримінального провадження на збирання та подання доказів було передбачене й попереднім кримінально-процесуальним законодавством, однак у теорії кримінального процесу усе частіше йшлося про те, що матеріали, представлені потерпілим, цивільним позивачем, підозрюваним, обвинуваченим, цивільним відповідачем, їх захисниками та представниками не є доказами у власне процесуальному значенні.

Як відомо, як сфері судочинства взагалі так і в сфері кримінального судочинства в особливості, права і свободи людини і громадянина зачіпаються найбільш відчутно, а висновки про наявність підстав для їх обмеження робляться не інакше як на основі доказів отриманих процесуальним шляхом. Саме тому, на мою думку, вимоги до дотримання законності в роботі з процесуальними доказами отримали закріплення на конституційному рівні.

Особливо гострою і актуальною є проблема зіставлення інститутів недопустимості та допустимості доказів у судовому процесі. Щодо питання про поняття та зміст допустимості доказів, зважаючи на доволі тривалу відсутність їх нормативного врегулювання, серед учених подекуди висловлюються різні погляди. Водночас більшість з них (Ю. М. Грошевий, М. М. Михеєнко, В. Т. Нор, С. М. Стахівський, В. М. Тертишник, Л. Д. Удалова та ін.)

загалом визнають, що допустимість доказів слід розглядати як здатність доказу з огляду на відповідність вимогам кримінального процесуального закону слугувати засобами доказування обставин, які мають значення для кримінального провадження.

Незважаючи на достатню кількість дослідників, все ж таки залишилися питання щодо недопустимості доказів, які потребують детального дослідження, адже проблема визначення недоліків і вдосконалення процесу одержання доказів лише фрагментарно висвітлювалася у працях вчених.

Згідно з кримінально-процесуальним кодексом кожен доказ підлягає оцінці з точки зору належності, допустимості, достовірності, а всі зібрані докази в сукупності - достатності для вирішення кримінальної справи.

У навчальній юридичній літературі допустимість доказів, якщо викладати її поняття лаконічно, зазвичай визначається як процесуальна властивість, або якість, що характеризує отримання доказів законним шляхом. У законодавстві ж визначення поняття допустимості відсутнє, зате вживається вираз «недопустимість доказів» (ч. 1 ст. 87 КПК України) [1]. Таким чином, поняття допустимості доказів визначається законом «від зворотного», в негативному сенсі. Допустимість це явище, протилежне недопустимості доказів, і навпаки.

Увага законодавця при визначенні допустимості доказів акцентується на виявленні того, що утворює її протилежність, а саме можливих порушень закону при отриманні доказів, з метою запобігання та недопущення таких порушень, віддаючи собі звіт в тому, що деякі докази не придатні для використання при доведенні в кримінальному провадженні.

Необхідно відзначити, що виконання закону в процесі доказування, суворе дотримання правил отримання доказів, обов'язковість дотримання процесуальної форми доказів і раніше вважалися обов'язковими вимогами у доведенні, що грають роль гарантій достовірності у доказах фактичних даних [6, с. 117]. Якщо процесуальні правила збирання доказів порушуються, то опиняються під загрозою повнота і достовірність доказового матеріалу, тому встановлення допустимості доказів - необхідна умова їх використання у кримінальній справі [4, с. 232].

Проте слід мати на увазі, що з урахуванням зарубіжного досвіду США, Англії та інших розвинених демократичних держав і в сучасній Україні почали неухильно дотримуватися правил отримання доказів у кримінальних справах та стало одночасно надаватися важливе значення засобу охорони і захисту прав особистості. Визнання доказу недопустимим набуло значення санкції за порушення встановлених законом правил

забезпечення прав і свобод людини і громадянина в кримінальному процесі, так чи інакше пов'язаних з отриманням доказів.

Недопустимість доказів - антипод їх допустимості. Щоб забезпечити допустимість доказів, треба вберегти його від появи у нього ознак недопустимості, завчасно попередити виникнення підстав для визнання докази недопустимими. Тому велике значення набуває питання про критерії недопустимості доказів, про те, коли саме, за яких обставин вони можуть бути визнані отриманими з порушенням кримінально-процесуального закону.

Як роз'яснив Пленум Верховного Суду України у постанові 2 «Про додержання судами України процесуального законодавства, яке регламентує судовий розгляд кримінальних» п.19, що «докази повинні визнаватися такими, що одержані незаконним шляхом, наприклад тоді, коли їх збирання й закріплення здійснено або з порушенням гарантованих Конституцією прав людини і громадянина, встановленого кримінально-процесуальним законодавством порядку, або не уповноваженою на це особою чи органом, або за допомогою дій, не передбачених процесуальними нормами». Однак постанова Пленуму не містить вказівки на механізм виключення недопустимих доказів з процесу. А без нього вказівки щодо недопустимості доказ у залишаються лише декларацією [2].

Аналіз практики кримінального судочинства свідчить про досить широке поширення порушень законності при отриманні доказів в ході попереднього розслідування. При цьому суди аж ніяк не завжди проявляють послідовність у реалізації суворої заборони на використання в правосудді доказів, отриманих з порушеннями закону. Чимало суддів виявляє схильність ліберально ставитися до окремих відступів від дотримання вимог закону в досудовому слідстві, на що не без підстав звертається увага в юридичній пресі і що часом розцінюється слідчими як можливість проявляти спрощення при отриманні доказів, керуючись приказкою «і так зійде».

Але суди завжди можуть застосувати таку заборону в повній мірі і в багатьох випадках, всупереч очікуванням і необґрунтованим діям слідчих, які вели розслідування, а також підтримують державне обвинувачення прокурорів, нещадно виключають з доказової бази у кримінальних справах небездоганні, з точки зору законності їх отримання, докази. Апелювати в таких випадках до закону, якщо неухильно слідувати його вимогам, не доводиться - закон вимагає безумовного його виконання у всіх можливих деталях, як закріплення, так і збирання доказів [3, с. 5].

Тому працівникам органів досудового розслідування, і особливо прокуратури, не слід сподіватися на поблажки того чи іншого судді, здатного проявити бажання «зрозуміти»

допустив помилку при отриманні доказів слідчого і прагне «врятувати» в суді кримінальну справу прокурора, який пропустив в суд кримінальну справу з небездоганими доказами. Необхідно при роботі з будь-яким доказом забезпечувати точне виконання норм закону, спрямованого як на забезпечення достовірності доказової інформації, так і на забезпечення прав у кримінальному провадженні учасника кримінального судочинства [5, с. 132].

На мою думку, тільки такий підхід здатний в достатній мірі гарантувати допустимість доказів, застрахувавши його від позбавлення юридичної сили і виключення з доказової бази у кримінальному провадженні.

Підсумовуючи наведені аргументи, вважаю, що визначаючи мету доказування, потрібно користуватися чіткішими термінами із однозначним та зрозумілим змістом. Передусім доказування повинно бути зорієнтоване на забезпечення доказуваності обставин, встановлення яких необхідне для правильного вирішення справи.

Науковий керівник: к.ю.н, доцент Маланчук Петро Михайлович

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України. Верховна Рада України; Кодекс України, Закон, Кодекс від 13.04.2012 № 4651-VI. Електронний ресурс - <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>.
2. Про додержання судами України процесуального законодавства, яке регламентує судовий розгляд кримінальних [...]. Верховний Суд; Постанова від 27.12.1985 № 11. Електронний ресурс - <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/v0011700-85>.
3. Гурджі Т. Місце юридичної кваліфікації у процесі правозастосування [Текст] / Т. Гурджі // Право України. – 2006. – № 4. – С. 31.
4. Кипнис Н. М. Допустимость доказательств в уголовном судопроизводстве / Кипнис Н. М. ; отв. ред. П. А. Лупинская. - М. : Юрист, 1995. - 128 с.
5. Стахівський С.М. Кримінально-процесуальні засоби доказування [Текст]: дис.... док. юрид. Наук / С.М.Стахівський. – К., 2005. – 414 с.
6. Шейфер С. А. Доказательства и доказывание по уголовному делу: проблемы теории и правового регулирования / Шейфер С. А. - М. : Норма, 2008. - 240 с.

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЗАХИСТУ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ, ЩО ВИКОРИСТОВУЮТЬСЯ В ЕЛЕКТРОННІЙ КОМЕРЦІЇ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Медведенко Юлія Вадимівна
аспірант Кафедри правового регулювання економіки
ДВНЗ «Київського національного економічного університету
імені Вадима Гетьмана,
юрист ІЮК «СТРАТЕГ»
E-mail: juliya.medvedenko@gmail.com

Ключові слова: захист персональних даних, електронна комерція.

У цифрову еру інформаційних технологій не аби як гостро постає питання щодо захисту персональних даних фізичних осіб із застосуванням технічних засобів. Майже у всьому світі в ХХІ столітті стало буденним явищем поширення небажаних повідомлень (spam messages) внаслідок несанкціонованого використання персональних даних. У зв'язку із вищезазначеним явищем, захист персональних даних став одним із основних напрямків роботи для всіх правових держав світу, однак, громадяни України поки що не забезпечені правовим захистом своїх персональних даних на належному рівні.

Відповідно до вітчизняного законодавства, порядок обігу персональних даних регулюється Законом України «Про захист персональних даних» від 01.06.2010 року (надалі по тексту – Закон України). Відповідно до статті 6 вищенаведеного Закону України визначено, що обробка персональних даних здійснюється для конкретних і законних цілей, визначених за згодою суб'єкта персональних даних [1]. Нехтуючи зазначеною нормою права, суб'єкти електронної комерції дедалі частіше використовують персональні дані фізичних осіб у своїх комерційних цілях без належного порядку, який прямо передбачений чинним законодавством. Варто наголосити, що кількість скарг на небажані повідомлення, що отримують користувачі через електронні засоби зв'язку: мобільні телефони, електронну пошту, електронні додатки зростає в Україні з кожним роком дедалі більше. Ситуація складається таким чином, що адресати можуть отримувати повідомлення з коротких невизначених номерів «777», «505», «765» тощо. Зміст таких повідомлень може бути не тільки не актуальним для адресата, але і часом образливим. Така ситуація зумовлена тим, що вітчизняне законодавство не містить чіткої правової позиції щодо регулювання використання персональних даних у сфері електронної комерції, що зумовлює суттєві прогалини у врегулюванні правовідносин у зазначеній сфері, адже наявні норми права не здатні забезпечити належний дієвий правовий захист персональних даних фізичних осіб. Наразі

українська судова доктрина не може похизуватися та продемонструвати наявність дієвого механізму щодо контролю за обігом персональних даних, зокрема, у галузі електронної комерції. Вітчизняні громадяни позбавлені реального механізму захисту від несанкціонованого розповсюдження і зловживання персональною інформацією. В Україні зустрічаються виключно поодинокі випадки притягнення до відповідальності за такі правопорушення, в той час, коли світова спільнота вже чітко сформувала позицію та принципи верховенства захисту інтересів особи та її персональних даних.

З метою пошуку та з'ясування найефективнішого шляху вирішення подолання правопорушень та забезпечення надійного захисту персональних даних за умови використання їх у електронній комерції, варто звернутися до провідного світового досвіду у зазначеній галузі. У всьому світі добре відомо, що законодавство Республіки Кіпр забезпечує дієвий та надійний захист персональних даних усім особам, на яких поширюється юрисдикція цієї країни. З метою забезпечення захисту персональних даних у сфері електронної комерції на Кіпрі було прийнято низку спеціальних законів: Декрет про юридичні особи (Забезпечення захисту законних інтересів по відношенню розсилки небажаних повідомлень) від 28 січня 2005 року №34/2005 та закон «Про обробку персональних даних (захисту людини)» від 23 листопада 2001 року №138(I)/2001. Вищевказаний закон закріплює, що персональні дані не можуть бути оброблені будь-ким з метою реалізації товарів або надання послуг дистанційно, за умови, коли суб'єкт даних не надав своєї письмової згоди особі, яка буде обробляти такі дані [2]. Дієвість наведеного законодавчого механізму регулювання належного порядку використання персональних даних представляє судова практика у аналогічних категоріях справ. Зокрема, за неправомірне направлення повідомлень, без належної на таку розсилку згоди одержувачів, на особу-відправника було накладено у 2009 році Комісаром штраф у розмірі 8000,00 євро [3].

На нашу думку, суб'єкт, що використовує персональні дані вперше у цілях електронної комерції, може використовувати ім'я особи, її прізвище, контактні дані (поштову адресу, мобільний номер, адресу у соціальних мережах) виключно з метою отримання згоди на наступну обробку персональних даних та їх використання. Зазначений запит може мати місце виключно за умови, що зазначена інформація була отримана суб'єктом господарювання із джерел, які були доступні для громадськості. Можемо дійти висновку, що компанії, які здійснюють електронну комерцію із використанням персональних даних фізичних осіб не можуть надсилати інформацію комерційного змісту за допомогою електронної пошти, sms, viber, якщо особа, що отримує такі повідомлення не надала прямої

згоди на такі дії. В будь-якому випадку, електронні повідомлення мають містити найменування відправителя, дійсну адресу з якої надсилаються повідомлення та на яку отримувач матиме змогу в наступному направити запит на відмову від отримання таких повідомлень.

З метою впровадження ефективних та дієвих механізмів регулювання та захисту персональних даних у галузі електронної комерції в Україні, пропонуємо доповнити Закон України «Про захист персональних даних» від 01.06.2010 року статтею 7-1 та викласти її у наступній редакції:

«1. Забороняється проведення обробки персональних даних з метою наступного використання у електронній комерції, продажу товарів та надання послуг користувачу дистанційно, за умови відсутності попередньої згоди суб'єкта на таку обробку.

2. Забороняється надсилання електронних повідомлень у цілях електронної комерції, в яких:

а) відсутнє або приховане найменування відправителя або особи, від імені якої надсилаються повідомлення.

б) не міститься адреса електронної пошти або інші контактні засоби зв'язку із відправителем, на які отримувач може направити запит з метою відмови від отримання таких повідомлень.

в) містяться персональні дані адресата.

г) повідомлення містить образливий зміст або інформацію інтимного та/або сексуального характеру.»

Варто наголосити, що закріплення вищевказаних правових норм стане першим кроком на шляху боротьби зі свавіллям у галузі електронної комерції з використанням персональних даних в Україні. Безперечно, що процес розбудови правового інституту захисту персональних даних досить тривалий, але саме завдяки систематичній роботі щодо вдосконалення правових норм та аналізу їх роботи можна досягти якісного розвитку та здобути успіхів на шляху становлення правової держави.

Науковий керівник: к. ю. н. Кикоть Павло Валерійович

Література:

1. Про захист персональних даних: Закон України: від 01.06.2010 №2297-VI (в редакції від 30.05.2014 р.) // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – №34. – ст.481.

2. Data Protection. Lellos P. Demetriades Law Office LLC., Електронний ресурс. – Режим доступу: [<http://www.ldlaw.com.cy/services/dataprotection.htm>].

3. Commissioner for personal data protection (Cyprus). Annual Report 2009. – Nicosia, July 2010, Електронний ресурс. – Режим доступу: [http://www.dataprotection.gov.cy/dataprotection/dataprotection.nsf/697e70c0046f7759c2256e8c004a0a49/f8e24ef90a27f34fc2256eb4002854e7/\$FILE/annual%20report%202009%20eng.pdf].

АНАЛІЗ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ДІТЕЙ-СИРІТ ТА ДІТЕЙ, ПОЗБАВЛЕНИХ БАТЬКІВСЬКОГО ПІКЛУВАННЯ

Міщенко Анастасія Павлівна
студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна
E-mail: mishchenko.anastasiia@gmail.com

Ключові слова: дитина-сирота, дитина, позбавлена батьківського піклування, правовий статус дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування, сім'я

Сім'я — складне та багатогранне поняття. Неможливо зменшити її значення в житті кожної особистості. Кожна сім'я — унікальна система, яка забезпечує своїм членам унікальне середовище існування, яке не здатен замінити ніякий соціальний інститут.

Кожна дитина має право на сім'ю. Саме за таких умов дитина може бути повністю підготовлена до самостійного життя у суспільстві й вихована у дусі розуміння вищих гуманістичних ідеалів, вищих моральних цінностей.

Національне сімейне законодавство визнає пріоритет сімейного виховання дитини і має це забезпечувати, а також брати під свою охорону кожную дитину-сироту і дитину, позбавлену батьківського піклування (ст. 5 СК України) [7]. Отже, статус дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування, є підставою появи в таких дітей права на повне державне забезпечення, отримання передбачених законодавством пільг та встановлення для них таких умов виховання, які б до певної міри могли б замінити сім'ю.

Перш ніж аналізувати статус дітей, які залишилися без батьківського піклування визначимо поняття дитини. Отже, *дитина* є особистістю у різних її варіантах: людина, громадянин, іноземець, особа без громадянства тощо, окрім цього правовідносини, у яких вона бере участь, багатоваріантні, врегульовані різними галузями.

В ЦК України застосований єдиний термін до визначення категорії *фізичних осіб, які мають статус дітей, які залишилися без батьківського піклування з різних причин* — «малолітні (неповнолітні) особи, які позбавлені батьківської опіки». Натомість СК України,

Закони України «Про охорону дитинства», «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування», інші нормативно-правові акти оперують такими поняттями, як «дитина-сирота» і «дитина, позбавлена батьківського піклування», розуміючи під цим різні категорії дітей. В основу виділення названих двох категорій дітей покладений засвідчений в установленому законом порядку факт смерті батьків або тривала відсутність батьків з інших причин.

Дитина-сирота — дитина, в якій померли чи загинули батьки (ст. 1 ЗУ «Про охорону дитинства»; ст. 1 ЗУ «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування»).

Термін «дитина, позбавлена батьківського піклування» охоплює дві категорії дітей, які визначені в ЗУ «Про охорону дитинства» та «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського опіки».

Тож, діти, позбавлені батьківського піклування, — діти, які залишилися без піклування батьків у зв'язку з позбавленням їх батьківських прав, відібранням у батьків без позбавлення батьківських прав, визнанням батьків безвісно відсутніми або недієздатними, оголошенням їх померлими, відбуванням покарання в місцях позбавлення волі та перебуванням їх під вартою на час слідства, розшуком їх органами внутрішніх справ, пов'язаним з ухиленням від сплати аліментів та відсутністю відомостей про їх місцезнаходження, тривалою хворобою батьків, яка перешкоджає їм виконувати свої батьківські обов'язки, а також діти, розлучені із сім'єю, підкинуті діти, діти, батьки яких невідомі, діти, від яких відмовились батьки, та безпритульні діти.

Враховуючи це, *дефінітивне забезпечення правового статусу дитини* необхідно здійснювати на підставі і з врахуванням концептуальних підходів, які розроблені у різних галузях юридичної науки: теорії держави і права, конституційного, цивільного, сімейного, кримінального, адміністративного права [10, с.146].

Законодавець в процесі приведення у відповідність з Конвенцією ООН про права дитини внутрішнього законодавства не виробив власного поняття «дитина» і закріпив в ст. 6 СК України, що *правовий статус дитини* має особа до досягнення нею повноліття.

Правовий статус дитини витікає з *правового статусу людини* і громадянина з урахуванням вікових обмежень. В такому контексті під *правовим статусом дитини* В. І. Абрамов розуміє сукупність його прав і обов'язків, зафіксованих державою в юридичній формі. [1].

Права дитини — права людини стосовно дітей. Дане формулювання дозволяє виділити ознаки, характерні для суб'єктивних прав особи взагалі, перенести на ознаки прав дитини з урахуванням його вікового чинника — неповноліття.

Зрозуміло, що *правовий статус базується на правоздатності*, однак правоздатність — це лише здатність мати права і обов'язки, тоді як правовий статус характеризується і наявністю певного кола прав і обов'язків та інших елементів. Таким чином, *правоздатність і правовий статус різні явища* і категорії, останнє є ширшим, структурно складнішим, багатшим, виступає узагальнюючим, збірним поняттям. Аналогічний висновок можна зробити і при аналізі понять «правового статусу» та «правосуб'єктності».

Незважаючи на думки окремих вчених про тотожність даних термінів [4, с.71], вважаємо, що *правосуб'єктність* — це властивість, якість суб'єкта, його здатність мати і самостійно здійснювати права і обов'язки, а правовий статус — це не властивість і не якість, а становище, положення особи (громадянина). Доцільно вказати, що саме сукупність правосуб'єктності та наявного суб'єктивного права складає зміст цивільно-правового статусу фізичної особи [3].

Отже, цілком виправданим є твердження С.С. Алексєєва, що *правосуб'єктність у єдності з іншими загальними правами і обов'язками охоплюється поняттям правового статусу* [2, с. 140].

Основою правового статусу дитини є фактичний соціальний статус, тобто реальне становище дитини у даній системі суспільних відносин. Право лише закріплює це положення, вводить його у законодавчі рамки. Соціальний і правовий статус слід розглядати як зміст і форму.

Правовий статус дитини слід розглядати як ядро нормативно-правового вираження основних засад у взаємовідносинах особистості і держави, оскільки у ньому ці засади повинні бути представлені у найчистішому, бездоганному вигляді і втілювати найвищі цінності людського суспільства: віру і моральність.

Теоретично складно також визначити і *юридичну природу* такої правової категорії як правовий статус дитини. Чи є вона комплексною, тобто включає норми різних галузей права, чи відповідно до загальнотеоретичною моделі слід розглядати загальний і галузеві правові статуси дитини. Проаналізуємо це.

Дитина володіє загальним (конституційним), галузевим, спеціальним (родовим) і індивідуальним правовими статусами [1]. Цієї точки зору дотримується й О. Ф. Скакун, яка вважає, що слід розглядати загальний, спеціальний та індивідуальний правові статуси [5, с.413-414].

Загальний статус особи (є загальним) — це статус особи як громадянина держави, який закріплений у конституції та конституційних законах. *Спеціальний статус* — статус особи як представника тієї чи іншої соціальної групи, відокремленої за певним юридично-важливим критерієм (вид діяльності, вік), який доповнює чи обмежує загальний правовий статус.

Спеціальний статус може знаходитися у рамках однієї галузі права чи мати комплексний характер. *Індивідуальний* — статус особи як індивіда, розкривається через персоніфіковані права і обов'язки, враховуючи конкретні, природні і набуті здатності та особливості (стать, вік, сімейне становище, стан здоров'я, релігійні переконання тощо). При цьому, в основі усіх статусів знаходиться статус людини відповідно до міжнародних прав людини [5, с.413-414].

Якщо брати до уваги наведені вище конструкції, то *правовий статус дитини* може бути віднесено і до спеціального (родового) статусу, оскільки дитина належить до певної категорії фізичних осіб, визначених віковим критерієм, і водночас до індивідуального, оскільки усі перераховані вчені також пов'язують його з віком. Проте, якщо *родовий правовий статус* визначає правове становище будь-якої дитини у державі, то *спеціальний* — дитини-Куркова тощо. Окрім цього, слід враховувати, що дитина може бути і у числі іноземців, осіб без громадянства, а також біженців, а тому їх правовий статус має визначатися у межах статусу цієї категорії фізичних осіб [10, с.147].

Юридичне визначення соціальних категорій дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, передбачено у ст. 1 ЗУ «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування».

Статус дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування — визначене відповідно до законодавства становище дитини, яке надає їй право на повне державне забезпечення і отримання передбачених законодавством пільг та яке підтверджується комплектом документів, що засвідчують обставини, через які дитина не має батьківського піклування (ст. 1 ЗУ «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування»).

Оскільки на *повне державне забезпечення* мають право діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, які мають цей статус, відповідна служба у справах дітей зобов'язана протягом двох місяців підготувати комплект документів, який підтверджує *набуття дитиною статусу дитини-сироти*.

Відсутність одного чи обох батьків або батьківського піклування, що підтверджується відповідними документами, визначає *юридичний статус дитини* і є підставою для одержання такими дітьми *матеріального забезпечення і пільг, передбачених законодавством*.

Отже, в Україні налічується величезна кількість дітей з неповних сімей, дітей, що мають *статус «позбавлених батьківського піклування»*. Щоб докорінно їх змінити, дати безпритульним дітям професію, потрібно вкласти в їх виховання сили і засоби суспільства і держави.

Науковий керівник: к.ю.н, доцент Розгон Ольга Володимирівна

Література:

1. Абрамов В. И. Права ребенка и их защита в России: общетеоретический анализ [Текст] : автореф. дис... докт. юрид. наук: (12.00.01 — теория и история права и государства; история учений о праве и государстве) / Абрамов Владимир Иванович; Саратовская государственная академия права. — Саратов, 2007 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: // www.dissers.ru/avtoreferati-doktorskih-dissertatsii/temi.php
2. Алексеев С.С. Общая теория права. [Учебник] В двух томах. Т.2 — М.: Юридлит, 1982. — 360 с.
3. Бірюков І.А., Заїка Ю.О. Цивільне право України. Загальна частина. [Навчальний посібник] / К.: КНТ, 2006. — 480 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: // <http://www.info-library.com.ua/books-text-8629.html>
4. Оридорога М. Т. Брачное правоотношение [Текст]/Ред. Э. А. Голобородько ; Министерство внутренних дел СССР. Киевская высшая школа. — Киев, 1971. — 152 с.
5. Скакун О.Ф. Теория государства и права: [учебник]. — Харьков, Консум; Ун-т внутр. дел, 2000. — 704 с.
6. Саблук С.А. Окремі аспекти правового статусу дитини [Текст]// Університетські наукові записки, 2005. № 3 (15). — С. 143–147 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.univer.km.ua/visnyk/815.pdf>.
7. Сімейний кодекс України від 10.01.2002 № 2947-III (2947-14) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2947-14>
8. Про охорону дитинства: Закон України від 26.04.2001 № 2402-III (2402-14) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2402-14>
9. Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування : Закон України від 13.01.2005 № 2342-IV (2342-15) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2342-15>

10. Саблук С.А. Окремі аспекти правового статусу дитини [Текст]// Університетські наукові записки, 2005. № 3 (15). — С. 143–147 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.univer.km.ua/visnyk/815.pdf>.

КРИМІНАЛЬНА-ПРОВАВА ХАРАКТЕРИСТИКА НЕЗАКОННОГО ЗАВОЛОДІННЯ ТРАНСПОРТНИМИ ЗАСОБАМИ

Мухітова Інеса Федорівна

студент-спеціаліст юридичного факультету

Харківський національний університет

імені В.Н. Каразіна

E-mail: muhitowa2012@yandex.ru

Ключові слова: незаконне заволодіння транспортним засобом; транспортні злочини; транспортний засіб; порушення правил безпеки руху та експлуатації транспорту.

Незаконне заволодіння транспортним засобом передбачений Кримінальним кодексом України як окремий склад злочину. Це свідчить про суспільну небезпеку даного діяння. Незаконне заволодіння транспортним засобом займає особливе місце в системі інших злочинів. Це обумовлено тим, що воно спрямоване: по-перше, на заволодіння чужим майном, тобто посягає на суспільні відносини у галузі володіння, користування та розпорядження власністю; по-друге, дане діяння посягає на відносини, які склались щодо порядку експлуатації транспортних засобів. З врахуванням зазначених особливостей даний склад злочину віднесений законодавцем до групи злочинів проти безпеки руху та експлуатації транспорту, а не до злочинів проти власності.

Незаконне заволодіння транспортним засобом – це умисне, відкрите або таємне заволодіння чужим транспортним засобом та використання його за прямим призначенням. Суспільна небезпечність цього злочину зумовлюється неконтрольованим використанням транспортних засобів як джерел підвищеної небезпеки, що нерідко призводить до вчинення інших транспортних злочинів. Характерно, що ці злочини дуже часто вчинюють особи, які перебувають у стані сп'яніння, які позбавлені або зовсім не мають прав на керування транспортними засобами, неповнолітні [3, с. 494].

У розробку загальнотеоретичних та організаційно-тактичних основ боротьби з незаконним заволодінням транспортними засобами істотний внесок здійснили В.П. Бахін, В.Бахарєв, Ю.С. Белік, О.І. Бойцов, О.М. Брисковська М.М. Геловані, Д.В. Гребельський, О.Єгоров, В.В. Ємельяненко, М.А. Єфимов, В.А. Звіряка, Ю.Ф. Іванов, Ф.С. Іванов, В.І. Касинюк, І.П. Козаченко, М.Й. Коржанський, О.І. Коробєєв, О.С. Кузьміна, Б.О. Куринов, Ю.І. Ляпунов, П.С.

Матишевський, В.А. Мисливий, Б.Ф. Мицак, В.П. Пантелєєв, М.О. Свірін, В.Д. Сущенко, Є.В. Фесенко, В.М. Хомич, С.С. Чернявський та інші українські та закордонні вчені, однак окремі питання предмету даного злочину потребують подальшого дослідження.

За ст. 289 КК кваліфікується незаконне заволодіння автомобілями усіх видів, мотоциклом, трактором або іншими самохідними машинами. Найчастіше предметом цього злочинного посягання є механічні транспортні засоби, зазначені у ст. 286 КК. Відповідальність за угон залізничного рухомого складу, повітряного, морського чи річкового судна передбачена ст. 278 КК.

За ст. 289 КК незаконне заволодіння транспортним засобом кваліфікується, вчинене різними способами, тобто таємно, відкрито, із застосуванням обману або зловживання довір'ям, без застосування насильства чи з насильством.

Злочин є закінченим з моменту заволодіння транспортним засобом та початку його руху будь-яким способом.

Спосіб та дистанція переміщення транспортного засобу і строк користування ним на кваліфікацію не впливають.

Дії, пов'язані з невдалою спробою запустити двигун автомобіля з метою його використання, слід кваліфікувати за статтями 15 та 289 КК як замах на незаконне заволодіння транспортним засобом.

Незаконне заволодіння чужим транспортним засобом є формальним складом злочину у тому розумінні, що для визнання його закінченим не потрібне настання якихось наслідків [2, с. 150].

За ст. 289 КК кваліфікуються дії фізичної осудної особи, яка на момент вчинення злочину досягла 16-річ-ного віку. При кримінально-правовому аналізі дій, пов'язаних із самовільним використанням транспорту, слід враховувати деякі особливості, що стосуються відношення конкретної особи до транспортного засобу.

Не визнається злочином самовільне використання транспортних засобів за власним розсудом робітниками державних, колективних та інших підприємств або установ, якщо такі особи мали доступ до транспортних засобів за службою. Це, як правило, водії таких підприємств незалежно від форм їх власності. За подібні дії вони не несуть відповідальність згідно з чинним законодавством про працю.

Не визнаються суб'єктами цього злочину охоронці гаражів та стоянок транспортних засобів, слюсарі, які обслуговують або ремонтують транспортні засоби.

Не є незаконним заволодіння транспортним засобом у стані крайньої необхідності, наприклад, для того, щоб терміново доставити тяжко хвору людину до лікарні, приборкати стихійне лихо, усунути іншу небезпеку, яка загрожує людям, інтересам суспільства чи держави.

Така ж оцінка вчиненого поширюється на випадки використання транспортних засобів членами родини власників автомототранспорту або їх знайомими.

Нанесення при вчиненні незаконного заволодіння транспортним засобом побоїв або будь-якого виду тілесних ушкоджень додаткової кваліфікації не потребує, за винятком умисного тяжкого тілесного ушкодження (ст. 121 КК).

Дії винного, спрямовані на незаконне заволодіння транспортним засобом, поєднані з позбавленням життя потерпілого, кваліфікуються залежно від спрямованості умислу.

Згідно з частиною 4 ст. 289 КК звільняється від кримінальної відповідальності судом особа, яка вперше вчинила дії, передбачені цією статтею (за винятком випадків незаконного заволодіння транспортним засобом з застосуванням будь-якого насильства до потерпілого чи погрозою застосування такого насильства), але добровільно заявила про це правоохоронним органам, повернула транспортний засіб власнику і повністю відшкодувала завдані збитки [4, с. 544-547].

В розділі XI Особливої частини КК ці злочини розташовані в певній послідовності. При цьому враховується тяжкість злочину, а також вид транспорту, яким він вчиняється. На першому місці стоять злочини, які вчиняються на залізничному, водному чи повітряному транспорті (статті 276 - 285 КК), на другому - на автомобільному і міському електротранспорті (статті 286 - 290 КК).

Безпосереднім об'єктом другої групи злочинів є – безпека руху та експлуатація автомобільного і міського електротранспорту.

Предметом цих злочинів є транспортні засоби, шляхи сполучення, споруди на них, транспортні комунікації, вокзали, засоби зв'язку, сигналізації, автоматизації, що забезпечують безпеку руху транспортних засобів.

Одним з таких злочинів є злочин передбачений статтею 289 Кримінального кодексу України - незаконне заволодіння транспортним засобом.

Суб'єктивна сторона незаконного заволодіння транспортним засобом виражається тільки в прямому умислі. Особа розуміє, що протиправно заволодіває транспортним засобом, усвідомлює суспільну небезпеку цього діяння і бажає так діяти.

Суб'єктом злочину, передбаченого ч. 1 ст. 289, є особа, яка досягла 16-річного віку, а злочинів, передбачених частинами 2 та 3 ст. 289, - 14-річного віку. Судова практика не визнає

суб'єктом цього злочину членів сім'ї власника транспортного засобу, водіїв, за якими такий засіб закріплений.

На нашу думку, протидія незаконному заволодінню транспортними засобами, набуває міжнародного характеру. З одного боку, злочинність загострюється на національному рівні, а з іншого - стає усе більше транснаціональною та організованою. Ситуація вимагає пошуку нових форм і методів боротьби з незаконним заволодінням транспортним засобом, а також вивчення, поширення і використання позитивного вітчизняного й закордонного досвіду. Розкриття та розслідування даної категорії злочинів вимагає насамперед вирішення питання про те, що є предметом даного злочину.

Науковий керівник: к. ю. н. Слінько Дмитро Сергійович

Література:

1. Кримінальний кодекс України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, N 25-26, ст.131).
2. Антипов В.І., Володько М.В. Кримінальне право України - К.: 2002р, - с. 150.
3. Кримінальне право України. Особлива частина: Підручник / за ред. М.І.Бажанова, В.В.Сташиса, В.Я.Тація. - Київ - Харків: Юрінком Інтер - Право, 2002. - 494 с.
4. Кримінальне право України. Особлива частина: Підручник / за ред. М.Х.Бажанова, В.В.Сташиса, В.Я.Тація. - Київ - Харків: Юрінком Інтер, 2005. – 544-547 с.
5. Науково-практичний коментар до кримінального кодексу України. - 4-те вид., переробл. та доповн. / Відп. ред. С.С. Яценко. - К.: А.С.К., 2006. – 848 с.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УКРАЇНІ

Недогібченко Наталія Ігорівна
студентка 1 курсу юридичного факультету
Національного авіаційного університету
E-mail: n.nedogybchenko@ukr.net

Пильгун Наталія Василівна
доцент кафедри теорії та історії держави і права
юридичного факультету
Національного авіаційного університету,
к.ю.н, доцент

Ключові слова: інтеграція, інтеграційні процеси, Європейський Союз, європейський вибір, співробітництво з ЄС.

Після набуття незалежності, почала визначатися зовнішньополітична орієнтація України в напрямку інтеграції до європейської спільноти. Європейський вибір відкриває нові перспективи для співпраці України з розвиненими країнами континенту, економічного розвитку, соціального й інтелектуального прогресу, зміцнення позицій держави в міжнародній системі координат. Інтеграція - це процес об'єднання суверенних держав з метою встановлення розширеного економічного простору, в якому можуть вільно циркулювати товари, послуги, фінанси, інвестиції, робоча сила [1]. Політичними вигодами послідовної європейської інтеграції є зміцнення стабільності демократичної політичної системи та її інститутів, модернізація правового поля і забезпечення прозорості національного законодавства, поглиблення культури демократії і повага до прав людини тощо. Співробітництво з ЄС сприятиме наближенню соціальних умов України до високих європейських стандартів, підвищенню рівня життя й добробуту населення.

Актуальність теми даної роботи полягає в тому, що об'єктивна необхідність змін у системі державотворення вимагає поступового, але неухильного включення економіки України до світових інтеграційних процесів. Сучасні тенденції світового та європейського розвитку вимагають від України вирішення нових проблемних питань та потребують від неї активної участі в їх вирішенні.

Характерною рисою сучасного світового розвитку країн є активізація інтеграційних процесів у світі та Європі зокрема. При цьому, навіть, ті країни, які не входять до складу інтеграційних об'єднань, неминуче відчують на собі їх відчутний вплив.

Дослідження проблеми інтеграції та співпраці України з ЄС знайшли своє відображення у роботах та монографіях таких авторів, як І. Бураковський, Г. Немиря, О. Павлюк, В. Маштабей, в статтях яких детально проаналізована нормативно-правова база стосунків Україна - ЄС, визначено чим ЄС привабливий для України і чим Україна приваблива для ЄС як економічний партнер, намічено основні заходи щодо подальшої інтеграції України в ЄС.

Михайло Грушевський, відомий український історик і глава української держави в короткий період незалежності 1917-1918 років, не бачив можливості нести тягар державних турбот без відповіді на принципове питання: «хто такі українці, і чого вони хочуть?». Тоді це було у першу чергу внутрішньополітичне питання. Сьогодні, коли населення України, а особливо молодь, наполегливо вимагає місця для України в європейській політичній і економічній системі, це болісне питання – «хто такі українці, і чого вони хочуть?» - звучить у країнах Європейського Союзу [2].

Ще із проголошенням незалежності України в 1991 році всім стало зрозуміло, що п'ята за населенням та перша за територією на європейському континенті Українська держава є одним із ключових елементів політичної, військової, економічної, наукової та культурної співпраці між країнами Європи.

Стратегія України полягає у наближенні до загальноєвропейських структур двома паралельними курсами – безпосередньо та через членство в центральноевропейських інституціях. За таких умов особливого значення набуває завдання налагодження відносин з такими міжнародними економічними організаціями та угрупованнями, як Європейський Союз, Європейський банк реконструкції та розвитку, Рада Європи та інші.

Європейський вибір України можна пояснити декількома чинниками: географічна та цивілізаційна близькість між Україною та Європою, українці були, є і завжди будуть європейцями; історична традиція співпраці українців із іншими європейськими народами; ймовірна нова «загроза зі Сходу» і, одночасно, «ідея повернення в Європу», що охопила посткомуністичні держави Центральної та Східної Європи наприкінці 80-х - початку 90-х років, виявилися каталізаторами процесу зближення Києва та Брюсселя. Цей фактор змусив спрямувати русло зовнішньої політики України із «дружніх обіймів Москви» в бік більш стриманих центрів європейської інтеграції: Брюсселя, Страсбурга і Люксембурга [3].

Виходячи із вище наведеного, можна визначити подальші кроки України на шляху інтеграції до європейських структур. Це перш за все тісна співпраця України з ЄС в галузі зовнішньої політики, повноправна участь в ОБСЄ, взаємодія з іншими європейськими структурами, сприятиме цілком реальним можливостям України отримати статус асоційованого партнера ЄС. Може бути і другий варіант - негативні тенденції в розвитку Української держави. Держава, яка є неконкурентоспроможною на європейському та світовому ринках, держава-споживач застарілої техніки та неякісних товарів, держава із низьким життєвим рівнем населення і мінімальним рівнем свободи особистості не зможе бути рівним партнером Євросоюзу. Така держава врешті-решт перетвориться на сировинний придаток для розвинутих країн та джерело дешевої робочої сили. І нарешті, в червні 2014 року довгоочікувана Угода про асоціацію України з ЄС була підписана [4].

Узагальнюючи результати дослідження щодо інтеграційних процесів України слід розуміти, що Європейська інтеграція і членство в Європейському Союзі є стратегічною метою України тому, що це є найкращим способом реалізації національних інтересів, побудови економічно розвинутої і демократичної держави, зміцнення позицій у світовій системі міжнародних відносин. Для України європейська інтеграція - це шлях модернізації

економіки, подолання технологічної відсталості, залучення іноземних інвестицій і новітніх технологій, створення нових робочих місць, підвищення конкурентної спроможності вітчизняного товаровиробника, вихід на світові ринки, насамперед на ринок ЄС.

Література:

1. Що таке інтеграція? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kortek.org.ua/shho-take-integracija-3/>
2. Шлях України до ЄС: адаптація чи розвиток? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: db.niss.gov.ua/docs/konf/143.htm
3. Передумови та шляхи інтеграції України до європейських структур. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: rusnauka.com/21_NNP_2010/Politologia/70635.doc.htm
4. Україна і Європейський Союз. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://referator.com.ua/free/referat/11032_ukrayina_i_evropeyskiy_soyuz?page=2

СУТНІСТЬ СПЕЦІАЛЬНИХ ЗНАНЬ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Немченко Богдан Михайлович

студент-магістр юридичного факультету

Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна

Ключові слова: кримінальне провадження, спеціальні знання, експерт, спеціаліст, судова експертиза.

Правильне розуміння поняття спеціальних знань у кримінальному процесі – важлива умова їх використання в різних формах учасниками кримінального провадження.

Спеціальні знання є елементом, що визначає процесуально-правовий статус учасників кримінально-процесуальної діяльності, на основі якого формуються їх права й обов'язки, система гарантій, умови та порядок їх діяльності в процесі розслідування правопорушення, встановлюється характерне лише для них процесуальне значення результатів, що досягаються під час такої діяльності. Тому це питання не лише суто академічне, а має також і суттєве прикладне значення.

Передусім необхідно зазначити, що поняття «спеціальні знання» в КПК України не розкривається. Хоча питання про спеціальні знання розкрито в роботах вітчизняних та закордонних науковців, таких, як В. Д. Арсеньєв, Р. С. Белкін, О. М. Зінін, А. І. Вінберг, А. В. Іщенко, В. М. Махов, О. Р. Россинська, М. Я. Сегай, Н. І. Клименко, О. Р. Шляхов, О. О.

Ейсман, М. П. Яблуков тощо, законодавець не використав їх положення щодо сутності спеціальних знань. Проте аналіз норм КПК дає підстави для певних висновків [4, с.209].

Найбільш розповсюдженими формами використання спеціальних знань у кримінальному провадженні є залучення експерта та спеціаліста. Згідно ст. 69 експерт визначається як особа, яка володіє науковими, технічними та іншими спеціальними знаннями. Згідно зі ст. 71 спеціалістом є особа, яка володіє не тільки спеціальними знаннями, але й навичками використання технічних та інших засобів. Згідно ст. 242 нового КПК України «не допускається проведення експертизи для з'ясування питань права»[1].

Знання в галузі права не належать до спеціальних. Це суттєве нормативне нововведення, тому що до нині серед процесуалістів і криміналістів не стихає спір про можливість призначення так званих «правових експертиз». Проведення таких експертиз мотивується тим, що в кримінальному судочинстві слідчий, прокурор, суддя зобов'язані бути фахівцями в галузі кримінального і кримінально-процесуального права та криміналістики, а для вирішення питань в інших правових сферах можуть призначатися правові експерти.

Імперативні положення ст. 242 нового КПК України поклали кінець дискусії на користь заборони вирішення правових питань[4, с.210].

Випадки запрошення в суд експертів були відомі ще в давньоримському судовому процесі, де в такій ролі виступали землеміри та спеціалісти з почерку, проте ці факти стосуються цивільного процесу. У кримінальному процесі перші згадування про судові експертизи пов'язані з медичною експертизою. Так, наприклад, в працях Гіппократа (400 р. до н.е.) розглядалися питання дослідження механічних пошкоджень на тілі тощо.

Після реформи 1864 року, яка співпала в часі із загальним науково-технічним прогресом, можна помітити прискорення розвитку застосування експертизи в суді і зростання її значення.

Вважаємо, що до нинішнього часу ця діяльність пройшла у своєму розвитку три етапи: 1) накопичення емпіричних знань, розробка і удосконалення наукових методів, засобів і методик дослідження речових доказів; 2) узагальнення емпіричного матеріалу і формування окремих експертних теорій; 3) систематизація накопичених знань і формування загальної теорії судової експертизи [3, с.91].

Вказані періоди ознаменувалися кількісним зростанням теоретичних знань про судову експертизу. Проте й нині є всі підстави вважати, що процес розвитку науки про судову експертизу не завершений. Діалектика наукового пізнання з очевидністю свідчить про

нескінченність цього процесу, а нові дослідження в галузі судової експертизи лише підтверджують цю істину.

Судова експертиза є найбільш значною та кваліфікованою формою використання спеціальних знань при провадженні доказування обставин злочину, який здійснено. Законодавець термін «судова експертиза» врегульовує в ст.1 Закону України «Про судову експертизу» Судова експертиза - це дослідження експертом на основі спеціальних знань матеріальних об'єктів, явищ і процесів, які містять інформацію про обставини справи, що перебуває у провадженні органів досудового розслідування чи суду [2]. Як свідчить практика, слідчий, прокурор чи суддя (суд) майже по кожному кримінальному провадженню призначають ту чи іншу судову експертизу, яка надає істотну допомогу при встановленні об'єктивної істини. Судова експертиза значно розширює пізнавальні можливості слідства та суду, дозволяючи використовувати у ході досудового та судового слідства весь арсенал сучасних науково-технічних засобів, який постійно розвивається шляхом створення нових та вдосконалення існуючих методик дослідження та знаходить все ширше застосування у судово-слідчій практиці [5, с.130-13].

Таким є короткий огляд нормативного регулювання використання спеціальних знань у кримінальному провадженні відповідно до чинного КПК України.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Бондаренко Олексій Олексійович

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651 VI [Текст]: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4651-17/paran3#n3>.
2. Закон України «Про судову експертизу» [Текст]: [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/4038-12/>
3. Кримінальний процесуальний кодекс України // Голос України від 19.05.2012. - № 90-91.
4. Нормативне врегулювання використання спеціальних знань у новому кримінальному процесуальному кодексі України / М. Г. Щербаковський, М. С. Торопов // Право і безпека: Науковий журнал : / : наук. журн. / засн. Хар. нац. ун-т внутр. справ. - 2012. - № 4(46) - С.209-212.
5. Сегай М. Я. Пропозиції з питань удосконалення регламентації судової експертизи в проектах процесуальних кодексів України / М. Я. Сегай, Г. М. Надгорний, Б. М. Ісакович // Вісник Академії правових наук України. – Х., 1999. - № 2 (17). – С. 124-133.

ПОНЯТТЯ ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВИХ САНКЦІЙ У КОНТЕКСТІ ГОСПОДАРСЬКО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Новік Юлія Юріївна
студентка 5 курсу юридичного факультету
Чернігівського національного технологічного університету
E-mail: yulia_n_07@ukr.net

Ключові слова: господарсько-правова відповідальність, господарсько-правові санкції, суб'єкт господарювання, боржник.

Питання щодо співвідношення господарсько-правової відповідальності та санкцій є досить дискусійними протягом багатьох років.

Невиконання або неналежне виконання господарських зобов'язань тягне за собою настання відповідальності суб'єктів господарювання. У сучасному світі господарсько-правова відповідальність посідає важливе місце у регулюванні відносин між суб'єктами господарювання для досягнення найбільшого ефекту у розвитку економіки.

Господарсько-правова відповідальність – багатоаспектне поняття, яке відіграє важливу роль у механізмі правового регулювання господарських відносин.

Проблеми співвідношення господарсько-правової відповідальності та санкцій розглядались у працях Ю.П. Битяка, Р.Ф. Гринюка, М. Гусака, Л. Музики, Д. Прядка, О.М. Вінник, В.С. Щербини, В.К. Мамутова.

Метою статті є визначення поняття господарсько-правових санкцій у контексті господарсько-правової відповідальності.

Термін «санкція» є явищем багатоаспектним. Так, Господарський кодекс надає визначає господарські санкції як заходи впливу на правопорушника у сфері господарювання, в результаті застосування яких для нього настають несприятливі економічні та/або правові наслідки [1].

Санкції розглядаються також як елемент логічної структури норми або розглядається як самостійна охоронна норма. В юридичній літературі існує й інше визначення господарської санкції – міра, форма, засіб господарсько-правової відповідальності [2, с. 27].

Поняття санкції розглядається також як правоохоронний засіб, негативні та небажані наслідки майново-організаційного характеру, тобто виступають мірою впливу на боржника [3, с. 358].

Господарські санкції встановлюються у нормах закону чи передбачаються сторонами у договорі до моменту вчинення правопорушення і вказують на кількісні майнові втрати або

якісні організаційні зміни, яких зазнає суб'єкт господарювання, що вчинив правопорушення; реалізація санкцій виражається у конкретних засобах впливу на боржника, які не завжди співпадають з обсягом передбаченої господарсько-правової відповідальності; застосування санкцій може здійснюватися як у добровільному порядку, так і у примусовому порядку, згідно з рішенням уповноваженого органу.

Серед науковців існує також думка, відповідно до якої санкції розглядаються як засіб реалізації господарсько-правової відповідальності [3, с. 361].

Досить поширеною і, на наш погляд, вдалою є точка зору науковців, згідно з якою санкція визначається як міра державного примусу, що викликає несприятливі наслідки для правопорушника, які пов'язані із позбавленням майна або інших благ [4, с. 175].

Господарсько-правову відповідальність та санкції Красавчиков О.О. співвідносить у трьох аспектах: 1) відповідальність та санкції є рівнозначними поняттями; 2) поняття санкції включає у свій зміст відповідальність; 3) відповідальність є більш широким поняттям і включає у свій зміст санкції [4, с. 177]. Із наведених аспектів найбільш вдалим є включення санкцій до змісту господарсько-правової відповідальності, оскільки поняття відповідальності є більш широким та узагальнюючим, ніж поняття санкцій, яке, на нашу думку, є похідним. Відповідальність розглядається як вплив на майнові інтереси боржника, шляхом застосування санкцій.

Застосування господарсько-правових санкцій передбачає використання таких функцій, як стимулююча та попереджувальна, які вказують на настання несприятливих наслідків для порушників господарських відносин.

Суб'єктом застосування господарсько-правових санкцій може буди як суб'єкт господарських відносин, що виступає стороною договору, так і спеціально уповноважений на те орган влади, до повноважень якого входить накладення санкцій на винного суб'єкта.

Виходячи із вищевикладеного, можна зробити наступні висновки. Поняття господарсько-правової санкції є похідним від поняття господарсько-правової відповідальності, оскільки відповідальність найчастіше визначається як вплив на майнові інтереси боржника, шляхом застосування передбачених законом санкцій.

Проаналізувавши визначення поняття санкцій, слід відмітити, що найвдалішою є норма-дефініція Господарського кодексу, згідно з якою господарські санкції є заходами впливу на правопорушника у сфері господарювання, в результаті застосування яких для нього настають несприятливі економічні та/або правові наслідки.

Таким чином, застосування господарсько-правових санкцій є превентивною мірою по відношенню до суб'єктів господарювання, з метою покарання винних та запобігання вчиненню нових правопорушень.

Науковий керівник: к.ю.н, доцент Барабаш Алла Григорівна

Література:

1. Господарський кодекс України від 16. 01. 2003 р. // Відомості Верховної Ради України від 02.05.2003 – 2003 р., № 18, Ст. 144.
2. Мамутов В.К. Підприємство і матеріальна відповідальність / Мамутов В.К., Овсієнко В.В. – К.: Наукова думка, 1991. – 190 с.
3. Несинова С.В., Воронко В.С., Чебикіна Т.С. Господарське право Навчальний посібник / за заг. ред. С. В. Несинової. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 564 с.
4. Шевченко Н.М. Господарсько-правова відповідальність та господарсько-правові санкції. – Університетські наукові записки. – 2005. – №3 (15) – С. 175-179.

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ЯК ФАКТОР ВПЛИВУ НА ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ПРОЦЕСІВ В СТРУКТУРІ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

Овдієнко Ганна Володимирівна
студент-спеціаліст юридичного факультету
Харківського національного університету
ім. В. Н. Каразіна
E-mail: a_ovd@mail.ru

Ключові слова: глобалізація, економічна система громадянського суспільства, економічна інтеграція, глобальна економіка, державно-правове регулювання

Глобалізація – це процес інтеграції країн світу у міжнародне співтовариство, шляхом поглиблення економічних та політичних зв'язків, ліквідації бар'єрів у співробітництві та обмеження власного суверенітету заради співпраці з іншими суб'єктами міжнародного права [4, с. 92]. Історія глобалізації є довгою та складною. Помилиться той, хто скаже, що її розвиток почався лише у двадцятому столітті. Насправді, корені явища варто шукати ще за розквіту Римської Імперії. Римські правителі були знаними полководцями та завойовниками. Вони постійно вводили до складу країни нові землі. Країни, що було завойовані Римською Імперією, не тільки перебували під її політичним впливом, а й зазнавали культурних та економічних змін. Фактично, це був перший випадок інтеграції (хоч і примусової) суб'єктів права до певного союзу (держави).

Бурхливого розвитку набула глобалізація у Середньовіччі та за Нового Часу. Основною рушійною силою процесу міжнародного об'єднання стало швидке зростання торгівлі. За висловом Валлеристайна, у дванадцятому – тринадцятому столітті утворилася «європейська світова економіка». Держави легко обмінювалися між собою товарами та послугами, мали міцні політичні зв'язки. Їх укріплення здійснювалося шляхом «сімейної політики» - одруження дітей в ім'я закріплення союзів [8, с. 423].

Епоха географічних відкриттів стала новою віхою на шляху глобалізації. Перші кампанії, як-то Ост-Індійська компанія Нідерландів показала необхідність об'єднання підприємців не тільки у середині країни, а й у всій Європі. Жага до збагачення, поєднане з небезпеками далеких мандрівок, змусило правитель задуматися над необхідністю утворення міжнародних організацій.

Наступним вектором глобалізації стали інвестиції. Колоніальні держави, розвиток нової великої країни – Сполучених Штатів Америки – призвели до індустріального вибуху. Ріст промисловості органічно викликає ріст торгівлі. Жодний суб'єкт не може похвалитися високими заробітками, якщо тільки не реалізовує свою продукцію в повному обсязі. А оскільки темпи виробництва зростали в геометричній прогресії, були потрібні все нові й нові ринки збуту. На початку двадцятого століття глобалізація продовжувалася. Хоч дві світові війни, Велика депресія тридцятих років і дещо сповільнили темпи світового розвитку, взаємну інтеграцію країн вже було не зупинити.

Світові війни показали, що міжнародне співтовариство може протистояти агресорам лише об'єднавши зусилля. З цього моменту починається активне утворення політичних та економічних організацій, що б могли координувати зусилля держав. Можна сказати, що у другій половині двадцятого століття глобалізація бере свій «офіційний» початок.

Авторство терміну «глобалізація» належить Т. Левітту. Вперше він був використаний у 1983 році і відтоді швидко набув популярності. Спочатку поняття охоплювало лише політичні процеси, але зараз під глобалізацією розуміють:

1. Техносферу – об'єднання світових зусиль по розвитку нових технологій у екології, космонавтиці, астрономії, медицині, енергетиці, транспорті;
2. Політичну – об'єднання світових зусиль для формування єдиної міжнародної політики відносно тероризму, злочинам проти людства, війнам, міграції, безробіттю, тощо;
3. Економічну – об'єднання світових зусиль з метою подолання ринкових криз, відкриття нових засобів збагачення, створення сприятливого клімату для товарообміну;

4. Соціокультурну – об'єднання світових зусиль по утвердженню загальнолюдських цінностей, формування інтегрованої етики та моральності, пошуку шляхів національного зближення.

Виділяють й другорядні сфери впливу глобалізації. Однак у рамках роботи нас цікавить лише її економічний аспект, що полягає в закономірних процесах поступової інтеграції ринків держав у світовий торгівельний простір. За думкою В. М. Яблонського світове співтовариство досі знаходиться у процесі глобалізації. Наразі воно ступило у так звану «буферну зону», після виходу з якої буде розпочато якісно новий етап розвитку господарських відносин [5, с. 26].

За його ж думкою ознаками процесу глобалізації є:

1. Системоутворення – поступова трансформація хаотичної сукупності відносин у сталу ієрархічну структуру, яка функціонує відповідно до власних принципів та законів;

2. Складність і суперечливість – здійснити глобалізацію неможливо одночасно на всіх рівнях та у всіх куточках світу. Процес цей має декілька етапів, а його критика ще й досі не вщухає;

3. Багатовимірність та багатоаспектність – глобалізація проходить у різних сферах людського життя, серед яких культура, релігія, наука, торгівля, освіта, охорона навколишнього середовища, політика, тощо;

4. Багаторівневість – недостатньо здійснити глобалізацію на макрополітичному та макроекономічному рівнях. Не тільки держави мають зближуватися, а й звичайні громадяни цих держав. Без споріднення націй та етносів глобалізація буде носити лише формальний характер;

5. Всеохоплення – сутність цієї ознаки походить від самого терміну «глобалізація». Він уособлює процес, що має охопити всю земну кулю та інтегрувати всі без виключення держави до світової економічної (політичної) системи;

6. Нелінійність – темпи розвитку глобалізації не є однаковими: інколи вони значно збільшуються, призводячи до стрибків у міжнародній інтеграції.

Глобалізація неможлива без участі приватних осіб. Одні лише держави, тобто воля нав'язана зверху, не може змусити інших суб'єктів права вести виробничу діяльність. Звісно, можна законодавчо закріпити обов'язки виходу на міжнародні ринки, участі у транснаціональних компаніях, але примус ніколи не призводив до оптимальних результатів. Краще пояснити учасникам ринку переваги для них у випадку глобалізації. Для цього потрібно проводити ліберальну економічну політику, здійснюючи мінімально необхідний

контроль за ринком. Треба модернізувати виробництво, вкладати кошти у неприбуткові галузі, аби перетворювати їх на конкурентоздатні [6, с. 45].

Існує органічний зв'язок між світовою економікою та глобальною економікою. Перша є логічною попередницею наступною, адже викликає її виникнення. Світова економіка є міжнародним торговим простором, який хоч і не об'єднує всіх суб'єктів, але створює арену для їх подальших вчинків [3, с. 155]. Однак чим більше держави працюють на світовому рівні, тим більше виникає між ними договорів, союзів. Поступово мають стиратися кордони між власне державними та світовими інтересами.

Глобалізована економіка має сутнісні ознаки та елементи. Серед характеристик глобальної економіки називають створення світового підприємництва (виробництва). Формування транснаціональних компаній та міжнародних валютних установ є лише першими кроками на цьому шляху. З місцевих державних ядер виробництва має сформуватися самодостатня єдина система торгівлі та виробництва, що б могла ефективно протистояти будь-яким кризам завдяки відсутності зовнішніх конкурентів і достатності природних ресурсів. До того ж, на етапі глобалізації повністю трансформуються господарські зв'язки. Міжнародна, а не внутрішня торгівля, стає основною сферою діяльності держави. Знімаються мита та податки на імпортовані до країн товари, знищуються спеціалізовані економічні зони – весь світ перетворюється на єдиний вільний економічний простір.

Постіндустріальна модель економічного розвитку переводить глобалізацію у кардинально новий вимір – вимір нових технологій. Торгівля високотехнічними досягненнями та ідеями має стати основним засобом накопичення капіталу. Та й сам капітал змінюється – зокрема, кроком до світової інтеграції може стати введення єдиної міжнародної валюти. Міжнародне кредитування перестає бути засобом політичного впливу, а перетворюється на інструмент взаємодопомоги [1, с. 3]. І останньою властивістю глобалізації є пошук світового центру. Наразі йде прихована боротьба за право стати лідером глобалізації. Амбіції висловлюють Сполучені Штати Америки, Європейський Союз, Російська Федерація та Китайська Народна Республіка.

До структури глобальної економіки входить:

1. Наукова сфера (сфера обміну знаннями між суб'єктами);
2. Виробнича сфера (сфера взаємодії на рівні створення товарів та послуг)%
3. Ринкова сфера (сфера збуту вироблених товарів та послуг);
4. Валютна сфера (сфера розподілу та перерозподілу грошових коштів).

Кожна з цих сфер характеризує один із компонентів економічної діяльності: технічний, виробничий, торгівельний або фінансовий. Найбільшого значення набуває перша сфера – сфера обміну знаннями. В епоху швидкого технічного прогресу саме нові комп'ютерні та інші високі технології стають основою розвитку державної промисловості. Країни, що не мають наукових потенціалів чи не використовують їх, перетворюються на сировинні придатки. Вони лише задіюються у виробничій сфері – сфері підприємницької діяльності.

Сфера збуту має охоплювати весь світ – кожна країна має щось продавати, а щось купувати. Повна ізоляція та орієнтація ринків лише на власні потреби є неможливою за сучасних умов. Тому що розподіл коштів у світовому співтоваристві відбувається на основі міжнародних торгівельних процесів.

У складі глобальної економіки вчені вирізняють й інші компоненти. Наприклад, Кайгородова Г. І. називає серед них глобальне виробництво (підприємницьку діяльність суб'єктів господарювання; глобальну фінансову сферу (валютну політику суб'єктів міжнародних відносин); сферу глобального обігу ресурсів (сферу обігу капіталів, природних багатств, робочої сили); глобальну сферу реклами (сферу інформування про свій товар) та глобальну сферу інтелектуальної власності (сферу продажу нематеріальних благ, що підлягають відчуженню) [2, с. 11].

За глобалізованої економіки змінюється суб'єктний склад ринкових відносин. Знайомі нам юридичні, фізичні особи, держава, їх об'єднання відходять на другий план.

Замість них до суб'єктного складу входять:

1. Міжнародні організації універсального та регіонального характеру, що об'єднують більшість держав світу;
2. Країни великої вісімки (з недавніх часів – великої сімки), які здійснюють найбільш вплив на економічні процеси сучасності;
3. Транснаціональні корпорації, що здійснюють ринкову діяльність та об'єднують у своєму складі десятки малих залежних підприємств;
4. Інвестори, які обирають напрямки та галузі найбільш вигідних вкладів, продукуючи розвиток ринку;
5. Мегаполіси, видатні постаті на політичній арені, інші індивідуальні суб'єкти.

Як бачимо, більшість учасників глобальної економіки мають міжнародний характер або ж є відомими усьому світу. Рівень глобалізації окремої країни залежить від так званого індексу глобалізації. Ним позначається рівень участі держави у світових процесах.

Кількісний показник індексу глобалізації виражається через ступінь участі країни в світових організаціях та інтегрованості до міжнаціонального економічного простору. Якість та характер зовнішніх зв'язків держави викликає ту чи іншу швидкість руху грошових потоків з країни та до неї. Обидва вищезгаданих показники тісно пов'язані з політикою, що проводиться главою держави, тобто вони залежні від геополітичного статусу на міжнародній арені. Контакти вищих посадових осіб, а також індивідуальні зв'язки окремих груп громадян також вказують на рівень індексу глобалізації. Таким чином, його визначає група факторів економічного та політичного характеру, що показують ступінь інтегрованості країни у міжнародному співтоваристві.

Рівні глобалізації – це визначені за допомогою індексу глобалізації ступені інтеграції суб'єктів до міжнаціонального економічного простору. Найнижчим є рівень окремої компанії, що показує наявність чи відсутність у неї іноземних партнерів. Робота на зарубіжні ринки суттєво підвищує статус відповідної юридичної особи та збільшує її прибутки. Тому сучасні корпорації прагнуть поширити свій вплив на якомога більші території. Деякі з них об'єднуються у групи, інші ж залишаються автономними. Так чи інакше у кожній державі існує індекс глобалізації окремої галузі виробництва, тобто сукупності підприємств, які займаються однорідною діяльністю. Цей індекс дозволяє проаналізувати статистичні дані відносно окремих напрямків та зробити висновки.

Рівень окремої країни показує ступінь інтеграції в глобальне економічне поле суб'єкта міжнародного права. Він залежить від сукупності показників по галузям та підприємствам. У свою чергу, світові та регіональні рівні ступеня глобалізації, залежать від показників окремих елементів – тобто держав.

Вчені розходяться у думках щодо значення та наслідків глобалізації. Одні вважають її безперечно прогресивним процесом, який призведе до становлення світу нового рівня. Інші називають процеси глобалізації наступом на незалежність невеликих держав. Дійсно, з одного боку створення єдиного міждержавного ринку дозволяє компаніям отримувати надприбутки, а прогресу рухатися вперед. Але при цьому ж розвиватися у глобальному вимірі можуть лише гіганти – великі корпорації. Малі або зникають, або вливаються до складу великих. Конкуренція перетворюється на фіктивне явище, а конфлікти між бідними та багатими загострюються. На жаль, світ є розрізненим і держави не можуть досягти однакового ступеня розвитку економіки. Тому з поглибленням глобальних процесів мало розвинуті країни не рухаються вперед, перетворившись на промислові придатки. Країни ж,

які мають високий рівень науки, тільки нарощують потенціали. Прірва між багатими та бідними – великими та малими – збільшується [7, с. 108].

Глобалізація призводить до розвитку одних галузей та занепаду інших. Вже зараз певні напрямки виробництва відчують гостру недостачу кадрів і ця проблема з часом буде тільки загострюватися. До того ж глобалізації призводить до деіндустріалізації науково розвинутих країн світу. Чорна робота переміщується до інших, менш благополучних регіонів. Світ розшаровується, що рано чи пізно призведе до соціального вибуху.

Часто глобалізацію ототожнюють з американізацією. Далеко не всі вчені погоджуються з думкою, що США є лідером у процесах світового об'єднання. Наприклад, Лужненко Д. Г. вказує, що країну-лідера ще не було обрано, і нею можуть стати в тому числі, Китай та Європейський Союз. Однак, на нашу думку, американізації з кожним роком посилюється. Західний тип мислення, західний тип ведення бізнесу та взаємодії компонентів ринку проникає і на територію України. Це й зрозуміло, адже США є одним з гігантів виробництва у світі.

Таким чином, світ знаходиться на порозі сильних економічних перетворень. Процеси глобалізації, що зародилися ще за прадавніх часів, набувають все більшого значення. З другої половини двадцятого століття створюються нові міжнародні об'єднання, що забирають у країн частини суверенітету. Міжнародна торгівля відіграє виняткову роль і без неї вже неприпустиме повноцінне існування країни. Для держави залишитися ізольованою зараз – означає залишитися без доходів. Мало яка країна може повністю себе забезпечувати природними ресурсами. Тому світове співтовариство прагне до встановлення чесних правил співробітництва між суб'єктами, створення нових інститутів взаємного контроль. На нашу думку, процеси глобалізації є скоріше позитивними, якщо тільки відбуваються поступово і без зовнішнього примусу

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Жук Наталя Анатоліївна

Література:

1. Волович О.О. Глобалізація: переваги і загрози для нашої країни [Текст] / О. О. Волович / Одеські вісті – 2013 - № 10 – с. 3-5
2. Кайгородова Г. Н. Государственное регулирование эколого-экономического равновесия [Текст] : автореф. дис. ... канд. эконом.наук: 08.00.05 / Кейгородов Геннадий Николаевич ; Академия государственного управления при Президенте Республики Казахстан – Караганды, 2008. – 23 с.

3. Лавров Е. И., Капогузов Е. А. Экономический рост: теория и проблемы [Текст] : учебное пособие / Е. И. Лавров – Омски, Из-дво ОмГУ, 2006 - 211 с.
4. Линова М. В. Государство и частный капитал в поисках прагматичного взаимодействия [Текст] : монографія / М. В. Линова – М. : ИМЭМО РАН, 2009 – 122 с.
5. Лук'яненко Д.Г. Стратегії економічного розвитку в умовах глобалізації [Текст] / Д. Г. Лук'яненко – К: КНЕУ, 2001 – 538 с.
6. Мелентьева О. В., Валютна політика Національного банку України [Текст] / О. В. Мелентьева, Л. П. Лозова, В. А. Таран // Економіка і право – 2013 - № 5 – с. 45-48
7. Незалежність України в глобалізованому світі: вектори ХХІ століття [Текст] / Є. Р. Бершеда [та ін.]; за ред. В. М. Яблонський – К, 2011 – 198 с.
8. Юхименко П. І, Леоненко П. М. Історія економічних вчень. [Текст] : навчальний посібник / П. І. Юхименко. – К: Знання-Прес, 2005 – 583 с.

ДО ПИТАННЯ ПРО ПРАВОВУ ПРИРОДУ ЛІСОВИХ СЕРВІТУТІВ

Онiка Ярослава Вікторівна

здобувач кафедри цивільно-правових дисциплін
юридичного факультету ХНУ імені В.Н. Каразіна

E-mail: onika@kopartners.com.ua

Ключові слова: лісові сервітути, речові права, земельна лісова ділянка.

Сервітути є класичною конструкцією речового права, яка відома ще з часів Законів XII таблиць. В даний час сервітути регулюються різними галузями права. Так, норми про сервітути закріплені в Цивільному, Земельному та Лісовому кодексах України. Наукових розробок, присвячених сервітутам, в галузі цивільного та земельного права в даний час досить багато. Дослідженню цього правового інституту присвятили свої праці такі вчені, як Д.В. Дождев, А.В. Копилов, С.А. Петrenchенко, Ю.П. Присяжнюк, В.В. Цюра та ін. Однак питанню лісових сервітутів в науковій літературі майже не приділено увагу.

Тим не менш, діючий Лісовий кодекс України (далі - ЛК України) містить поняття «лісовий сервітут» як особливий вид користування лісовою ділянкою. Тому вважаємо, що наукове обґрунтування правової природи лісових сервітутів буде корисним для правильного правозастосування та юридичної практики в цілому.

У Лісовому кодексі України лісовий сервітут визначений як «право на обмежене оплатне або безоплатне користування чужою земельною лісовою ділянкою» (ст. 23). При

цьому в ЛК України не вказано, про який саме сервітут йде мова - речовий або особистий. Тим не менш, в Цивільному кодексі України розмежування сервітутів на речові і особисті чітко проведене: відповідно до ч. 2 ст. 401 ЦК сервітут може належати власникові (володільцеві) сусідньої земельної ділянки, а також іншій, конкретно визначеній особі (особистий сервітут).

У той же час в ч. 4 ст. 25 ЛК України сказано, що встановлення лісового сервітуту не тягне позбавлення власника земельної лісової ділянки, щодо якої встановлено сервітут, права володіння, користування і розпорядження ним, а користувача - володіння, користування. Це означає, що лісовий сервітут може полягати тільки в користуванні, виключаючи можливість володіння сервітуарієм лісовою ділянкою, обтяженою сервітутом. Це характерно саме для речового сервітуту, а не особистого, який передбачає володіння сервітуарієм річчю, обтяженою сервітутом. Отже, можна зробити висновок, що мова йде про речовий сервітут. Відповідно, особисті лісові сервітути ЛК України не передбачені.

При цьому лісовий сервітут - не єдиний вид лісокористування, встановлений законодавством. Так, ЛК України передбачає також постійне (ст. 17) та тимчасове (ст. 18) користування лісами.

Вважаємо, що основною відмінністю постійного або тимчасового лісокористування є отримання лісової ділянки у володіння. Сам же суб'єкт права користування також може встановити відносно лісової ділянки, якою він користується, сервітут на користь іншої особи. Так, у ч. 3 ст. 23 ЛК України встановлено, що права власників *або лісокористувачів* (курсив - Я.О.) можуть бути обмежені на користь інших заінтересованих осіб на підставі закону, договорів, заповіту або за рішенням суду. При цьому, як уже було зазначено, встановлення сервітуту не тягне позбавлення користувача земельної лісової ділянки права володіння і користування.

Крім того, коло підстав встановлення сервітуту (закон, договір, заповіт, рішення суду) ширше, ніж коло підстав встановлення постійного користування (рішення органу виконавчої влади або місцевого самоврядування) і тимчасового користування (договір, рішення органу виконавчої влади або місцевого самоврядування, спеціальний дозвіл).

Підстави встановлення сервітуту можна віднести скоріше до земельних ділянок, що належать на праві приватної власності, в той час як постійне або тимчасове користування може здійснюватися стосовно лісових ділянок, що перебувають як у приватній, так і в державній або в комунальній власності.

У зв'язку з цим, видається некоректним віднесення до лісових сервітутів право громадян перебувати в лісах державної та комунальної власності (ч. 2 ст. 23 ЛК України).

В Україні відповідне право було і раніше закріплено за громадянами інститутом загального природокористування відповідно до Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища».

Тому рішення українського законодавця щодо зарахування до сервітутів права громадян на вільне перебування в державних і комунальних лісах видається не зовсім коректним, оскільки може спричинити поширення всіх норм, що стосуються сервітутів, на відносини, які за своєю природою сервітутними не є. Вільному перебуванню громадян у лісах державної та комунальної власності має бути присвячена окрема стаття в ЛК України, для того, щоб не було змішування даного права з сервітутом.

Вкажемо на особливості лісових сервітутів.

Оскільки лісовий сервітут визначений як право користування земельною лісовою ділянкою, то його можна вважати різновидом земельних (речових) сервітутів з тією особливістю, що його змістом є користування саме лісовою земельною ділянкою.

У зв'язку з цим, для визначення особливості об'єкта лісового сервітуту, необхідно звернутися до визначень «лісова ділянка», «земельна лісова ділянка». Відповідно до ч. 6 ст. 1 ЛК України «земельна лісова ділянка - це земельна ділянка лісового фонду України з визначеними межами, яка надається або вилучається у землекористувача чи власника земельної ділянки для ведення лісового господарства або інших суспільних потреб відповідно до земельного законодавства». Лісова ділянка - це ділянка лісового фонду України з визначеними межами, виділена згідно ЛК для ведення лісового господарства та використання лісових ресурсів без вилучення її у землекористувача або власника землі (ч. 4 ст. 1 ЛК України).

Із зазначених визначень випливає, що особливістю лісової земельної ділянки є насамперед її цільове призначення - використання для ведення лісового господарства та використання лісових ресурсів. Відповідно, особливістю змісту лісового сервітуту є те, що сервітуарій використовує не тільки саму земельну ділянку, а й лісові ресурси, що знаходяться на ній.

До лісових ресурсів законодавством віднесено, зокрема, деревину, технічні, лікувальні та інші продукти лісу, що використовуються для задоволення потреб населення і виробництва та відтворюються у процесі лісових природних комплексів (ч. 1 ст. 6 ЛК

України). Іншими словами, лісовими ресурсами можна вважати корисні для населення складові лісу як природного комплексу.

Отже, змістом речового лісового сервітуту може бути використання лісової ділянки для потреб сусідньої земельної ділянки (у більшості випадків для сільського господарства). Тобто, суб'єктом речового лісового сервітуту може бути тільки власник або користувач сусідньої земельної (не обов'язково лісової) ділянки. Зміна власника ділянки не повинна призводити до припинення сервітуту (право слідування).

Характерною властивістю лісового сервітуту, як і взагалі будь-якого сервітуту, є його обмежений характер. За визначенням, лісовий сервітут - це право на обмежене оплатне або безоплатне користування (ч. 1 ст. 23 ЛК України). Відповідно до ч. 5 ст. 23 ЛК України лісовий сервітут здійснюється способом найменш обтяжливим для власника лісів або користувача земельної лісової ділянки, щодо якої він встановлений.

Це означає, що використання лісових ресурсів сервітуарієм не повинно створювати значні незручності власнику або землекористувачу. В іншому випадку реалізація лісового сервітуту може бути розцінена як зловживання правом. Наприклад, вирубка з метою заготівлі деревини не повинна призвести до знищення лісу без можливості його відновлення або до зменшення деревини на лісовій ділянці до такої міри, що власникові буде не достатньо для його власних потреб.

Інша важлива характеристика сервітуту - це умова його встановлення для задоволення потреб, які не можуть бути задоволені іншим способом (ч. 1 ст. 401 ЦК України). Це означає, що власник (користувач) панівної ділянки не може задовольнити свої потреби іншим способом, без використання службової лісової ділянки (наприклад, пристрій виноградника на одній земельній ділянці неможливий без використання деревини на сусідній лісовій ділянці).

Отже, український законодавець, не обмежившись нормами про сервітути Цивільного та Земельного кодексів, ввів в національне законодавство поняття лісового сервітуту і закріпив норми про лісові сервітути в ст. 23 Лісового кодексу України. Змістом лісового сервітуту є використання лісових ресурсів та корисних властивостей лісу як особливого природного об'єкта. Лісовий сервітут можна вважати видом речового сервітуту з урахуванням характерних особливостей об'єкта (лісової земельної ділянки).

Науковий керівник: д.ю.н., професор Венедіктова Ірина Валентинівна

СТРУКТУРА АНТИКОРУПЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Остапчук Руслан Валерійович

студент юридичного факультету
Харківського національного університету
ім. В. Н. Каразіна

Антикорупційна політика являє собою відносно самостійний різновид правової політики держави, яка зводиться до постійної, систематичної діяльності держави за активної участі інститутів громадянського суспільства, що полягає у розробці і впровадженні стратегічних засад і тактичних заходів, спрямованих на усунення причин і умов корупції, вдосконалення юридичної відповідальності за корупційні правопорушення та формування антикорупційної культури. Антикорупційна політика є спеціалізованим видом правової політики, вона має системний характер, оскільки охоплює багато галузей, сфер і напрямків діяльності. Основними структурними елементами політики протидії корупції є антикорупційна стратегія і тактика.

Антикорупційна стратегія повинна починатися з формулювання цілей антикорупційної політики. Корупція є негативним явищем, що різною мірою присутнє у кожному суспільстві на будь-якому етапі історичного розвитку, тому повна ліквідація корупційних практик є фактично неможливою. У фаховій юридичній літературі поширеною є точка зору, що максимум, якого можна досягти у справі протидії корупції, це: 1) зменшити її обсяги, обмежити (локалізувати) сфери її розповсюдження; 2) змінити характер злочинних проявів на менш небезпечні; 3) істотно обмежити вплив злочинності на економічні, політичні, правові та інші соціальні процеси; 4) збільшити ризик настання негативних наслідків для особи, яка вступає в корупційні відносини [1, с. 72].

Антикорупційна тактика передбачає розробку конкретних завдань і способів їх реалізації в інформаційно-дослідній діяльності, у сфері правотворчої діяльності, у сфері інституційно-установчої діяльності, у сферах контрольно-наглядової і правоохоронної діяльності.

У сфері інформаційно-дослідної діяльності антикорупційна тактика передбачає: виділення грантів на проведення наукових досліджень корупційних практик та міжнародного досвіду протидії корупції; створення загальнодержавних та регіональних інформаційно-аналітичних центрів з питань протидії корупції; використання технічних можливостей для отримання інформації про факти корупції (телефони довіри, гаряча лінія тощо).

У сфері правотворчої діяльності: експертне й методичне забезпечення законодавчої діяльності з метою прийняття системно узгоджених та досконалих з точки зору юридичної техніки актів; заміна дозвільних процедур при відкритті бізнесу на погоджувальні, зменшення переліку ліцензованих видів діяльності, а також товарів і послуг, що вимагають обов'язкової сертифікації; законодавче закріплення чіткого поділу корупційних діянь на види за ступенем суспільної небезпечності на кримінальні, адміністративні, дисциплінарні та цивільно-правові; впровадження обов'язкової антикорупційної експертизи нормативно-правових актів та їх проектів, яка дозволить виявити приховані корупційні загрози, ризики та фактори, що створюють умови розвитку корупції.

У сфері інституційно-установчої діяльності: запровадження системи підбору та розстановки кадрів, яка б базувалася на конкурсній основі та забезпечувала прийняття на службу найбільш підготовленого, морально стійкого кандидата; створення «електронного уряду», який забезпечить доступ до інформації й отримання державних послуг з використанням можливостей мережі Інтернет та мінімізує безпосередні контакти чиновників з громадянами; впровадження процедури одного вікна, коли громадянин подає необхідний пакет документів до одного органу, одному чиновнику, в одне вікно, і через деякий час одержує необхідні йому дозвільні документи або реєстраційні документи в того ж самого чиновника в тому ж самому місці; підвищення рівня транспарентності діяльності представників влади (шляхом введення у практику робочих кабінетів з прозорими стінами, встановлення систем відеоспостереження тощо); створення незалежного спеціалізованого органу боротьби з корупцією, чітке визначення його компетенції та місця в системі органів державної влади [2, с. 66].

У сфері контрольно-наглядової діяльності: ревізії та перевірки фінансової діяльності, цільового використання ресурсів як суб'єктами господарювання, так і бюджетними організаціями та державними органами; проведення антикорупційного моніторингу незалежними недержавними організаціями, які на підставі існуючих індикаторів корупції здійснюють аналіз динаміки розповсюдження корупції, її сприйняття структурами громадянського суспільства та ефективності здійснюваних антикорупційних заходів; розвиток підзвітності правоохоронних органів громадянському суспільству; створення при міністерствах і відомствах громадських рад, які надають їм консультативно-методичну допомогу та здійснюють громадський контроль за їх діяльністю.

У сфері правоохоронної діяльності: застосування антикорупційних спеціальних операцій (у тому числі з використанням агентів «під прикриттям») для виявлення

корупційних проявів і викриття осіб, причетних до корупційних схем; розробка, впровадження і належне фінансування програм захисту свідків корупційних діянь; розвиток адміністративного правосуддя, яке завдяки судовому розгляду скарг громадян на незаконні дії органів публічної влади і посадових осіб дозволить розкривати потенційні джерела корупції.

У підсумку слід відзначити, що запорукою ефективності антикорупційної політики держави є органічне поєднання заходів антикорупційної тактики і антикорупційної стратегії. Разом із тим, організаційною гарантією дієвості антикорупційних заходів є злагоджена діяльність правоохоронних органів України, до основних завдань яких входить протидія корупційним практикам в нашій державі.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Передерій Олександр Сергійович

Список використаних джерел:

1. Прохоренко О. Я. Корупція по-українськи (сутність, стан, проблеми) : монографія / О. Я. Прохоренко. – К. : Вид-во НАДУ, 2005. – 456 с.
2. Фатеев А. Н. Противодействие коррупции: политика государства и общественное сознание / А. Н. Фатеев // Философия права. – 2010. – № 6. – С. 64–66.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ МИТНОЇ ПОЛІТИКИ В УКРАЇНІ

Пазич Тетяна Вікторівна

студентка факультету економіки та менеджменту
ВП НУБІП України Ніжинського агротехнічного інституту
E-mail: Tanyushka96@hotmail.com

Ключові слова: мито, митна справа, митне законодавство, митне регулювання.

За останні роки в економіці і митній політиці України відбулися зміни, обумовлені досягненням Україною політичної та економічної незалежності і переходом до розбудови соціально орієнтованої ринкової економіки. На сучасному етапі розвитку економіки України проведення ефективної митної політики є одним з основних засобів регулювання зовнішньоекономічної діяльності з огляду на важливість інтеграції у світовий торговельний простір.

Об'єктом дослідження є митна політика України на сучасному етапі.

Метою даної роботи є теоретичне обґрунтування та аналіз митної політики України, а також пошук напрямків удосконалення митної політики на основі систематизації існуючих пропозицій.

Вказаним питанням приділяється значна увага Уряду України та Державної митної служби України, що знайшло своє відображення у Митному Кодексі України, який вступив в дію 1 січня 2004 року, а також у законах „Про митний тариф України”, „Про Єдиний митний тариф”

На вирішення цієї проблеми спрямовані дослідження Петренка М.О., Полонського О.Ю., Демиденка Л.М., Каленського М.М., Данилькевича М.І.

Митна справа має тисячолітню історію і на всіх етапах свого розвитку була одним з атрибутів держави.

Мито виникло внаслідок зборів, якими феодали обкладали торгівців, які проїздили через їхні землі. В обмін на тканини, вино, зброю греки отримували хліб, рибу, рабів.

Слово «таможня» утворилося від тюркського «тамга», що в кочових народів Середньої Азії означало «тавро», «клеймо», - знак власності. У стародавній Русі в епоху монголо-татарського ярма «тамгою» називали торгове мито. У Київській Русі одним із джерел доходів княжої скарбниці, поряд із платою за судочинство та штрафами, було мито.

На Русі митниці виникли у XIII столітті. Поряд з портовими і прикордонними митницями існували місцеві (внутрішні) митниці на кордонах місцевих ринків та міст.

В історії державного розвитку України її перші договори з Візантією 911 і 945 років регламентують торгівлю та митну справу міждержавними нормами.

Митна політика - це система принципів та напрямів діяльності держави у сфері забезпечення своїх економічних інтересів та безпеки за допомогою митно-тарифних та нетарифних заходів регулювання зовнішньої торгівлі.

Мито являє собою податок на товари та інші предмети, що переміщуються через митний кордон. Суб'єктами сплати мита є як фізичні, так і юридичні особи при здійсненні експортно-імпорتنих операцій. Об'єктом оподаткування є митна вартість товарів або інших предметів, які переміщуються через митний кордон України, або їх кількісні показники.

Роль мита визначається відповідно до його функцій – фіскальної та регулювальної. У фіскальній функції мито служить для наповнення дохідної частини бюджету, однак на сучасному етапі розвитку значної ролі не відіграє. У регулювальній функції мито може слугувати для захисту або стимулювання вітчизняного виробництва.

Сьогодні відповідно до чинного законодавства України митними органами при переміщенні товарів та інших предметів через митний кордон справляються: митні збори, мито, акцизний збір (при ввезенні), ПДВ (при ввезенні), єдиний збір (при ввезенні).

Ввізне мито нараховується на товари та інші предмети при їх ввезенні на митну територію України. Вивізне мито нараховується на товари та інші предмети при їх вивезенні за межі митної території України.

В залежності від специфіки оподаткування ввізне та вивізне мито буває:

адвалерне, що нараховується у відсотках до митної вартості товарів та інших предметів (легкові автомобілі);

специфічне, що нараховується у встановленому грошовому розмірі на одиницю товарів (сигарети, нафтопродукти, горілка);

комбіноване, що поєднує обидва ці види митного обкладання;

сезонне ввізне та вивізне мито нараховується на строк не більше чотирьох місяців з моменту їх встановлення.

Ввізне та вивізне мито нараховується митною службою України і вноситься до Державного бюджету України.

Транзитне мито стягується з товарів, які перетинають національну територію транзитом.

Також існують особливі види мита в Україні:

спеціальне

антидемпінгове

компенсаційне

Для визначення митної вартості валюта контракту перераховується у національну валюту України за курсом НБУ, що діє на день подання митної декларації або перетину кордону. При встановленні митної вартості до неї включаються ціна товару, зазначена в рахунка-фактурах, а також витрати на транспортування (навантаження, розвантаження, перевантаження та страхування) до пункту перетинання митного кордону, комісійні, брокерські послуги тощо. За явної невідповідності заявленої митної вартості реальним цінам її величину встановлює митна служба, виходячи з цін на ідентичні товари чи інші предмети, що діють у провідних країнах-експортерах зазначених товарів.

При справлянні мита встановлена розгалужена система пільг. Так, наприклад, від сплати мита повністю звільняються:

1. транспортні засоби, на яких здійснюються регулярні міжнародні перевезення;

2. товари, що підлягають поверненню у власність держави;
3. товари та предмети, що стали в результаті пошкодження непридатними для використання;
4. товари, які ввозяться або вивозяться в межах обсягу, встановленого Митним Кодексом України.

За порушення митних правил можуть бути накладені такі стягнення:

1. попередження;
2. штраф;
3. конфіскація товарів – безпосередніх предметів порушення митних правил, товарів із спеціально виготовленими сховищами (тайниками), що використовувалися для переміщення безпосередніх предметів порушення митних правил.

Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності України здійснюють свою діяльність на підставі застосування правових норм міжнародних та національних правових документів. Найбільш проблемними для підприємств є виконання заходів нетарифного та тарифного регулювання.

Суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності, оцінюючи ефективність зовнішньоекономічної операції, необхідно визначити загальні витрати на її проведення. Проблемним моментом у цьому процесі є з'ясування витрат на виконання заходів нетарифного регулювання, передбачених чинним законодавством України. За оцінками провідних експертів у зовнішньоекономічній сфері, на частку цих витрат у загальних витратах підприємства на проведення зовнішньоекономічної операції припадає близько 10-35%.

Також проблемою залишаються технічні та інші спеціальні обмеження, більшість яких не передбачена Митним кодексом України. Як зазначають митні службовці, суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності не в змозі швидко отримати технічні та спеціальні дозвільні документи, що підтверджують відповідність встановленим нормам. Існує велика бюрократична тяганина при виконанні цих заходів, відсутня необхідна кількість дозвільно-контрольних лабораторій.

Нетарифні методи в Україні, як правило, використовуються тимчасово, тому їх нормативно-правовим забезпеченням є не закони, а тільки оперативні регулярні інструкції, положення державних органів влади. Часта зміна нормативно-правової бази негативно впливає на суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та призводить до неможливості стратегічного планування зовнішньоекономічної діяльності. Також у цих випадках

порушується основний принцип зовнішньоекономічної діяльності – принцип верховенства закону.

Що стосується тарифного регулювання, то проблемним є порядок сплати податків, інших обов'язкових платежів та відображення їх у податковій звітності.

Митне оподаткування відіграє неоднозначну роль у регулюванні економічних і соціальних процесів у державі, оскільки уряд завжди має засовувати внутрішні й зовнішні інтереси країни. Окрім того, неоднаковим є рівень впливу експортного та імпортного мита на економічні і соціальні процеси в державі, позаяк вони мають рівне призначення. З огляду на це необхідно нагадати, що існування мита на сьогодні пояснюється не так фіскальною необхідністю, як потребою для вирівнювання інтернаціональних витрат виробництва, які виникають унаслідок конкуренції на основі національних витрат виробництва профільної продукції, що постачається на світовий ринок провідними виробниками, котрі, без сумніву, володіють перевагами насамперед в освітній та професійній підготовці кадрів, рівні техніки і технології, організації виробництва, що, у свою чергу, ще й підкріплюється значними обсягами виробництва. Саме ці переваги дають змогу підтримувати низький рівень витрат, а відтак формувати більш низький рівень як національних (для країн виробника), так і світових цін порівняно з національними витратами та цінами на аналогічні товари, що реалізуються на національних ринках країн-імпортерів. Відповідно важливу роль відіграє ввізне мито, тоді як вивізне мито, як правило, застосовується у більшості країн до обмеженого кола продукції.

Питання сучасної митної політики України залишаються актуальними в наш час, тому відповідно до Програми діяльності уряду України поступово проводяться заходи, які спрямовані на розробку нової редакції Єдиного митного тарифу України, в якому передбачається:

1. введення диференційованого підходу до рівня митного оподаткування залежно від того, виробляється в країні на недостатньому, достатньому чи надлишковому рівні;
2. застосування односторонніх обмежень імпорту, включаючи підвищення ставок ввізного мита;
3. широке застосування специфічних (на фізичну одиницю товару) та комбінованих ставок мита на товари так званого некритичного імпорту;
4. скорочення переліку країн, які користуються пільгами ;
5. введення єдиного порядку сплати акцизів та ПДВ для товарів як вітчизняного, так й імпортного виробництва (з застосуванням податкового векселя);
6. зміна механізму начислення акцизу та ПДВ на імпортні товари;

Всі ці заходи спрямовані на адаптацію законодавства України в області митно-тарифної політики з нормами і правилами, закріпленими системою ГАТТ та поступове входження України в міжнародне торгове співтовариство.

Науковий керівник: ст. викладач Грабовецький О.І.

Література

1. Митний Кодекс України (із змінами і доповненнями, внесеними Законами України): 13 березня 2012 року.
2. Закон України „Про митний тариф України”.
3. Данилкевич М.І. Проблеми інтеграції України в світове господарство: полярність української інтеграції – ЄС чи ЄСП?// Митна політика України в контексті європейського вибору: проблеми та шляхи вирішення. Матеріали науково-практичної конференції 20-21 листопада 2003. – Дніпропетровськ: Академія митної служби України, 2003. – 256 с.
4. Демиденко Л.М. Мито і митна політика в умовах глобалізації.// Фінанси України. – 2004. - №1. – С. 63-69.
5. Каленський М.М. Роль митного оподаткування в регулюванні економічних і соціальних процесів у державі // Фінанси України – 2004- №7, С. 3-12.
6. Полонський О.Ю. До історії митного оподаткування в Україні.//Фінанси України. – 2004. - №7. – С. 144-146.
7. Петренко М.О. Соціально-економічні наслідки застосування митних пільг в Україні// Фінанси України – 2004 - № 8, С. 84-90.
8. Пилипчук М.М. До Дня митника //Митний брокер. – 2004. – №1.

ОСОБЛИВОСТІ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗЛОЧИНІВ, ПОВ'ЯЗАНИХ З НЕЗАКОННОЮ ТРАНСПЛАНТАЦІЄЮ ОРГАНІВ

Пахомова Валерія Артурівна
студентка 4 курсу Полтавського юридичного інституту
НУ ЮАУ імені Ярослава Мудрого
E-mail: Lera_3WW@mail.ru

Ключові слова: криміналістична характеристика, незаконна трансплантація органів і тканин.

Застосування трансплантації органів і тканин не має альтернативи та є вкрай необхідним для врятування життя і здоров'я людей. Одночасно, зловживання, які спостерігаються у цій сфері, спричиняють суспільно небезпечні наслідки, які полягають у необґрунтованому вилученні органів і тканин у людини шляхом примушування або обману, торгівлю органами або тканинами та ін. Все це свідчить про підвищений ступінь суспільної небезпеки злочинів у сфері трансплантації органів або тканин людини та зумовлює актуальність обраної теми.

Незаконна трансплантація органів була предметом наукових досліджень багатьох відомих вчених-криміналістів (М.І. Бажанов, Ю.В. Баулін, В.О. Глушков, І.І. Горелік, І.М. Даньшин, А.П. Закалюк, О.Г. Кальман, В.М. Кудрявцев, Н.Ф. Кузнєцова, В.О. Навроцький, В.І. Осадчий, М.І. Панов, А.В. Савченко, В.В. Сташис, Є.Л. Стрельцов, В.Я. Тацій та ін.).

Сучасна діяльність, пов'язана з трансплантацією клітин регулюється спеціальним Законом України «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людині» від 16 липня 1999 р. Проте положення цього Закону в основному регулюють діяльність, пов'язану з трансплантацією органів, і не містять розмежувань між порядком використання трансплантації органів і клітин. Відсутність в Законі про трансплантацію спеціальної термінології, умов і порядку використання трансплантації клітин призводить до неоднозначного розуміння його норм.

Відповідно до статті 16, кожна повнолітня дієздатна особа може дати письмову згоду або незгоду стати донором анатомічних матеріалів у разі своєї смерті. За відсутності такої заяви анатомічні матеріали у померлої повнолітньої дієздатної особи можуть бути взяті за згодою подружжя або родичів, які проживали з нею до смерті.

Стаття 18 Закону України «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людини» забороняє торгівлю органами та іншими анатомічними матеріалами людини, за винятком кісткового мозку. Відповідно до статті 143 ККУ передбачені санкції за порушення встановленого законом порядку трансплантації органів або тканин людини. Незаконна торгівля органами або тканинами людини карається обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на той самий строк (ч. 4 ст. 143 ККУ).

До елементів криміналістичної характеристики злочинів, пов'язаних з незаконною трансплантацією органів належать: предмет злочину; спосіб вчинення злочину; спосіб приховування; місце, час, обстановка; типові сліди; особа злочинця; особа потерпілого.

Основним безпосереднім **об'єктом** злочинів, пов'язаних з незаконною трансплантацією органів в Україні, є здоров'я особи.

Предметом цих злочинів є анатомічні матеріали людини - органи і тканини, у тому числі вилучені у мертвої людини, вилучені незаконним шляхом. Крім цього, до предметів злочину також належать анатомічні матеріали мертвого ембріона (плоду) людини, що, відповідно до Закону України «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людини», можуть застосовуватися для трансплантації. У Переліку анатомічних утворень тканин, їх компонентів, фрагментів і фетальних матеріалів, дозволених до вилучення у донора-трупа і мертвого плоду людини, затверджене наказом МОЗ України від 25 вересня 2000 року № 226, виокремлено такі види тканин: м'які тканини; тканини опорно-рухового апарата; судини та клапани; інші тканини (слухові кісточки, барабанна перетинка, кістковий мозок, шкіра, рогівка, зуби, трахея); фетальні матеріали (після абортів і пологів), зокрема, амніотична оболонка, пуповина, плацента й фетальні клітини [4].

Основним елементом злочинного прояву у цій групі злочинів є метод злочинної діяльності, що може набувати п'яти основних форм. Перша пов'язана з примушуванням, друга, третя та четверта пов'язані із застосуванням різних форм обману, а п'ята пов'язана із добровільною згодою донора:

1. Видалення органів за допомогою насильства або примушування – коли орган видаляють у донора-жертви силоміць або ж коли донора примушують погодитись на видалення за допомогою фізичного чи психологічного насильства.

2. Видалення органів обманним шляхом за допомогою фальшивого свідчення про смерть головного мозку – коли органи видаляють у тяжко хворих або непритомних пацієнтів на підставі виданого лікарем фальшивого свідчення про смерть головного мозку.

3. Видалення органів обманним шляхом під час хірургічного втручання – коли нирку видаляють у хворого без його відома під час необхідного хірургічного втручання через реальну хворобу.

4. Видалення органів обманним шляхом під час непотрібного хірургічного втручання – коли лікарі обманним шляхом переконують жертву-донора в існуванні вигаданої (або насправді несуттєвої) хвороби та користуються цим для проведення операції, під час якої видаляють нирку.

5. Видалення за гроші – коли з донором домовляються про видалення однієї з його нирок за винагороду.

У випадках продажу органів, донори часто виїждять для цього за межі України, що зумовлено малою низкою спеціальних медичних установ та кваліфікованого персоналу, а в сертифікованих трансплантологічних клініках існує суворий режим контролю, тому за таких умов без ризику викриття здійснити нелегальну трансплантацію на території України практично неможливо [6, с.16-17].

Спосіб приховування. Найпоширенішими способами приховування цієї групи злочинів є: умисне переміщення пацієнта (потерпілого) з одного медичного закладу в інший (при цьому неповідомлення про це); не оголошення, замовчування перед пацієнтом (потерпілим) фактів трансплантації та їх не занесення і не описування в історії хвороби пацієнта (потерпілого); фальсифікація історії хвороби пацієнта (потерпілого) даними про не проведені обов'язкові чи додаткові аналізи, маніпуляції тощо або із зазначенням вигідних результатів проведених досліджень; заздалегідь підготовлене неправдиве алібі медичного або фармацевтичного працівника; знищення безпосередніми винними особами речової та (або) документальної бази лікування, консультацій, наданих медичних або фармацевтичних послуг тощо (чеків, медичних карток, аналізів і так далі) з метою приховування самого факту послуг, що надаються; інсценування злочину під некримінальну подію; підроблення підпису пацієнта (потерпілого) на документах, що свідчать про нібито давання ним згоди на трансплантацію органів; залякування, підкуп або інший вплив на пацієнтів (потерпілих); вчинення іншого злочину з метою приховування незаконної трансплантації; активне використання службового становища керівництвом лікувально-медичного закладу, тиск або будь-який вплив та ін. [1].

Місця вчинення злочинів, пов'язаних з незаконною трансплантацією можна розділити на дві великі групи: 1) призначені для надання медичної допомоги (лікарні, поліклініки, травмпункти й т.д.); 2) непризначені для надання медичної допомоги (місце проживання потерпілого, вулиця й т.д.). Характеристика місця вчинення злочину багато в чому визначається особливостями способу його скоєння. Цей злочин вчиняється переважно в **умовах** неочевидності. Злочинець як правило обирає момент, коли немає свідків, переважно нічний або вечірній **час**.

Слідова картина як елемент криміналістичної характеристики досліджуваного виду злочинів – це сукупність абстрагованої інформації про типові матеріальні та ідеальні джерела, час, місце та умови злочину. Джерелами, з яких можна отримати інформацію про обставини злочину, є: медичні документи (медична картка стаціонарного хворого, медична картка амбулаторного хворого, журнал запису оперативних втручань у стаціонарі тощо);

предмети (медичні інструменти); речовини (лікарські засоби); приміщення; електронні носії інформації (системні блоки комп'ютерів, жорсткі та гнучкі магнітні диски, лазерні диски тощо); показання потерпілих, свідків, підозрюваних (ідеальні сліди) [2, с 6-7]. Також слідову картину складають сліди, що утворилися на тілі донора, в наслідок незаконної трансплантації (гематоми, синці, сліди розрізу, шиття, розриву тощо).

Особа злочинця. Крім загальних ознак, якими володіє суб'єкт – це фізична особа, що досягла віку, з якого настає кримінальна відповідальність, – він повинен мати додаткові ознаки, які зумовлені тим, що він є спеціальним суб'єктом – медичним працівником.

Для всієї групи досліджуваних злочинів вік, з якого настає кримінальна відповідальність, становить 16 років. Законодавець висуває високі вимоги до осіб, які обрали своєю професією лікування в плані належного документального підтвердження отриманих у процесі навчання знань і чітко визначає правовий порядок їхнього допуску до складної й відповідальної роботи.

О. А. Кустова, вважає, що злочини, пов'язані з вилученням органів або тканин людини для трансплантації, вчиняються тільки організованими злочинними групами, до складу яких входять:

а) члени бригад швидкої медичної допомоги, які уразі кримінальної події або нещасного випадку, що пов'язані здебільшого з черепно-мозковою травмою, здійснюють оперативне транспортування донора до ліцензованої медичної установи;

б) анестезіолог-реаніматолог, хірург-трансплантолог та дві операційні сестри, які або не надають реанімаційну допомогу потерпілому, або здійснюють трансплантації органів потерпілого, що перебуває у стані клінічної смерті, на підставі сфабрикованих результатів смерті;

в) судово-медичний експерт, який надає висновок про смерть донора, не згадуючи у ньому про відсутній орган, що трансплантується, у випадку, якщо операція по трансплантації органу виконана в ліцензованій медичній установі, та працівник крематорію, який виконує обов'язки по кремації трупа, у разі, якщо дана операція здійснена у не ліцензованій медичній установі;

г) особи, що не входять до числа медичних працівників, та належать до кримінальних структур, що спеціалізуються на вчиненні злочинів, пов'язаних з трансплантацією органів або тканин людини [5].

Таким чином, можна визначити характерні ознаки особи злочинця: 1) спеціальна професійна підготовка, що підтверджується дипломом державного зразка про медичну освіту, а також іншими офіційними документами (спеціаліст-трансплантолог), або особи, з освітою у сфері

гуманітарних та природничих галузей знань і початковими медичними знаннями; 2) відсутність у особи відповідних обов'язків, що закріплені у відповідних посадових правилах та інструкціях; 3) широкі зв'язки, як в Україні, так і за кордоном. Відмітною рисою є виключний цинізм та жага наживи будь-якою ціною.

Особа потерпілого. Існує специфіка вивчення особи пацієнта (жертви). По-перше, пацієнт - це активний учасник процесу надання медичної чи фармацевтичної допомоги, який сам може завуальовано та неявно керувати процесом лікування. По-друге, пацієнт – є носієм певних суто специфічних та індивідуальних рис, станів та особливостей здоров'я (факторів ризику), які могли вплинути на хід медичної та фармацевтичної допомоги. Ці фактори мають об'єктивний характер й до них відносять: вік, стать, хронічні захворювання, професійні захворювання, повноту, худорлявість, генетичну схильність, алергічні захворювання, алергічні реакції організму різного характеру, психічний стан. Самостійними факторами ризику також можуть бути: давність захворювання, відсутність лікарського втручання, невизначеність етіології захворювання; використання пацієнтом різних форм та методів лікування; прийом одночасно трьох і більше лікарських препаратів, дієти, недотримання запропонованого лікарняного режиму або гібридне лікування з використанням не виправданих форм самолікування.

Особа пацієнта характеризується системою різносторонніх ознак, яка має доволі складну структуру. В. Д. Пристансков до криміналістично значущих ознак, які характеризують особу пацієнта, відносить такі: 1) вік, характер патології, генетичні особливості, наявність хронічних захворювань та їх виявів; індивідуальні особливості організму і його функцій; належність пацієнта до групи ризику та ін.; 2) поведінкові особливості хворого до, під час і після лікування – дотримання режиму лікування, дієти, його ставлення до алкоголю, наркотиків; 3) фізичний стан, ступінь ураження його організму хворобою або травмою та фізіологічні особливості; 4) ступінь поінформованості про медичні засоби й препарати (з боку лікаря); 5) обізнаність потерпілого щодо заподіяної йому шкоди, обсягу і якості наданої медичної допомоги, характеру проведеного лікування чи операції [3, с. 603-604].

Отже, криміналістична характеристика злочинів, пов'язаних з незаконною трансплантацією органів виступає як важливий чинник, що вказує співробітникам правоохоронних органів шляхи, засоби та методи їх діяльності.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Гринько Лариса Петрівна

Література:

1. Даньшин М. Актуальные проблемы методики расследования ятрогенных

преступлений / М. Даньшин // Проблемы противодействия преступности в России и Украине. – Белгород : Изд-во БелГУ, 2009. – С.13-17.

2. Дунаєвський Л. Г. Особливості початкового етапу розслідування злочинів, скоєних при наданні медичної допомоги [Текст] : автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.09 / Дунаєвська Л. Г. ; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. – К., 2006. – 18 с.

3. Коршунова О. Н., Степанова А. А. Курс криминалистики : в 3 т. Криминалистическая методика: методика расследования преступлений против личности, общественной безопасности и общественного порядка / под ред. О. Н. Коршуновой и А. А. Степанова. – СПб. : Юрид. центр Пресс, 2004. – Т. 2. – 639 с.

4. Кравченко А. О. Оперативно-розшукова характеристика злочинів, пов'язаних із незаконною трансплантацією органів або тканин людини / А. О. Кравченко // Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. – 2014. – № 1. – С. 33–42.

5. Кустова О. А. Методика расследования преступлений, связанных с изъятием органов и (или) тканей человека для трансплантации : автореф. дис. канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 / О. А. Кустова ; Акад. упр. МВД России. – М., 2004. – 26 с.

6. Протидія торгівлі органами людини: додаткові рекомендації для представників правоохоронних органів України. - К. : Міжнар. організація з міграції (МОМ), 2007. – 72 с.

ОСОБЛИВОСТІ ВСТАНОВЛЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО КОНТАКТУ ПІД ЧАС ДОПИТУ ПІДОЗРЮВАНИХ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ВТЯГНЕННЯ НЕПОВНОЛІТНІХ У ЗЛОЧИННУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Петров Олег Іванович,
ад'юнкт кафедри криміналістики, судової медицини та психіатрії
Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ
E-mail: petrow_oleg268@mail.ru

Ключові слова: допит, підозрюваний, психологічний контакт, тактичний прийом.

Допит підозрюваних при розслідуванні втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність має дуже важливе значення для визначення подальшої слідчої ситуації. Адже після його проведення стане зрозумілим, чи буде підозрюваний конфліктувати зі слідчим, чи буде давати правдиві показання та йти на співпрацю з правоохоронними органами. В той же час однією з найважливіших складових тактики допиту є необхідність встановлення слідчим психологічного контакту з підозрюваним. Встановлення психологічного контакту здійснюється з моменту початку спілкування, продовжується протягом всього допиту та

навіть після його закінчення.

Психологічний контакт потрібен для отримання від допитуваного максимальної кількості інформації, яка буде достовірною, точною та матиме значення для кримінального провадження. Щодо його визначення, то психологічний контакт, на думку Л. Д. Удалової, – це найбільш сприятлива психологічна «атмосфера» допиту, яка допомагає взаємодії та взаємовідносинам між її учасниками, це певний «настрій» на спілкування. Завдяки правильному встановленню психологічного контакту можна отримати достатню кількість вербальної інформації [4, с. 139]. Психологічний контакт, як зазначив А.Б. Соловійов, покликаний допомогти слідчому проникнути в думки і почуття допитуваних, здійснити на них вплив з метою отримання правдивих свідчень. Разом з тим слідчий під час тактичних міркувань приховує від допитуваних свої думки і наміри [3, с. 10].

Глибина контакту зазвичай пов'язана з рівнем його здійснення. Якщо перший рівень встановлення контакту, про що наголошує У.А. Установ, – динамічний, пов'язаний з необхідністю врахування особливостей нервової системи допитуваного (сили, рухливості, врівноваженості), полягає у визначенні темпу, ритму, рівня напруженості майбутньої основної частини допиту. Другий рівень – це рівень аргументації, що передбачає у використанні певних аргументів, при виборі яких також слід виходити з індивідуальних особливостей допитуваного: його віку, спеціальності, інтелекту, життєвого досвіду, типу вищої нервової діяльності. Третій рівень – це рівень соціально-психологічних відносин, пов'язаний з рольовою позицією допитуваного [5, с. 17-18].

Психологічний контакт під час допиту зазначеної категорії осіб при розслідуванні втягнення неповнолітніх в злочинну діяльність передбачає можливість виникнення двох його рівнів: 1) коли допитуваний бажає давати показання та 2) коли його примушують до цього. Такий контакт може йти з наростанням, а може гаснути чи може раптово виникнути і так само раптово зникнути. Тому психологічний вплив на підозрюваного з боку слідчого може викликати як прихильність, спонукати до відвертості та щирого бажання допомогти слідству, так і навпаки, різну негативну реакцію, що проявляється у припиненні спілкування, або маніпулюванні, наданні неправдивої інформації. Під час допиту підозрюваного, на що вказує В.К. Весельський, у його показаннях можливі перекручення, які є наслідком свідомої неправди [1, с. 28].

Досліджуваний тактичний прийом завжди має двосторонній характер, його встановлення і підтримання залежить як від слідчого, так і від допитуваного, хоча ініціатива повинна належати саме слідчому. Тому встановлення психологічного контакту, як відмічає В.Ю. Шепітько, вимагає від слідчого знань психології підозрюваного [2, с. 357]. Він повинен

враховувати його індивідуально-психологічні особливості, типологічні якості, психічний стан на момент допиту, життєвий досвід та ін.

Встановлення психологічного контакту само по собі не приходить. Для його формування потрібно застосовувати обов'язкові елементи допиту (наприклад, заповнення анкетно-біографічної частини протоколу) та спеціальні прийоми (наприклад, бесіда на відволікаючу тему). Засвідчення особи та опитування про анкетні дані слідчі часто називають формальністю, в такій формі сповіщаючи допитуваного про її необхідність і нерідко також формально будуючи цю частину допиту: запитання-відповідь-записування, запитання-відповідь-записування. А робити це на першому допиті слід використовуючи формальні запитання для виявлення інтересу, уваги до співрозмовника, його проблем.

Зокрема, можна просто запитати про місце народження і записати відповідь, а можна його прокоментувати: «Знаю ваші краї. Мені там дуже сподобалось. А Ви давно там були? Закінчилось будівництво мосту?» тощо. Якщо слідчий не був там і не знає цього місця можливий варіант: «Чув багато хорошого про Ваше місто, але побувати там не довелось». Запитання про освіту і професію можуть доповнюватись з'ясуванням мотивів вибору спеціальності, чим вона подобається, чи відповідає теперішній характер роботи набутих освіти тощо. Постановлення подібних, не передбачених формою протоколу запитань, повинно бути природним та продуманим, бо якщо допитуваний відчує в них фальш і відсутність справжньої зацікавленості, то встановлення контакту буде проваленим.

Крім того встановленню психологічного контакту в даній категорії кримінальних проваджень може передувати низка прийомів впливу на психіку підозрюваного. Серед них виділимо наступні:

- звернення до логічного мислення підозрюваного, яке полягає у переконанні про неминучість розкриття кримінального правопорушення, встановлення тих чи інших фактів;
- виклик емоційного стану шляхом звернення до почуттів гідності, честі, сорому, каяття;
- звернення до закону, роз'яснення важливості та значимості необхідної інформації;
- виклик зацікавленості в підозрюваного до спілкування та його результатів (бесіда на різноманітні теми, повідомлення про виявлені докази, демонстрація окремих виявлених речових доказів, обізнаності в обставинах справи та ознайомлення з обставинами, які пом'якшують вину);
- вплив позитивними якостями слідчого (справедливістю, ввічливістю, доброзичливістю, неупередженістю, коректністю, вмінням вислухати до кінця, не

підвищенням голосу).

Підсумовуючи, зазначимо, що психологічний контакт – це тактичний прийом, який має важливе значення під час проведення допиту підозрюваних при розслідуванні втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність. При проведенні зазначеної слідчої (розшукової) дії у більшості випадків встановлення психологічного контакту несе вирішальне значення. Адже правильне його застосування дає можливість виходити з конфліктних ситуацій, які в даній категорії кримінальних проваджень дуже розповсюджені.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Плетенець Віктор Миколайович

Література:

1. Весельський В.К. Сучасні проблеми допиту (процесуальні, організаційні і тактичні аспекти): монографія / В.К. Весельський. – К.: НВТ «Правник»; НАВСУ, 1999. – 126 с.
2. Криміналістика: Підруч. для студ. юрид. спец. вищ. закл. освіти / За ред. В. Ю Шепітька. – 2-ге вид., переробл. і допов. – К.: Концерн «Видавничий Дім «Ін Юре», 2004. – 728с.
3. Соловьев А.Б. Очная ставка на предварительном следствии / А.Б. Соловьев. – М., 1970. – С. 10
4. Удалова Л.Д. Теоретичні засади отримання вербальної інформації у кримінальному процесі України : дис... д-ра юрид. наук: 12.00.09 / Київський національний ун-т внутрішніх справ. – К., 2006. – 397 с.
5. Усманов У.А. Тактика допроса на предварительном следствии / У.А. Усманов. – М., 2001. – С.17-18.

ШЛЯХИ АДАПТАЦІЇ ВІТЧИЗНЯНОГО ЗАКОНОДАВСТВА ДО ПРАВОВИХ НОРМ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СОЮЗУ У СФЕРІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИНЦИПІВ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

Пиласва Вікторія Миколаївна
аспірант кафедри юридичного факультету
Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна
E-mail: pylaievaviktoriia@mail.ru

Ключові слова: адаптація, гармонізація, імплементація, загальні принципи права ЄС, «Good Governance», *acquis communautaire*, УПС.

Існування Європейського Союзу, спільне економічне та соціальне життя його держав-членів і громадян стало можливим лише завдяки створенню спільної правової системи, за

посередництвом якої здійснюється узгодження національних правових систем партнерів. Гармонізація законодавства відіграє ключову роль у здійсненні інтеграції, в силу чого важливим елементом інтеграції нашої держави та обов'язковою передумовою її вступу до ЄС сьогодні виступає гармонізація національних правових стандартів з законодавством ЄС.

Відповідно до статті 51 Угоди про партнерство і співробітництво між Україною та Європейськими Співтовариствами та їх державами-членами (УПС), Україна та ЄС визнали, що важливою умовою для зміцнення економічних зв'язків між Україною та Співтовариством є зближення існуючого і майбутнього законодавства України із законодавством Співтовариства. Україна вживе заходів для забезпечення того, щоб її законодавство поступово було приведене у відповідність до законодавства Співтовариства.[3]

В свою чергу, відповідно до результатів експертної оцінки системи врядування в Україні, яка була проведена програмою СІГМА в рамках спільної ініціативи ОЕСР та ЄС за переважної фінансової підтримки ЄС, експертам було виявлено, що незважаючи на досягнення у багатьох сферах, система врядування в Україні поки ще не відповідає стандартам, що існують у країнах-членах ЄС. Відтак головною рекомендацією на короткострокову перспективу є досягнення консенсусу щодо сталої та стабільної системи врядування, яка би діяла згідно з європейськими стандартами, які мають бути закріплені у змінах до Конституції і оновлених правових адміністративних механізмах.[9 С.14]

Крім того, хотілось би зауважити, що будь-які перетворення норм вітчизняного законодавства в сфері забезпечення системи врядування у напрямку їх відповідності європейським стандартам, не будуть мати успіху без визначення заздалегідь та первинного оновлення принципів діяльності органів виконавчої влади, адже саме принципи закладають основи будь-якої сфери правового регулювання та визначають загальну спрямованість норм права.

На засіданні Європейської Ради в Копенгагені у червні 1993 року, а згодом на Мадридській Європейській Раді у 1995 році, Європейським Союзом було визначено що одним з головних критеріїв приєднання до ЄС, які висувуються до країн-кандидатів є адаптація до *acquis communautaire* (або спільного надбання), що є системою спільних прав та зобов'язань, які мають обов'язкову силу по відношенню до всіх держав-членів в рамках Європейського Союзу. Ця система постійно розвивається та включає:

- зміст, принципи, політичні цілі установчих договорів;
- законодавство, схвалене на виконання Договорів (регламенти, директиви, рішення);

- практику Європейського Суду справедливості, включаючи загальні принципи права ЄС;
- декларації та резолюції, прийняті Союзом;
- заходи, прийняті в рамках Спільної політики у сфері зовнішніх зносин та безпеки;
- заходи, прийняті в рамках Спільної політики у сфері правосуддя та внутрішніх справ;
- міжнародні угоди, укладені Співтовариством та угоди, укладені Державами-членами між собою у сферах діяльності Союзу.[9]

Отже, приведення національного законодавства в сфері забезпечення ефективності та розвитку системи врядування в Україні має виходити перш за все із негайної необхідності адаптації його норм до законодавства ЄС, яке регулює основоположні засади діяльності державної адміністрації. Відповідно до Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу, адаптацією законодавства є процес приведення нормативно-правових актів України у відповідність із *acquis communautaire*”.[1]

В свою чергу, гармонізація національного права третіх країн з правом Євросоюзу розглядається як етап у процесі поступової уніфікації правових норм європейських інтеграційних організацій та держав-нечленів, що співпрацюють з ними.[5]

Важливо відмітити, що однією з провідних форм адаптації вітчизняного законодавства до норм *acquis communautaire* також виступає імплементація, як процес транспонування актів законодавства Європейського Союзу, включаючи створення порядку та процедур їх впровадження (імплементація в вузькому сенсі); цей процес також включає тлумачення, практику застосування, забезпечення дотримання та виконання норм права, які відповідають *acquis communautaire*, органами державної влади (імплементація в широкому сенсі).[7]

Система принципів діяльності органів виконавчої влади в рамках законодавства ЄС (системи *acquis communautaire*) забезпечується, по-перше, загальними принципами права ЄС, по-друге, системою принципів «Good Governance», яка закріплена на рівні законодавства, схваленого на виконання Договорів ЄС.

Загальні принципи права ЄС включають в себе загальні принципи, які є спільними для правових порядків декількох держав-членів; загальні принципи, які походять з природи права ЄС; загальні принципи міжнародного права [4 С.104]. Загалом, ті чи інші зарубіжні вчені до загальних принципів права ЄС відносять: принцип правової визначеності, принцип законних очікувань, принцип пропорційності, принцип субсидіарності, принцип

недискримінації, основні права людини, принцип прямої дії, принцип верховенства та ефективності права ЄС.[4, 8, 6]

Наступним масивом принципів державної адміністрації, що визначаються на рівні права ЄС є концепція «Good Governance», яка визначається як спосіб або модель управління, що дозволяє досягти саме тих соціальних та економічних результатів, які становлять інтерес для громадян. Система принципів «Good Governance» була закріплена виданою Європейською Комісією у 2001 році Білою книгою з Європейського врядування (White Paper on European Governance), яка виділила п'ять принципів ефективного врядування: відкритість, участь, підзвітність, ефективність та згадженість. Крім того, в Білій книзі з Європейського врядування зазначається, що застосування згаданих п'яти принципів підсилює принципи відповідності і доповнюваності.[2]

В свою чергу визначені вище принципи, до цього часу не знайшли текстуального відображення в нормах вітчизняного законодавства. Проаналізувавши норми галузевий нормативно правових актів, що закріплюють принципи діяльності органів виконавчої влади в Україні, приходимо до висновку, що своє закріплення отримали лише принципи: верховенства права, забезпечення дотримання прав і свобод людини і громадянина, безперервності, законності, забезпечення єдності державної політики, відкритості та прозорості, відповідальності, гласності та поєднання державних і місцевих інтересів.

Таким чином, приходимо до висновку, що зближення національного законодавства в сфері забезпечення принципів діяльності органів виконавчої влади в Україні, на необхідності якої наголошують вітчизняні та зарубіжні науковці, має проходити за посередництвом адаптації норм *acquis communautaire*. В свою чергу, принципи діяльності органів виконавчої влади в праві ЄС закріплення головним чином за посередництвом загальних принципів права ЄС та норм законодавства, схваленого на виконання Договорів ЄС, провідну роль в якому надано Білій книзі з Європейського врядування.

В свою чергу, шляхами адаптації принципів діяльності органів виконавчої влади в Україні виступають гармонізація та імплементація положень загальних принципів права ЄС та принципів системи «Good Governance», які закріплені законодавством ЄС. При цьому, важливо відмітити, що на відміну від держав-членів ЄС на території України, як країни-кандидата на вступ до ЄС законодавство ЄС не має прямої дії, з іншого боку розраховувати на вступ до ЄС ми можемо лише тоді, коли повністю гармонізуємо своє законодавство із законодавством ЄС, що включає в себе всю правову систему *acquis communautaire*.

Науковий керівник: д. ю. н., професор Кагановська Тетяна Євгеніївна

Список використаних джерел:

1. Закон України Про Загальнодержавну програму адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу //[Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1629-15>
2. Біла Книга Європейське врядування // Комісія Європейський Співтовариств. 2001 //[Електронний ресурс] // Режим доступу: http://www.pravo.org.ua/files/konstatyuc/white_book_ukr_rev.pdf
3. Угода про Партнерство та Співробітництво. 16 червня 1994 року. - К.: Представництво Європейської Комісії в Україні, 1997. – 69 с.
4. Кернз В. Вступ до права Європейського Союзу / В. Кернз / [пер. з англ.]. — К.: Знання, 2003. — 381 с.
5. Муравйов В. І. Гармонізація законодавства як феномен європейської інтеграції// Український правовий часопис. – Випуск 2(7), 2003. – С. 3 – 23.
6. Опришко В. Ф. Право Європейського Союзу. Загальна частина: [підручник] / В. Ф. Опришко, А. В. Омельченко, А. С. Фастовець. — К.: КНЕУ, 2002. — 458 с.
7. Парламентський вимір Європейської інтеграції /Під редакцією Плачкової С.Г./ Київ - «Нора-прінт» - 2005 – 113 с.
8. Татам А. Право Європейського Союзу / А. Татам / [пер. з англ.]. — К.: Абрис, 1998. — 424 с.
9. Україна: Оцінювання системи врядування. Березень 2006 року. // SIGMA — К.: Центр сприяння інституційному розвитку державної служби, 2007. — 352 с. — (укр. та англ. мовами).

**ОКРЕМІ ПИТАННЯ ЗАКРИТТЯ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ НА
ПІДСТАВІ П. 8 Ч. 1 СТ. 284 КПК УКРАЇНИ**

Погосян Левон Ашотович
курсант 3-го курсу факультету підготовки
фахівців для підрозділів слідства
Харківського національного університету
внутрішніх справ
E-mail: jleb0h@mail.ru

Закриття кримінального провадження на стадії досудового розслідування забезпечує виконання одного із основних завдань кримінального процесу охорони прав та законних

інтересів учасників кримінального судочинства з тим, щоб кожен, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, а жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, і жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу.

Питання закінчення досудового розслідування врегульовано насамперед главою 24 КПК України. Законодавець чітко передбачив підстави, за наявності яких слідчий, прокурор або слідчий суддя повинен закрити кримінальне провадження.

Закриття кримінального провадження можливе за наявності підстав передбачених ч.1 ст.284 КПК України, який є вичерпним і розширеному тлумаченню не підлягає. Всі підстави закриття кримінального провадження у стадії досудового розслідування залежно від наслідків, що настають в результаті прийняття такого рішення для підозрюваних, поділяються на 3 групи: реабілітуючі, нереабілітуючі, «нейтральні» (формальні).

На думку Л.М. Лобойка закриття кримінального провадження стосовно кримінального правопорушення, щодо якого не отримано згоди держави, яка видала особу є нереабілітуючою, оскільки здійснюється у зв'язку із відсутністю можливості його продовжувати [1, с.260].

Чинний КПК у ч.2 ст.541 дає тлумачення екстрадиції як видачі особи державі, компетентними органами якої ця особа розшукується для притягнення до кримінальної відповідальності або виконання вироку.

Закріплений на міжнародному рівні принцип екстрадиційного процесу –іммунітету виданої особи (*ad hoc*) став зразком для чинного КПК, та відобразився у п.8 ч.1 ст.284. Змістом зазначеного пункту є закриття кримінального правопорушення, щодо якого не отримано згоди держави, яка видала особу.

Сама ідея імплементації принципу *ad hoc* безперечно заслуговує на підтримку. Проте нормативна конструкція, яку використав український правотворець для закріплення цього міжнародного стандарту, є доволі цікавою з позиції аналізу законодавчої техніки.

Слід звернути увагу, що йдеться про відсутність згоди держави, яка *видала особу*. Використання законодавцем саме такого словосполучення вказує на те, що підстава для закриття кримінальної справи стосується лише випадків, коли вже відбулась фактична видача (особа вже перебуває на території України). Тобто, повна відмова в екстрадиції підставою для закриття кримінального провадження не є.

Окрім цього, не зовсім зрозуміло, на що саме має бути «*не отримано згоди держави, яка видала особу*», щоб виникла підстава для закриття кримінального провадження.

Вбачається, що зазначене формулювання має охоплювати два випадки. У першу чергу йдеться про ситуацію, коли Україна запитує видачу особи, якій інкримінується декілька злочинів (епізодів), а запитувана держава погоджується видати особу при чому подає згоду на притягнення її до кримінальної відповідальності лише за частину цих злочинів (епізодів). Проте слід пам'ятати, що міжнародне право знає виключення з правила *ad hoc* – у випадку якщо сторона, яка видала особу за один злочин, вже після такої видачі надасть згоду на кримінальне переслідування вказаної особи державою, якій вона була видана, й за інший злочин [2, ч.1 ст.14]. Вбачається, що відсутність цієї згоди також слід розглядати як юридичний факт, який охоплюється п.8 ч.1 ст.284 КПК України. Викладені тези дають привід для сумнівів у досконалості подібної форми імплементації вказаного міжнародного стандарту.

По-перше, незрозуміло, чому ідентичні по своїй суті юридичні факти породжують різні правові наслідки, а саме: з яких міркувань законодавець надає можливість закрити кримінальне провадження в частині злочинів, по яким відмовлено у екстрадиції, і при цьому не передбачає закриття провадження в цілому при відмові видати особу взагалі? Вбачається, що дана норма була б більш послідовною, якби у ній йшлося не про відсутність згоди держави, яка видала особу, а про відсутність згоди держави, до якої направлявся запит про екстрадицію або про надання згоди на здійснення кримінального переслідування раніше виданої особи за вчинення нею злочинів, про притягнення за які не йшлося у попередньому запиті.

По-друге, закриття кримінального провадження за такою підставою саме по собі видається нелогічним. Слід пам'ятати, що відмова у видачі не породжує абсолютної неможливості притягнення особи до кримінальної відповідальності у майбутньому. Зокрема, ймовірною є добровільна явка особи на територію України. Окрім цього, міжнародними актами прямо передбачено, що видана особа втрачає імунітет за правилом *ad hoc*, якщо, маючи можливість залишити територію держави, якій вона була видана, не зробила цього впродовж сорока п'яти днів після її остаточного звільнення або, залишивши цю територію, знову туди повернулася [2, ч.1 ст.14]. В усіх вказаних випадках у правоохоронних органів України виникають правові підстави притягнення особи до кримінальної відповідальності незалежно від волі будь якої іноземної держави. Якщо ж жодна з описаних ситуацій не настане, то в подальшому справа має бути закрита у зв'язку із закінченням строків давності.

Тому, на наш погляд, відмова у екстрадиції має тягти не закриття кримінального провадження, а його зупинення. При цьому, якщо відмовлено у видачі особи взагалі –

провадження після проведення усіх можливих слідчих дій повинно зупинятися в цілому. Якщо ж відмовлено у видачі особи за частиною злочинів (епізодів), то має бути зупинена ця частина кримінального провадження, з попереднім виділенням матеріалів. На думку І.А. Тітка у подальшому провадження має бути поновлено при появі можливості притягнення особи до кримінальної відповідальності, а якщо така можливість не виникне в межах встановлених законом строків давності справа повинна закриватися у зв'язку з закінченням останніх [3, с. 47].

Викладене дає підстави для висновку про необхідність законодавчої корекції деяких положень КПК України щодо екстрадиційного процесу. Слід також зазначити, що видача осіб є лише одним з видів міжнародного співробітництва у сфері кримінальної юстиції. Відтак не зовсім зрозуміло, чому законодавець, зосередившись на цій формі співпраці, залишив поза увагою всі інші. Такий підхід видається несистемним, а тому процес імплементації міжнародних норм щодо співробітництва у кримінальному судочинстві має бути продовжено.

Науковий керівник: старший викладач Єдин Руслан Вікторович

Література:

1. Лобойко Л.М. Кримінальний процес: Підручник. – К.: Істина, 2014.- 432 с.;
2. Європейська конвенція про видачу правопорушників Париж від 13 грудня 1957р. [Електронний ресурс] — Режим доступу: www.zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_033;
3. Окремі питання правової регламентації екстрадиції за Кримінально-процесуальним кодексом України / І.А. Тітко // Юридична наука і практика. — 2011. — № 1. — 110 с.

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ МЕХАНІЗМУ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ ПРИПИНЕННЯ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Покотило Леся Анатоліївна

студент-спеціаліст факультету господарського права
та соціального забезпечення

Чернігівського національного технологічного університету

E-mail: lesia13121991@rambler.ru

Ключові слова: державна реєстрація, припинення, суб'єкт господарювання, юридична особа, фізична особа-підприємець, спрощена процедура.

Беззаперечним є той факт, що процедура державної реєстрації створення юридичних осіб та реєстрація фізичних осіб-підприємців, маючи в різні роки дещо різний вигляд, завжди

була легшою, ніж процедура державної реєстрації припинення існування даних суб'єктів господарювання. На сьогоднішній день механізм державної реєстрації припинення суб'єктів підприємницької діяльності України не є досконалим, однак спроби його удосконалення час від часу все ж здійснюються. Спробуємо охарактеризувати найбільш суттєві моменти вказаного механізму.

Державна реєстрація припинення діяльності суб'єкта господарювання обов'язковий процес, який повинен бути виконаний в разі припинення діяльності суб'єкта господарювання. Весь механізм такої реєстрації регулюється Законом України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців» (далі – Закон). Відповідно до ст. 33 Закону юридична особа припиняється в результаті передання всього свого майна, прав та обов'язків іншим юридичним особам - правонаступникам у результаті злиття, приєднання, поділу, перетворення (реорганізації) або в результаті ліквідації за рішенням, прийнятим засновниками (учасниками) юридичної особи або уповноваженим ними органом, за судовим рішенням або за рішенням органу державної влади, прийнятим у випадках, передбачених законом [2].

Юридична особа вважається такою, що припинилася, з дати внесення до Єдиного державного реєстру запису про державну реєстрацію припинення юридичної особи. Підставою виконання державним реєстратором відповідного запису є подання юридичною особою наступного пакету документів:

- 1) оригінал або нотаріально засвідчена копія рішення засновників (учасників) або уповноваженого ними органу щодо припинення юридичної особи;
- 2) документ, що підтверджує внесення плати за публікацію повідомлення про прийняття засновниками (учасниками) або уповноваженим ними органом рішення щодо припинення юридичної особи у спеціалізованому друкованому засобі масової інформації;
- 3) документ, який підтверджує одержання згоди відповідних органів державної влади на припинення юридичної особи (у деяких випадках встановлених Законом);
- 4) рішення щодо припинення юридичної особи підписане уповноваженими особами юридичної особи або юридичних осіб, що припиняються, та юридичної особи - правонаступника у разі припинення юридичної особи шляхом злиття або приєднання.

Додатково державному реєстратору пред'являється паспорт громадянина України або паспортний документ іноземця особи, яка згідно з відомостями, внесеними до Єдиного державного реєстру, має право вчиняти юридичні дії від імені юридичної особи без довіреності. Якщо такі документи подаються іншим представником юридичної особи,

державному реєстратору пред'являється паспорт громадянина України або паспортний документ іноземця та додатково подається примірник оригіналу (ксерокопія, нотаріально засвідчена копія) документа, що засвідчує повноваження такого представника. Державному реєстратору забороняється вимагати додаткові документи для внесення до Єдиного державного реєстру запису про рішення засновників (учасників) юридичної особи або уповноваженого ними органу щодо припинення юридичної особи. Але він має право залишити без розгляду подані документи, якщо:

1) документи подані за неналежним місцем проведення державної реєстрації припинення юридичної особи за рішенням засновників (учасників) юридичної особи або уповноваженого ними органу. Однак, при визначенні місця проведення державної реєстрації припинення юридичної особи, слід враховувати вимоги постанови Кабінету Міністрів України «Про порядок припинення підприємницької діяльності та незалежної професійної діяльності особами, які переселилися з тимчасово окупованої території, за їх рішенням». Згідно Постанови реєстрація припинення юридичних осіб, які переселилися з тимчасово окупованої території, місцем проживання яких (за даними Єдиного державного реєстру юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців) є тимчасово окупована територія, за рішенням таких осіб здійснюється за місцем їх перебування, зареєстрованим відповідно до законодавства [4];

2) документи не відповідають вимогам, які встановлені частиною першою статті 8 Закону;

3) рішення щодо припинення юридичної особи не підписане уповноваженими особами юридичної особи або юридичних осіб, що припиняються, та юридичної особи - правонаступника;

4) документи подані не у повному обсязі;

5) рішення щодо припинення юридичної особи не містить відомостей про персональний склад комісії з припинення (комісії з реорганізації, ліквідаційної комісії), її голову або ліквідатора, реєстраційні номери облікових карток платників податків (або відомості про серію та номер паспорта громадянина України або паспортного документа іноземця - для фізичних осіб, які через свої релігійні переконання відмовилися від прийняття реєстраційного номера облікової картки платника податків та повідомили про це відповідний орган доходів і зборів і мають запис в електронному безконтактному носії паспорта громадянина України), про порядок або строк заявлення кредитором своїх вимог або якщо такий строк не відповідає закону [2].

Про залишення документів, які подані для внесення до Єдиного державного реєстру запису про рішення щодо припинення юридичної особи, без розгляду заявнику не пізніше наступного робочого дня з дати їх надходження державним реєстратором видаються (надсилається рекомендованим листом з описом вкладення) відповідне повідомлення із зазначенням підстав залишення документів без розгляду та документи, що подавалися для внесення до Єдиного державного реєстру запису про рішення щодо припинення юридичної особи, відповідно до опису. Залишення документів для внесення до Єдиного державного реєстру запису про рішення щодо припинення юридичної особи без розгляду не перешкоджає повторному зверненню до державного реєстратора в загальному порядку після усунення причин, що були підставою для залишення цих документів без розгляду.

Державна реєстрація припинення підприємницької діяльності фізичної особи-підприємця у порівнянні з державною реєстрацією припинення юридичної особи проводиться за більш спрощеною процедурою. Основні відмінності у процедурі припинення полягають в наступному:

- 1) для реєстрації припинення підприємницької діяльності фізична особа-підприємець (або уповноважена особа) зобов'язана лише заповнити реєстраційну картку та подати (надіслати) її державному реєстратору;
- 2) державна реєстрація припинення підприємницької діяльності фізичної особи-підприємця проводиться реєстратором не пізніше наступного робочого дня з дати надходження реєстраційної картки [5].

Тобто не потрібно подавати довідки органів Державної фіскальної служби про відсутність заборгованості із сплати податків, зборів та єдиного соціального внеску, не потрібно чекати на проведення та результати «ліквідаційних» перевірок. Потрібна лише наявність двох обов'язкових обставин, які необхідні для зняття з податкового обліку, а саме:

- надходження від державного реєстратора повідомлення про проведення державної реєстрації припинення підприємницької діяльності фізичної особи – підприємця із зазначенням номера та дати внесення відповідного запису до Єдиного державного реєстру;
- відсутність заборгованості перед бюджетом щодо сплати платежів, контроль за справлянням яких здійснюють органи доходів і зборів.

Досліджуючи питання проведення контролюючими органами «ліквідаційних» перевірок, необхідно відзначити суперечності між Податковим кодексом України і Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення

процедури державної реєстрації припинення підприємницької діяльності фізичних осіб – підприємців за заявницьким принципом» (далі - Закон № 1258) [3]. Згідно п. 78.1.7. ч. 78.1.

ст. 78 Податкового кодексу України підставою для проведення перевірки, є розпочинання процедури реорганізації юридичної особи, припинення юридичної особи або підприємницької діяльності фізичної особи – підприємця. На даний час провести перевірку контролюючим органам на підставі вказаної норми Кодексу фактично не можливо. Так, сама процедура припинення підприємницької діяльності (від її розпочинання до завершення) триває не більше одного-двох днів, але ж за вказаний термін провести перевірку фізично не можливо, більше того органи Міністерства доходів і зборів України інформацію щодо процедури припинення отримують вже після її завершення. Серед обставин визначених ч. 78.1. ст. 78 ПКУ, наявність хоча б однієї з яких є обов’язковою для проведення позапланової перевірки, відсутня така обставина як отримання інформації про проведення державної реєстрації припинення підприємницької діяльності фізичної особи – підприємця [1]. Отже, після внесення запису реєстратором про припинення, законодавчі підстави для проведення позапланової перевірки контролюючими органами – відсутні.

На практиці все відбувається дещо по-іншому. Підприємці часто скаржаться, що вони ніби виконали всі умови для припинення суб’єкта господарювання, але їм продовжують йти повідомлення про заборгованість. І з цього видно, що процедура перевірки на практиці затягується на невизначений строк. Тому не варто говорити про досконалість системи, адже вона потребує доопрацювання.

Провести державну реєстрацію припинення юридичної особи та підприємницької діяльності фізичної особи-підприємця можна також за принципом мовчазної згоди. Юридична особа та фізична особа-підприємець можуть припинятися на загальних засадах (шляхом подання всіх документів, передбачених для проведення державної реєстрації припинення) та за принципом мовчазної згоди (без подання відповідних довідок з Пенсійного фонду України та органів податкової служби) [2]. Тобто подавати державному реєстратору документи для проведення державної реєстрації припинення за принципом мовчазної згоди юридична особа має право як у разі прийняття рішення про припинення засновниками (учасниками) юридичної особи чи уповноваженим ними органом, так і у випадку прийняття такого рішення судом, а фізична особа-підприємець - лише у разі прийняття рішення про припинення нею самостійно.

Отже, підсумовуючи наведене варто зазначити, що спрощення процедури припинення підприємницької діяльності фізичних осіб-підприємців поки що існує лише в назві Закону,

насправді ж процес залишається складним та тривалим, більше того, виникла низка нових проблемних питань (проведення перевірки, подача звітності) обгрунтовані відповіді на які не можуть дати навіть податківці. На перший погляд видається, що процедура припинення значно спростилась – не потрібно подавати довідки органів Державної фіскальної служби про відсутність заборгованості із сплати податків, зборів та єдиного соціального внеску, не потрібно чекати на проведення та результати «ліквідаційних» перевірок. Однак, таке враження на практиці виявляється оманливим. Насправді ж Законом № 1258 процедуру припинення підприємницької діяльності не спрощено, а лише розділено на два етапи.

З огляду на вказане, можна дійти висновку, що здійснення заходів припинення підприємницької діяльності варто доручити фахівцям. Необхідно створити відповідний орган, який буде здійснювати таку діяльність самостійно без залучення органів Державної фіскальної служби. Це дозволить зекономити час та уникнути стресів від проведення бюрократичних процедур.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Барабаш Алла Григорівна

Література:

1. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755 VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>
2. Закон України від 15.05.2003 № 755-IV "Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців" [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/755-15>
3. Закон України від 13.05.2014 № 1258-VII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення процедури державної реєстрації припинення підприємницької діяльності фізичних осіб – підприємців за заявницьким принципом» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1258-18>
4. Постанова Кабінету Міністрів України від 16 жовтня 2014 р. № 541 «Про порядок припинення підприємницької діяльності та незалежної професійної діяльності особами, які переселилися з тимчасово окупованої території, за їх рішенням» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/541-2014-п>
5. Роз'яснення Міністерства доходів і зборів України від 10 липня 2014 року «Основні зміни у порядку проведення державної реєстрації припинення підприємницької діяльності фізичних осіб - підприємців» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.profiwins.com.ua/uk/letters-and-orders/gna/4871-1007.html>

ПОНЯТТЯ ОБШУКУ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Поліванова Ірина Олександрівна
інспектор з учбової частини юридичного факультету
Харківський національний університет
імені В.Н. Каразіна
E-mail: hnyu.f.433@gmail.com

Ключові слова: слідчі (розшукові) дії, обшук, кримінальний процес.

Чинний Кримінальний процесуальний кодекс України ввів нові для кримінального процесу поняття та види процесуальних дій. За кримінальним процесуальним кодексом України, обшук відноситься до слідчих (розшукових) дій. Вилучення речей і документів може проводитися як у рамках слідчих (розшукових) дій, в тому числі і обшуку, так і в ході заходів забезпечення кримінального провадження (тимчасовий доступ до речей і документів, тимчасове вилучення майна).

Кримінальний процесуальний кодекс України, як відомо, не містить визначення поняття «обшук». Він наводить лише підстави для його проведення (ст. 234) [1].

Згідно з ч. 1 ст. 234 КПК, обшук (ст. 234 КПК) – це слідча (розшукова) дія, яка проводиться з метою виявлення та фіксації відомостей про обставини вчинення кримінального правопорушення, відшукування знаряддя кримінального правопорушення або майна, яке було здобуте у результаті його вчинення, а також встановлення місцезнаходження розшукуваних осіб.

Значна кількість авторів (В.П. Бахін, Р.С. Белкін, П.Д. Біленчук, С.Ф. Денисюк, А.В. Дулов, О.О. та ін.) визначають обшук як слідчу дію, що проводиться з метою виявлення та вилучення предметів, які мають значення для провадження. Неповнота подібних визначень полягає в тому, що вони містять лише цілі обшуку, але не пояснюють, які його відмінні риси. Виявлення і вилучення предметів, що мають значення для провадження, є безпосередньою метою не лише обшуку, але і огляду місця події.

Думається, що у визначенні має бути вказаний зміст слідчої (розшукової) дії. Змістом обшуку є перевірка, обстеження приміщень і споруд, ділянок місцевості, а також окремих громадян. Підставою для проведення обшуку є ухвала слідчого судді про дозвіл на обшук (п. 2 ст. 234 КПК України). Обшук – це, перш за все, процес пошуку уповноваженими на те особами. Проте вказана ознака ще неповно характеризує обшук, бо відшукування необхідних предметів і осіб може здійснюватися також в ході огляду і проведення розшукових заходів, наприклад, при пошуку по слідах. Особливістю обшуку є те, що він пов'язаний з

безпосереднім вторгненням в сферу особистих інтересів громадян, обмежує їх права і має явно примусовий характер.

Також було б неправильним вважати, що метою обшуку є виявлення лише захованих предметів і осіб, що переховуються. Метою даної слідчої (розшукової) дії є також відшукування і вилучення того, що зберігається відкрито на місці, обшуку.

У підручнику «Криміналістика» за редакцією Р.С. Белкіна у понятті обшуку відображаються об'єкти обшуку: приміщення, споруди, ділянки місцевості, транспортні засоби, окремі особи; вказується мета обшуку: виявлення і вилучення схованих доказів злочину, документів і цінностей, нажитих злочинним шляхом, а також розшукуваних осіб та трупів, виявлення майна, яке може бути використаним для забезпечення позову [2, с. 140].

М.В. Салтевський пропонує наступне визначення терміну: «обшук - це примусова слідча дія, яка полягає у дослідженні і обстеженні осіб, зайнятих ними приміщень, робочих місць, належного їм майна, ділянок місцевості, із метою виявлення розшукуваних злочинців, знарядь злочину, речей і цінностей, а також інших предметів, які мають значення для встановлення істини у справі» [3, с. 161].

О.С. Галиця пропонує таке поняття обшуку: «обшук є обґрунтованою доказами, наявними у справі, досудовою слідчою дією, суть якої полягає у примусовому обстеженні конкретних осіб, а також приміщень, ділянок місцевості, транспортних засобів, які знаходяться у постійному чи тимчасовому володінні тих чи інших осіб, вилучення цінностей та інших предметів і документів, що можуть мати значення для встановлення істини у справі чи забезпечення цивільного позову, конфіскації майна, знайдення розшукуваних осіб, об'єктів тваринного і рослинного світу. На думку автора, таке визначення обшуку хоча й у стислій формі, але достатньо повно розкриває поняття цієї слідчої дії і надає можливість зрозуміти її зміст [4].

Найбільш чітко визначення поняття обшуку пропонує В.Ю. Шепітько. На думку вченого, обшук – це слідча дія, змістом якої є примусове обстеження приміщень і споруд, ділянок місцевості, окремих громадян з метою відшукування і вилучення предметів, що мають значення у справі, а також виявлення розшукуваних осіб [5, с. 118].

Підсумовуючи сказане, можна дійти наступних висновків. Обшук - це слідча (розшукова) дія, змістом якої є примусове обстеження приміщень і споруд, ділянок місцевості, окремих громадян в цілях відшукування і вилучення предметів, що мають значення для провадження, а також виявлення осіб, які розшуковуються.

Будучи ефективним засобом отримання доказів, обшук пов'язаний із безпосереднім вторгненням в сферу особистих інтересів громадян, тому органи досудового розслідування повинні суворо дотримуватися порядку його проведення.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Бондаренко Олексій Олексійович

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 р. // Голос України від 19.05.2012 р. - № 90-91.
2. Белкін Р.С. Криміналістична енциклопедія. 2-е вид. доп. - М., 2000.
3. Салтевський М.В. Криміналістика: підручник: у 2 ч. Ч. 2 / М.В. Салтевський. – Х.: Консум, 2001. – 528с.
4. О.С. Галиця. Поняття обшуку. Електронний ресурс // <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=1844>
5. Шепітько В.Ю. Криміналістика. Криміналістична тактика та методика розслідування злочинів: посіб. [для студ. юрид. вузів і ф-тів] / В.Ю. Шепітько. – Х.: Одисей, 2001. – 528с.

ВИДИ ДОГОВОРУ ЛІЗИНГУ

Полуектов Сергій Васильович

студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету імені В. Н.
Каразіна

Ключові слова: договір лізингу, прямий лізинг, непрямий лізинг, лізингодавець, лізингоодержувач.

Основні види договору лізингу визначаються ст. 806 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України). Відповідно до вказаної статті, розрізняють:

- *прямий лізинг* – договір, за яким одна сторона (лізингодавець) передає або зобов'язується передати другій стороні (лізингоодержувачеві) у користування майно, що належить лізингодавцю на праві власності і було набуто ним без попередньої домовленості із лізингоодержувачем, на певний строк і за встановлену плату (лізингові платежі);
- *непрямий лізинг* – договір, за яким одна сторона (лізингодавець) передає або зобов'язується передати другій стороні (лізингоодержувачеві) у користування майно, спеціально придбане лізингодавцем у продавця (постачальника) відповідно до встановлених

лізингоодержувачем специфікацій та умов, на певний строк і за встановлену плату (лізингові платежі) [4, с. 746-747].

Прямий лізинг є двостороннім правочином між лізингодавцем та лізингоодержувачем. Він передбачає, що у лізинг передається об'єкт, який є власністю лізингодавця і набутий без попередньої домовленості з лізингоодержувачем.

Особливістю *непрямого лізингу* є те, що в лізинг передається майно, спеціально придбане лізингодавцем для цього у продавця (постачальника) відповідно до встановлених лізингоодержувачем специфікацій та умов. Він може укладатися у формі багатостороннього правочину або у формі цілої низки правочинів.

Залежно від особливостей здійснення лізингових операцій лізинг може бути двох видів – *фінансовий та оперативний* [3].

Фінансовий лізинг (оренда) – господарська операція, що здійснюється фізичною або юридичною особою і передбачає передачу орендарю майна, яке є основним засобом згідно з Податковим кодексом України (далі – ПК України) і придбане або виготовлене орендодавцем, а також усіх ризиків та винагород, пов'язаних з правом користування та володіння об'єктом лізингу. Правове регулювання договірних відносин фінансового лізингу здійснюється за допомогою спеціального закону – “Про фінансовий лізинг”, тому, крім вказаного визначення в Податковому кодексі України, актуально навести визначення з вказаного закону, ст. 1 якого містить наступне: “За договором *фінансового лізингу* лізингодавець зобов'язується набути у власність річ у продавця (постачальника) відповідно до встановлених лізингоодержувачем специфікацій та умов і передати її у користування лізингоодержувачу на визначений строк не менше одного року за встановлену плату (лізингові платежі)” [3].

Згідно ПК України *оперативний лізинг (оренда)* – господарська операція фізичної або юридичної особи, що передбачає передачу орендарю основного фонду, придбаного або виготовленого орендодавцем, на умовах інших, ніж ті, що передбачаються фінансовим лізингом (орендою) [3].

Для договорів оперативного лізингу (operative leasing) властива передача майна в користування на період, що є значно меншим за його нормативний строк служби (сезонне, разове, цільове використання майна). Для договорів оперативного лізингу також характерний більш високий розмір лізингових платежів, порівняно з фінансовим лізингом. Це пояснюється тим, що лізингодавець змушений багаторазово надавати майно в тимчасове користування різноманітним лізингоодержувачам. У результаті цього істотно зростає ризик

того, що лізингодавець не зуміє відшкодувати всі свої витрати на придбання майна, оскільки згодом попит на нього може скоротитися. Оперативний лізинг широко використовується в транспорті, сільському господарстві й інших галузях [1, с. 5].

Закон України “Про лізинг” визначає три форми лізингу:

- зворотній;
- пайовий;
- міжнародний.

Залежно від типу об’єкта лізингу розрізняють:

- *договори лізингу рухомого майна*, об’єктом яких є транспортні засоби що не мають жорсткої прив’язки до нерухомих об’єктів і майно, що легко переміщується;

- *договори лізингу нерухомості*, об’єктом яких є будівлі, споруди, залізничний транспорт та інше майно, що має жорстку територіальну прив’язку;

- *договори лізингу обладнання*. Об’єкт таких договорів – окремі машини і механізми, що не являють собою замкнутий виробничий цикл;

- *договори «secondhand» лізингу*, об’єктом яких є майно, що було у користуванні;

- *договори групового лізингу* укладаються щодо майнових комплексів або дорогого майна (заводів, літаків, суден).

За цільовим призначенням договори лізингу поділяються на:

- *договори дійсного лізингу*. При укладанні такого роду договорів отримання податкових і амортизаційних пільг для сторін не є головною і її визначальною метою. Це так звані договори нормативного лізингу.

- *договори фіктивного (спекулятивного) лізингу*. Укладаючи такого роду договори, сторони, передусім, мають за мету одержати високий прибуток за рахунок отримання необґрунтованих податкових і амортизаційних пільг.

В залежності від тривалості розрізняють такі види договорів лізингу:

- *короткострокові* – до 1 року;
- *середньострокові* – від 1 до 3 років;
- *довгострокові* – такі, що укладаються на 3 і більше років.

В залежності від обсягу обов’язків лізингоодержувача, що закріплює договір лізингу, розрізняють:

- *договори чистого лізингу*. Основні зобов’язання з обслуговування майна за такими договорами бере на себе лізингоодержувач.

- *договори «мокрого» лізингу*. Це так звані договори лізингу «з повним набором послуг», за якими обов'язкове повне технічне обслуговування обладнання, його ремонт, страхування та виконання інших операцій бере на себе лізингодавець.

Залежно від характеру платежів за договором лізингу вони бувають:

- *договори лізингу з грошовим платежем* – всі платежі за договором здійснюються у грошовій формі;

- *договори лізингу з компенсаційним платежем* – платежі за такими договорами здійснюються у вигляді поставки товарів, вироблених на лізинговому обладнанні або у вигляді надання зустрічних послуг;

- *договори лізингу із змішаним платежем* – у таких договорах поряд з грошовими виплатами припускаються платежі товарами або послугами.

В залежності від способу фінансування придбання об'єкта лізингу договори лізингу поділяються на:

- *договори лізингу, фінансування придбання об'єкта лізингу за якими відбувається за рахунок власних коштів*;

- *договори лізингу, фінансування придбання об'єкта лізингу за якими відбувається за рахунок залучених коштів*;

- *договори лізингу з роздільним фінансуванням* придбання об'єкта лізингу.

Залежно від наміру учасників договору лізингу щодо його пролонгації розрізняють:

- *термінові договори лізингу* – одноразові, укладаються на один строк;

- *поновлювальні (револьверні) договори лізингу* – продовжуються по закінченні першого строку договору [1, с. 6-7].

Науковий керівник: д.ю.н., професор Стефанчук Руслан Олексійович

Список використаної літератури:

1. Дунаєвська С. Порядок посвідчення договорів лізингу [Текст] / С. Дунаєвська, М. Башта. – Українська нотаріальна палата. Комісія з аналізу, методології та прогнозування нотаріальної практики. – К. : [б.в.], 2007. – 84 с.

2. Господарський кодекс України: прийнятий Верховною Радою України 16.01.2003 № 436-IV : текст із змін. станом на 20.04.2014 р. / Відомості Верховної Ради. – Офіц. вид. – К. : 2014. – № 12, ст.189.

3. Про фінансовий лізинг [Текст] : Закон України від 16.12.1997 № 723/97// Відомості Верховної Ради. – 2004. – № 15, ст. 231.

4. Цивільний кодекс України: Наук.-практ.комент./ Є. О. Харитонов, В. В. Завальнюк, Ш. М. Кучеренко та ін.; заг. ред. Є. О. Харитонов, Н. Ю. Голубевої. – 7-е видання, стереотип. – Х. : ТОВ «Одісей», 2011. – 1216 с.

УКРАЇНА ЯК ДЕРЖАВА ПЕРЕХІДНОГО ТИПУ

Помігуєв Ян Олегович

студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

E-mail:yan.laywer@yandex.ru

Ключові слова: Транзитологія, перехідний тип держави, типологія, формаційний підхід, цивілізаційний підхід.

Україна переживає складні часи. Зруйновано стару систему, зроблено істотні кроки щодо побудови демократичної держави. Слід зазначити, що метою будь-якої перехідної держави є забезпечення її сталого розвитку, який, в свою чергу, є запорукою стабільної життєдіяльності суспільства, безпеки держави. Але необхідно враховувати, що перехідний період розвитку, як правило, супроводжується зростанням кількості та поглибленням кризових явищ у державі.

Існує необхідність формування у перехідній державі ефективних механізмів соціального устрою, структурної перебудови та модернізації економіки і виробництва, інтенсивного розвитку науки, екологізації життя.

В юридичній літературі поряд з розглядом проблем, що стосуються традиційних типів держав і правових систем, вагома увага приділяється також проблемам держави і права перехідного типу [4, с. 55].

Вони були і залишаються державно-правовими системами, що знаходяться «на переході» від однієї держави і права одного типу до іншого: від рабовласницького до феодального, від феодального до капіталістичного, від капіталістичного до соціалістичного і, навпаки, від соціалістичного до буржуазного, капіталістичного.

Це явище-загальне для всіх держав і правових систем, об'єктивно існує в усіх країнах і регіонах світу. Воно має місце протягом всієї історії розвитку держави і права. Перехідний стан державно-правової системи встановлюється в період знаходження держави і права між двома різними їх типами. При цьому не має принципового значення та обставин, що типологія держав і правових систем можуть проводитися не тільки на формаційній основі (на

основі критеріїв, «прив'язаних» до суспільно - економічної формації), а й на цивілізаційній основі (на основі критеріїв, нерозривно пов'язаних з цивілізацією).

Формаційний підхід засновано на розумінні формації - сформованого історичного типу суспільства, основу якого становить певний спосіб матеріального виробництва. Фундаментом усіх суспільних відносин, виходячи з викладеного, є, по-перше, пануючий спосіб виробництва матеріальних благ, по-друге, порядок їх розподілу, обміну та споживання, і, нарешті, - те, хто виступає економічно-пануючим класом. Даний підхід, передбачає, що протягом історії в своєму розвитку людство проходить певні стадії (формації), що відрізняються один від одної своїм базисом (тобто типом економічної системи) і надбудовою (іншими словами – держави).

Для дослідження особливих рис України пострадянського періоду, який за своїми характеристиками відповідає його ідентифікації як період перехідного типу держави і права, доречним і можливим є застосування знань транзитології. «Транзитологія» (лат. *transitus* перехід, перехід та грец. *logos* - вчення) - розділ політології, а також новітньої історії, соціології та економіки, який вивчає перехід від авторитаризму до демократії. Увага концентрується на умовах і передумовах, що сприяють переходу, на його рушійні сили, шляхи і стадії, на різних моделях переходу [1, с 8].

“Постсоціалістична держава” – це держава, що виникла після “падіння” соціалізму. Відомий російський державознавець В.Є. Чиркін стверджує, що постсоціалістичні держави виникли в результаті “антитоталітарної демократичної революції”. І це твердження цілком підходить для України. Під революцією зазвичай розуміють якісний стрибкоподібний перехід від одного стану до іншого. Так, в Україні, стався стрімкий злам всіх соціальних зв'язків, глобальна трансформація всієї існуючої структури системи [1, с 8].

Безсумнівно, зі здобуттям державності Україна увійшла до перехідного періоду, який триває до цього часу [5, с 226].

Перехідний стан держави, права і суспільства містить у собі кілька можливих варіантів подальшої еволюції соціальної та державно-правової матерії, альтернативу розвитку держави, права і суспільства з того чи іншого шляху. Відповідно, сучасний перехідний стан України містить в собі альтернативу їх розвитку в напрямку творення суспільства, держави і права за зразком або раннього (дикого) капіталізму, або пізнього («монополістичного») капіталізму, чи соціал-демократизму.

Разом з тим, перехідний стан держави надає можновладцям, що визначають долі цих країн і народів на даному історичному відрізку часу, можливість вироблення свого власного

бачення шляху розвитку держави, права і суспільства з урахуванням історичних та інших традицій своєї країни, рівня розвитку економіки і культури суспільства, можливостей побуту народу, нації чи домінуючих етнічних груп [2, с 98].

Наявність реальної альтернативи в перехідний період, можливість справжнього вибору шляху розвитку держави і права визначається багатьма об'єктивними факторами. Серед них: економічні можливості держави та суспільства, співвідношення протидіючих сил, інтелектуальні можливості новоявлених вождів і політичних лідерів, характер ідеологічних установок можновладців і опозиції, їх здатність до компромісів, а також до вироблення спільної концепції розвитку перехідної держави і права, до проведення основних її положень у життя, рівень їхньої політичної гнучкості і ступінь їх ідеологічної зашореності та інше. Ці та інші їм подібні фактори діють в основному на повсякденному політичному, а точніше-політико-прагматичному рівні.[3. с. 345]

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Жук Наталія Анатоліївна.

Література:

1. Гаджиєва Д.А. Деякі проблеми сучасної транзитології та шляхи їх вирішення, стаття Український науковий журнал "ОСВІТА РЕГІОНУ", 10 с.
2. Історико-теоретичні засади державотворення і правотворення в Україні : збірник наукових праць / за аг. ред.. І.Л. Бородіна. – Київ, 2014. – 146 с.
3. Проблемы теории государства и права. Под редакцией доктора юридических наук, профессора М. Н. Марченко. Рекомендовано Советом по правоведению Учебно-методического объединения университетов РФ, в качестве учебного пособия, для студентов высших учебных заведений, обучающихся по специальности «Юриспруденция» МОСКВА ЮРИСТЪ 2004, 632 с.
4. Моїсеєнко Д.М. Теоретико – методологічні засади дослідження форми перехідної постсоціалістичної держави. Монографія – Київ, 2014 - 60 с.
5. Чиркин В.Е., Государствоведение, учебник. — 2-е изд., испр. и доп. М.: Юристъ, 2000. - 384 с.

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА НЕПРАВОМІРНЕ РОЗГОЛОШЕННЯ ЛІКАРСЬКОЇ ТАЄМНИЦІ

Попова Ганна Олександрівна
студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна
E-mail: annaur8@gmail.com

Ключові слова: цивільно – правова відповідальність, лікарська таємниця, медичні послуги, добровільна згода пацієнта.

Однією з найактуальніших проблем в усі часи та на сьогодні залишається лікарська таємниця, яка є одним з ключових понять медичного права та медичної етики.

Оскільки, основними суб'єктами правовідносин у сфері медичних послуг є пацієнти - фізичні особи фізичне або психічне благополуччя яких частково втрачене, їх представники; а також заклади охорони здоров'я - особи, що надають медичні послуги, медичні працівники як суб'єкти підприємницької діяльності та медичні працівники. Змістом же правовідносин у сфері надання медичних послуг є право послугоотримувача (пацієнта) вимагати від послугонадавача (закладу охорони здоров'я) здійснення дій медичного характеру і, натомість, обов'язком останнього щодо вчинення таких дій (діяльності).

Надійне забезпечення прав громадян України в сфері охорони лікарської таємниці має винятково важливе значення. Лікарською таємницею є вся інформація, яка отримана від хворого та при медичному обстеженні або лікуванні, що не підлягають розголошенню без його згоди. Об'єктами правового захисту при порушенні прав громадянина-пацієнта є його суб'єктивні права на недоторканість особистого та сімейного життя. Захисту підлягають як майнові, так і немайнові інтереси громадянина-пацієнта. Якщо права чи інтереси пацієнта порушені, то механізм захисту, закріплений у нормах закону, повинен забезпечити йому можливість припинити ці порушення, компенсувати завдану шкоду та так само домогтися недопущення подібних порушень надалі.

Інститут лікарської таємниці є одним з проблемних аспектів стосунків між лікарем та пацієнтом, що не знайшов широкого відображення у сучасній науковій літературі, адже деякі вчені вважають, що закріплена у Кримінальному кодексі України відповідальність за незаконне розголошення лікарської таємниці та відбиття проблеми її розголошення у різноманітних процесуальних актах остаточно регламентує межі взаємовідносин пацієнта та лікаря. Між тим при реалізації зазначених положень виникає ряд проблем, що навіть при

сумлінному виконанні лікарем свого обов'язку можуть спричинити шкоду як пацієнту, так і третім особам.

Отже, можна виявити одну з проблем збереження лікарської таємниці: з одного боку обов'язок піклуватися про інтереси свого пацієнта і з іншого боку це не закріплена законом можливість лікаря попередити осіб, що можуть захворіти в результаті контактування з хворим.

Відмічають, що українські лікарі працюють в екстремальних умовах, однак подекуди ці умови погіршуються законодавчо, оскільки прояви моралі, принаймні щодо лікарської таємниці, нашим медикам заборонені.

Також, важливим аспектом медико-правового дослідження лікарської таємниці в контексті медичного права є проблема повідомлення діагнозу невиліковному хворому. В етичній і правовій літературі це питання асоціюється з таким феноменом, як "неправда заради добра", маючи на увазі довго існуючу в нашій країні практику приховання правильного діагнозу, прогнозу й повідомлення у такому випадку хворому неправильної інформації, по суті, неправдивої, яка б вселяла пацієнтові надію на видужання. По суті, мова йде про найважливішу проблему лікарсько-правової етики, коли закон вимагає повного й всебічного правдивого інформування пацієнта про його хворобу, а гуманне, моральне відношення до хворого передбачає наявність у лікаря дилеми - назвати реальний діагноз і тим самим знизити впевненість в успіху лікування або назвати іншу, менш важку хворобу, але вселити хворому надію на видужання.[1]

Ще одним з проблемних аспектів є те, що інформація про стан пацієнта продовжує залишатися для лікаря такою, яка може бути представлена кожному, хто назветься родичем пацієнта, при цьому не потрібно підтверджувати родинні зв'язки та пред'являти документи.

Добровільна згода пацієнта на медичне обслуговування є однією з важливих умов у сфері медичних послуг та є однією з підстав виникнення цивільних правовідносин щодо їх надання, яка має бути у письмовій формі.

Добровільна згода пацієнта на медичне обслуговування - це усвідомлене та добровільне підтвердження прийняття пацієнтом запропонованого способу діагностики, профілактики, лікування, або іншої медичної процедури, якому передувало достатньо повна, об'єктивна та всебічна поінформованість з приводу подальшого медичного втручання, можливих ризиків та небезпеки, існуючих альтернативних методів та негативних наслідків відмови від такого обслуговування, а також з визначеним колом повноважень і обмежень

щодо розголошення інформації щодо пацієнта, що стане відома медичному працівнику (закладу).[2]

Отже, необхідно чітко регламентувати, насамперед, саме поняття «лікарської таємниці», а також його основні елементи: перелік суб'єктів та умови надання їм відомостей, що містять лікарську таємницю. Вважаємо, що таке завдання можна вирішити за допомогою введення в дію на законодавчому рівні наведеного інституту, такого як «добровільна згода пацієнта на медичне обслуговування», який міг би вирішити багато питань у сфері медичних правовідносин.

Науковий керівник: к.ю.н, доцент Бурлаков Сергій Юрійович.

Література:

1. Стеценко С.Г. Медичне право України (правове забезпечення лікарської таємниці): монографія / С.Г. Стеценко, І.В. Шатковська.– К.: Атіка, 2010.
2. Стеценко С.Г., Стеценко В. Ю. Сенюта І. Я. Підручник / За заг.ред. д.ю.н., проф. С.Г. Стеценка. - К.: Всеукраїнська асоціація видавців «Правова єдність», 2008. – 507 с., / <http://medcoledg.ucoz.ru/Likspr/pravo/medpravoua2008.pdf>

ДО ПИТАННЯ ПРО КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВУ ХАРАКТЕРИСТИКУ ДИВЕРСІЙ

Прасол Карина Юріївна
студент-спеціаліст юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна
E-mail: prasol.karina@mail.ru

Ключові слова: диверсія, суспільна небезпечність диверсії, епідемія, епізоотія, епіфітотія, диверсійна діяльність.

В нинішній час в Україні актуалізувалися проблеми кримінально-правової протидії диверсії. Підвищеної актуальності їм надають непоодинокі випадки вчинення у різних регіонах держави вибухів, підпалів та інших діянь, які кваліфікуються як диверсія. Наша країна не може не виявляти занепокоєння з приводу цього руйнівного явища, тому це зумовлює необхідність вжити заходів щодо унеможливлення такого негативного явища, як диверсія.

За період 2014-2015 року Служба безпеки України зафіксувала 62 диверсії по всій території України, на сьогодні розслідується 31 справа.

У розробку загальнотеоретичних та організаційно-тактичних основ боротьби з диверсією істотний внесок здійснили Г. В. Епура, С. В. Коваленка, В. Ф. Антипенка, Б. Романюк, В. Ємельянов, Г. В. Андрусів, О. Ф. Бантишев та інші.

Диверсія передбачена Кримінальним Кодексом України як окремий склад злочину. Це свідчить про найбільш небезпечне посягання на суспільні відносини, які забезпечують національну безпеку, обороноздатність, незалежність держави, її конституційний лад.

Диверсія - це вчинення з метою ослаблення держави вибухів, підпалів або інших дій, спрямованих на масове знищення людей, заподіяння тілесних ушкоджень чи іншої шкоди їхньому здоров'ю, на зруйнування або пошкодження об'єктів, які мають важливе народногосподарське чи оборонне значення, а також вчинення з тією самою метою дій, спрямованих на радіоактивне забруднення, масове отруєння, поширення епідемій, епізоотій чи епіфітотій [4,с.51].

Суспільна небезпечність диверсії обумовлена тим, що навіть одиничний диверсійний акт може завдати серйозної шкоди економіці нашої країни, сповільнити темпи будівництва та вводу в експлуатацію окремих підприємств, порушити ритмічність роботи тієї чи іншої галузі народного господарства. Крім того, потрібно мати на увазі, що такого роду злочинними акціями заподіюється також серйозна морально-політична шкода.

Безпосереднім об'єктом диверсії є економічна основа, внутрішня безпека України. Крім того, для цього злочину характерним є обов'язковий додатковий об'єкт, який має різний зміст у різних формах цього злочину: це життя і здоров'я особи, власність, навколишнє середовище та ін.

Предметом диверсії можуть бути:

1) будівлі, споруди та інші об'єкти, які мають важливе народногосподарське чи оборонне значення, від діяльності яких залежить життєдіяльність певних регіонів чи інших великих територій, належне функціонування певних галузей економіки, структур державного управління (електростанції, водо-, нафто-, газо-, нафтопродуктопроводи, мости, дамби, греблі, системи інформаційних комунікацій, вокзали, аеропорти, морські чи річкові порти, метрополітени, підприємства по виробництву грошових знаків-України чи інші важливі підприємства, незалежно від форми власності, військові частини тощо), у тому числі підприємства, зруйнування чи пошкодження яких само по собі є фактором небезпеки (хімічні, біологічні підприємства, підприємства з виготовлення вибухових матеріалів і виробів, пожежонебезпечні виробництва чи сховища тощо);

2) стада і колекції тварин, риба, що водиться у ставках та інших водоймищах, пасіки тощо;

3) посіви сільськогосподарських чи інших культур, лісові масиви тощо.

Об'єктивна сторона диверсії проявляється в семи формах, кожна із яких передбачає вчинення суспільне небезпечних дій (зокрема, вибухів і підпалів), спрямованих на:

1) масове знищення людей, заподіяння тілесних ушкоджень чи іншої шкоди їх здоров'ю при вчиненні диверсії в своїй основі спрямовано на заподіяння смерті або шкоди здоров'ю значної кількості громадян і винний вдається до загально-небезпечних способів (вибухів, підпалів, затоплення, організації завалів, аварій транспортних засобів та ін.);

2) зруйнування або пошкодження об'єктів, які мають важливе народногосподарське чи оборонне значення полягає як у повному їх знищенні, так і частковому пошкодженні такого майна будь-яким способом;

3) радіоактивне забруднення;

4) масове отруєння, як і поширення епідемій, являє собою злочинну діяльність, спрямовану на спричинення смерті чи шкоди здоров'ю значної, частіше невизначеної, кількості осіб. Способи здійснення можуть бути різними (отруєння продуктів харчування, джерел води, зараження хвороботворними мікроорганізмами їжі, води тощо);

5) поширення епідемій-це процес, що відбувається на значній території за відносно короткий проміжок часу, масового поширення інфекційних захворювань людей, коли показник інфекційної захворюваності перевищує звичайний рівень. Загибель людей в результаті епідемії охоплюється складом злочину, передбаченим ст.113 КК і додаткової кваліфікації не потребує.

6) поширення епізоотій- процес, що характеризується безперервністю на значній території за відносно короткий проміжок часу, масового поширення інфекційних захворювань різних видів тварин (сільськогосподарських, домашніх, диких, птиці, риб тощо), а також ембріонів, інкубаційних яєць, заплідненої ікри, зиготи, сперми тощо;

7) поширення епіфітотій-це поширення грибкових, вірусних чи бактеріологічних захворювань сільськогосподарських рослинних культур, лісових насаджень, водних та інших рослин [3, с.544-547].

Диверсія, вчинена у будь-якій із її форм, є закінченою з моменту вчинення вибуху, підпалу, затоплення, обвалу чи інших дій відповідної спрямованості, незалежно від того, чи фактично настали ті або інші наслідки. Іншими словами, диверсія – це злочин з формальним складом.

За ст.113 КК кваліфікуються дії фізичної осудної особи, яка на момент вчинення злочину досягла 14-річного віку.

Суб'єктивна сторона злочину характеризується прямим умислом і спеціальною метою – ослабити державу. Саме за метою слід розмежовувати диверсію від інших суміжних злочинів, як екоцид, терористичний акт тощо [2,с.494].

Вказана мета означає наявність прагнення знизити економічний, науково-технічний, військовий потенціал держави тощо. При цьому не вимагається, щоб винний намагався суттєво ослабити державу (повалити, підірвати її), достатньо його бажання хоча б певним чином вплинути на ту чи іншу складову її потенціалу [5,с.848].

Покарання за злочин: позбавлення волі на строк від десяти до п'ятнадцяти років з конфіскацією майна або без такої.

Диверсійна діяльність, що загрожує життю та безпеці людей, стає проблемою не тільки для національних силових відомств і спецслужб, а й для світового співробітництва. Ситуація вимагає пошуку нових форм і методів боротьби з диверсією, а також вивчення, поширення і використання позитивного вітчизняного й закордонного досвіду.

Україна на сьогодні є учасницею більшості міжнародних багатосторонніх договорів, за допомогою яких здійснюється боротьба з диверсіями. Наша країна посилює боротьбу з диверсантами: збільшила строк покарання за злочин передбачений ст.113 КК, припинила залізничне та автобусне сполучення, звідки можуть заїжджати диверсанти, проведення антитерористичної операції в Україні (деяких областях) тощо.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Лантінов Ярослав Олександрович

Література:

1. Антипов В.І., Володько М.В. Кримінальне право України - К.: 2002р, - 150 с.
2. Кримінальне право України. Особлива частина: Підручник / за ред. М.І.Бажанова, В.В.Сташиса, В.Я.Тація. - Київ - Харків: Юрінком Інтер - Право, 2002. - 494 с.
3. Кримінальне право України. Особлива частина: Підручник / за ред. М.Х.Бажанова, В.В.Сташиса, В.Я.Тація. - Київ - Харків: Юрінком Інтер, 2005. – 544-547 с.
4. Кримінальний кодекс України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2001, N 25-26, ст.131)
5. Науково-практичний коментар до кримінального кодексу України. - 4-те вид., переробл. та доповн. / Відп. ред. С.С. Яценко. - К.: А.С.К., 2006. - 848с.

ДО ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОБУМОВЛЕНОСТІ КРИМІНАЛІЗАЦІЇ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ОСІБ ТА УСТАНОВ, ЩО МАЮТЬ МІЖНАРОДНИЙ ЗАХИСТ

Ральченко Ігор Миколайович,
здобувач Харківського національного університету
внутрішніх справ МВС України
E-mail: ralchenko.i.m@gmail.com

Ключові слова: криміналізація, кримінальне законодавство, кримінально-правова заборона, злочин, міжнародний правопорядок, міжнародно-правова зумовленість.

Згідно з основними постулатами правової держави, у тих напрямках її діяльності, які стосуються охорони правопорядку у межах внутрішньої й зовнішньої юрисдикції й боротьби із правопорушеннями, у т.ч. кримінальними, має суворо дотримуватись принцип *nullum crimen sine lege*. Тому Кримінальний кодекс України (далі – КК) прямо проголошує, що лише в ньому визначається злочинність діяння, а також його караність та інші кримінально-правові наслідки (ч. 3 ст. 3 КК). Таким чином, кримінальна протиправність діяння залежить перш за все від рішень вітчизняної законодавчої влади, результатом яких є віднесення певного роду дій (бездіяльності) до посягань високого ступеню небезпеки, визнання їх злочинними й караними. Процес і результат легального визнання того чи іншого діяння злочинним називається криміналізацією [1, с. 104].

Питання криміналізації суспільно небезпечних діянь належать в теорії кримінального права до групи найбільш складних та одночасно – й найбільш важливих, адже від їхнього вирішення залежать напрямки розвитку кримінальної політики держави, міра й обсяг застосування кримінально-правового примусу за ті чи інші форми соціально значущої поведінки людини, межі обмеження державою такої поведінки під загрозою покарання. Іноді криміналізація вирішує й інші завдання, які висуває держава (наприклад, як буде показано нижче, забезпечує її інтеграцію до спільноти цивілізованих держав, які поважають і захищають елементи міжнародного правопорядку).

Загальновизнано, що криміналізація суспільно небезпечних діянь для держави має розглядатись як крайній захід у запобіганні тим чи іншим небажаним проявам шкідливої активності її громадян та інших осіб, котрі перебувають під її юрисдикцією, й застосовуватись лише за умови переконання у неефективності інших заходів ліквідації чи мінімізації відповідних форм небезпечної поведінки. Тому кримінально-правова доктрина (в якій проблема криміналізації діяння представлена дослідженнями багатьох авторів – Д. Балобанової, Ю. Бауліна, В. Борисова, П. Дагеля, Г. Злобіна, М. Загороднікова, А. Коробєєва, О. Костенка, В. Кудрявцева, С. Лихової, Н. Лопашенко, М. Мельника, П. Фефелова, П. Фріса, М. Хавронюка, О. Яковлева

та ін.) висуває доволі суворі вимоги до дотримання передумов, підстав та принципів криміналізації конкретного суспільно небезпечного діяння.

Чинним вітчизняним кримінальним законодавством криміналізоване, серед інших, й таке діяння, як «злочини проти осіб та установ, що мають міжнародний захист», під якими розуміється напад на службові або житлові приміщення осіб, які мають міжнародний захист, викрадення або позбавлення волі цих осіб з метою впливу на характер їхньої діяльності або на діяльність держав чи організацій, що вони представляють, або з метою провокації війни чи міжнародних ускладнень (ч. 1 ст. 444 КК), а також погроза вчинення таких дій (ч. 2 ст. 444 КК). Ці діяння визнано посяганнями на такі об'єкти кримінально-правової охорони, як мир та безпека людства й міжнародний правопорядок (розділ XX Особливої частини КК). Слід зазначити, що вперше криміналізація вказаних посягань була здійснена в Україні із впровадженням КК 2001 року. Вивчення попереднього кримінального закону нашої держави, який діяв у період 1960–2001 р.р., а також інших джерел кримінального права, котрі діяли на території сучасної України у минулому столітті свідчить, що аналогічної чи хоча б подібної кримінально-правової заборони ці закони не містили. Тому необхідність обговорення й оцінки питання соціально-правової обумовленості такого рішення має бути предметом окремої уваги фахівців. На їх важливість вказує й уважне вивчення й порівняльний аналіз диспозиції ст. 444 КК, у результаті чого видно, що описані в ній діяння («напад на приміщення», «викрадення особи», «позбавлення волі особи») вже знайшли певною мірою відображення в інших статтях КК України. Так, кримінальну відповідальність за незаконне позбавлення волі або викрадення людини передбачає ст. 146 КК; незаконне проникнення до житла чи до іншого володіння особи, вчинені із застосуванням насильства чи з погрозою його застосування (по суті, напад на житло) може бути кваліфіковане за ч. 2 ст. 162 КК, умисне знищення майна, яке перебуває в приміщеннях установ, які користуються міжнародним захистом – за ст. 194 КК. У зв'язку із цим може виникнути уявлення про надмірність кримінально-правової заборони, встановленої ст. 444 КК, оцінка її як такої, що дублює, повторює норми, які досить давно відомі кримінальному законодавству. Ця обставина вимагає замислитись над обґрунтованістю формулювання спеціальної норми, яка встановила заборону щодо вчинення насильницьких дій, спрямованих проти фізичних та юридичних осіб, які користуються міжнародним захистом.

Взагалі, у царині кримінально-правової законотворчості досить поширені випадки, коли законодавець визнає злочинними такі діяння, які раніше злочинами не визнавались. За висновками фахівців, основними причинами, які зумовлюють такі рішення, стає або суттєва

зміна соціальної оцінки певних діянь, унаслідок чого вони починають визнаватись такими, що досягають суспільної небезпеки, властивої злочинам, або потреба в ліквідації прогалів в законодавстві, котре забезпечує кримінально-правову охорону існуючих об'єктів останньої, або, нарешті, виникнення нових таких об'єктів (тобто цінних, важливих суспільних відносин, які потребують захисту нормами кримінального законодавства) охорони за допомогою норм кримінального права [2, с. 51–53]. На нашу думку, причина криміналізації діянь, передбачених ст. 444 КК полягає перш за все у необхідності усунення пробілу в кримінальному законодавстві в частині охорони посадових осіб міжнародних установ і організацій.

Соціально-правова обумовленість криміналізації діяння «злочини проти осіб та установ, що мають міжнародний захист» має бути оцінена крізь призму науково обґрунтованих підстав цієї діяльності, під якими розуміють дійсні передумови, соціальні причини виникнення або зміни кримінально-правової норми. До таких підстав фахівці відносять високу суспільну небезпечність діяння; його поширеність і негативну динаміку; наявність умов вчинення діяння які не можна ліквідувати без застосування кримінальної відповідальності; необхідність створення кримінально-правових гарантій охорони певних соціально значущих об'єктів; наявність міжнародно-правових зобов'язань, які вимагають забезпечення кримінально-правової охорони цих об'єктів [3, с. 206].

Пріоритетною серед підстав криміналізації діянь, передбачених ст. 444 КК, є міжнародно-правова зумовленість заборони. Слід звернути увагу, що у ч. 1 та ч. 5 ст. 3 КК закріплено зобов'язання держави, згідно яких національне кримінальне законодавство ґрунтується на Конституції країни та на загальновизнаних принципах та нормах міжнародного права, а також відповідає положенням, що містяться в чинних міжнародних договорах, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України. Сучасна Україна є учасницею низки міжнародних договорів, які вимагають спеціального захисту фізичних і юридичних осіб, які володіють міжнародною правосуб'єктністю. Це, зокрема, Конвенція про охорону персоналу Організації Об'єднаних Націй та зв'язаного з нею персоналу від 9 грудня 1994 р., Віденська конвенція про дипломатичні зносини 1961 р., Віденська конвенція про консульські зносини 1963 року та ін. [4; 5]. У міжнародно-правових актах містяться переліки осіб (службових осіб, працівників міжнародних установ та організацій, юридичних осіб, які володіють міжнародною правосуб'єктністю, що користуються (мають користуватись) міжнародним захистом від посягань. Також в них перераховано посягання, які розглядаються як злочинні щодо цих осіб. Так, наприклад, згідно з Конвенцією про попередження й

покарання злочинів проти осіб, які користуються міжнародним захистом, у тому числі дипломатичних агентів від 1973 р. держави-учасниці визнають злочинами умисне вчинення вбивства, викрадення та іншого нападу проти особистості чи свободи особи, що користується міжнародним захистом; насильницький напад на офіційне приміщення, житлове приміщення або транспортні засоби особи, яка користується міжнародним захистом, що може погрожувати особистості чи свободі останньої; загрозу будь-якого нападу; спробу будь-якого нападу; дії в якості співучасника будь-якого такого нападу[6]. Таким чином, при криміналізації діянь, передбачених ст. 444 КК Україна виконує такий загальновизнаний принцип міжнародного права, який вимагає притягнення винних до кримінальної відповідальності за міжнародні злочини [7, с. 50].

Впровадження у кримінальний закон ст. 444 КК виявилось виправданим і з огляду на таку підставу криміналізації, як негативна динаміка діяння. Норма, передбачена в ст. 444 КК, практично весь час її існування, була «мертвою», оскільки жодного випадку її застосування (засудження особи за ст. 444 КК) в Україні зареєстровано не було. Ця обставина, безумовно, могла стати приводом для сумнівів щодо доцільності й обґрунтованості криміналізації вітчизняним законодавцем злочинів проти осіб та установ, що мають міжнародний захист. Однак, загострення суспільно-політичної обстановки засвідчило, що норма ст. 444 КК виявилася не «мертвою», а т.зв. «сплячою». Так, наприклад за інформацією, яка поширюється про діяльність такої міжнародної організації, як ОБСЄ в Україні, її представники не раз зазнавали агресії на тимчасово окупованих територіях Донецької та Луганської областей. Хоч відповідні кримінальні провадження та вироки по них з об'єктивних причин не представлені поки що у Єдиному державному реєстрі судових рішень, але відомості про такі випадки періодично публікуються у засобах масової інформації, у тому числі офіційних [8; 9].

Таким чином, проведене дослідження дозволяє резюмувати, що, забороняючи в ст. 444 КК злочини проти осіб та установ, які мають український законодавець досить вдало здійснив сходження від приводів криміналізації відповідних діянь до її реальних підстав.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Житний Олександр Олександрович

Література:

1. Злобин Г. А. Некоторые теоретические вопросы криминализации общественно опасных деяний / Г. А. Злобин, С. Г. Келина // Проблемы правосудия и уголовного права. – М. : Юрид. лит. 1978. – С. 102 – 112.

2. Загородников Н. И. Советская уголовная политика и деятельность органов внутренних дел / Н. И. Загородников. – М. : МВШМ МВД СССР, 1979. – 100 с.
3. Кудрявцев В. Н. Основания уголовно-правового запрета: криминализация и декриминализация / В. Н. Кудрявцев, П. С. Дагель, С. Г. Келина и др. – М.: Наука, 1982. – 304 с.
4. Конвенція про охорону персоналу Організації Об'єднаних Націй та зв'язаного з нею персоналу [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_025.
5. Віденська конвенція про дипломатичні зносини [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi>
6. Конвенція про запобігання та покарання злочинів проти осіб, які користуються міжнародним захистом, у тому числі дипломатичних агентів [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_389.
7. Карпец И. И. Преступления международного характера / И. И. Карпец. – М. : Междунар. отношения, 1979. – 262 с.
8. Боевики обстреляли миссию ОБСЕ в Луганской области [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://society.lb.ua/war/2015/02/05/294629_boeviki_obstrelyali_missiyu_obse.html.
9. Бойовики напали на спостерігачів Місії ОБСЄ [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://mediarnbo.org/2014/12/13/boyoviki-napali-na-sposterigachiv-mis/>

ОСОБЛИВОСТІ СУДОВО-МЕДИЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ ТРУПІВ НОВОНАРОДЖЕНИХ І ПЛОДІВ

Редька Владислав Віталійович
студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна
E-mail: fanovlad@gmail.com

Ключові слова: судово-медична експертиза, судово-медична експертиза трупа новонародженої дитини, процесуальні аспекти судово-медичної експертизи

Проведення судово-медичної експертизи є обов'язковим етапом при виявленні причин та умов смерті, але при розслідуванні вбивств новонароджених вона є особливо значущо і займає ключове місце як засіб доказування наявності складу злочину. Її

підвищена значимість пов'язана, з одного боку, з об'єктом судово-медичного дослідження, а з іншого – зі значними складнощами вирішення специфічних питань, які ставляться перед експертом [2, с. 228].

Особливості кримінальної відповідальності. Як відомо, єдиною підставою притягнення до кримінальної відповідальності є склад злочину. При чому, ці склади можуть бути як кваліфіковані, так і привілейовані. Так, вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини передбачено ст. 117 КК України. Цей склад злочину є привілейованим порівняно з простим вбивством (ч. 1 ст. 115 КК України). Законодавець пов'язує меншу суспільну небезпечність діяння з особливим психічним станом матері одразу після народження, який багато хто з вчених називає близьким до афективного. При цьому вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини може реалізовуватися пасивним чи активним способом. При пасивному вбивстві матір не вчиняє будь-яких дій, спрямованих на позбавлення дитини життя, вона лише залишає її без допомоги і без догляду. Активний спосіб, натомість, передбачає таку поведінку матері, що за допомогою певних знарядь чи засобів вбиває власну дитину.

Вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини є найбільш поширеним видом вбивства новонароджених, а тому, йому приділяється особлива увага у криміналістичних роботах. Часто автори забувають про інші види вбивств, зокрема, про вбивство дитини іншою особою та про вбивство жінки, що завідомо для винного перебувала у стані вагітності (п. 2 ч. 2 ст. 115 КК України). У першому випадку належить провести аналіз трупа дитини, у другому - трупа плоду.

Підстави та мета дослідження трупу новонародженої дитини або плода. Потрібно зазначити, що відповідно до Інструкції з визначення критеріїв перинатального періоду, живонародженості та мертвонародженості (затверджена наказом МОЗ України № 179 від 29.03.2006 р.) початком життя дитини повинно вважатися її народження - природній вихід або вилучення з організму матері плода, який після цього дихає або має будь-які інші ознаки життя, такі як серцебиття, пульсація пуповини, певні рухи скелетних м'язів (п.п. 1.2, 2.5). Тому об'єктом судово-медичної експертизи може бути не тільки труп дитини, новонародженої природнім шляхом, але й плід, вилучений в результаті здійснення абортів на пізніх строках вагітності [4, с. 164].

Приводом до призначення судово-медичної експертизи трупів новонароджених найчастіше є їх випадкове виявлення. Здебільшого трупи новонароджених знаходять у контейнерах зі сміттям, у вигрібних ямах чи надвірних туалетах, канавах, водоймищах,

закопаними поверхнево в землю та відритими тваринами (собаки, лисиці, дикі кабани та ін.). [1, с. 322] Найчастіше судово-медичній експертизі підлягають діти, народжені поза медичним закладом. Досить рідко – у разі вчинення злочину лікарем – експертиза проводиться щодо народженої дитини в установі охорони здоров'я. Ще рідше до правоохоронних органів звертаються батьки мертвонароджених дітей, у разі початку пологів в літаках, автобусах, поїздах, тощо. Отже, фактичною підставою проведення судово-медичної експертизи трупів новонароджених є їх виявлення працівниками правоохоронних органів або заява батьків дитини.

Таким чином, дослідження трупу новонародженої дитини та плода має своєю метою лише одну – встановлення причини смерті, що у подальшому стане підставою для кримінального переслідування винної особи.

Смерть новонародженого, як і смерть будь-якої іншої особи, може бути насильницькою чи ненасильницькою. Кримінально-караною є лише насильницька смерть особи, однак слідство зазвичай використовує чотири типові версії причин смерті немовляти. Серед них:

- 1) Вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини;
- 2) Вбивство дитини іншою особою;
- 3) Нещасний випадок;
- 4) Природна смерть.

Типові питання, що задаються експерту при проведенні судово-медичної експертизи.

На вирішення судово-медичної експертизи трупа новонародженої дитини або плода ставляться наступні питання:

1. Чи було немовля новонародженим?

В судовій медицині новонародженою вважають дитину, в якій є ознаки, характерні для плода (пуповина, перворідне мастило, пологова пухлина, перворідний кал - меконій, жовтуха новонароджених), або хоча б одна із них

2. Народилося немовля живим чи мертвим?

Живонародженою вважають дитину, у якій зародковий кровообіг переходить у легеневий, наслідком якого є перші вдихи, заповнення легень повітрям і виповнення плевральних порожнин. Під час перших вдихів повітря також потрапляє в шлунок, потім у тонку і товсту кишку. Для остаточного розв'язання цього питання та об'єктивізації експертного рішення в судово-медичній практиці використовуються дві плавальні, або гідростатичні, проби: легенева і шлунково-кишкова.

3. Чи був новонароджений життєздатним?

Життєздатною вважається новонароджена дитина, яка спроможна існувати самостійно, поза організмом матері. Такою є дитина, яка народилася доношеною, зрілою, без аномалій розвитку і патологічних змін, несумісних із життям. Якщо дитина народилася недоношеною (до 7 місяців внутрішньоутробного життя) або доношеною, проте з наявністю змін, несумісних із життям, її вважають нежиттєздатною. Дитина, яка народилася після 7 місяців внутрішньоутробного життя без аномалій або будь-якої патології, не сумісної з життям, потребує для свого подальшого розвитку особливих умов і вважається умовно життєздатною.

4. Чи був новонароджений доношеним і зрілим, або навпаки недоношеним і незрілим та який термін внутрішньоутробного життя плоду?

На доношеність (40-42 тижня внутрішньоутробного розвитку) дитини може вказувати її зріст – від 50 см і більше, окружність голови - від 32 см і більше, вага тіла близько 3000 грамів [3, с. 43]. Вимірювання антропометричних даних трупа новонародженої дитини також дозволяє приблизно визначити строк вагітності жінки, на якому сталися пологи. Так, в судовій медицині існує правило – якщо довжина плоду не перевищує 25 см, то з його фактичної довжини необхідно вирахувати квадратний корінь. Отриманий показник буде дорівнювати строку вагітності жінки у місяцях або строку внутрішньоутробного розвитку дитини. Якщо довжина плоду перевищує 25 см, то фактичну його довжину необхідно поділити на число 5. Отриманий показник також буде дорівнювати строку вагітності жінки у місяцях або строку внутрішньоутробного розвитку дитини

5. Як довго новонароджений жив після народження?

Тривалість поза утробного життя може бути визначена на основі морфологічних та деяких інших ознак, які свідчать про функціонування органів і систем новонародженої дитини. Для цього використовуються ознаки поступового зникнення ознак новонародженості: ступінь наповнення легенів повітрям; наявність повітря у шлунку і кишковнику; наявність або відсутність меконію в товстому кишковнику тощо. Додаковим методом визначення тривалості поза утробного життя новонародженої дитини є гістометричне дослідження печінки. На цій основі експерт може визначити, що дитина жила недовго (кілька хвилин) чи достатньо довгий період (кілька діб).

6. Якою стала причина смерті новонародженого?

Смерть дитини може бути наслідком пасивних дій матері (ненадання дитині належної допомоги і догляду) та активних дій матері чи іншої особи, спрямованих на позбавлення життя [4, с. 165].

Таким чином, судово-медична експертиза трупів новонароджених проводиться відповідно до специфічних правил, встановлених законодавством та науковою теорією. Її успішне здійснення досягається лише шляхом активної співпраці працівників правоохоронних органів та експертів. Перші формують перелік необхідних питань, другі використовують професійні знання для відповіді на них.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Волобуєв Анатолій Федотович.

Література:

1. Судова медицина: Підручник - Вид. 3-тє, дон. та перероб [Текст] / За заг. ред. Лісового А. С., Голубовича Л. Л.- К.: Атіка, 2008 - 484 с.
2. Лісовий А.С. Судова медицина у схемах, таблицях і рисунках [Текст] / А. С. Лісовий. – К.: Атіка, 2007. – 270 с.
3. Судебная медицина: учебник / под ред. Ю.И. Пиголкина. — 3-е изд., перераб. и доп. — М. : ГЭОТАР - Медиа, 2012. — 496 с.
4. Федоренко О. Ф. Судово-медична експертиза при розслідуванні вбивств новонароджених дітей [Текст] / О. Ф. Федоренко // Право і безпека – 2013 - № 1 – с. 163-166

ЩОДО КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ ЗГВАЛТУВАННЯ

Рижков Василь Сергійович
Магістр НЮУ імені Ярослава Мудрого
E-mail: vasilirv@gmail.com

Ключові слова: злочин, згвалтування, розслідування, криміналістика, характеристика, ситуація

Суспільна небезпечність згвалтування обумовлюється поєднанням двох факторів: великою ймовірністю настання тяжких або особливо тяжких наслідків для потерпілої особи та високим рівнем латентності.

Наслідками згвалтування можуть бути тимчасові та тривалі розлади здоров'я, психічні розлади, небажана вагітність, зараження венеричною хворобою. Найбільш тяжкими наслідками згвалтування є стійкі психічні захворювання, самогубства, тяжкі тілесні ушкодження, смерть.

В окремих випадках зґвалтування може бути пов'язане із умисним вбивством [3, с.50].

В результаті високого рівня латентності багато злочинців уникають належного покарання, що є причиною високої ймовірності повторення злочинів. При виході конфліктів, пов'язаних із зґвалтуваннями, за межі правового поля виникають випадки самосуду та помсти за принципом таліону, які можуть спричиняти тяжкі наслідки [2, с.79].

Велика суспільна небезпечність зґвалтувань обумовлює необхідність ефективної боротьби із злочинністю у цій галузі, зокрема шляхом підвищення якості розслідувань.

Важливою умовою ефективних розслідувань злочинів є належне науково-методичне забезпечення осіб, що здійснюють розслідування. Для цих потреб використовуються знання різних наук, як природничих, так і гуманітарних.

В свою чергу, найбільш «наближеною» до практики розслідувань є криміналістика, оскільки розробка теоретичних положень і практичних рекомендацій щодо розслідування злочинів і є її головною метою [5, с.8].

Криміналістична методика є важливим розділом науки криміналістики і являє собою систему наукових положень і розроблених на їх основі рекомендацій щодо організації і здійснення розслідування та запобігання окремим видам злочинів. Криміналістична методика, як розділ науки, складається з двох частин: загальних положень-принципів і методик розслідування окремих видів злочинів [6, с.262].

Фундаментом будь-якої окремої методики розслідування злочинів є криміналістична характеристика злочинів, яка являє собою систематизовану сукупність відомостей про певні аспекти окремої групи злочинів, що мають криміналістичну цінність. Під криміналістичною цінністю відомостей слід розуміти можливість їх використання з метою розробки методичних та технічних рекомендацій для забезпечення якісних та ефективних розслідувань.

В залежності від специфіки злочину криміналістична цінність відомостей про окремі аспекти може відрізнятися. Слід звернути увагу на те, що погляди різних науковців на криміналістичну цінність тих чи інших елементів криміналістичної характеристики часто мають розбіжності.

Це є причиною того, що криміналістичні характеристики різних злочинів, наведені різними науковцями, можуть відрізнятися за структурою [1, с.34].

«Класичними» складовими криміналістичної характеристики є спосіб вчинення злочину, обстановка та особа злочинця – вони становлять невід'ємну частину більшості криміналістичних характеристик. В свою чергу, такі елементи як особа потерпілого, сліди

злочину, предмет посягання, час, місце, знаряддя та засоби тощо, можуть включатися до криміналістичних характеристик або бути відсутніми [1, с.27].

Типова криміналістична характеристика зґвалтування складається з таких елементів: способи вчинення злочину, підготовки, приховування, особа злочинця, обстановка, час, місце.

Зґвалтування може вчинятися шляхом застосування фізичного насильства, погрози його застосування, використання безпорадного стану.

Фізичне насильство полягає у безпосередньому впливі на організм іншої особи нападником шляхом застосуванням мускульної сили (нанесення ударів, утримання та фіксації частин тіла та одягу, здійснення поштовхів), використання зброї (холодної, вогнепальної) або спеціальних засобів (газового балона, електрошка).

Досить поширеним у практиці є приведення своїми активними діями потерпілої особи у безпорадний стан шляхом провокації до вживання алкоголю, наркотиків, лікарських засобів; таємного або примусового введенням сильнодіючих речовин; фізичного впливу, що призводить до втрати свідомості [6, с.334].

Приховування злочину може здійснюватись шляхом ліквідації слідів злочину; маскуванню своєї зовнішності; забезпечення нерозголошення потерпілою особою факту зґвалтування.

Ліквідація слідів злочину забезпечується знищенням або хованням одягу та знарядь, маскуванню слідів на тілі косметологічними засобами, туалетом статевих органів тощо.

Гвалтівники маскують свою зовнішність шляхом приховування свого обличчя, використання перуки та фальшивої бороди. Досить часто злочинці намагаються ускладнити жертві зорове сприйняття шляхом впливу на органи зору, наприклад, використанням газового балону або надяганням на голову потерпілої особи мішку або пакету. Використання темних місць для вчинення злочину можна, також, вважати однією із форм маскуванню [7, с.306].

Нерозголошення факту зґвалтування злочинець забезпечує погрозами, шантажем, іноді підкупом. В окремих випадках злочинець здійснює умисне вбивство.

Дії з готування злочину направлені на пошук жертви, забезпечення необхідної обстановки, подальшого приховування злочину.

Гвалтівники, як правило, підшуковують потенційних жертв з такими властивостями, які спрощують вчинення зґвалтування, наприклад: необережних, легковажних, довірливих,

одиноким, схильним до вживання наркотиків або алкоголю, нерозбірливим у статевих стосунках.

Необхідну для вчинення злочину обстановку злочинець забезпечує шляхом пошуку сприятливих для вчинення злочину місць з подальшим заманюванням або примусовим переміщенням до них потенційних жертв. Часто злочинець вистежує осіб, які перебувають у таких місцях.

Для того, щоб приховати злочин, гвалтівник може заздалегідь продумувати план ліквідації слідів злочину, забезпечувати себе засобами маскуванню, змінювати зовнішність шляхом використання косметичних засобів, перук, штучних борід.

Найбільша кількість зґвалтувань вчиняється чоловіками у віці від 18 до 27 років (60%). Неповнолітніми здійснюється близько 25% зґвалтувань. На осіб старше 35 років припадає близько 10%. Значна частина гвалтівників негативно характеризується по роботі [7, с.308]. Близько 40% є особами, які раніше вчиняли злочини. Приблизно половина гвалтівників мають психічні розлади, зокрема різноманітні сексуальні девіації.

Незначною, але найбільш небезпечною категорією гвалтівників є так звані «сексуальні маніяки» [3, с.171].

Обстановка у більшості випадків характеризується відсутністю сторонніх осіб, поганим освітленням, в окремих випадках – віддаленістю від людних місць та інфраструктурних об'єктів, певним рівнем ізоляваності.

Найбільша кількість зґвалтувань відбувається у літній час (37%), найменша – взимку (16%). Найбільш криміногенний час доби – вечір (61%). Найменша кількість зґвалтувань відбувається зранку (3%).

Більше всього зґвалтувань здійснюється у містах (74%), зокрема на вулицях (26%), квартирах (17%), під'їздах (13%), ліфтах (10%). Кількість зґвалтувань, вчинених в автомобілях, відносно невелика (4%) [4, с.40].

Важливою у криміналістиці є теорія слідчої ситуації. Слідча ситуація – це система умов, які мають реальну або потенційну можливість впливу на процес розслідування, що склалася на певному етапі розслідування. Практична цінність наукового моделювання слідчих ситуацій полягає у можливості застосування отриманих знань для розробки методичних рекомендацій, які будуть актуальними для окремих контекстів [2, с.119].

Типова слідча ситуація – це система умов, яка є найбільш характерною для окремої групи злочинів.

Типовими слідчими ситуаціями при розслідуванні зґвалтувань є:

1) потерпіла особа знайома з гвалтівником, або знайома хоча б з одним гвалтівником з групи;

2) потерпіла особа не знайома з гвалтівником, але вона його бачила і може впізнати за ознаками зовнішності;

3) потерпіла особа не знайома з гвалтівником і не може його впізнати [4, с.89].

В залежності від можливості потерпілої давати покази виокремлюють такі типові слідчі ситуації:

1) потерпіла особа знаходиться у тяжкому стані і не може давати показання;

2) потерпіла особа має змогу давати показання [6, с.337].

Ми вбачаємо такі шляхи підвищення наукової розробленості криміналістичної характеристики зґвалтування:

- виокремлення відомостей щодо слідів зґвалтування у відповідний спеціальний розділ криміналістичної характеристики;

- розширення предмета криміналістичної характеристики зґвалтувань шляхом включення до нього відомостей щодо криміналістично значимих ознак інсценування зґвалтування.

В більшості проаналізованих нами криміналістичних характеристиках зґвалтувань, наведених різними науковцями, відсутній окремий спеціальний розділ, який би містив відомості щодо слідів злочину. Виокремлення усієї наявної про сліди інформації у відповідний розділ з подальшим поглибленням спеціалізованих досліджень дозволить усунути методичні прогалини у практиці, які призводять, зокрема, до втрати значної кількості доказового матеріалу внаслідок неналежного огляду місця події [2, с.146].

Сучасна тенденція до збільшення кількості інсценувань зґвалтувань і завідомо неправдивих повідомлень обумовлює необхідність включення їх ознак до криміналістичної характеристики з метою розробки ефективних методів протидії цим явищам.

Науковий керівник: д. ю. н., професор Даньшин Максим Валерійович

Література:

1. Ермолович В.Ф. Криминалистическая характеристика преступлений / В.Ф. Ермолович. – Минск : Амалфея, 2001. - 304с

2. Лялина Е.В. Первоначальный этап расследования изнасилований, совершаемых группой несовершеннолетних: дис. ...к-та юр. Наук : 12.00.09 / Е.В. Лялина. – Саратов, 2006. - 246с.

3. Могачев М.И. Серийные изнасилования / М.И. Могачев. – Москва : Логос, 2003. -288с.
4. Пономарева Л.В. Методика расследования изнасилований / Л.В Пономарева. – Москва : ООО Издательство «Юрлитинформ», 2002. -152с.
5. Салтевський М.В. Криміналістика. Підручник: У 2-х ч. Ч.1. / М.В. Салтевський. – Харків : Консум, Основа, 1999. -416с.
6. Салтевський М.В. Криміналістика. Підручник: У 2-х ч. Ч.2. / М.В. Салтевський. – Харків : Консум, 2001. -528с.
7. Шепітько В. Ю. Криміналістика. Підручник / В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова, В. А. Журавель та ін. – Харків : Право, 2008. -464с.

ПРОБЛЕМИ ЗАКОНОДАВЧОГО ВИЗНАЧЕННЯ КОМП'ЮТЕРНОЇ ПРОГРАМИ У РІЗНИХ КРАЇНАХ СВІТУ

Рильцова Євгенія Юріївна

Студент-магістр юридичного факультату
Харківського національного університету
ім. В. Н. Каразіна

E-mail: starostajenia@mail.ru

Ключові слова: комп'ютерна програма, інтелектуальна власність, авторське право, майнові права автора.

У ХХІ сторіччі особливе місце серед об'єктів інтелектуальної власності посідає комп'ютерна програма, яка в епоху інформаційних технологій є одним з головних стратегічних ресурсів як держави в цілому, так і окремих її складових. Питання визначення комп'ютерної програми як об'єкта авторського права на сьогоднішній день залишається відкритим, адже наведене визначення у Законі України «Про авторське право та суміжні права» має ряд недоліків, а саме:

- законодавець наголошує, що програмою є інструкції, виражені виключно у формі, придатній для зчитування комп'ютером, тобто комп'ютерна програма є такою, фактично, лише записана у вигляді двоїчного коду (електронному вигляді) на електронний носій. Таким чином, дане визначення звужує можливі форми об'єктивного існування програми, адже програма може бути записана у вигляді друкованих символів на паперовому носії; в такому вигляді комп'ютерна програма буде не придатна для зчитування комп'ютером, але

як об'єкт авторського права (письмовий твір, виражений в об'єктивній формі) ця програма буде існувати.

- в епоху інформаційних технологій комп'ютерні програми можуть створюватись не лише фізичною особою, але й спеціальними машинними засобами. В такому ж випадку, буде відсутня саме творча праця людини – основний критерій віднесення об'єкту до сфери захисту авторським правом

- питання надання захисту самостійним програмам, проміжним та допоміжним матеріалам, аудіовізуальним зображенням, образам і персонажам, створеним в процесі розробки цієї програми також не висвітлено законодавцем.

Розглянемо, як до проблеми визначення комп'ютерної програми підходять законодавці зарубіжних країн.

Закон Російської Федерації від 23 вересня 1992 року № 3523-I “Про правову охорону програм для електронних обчислювальних машин і баз даних” визначає комп'ютерні програми наступним чином: програма для ЕОМ – це об'єктивна форма подання сукупності даних і команд, призначених для функціонування електронних обчислювальних машин (ЕОМ) та іншого комп'ютерного обладнання з метою отримання певного результату. Під програмою для ЕОМ розуміють також підготовчі матеріали, отримані під час її розробки, і породжувані нею аудіовізуальні відображення. Визначення, загалом є досить повним та об'єктивним, проте, враховуючи, що воно приймалось більше десяти років тому, а для розвитку сучасних інформаційних технологій такий термін – це дуже великий проміжок часу, на мій погляд, подання в визначенні прив'язки комп'ютерних програм, як програм лише призначених для функціонування ЕОМ, значно звужує можливості захисту авторських прав. Це пов'язане з тим, що програмне забезпечення, яке за своєю сутністю є комп'ютерними програмами, використовується зараз не лише в електронно-обчислювальних машинах. Програмні продукти використовуються в побутовій та офісній техніці, яку не можна віднести до ЕОМ чи «іншого комп'ютерного обладнання», а також в засобах зв'язку, наприклад, мобільних телефонах.

Закон Республіки Білорусь від 16 травня 1996 року № 370 – XIII “Про авторське право і суміжні права”, визначав програму для ЕОМ, як об'єктивну форму подання сукупності команд і даних, призначених для функціонування ЕОМ та інших комп'ютерних пристроїв з метою отримання певного результату, включаючи підготовчі матеріали, отримані в ході розробки програми для ЕОМ, та породжувані нею аудіовізуальні зображення. В новій редакції (від 1998 року) зазначеного Закону,

формулювання зазнало деяких змін. Зараз комп'ютерна програма визначається як «упорядкована» сукупність команд і даних для отримання певного результату за допомогою комп'ютера, записана на матеріальному носіїві, а також супутня електронна документація.» Комп'ютерні програми охороняються як літературні твори, і така охорона розповсюджується на усі види програм, в тому числі на прикладні програми і операційні системи, які можуть бути виражені будь-якою мовою і в будь-якій формі, включаючи вихідний текст і об'єктний код.

Визначення, надане в білоруському законі в 1996 році, було прийняте на чотири роки пізніше, ніж в російському законі, було більш прогресивним і містило в собі спробу відійти від прив'язки комп'ютерних програм лише до електронних обчислювальних машин, визначаючи призначення цих програм для функціонування «комп'ютерних пристроїв» взагалі. Проте, таке визначення також містило в собі момент невизначеності, так як не давало зрозуміти, що саме законодавець відносить до комп'ютерної техніки, і не виключало можливості різного трактування (здебільше вузького) цієї техніки, як власне комп'ютера. Питання, щодо програм, які використовуються в інших пристроях, залишається і надалі відкритим. Нова редакція закону знову повторює неточності, щодо інших цифрових пристроїв, які керуються комп'ютерними програмами, а також вводить новий термін – «електронна документація», який в самому законі ні до того ні після не розтлумачується.

Крім того, особливістю законодавства Білорусі є те, що згідно нього, не зовсім зрозуміло, чи відноситься до об'єктів авторського права сам текст комп'ютерної програми. Так стаття 6 вищезазначеного закону передбачає, що авторське право розповсюджується на твори науки, літератури і мистецтва, що знаходяться в будь-якій об'єктивній формі: письмовій (рукопис, машинопис, нотний запис), електронній (комп'ютерна програма, електронна база даних) та т.і. – тобто зазначене визначення (якщо порівнювати з законом, наприклад, Республіки Казахстан, то там такі переліки є відкритими – «і тому подібне») залишає можливість припустити, що комп'ютерні програми захищаються лише в електронному вигляді.

Законодавці Азербайджанської Республіки пішли шляхом часткового розмежування визначення комп'ютерної програми. Так законом спочатку надано визначення комп'ютера (ЕОМ), як «електронного чи подібного йому пристрою, здатного оброблювати інформацію», а термін «комп'ютерна програма» визначено як «сукупність слів, кодів, схем та інших видів інструкцій, що виконуються в формі їх читання машиною, і які приводять в дію комп'ютер для досягнення результатів певної мети. В комп'ютерну

програму також входять готові матеріали, розроблені в ході його роботи, та створені ним аудіовізуальні зображення”. Охорона комп’ютерних програм поширюється на усі види програм, в тому числі на операційні системи, які можуть бути виражені будь-якою мовою і в будь-якій формі, включаючи вихідний текст і об’єктний код.

Законодавство Республіки Вірменія про авторське право не надає окремого визначення комп’ютерної програми, а лише відносить до творів, які вважаються об’єктами авторського права “літературні, в тому числі наукові, твори, усі види комп’ютерних програм, які можуть бути виражені будь-якою мовою програмування і в будь-якій формі (включаючи прикладні програми, операційні системи, вихідний текст і об’єктний код)”.

Законом Грузії “Про авторське право і суміжні права” в редакції закону від 9 вересня 1999 року комп’ютерні програми визначені як “сукупність інструкцій в вигляді слів, кодів, схем чи в іншій формі, придатній для читання машиною, яка дає можливість привести комп’ютер в дію з метою досягнення певних результатів; термін включає підготовчий матеріал дизайну комп’ютерної програми”.

Казахстанське законодавство щодо авторських прав було прийняте ще в 1996 році, проте, визначення комп’ютерної програми в ньому є досить виваженим. “Програма для ЕОМ – набір інструкцій чи правил, виражених словами, цифрами, кодами, символами, знаками, діаграмами або в будь – якій іншій формі, які можуть бути використані в електронній обчислювальній машині (ЕОМ) чи іншому комп’ютерному пристрої з метою виконання заданої функції або поставленого завдання або з метою досягнення бажаного результату, включаючи також підготовчі матеріали, отримані в процесі розробки програми для ЕОМ і аудіовізуальні відображення породжені нею” – зазначається в законі.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Селіванов Максим Володимирович

Література:

1. Про приєднання України до Бернської конвенції про охорону літературних і художніх творів (Паризького акта від 24 липня 1971 року, зміненого 2 жовтня 1979 року): Закон України від 31 травня 1995р. № 189/95 – ВР // [Електронний ресурс]. - Офіційний сайт Верховної Ради України. Режим доступу: – www.rada.gov.ua

2. Всесвітня конвенція про авторське право 1952 року”: Вчинено у Женеві 6 вересня 1952 р. : переглянута в Парижі 24 липня 1971 р. : ратифікована 23 грудня 1993 р. : Постанова Верховної Ради України від 23 грудня 1993 року № 3794-XII // [Електронний ресурс]. - Офіційний сайт Верховної Ради України. Режим доступу: – www.rada.gov.ua

3. Про авторське право і суміжні права: Закон України від 23.12.1993 р. № 3792-XII [Текст]: // ВВР. – 1993. - № 25. – ст. 198.

4. Дмитришин В.С. Набуття та передання авторських прав на комп'ютерні програми [Текст]: монографія / В. С. Дмитришин. - Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. – К., 2008. – 189 с.

5. Дзіс С. А. [Проблеми авторського права в сфері новітніх комп'ютерних технологій](#) [Текст]: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня кандидата юрид. наук: [12.00.03](#) / Дзіс Сергій Анатолійович ; Київський національний ун-т ім. Тараса Шевченка. - К., 2004. – 20 с.

6. Дмитришин В.С. Набуття та передання авторських прав на комп'ютерні програми [Текст]: монографія / В. С. Дмитришин. - Інститут держави і права ім. В. М. Корецького. – К., 2008. – 189 с.

ПОНЯТТЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ДОКАЗУВАННЯ

Річко Олена Олександрівна

Студент-спеціаліст юридичного факультету
Харківського національного університету
ім. В. Н. Каразіна

E-mail: leno4ka_ya_1993@mail.ru

Ключові слова: доказування, специфіка доказування, інститут доказового права.

Доказування у адміністративному процесі - це багатогарова і складна тема для самостійного монографічного дослідження. Серед науковців, що вивчали цю тематику під час своєї діяльності слід виділити Бачерікова О. В., Бочарова Д. О., Гордєєва В. В., Дубенка О. М., Колпакова В. К., Ласька О. М., Мельника М. П., Нечитайла О. М., Татарінцева Т. О., Умнову О. В., Шкаруп В. К. Однак, незважаючи на наявність серйозних наукових робіт, присвячених цій тематиці, законодавство України не регулює всю специфіку процесу доказування в рамках адміністративного судочинства.

Тож, перш ніж аналізувати запропоноване законодавством поняття доказів та види джерел доказів, необхідно з'ясувати, що таке доказування і в яких випадках воно має місце в рамках провадження у адміністративних справах [1, с. 11].

Специфіка доказування зумовлена:

1. Обмеженістю термінів дослідження фактичних даних тими, що встановлені в адміністративному процесуальному законодавстві;

2. Використанням лише тих засобів дослідження, що передбачені законом чи засновані на законі;

3. Необхідністю ухвалення рішення по справі спеціально уповноваженим державним органом - судом

4. Проведенням дослідження тільки спеціально уповноваженими на те законом особами (суддями, у деяких випадках – експертами).

Зазвичай у літературі під доказуванням розуміють процесуальну діяльність суб'єктів, що здійснюють провадження у адміністративному судочинстві, по збиранню, перевірці та оцінці доказів з метою встановлення об'єктивної істини у справі та прийняття на цій основі законного рішення. Фахівці в галузі кримінально-процесуального права вказують, що норми кримінально-процесуального права, які регулюють процес виявлення, збирання, закріплення, перевірки та оцінки даних, необхідних для встановлення істини у кримінальній справі, становлять *інститут доказового права*. Цей висновок повною мірою стосується й адміністративного процесуального права [3, с. 9].

Отже, правові норми, що регулюють процес доказування, складають інститут доказового права галузі адміністративного процесуального права. Ці норми об'єднані у систему, до якої входять:

а) норми, які регулюють поняття доказів та їх процесуальні джерела (статті 69, 70, 76-81 КАСУ, ст. 251 КУпАП);

б) норми, які регулюють предмет доказування (ст. 137 КАСУ, ст. 280 КУпАП);

в) норми-принципи адміністративного процесу (ст. 7 КАСУ, ст. 7 КУпАП);

г) норми які передбачають обов'язки суб'єктів доказування, та порядок вчинення процесуальних дій щодо збирання, зберігання, забезпечення та оцінки доказів (ст. 71—75 86 КАСУ, ст. 252 КУпАП) [5, с. 17]

Доказування є різновидом практичної діяльності, метою якого є пізнання всіх істотних обставин, що мають значення для прийняття правильного рішення [2, с. 75].

Отже, адміністративне доказування являє собою діяльність по збору, дослідженню, переробці й оцінці інформації, що міститься в доказах.

На думку Додіна Є.В., специфіка доказування ланок адміністративного устрою виявляється ось у чому: у колі обставин і фактів, що підлягають доведенню (предметі доказування), у прийомах і методах (засобах доказування), у колі суб'єктів доказування, у змісті доказової діяльності [4, с. 10-12].

Кодексом же адміністративного судочинства встановлено, що доказами в адміністративному судочинстві є будь-які фактичні дані, на підставі яких суд встановлює наявність або відсутність обставин, що обґрунтовують вимоги і заперечення осіб, які беруть участь у справі, та інші обставини, що мають значення для правильного вирішення справи. Ці дані встановлюються судом на підставі пояснень сторін, третіх осіб та їхніх представників, показань свідків, письмових і речових доказів, висновків експертів.

Таким чином, доказуванням в адміністративному процесі є виявлення, збирання, закріплення, перевірка та оцінка інформації про фактичні дані, на підставі яких суд встановлюють наявність або відсутність обставин, що мають значення для всебічного, повного і об'єктивного розгляду і вирішення адміністративної справи. При цьому, адміністративне процесуальне доказування має ряд особливостей, які відрізняють його від інших видів судочинства та зумовлені специфікою правовідносин, що врегульовуються.

Науковий керівник: к. ю. н. Ростовська К.В.

Література

1. Коломоець Т. О. Адміністративне судочинство [Текст] : підручник / Т. О. Коломоець. - К. : Істина, 2011. - 300 с.
2. Колпаков В. К. Докази та доказування в адміністративному судочинстві [Текст] : монографія / В. К. Колпаков,. - Чернівці : Чернівецький нац. ун-т, 2009. - 127 с.
3. Незалежність України в глобалізованому світі: вектори ХХІ століття [Текст] / Є. Р. Бершеда [та ін.]; за ред. В. М. Яблонський – К, 2011 – 198 с.
4. Татарінцев Т. О. Докази і доказування у справах про адміністративні корупційні правопорушення [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Татарінцев Тимур Олексійович ; Одес. держ. ун-т внутр. справ. - Одеса, 2013. - 18 с.
5. Умнова О. В. Докази в адміністративному судочинстві при поновленні на публічну службу [Текст] : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07 / Умнова Олена Володимирівна ; Нац. ун-т держ. податк. служби України. - Ірпінь, 2010. - 20 с.

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ СФЕРИ ОБІГУ ПРЕДМЕТІВ, ЯКІ ЗАБЕЗПЕЧУЮТЬ ОРГАНІЗАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Рогова Анастасія Володимирівна

Студент-магістр5 курсу юридичного факультету
Харківського національного університету
ім. В. Н. Каразіна

На сучасному етапі розбудови незалежної української держави важливим завданням є конструктивне розв'язання назрілих проблем, що склалися в українському суспільстві. Однією з таких проблем є вдосконалення системи кримінально-правової охорони сфери державного й недержавного управління відповідно до сучасних вимог. Потребує подальшого вдосконалення управлінська діяльність в усіх сферах соціального життя. Важливою ланкою діяльності у цьому напрямку є впровадження в управлінську сферу найсучасніших, особливо інформаційних технологій. У зв'язку з цим істотно зростає роль та значення документообігу як необхідної умови вдосконалення і розвитку інформаційної діяльності у сфері управління. Тому вкрай важливим є подальший розвиток державно-правових засобів захисту зазначених сфер соціального життя, у тому числі кримінально-правових.

При цьому при визначенні напрямків і способів удосконалення кримінально-правової охорони сучасних кримінально-правових дослідженнях все більше значення набуває імплементація прогресивного зарубіжного досвіду реалізації механізму кримінально-правового регулювання. Не обходить ця тенденція й проблематику розроблення заходів кримінально-правового впливу на осіб, які порушують порядок поведінки з окремими предметами, які використовуються в сфері організаційно-управлінської діяльності. Дослідження зарубіжного законодавства у зазначеній сфері надасть можливість збагатити українську кримінально-правову доктрину новими теоретичними знаннями та праксеологічними положеннями, а у разі їх сприйняття – покращити стан правозастосовної практики. Як відомо, проведення компаративістських досліджень у сфері кримінального права сприяє розвитку національної кримінально-правової доктрини, формуванню нових наукових підходів, постановці проблем концептуального характеру, їх актуалізації[1, с. 8]. Компаративістські дослідження набувають все більшого значення у той час, коли сучасна вітчизняна кримінально-правова політика зосереджена на ще більшій інтеграції й гармонізації кримінального права України з міжнародним та європейським кримінальним правом[2, с. 916].

Серед атрибутів сфери організаційно-управлінської діяльності найчастіше предметом злочину виступають офіційні та інші документи, які використовуються в сфері публічного управління: документи, що знаходяться на підприємствах, установах, організаціях, незалежно від форми власності (ч. 1 ст. 357 КК), паспорт чи інший важливий особистий документ (ч. 3 ст. 357 КК), посвідчення або інший документ, який видається чи посвідчується підприємством, установою, організацією, громадянином-підприємцем, приватним нотаріусом, аудитором чи іншою особою, яка має право видавати чи посвідчувати такі документи, і який надає права або звільняє від обов'язків (ч. 1 ст. 358 КК), офіційний документ (при його службовому підробленні, тобто внесенні службовою особою до нього завідомо неправдивих відомостей – ч. 1 ст. 366 КК), будь-який документ при іншому його підробленні службовою особою (ч. 1 ст. 366 КК), будь-який завідомо неправдивий документ при його складанні і видачі службовою особою (ч. 1 ст. 366 КК) [3, с. 122–126]. Крім того, у ряді статей КК передбачена відповідальність за виготовлення чи підроблення окремих видів документів. Так, у ст. 1 ст. 158 КК передбачена відповідальність за незаконне виготовлення або зберігання чи використання завідомо незаконно виготовлених виборчих бюлетенів, бланків відкріпних посвідчень, бюлетенів для голосування на референдумі.

Судова та слідча практика свідчать, що найчастіше предметами, стосовно яких здійснюється незаконне поводження, яке руйнує відносини у сфері організаційно-управлінської діяльності, є така їх група, як документи. Так, наприклад, у 2014 році в Україні було зареєстровано 14524 злочини, передбачені ст. 358 КК та 1906 злочини, передбачені ст. ст. 357 КК[4]. Тому в цьому дослідженні ми звертаємо увагу передусім на особливості кримінально-правової регламентації в зарубіжному законодавстві злочинів у сфері документообігу.

Із наведеного вище переліку статей КК України видно, що український законодавець приділяє велике значення регламентації відповідальності за незаконні дії, предметом яких є ті чи інші види документів. Ще більшу увагу цьому питанню приділяють зарубіжні законодавці.

Нерідко злочини, які полягають у підробці документів, виділяються в окрему главу (розділ) кримінального закону (як-от гл. 17 КК Японії, гл. 14 КК Швеції, розд. XXIII КК ФРН)[5, с. 62, 124, 167], або навіть розділ КК, який об'єднує кілька глав (наприклад, розділ III книги II КК Бельгії, який охоплює глави «Про фальшивомонетництво», «Про підробку і фальсифікацію державних цінних паперів, акцій, облігацій, купонів до акцій і дозволених законом казначейських білетів», «Про підробку або фальсифікацію печаток, штемпелів,

клейм та ін», «Про підробки в засобах інформатики і у телеграфних повідомленнях», а також деякі інші злочини, пов'язані з обманом)[6]. Привертає увагу критерій виділення цих глав. Іноді критерієм класифікації є особливості предмету або об'єктивної сторони злочинів. Наприклад, КК Республіки Корея містить ряд самостійних глав: «Злочини, пов'язані із валютою», «Злочини, пов'язані з цінними паперами, поштовими зборами і гербовими марками», «Злочини, які стосуються документів», «Злочини, які стосуються печаток»[5, с. 176]. Розділ XVIII КК Іспанії називається «Про фальсифікації» і включає в себе глави, в яких передбачена відповідальність за фальшивомонетництво, підробку документів тощо[7, с. 94].

У інших випадках критерієм класифікації досліджуваних злочинів є об'єкт злочинів. У більшості випадків ним є суспільна довіра, тобто довіра до посвідчення юридичних фактів та відносин. Цікаво, як цей об'єкт визначено в теорії німецького кримінального права: злочини, пов'язані з документами, руйнують правове благо, яке полягає в надійності й достовірності правових відносин, особливо відносин, пов'язаних із засвідченням з допомогою документів та посвідчувальних знаків як у діловому житті, так і в приватних відносинах, у судових та інших офіційних процедурах[8, с. 267]. Наприклад, згаданий вище розділ КК Бельгії називається «Про злочини і проступки проти суспільної довіри»[6]. Такий самий підхід бачимо в КК Аргентини, розділ XII якого має назву «Злочини проти суспільної довіри» [9]. Як бачимо, назви цих розділів більш точно інформують про якісну своєрідність злочинів, пов'язаних з незаконним поведінням із предметами, які забезпечують організаційно-управлінську діяльність, аніж це зроблено в КК України, в якому наголошується на категорії «авторитет»: Розділ XV, в якому розміщено ст. 357 та ст. 358 КК, має назву «Злочини проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян». Власне, підробляючи документи (їхні бланки) або інші посвідчувальні засоби (печатки, штампи) винний передусім порушує нормальний перебіг процесу управління соціальними процесами, підриває довіру до його суб'єктів, до легітимності їхніх рішень.

Привертає увагу, що письмова форма документу у зарубіжному кримінальному законодавстві зазвичай не є його обов'язковою ознакою. Так, у ст. 394 КК Іспанії окремо говориться про передачу посадовою особою або державним службовцем, відповідальним за службою за телекомунікації, неправдивого або фальсифікованого телеграфного повідомлення або будь-якого іншого повідомлення. У ст. 441-1 КК Франції вказано, що підробка (підлог) відбувається у певному письмовому тексті або будь-якому іншому носії інформації, який має метою або може в подальшому служити встановленню доказу якогось права або факту, який має юридичні наслідки[11, с. 152].

Проведений з використанням порівняльно-правового методу огляд особливостей регламентації ознак злочинів, пов'язаних із незаконними діями щодо документу як предмету, який найчастіше виступає об'єктом злочинного посягання при порушенні порядку організаційно-управлінської діяльності, надає досить багатий матеріал для удосконалення вітчизняного кримінального законодавства і доктрини кримінального права.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Житний О.О.

Література:

1. Назимко Є.С. Зарубіжний досвід кримінально-правової регламентації інституту покарання неповнолітніх : монографія / Є.С. Назимко. – К. : КНТ, 2015. – 368 с.
2. Баулін Ю.В. Сучасне кримінальне право України: підсумки, тенденції, перспективи розвитку / Ю.В. Баулін // Вибрані праці. — Х.: Право, 2013. – 928 с.
3. Дзюба Ю.П. Поняття офіційного документа як предмета злочину, передбаченого ст. 357 КК України / Ю. П. Дзюба // Проблеми законності : респ. міжвідом. наук. зб. – Х., 2007. – Вип. 87. – С. 121–130.
4. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2014 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=111482&libid=100820.
5. Додонов В. Н. Сравнительное уголовное право. Особенная часть : монография / В. Н. Додонов. – М. : Юрлитинформ, 2010. – 448 с.
6. Уголовный кодекс Бельгии [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://crimpravo.ru/codecs/belg/2.doc>
7. Уголовный кодекс Испании / под ред. и с предисловием д-ра юрид. наук проф. Н. Ф. Кузнецовой и д-ра юрид. наук проф. Ф. М. Решетникова. – М. : ИКД «Зерцало-М», 1998. – 218 с.
8. Жалинский А. Э. Современное немецкое уголовное право / А. Э. Жалинский – М. : ТК Велби, Изд-во Проспект, 2006. – 560 с.
9. Уголовный кодекс Аргентины [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://crimpravo.ru/codecs/argentin/2.doc>.
10. Уголовный кодекс Испании / под ред. и с предисловием д-ра юрид. наук проф. Н. Ф. Кузнецовой и д-ра юрид. наук проф. Ф. М. Решетникова. — М. : ИКД «Зерцало-М», 1998. – 218 с.
11. Уголовный кодекс Франции. – СПб. : Издательство «Юридический центр Пресс», 2002. – 178 с.

ПОНЯТТЯ ТА СПОСОБИ ЗАХИСТУ ПРАВ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Рогова Олександра Дмитрівна

Студентка – спеціаліст
факультету господарського права та соціального забезпечення
Чернігівського національного технологічного університету
E-mail: alexandra-rogoval992@yandex.ru

Ключові слова: інтелектуальна власність, юридичні форми захисту, способи захисту, патент, охорона прав інтелектуальної власності, відповідальність.

Тенденції розвитку науки, культури, техніки і виробництва, особливо у другій половині XX та на початку XXI століття, свідчать про те, що людство у своєму розвитку підійшло до тієї межі, коли подальший прогрес буде зумовлюватися саме розумовою діяльністю суспільства. Тобто, саме результати розумової діяльності або за теперішньою термінологією – інтелектуальної діяльності, будуть визначати стратегію і тактику соціально-економічного розвитку будь-якої країни. Уже тепер видно, що високий рівень інтелектуальної діяльності у тій чи іншій країні зумовлює високий рівень добробуту її народу. Там, де поважають науку, культуру і мистецтво, люди живуть краще, адже досягнення інтелектуальної діяльності зумовлюють рівень виробництва, культури, освіти тощо.

Теоретичне значення дослідження зумовлене тим, що саме майбутнє за інноваціями, інтелектуальними досягненнями, тому вивчення правових аспектів захисту та управління прав інтелектуальної власності є вкрай важливим завданням як на теоретичному, так і на практичному рівні[6, с.337].

Право на результати творчої діяльності гарантується Конституцією України (ст. 54), регламентується Цивільним кодексом України (книга IV) та спеціальним законодавством, яке визначає правовий режим окремих об'єктів інтелектуальної власності (зокрема, Закони України «Про охорону прав на промислові зразки» від 15.12.1993р., «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» від 15.12.1993р., «Про авторське право і суміжні права» від 23.12.1993р. тощо).

В об'єктивному розумінні право інтелектуальної власності - це сукупність правових норм, які врегульовують відносини щодо створення, використання та захисту об'єктів інтелектуальної власності.

У суб'єктивному розумінні – це сукупність прав, які належать суб'єкту у зв'язку зі створенням і використанням об'єкту інтелектуальної власності.

Відповідно до ст. 54 Конституції України громадянам гарантується свобода літературної, художньої, наукової і технічної творчості, захист інтелектуальної власності, їхніх авторських прав, моральних і матеріальних інтересів, що виникають у зв'язку з різними видами інтелектуальної діяльності[3].

Право інтелектуальної власності складає окремий інститут цивільного права. Його норми закріплені у книзі четвертій ЦК України – «Право інтелектуальної власності» (12 глав, які об'єднують 90 статей). Відповідно до статті 418 ЦК України, право інтелектуальної власності - це право особи на результат інтелектуальної, творчої діяльності або на інший об'єкт права інтелектуальної власності, визначений Цивільним Кодексом та іншим законом. Розміщення цього інституту в ЦК України одразу за книгою «Право власності та інші речові права» ще раз засвідчує вагомість суспільної цінності інтелектуальної власності[4].

Водночас права інтелектуальної власності не можна вважати виключною монополією цивільно-правового регулювання. Адже, відповідно до ст. 154 Господарського кодексу України, відносини, пов'язані з використанням у господарській діяльності і охороною прав інтелектуальної власності, регулюються Господарським кодексом й іншими законами. До відносин, пов'язаних із використанням у господарській діяльності прав інтелектуальної власності застосовуються положення Цивільного кодексу України з урахуванням особливостей, передбачених цим кодексом й іншими законами.

Крім того, норми, розміщені в Господарському кодексі, носять приватноправовий характер і охоплюються предметом регулювання Господарсько Процесуального Кодексу відповідно до ч. 1 ст. 1 Господарського Кодексу[1].

Існує дві форми захисту прав інтелектуальної власності: юрисдикційна і неюрисдикційна.

Неюрисдикційна форма передбачає захист права інтелектуальної власності своїми силами, без звернення за допомогою до державних або інших компетентних органів, тобто самозахист. Наприклад, це може бути відмова здійснити певні дії, передбачені укладеним договором про передачу (уступку) майнових прав інтелектуальної власності або ліцензійним договором, відмова від виконання недійсного договору тощо. Обрані засоби самозахисту не повинні бути забороненими законодавством та не повинні суперечити моральним засадам суспільства[7, с. 275].

Юридичні форми захисту застосовують два порядки захисту: загальний (судовий) та спеціальний (адміністративний). Загальний порядок захисту здійснюється в судах.

Спеціальний порядок захисту прав здійснюється в органах державного управління або в органах Антимонопольного комітету України, або в органах державної митної служби України.

До способів захисту прав інтелектуальної власності відносяться:

1). Адміністративно-правовий спосіб захисту прав інтелектуальної власності. Адміністративна відповідальність за правопорушення настає в разі, якщо ці порушення за своїм характером не тягнуть за собою відповідно до закону, кримінальної відповідальності.

Норми адміністративного права, що стосуються захисту прав інтелектуальної власності, містяться в Кодексі України про адміністративні правопорушення, Митному кодексі України, Законах України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» від 15.12.1993 р., «Про охорону прав на промислові зразки» від 15.12.1993 р., «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» від 15.12.1993 р., «Про охорону прав на зазначення походження товарів» від 16.06.1999 р., «Про охорону прав на топографії інтегральних мікросхем» від 5.11.1997 р., «Про охорону прав на сорти рослин» від 17.01.2002 р., «Про розповсюдження примірників аудіовізуальних творів, фонограм, відеограм, комп'ютерних програм, баз даних» від 23.03.2000 р., «Про особливості державного регулювання діяльності суб'єктів господарювання, пов'язаної з виробництвом, експортом, імпортом дисків для лазерних систем зчитування» від 17.01.2002 р.

В Україні також діє Закон України «Про захист від недобросовісної конкуренції» від 07.06.1996 р., яким передбачено розгляд адміністративних правопорушень, що стосуються недобросовісної конкуренції, за зверненням до Антимонопольного комітету України або до його територіальних органів із заявою про вжиття заходів щодо захисту порушених прав.

За незаконне використання літературного чи художнього твору, їх виконання, фонограми, передачі організації мовлення, комп'ютерної програми, бази даних, наукового відкриття, винаходу, корисної моделі, промислового зразка, торговельної марки, топографії інтегральної мікросхеми, раціоналізаторської пропозиції, сорту рослин тощо, привласнення авторства на такий об'єкт або інше умисне порушення прав на об'єкт права інтелектуальної власності, що охороняється законом, передбачено накладення штрафу від десяти до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією незаконно виготовленої продукції та обладнання і матеріалів, які призначені для її виготовлення.

Вчинення дій, що визнані як недобросовісна конкуренція, а саме незаконне копіювання форми, упаковки, зовнішнього оформлення, також імітація, копіювання, пряме відтворення товару іншого підприємця, самовільне використання його імені, умисне

поширення неправдивих або неточних відомостей, які можуть завдати шкоди діловій репутації або майновим інтересам іншого підприємця, отримання, використання, розголошення комерційної таємниці, а також конфіденційної інформації з метою заподіяння шкоди діловій репутації або майну іншого підприємця передбачає накладення штрафу у визначеному Законом розмірі, а в певних випадках - конфіскацію виготовленої продукції, знарядь виробництва і сировини.

Власник права інтелектуальної власності, який має підстави вважати, що при переміщенні товарів через митний кордон України порушуються чи можуть бути порушені його права, що охороняються в Україні, має право подати заяву до Держаної митної служби України про реєстрацію товару, що містить об'єкт права інтелектуальної власності з метою вжиття митними органами заходів щодо попередження переміщення через митний кордон України таких товарів.

Ввезення на митну територію України або вивезення за межі цієї території з комерційною метою товарів з порушенням права інтелектуальної власності тягне за собою накладення штрафу на громадян у розмірі від десяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією контрафактних товарів. Якщо власник прав інтелектуальної власності або власник товарів, що містять об'єкти права інтелектуальної власності, не згодні з рішенням митного органу, то вони мають право звернутися за захистом своїх порушених прав до суду[8. с.29].

Захист прав інтелектуальної власності в адміністративному порядку здійснює також Апеляційна палата Державного департаменту інтелектуальної власності, яка розглядає заперечення проти рішень Державного департаменту інтелектуальної власності щодо реєстрації прав інтелектуальної власності в Україні, заяви про визнання торговельної марки добре відомою в Україні, інші спірні питання. Заперечення, зокрема, може бути подано у зв'язку з відмовою Держдепартаменту у реєстрації прав інтелектуальної власності та видачі охоронного документа на об'єкт права інтелектуальної власності за результатами проведення експертизи поданої заявки. В Апеляційній палаті законодавчо закріплена колегіальна форма розгляду справ, віднесених до її компетенції. Заперечення розглядається колегією Апеляційної палати, яка приймає рішення щодо правомірності дій Держдепартаменту з відмови в реєстрації прав.

Будь-яка особа вирішує на власний розсуд питання потреби в оскарженні дій Держдепартаменту щодо відмови в реєстрації прав через подання заперечення до Апеляційної палати або звернення до суду. Однак, зважаючи на специфіку справ у сфері

інтелектуальної власності, що розглядаються, заявники зазвичай звергаються до Апеляційної палати. Це пов'язано з тим, що Апеляційна палата оперативно вирішує спори, оскільки процедура звернення і розгляду є простою і дешевою, у розгляді справи беруть участь найдосвідченіші фахівці, які залучені до роботи в Апеляційній палаті. Крім того, спрацьовує і менталітет наших громадян: вони не поспішають звертатися до суду, якщо справу можна вирішити в адміністративному порядку[2].

2). Цивільно-правовий спосіб захисту прав інтелектуальної власності.

Цивільно-правовим захистом прав інтелектуальної власності є передбачені законом матеріально-правові заходи примусового характеру, за допомогою яких здійснюється визнання або відновлення порушеного права інтелектуальної власності, припинення порушення, а також майновий вплив на порушника. Поряд з цивільно-правовим захистом прав інтелектуальної власності у сучасній юридичній літературі вирізняють господарсько-правовий захист порушених прав інтелектуальної власності підприємств, установ, організацій, інших юридичних осіб (у тому числі, іноземних) та громадян - суб'єктів підприємницької діяльності.

Основна мета цивільно-правової і господарсько-правової відповідальності – не покарання за недотримання встановленого правопорядку, а відшкодування заподіяної шкоди. Спори, пов'язані з порушенням прав інтелектуальної власності розглядаються загальними, господарськими та адміністративними судами.

Справа в суді порушується на підставі позовної заяви, яку подає в письмовій формі особа, права якої порушено, до суду. Як правило, позови до фізичної особи подаються в суд за місцем її проживання, а до юридичних осіб – за їхнім місцезнаходженням[9. с. 123].

Загальними цивільно-правовими способами захисту прав, які поширюються також на захист прав інтелектуальної власності, є:

- визнання права;
- визнання правочину недійсним;
- припинення дії, яка порушує право;
- відновлення становища, яке існувало до порушення,
- примусове виконання обов'язку в натурі;
- зміна правовідношення;
- припинення правовідношення;
- відшкодування збитків та інші способи відшкодування майнової шкоди;
- відшкодування моральної (немайнової) шкоди;

- визнання незаконними рішення, дій чи бездіяльності органу державної влади або органу місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб.

Суд може захистити право інтелектуальної власності іншим цивільно-правовим способом, що встановлений договором чи законом. Цей перелік доповнений положеннями, що стосуються виключно порушення прав інтелектуальної власності.

Суд може постановити рішення, зокрема, про:

- застосування негайних заходів щодо запобігання порушенню права інтелектуальної власності та збереження відповідних доказів;
- зупинення пропуску через митний кордон України товарів, імпорт чи експорт яких здійснюється з порушенням права інтелектуальної власності;
- вилучення з цивільного обороту товарів, виготовлених або введених в цивільний оборот з порушенням права інтелектуальної власності;
- вилучення з цивільного обороту матеріалів та знарядь, які використовувалися переважно для виготовлення товарів з порушенням права інтелектуальної власності;
- застосування разового грошового стягнення замість відшкодування збитків за неправомірне використання об'єкта права інтелектуальної власності;
- опублікування в засобах масової інформації відомостей про порушення права інтелектуальної власності та зміст судового рішення щодо цього порушення.

Власнику прав інтелектуальної власності надається можливість вибору способу захисту порушеного права. Наприклад, він вправі на власний розсуд вимагати або відшкодування заподіяних збитків, або стягнення на свою користь доходу, одержаного порушником внаслідок порушення права або виплати компенсації.

Якщо порушено немайнові права інтелектуальної власності, зокрема, принижено честь, гідність автора або завдано шкоди діловій репутації власника прав, то така моральна шкода відшкодовується грошми, іншим майном або в інший спосіб.

При визначенні розмірів збитків, які мають бути відшкодовані особі, право інтелектуальної власності якої порушено, а також для відшкодування моральної шкоди суд зобов'язаний виходити із суті порушення, майнової і моральної шкоди, завданої особі, яка є власником права інтелектуальної власності, а також з можливого доходу, який могла б одержати ця особа.

При визначенні розміру компенсації, яка має бути виплачена замість відшкодування збитків чи стягнення доходу, суд враховує обсяг порушення і умисел відповідача[10. с.243].

3) Кримінальна відповідальність за порушення прав інтелектуальної власності.

Кримінальна відповідальність настає лише тоді, коли матеріальна шкода у 200 і більше разів перевищила неоподатковуваний мінімум доходів громадян. Якщо матеріальна шкода у 1000 і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, то матеріальна шкода вважається заподіяною в особливо великому розмірі.

Кримінально-правовий захист права інтелектуальної власності здійснюється статтями 176 і 177 Кримінального кодексу України. Згідно зі статтею 176 Кодексу під порушеннями авторського права і суміжних прав розуміється:

- незаконне відтворення, розповсюдження творів науки, літератури, мистецтва, комп'ютерних програм і баз даних;
- незаконне відтворення, розповсюдження виконань, фонограм і програм мовлення, їх незаконне тиражування та розповсюдження на аудіо- та відеокасетах, дискетах, інших носіях інформації;
- інше використання чужих творів, комп'ютерних програм і баз даних, об'єктів суміжних прав без дозволу осіб, які мають авторське право або суміжні права[5].

Так, незаконний випуск під своїм ім'ям чи присвоєння авторства на чужий твір науки, літератури чи мистецтва, а також незаконне відтворення чи поширення такого твору, присвоєння авторства на чужі об'єкти промисловості.

Законодавство України передбачає також кримінально-правові санкції за незаконне зазіхання на комерційну таємницю. Карним злочином є незаконний збір з метою використання відомостей, що становлять комерційну таємницю (промислове шпигунство), якщо це наносить великий матеріальний збиток суб'єкту підприємницької діяльності. Як покарання, передбачається застосування до порушника штрафу у розмірі від 200 до 2000 неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або позбавлення волі від 2-х до 5-ти років тощо.

Залучення до кримінальної відповідальності конкретних винуватців злочину не виключає вимог про відшкодування заподіяного збитку.

Особливий випадок – захист прав на ОІВ при перетинанні кордону. Митним кодексом України (ст. 74) товари й інші предмети, виготовлені з порушенням прав інтелектуальної власності, не можуть як імпортуватися, так й експортуватися через митний кордон України.

У судовій процедурі вирішення спорів важливе місце займають докази. Наявність охоронного документа - патенту чи свідоцтва, є важливим доказом[11, с. 67]

Недоліками існуючої системи захисту права інтелектуальної власної є:

- відсутність спеціалізованих судів і суддів, що зумовлює досить тривалі строки розгляду навіть не дуже складних справ з приводу порушення права інтелектуальної власності;
- численні можливості уникнути відповідальності порушника за невиконання уже прийнятого судом рішення у справі на користь позивача, що дає йому можливість зволікати з виконанням довгі роки.

Щодо охарактеризованих способів захисту прав інтелектуальної власності то, найменш ефективним серед них є адміністративно-правовий захист. Він не систематизований і не упорядкований. Зазначений захист поширюється лише на окремі об'єкти права інтелектуальної власності. Об'єкти авторського і суміжних прав взагалі не підлягають адміністративно-правовому захисту.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Барабаш Алла Григорівна

Список використаних джерел:

1. Господарський кодекс України [Електронний ресурс]: [Відомості Верховної Ради України (ВВР), Кодекс України, Закон, Кодекс від 16. 01. 2003 року № 436-IV, станом на 04.03.15].– Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/>
2. Кодекс України про адміністративні правопорушення[Електронний ресурс]: [Відомості Верховної Ради України (ВВР), Кодекс України, Закон, Кодекс від 07.12.1984 № 8073-X, станом на 08.03.2015].– Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/>
3. Конституція України [Електронний ресурс]: [Відомості Верховної Ради України (ВВР), Кодекс України, Закон, від 28.06.1996 № 254к/96-ВР, станом на 15.05.2014].– Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/>
4. Цивільний кодекс України [Електронний ресурс]: [Відомості Верховної Ради України (ВВР), Кодекс України, Закон, Кодекс від 16.01.2003 № 435-IV, станом на 04.03.2015].– Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/>
5. Кримінальний кодекс України[Електронний ресурс]: [Відомості Верховної Ради України (ВВР), Кодекс України, Закон, Кодекс від 05.04.2001 № 2341-III, станом на 05.03.2015].– Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/>
6. Венгеров А.Б. Теория государства и права: Учебник для юридических вузов. 3-е изд. [Текст]: Навч. посіб. / А. Б. Венгеров.// Теория государства и права: Учебник для юридических вузов. 3-е изд.– М. – Юриспруденция - 2000. - 376 с.
7. Дзера І. О. Цивільно-правові засоби захисту права власності в Україні. [Текст]: Навч. посіб. / І. О. Дзера. // Цивільно-правові засоби захисту права власності в Україні. — К. - Юрінком Інтер - 2004. -381 с.

8. Коваль А. Історико-правові аспекти захисту інтелектуальної власності за кримінальним законодавством України. [Текст]: Юридичний журнал. /А. Коваль. // Історико-правові аспекти захисту інтелектуальної власності за кримінальним законодавством України. - 2006.- № 8.- С.29-40.

9. Мельник О. М. Проблеми охорони прав суб'єктів інтелектуальної власності в Україні. [Текст]: Навч. посіб. / О. М. Мельник. // Проблеми охорони прав суб'єктів інтелектуальної власності в Україні. - Х. - Видавництво Національного ун-ту внутрішніх справ - 2002. — 357 с.

10. Судариков С.А. Интеллектуальная собственность. [Текст]: Навч. посіб. /С. А. Судариков. // Интеллектуальная собственность. - М. - Изд-во деловой и учебной литературы. - 2007. — 800 с.

11. Шишка Р.Б. Охорона права інтелектуальної власності: авторсько-правовий аспект. [Текст]: Навч. посіб. /Р. Б. Шишка. // Охорона права інтелектуальної власності: авторсько-правовий аспект. - Харків, 2002. - 191 с.

ДО ПИТАННЯ ПРО ВИЗНАЧЕННЯ ТЕРМІНУ «МЕДІАЦІЯ»

Розгон Ольга Володимирівна
кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри
цивільно-правових дисциплін
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна
E-mail: rozgon_o_v@mail.ru

Ключові слова: медіація, конфлікт, спір, врегулювання, посередництво, альтернатива

Неможливо уявити собі життя без ризику виникнення конфліктних ситуацій. Звернення до суду не завжди може бути неприйнятно з огляду на причини морально-психологічного плану. Саме у таких випадках вихідом може бути застосування медіації як альтернативного способу вирішення спорів (АВС). Дійсно, медіація — це «мистецтвом мирних переговорів».

Одразу зазначимо, що в Україні медіація ще не набула широкого поширення, що пов'язано, насамперед, з її яскраво спрямованим приватноправовим характером і специфікою взаємодії сторін та медіатора.

Зазначимо, що сьогодні термін «медіація» розглядається у законодавстві по-різному. Зокрема як:

1) як синонім «посередництва»

Дійсно, медіація — це використання посередників для виходу із конфліктної ситуації. Медіація — це метод вирішення спорів із залученням посередника (медіатора), який допомагає сторонам конфлікту налагодити процес комунікації і визначити конфліктну ситуацію так, щоб вони сторони конфлікту змогли обрати той варіант рішення, який би задовольняв би усіх учасників конфлікту.

У практиці посередництва чітко різняться дві основні юридичні моделі, в яких реалізується медіація: приватна і інтегрована.

Приватна медіація розглядається і регламентується як самостійний вид професійної діяльності з врегулювання правових спорів. Реалізація цієї моделі припускає введення окремих організаційно-правових форм для здійснення діяльності з проведення примирних процедур, що забезпечують інституціалізацію медіації як альтернативного способу вирішення правових спорів.

Як правило, це здійснюється шляхом прийняття окремих законодавчих актів, в яких регламентуються загальні положення про медіацію як про позаюрисдикційної процедури, розкриваються її принципи, закріплюються правові гарантії цього інституту, вимоги, пропоновані до медіаторів і організаціям, що надають допомогу в врегулюванні спорів за допомогою медіації. Важливо підкреслити, що приватна модель медіації не може реалізовуватися в діяльності юрисдикційних органів.

Для забезпечення їх активної участі в просуванні примирення сторін як пріоритетного способу вирішення спору прийнято формувати конструкцію інтегрованої медіації, розраховану на особливості юрисдикційної діяльності і враховує специфіку процедур, в яких ця діяльність здійснюється. Інтегрована медіація розглядається та регламентується як спеціальна процедура і форма діяльності юрисдикційних органів (судів, нотаріату, судових приставів-виконавців і т.д.), яка спрямована на примирення сторін в рамках юридичного процесу.

Важливо підкреслити, що приватна модель медіації не може реалізовуватися в діяльності юрисдикційних органів. Для забезпечення їх активної участі в просуванні примирення сторін як пріоритетного способу вирішення спору прийнято формувати конструкцію інтегрованої медіації, розраховану на особливості юрисдикційної діяльності і враховує специфіку процедур, в яких ця діяльність здійснюється. Щодо ж приватної медіації

повинні бути розроблені і закріплені механізми взаємодії суб'єктів юрисдикційної діяльності та суб'єктів приватної медіації в рамках процесуальних форм і вимог [1].

2) як процес діяльності медіатора.

Медіація — це процес, в якому нейтральна третя сторона, медіатор, допомагає вирішити конфлікт, сприяючи виробленню добровільної угоди між конфліктуючими сторонами [2]. Тобто, медіатор допомагає вирішити конфлікт через полегшення процесу спілкування між сторонами, допомагає знайти шляхи вирішення проблеми.

3) як вид альтернативного врегулювання спорів (АВС).

Медіація — це альтернативний, позасудовий спосіб врегулювання конфлікту в якому нейтральна третя сторона (медіатор) допомагає сторонам в знаходженні взаємоприйняттого варіанта вирішення їхнього конфлікту. Медіатором є особа, яка пройшла відповідну підготовку та атестацію з обліком усіх стандартів та вимог передбачених для акредитації медіаторів, володіє спеціальними знаннями та навичками необхідними для здійснення процедури медіації [3]. Тобто, медіацію розглядають через залучення медіатора для позасудового врегулювання конфлікту між сторонами.

Отже, можна говорити про такі ознаки медіації, як способу АВС: конфіденційність, мінімізація ризику публічного оголошення конфлікту, що є особливо важливим, зокрема, для справ, які є наслідком сімейних конфліктів, або у випадках, коли є побоювання, що конфліктна ситуація може вплинути на ділову репутацію суб'єктів спору [4].

Останній проект закону України про медіацію від 27.03.2015 р. № 2480 [5] дає таке визначення: «Медіація — альтернативний (позасудовий) метод вирішення спорів, за допомогою якого дві або більше сторони спору намагаються в рамках структурованого процесу, самостійно, на добровільній основі досягти згоди для вирішення їх спору за допомогою медіатора».

Сутність альтернативного способу вирішення спору підтримана тим, що в основу законопроекту принцип мінімального втручання держави в регулювання інституту медіації, а також правила добровільної участі, рівності сторін медіації, свободи медіатора у виборі методів проведення медіації. Разом з тим, держава встановлює необхідні положення і стандарти, які гарантують дотримання публічних інтересів у сфері медіації.

У відносинах інституту медіації та судової системи законопроект виходить із принципу органічного «вбудовування» медіації в існуючу правову систему. Задумано, що інститут медіації доповнює чинні правові інститути такі як мирову угоду в цивільному та

господарському процесі, примирення в адміністративному судочинстві та кримінальному процесі тощо.

Підсумовуючи, вважаємо, доцільним має бути таке визначення медіації: медіація — це самостійний спосіб АВС та полягає у забезпеченні прийняття сторонами самостійного рішення зі спору за допомогою медіатора, який допомагає сторонам конфлікту налагодити процес комунікації і визначити конфліктну ситуацію так, щоб вони сторони конфлікту змогли обрати той варіант рішення, який би задовольняв би усіх учасників конфлікту.

Отже, вважаємо необхідним введення інституту саме добровільної досудової медіації, при якій суд має право рекомендувати медіацію сторонам, а сторони можуть відмовитися від цього.

Юридична практика в Україні в сфері альтернативного вирішення спорів на сьогодні обмежена досудовим претензійним порядком, а окремі спроби впровадження медіації, за відсутності ухваленого закону та належного інформування не має широкого розповсюдження. Таким чином, сподіваємося, що під впливом позитивних реформ, ініціатива щодо прийняття закону «Про медіацію» буде реалізована, а успішне його впровадження надасть знаходження під час вирішення конфліктної ситуації надасть пошук компромісу та збереження відносин.

Література:

1. Загайнова С.К. Медиация в нотариальной деятельности: основные модели и особенности их реализации // Нотариальный вестник // [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://old.notariat.ru/press_4415_23.aspx.htm
2. Конфліктологія [Текст] : навчальний посібник / П. С. Прибутко [и др.]. - К. : КНТ, 2010. - 136 с. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://pidruchniki.com/1584072020629/psihologiya/konfliktologiya>
3. Сергієнко О. В. «Медіація – альтернативний спосіб врегулювання спору»[Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://34400.net/news/olesja_sergienko_mediacija_alternativnij_sposib_vreguljuvannja_sporu/2014-05-22-2355
4. Притика Ю., Козляковська О. Медіація, як спосіб вирішення цивільно-правових спорів [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://ilandmanagement.com/Publication/45/>
5. Про медіацію: Проект закону України від 27.03.2015 р. N 2480 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/JH1WW00A.html

ПРОБЛЕМНІ АСПЕКТИ ВИЗНАЧЕННЯ ОБСЯГУ ЦИВІЛЬНОЇ ДІЄЗДАТНОСТІ ЗАПОВІДАЧА

Рой Роман Миколайович

студент 2 курсу юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна
E-mail: roma.roy@mail.ru

Ключові слова: спадкове право, недійсність заповіту, реєстр, нотаріус, обсяг цивільної дієздатності

Упродовж усієї історії розвитку людства право на спадкування займало одне з центральних місць в системі суб'єктивних цивільних прав і являлось умовою переходу майнових прав та обов'язків померлої особи до інших осіб.

Вивченню та дослідженню проблематики спадкового права присвячені праці відомих українських вчених-правознавців, зокрема: В. Васильченко, О.Дзери, І. Жилінкової, З. Ромовської, Н. Саніахметової, Є. Фурси, Н. Харитонова та ін.

На сучасному етапі розвитку вітчизняного суспільства положення спадкового права відображені у чисельних фундаментальних законодавчих актах, в тому числі у Цивільному кодексі України, який закріплює основні його аспекти.

Законодавець віддає перевагу спадкуванню за заповітом, оскільки в його основу закладено волю особи щодо розпорядження належним їй майном на користь інших осіб.

Відповідно до національного законодавства, заповітом визнається особисте розпорядження фізичної особи на випадок своєї смерті.

Харитонов Є.О. визначає заповіт як особисте розпорядження особи (заповідача) щодо належного йому майна, майнових прав та обов'язків на випадок своєї смерті, складений у встановленому законом порядку [3].

Фурса С. Я. наполягає на доповненні ст. 1233 ЦК України в наступній редакції - заповітом має визнаватись посвідчене, відповідно до законодавства, особисте розпорядження фізичної особи (правочин), в якому вона на випадок її смерті визначає спадкоємців, яким бажає передати належні їй майно та права, а також може зазначати умови прийняття спадщини та інші передбачені законом розпорядження (наприклад, заповідальний відказ) [2, с.576].

Аналізуючи цивільне законодавство, можна прослідкувати законодавчо закріплені ознаки, які впливають на дійсність заповіту.

Так, заповіт буде вважатися дійсним за наступних умов:

- заповідач повинен бути дієздатним на момент укладання заповіту;
- зміст заповіту не повинен суперечити закону;
- зміст заповіту повинен відображати дійсну волю заповідача;
- заповіт повинен бути вчинений у визначеній законом формі.

Цивільне законодавство України передбачає, що заповіт повинний бути складений у письмовій формі і нотаріально посвідчений. Складання заповіту в письмовій формі дає можливість заповідачу серйозно обдумати та зважити свої наміри, уникнути поспіху, прийняття необдуманих поспішних рішень.

Отже, ключовою умовою дійсності заповіту є посвідчення його державним або приватним нотаріусом.

Відповідно до положень ст. 1257 ЦК України заповіт, складений особою, яка не мала на це права, а також заповіт, складений з порушенням вимог щодо його форми і посвідчення, є нікчемним[4].

Дослідження судової практики свідчить про те, що більшість цивільних справ, які розглядаються судами, стосуються саме спорів, пов'язаних зі спадковим правом. Відповідно до судової статистики, у першому півріччі 2014 року, судами загальної юрисдикції було розглянуто 36,7 тис. справ про спадкування, більшість з яких стосувалися питання про визнання заповіту нікчемним.

Виникає логічне запитання: «Яким чином можна оптимізувати роботу судів, тим самим зменшити навантаження і наплив позовних заяв по цій категорії справ?»

В означеному ракурсі потрібно зазначити, що ч.2 ст.44 Закону України «Про нотаріат» передбачає, що під час посвідчення правочинів визначається обсяг дієздатності фізичних осіб, які беруть у них участь. У разі потреби, нотаріусу надається довідка про те, що особа не страждає на психічний розлад, який може вплинути на її здатність усвідомлювати свої дії та (або) керувати ними [1].

В цьому разі постає запитання: «В яких випадках нотаріус повинний витребувати довідку про психічний стан заповідача?»

Відповідно до ч.3 ст.44 Закону України «Про нотаріат», у разі наявності сумнівів щодо обсягу цивільної дієздатності фізичної особи, яка звернулася за вчиненням нотаріальної дії, нотаріус зобов'язаний звернутися до органу опіки та піклування за місцем проживання відповідної фізичної особи для встановлення факту відсутності опіки або піклування над такою фізичною особою.

Але нотаріус не є спеціалістом в галузі медичного права і немає змоги візуально відстежити стан особи, яка звертається до нього для вчинення певної нотаріальної дії. Тому ми констатуємо, що поняття «наявність сумнівів» є оціночним і залежить переважно від правової свідомості та правової культури нотаріуса.

Для того, щоб мінімізувати кількість позовних заяв про визнання заповіту нікчемним і для зручності встановлення нотаріусом обсягу цивільної дієздатності заповідача, вбачається доречним створити «Єдиний державний реєстр осіб, які знаходяться на обліку у медико-психіатричних закладах».

На нашу думку, даний реєстр повинен являти собою базу даних, що буде містити інформацію стосовно осіб, які страждають на психічні розлади, що можуть вплинути на її здатність усвідомлювати свої дії та (або) керувати ними. Окрім цього, необхідним буде зобов'язання відповідних посадових осіб психіатричних закладів (головного лікаря та його заступників) одночасно із постановленням особи на облік вносити інформацію про це до вказаного реєстру.

З метою уникнення порушення прав пацієнтів на збереження у таємниці обставин свого особистого життя, пропонуємо одночасно обмежити коло осіб, які матимуть доступ до цього реєстру. До вказаних уповноважених осіб слід віднести державних та приватних нотаріусів. Нотаріус, з метою отримання даних з даного реєстру, зобов'язаний подати заяву адміністратору реєстру, відповідно вказавши своє ПІП та номер свідоцтва про право зайняття нотаріальною діяльністю.

Науковий керівник: к.ю.н. Устименко О.А.

Література:

1. Закон України "Про нотаріат" № 3425-ХІІ від 02.09.1993 р. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3425-12>
2. Спадкове право: Нотаріат. Адвокатура. Суд: науково-практичний посібник. / Фурса С.Я., Фурса Є.І., Клименко О.М., Рабовська С.Я., Кармаза Л.О. та ін.; за заг. ред. Фурси С.Я. – [3-тє вид.]. – К.: Фурса С.Я.; КНТ, 2008. – 1216 с.
3. Цивільне право України: Підручник / Є. О. Харитонов, Н. О. Саніахметова. — К.: Істина, 2003. / [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://westudents.com.ua/glavy/72969-glava-36-spadkuvannya-za-zapovtom.html>
4. Цивільний кодекс України № 435-IV від 16. 01. 2003 р. / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

ПРАВО ВЛАСНОСТІ НА СВОЄ ТІЛО: МЕЖІ СУВЕРЕНІТЕТУ ОСОБИСТОСТІ

Савченко Віктор Олександрович

к.ю.н., ст. викладач кафедри цивільно-правових дисциплін
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

E-mail: savchenko.viktor@mail.ru

Ключові слова: здоров'я пацієнта, медичні послуги, медична допомога, суверенітет особистості, медичне втручання.

Конституційне право на життя та здоров'я дає можливість для роздумів, щодо поняття здоров'я, його меж та сутності, розуміння специфіки медичної допомоги та підстави для філософування з низки інших питань, які носять невід'ємний від буття людини характер. Окреме місце серед правових проблем медичного права займає питання окреслення меж прав людини на власне тіло.

Теоретично можна визначити, що суверенітет особистості – це природне право людини самостійно вирішувати питання, щодо себе, свого тіла, життя, інтересів та бажань. Ідея суверенітету особистості ґрунтується на принципі, що лише окрема людина має моральне та природне право розпоряджатися власним тілом та життям. В основі цієї ідеї є погляди Джона Локка, який в своїй праці «Два трактати про правління» наголошував, що у кожної людини є право власності на свою особистість.

Питання меж суверенітету особистості займає ключове місце в медичному праві та визначає всю природу медичної діяльності.

В широкому розумінні, медична діяльність спрямована на покращення стану здоров'я пацієнта. Чинне законодавство закріплює визначення здоров'я як стану повного фізичного, психічного і соціального благополуччя, а не тільки відсутність хвороб і фізичних вад. В той же час, законодавство не містить дефініцій психічного, фізичного та соціального здоров'я, залишаючи це питання для вирішення. Отже, людина має право звернутися за отриманням професійних медичних послуг для задоволення будь-яких його інтересів з покращення стану здоров'я, не обмежуючись якимось переліком медичних послуг.

Враховуючи, що законодавство не приділяє жодної уваги окремим сферам медичної діяльності, можна припустити, що правовою природою всіх медичних послуг в сфері естетичної (пластичної) медицини є можливість широкого тлумачення поняття «здоров'я».

У випадках, коли пацієнт звертається до медичного закладу з потребою прибрати естетичні дефекти він керується своїм конституційним правом на охорону здоров'я та

бажанням покращити свій «стан фізичного та психічного здоров'я». Проте як кваліфікувати випадок, коли пацієнт бажає отримати медичні послуги направлені на завдання йому фізичної шкоди?

Наприклад, якщо пацієнт бажає видалення ребер для створення більш тонкої талії. З одного боку, така медична послуга прямо направлена на завдання пацієнту фізичної шкоди – видалення ребер без медичних приписів до цього. З іншого боку, проведення такого хірургічного втручання має задовольнити інтерес пацієнта та покращити його психічне здоров'я, а може і соціальне.

Враховуючи, що медичні послуги носять публічний характер, лікар не може відмовити пацієнту у надання медичної послуги, якщо її надання відповідає його можливостям, умовам законодавства та договору.

Можна зазначити, що для надання медичної послуги лікар має отримати проінформовану згоду від пацієнта, в отже переконатися, що пацієнт усвідомлює наслідки, об'єктивно сприймає їх та отримав повну інформацію щодо процесу надання медичної послуги.

Таким чином, якщо будуть враховані зазначені вище умови, лікар буде зобов'язаний надати медичну послугу.

Але припустимо більш серйозну ситуацію. Наприклад, якщо пацієнт просить лікаря видалити йому руку на підставі того, що вона не подобається пацієнту. Чи буде така ситуація, з правової точки зору, відрізнятися від медичної послуги з штучного збільшення губ, яка проводиться на підставі того, що пацієнту вони не подобаються?

Уявимо, що психіатр та нарколог дійшли висновку, що пацієнт, який бажає видалення руки, все повністю усвідомлює, а отже може надати проінформовану згоду на отримання медичної послуги. Згідно чинного законодавства, лікар буде зобов'язаний провести медичне втручання.

Проте чи так все просто? Де пролягають межі суверенітету особистості? Відповідь на це питання потребує окремого та більш глибокого дослідження.

ПОЄДНАННЯ НОРМАТИВНОГО ТА ДОГОВІРНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОПЛАТИ ПРАЦІ ЯК СОЦІАЛЬНА ГАРАНТІЯ ДЛЯ ПРАЦІВНИКІВ

Самофал Аліна Юрїївна

студентка-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна

E-mail: alinka-samofal@rambler.ru

Ключові слова: нормативне регулювання, договірне регулювання, заробітна плата, колективний договір.

На сьогоднішній день поєднання державного і договірного регулювання трудових відносин є необхідним та ефективним принципом трудового права в умовах розвитку ринкової економіки, який сприяє розвитку демократії.

Суть даного принципу полягає у тому, що держава встановлює основні правила та гарантії у трудовому праві на загальнодержавному рівні у законах та підзаконних нормативних актах. Однак, для регулювання трудових правовідносин на конкретних підприємствах, установах, організаціях цього може бути недостатньо, враховуючи те, що дані підприємства, установи, організації мають свою специфіку діяльності. Тому, законодавець, визначаючи у законах певні межі, в яких можна діяти, дає можливість суб'єктам трудових правовідносин самим врегульовувати свої відносини. Також держава закріплює у законах обов'язкові гарантії, яких зобов'язаний дотримуватись роботодавець.

Договірне регулювання трудових правовідносин в Україні має два основні рівні: колективно-договірний та індивідуально-договірний. Колективно-договірний рівень включає у себе діяльність по укладенню колективних договорів та угод, а індивідуально-договірний – по укладенню трудових договорів або контрактів.

Система джерел трудового права відрізняється від джерел інших галузей права тим, що у регулюванні трудових відносин важливе місце займають локальні норми права, які приймаються безпосередньо на підприємствах, в установах, організаціях власником або уповноваженим ним органом за погодженням з профспілковим комітетом чи трудовим колективом.

Необхідність існування локальних норм поряд з нормами загального значення пояснюється тим, що останні (в силу їх загального характеру) не завжди можуть застосовуватися до тих суспільних відносин, окремі види яких на підприємствах відрізняються значною багатогранністю. Виникає необхідність в нормах права, що враховують певні умови діяльності того чи іншого підприємства – локальних нормах права.

Завдяки локальному регулюванню трудових відносин розвиваються демократичні засади у виробничій діяльності.

Як вже було зазначено, договірне регулювання за трудовим правом України можна поділити на два основні види: колективне й індивідуальне. На державному рівні держава встановлює величину мінімального розміру оплати праці, тарифної ставки (окладу) працівників організації бюджетної сфери. Держава надає мінімальному розміру оплати праці значення соціального стандарту, функція якого полягає в тому, щоб забезпечити відповідно до зобов'язань, узятих на себе за Міжнародним пактом про економічні, соціальні та культурні права, реалізацію кожним працівником права на гідний життєвий рівень. До числа державних гарантій необхідно віднести й певні заходи, що забезпечують підвищення рівня заробітної плати. Ці заходи охоплюють індексацію заробітної плати у зв'язку з підвищенням споживчих цін на товари і послуги. Індexсація заробітної плати регулюється Законом України «Про індексацію грошових доходів населення» [1]. Порядок проведення індексації грошових доходів визначається урядом. Джерелом виплат, пов'язаних з індексацією заробітної плати працівників підприємств, є фонд оплати праці; для працівників організацій і установ, що фінансуються з бюджету – бюджетні кошти. Державною гарантією є також обмеження переліку підстав і розмірів відрахувань із заробітної плати. КЗпП України (ст. 127) передбачає перелік випадків, при виникненні яких можуть бути проведені відрахування. Даний перелік носить вичерпний характер. До числа державних гарантій по оплаті праці відноситься й обмеження оплати праці в натуральній формі. Самостійною державною гарантією є відповідальність роботодавця за порушення вимог, встановлених КЗпП України, законами, іншими нормативними правовими актами. У випадку виявлення порушень керівними працівниками трудового законодавства роботодавець зобов'язаний застосувати до таких осіб дисциплінарне стягнення, аж до звільнення. Крім того, може наступити і матеріальна відповідальність керівника підприємства за затримку виплати заробітної плати (ст. 134). Держава в повному обсязі регулює оплату праці працівників бюджетної сфери фінансування. Державою розроблена і прийнята ціла система правових нормативних актів, що регулюють оплату праці працівників даної категорії. Вона містить, передусім, єдину тарифну сітку (ЄТС), що дозволяє враховувати та забезпечувати диференціацію праці працівників бюджетних організацій залежно від складності праці та кваліфікації. Шляхом державного регулювання, поряд з регулюванням оплати праці на основі ЄТС, здійснюється правове регулювання заробітної плати праці інших категорій працівників. Це ціла система правових нормативних актів, котрі можна віднести до спеціального законодавства, що

регулює особливі умови праці окремих категорій працівників [2]. На державному рівні встановлюються мінімальні розміри доплат при виконанні роботи в особливих умовах, що відхиляються від нормальних умов праці. Деякі вчені висловлюють думку про те, що з переходом до ринкових відносин роль державного правового регулювання оплати праці суттєво знижується [3, с.128].

Держава не усувається від процесу правового регулювання оплати праці. Навпаки, вона є активним учасником у новій якості, головне як учасник соціального партнерства на різних його рівнях, – починаючи з генерального рівня і закінчуючи рівнем підприємства. Отже, у правовому регулюванні оплати праці має місце поєднання нормативного та договірних способів. При цьому значення договірних способів регулювання підвищується.

Державний і договірний способи правового регулювання умов праці, в тому числі оплати праці, в сукупності доповнюючи один одного, забезпечують ефективне регулювання суспільних відносин, що виникають між працівниками та роботодавцями у сфері праці. Нині трудові відносини наповнені значним соціальним змістом. Тому в останній час у нормативних правових актах використовується новий термін – соціальні трудові відносини. Отже, можна виділити ще одну обставину: в регулюванні питань оплати праці в останні роки помітно посилення ролі договірних способів регулювання на основі соціального партнерства. Дана обставина зумовлена рядом причин, в основному економічного характеру. Отже, поряд з нормативним способом регулювання, договірний спосіб правового регулювання умов праці дає можливість соціальним партнерам більш оперативно реагувати на зміни економічної ситуації, та використовувати нові, більш дієві й ефективні механізми в оплаті праці. Тому в системі нормативних актів трудового законодавства поряд з централізованим законодавством, що регламентує основні принципи й окремі питання оплати праці, повинні бути присутні і локальні норми, що конкретизують і доповнюють законодавство про оплату праці.

Мова йде про колективно-договірне регулювання, значення якого постійно зростає. Із прийняттям у свій час Закону «Про колективні договори і угоди» від 1 липня 1993 року для цього створена широка правова та соціальна основа [4]. Однак, як показує практика, можливості договірних способів регулювання соціально-трудових відносин реалізуються не в повному обсязі, а інколи – і зовсім не реалізуються. Це означає, що колективно-договірні акти ще не стали надійною основою оптимізації трудових відносин в організаціях. Тому не випадково працівники в більшості своїй не проявляють до них великої довіри, а віддають перевагу державному регулюванню. І не дивно, оскільки, приймаючи на роботу кожен раз

працівника, навряд чи роботодавцем виконується норма ст. 29 КЗпП України. Тому сьогодні в якості соціальної проблеми окреслюється проблема підвищення ефективності колективно-договірного регулювання соціально-трудових відносин. Розв'язання цієї проблеми має велике практичне значення як для профспілок, які виступають представниками інтересів працівників, так і для відповідних державних органів, які є представниками інтересів держави. Разом з тим, розв'язання даної проблеми неможливо звести лише до повного виконання положень колективно-договірних актів.

Не менш важливою складовою ефективності договірного регулювання є якість змістової частини самих документів. Оскільки умови колективного договору можуть бути повністю виконані, але якщо за своїм змістом колективний договір «не надавав» працівникам нічого суттєвого в підвищенні оплати праці, встановлення різного роду надбавок, доплат до посадових окладів (тарифних ставок), поліпшення соціально-побутового обслуговування, організації належних умов праці тощо, навряд чи можна назвати такий локальний акт ефективним. Адже призначення колективно-договірного регулювання полягає в реалізації принципу: кожен наступний рівень соціально-партнерських угод (колективних договорів) не може погіршувати умов угод (договорів) більш високого рівня і повинен відрізнятися від попереднього більшою вигодою для працівників [7, с.1353]. Тому ефективність колективних договорів, галузевих і регіональних угод як інструментів соціального управління повинна проявлятися не тільки в бік їх фактичної реалізації, а передусім в якості змістової частини даних актів, тобто в забезпеченні положень змістової частини рівнем трудових прав і гарантій працівників, порівняно з установленими у законодавстві. Договір чи угода повинні містити в собі потенційну можливість виконання в повному обсязі (у процесі практичної реалізації) свого призначення як інструмента соціального управління.

Індивідуально-договірне регулювання характеризується загально дозвільним принципом права, який передбачає свободу волевиявлення суб'єктів, і трудовим договором, як його основним правовим засобом. Відповідно до ст. 21 КЗпП, трудовий договір – це угода між працівником і власником підприємства, установи, організації, уповноваженим ним органом чи фізичною особою, за якою працівник зобов'язується виконувати роботу, визначену цією угодою, з підляганням внутрішньому трудовому розпорядку, а власник, уповноважений ним орган чи фізична особа зобов'язується виплачувати працівникові заробітну плату і забезпечувати умови праці, необхідні для виконання роботи, передбачені законодавством про працю, колективним договором і угодою сторін.

При цьому свобода волевиявлення сторін трудового договору полягає у свободі укладення, встановлення, зміни і припинення умов трудового договору, вибору його форми. Вона базується на забезпеченні державою вільного вибору особою виду трудової діяльності відповідно до своїх бажань та професійних здібностей, коли ніхто не може бути примушений працювати всупереч своїй волі. Водночас роботодавець вправі прийняти особу на роботу або вмотивовано відмовити їй. Свобода волевиявлення обох сторін трудового договору не може здійснюватися без врахування також як індивідуальних, так і корпоративних та загальносуспільних інтересів. Тому індивідуально-договірне регулювання поєднується з колективно-договірним. Сфера договірного регулювання на різних стадіях неоднакова. Найменш припустимою вона є на стадії припинення трудових відносин, що обумовлюється необхідністю запобігти порушенню прав працівників від необґрунтованих і незаконних звільнень.[5]

Найбільш повно здійснюється індивідуально-договірне регулювання, незалежно від стадії трудових відносин, при укладенні контракту. Держава впливає на визначення його змісту лише встановлюючи мінімальні гарантії трудових прав, які не можуть бути змінені чи проігноровані сторонам контракту. У цьому зв'язку обґрунтовується певне переосмислення одного з основних принципів трудового права – не погіршення правового становища працівників у порівнянні з діючим законодавством – зокрема, коли таке погіршення окремих умов договору, порівняно із діючим законодавством компенсується встановленням додаткових пільг та гарантій.

Варто звернути увагу на специфіку договірного регулювання оплати праці працівників підприємств, яка зазначається у статті 14 Закону «Про оплату праці» згідно з якою, договірне регулювання оплати праці працівників підприємств здійснюється на основі системи угод, що укладаються на національному (генеральна угода), галузевому (галузева (міжгалузева) угода), територіальному (територіальна угода) та локальному (колективний договір) рівнях відповідно до законів. Норми колективного договору, що допускають оплату праці нижче від норм, визначених генеральною, галузевою (міжгалузевою) або територіальною угодами, але не нижче від державних норм і гарантій в оплаті праці, можуть застосовуватися лише тимчасово на період подолання фінансових труднощів підприємства терміном не більш як на шість місяців.

Таким чином, можна вважати, що поряд з державним способом регулювання, договірний спосіб правового регулювання умов праці дає можливість соціальним партнерам більш оперативно реагувати на зміни економічної ситуації та використовувати нові, більш

дієві й ефективні механізми в оплаті праці. Для підвищення якості колективно-договірного регулювання соціально-трудових відносин необхідно всі соціальні компоненти розглядати у взаємозв'язку, як єдине ціле, в якому суб'єктами управління є працівники державних або профспілкових органів, які займаються розв'язанням даної проблеми, об'єктом управління – колективно-договірні акти, що піддаються вивченню, а також представники працівників і роботодавців, які здійснюють розробку й укладання колективних договорів і угод: зауважень щодо змісту договірних актів, рекомендації щодо їх структури, контролю щодо виконання умов колективного договору й угоди тощо. Удосконалене та розвинене договірне регулювання праці створило б певні умови для оптимального узгодження балансу інтересів працівників, роботодавців і держави. Разом з гарантіями, які встановлює держава у сфері трудових правовідносин, діє принцип не погіршення правового становища працівників, порівняно з діючим законодавством, що забезпечує ефективне функціонування даного підходу, що полягає у поєднанні державного і договірної регулювання трудових правовідносин.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Кулачок-Титова Людмила Вікторівна

Література:

1. Про індексацію грошових доходів населення: Закон України від 03.07.1991 - поточна редакція від 01.01.2015 № 1282-XII [Електронний ресурс] - режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1282-12>.
2. Про державну службу: Закон України від 16.12.1993 р. №3724-XII/ Відомості Верховної Ради України (ВВР) – 1993р. – №52. - ст.491.
3. Горяева Г.С. Коллективно-договорное регулирование социально-трудовых отношений в условиях реформирования трудового законодательства. Автореф. дис. ...канд. юрид. наук / Г.С. Горяева / - М., 2000. - 20 с.
4. Закон України «Про колективні договори і угоди» від 1.07.1993 р. //Відомості Верховної Ради України (ВВР) - 1993 р. - № 36. – ст. 361.
5. Козак З. Я. Договірне регулювання за трудовим правом України: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. — К., 1999.
6. Кодекс законів про працю від 10.12.1971 № 322-VIII (Редакція станом на 03.09.2014.) Відомості Верховної Ради УРСР від 17.12.1971.
7. Закон України «Про соціальний діалог в Україні» від 23.12.2010 № 2862-VI // Відомості Верховної Ради України офіційне видання від 15.07.2011 - № 28, с. 1353, стаття 255.

8. Закон України «Про оплату праці» від 24.03.1995 № 108/95-ВР // Відомості Верховної Ради України офіційне видання від 25.04.1995. - № 17, стаття 121.

ВСТАНОВЛЕННЯ ПСИХОЛОГІЧНОГО КОНТАКТУ ПРИ ДОПИТІ

Самохатко Анжела Анатоліївна
студент Полтавського юридичного інституту
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого
E-mail: angel_sam-16@mail.ru

Ключові слова: криміналістика, допит, психологічний контакт, тактичний прийом.

Слідча тактика як неодмінну умову передбачає можливість вибору та зміну рішень й альтернатив у діях слідчого і прогнозованих діях інших учасників слідчих дій, умов та прийомів актуалізації розумових процесів усіх учасників.

З одного боку, слідчий, справляючи психологічний вплив на осіб, які беруть участь у провадженні, одержує доказову інформацію. Отже грамотно, професійно побудований вплив відіграє роль тактичного засобу розслідування і є елементом слідчої тактики. Тому є цілком зрозумілою потреба в розробленні криміналістикою таких методів психологічного впливу, які б дали змогу в межах, передбачених законом, ефективніше виконувати завдання кримінального судочинства. З другого, у процесі виявлення та опрацювання інформації слідчий постійно відчуває негативний вплив об'єктивних і суб'єктивних чинників, що загрожують ефективності використання одержаної інформації [3, 132].

Вивчення питання професійно-психологічного контакту в юридичній психології розкриваються в працях В.Г. Андросюка, В.Л. Васильєва, М.І. Єнікєєва, Л.І. Казміренка, Я.Ю. Кондратьєва, В.С. Медведєва, Ю.В. Чуфановського.

У науковій літературі, присвяченій питанням тактики допиту, існує багато рекомендацій щодо порядку встановлення психологічного контакту, кожен автор розкриває особисте бачення цього складного феномену, пропонує власні тактичні прийоми встановлення психологічного контакту, послідовність їх застосування. Однак детальний аналіз зазначених рекомендацій свідчить про те, що серед учених немає єдиної позиції щодо порядку встановлення психологічного контакту. Механізм його формування кожним ученим трактується залежно від власного визначення змісту та ролі психологічного контакту при допиті.

Психологічний контакт — це найбільш сприятлива психологічна «атмосфера» допиту, яка допомагає взаємодії та взаємовідносинам між її учасниками, це певний «настрій» на

спілкування. Психологічний контакт у допиті передбачає можливість виникнення двох його рівнів: 1) коли допитуваний бажає давати показання та 2) коли його примушують до цього. Такий контакт може йти з наростанням, а може гаснути чи може раптово виникнути і так само раптово зникнути. Психологічний контакт завжди має двосторонній характер, його встановлення і підтримання залежить як від слідчого, так і від допитуваного, хоча ініціатива повинна належати слідчому. Існує двосторонній контакт, в якому допитуваний відчуває, що він становить для слідчого певний інтерес.

Як свідчать результати аналізу юридичної літератури і криміналістичної практики, на цей час у кримінальному провадженні не існує повної, послідовної, максимально наближеної до потреб криміналістичної практики в сучасних умовах системи прийомів психологічного впливу.

З урахуванням поглядів вчених-криміналістів, процесуалістів, психологів, а також даних криміналістичної практики існує спроба сформулювати та визначити зміст системи прийомів психологічного впливу, яку можна рекомендувати слідчому [4, с. 49].

На потребі працівників слідства у систематизованих конкретних рекомендаціях щодо застосування психологічного впливу під час розслідування наголошує Н.А. Гранат, яка зазначає, що для полегшення роботи слідчого під час цілеспрямованого психологічного впливу та підготовки до нього доцільно розробити збірки, в яких викласти поширені та ефективні методи такого впливу. Це позбавить слідчого власноруч шукати прийоми, які вже існують на практиці, і дозволить модифікувати ті варіанти, які він знайде у збірці. Як свідчать результати аналізу юридичної літератури і криміналістичної практики, на цей час у кримінальному провадженні не існує повної, послідовної, максимально наближеної до потреб криміналістичної практики в сучасних умовах системи прийомів психологічного впливу.

Прийоми психологічного впливу в системі доцільно поділити на окремі блоки: естетичний, процесуальний, етичний, тактико-криміналістичний, психологічний (наведені назви певною мірою є умовними і відображають не єдину, а основну зону впливу, головний акцент, головне навантаження, яке вони несуть). Зрозуміло, що зазначені блоки мають у цілому фіксований психологічний зміст, у свою чергу, кожний з них містить окремі елементи інших блоків. З метою розуміння ролі певної послідовності блоків слід навести їх зміст.

До естетичного блоку належить:

- культура поведінки слідчого;
- зовнішній вигляд слідчого;

- інтер'єр службового приміщення;
- стан оргтехніки;
- ознайомлення осіб (з посиланням на закон) з їх правами, обов'язками, відповідальністю, порядком проведення і значенням певних слідчих (розшукових) дій.

Цей блок покликаний формувати в осіб, які спілкуються зі слідчим, почуття поваги як до слідчого, так і до установи, в якій він працює, завдяки зовнішнім ознакам (одяг, обличчя, інтер'єр тощо), культурі мовлення та поведінці.

Процесуальний блок передбачає:

- попередження про кримінальну відповідальність за надання неправдивих показань і за відмову від них (стосується свідка, потерпілого);
- роз'яснення правових наслідків поведінки на слідстві підозрюваних осіб;
- суворе дотримання слідчим норм кримінального процесуального законодавства;
- повідомлення осіб — учасників слідчої (розшукової) дії про застосування під час слідчої (розшукової) дії науково-технічних засобів, роз'яснення принципу їх дії.

Отже, прийоми цього блоку характеризують чітко і навіть у певному сенсі підкреслене (іноді з нотками урочистості) виконання слідчим процедури слідчої (розшукової) дії, передбаченої КПК України. Тут не може бути жодних скорочень і спрощень, а тим паче, порушень. Це створює атмосферу діловитості, взаємної поваги до закону, переконаності в тому, що у слідчого немає іншої мети, як служіння закону, встановлення об'єктивної істини розслідуваної події.

До прийомів психологічного впливу *етичного блоку* належить:

- дотримання слідчим під час проведення слідчої (розшукової) дії норм етики й моралі;
- тактовність, доброзичливість, увічливість, уважність до людей, які причетні до розслідування;
- шанобливе ставлення до честі й гідності, здоров'я та майна осіб, з якими спілкується слідчий у кримінальному провадженні.

Цей блок прийомів певною мірою завершує фонову частину системи психологічного впливу і передбачає бездоганне дотримання норм етики службового спілкування, ввічливості, чесності, розумної офіційності, неупередженості тощо. Дотримання цих норм має бути доволі суворим, оскільки кримінальне судочинство — найбільш уразливий з морально-етичного боку ланцюг людських стосунків, у межах якого може бути оголошено вирок.

Тактико-криміналістичний блок прийомів містить:

- переконання;
- виявлення злочинної обізнаності (психологічний експеримент щодо визначення злочинної обізнаності);
- раптовість;
- створення видимості обізнаності слідчого (перебільшена, применшена);
- часткове повідомлення інформації, якою володіє слідчий;
- використання суперечностей у свідченнях осіб, які фігурують у кримінальному провадженні;
- використання суперечностей між свідченнями та іншими наявними доказами;
- повідомлення результатів експертиз; – оголошення всього обсягу доказової інформації;
- повідомлення певних відомостей для переконання особи в неминучості розкриття вчиненого злочину;
- пред'явлення речових доказів;
- словесну розвідку;
- психологічну підготовку особи до наступної слідчої (розшукової) дії;
- відтворення для допитуваної особи фрагментів звуко-, відеозапису окремих епізодів або фактів злочину, що розслідується;
- повторне проведення окремих слідчих (розшукових) дій.

Цей блок є сукупністю прийомів психологічного впливу за допомогою чітко визначеної позиції слідчого в цій ситуації, переконання у доцільності (або потребі) говорити правду, визначення послідовності пред'явлення доказів, місця і часу проведення певної слідчої (розшукової) дії, виявлення високого професіоналізму в застосуванні окремих криміналістичних актів тощо.

Психологічний блок містить прийоми впливу за допомогою використання психологічної сфери людини, а саме:

- надання психологічної допомоги шляхом нагадування, активізації мислення і пам'яті для відновлення, відтворення раніше сприйнятих фактів;
- стимулювання позитивних якостей особи;
- спонукування особи до певних вчинків і дій шляхом активізації її емоцій та почуттів;

- стимулювання пригадування забутих обставин особами, які проходять у справі, за допомогою асоціацій суміжності, схожості, протилежності, місця, часу, перегляду (відображення в пам'яті забутого);

- подолання хиб відтворення сприйнятого;

- відновлення асоціативних зв'язків шляхом нагромадження або збудження слідів афектів, спонукання до збудження пережитих емоцій, моторних реакцій, образів, що зафіксовані у підсвідомості;

- відтворення обставин сприйняття;

- зосередження уваги особи;

- активізацію установок у емоційно-вольовій сфері [4, 48-51]

В. А. Журавель згрупував етапи встановлення психологічного контакту при допиті в наступну *систему*:

1. Пошук інформації про особливості особи допитуваного, що здійснюється як у процесі підготовки так і під час допиту. Важливою умовою успішного виконання цього завдання є правильне сприйняття психологічного вигляду (обличчя) людини. Одним із методів отримання інформації про особу є діагностика його особистості під час допиту, що здійснюється безпосередньо через спостереження, бесіду та метод незалежних характеристик.

2. Вибір засобів та способу «входження» в контакт, де основним засобом установлення психологічного контакту є коректна, тактовна поведінка слідчого, де такт, як комплекс психологічних рекомендацій, спрямованих на встановлення психологічного контакту, повинен поширюватись на порядок виклику, першу зустріч з допитуваним, тон, темп та обстановку допиту.

3. Створення атмосфери взаємопорозуміння та доброзичливості між слідчим і допитуваним – важливий етап формування безконфліктної ситуації допиту [1, 8].

На нашу думку, робота слідчого підчас встановлення психологічного контакту з допитуваною особою потребує значної підготовки ще до початку слідчої дії та використання всіх професійних, моральних і психологічних навичок під час розмови з останнім.

Отже, необхідно зазначити, що засоби та методи психологічного впливу в процесі допиту найчастіше використовуються в комплексі, взаємодіючи між собою. Вміння слідчого передбачати психологічні ефекти від використання різних методів та засобів у сполученні, а також вміння варіювати ними залежно від конкретних обставин, є показником його професіоналізму. Професійні технології психологічного впливу формуються в процесі

становлення професійної свідомості й придбання професійного досвіду слідчим. Систематичне відслідковування слідчим результатів свого впливу на допитуваних, дозволяє йому вносити корективи і оптимізувати процес психологічного впливу.

Науковий керівник: к.ю.н. Гринько Лариса Петрівна

Література

1. Баранчук В.В. Етапи формування психологічного контакту при допиті / В.В. Баранчук // Теорія і практика правознавства. – 2013. – Вип. 2. - [Електронний ресурс] - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/tipp_2013_2_68.pdf
3. Сокиран Ф.М. Психологічний вплив під час провадження досудового розслідування за новим кримінальним процесуальним кодексом України/ Ф.М. Сокиран// Юридичний часопис Національної академії Внутрішніх Справ. – 2013.- №2. – с. 132-136
4. Сокиран Ф.М. Характеристика тактичних прийомів психологічного впливу у криміналістичній діяльності слідчого / Ф.М. Сокиран // Криміналістичний вісник. – 2014. - №1 (21). – с. 45- 52

ПІДСТАВИ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ІНСЦЕНУВАННЯ САМОГУБСТВА З МЕТОЮ ПРИХОВУВАННЯ ВБИВСТВА

Саян Сусанна Мурадівна
студентка 3 курсу
юридичного факультету
групи ЮП-34
ХНУ ім. В.Н. Кразіна
E-mail: Susik395@yandex.ru

Ключові слова: вбивство, умисне вбивство, вбивство через необережність, інсценування, самогубство.

Вчиняючи вбивство через необережність злочинець, як правило, повідомляє правоохоронні органи про вчинення вбивства та щиро кається у скоєнні злочину. Але є і випадки, коли після вчинення вбивства через необережність людина починає усвідомлювати скоєне та шукати способи приховування вбивства, щоб його замаскувати, інсценувати під некримінальну подію. Ст. 115 Кримінального Кодексу України (далі - КК) містить положення щодо вбивства через необережність [1].

Так, вбивця, ретельно сховавши труп потерпілого, пояснює його зникнення від'їздом, що свідчить про прагнення приховати сам факт смерті потерпілого. Вбивця, що застосовує

під час вчинення злочину рукавички, осипаючи місце злочину тютюном тощо, намагається приховати лише свою участь у вбивстві. Особа, що інсценує вбивство за помилковими мотивами, намагається приховати свою зацікавленість, свої справжні мотиви і цілі вчинення цього злочину [2, с. 198].

Злочинець, вчиняючи вбивство шляхом нанесення ударів тупим предметом потерпілому, скидає труп із висоти на землю й, інсценуючи самогубство, намагається приховати злочинний характер події. За змістовим аспектом можна виділити приховування злочину шляхом приховання, маскування, знищення, фальсифікації інформації та її носіїв, а також змішаного способу різних інсценувань. Таким чином, інсценування є одним зі способів приховування злочину [4, с. 28].

Слідчій практиці відомі варіанти вбивств, при вчиненні яких злочинці, прагнучи уникнути відповідальності, вважають доцільним приховати не факт смерті певної особи, а лише конкретну причину смерті. Із цією метою вони створюють помилкову видимість загибелі потерпілого від самогубства, нещасного випадку, від хвороби або в результаті вбивства, здійсненого іншими особами. Згідно із цією метою, вбивця до прибуття слідчого на місце події знищує або маскує одні сліди, водночас створюючи інші, видаляє певні предмети, переміщає труп, іноді на значну відстань, або змінює його позу, посмертно наносить додаткові тілесні ушкодження тощо. Таким шляхом злочинець досягає того, що створена їм на місці злочину обстановка відповідає подіям, котрі нібито сталися, які він описує у своїх свідченнях [5, с. 101].

Умисне вбивство, згідно із статтею 115 КК України, може бути вчинене з прямим умислом, коли винний усвідомлює суспільно небезпечний характер свого діяння, передбачає його суспільно небезпечні наслідки у вигляді смерті іншої людини і бажає її настання, або не з прямим умислом - коли винний хоча і не бажає настання смерті іншої людини, але свідомо припускає її настання [1]. Тобто вони можуть відбуватись при раптово виниклому намірі і з заздалегідь обміркованим наміром. І в тому і іншому випадку, але частіше в останньому, винна особа може починати дії з приховання злочину [2, с.198].

Способи приховування злочинів переслідують різні цілі, а саме:

- приховати саму подію злочину;
- приховати її злочинний характер;
- приховати участь і зацікавленість у ньому злочинця [3, с.154].

Вирішивши інсценувати той або інший вид смерті потерпілого, злочинець після вбивства вживає всі необхідні заходи, щоб відтворити обстановку, що підтверджує

заплановану версію, та знищити сліди вбивства. У зв'язку із цим він не відразу заявляє про те, що сталося, оскільки витрачає необхідний для нього час для інсценування, а іноді й для того, щоб підмовити своїх близьких підтвердити його свідчення. Винний, який висунув версію про смерть потерпілого під час його відсутності, найчастіше не заперечує, що останній раз бачився із потерпілим у день його смерті, перебуваючи з ним наодинці. І хоча таке визнання для злочинця небезпечно, однак він розуміє, що заперечувати цю обставину, як правило, безглуздо, оскільки слідство легко може викрити його у брехні. Водночас злочинець обов'язково стверджує, що він кудись йшов, залишивши потерпілого одного. Це твердження потрібне вбивці з двох причин: по-перше, щоб пояснити, чому смерть потерпілого не могла бути ним попереджена; по-друге, щоб створити собі алібі, оскільки згідно з його версією саме в цей час і сталася смерть потерпілого. У більшості випадків відразу ж після вчинення вбивства і виконання запланованого інсценування злочинець дійсно куди-небудь йде, намагаючись при цьому, щоб або його бачили знайомі, або його перебування у визначеному місці було зафіксоване. В окремих випадках злочинець фактично взагалі нікуди не йде після вбивства, обмежуючись неправдивими твердженнями про свою відсутність аж до виявлення трупа потерпілого. Для таких версій характерно також те, що злочинець, залишаючи помешкання після вчиненого вбивства і заздалегідь знаючи, що повернувшись додому виявить труп потерпілого, часто вживає такі заходи, щоб це сталося при третіх особах. Зокрема, вбивця із цією метою робить вигляд, що не може потрапити додому, оскільки двері замкнуті, на стук ніхто не відкриває, а ключів у нього немає. Звертаючись за допомогою до сусідів, двірника чи інших сторонніх осіб, злочинець використовує їх присутність для того, щоб продемонструвати перед ними своє здивування, відчай, жалість тощо. Відразу після виявлення трупа злочинець або сам повідомляє про те, що сталося в міліцію, або просить це зробити кого-небудь з оточення, підкреслюючи цим, що у нього не було жодних підстав приховувати від відповідних органів смерть потерпілого або чого-небудь боятися у зв'язку із цією подією [3, с. 155].

У тих випадках, коли у стадії порушення кримінальної справи немає повної ясності, — чи дійсно вчинено вбивство, чи смерть загиблого зумовлена іншою причиною, наприклад, самогубством, слідчий стикається з необхідністю перевірити, чи сталося у цьому випадку: — самогубство, схоже на вбивство; — вбивство, що нагадує деякими своїми ознаками самогубство; — вбивство, замасковане інсценуванням. Таким чином, слідчий, передусім, повинен вирішити найважливіше для цієї категорії справ питання: від чого і за яких обставин

насталася смерть потерпілого, що сталося? У першу чергу необхідно встановити причину смерті та визначити, чи є вона насильницькою.

Іноді трапляється, що місце виявлення трупа та місце вчинення злочину частіше не співпадають та можуть знаходитись на значній відстані один від одного, розслідування кримінальної справи ускладнюється. Так, наприклад, буває на залізничному транспорті, коли злочинець вчинив убивство у вагоні потягу, що рухався та скинув труп на полотно залізної дороги, а коли труп було виявлено та почалось слідство, то цей потяг міг вже пройти десятки та сотні кілометрів від місця виявлення трупа. Така ж ситуація може виникати і при вбивствах, коли жертву виштовхують з потягу.

Зустрічаються випадки коли на шляху руху потягу кладуть не лише вбиту людину, але й живих осіб. Але в таких випадках попередньо людини приводять в безпорадний стан, тобто стиснувши горло руками, наносять удари важкими предметами по голові, або безпосередньо кидають жертву під колеса потягу, що рухається [5, с.101].

У практиці розслідування нерідкі випадки, коли особа, яка вчинила самогубство, залишає перед смертю листи, записки. Якщо факт написання листа загиблим викликає сумнів, необхідно призначити судово-почеркознавчу експертизу. При розслідуванні самогубства важливо зібрати дані про спосіб життя загиблого, встановити його психологічний стан, з'ясувати, чи не було заяв про прагнення піти із життя. У необхідних випадках можна призначити судово-психіатричну або судово-психологічну експертизу за матеріалами справи [5, с.101].

При розслідуванні вбивств, які інсценуються під самогубство, дійсна картина того, що сталося, може бути з'ясована внаслідок проведення як невідкладних, так і наступних слідчих дій. Так, при огляді місця події важливо встановити, чи міг загиблий сам собі нанести поранення, зав'язати зашморг (останнє може вказати на фахові навички), чи мають місце сліди боротьби або опору, що знайшли відображення як на трупі, так і в обстановці події (розбиті меблі, сліди крові на предметах обстановки). У разі застосування вогнепальної зброї важливо встановити дистанцію, з якої був зроблений постріл, виявити на пістолеті сліди пальців руки, що належать потерпілому або іншій особі.

Виявленню і викриттю інсценувань сприяє з'ясування причинно-наслідкового зв'язку між встановленими по справі обставинами. Ретельний аналіз зібраної по справі інформації дозволяє виявити протиріччя між встановленими фактами, дає слідчому підстави для висунення версії про інсценування.

До таких підстав відносяться насамперед так звані *негативні обставини*, тобто факти, наявність або відсутність яких суперечить логіці розслідуваної події [2, с.198].

Наведені вище властивості приховування вбивства через інсценування самогубства необхідні для вдосконалення вчення про кримінальну відповідальність за злочини проти життя.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Лантінов Ярослав Олександрович

Література

1. Кримінальний кодекс України: Закон України від 05.04.2001 № 2341-III [Електронний ресурс] - Режим доступу]: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/stru#Stru>
2. Помазан С.Г. Інсценування як способи приховування умисних вбивств, які вчинені через необережність – Монографія, 2013 р., 205 с.
3. Коновалова В.Е. Вбивство: мистецтво розслідування : монографія / В.Е. Коновалова. – Х.: Факт, 2001. – 45 с.
4. Мудьюгин Г. Н. Расследование убийств, замаскированных инсценировками. - М., 1973. – 157 с.
5. Саїнчин О.С. Особливості розслідування вбивств, прихованих інсценівками : матеріали міжнародної науково-практичної конференції / О.С. Саїнчин. – Одеса : Національний університет, 2003. – 120 с.

ЗАКРІПЛЕННЯ ПРАВА НА ПОВАГУ ДО ГІДНОСТІ У МІЖНАРОДНОМУ ТА ВІТЧИЗНЯНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

Світлов Сергій Ігорович
студент- магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна
E-mail: serezha.swetlov@yandex.ru

Ключові слова: гідність, міжнародне законодавство, вітчизняне законодавство.

Право на повагу до людської гідності є одним із основних невід’ємних благ особи. Це право є основоположним, оскільки воно забезпечує розвиток та нормальне існування людини. У науці цивільного права склалася єдина концепція, відповідно до якої «гідність» розуміється як самооцінка особи своїх моральних, ділових та інших соціальних якостей [3].

Поняття «гідність» має дві сторони: об'єктивну та суб'єктивну. З об'єктивної (соціальної) точки зору людина вже тільки внаслідок самого біологічного факту існування наділена гідністю. В науці такий аспект гідності називається людською або антропною гідністю безвідносно до індивідуальних якостей людини, її соціального статусу, професійної приналежності, тощо.

Суб'єктивна (індивідуальна) сторона гідності проявляється в усвідомленні особистістю себе представником тієї чи іншої спільноти чи певної групи, що обумовлюється можливістю особи відображати не лише об'єктивний світ, а й себе в цьому світі, свою роль та місце в ньому. Саме суб'єктивна сторона гідності мотивує поведінку людини. Під поняттям «гідність особи» слід розуміти цінність кожної фізичної особи як унікальної істоти. Зміст права на гідність включає повагу власних моральних принципів й етичних норм та очікування поваги з боку інших осіб [1]. Загальна декларація прав людини у ст.1 закріплює положення, що всі люди народжуються вільними і рівними в своїй гідності і правах. Згідно з декларацією, ніхто не повинен піддаватися поводженню, яке принижує гідність [4].

Стаття 7 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права забороняє вчиняти будь-які дії щодо особи, які принижують людську гідність. Також, у цьому міжнародному документі йдеться, що всі особи, позбавлені волі, мають право на гуманне поводження і повагу гідності, притаманній особі [5].

Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або принижуючих гідність видів поводження та покарання, детально описує право на повагу до людської гідності, та прямо забороняє вчиняти протиправні дії, які принижують людську гідність. Відповідно до ст. 3 Європейської Конвенції гарантується право на людську гідність, а саме: жодна людина не може зазнавати катувань чи нелюдського або такого, що принижує її гідність, поводження чи покарання [6].

Вітчизняне законодавство також закріплює право людини на повагу до гідності. В Конституції України проголошується, що кожен має право на повагу до своєї гідності. Відповідно до ст. 3 Конституції України, гідність визнається найвищою соціальною цінністю. Стаття 21 Конституції України підкреслює, що усі люди є рівні та вільні у своїй гідності та правах. Кожен громадянин має право на повагу своєї честі та доброго імені. У ч. 4 ст. 32 Конституції України проголошується право кожного вимагати спростування недостовірної інформації, що ганьбить честь та гідність його сім'ї, за допомогою звернення до суду [2].

Цивільний кодекс України у ст. 297 закріплює положення, де вказано, що кожен має право на повагу до його гідності. Гідність фізичної особи є недоторканою [7].

Отже, право на повагу до людської гідності закріплене в основних міжнародних нормативних актах, в положеннях українського законодавства. Регламентовані особисті права гарантують повагу до людської гідності і захищають особу від неналежного поводження. Особисте немайнове право особи на повагу до гідності - це усвідомлення особою своєї цінності, значимості себе як особи, що відіграє певну соціальну роль у суспільному житті.

Науковий керівник: д. ю. н., професор Венедіктова Ірина Валентинівна

Література:

1. Приватне життя і поліція. Концептуальні підходи. Теорія та практика [Текст] / Відп. редактор: Ю.І. Римаренко. - К. : КНТ, 2006. - 740 с.
2. Конституція України – основа реформування суспільства / Тацій В.Я., Бітяк Ю.П., Грошовий Ю.М., Цвік М.В.—Харків: Право, 1996.
3. Белявский А.В. Судебная защита чести и достоинства граждан. — М., 1966 г.
4. Загальна декларація прав людини ООН; Декларація, міжнародний документ від 10.12.1948[Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_015
5. Міжнародний пакт про громадянські та політичні права [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_043
6. Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або принижуючих гідність видів поводження та покарання від 10.12.84 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MU84300.html
7. Цивільний кодекс України (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 40-44 [Електронний ресурс]. — Режим доступу:<http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/435-15>

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ДОСТУПУ ДО ПРОФЕСІЇ НОТАРІУСА В УКРАЇНІ

Серая Анастасія Костянтинівна
студент-магістр юридичного факультету
Київського національного університету
імені Тараса Шевченка
email: Dezyoriginal@bigmir.net

Ключові слова: нотаріат, нотаріальна діяльність, юридичний стаж.

В останні роки спостерігається тенденція до зростання ролі нотаріату в українському суспільстві. Це зумовлює, в свою чергу, підвищену увагу до нотаріальної діяльності з боку держави, що виражається, передусім, в удосконаленні змісту галузевих законодавчих актів. Об'єктивно існуюча потреба в якісному наданні нотаріальних послуг спонукає законодавця приділити особливу увагу питанню кадрового добору, тобто створенню умов за яких було б можливим залучення до нотаріальної діяльності висококваліфікованих юристів з відповідною профільною підготовкою.

Протягом останнього десятиліття законодавство у сфері діяльності нотаріальних органів держави зазнало суттєвих змін. Проголошення Україною незалежності ознаменувало початок активного розвитку суспільних відносин у сфері приватної власності, що зумовило необхідність створення ефективно діючої системи національного нотаріату. Можна вести мову про те, що нині чинна редакція Закону України «Про нотаріат», що зазнала найсуттєвіших змін в останні два роки, найбільш повно відповідає досягненню мети створення вільної професії нотаріуса, що в свою чергу було необхідною умовою вступу українського нотаріату до Міжнародного Союзу Латинського Нотаріату.

Варто підкреслити, що безпосередньо стаття 3 Закону України «Про нотаріат», яка регулює питання вимог до особи, що планує займатися нотаріальною діяльністю, протерпіла три редакції.

Так відповідно до статті 3 Закону України «Про нотаріат» від 9 вересня 1993 року нотаріусом може бути громадянин України, який має вищу юридичну освіту (університет, академія, інститут) і пройшов стажування протягом шести місяців в державній нотаріальній конторі або у нотаріуса, що займається приватною нотаріальною практикою, склав кваліфікаційний іспит та одержав свідоцтво про право на заняття нотаріальною практикою. Не може бути нотаріусом особа, яка має судимість. [7, с.21]

У статті 3 Закону «Про нотаріат» в редакції закону України від 1 жовтня 2008 року № 614- VI зазначено, що нотаріусом може бути громадянин України, який має вищу юридичну освіту, володіє державною мовою, має стаж роботи у сфері права не менше трьох років,

пройшов стажування протягом одного року в державній нотаріальній конторі або у приватного нотаріуса, склав кваліфікаційний іспит, одержав свідоцтво про право на зайняття нотаріальною діяльністю. Не може бути нотаріусом особа, яка має судимість за вчинення злочину, обмежена у дієздатності або визнана недієздатною за рішенням суду. Відповідно до чинної нині редакції ЗУ «Про нотаріат»(від 6 вересня 2012 року) Нотаріусом може бути громадянин України, який має повну вищу юридичну освіту, володіє державною мовою, має стаж роботи у сфері права не менш як шість років, з них помічником нотаріуса або консультантом державної нотаріальної контори не менш як три роки, склав кваліфікаційний іспит і отримав свідоцтво про право на зайняття нотаріальною діяльністю. Не може бути нотаріусом особа, яка має судимість, обмежена у дієздатності або визнана недієздатною за рішенням суду. [7, с.21]

Із вищеназваних законодавчих дефініцій нотаріуса можна виділити спільні риси, а саме:

- нотаріусом в Україні може бути лише громадянин України
- це має бути особа, яка має вищу юридичну освіту (при чому остання редакція деталізує, що мова йде саме про повну юридичну освіту.)
- склав кваліфікаційний іспит
- отримав свідоцтво про право на зайняття нотаріальною діяльністю,
- а також те, що нотаріусом не може бути особа, яка має судимість

Остання редакція містить застереження , що не може бути нотаріусом особа обмежена у дієздатності або визнана недієздатною за рішенням суду.[1, с.3]

Порівняльний аналіз норм статті 3 Закону України «Про нотаріат», в редакції Закону № 3426-ХІІ від 2 вересня 1993 року, в редакції закону України від 1 жовтня 2008 року № 614-VI та в редакції Закону України від 6 вересня 2012 року № 5208-VI свідчить про істотне коригування інституту нотаріуса, зокрема посилилися вимоги до особи, яка бажає стати нотаріусом.

По-перше, обов'язкове володіння особою українською мовою.

По-друге, наявності у особи юридичного стажу. У статті 3 Закону України «Про нотаріат» в редакції Закону України від 1 жовтня 2008 року № 614- VI зазначено, що нотаріусом може особа, яка має стаж роботи у сфері права не менше трьох років. Однак, названою статтею в редакції Закону України від 6 вересня 2012 року № 5208-VI встановлено, що особа, яка бажає стати нотаріусом повинна мати стаж роботи у сфері права не менш як

шість років, з них помічником нотаріуса або консультантом державної нотаріальної контори - не менш як три роки. [1, с. 3], [2 с.105]

По-третє, необхідність проходження стажування збільшилась від шести місяців в державній нотаріальній конторі або у приватного нотаріуса (стаття 3 Закону України «Про нотаріат» № 3426-ХІІ від 2 вересня 1993 року), до одного року в державній нотаріальній конторі або у приватного нотаріуса (стаття 3 Закону України «Про нотаріат» в редакції закону України від 1 жовтня 2008 року № 614- VI). Аналіз норм закону в редакції Закону України від 6 вересня 2012 року № 5208-VI вбачається , що особа обов'язково повинна пропрацювати помічником нотаріуса або консультантом державної нотаріальної контори - не менш як три роки. Тобто термін стажування продовжено і він становить не менше трьох років. [1, с. 2]

Отже, порівнявши вищезазначені положення, приходимо до висновку, що законодавець значно підвищив вимоги до осіб, що планують займатися нотаріальною діяльністю. На сьогоднішній день існує потреба у відповідності національних нотаріальних послуг високим вимогам, що існують у європейських країнах. Отже, основною метою таких змін є прагнення залучити до здійснення нотаріальної діяльності кваліфікованих юристів зі стажем практичної діяльності у правовій сфері, а також із досвідом роботи на посаді помічника/консультанта нотаріуса. Це є досить обґрунтованим, оскільки беручи за основний критерій «якість» нотаріальних послуг, необхідно приділити увагу новій системі добору і підготовці кадрів. Для прикладу, у таких країнах як Німеччина та Франція до осіб, що планують займатися нотаріальною діяльністю висуваються вимога до проходження профільного стажування 3 і 2 роки відповідно.

Проте реалізація такої концепції у нашій країні досі має суттєві недоліки. Передусім, це відсутність специфічних закладів для підготовки кадрів для нотаріату.

Лише в останні роки спостерігається тенденція до створення при юридичних факультетах ВНЗ відповідних структурних підрозділів з підготовки спеціалістів для здійснення нотаріальної діяльності. Отже, підсумовуючи, можна сказати, що висуваючі такі вимоги до осіб , що планують займатися нотаріальною діяльністю - усувається небезпека допущення до зайняття нотаріальною діяльністю осіб, що зовсім не орієнтуються в особливостях здійснення професійної діяльності. Тобто законодавець намагається «захистити» український нотаріат від недосвідчених юристів, без профільної підготовки.

Другою причиною вищезазначених законодавчих змін можна назвати прагнення законодавця здійснювати опосередкований контроль за зростанням чисельності приватних

нотаріусів. У зв'язку зі зняттям квоти на зайняття нотаріальною діяльністю фактична кількість нотаріусів в Україні значно збільшилася. Отже за відсутності квотування- підвищення вимог стосовно стажу роботи у галузі права стали своєрідним бар'єром для надмірного збільшення кількості нотаріусів.

Практикуючі нотаріуси звертають увагу на те, що саме реформа українського нотаріату в 1993 році і введення квот посад приватних нотаріусів і надала можливість приватним нотаріусам за 1994–2000 роки створити фінансову основу діяльності приватних нотаріусів. Саме за рахунок отримання доходів були створені приватні нотаріальні контори, які були забезпечені приміщеннями, комп'ютерною технікою, працівниками, архівами. Були створені робочі місця, сплачувалися податки та відрахування до державних фондів.

Саме в цей період нотаріуси працювали в умовах, коли у випадку завдання шкоди в результаті своєї діяльності вони самі повинні були цю шкоду відшкодувати.

Зараз же має місце ситуація, коли за сталого показника, що характеризує «об'єм роботи» на території певного нотаріального округу – показник чисельності нотаріусів має тенденцію до збільшення. [3, с.4], [6,с.4]

Проте, на мою думку, така ситуація багато в чому є позитивною, оскільки спонукає кожного нотаріуса до підвищення свого особистого рівня фахових знань, до саморозвитку і постійного навчання, створює здорову конкуренцію. Мінусом є те, що за таких умов деякі нотаруси вимушені припинити свою діяльність.

Вбачається, що підвищення вимог до осіб, що планують займатися нотаріальною діяльністю є позитивним. Таким чином держава підкреслює зростання ролі нотаріату в Україні і створює умови за яких стає можливим надання якісних нотаріальних послуг. Проте, дане питання потребує доопрацювання. На мою думку, вимога до стажу у шість років є не зовсім необґрунтованою. Оптимальним , було б введення вимоги до стажу роботи в галузі права- 3 роки, і додатково 1 рік стажування у Державній нотаріальній конторі, або ж у приватній нотаріальній конторі. Хотілося б підкреслити, що мова має йти саме про стажування, тобто про отримання досвіду виконання саме функцій нотаріуса. На посаді помічника або консультанта особа не завжди має таку можливість. Також треба врегулювати інститут стажування у сфері нотаріальної діяльності. Такі зміни забезпечили б з одного боку достатній рівень професійної підготовки молодих нотаріусів- а з іншої не створювали б зайвих перешкод у зайнятті нотаріальною діяльністю.

Науковий керівник: к.ю.н. Кучер Тетяна Миколаївна

Література:

1. Долинська М. С. /Новели законодавства щодо доступу до професії нотаріуса в Україні/Львівський державного університету внутрішніх справ
/Львів. Університетські наукові записки / 2013 р./
2. Комаров В.В. Нотаріат в Україні : підручник / В.В. Комаров, В.В. Баранкова. – Х.: Право, 2011. – 384 с.
3. Нотаріат в Україні: Навч. Посіб. / за ред. В.М. Бесчастного. – К.: Знання, 2008. – 494 с.
4. Фурса С.Я., Фурса Є.І. Нотаріат в Україні. Теорія і практика: навч. посіб. Для студ. вищ. навч. закл. – К.: А.С.К., 2001. – 975 с.
5. Долинська М. С. /До питання правового статусу помічника Приватного нотаріуса в Україні/
6. Єлизавета Лагутинська /Квотування та професійна відповідальність нотаріуса/ №4(46) серпень 2009 ▪ Перший Всеукраїнський з'їзд нотаріусів України
7. Закон України «Про нотаріат» від 9 вересня 1993 року зі змінами і доповненнями.

ПОНЯТТЯ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА В УКРАЇНІ

Симоненко Тетяна Володимирівна
студент-магістр юридичного факультету
Національного університету
державної податкової служби України
E-mail: T_anechka_@ukr.net

Ключові слова: державно-приватне партнерство, публічна влада, суб'єкти господарювання, приватний сектор, держава.

Державно-приватне партнерство є ефективним та перспективним інструментом економічного і соціального розвитку на регіональному та місцевому рівні, засобом залучення коштів у проекти, де державні та місцеві органи влади намагаються зберегти контроль та налагодити співпрацю з інвесторами. Під час такого співробітництва між державою і суб'єктами господарювання досягаються кращі техніко-економічні показники та результати господарювання, ефективніше використовуються державні ресурси і комунальне майно.

Як показує зарубіжний досвід, державно-приватне партнерство є більш ефективною формою взаємодії влади та бізнесу у вирішенні інфраструктурних проблем, ніж бюджетне фінансування і приватизація. Механізми державно-приватного партнерства широко

використовуються у світовій практиці для залучення приватного капіталу у господарську сферу.

В останні роки державно-приватне партнерство набуває поширення і в нашій країні. Правовою базою державно-приватного партнерства в Україні є Закон України «Про державно-приватне партнерство» [1], окремі питання розвитку державно-приватного партнерства регулюються постановами та розпорядженнями Кабінету Міністрів України, положеннями та наказами центральних органів виконавчої влади, рішеннями місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування.

Згідно закону «Про державно-приватне партнерство» під державно-приватним партнерством розуміють систему відносин між державним та приватним партнерами, при реалізації яких ресурси обох партнерів об'єднуються, з відповідним розподілом ризиків, відповідальності та винагород (відшкодувань) між ними, для взаємовигідної співпраці на довгостроковій основі у створенні (відновленні) нових та/або модернізації (реконструкції) діючих об'єктів, які потребують залучення інвестицій, та користуванні (експлуатації) такими об'єктами [1].

Вчені-економісти уточнюють та доповнюють трактування даного поняття. У вітчизняній господарській практиці державно-приватне партнерство перебуває на стадії формування, що позначається на малочисленності досліджень означених аспектів. Так, М. Циганкова акцентує увагу на унікальності механізму державно-приватного партнерства, який дозволяє реалізовувати інвестиційні проекти без використання фінансових пільг [2].

На думку Халімовського Ю. А., державно-приватне партнерство можна визначити як взаємовигідну співпрацю публічного та приватного суб'єктів для цілей одночасного отримання прибутку і досягнення суспільно корисних цілей у галузях економіки, засноване на з'єднанні грошових та інших вкладів партнерів і такому розподілі ризиків, який допускає часткове звільнення приватного суб'єкта від підприємницьких ризиків [4].

Оскільки це – партнерство, то воно має здійснюватися на взаємовигідних умовах. Для держави вигода в залученні коштів приватного інвестора для реалізації функцій, які традиційно закріплені за державою, а іноді і в передачі частини цих функцій своєму партнеру, звичайно, за умови розподілу ризиків. Для інвестора вигода в можливості заробити, надаючи ці послуги. Це також передача частини функцій, які традиційно закріплені за державою, приватному інвесторові, партнеру за певну винагороду.

Отже, головною метою державно-приватне партнерство є об'єднання державних і приватних ресурсів для їх ефективного використання та досягнення максимальної вигоди від

спільної діяльності для всіх сторін партнерства, а також вирішення завдань, поставлених перед державою і приватним сектором.

Характерними ознаками державно-приватного партнерства є наступні:

- сторонами державно-приватного партнерства є держава, в особі органів державної або муніципальної влади і приватний бізнес, в особі виконавця і постачальника ресурсів;
- взаємодія сторін закріплюється на офіційній, юридичній основі;
- взаємодія сторін має рівноправний характер та довгострокову перспективу;
- державно-приватне партнерство має чітко виражену публічну, суспільну спрямованість;
- у процесі співпраці сторін об'єднуються їх ресурси і вклади;
- фінансові ризики і затрати, а також досягнуті результати розподіляються між сторонами у наперед визначених пропорціях;
- метою такого партнерства є реалізація суспільно-важливих проектів та програм у масштабах всієї країни або ж окремих регіонів;
- направленість на реалізацію спільних завдань та інтересів держави і підприємницького сектору [4].

Держава організує регулюючу діяльність у сфері партнерства з приватним бізнесом у трьох напрямках. По-перше, вона виробляє стратегію і принципи, на яких діють відносини бізнесу з суспільством в цілому і з публічною владою зокрема. По-друге, вона формує інституціональне середовище для розробки та реалізації партнерських проектів. По-третє, – безпосередньо займається організацією та управлінням державно-приватним партнерством, розробляє його форми і методи, а також конкретні механізми.

Серед основних проблем реалізації державно-приватного партнерства слід, на нашу думку, виділити наступні:

- непрозорість механізму проведення державних закупівель, що характеризується обмеженням бюджетних асигнувань, нецільовим використанням державних коштів, неналагодженою системою контролю за виконанням зобов'язань, наявною репутацією держави як ненадійного і неплатоспроможного замовника;
- відсутність достатньої культури, управлінських методик, навичок та практики взаємодії держави і бізнесу на паритетних основах, що послаблює отримання позитивного ефекту від такої форми співпраці;
- незацікавленість державного сектору в участі у спільних з приватним сектором проектах через обмеженість та нестачу державних фінансових і матеріальних ресурсів;

- мінливість та нестабільність законодавчої бази та політичної ситуації в країні, що посилюють суперечності взаємодії державного і приватного секторів;
- низький авторитет держави в суспільстві та недовіра приватного сектору до можливостей ефективної і продуктивної співпраці держави і бізнесу тощо [3].

Визначені нами проблеми державно-приватного партнерства в Україні дозволяють констатувати, що характер взаємодії держави та бізнесу у вітчизняній економіці відрізняється хаотичністю, розрізненістю зусиль, різноспрямованістю їх діяльності та неналагодженістю механізмів їх взаємодії.

Необхідною передумовою ефективного розвитку державно-приватного партнерства є формування загального сприятливого середовища для бізнесу, що передбачає покращення інвестиційного клімату, податкового та регуляторного середовища [3].

Партнерство держави з приватним сектором є ключовим компонентом нової інноваційної політики, оскільки, за правильної організації воно забезпечує отримання більш широких переваг від капіталовкладень у державні програми, створюючи сприятливі передумови для сталого інноваційного розвитку, є стратегічним чинником економічного зростання.

На основі проведеного дослідження, можна сформулювати наступні напрями розвитку державно-приватного партнерства в Україні:

1. Удосконалення законодавчої бази й розширення правозастосовної практики державно-приватного партнерства.
2. Вироблення єдиної концепції розвитку державно-приватного партнерства в Україні на середньо – та довгострокову перспективу.
3. Створення «центрів компетенцій» – організаційних структур по ініціюванню й управлінню проектами державно-приватного партнерства, у тому числі в регіонах.
4. Проведення інформаційної й освітньої роботи в рамках просування державно-приватного партнерства на регіональному та місцевому рівні.

Науковий керівник: к.ю.н Тильчик Ольга Віталіївна

Література:

1. Про державно-приватне партнерство : Закон України від 1 липня 2010 року // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2010. – № 40. – ст.524
2. Павлюк К. В. Сутність і роль державно-приватного партнерства в соціально-економічному розвитку держави / К. В. Павлюк, С. М. Павлюк // Наукові праці КНТУ. – 2010. – № 17. – 284 с.

3. Програма економічних реформ України на 2010-2014 р.р. “Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава” [електронний ресурс]. – Режим доступу: - www.president.gov.ua. – Назва з екрану

4. Сутність державно-приватного партнерства як механізм активізації інвестиційно-інноваційної діяльності в Україні / Д.В. Смолич. – Зб. наук. Праць «Студентський науковий вісник». – Серія «Економічні та гуманітарні науки». – Випуск 3. – Ч.1. – Луцьк : ЛНТУ, 2011. – С.167–175.

СУТНІСТЬ ТА СПЕЦИФІКА АВТОРСЬКОГО ДОГОВОРУ У СФЕРІ РЕКЛАМНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Сімавонян Ірина Володимирівна
студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна
E-mail: Arishka.Sim@yandex.ua

Ключові слова: авторський договір, реклама, майнові права автора

Рекламна діяльність, що з кожним днем набуває нових ознак і форм, як і безліч інших сфер нашого життя, має договірний характер. При цьому варто зазначити, що рекламні правовідносини, які обумовлені створенням, використанням та розповсюдженням об’єктів інтелектуальної власності, займають самостійне місце в рекламній сфері.

Аналіз положень законодавства щодо використання об’єктів інтелектуальної власності змушує говорити про неоднозначну регламентованість, заплутаність та, як наслідок, неоднакове їх застосування учасниками цивільних правовідносин, в тому числі і суб’єктами рекламної діяльності.

Так, згідно з ст. 1107 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України), розпорядження майновими правами інтелектуальної власності здійснюється на підставі: [1]

- ліцензії на використання об’єкта права інтелектуальної власності
- ліцензійного договору
- договору про створення за замовленням і використання об’єкта інтелектуальної власності
- договору про передання виключних майнових прав інтелектуальної власності
- інших договорів щодо розпорядження майновими правами інтелектуальної власності.

В той же час, спеціальний нормативно-правовий акт – Закон України «Про авторське право і суміжні права» (далі – ЗУ «Про авторське право та суміжні права») закріплює імператив: «передача майнових прав автора (чи іншої особи, яка має авторське право) оформляється авторським договором», не надаючи при цьому визначення поняттю «авторський договір». [2]

Обмеження суб'єктів авторського права лише одним видом договорів, фіксація в законі назви цього правочину і обов'язкова вимога щодо дотримання цієї назви загалом не відповідає інтересам розвитку ринку об'єктів авторського права, обмежує економічні права сторін правочину, може створювати юридичні колізії і погіршувати можливості судового захисту прав інтелектуальної власності. [3;35]

Авторський договір, як складне юридичне явище, має по своїй природі комплексний характер. По-перше, він розглядається як юридичний факт, який породжує відповідно до норм права конкретне правовідношення. По-друге, як засіб регулювання, який закріплює міру можливої та обов'язкової поведінки сторін договору, їх права та обов'язки. По-третє, договір розглядається як охоронний засіб. [4; 45]

Непослідовність законодавця створює перешкоди для регулювання відносин виготовлення рекламного продукту, що може бути виражений в наступних формах:

- друкована реклама у вигляді листівок, плакатів, каталогів, проспектів, буклетів тощо;
- реклама в газетах, журналах, книгах, довідниках, картах тощо;
- зовнішня реклама у вигляді вивісок, рекламних щитів, перетяжок, світлових екранів тощо;
- радіо- та телереклама в вигляді аудіо – чи аудіовізуальних творів;
- сувенірна реклама в поліграфічному чи промисловому виконанні у вигляді блокнотів, календарів, пакунків, інших канцелярських товарів;
- реклама безпосередньо в місці продажу у вигляді упаковки, оформлення торгових приміщень чи вітрин;
- реклама в мережі Інтернет;
- «демонстраційна» реклама шляхом проведення виставок, майстер-класів, презентацій, дегустацій продукції тощо.

Зміст договорів, предметом яких стане створення чи використання об'єктів інтелектуальної власності, буде мати свої відмінності в залежності від перелічених форм майбутнього рекламного продукту. Проте всі їх можна об'єднати єдиним поняттям

«авторський договір», адже порівнюючи авторський договір з договорами, що наведені в с. 1107 ЦК України, можна дійти висновку про те, що їх сутність співпадає.

Закон про авторське право не передбачає існування спеціальних типових авторських договорів, хоча за радянських часів такі договори мали силу підзаконних актів. Принцип свободи договорів витіснив типові авторські договори, однак зразки таких договорів містяться в Рекомендаціях Державної служби інтелектуальної власності України.

Повертаючись до дослідження саме рекламної діяльності, суб'єктами якої виступають рекламодавець, виробник реклами, та її розповсюджувач, варто визначити місце авторського договору в системі рекламних правовідносин.

Виготовлення реклами, незалежно від її виду, є багатетапним творчим процесом, який починається зі створення ідеї, концепції реклами і закінчується фактичним виготовленням матеріального носія реклами. Креатив реклами виливається у створення об'єкта авторського права: оригінал-макету рекламного оголошення, сценарію рекламного аудіо- або відеоролику та безпосередньо аудіоролику або відеоролику. В такому випадку мова йде про авторський договір замовлення (або його аналог в ЦК України - договір про створення за замовленням і використання об'єкта інтелектуальної власності), який за юридичною природою походить від договору підряду. Доречним в цьому договорі буде положення щодо відповідальності виробника реклами за порушення авторських прав, особливо за умови що виробник реклами створює рекламний продукт «з нуля», без жодних матеріалів замовника.

Близькі між собою авторські договори і договори підряду на створення твору образотворчого мистецтва. Однак права сторін за цими договорами не співпадають. Підрядник виконує роботу на свій ризик, а результат роботи переходить у власність замовника. За авторським договором, якщо за його умовами образотворчий твір переходить у власність замовника, за автором залишаються певні права. Розмежування цих договорів провадиться передусім за предметом. Предметом договору підряду є результат звичайної роботи, тоді коли предметом авторського договору є твори науки, літератури й мистецтва.

Згідно з ЗУ «Про авторське право та суміжні права», майнові права, що передаються за авторським договором, мають бути у ньому визначені, а недотримання цього положення має наслідком визнання таких майнових прав непереданими. Тобто, рекламодавцю (замовнику) важливо оговорити в договорі ті майнові права, які він прагне отримати разом з матеріалізованим об'єктом інтелектуальної власності. За цих обставин перш за все слід з'ясувати чи є виробник реклами безпосереднім носієм таких майнових прав як співвласник службового твору чи сторона авторського договору.

Якщо мова йде про створення твору в порядку виконання службових обов'язків, то, зрозуміло, право на використання твору належить роботодавцю. Тому роботодавці часто бувають заінтересовані в тому, щоб їх відносини з автором розглядалися як трудові. У такому разі їм належить право на використання твору, оскільки твір визнається службовим, створеним у порядку виконання службових обов'язків.

Рекламні агентства дедалі частіше застосовують практику використання вже створеного рекламного продукту. Саме в цьому контексті, отримання дозволу на використання об'єкта права інтелектуальної діяльності (ліцензії) як окремого документу або складової частини ліцензійного договору охоплюється поняттям авторського договору. В таких випадках виробники реклами виступають агентами за моделлю договору комісії – від свого імені, але в інтересах і за рахунок рекламодавця отримують відповідні права на використання об'єктів інтелектуальної власності.

Відповідно до ст. 32 ЗУ «Про авторське право та суміжні права», за обсягом прав, які надаються, авторські договори поділяються на: 1) договори про передачу виключного права на використання твору; 2) договори про передачу невиключного права на використання твору. [2]

Науковці Харитонova О.І., Ульянова Г.О. визнають такий поділ договорів неузгодженим із положенням ст. 15 Закону, відповідно до якого всі майнові права, в тому числі і право на використання твору, є виключними. У зв'язку з цим, було б доцільно привести положення Закону у відповідність до ст. 1108 ЦК України та передбачити надання виключної та невиключної ліцензії.[5; 111]

Таким чином, одна з основних форм реалізації прав у сфері інтелектуальної власності, авторський договір, задля забезпечення свого повноцінного існування в реаліях сьогодення, потребує більш чіткої регламентації та деталізації.

Науковий керівник: к.ю.н, доцент Бурлаков Сергій Юрійович

Література:

- 1) Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-IV // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, N 40-44,
- 2) Про авторське право та суміжні права: Закон України від 23.12.1993 № 3792-XII.[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3792-12>.
- 3) Дмитришин В.С. Розпоряджання майновими правами інтелектуальної власності в Україні / Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. – К.: "Інст. інтел. власн. і права", 2008. – 248 с.

4) Ульянова Г. О. Договірні засади використання об'єктів авторського права у рекламі/ Г. О. Ульянова // Актуальні проблеми держави і права . - 2008. - Вип. 42. - С. 43-48.

5) Харитонova О.І., Ульянова Г.О. Деякі проблеми визначення співвідношення цивільного законодавства та законодавства про інтелектуальну власність / О.І. Харитонova, Г.О. Ульянова// Часопис цивілістики. –2013. - Вип.14.- С.109-115

АКТУАЛЬНІ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ ПРАВОМІРНОСТІ ЗАТРИМАННЯ ОСОБИ, ЩО ВЧИНИЛА ЗЛОЧИН

Скрипніков Вячеслав Олександрович
студент-бакалавр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна
E-mail: Skripnik_Slava@i.ua

Ключові слова: виключення кримінальної відповідальності; затримання особи, що вчинила злочин; ознаки виключення кримінальної відповідальності за затримання особи, що вчинила злочин.

В умовах євроінтеграції та розбудови демократичної держави особливого значення набуває забезпечення прав людини і громадянина. Важливим елементом на шляху до забезпечення реалізації прав людини і громадянина є вдосконалення заходів запобігання злочинності.

Будь-яка шкода, заподіяна особі, за загальним правилом тягне юридичну відповідальність. Однак в кримінальному праві відомі винятки, коли законодавством дозволено завдавати шкоду об'єктам правової охорони.

Такі дії, як необхідна оборона, затримання особи, що вчинила злочин, дії в стані крайньої необхідності (при відсутності перевищення меж), а також обґрунтований ризик є суспільно корисними і правомірними.

Вагоме місце у механізмі забезпечення захисту прав і свобод людини та громадянина належить такому кримінально-правовому інституту, як затримання особи, що вчинила злочин. Даний інститут призначений для реалізації принципу невідворотності кримінальної відповідальності осіб, що вчинили злочин, та спрямований на забезпечення активності населення щодо затримання суспільно-небезпечних осіб.

Поняття та проблеми практичного застосування, удосконалення та перспективи розвитку правового регулювання інституту затримання особи, що вчинила злочин, були

предметом наукової розробки багатьох учених. Цим питанням присвячено низку фундаментальних досліджень таких науковців як Ю.В. Александров, П.П. Андрушко, М.І. Бажанов, Г.В. Бушуєв, П.А. Воробей, В.О. Глушков, В.П. Діденко, М.Д. Дурманов, В.М. Козак, М.Й. Коржанський, М.Т. Куц, О.М. Литвак, П.С. Матишевський, В.Д. Меньшагін, О.М. Миколенко, П.П. Михайленко, В.О. Навроцький, В.І. Осадчий, М.М. Паше-Озерський, А.О. Пінаєв, А.А. Піонтковський, Л.М. Подкоритова, А.М. Ришелюк, А.В. Савченко, І.С. Тишкевич, П.Л. Фріс, М.І. Хавронюк, С.О. Харитонов, С.А. Шалгуновата та багатьох інших авторів, які тією чи іншою мірою звертались до досліджуваних нами аспектів.

Окремо слід відзначити, що у вітчизняній науці кримінального права інститут затримання особи, яка вчинила злочин, найбільш глибоко досліджувався у кандидатських дисертаціях С.Г. Блинської «Кримінально-правова природа затримання особи, що вчинила злочин, як обставини, що виключає злочинність діяння» (2006 р.) [3] та В.Ф. Примаченка «Затримання особи, яка вчинила злочин, як обставина, що виключає злочинність діяння» (2008 р.) [7]. Серед обставин, що виключають злочинність діяння, затримання злочинця було комплексно розглянуто у докторській дисертації Ю.В. Бауліна «Кримінально-правові проблеми вчення про обставини, що виключають злочинність (суспільну небезпечність і протиправність) діяння» (1991 р.) [2].

Проте незважаючи на велику кількість науковців, які займалися дослідженням цієї теми та їх ґрунтовні наукові доробки, багато аспектів даної теми, як і раніше, залишаються дискусійними і вирішуються суперечливо.

На законодавчому рівні поняття затримання особи, що вчинила злочин, закріплено в ч.1 ст. 38 Кримінального Кодексу України (Далі – КК України) [4], відповідно до якої затриманням особи, що вчинила злочин, є дії потерпілого та інших осіб безпосередньо після вчинення посягання, спрямовані на затримання особи, яка вчинила злочин, і доставлення її відповідним органам влади, якщо при цьому не було допущено перевищення заходів, необхідних для затримання такої особи.

З цього визначення можна вивести обов'язкові ознаки виключення злочинності діяння під час затримання особи:

- затримання особи, вчинене з метою доставити її відповідним органам державної влади;
- діяння полягає у короткочасному насильницькому позбавленні волі особи, яке може бути поєднано із завданням їй особистої шкоди;

- заподіяна шкода має відповідати небезпечності посягання та обставинці затримання злочинця;

- затримання особи здійснюється безпосередньо після вчинення нею злочину.

Саме на останню ознаку варто звернути особливу увагу, адже це питання в науці кримінального права є досить дискусійним.

Так, термін «безпосередній» в українській мові за своїм значенням тлумачиться як: той, який не має проміжних ланок, здійснюється без посередництва або як зовсім близький, найближчий. Тобто, наявне в ст. 38 КК слово «безпосередньо» вказує, що затримання особи повинно проводитись одразу після вчинення злочину [9].

Іншої думки з цього приводу дотримується А.М. Ришелюк. Так, він вважає, що положення ст. 38 КК України поширюється також на випадки, коли така особа залишила місце злочину, а потерпілий або інші особи змушені були здійснювати її переслідування і затримали її через деякий час поза місцем вчинення злочину [6, с. 113]. Такої ж позиції дотримується і В.І. Ткаченко. Він вважає, що заходи, спрямовані на затримання злочинця, лишаються правомірними незалежно від того, чи вчинено їх відразу після закінчення злочину, чи значно пізніше [8, с. 66].

Протилежної думки дотримується П.П. Андрушко. Він вважає, що під дію ст. 38 КК України не підпадають випадки затримання особи, яка вчинила злочин, через тривалий час по його вчиненні [5, с. 99-100].

Правильне визначення цієї ознаки має велике значення. Адже мова йде про виключення кримінальної відповідальності. Так, якщо хоч одна з умов, визначених статтею 38 КК України, не буде виконуватись, особа підлягатиме кримінальній відповідальності за вчинені нею дії.

На думку В.Ф. Примаченка, суспільна корисність затримання особи, яка вчинила злочин, полягає в тому, що затримання одночасно:

- 1) забезпечує доставлення злочинця відповідним державним органам;
- 2) реалізує принцип невідворотності кримінальної відповідальності;
- 3) запобігає вчиненню нових злочинів [7, с. 34].

На нашу думку, вищевказана ознака дещо обмежує реалізацію даних положень. Адже на практиці можуть виникати випадки, коли особа затримує злочинця з метою досягнення цілей, заявлених в ст. 38 КК України, проте не безпосередньо після вчинення злочину. В даному випадку така особа буде підлягати кримінальній відповідальності, хоча її дії й не були спрямовані на завдання шкоди кримінально – охоронюваним об'єктам, що суперечить фундаментальним принципам кримінального права.

Ю.В. Баулін зазначає, що надання громадянам права затримувати злочинця в будь-який час після вчинення ним злочину найбільш відповідає ідеї розвитку активності населення в боротьбі зі злочинністю і разом з тим враховує необхідність захисту інтересів особи від безпідставного обмеження її особистої свободи [1, с. 282].

В рамках написання дисертаційної роботи В.Ф. Примаченком було проведено опитування працівників міліції в Україні, яке показало, що 88,7 % із них згодні з тим, що ст. 38 КК України повинна передбачати можливість затримувати особу, яка вчинила злочин, не лише безпосередньо після його вчинення, а протягом строків давності притягнення до кримінальної відповідальності [7, с. 208].

Погоджуючись із цими міркуваннями зазначимо, що вітчизняному законодавцеві доцільно передбачити у кримінальному законі випадки, коли затримання особи відбувається через деякий час після вчинення злочину, визнавши їх кримінально правомірною поведінкою. Це буде заохочувати громадян до більш активної участі у попередженні злочинності, до сприяння спеціально уповноваженим органам у забезпеченні невідворотності кримінальної відповідальності, адже вони будуть знати, що затримання особи, яка вчинила злочин (суспільно корисна дія), виключає кримінальну відповідальність. В свою чергу це повинно стати поштовхом до збільшення кількості розкритих злочинів.

Тому за результатами свого дослідження ми пропонуємо внести зміни в ч.1 ст. 38 Кримінального кодексу України, замінивши слова «безпосередньо після вчинення посягання» на «своєчасно», тобто до того моменту, як злочинця буде затримано органами охорони правопорядку або сплине строк давності притягнення до кримінальної відповідальності. Це дасть змогу громадянам брати активнішу участь у розкритті злочинів та покаранні винних осіб.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Житний Олександр Олександрович

Література:

1. Баулін Ю.В. Обстоятельства, исключают преступность деяния. – Харьков: Основа, 1991. – 360 с.
2. Баулін Ю.В. Уголовно-правовые проблемы учения об обстоятельствах, исключающих преступность (общественную опасность и противоправность) деяния: Автореф. дис. ... д-ра юрид. наук / Украинская юрид. акад. им. Ф.Э. Дзержинского. – Харьков, 1991. – 41 с.
3. Блинська С.Г. Кримінально-правова природа затримання особи, що вчинила злочин, як обставина, що виключає злочинність діяння : Автореф. дис. ... канд. юрид. наук /

Київський нац. ун-т. внутр. справ. – К., 2006. – 19 с.

4. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2341-14>

5. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України. – 2-ге вид., переробл. та доповн. / За заг. ред. П.П. Андрушка, В.Г. Гончаренка, Є.В. Фесенка. – К.: Дакор, 2008. – 1428 с.

6. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України. 4-те вид., переробл. та доповн. / За ред. М.І. Мельника, М.І. Хавронюка. – К.: Юридична думка, 2007. – 1184 с.

7. Примаченко В. Ф. Затримання особи, яка вчинила злочин, як обставина, що виключає злочинність діяння : дис....канд. юрид. наук : 12.00.08 / Дніпроп. держ. ун-т внутр. справ. – Дніпропетровськ, 2008. – 246 с.

8. Ткаченко В. Відмежування затримання злочинця від необхідної оборони // Радянське право. – 1978. – №1. – С. 63-66.

9. Тлумачний словник української мови . – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://uktdic.appspot.com/>

ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА УСТАНОВЧОГО ПРОЦЕСУ

Слинько Дмитро Вікторович
кандидат юридичних наук, доцент,
професор кафедри теорії та історії держави і права,
Харківський національний
університет внутрішніх справ

Ключові слова: установчий процес; юридичний процес; юридична діяльність.

Установчий процес визначається як діяльність уповноважених органів держави, посадових осіб і громадських організацій, щодо реалізації норм матеріального права, що встановлюють їхні права по формуванню, ліквідації чи перебудови органів держави, призначення або звільнення посадових осіб та інших суб'єктів управління [1, с. 64-65]. Проявляється подібного роду діяльність, головним чином, у здійсненні дій з підготовки умов, організації, проведення виборів чи призначення керуючих суб'єктів і затвердження відповідних установчих результатів.

Установчою діяльністю в публічно-правовій сфері покликані займатися спеціальні суб'єкти: органи та посадові особи державної влади й місцевого самоврядування, міжнародні організації. Як правило, у рамках держав і державоподібних утворень питання про суб'єктів установчого процесу звужується до органів і посадових осіб. Проте питання про населення

як носія народного суверенітету, у тому числі й відносно формування органів влади та управління, і, отже, про розгляд його в якості суб'єкта установчого процесу, у юридичній літературі залишається відкритим.

Установча юридична процесуальна діяльність пов'язана з реалізацією повноважень суб'єктами публічної влади, наданих їм для створення органів і установ, що забезпечують діяльність державного або муніципального управління, а також для створення нових посад та призначення на них. Без наділення суб'єкта публічної влади установчими повноваженнями неможлива сама установча діяльність. У даному випадку такого роду установча діяльність проводилася би у довільному неконтрольованому порядку, який може бути обумовленим самим суб'єктом за власним розсудом. У зв'язку з юридичним та практичним значенням установчої діяльності фіксація подібного роду повноважень у нормативно-правовій або, у низці випадків, індивідуально-правовій формі, є необхідною.

В умовах здійснення установчої діяльності органів влади знаходить своє вираження комплекс правореалізаційних форм: поряд із правозастосуванням в ній просліджуються інші форми – дотримання заборон (наприклад, на суміщення посад), виконання обов'язків (з приводу створення органів і посад, передбачених чинним законодавством в імперативне-зобов'язуючому виді), використання прав (надавати власні варіанти організації діяльності створюваних органів).

Оскільки установчий процес є за змістом та результатами юридичною діяльністю він є неможливим без всебічного спеціального правового регулювання з урахуванням всіх можливих деталей. Це регулювання, як правило, досягається за допомогою процесуальних норм, що закріплюють процесуальні форми, необхідні для існування матеріального права, і створюють у своїй сукупності сферу процесуального права [2, с. 315]. Особливості процесуального права визначаються насамперед потребами технології, організації процесу реалізації норм матеріального права. Особливим є і предмет процесуального права, який включає в себе суспільні відносини, що виникають у процесі реалізації норм різних галузей права [3, с. 334-335]. Головна особливість процесуально-правових норм полягає у їх соціальній орієнтованості, яка обумовлена необхідністю здійснення юридичної діяльності, у той час як матеріальні норми є об'єктивними. Процесуально-правові норми, що регламентують установчий процес, покликані визначити його порядок відносно формування, реорганізації та ліквідації органів, установ і посад. При цьому, як правило, одночасно встановлюються процесуальні правила формування органів, їх компетенція, що вже відноситься до матеріальних правових положень.

Отже, установчий юридичний процес представляє собою складне матеріально-процесуальне утворення, що базується на взаємодії матеріальних і процесуальних правових норм і відповідних їм правовідносин, які є результатом правового регулювання і складаються у певній послідовності, спрямовані на формування, ліквідацію, чи реорганізацію органів, установ, посадових осіб та інших суб'єктів права, і виступають у якості особливого нормативного порядку здійснення владної управлінської діяльності з приводу реалізації відповідних правових норм.

Підставами виникнення цього виду юридичного процесу є відповідні юридичні факти чи юридичний стан (закінчення строку повноважень органів держави чи строку призначення посадових осіб). А в якості кінцевого юридичного наслідку у даному випадку виступає поява нового або реорганізованого органу держави, призначення посадової особи чи іншого управлінського суб'єкта. Наслідок може бути виражений і у ліквідації конкретного суб'єкта права.

Найбільш поширеним видом установчого процесу є діяльність щодо виборів представницьких органів держави, призначення посадових осіб тощо. В установчому процесі можна дослідити основні елементи процесуальної форми, які поєднують специфічні риси та особливості кожного різновиду.

Установчий процес слід розглядати і у плані процесуального режиму, оскільки юридична атмосфера формування органів держави, посадових осіб і суб'єктів права носить різний характер і має прояв за різних умов. У загальнотеоретичному аспекті режим установчого процесу можна уявити у такому варіанті, який, у першу чергу відокремлює специфіку формування органів держави чи суб'єктів права залежно від їх субординаційного положення у структурі механізму держави. Слід виокремити наступні види установчих режимів: публічний режим – вибори всіх представницьких органів держави; режим призначення і виборів виконавчо-розпоряджувальних органів; режим призначення посадових осіб; режим порядку утворення юридичних осіб, розпоряджувальний, дозвільний та явочно-нормативний.

Література:

1. Теория юридического процесса /В.М.Горшенев, В.Г.Крупин, Ю.И.Мельников и др.; /Под общ.ред. В.М.Горшенева. - Х.: Вища школа, изд-во при ХГУ, 1985. - 192с.
2. Комаров С.А. Общая теория государства и права: Учебник. 7-е изд.-СПб.: Питер, 2004. – 512 с.

3. Общая теория государства и права. Академический курс в 3-х томах. Изд. 3-е, переработанное и дополненное / Отв. ред М.Н. Марченко .- Т.2. - М.: ИКД «Зерцало», 2001. – 528 с.

ДЕЯКІ АСПЕКТИ КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ЕЛЕМЕНТІВ ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Слінько Дмитро Сергійович
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри кримінально-правових
дисциплін юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна
E-mail: dimalaw@mail.ru

У зв'язку з дією нового кримінального процесуального кодексу України особливе значення набуває питання виконання завдань кримінального провадження, викриття кримінального правопорушення, проведення слідчих, негласних слідчих (розшукових) дій, формування нормативного змісту системи кримінального переслідування, яке спрямовано на забезпечення інтересів суспільства і держави, що становить собою один з основних напрямків побудови системи кримінальної юстиції згідно з Концепцією її реформування в Україні.

Сьогоднішній стан злочинності викликає у громадян серйозну занепокоєність. У абсолютній своїй більшості вони не задоволені захищеністю своїх прав та інтересів від злочинних посягань, особливо від злочинів проти життя і здоров'я людей. Це, у свою чергу, вимагає вдосконалення підготовки, підбору і розстановки кадрів працівників правоохоронних і судових установ з урахуванням сучасних потреб. У цьому ключі насамперед повинно бути припинено входження злочинності у владу. А оскільки вона корумпована, і ця обставина сприяє негасимому зростанню злочинності, і разом з тим втрати суспільством довіри до влади, треба рішуче очистити її.

Закони, правоохоронного спрямування мають бути здатними забезпечити попередження, припинення, виявлення, розкриття злочинів, викриття та притягнення до законної відповідальності винних у їх вчиненні осіб. За своєю природою закон має бути вищим розумом, на що, ще в давнину ратував Цицерон. З цього приводу доречно нагадати слова К. Маркса про те, що «мудрий законодавець попередить злочин, щоб не бути вимушеним карати за нього» .

Відсутність на рівні України належно організованої системи профілактики злочинності, режиму жорсткого контролю над нею з боку держави, посилення її матеріальної і корупційної бази в пережитий період, втрата опори на населення, недооцінка ролі громадських сил у боротьбі з цим злом, серйозні недоліки законодавства, у свою чергу, наводять на думку про зміцнення тенденції самообмеження держави у справі протидії кримінальним процесам.

Станом на 1 листопада 2013 року в Україні зареєстровано 1,5 мільйона кримінальних проваджень, але розкрито лише 20%. Під час дії КПК 1961 року за рік розкривалося від 85-90%, та стан розкриття кримінальних правопорушень за 2013 рік свідчить сам за себе. Нерозкриті кримінальні правопорушення через законодавче їх не врегулювання сьогодні свідчить про те, що потерпіла особа не може реалізувати своє конституційне право на відшкодування заподіяної кримінальним правопорушенням шкоди, хоча в Європейській Конвенції від 24 листопада 1983 р. «Про відшкодування збитків жертвам насильницьких злочинів» говориться про відшкодування державою шкоди потерпілим у випадках, коли підозрювана особа невідома.

Десятий Конгрес ООН у квітні 2000 р. надав програмне положення боротьби зі злочинністю. Резолюція конгресу наголошувала, що «відповідальність кожної держави за запровадження і підтримку справедливою, відповідальною, етичною та ефективною системи кримінального правосуддя, спрямованої на скорочення злочинності, більш ефективне та дієве забезпечення законності, сприяння лікуванню жертв, правопорушників та оздоровленню громад, також є важливим фактором сприяння економічному та соціальному розвитку і безпеки людини». В інших міжнародних документах розвиток діяльності з попередження злочинності вважається громадянським обов'язком і політичним обов'язком уряду.

У дослідників виникає наступне питання: на чому ґрунтується коріння такого стану буття названих конституційних установлень? Фахівці, що займаються проблемами влади в ключі кримінологічних проблем, переконливо доводять помітне ослаблення державою важелів впливу в найважливіших сферах життєдіяльності суспільства, сильне відставання всіх гілок влади у реагуванні на складну кримінальну обстановку в країні, неправомірний демонтаж колишньої системи соціальної профілактики злочинів, зневажливе ставлення владних структур, політичної та правлячої еліти до населення, народу, їх масштабну корумпованість (85% чиновників), кримінальність, знаходження цієї еліти поза контролем суспільства і народу, поза контролем закону і багато іншого.

В умовах сьогодення боротьба проти злочинності – дуже складна і досить гостра проблема не тільки в національному, а й у міжнародній правовій сфері. Тому що це соціальне зло набуло глобального характеру і практично у всіх країнах світу стає перешкодою здійсненню принципів цивілізованого життя.

Аналіз статистичних даних Верховного Суду, Вищого спеціалізованого Суду, Генеральної прокуратури України свідчить про те, що рівень довіри до правоохоронних органів, а саме співробітників міліції, судів і політиків впав до історичного мінімуму і становить близько 15-20%.

Наслідками розчарування стають зниження економічних показників, відтік населення і наростаюча радикалізація суспільства. Настільки масового розчарування в державних інститутах в Україні не було з часів розвалу СРСР, пишуть засоби масової інформації. Випадок безпрецедентний і для Європи: навіть в охоплених кризою країнах ЄС населення може не довіряти окремим гілкам влади, але ніколи – державі у всіх його проявах.

Так, в 2013 році було засуджено майже 165 тис. громадян, виправдавши лише 275 осіб. Про якість подібних вироків говорять результати розгляду справ проти України в Європейському суді з прав людини. З початку року Україна не виграла жодної справи в Євросуді, і Держскарбниця змушена була компенсувати несправедливо засудженим громадянам 1,1 млн. євро. Сформована кризова обстановка в цій справі диктує необхідність ефективної стратегії боротьби зі злочинністю, створення потужної правової бази, а також великих людських, фінансових, технічних, організаційних, психологічних витрат і використання всіх інших ресурсів. Наявність всіх їх у сукупності настільки важливо, що навіть відсутність одного з них серйозно впливає на якість протидії злочинності.

Найважливіші завдання в галузі боротьби з кримінальними правопорушеннями є: виявлення, усунення та попередження причин і умов, що їх породжують; посилення ролі держави як гаранта безпеки суспільства, створення необхідної для цього правової бази та механізму її застосування; зміцнення системи правоохоронних органів, створення умов для їх ефективної діяльності; залучення державних органів у межах їх компетенції до діяльності з попередження протиправних діянь, забезпечення невідворотності відповідальності за скоєне; опора на підтримку суспільства і т.д.

Дослідженню сутності кримінально процесуальних функцій, теоретичних положень кримінального переслідування, перебудови системи та структури кримінального провадження кримінально процесуальною наукою постійно приділяється значна увага. Вагомий внесок у розробку даної проблематики внесли як вітчизняні так зарубіжні

процесуалісти та криміналісти: Ю.П. Аленін, С.А. Альперт, В.П. Бож'єв, Ю.М. Грошевой, В.М. Джига, Т.М. Добровольська, П.С. Елькінд, О.В. Капліна, Л.Д. Кокорев, В.О. Коновалова, Г.К.Кожевніков, О.М. Ларін, В.Т. Маляренко, О.Р. Михайленко, М.М. Михеєнко, Я.О. Мотовіловкер, В.Т. Нор, М.М. Полянський, В.О. Попелюшко, А.Л. Ривлін, М.М. Розін, В.М. Савицький, С.В. Слінько, М.С. Строгович, В.М. Тertiшник, І.В. Тирічев, В.Т. Томін, С.С. Чернявський, Г.І. Чангулі, М.О. Чельцов, Л.Д. Удалова, В.Ю. Шепітько, М.Є. Шумило та ін.

Аналіз ст. 40 КПК України дає підстави стверджувати, що слідчий немає процесуальної самостійності у кримінальному провадженні. Якщо за КПК 1961 року слідчий самостійно приймав рішення щодо кваліфікації кримінального правопорушення, встановлював самостійно об'єм обвинувачення, приймав рішення щодо направлення матеріалів кримінального провадження до суду або закривав провадження на підставі ст. 284, ч. 2 КПК. Новий КПК скасував самостійність слідчого, він є помічником прокурора, який здійснює нагляд та процесуальне керівництво під час досудового розслідування.

Вважаємо, що ст. 40 КПК України необхідно доповнити положеннями щодо процесуальної самостійності слідчого, якій повинен примати рішення про кваліфікацію, об'єм обвинувачення та закриття або направлення матеріалів кримінального провадження до суду.

Пропонуємо необхідність розробки положень, які необхідно ввести в дію щодо ефективної державної стратегії боротьби із злочинністю, передбачивши здійснення невідкладних і дієвих заходів з проведення в життя всіх стандартів і норм ООН в галузі попередження злочинності та кримінального правосуддя. При цьому слід взяти на озброєння конструктивні висновки, пропозиції та рекомендації науки, що враховують умови, що змінилися сучасності.

На підставі викладеного можна зробити висновок щодо визначення теоретичної моделі кримінального переслідування – проведення негласних слідчих (розшукових) дій щодо попередження, своєчасного виявлення і розкриття кримінального правопорушення; викриття причин та умов, які сприяють вчиненню правопорушення; здійснення профілактики правопорушень; здійснення взаємодії між слідчим та оперативними підрозділами під час кримінального провадження, використання конфіденційного співробітника у кримінальному провадженні; збирання документів та інших фактичних даних, які характеризують діяльність підприємств, установ, організацій, а також спосіб життя окремих осіб, підозрюваних у вчиненні кримінального правопорушення, джерело та розміри їх доходів; відвідування житла

та інших приміщень для з'ясування обставин вчиненого кримінального правопорушення; збирання відомостей про протиправну діяльність підозрюваних осіб, проведення відносно них гласної та негласної перевірки; фіксування слідів правопорушення, які можуть бути доказами його вчинення.

Наостанок, наукові положення правового статусу сторін, учасників кримінального провадження, їх функціональне визначення надасть нові теоретичні та практичні елементи боротьби з кримінальними правопорушеннями. Сьогоднішній незадовільний стан боротьби проти кримінальних правопорушень несумісне з принципами правової держави, заявленого в Конституції України. Тому воно вимагає від влади, державних інститутів громадськості стати постійною, міцною, нездоланною анти кримінальною перепорою, що сприяє економічному та соціальному розвитку, забезпечення прав людини та громадської безпеки. Саме тому профілактики злочинності та боротьби з нею має бути приділена першочергова увага. Така міжнародно-правова установка, звернена до країн всієї планети

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ПІДОЗРЮВАНОГО І ОБВИНУВАЧЕНОГО ПІД ЧАС ІНІЦІЮВАННЯ ТА УКЛАДАННЯ УГОД У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ.

Смоляк Ганна Олегівна
студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна
E-mail: smolyakana@mail.ru

Ключові слова: підозрюваний, обвинувачений, право на захист, угода, кримінальне провадження.

Договірними способами вирішення кримінально-правових конфліктів є передбачені Кримінальним процесуальним кодексом України (далі – КПК України) України порядки кримінального провадження на підставі угод про визнання винуватості та про примирення. Їх впровадження має на меті прискорення кримінального процесу, забезпечення реалізації принципів процесуальної економії та диспозитивності, що в даному випадку створюють оптимальні умови для вирішення завдань кримінального судочинства. Разом з тим, прискорення ходу кримінального провадження процедурою укладання угод не повинно порушувати прав підозрюваного, обвинуваченого. Їх винність, окрім визнання своєї вини, повинна бути доведена достатньою кількістю доказів.

Відповідно вимог КПК України обов'язкова участь захисника у кримінальному провадженні забезпечується у разі укладення угоди між прокурором та підозрюваним чи обвинуваченим про визнання винуватості – з моменту ініціювання укладення такої угоди [1]. Практика застосування угод в кримінальному провадженні з моменту заснування цього інституту засвідчила, що це необхідний засіб для захисту прав підозрюваного чи обвинуваченого.

Забезпечення підозрюваному, обвинуваченому права на отримання кваліфікованої юридичної допомоги, у тому числі і безкоштовної, та обов'язкове роз'яснення йому сутності угоди, його процесуальних прав, наслідків укладання угоди до початку узгоджувальної процедури є достатньою гарантією захисту особи від можливості недобросовісного схилення його до необґрунтованого зізнання [2, с. 43]. У зв'язку з цим, визнання обов'язковим суб'єктом укладання угоди про визнання винуватості не тільки прокурора, підозрюваного та обвинуваченого, а і його захисника є вірним рішенням законодавця, що обумовлюється низкою факторів, до яких необхідно віднести те, що порядок укладання угоди про визнання винуватості є досить складним і вимагає професійних знань у галузі кримінального права та кримінального процесу для вирішення питання про те, якій саме процедурі – загальній чи спрощеній – надати переваги. Це, водночас, певною мірою дозволить стримати владні можливості держави та забезпечити процесуальну рівноправність сторін, надасть стороні захисту *favor defensionis* (сприяння), завданням якого є компенсація менших процесуальних можливостей сторони, що захищається [3, с.398].

Участь захисника у кримінальному провадженні, в якому укладається угода про визнання винуватості, є гарантією забезпечення не тільки і не стільки прав і законних інтересів самого підозрюваного, обвинуваченого, скільки законності застосування цієї процедури, а, отже, – законності самого кримінального провадження, здійснення правосуддя, яке іманентно передбачає ухвалення справедливого рішення. Тому обґрунтованою є позиція законодавця Республіки Молдова, який визнає участь захисника у таких випадках обов'язковою. Ч. 5 ст. 505 КПК Молдови передбачено таку умову застосування угоди про визнання вини – захисник окремо свідчить у письмовій формі, що угода про визнання вини обвинуваченим, підсудним була розглянута ним особисто; передбачений законом порядок укладання угоди було дотримано і визнання обвинуваченим, підсудним своєї вини є наслідком їх попередньої конфіденційної домовленості [4]. КПК Грузії також прямо передбачає, що укладання процесуальної угоди (про визнання вини або про покарання) без безпосередньої участі захисника не допускається. У письмовій заяві, підписаній

обвинуваченим та його захисником, вказується, що після отримання юридичної допомоги від захисника обвинувачений добровільно висловив бажання на застосування цієї процедури [5, с. 77].

Неоднозначно в КПК вирішується питання щодо можливості ініціювання угоди про визнання винуватості захисником підозрюваного, обвинуваченого. У ч. 4 ст. 46 КПК зазначено, що захисник користується процесуальними правами підозрюваного, обвинуваченого, захист яких він здійснює, крім процесуальних прав, реалізація яких здійснюється безпосередньо підозрюваним, обвинуваченим і не може бути доручена захиснику. Втім серед суб'єктів, уповноважених ініціювати укладання угод, передбачених ст. 469 КПК, захисник не названий, хоча, думається, немає жодних перешкод для доручення йому цього повноваження підзахисним.

Важливо наголосити на необхідності деталізації повноважень захисника при прийнятті участі у цій процедурі, адже вони мають певну специфіку, яка пов'язана із укладанням такої угоди, його участю в судовому процесі у кримінальному провадженні, в якому укладена ця угода. Приміром, якщо угода ініційована прокурором, захисник має у конфіденційних умовах обговорити із підзахисним можливу перспективу її укладання і роз'яснити підозрюваному його процесуальні права, а також її правові наслідки.

Дослідженням судової практики встановлено, що нерідко під час судового засідання обвинувачений відмовляється від укладання угоди про примирення, аргументуючи це тим, що недостатньо зрозумів правові наслідки укладання угоди або бажає, щоб під час кримінального провадження були досліджені всі обставини або, взагалі, не з'являється на судові засідання, що свідчить про незгоду з умовами підписаної угоди.

Законодавець не передбачив обов'язкової участі захисника під час укладання угоди про примирення між потерпілим та підозрюваним, обвинуваченим. Але недооцінювати роль та значення адвоката в процедурі примирення не слід, адже його участь є гарантією забезпечення прав підзахисного, його обізнаності щодо наслідків застосування цієї процедури тощо. КПК передбачає можливість участі захисника в домовленостях щодо угоди про примирення, тобто його право брати участь у переговорах та підписанні угоди сторонами, оцінювати прийнятність угоди, уточнювати позиції сторін угоди, перевіряти заключний текст угоди на відповідність укладеним домовленостям.

Кількість ухвал суду щодо відмови в затвердженні угод значна, органи досудового розслідування не приділяють достатньо уваги роз'ясненню прав, обов'язків та наслідків затвердження угоди учасникам підписання угод, особливо угод про примирення. Частіше за

все ці подробиці стають відомими потерпілому або підозрюваному, обвинуваченому лише під час судового засідання. Тому вважаємо за потрібне визнання обов'язковою участь захисника також у разі укладання угоди про примирення з метою покращення якості кримінальних проваджень на підставі угод та зменшення кількості рішень суду, які відмовляють у затвердженні угоди.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Янович Юрій Павлович

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13.04.2012 № 4651-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651д-17>
2. Верещак В. М. Судовий компроміс у кримінальному судочинстві // Вісник Верховного Суду України. – 2000. - №1(17). – С. 42-43.
3. Яворський Б. Правова природа та призначення favor defensionis у кримінальному судочинстві// Вісник Львівського університету. Серія Право. – Вип. 54. – 2011. – С. 394-400
4. Уголовно-процесуальный кодекс Республики Молдова от 14 марта 2003 г. №122-XV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://base.spininform.ru/show_doc.fwx?Rgn=3833
5. Путеводитель по новому Уголовно-процесуальному кодексу Грузии/сост. Заза Меишвили.- Тбилиси : ООО «Сезан», 2010. – 92 с.

АКМЕОЛОГІЧНИЙ КОНТЕКСТ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНОВЛЕННЯ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНЬОГО ПРАВознавця

Смутьська Алла Василівна

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри державно-правових дисциплін
юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В.Н. Каразіна, заступник декана
з організаційно-методичної роботи
і дистанційного навчання

Феномен акмеологічної культури розглядається в працях вітчизняних і зарубіжних учених (К. Альбуханова-Славська, В. Гриньова, А. Здравомислов, І. Ісаєв, М. Каган, М. Ситникова) як сукупність матеріальних і духовних цінностей, що створені людиною і характеризують рівень розвитку суспільства; специфічний спосіб людської діяльності;

процес творчої самореалізації сутнісних сил особистості; ступінь досконалості соціального і розумового розвитку, результатом якого є освіченість, вихованість людини. Означені позиції знаходять своє відображення у взаємозв'язку особистості та культури: людина засвоює культуру і водночас створює нові суспільно значущі зразки – результати її творчої праці, виявляючи «геніальність природи, уміння самопізнання» (М. Бердяєв), найвищий внутрішній потенціал, позитивні особистісні якості та професійну майстерність.

З аналізу психолого-педагогічної, акмеологічної літератури (В. Варуков, І. Вегерчук, А. Деркач, О. Кондратьєва, О. Селезньова) простежується недостатня визначеність суті поняття «акмеологічна культура особистості», хоча накопичено немало ідей, які дозволяють розкрити суттєві ознаки цього феномену. Варто відзначити, що акме як найвищий рівень розвитку людини виявляється в її культурі, яка виступає показником саморозвитку і водночас особистісною якістю, що й лежить в основі формування культури загалом і професійної культури зокрема. У такий спосіб суть поняття «акмеологічна культура особистості майбутнього правознавця» розкривається як особистісне новоутворення, в основі якого лежить прагнення досягати нових вершин у професійній підготовці та єдністю професійно-правничих та акмеологічних цінностей, знань, умінь, особистісних якостей, між якими існують певні зв'язки та відношення.

Суттєвими ознаками акмеологічної культури особистості є *індивідуальність* (тут і далі курсив наш – А.С.) – життєвий шлях особистості, що визначається здійсненням вибором і розкритими потенційними можливостями; *самоздійснення* як здійснення мрії, прагнення постійно й активно пізнавати себе, розкривати власний потенціал, взятий на себе обов'язок якісно виконувати роботу, відповідати за справу, дії, вчинки; *саморозвиток* – внутрішня активність і усвідомлена спрямованість на потенційне розкриття акме-потенціалу впродовж життя; *загальна культура поведінки* – сукупність форм повсякденної поведінки людини, в яких знаходить вияв додержання норм правової моралі, етики, культури; *культура праці* – ставлення до професійної діяльності правознавця, бажання сумлінно працювати з клієнтами; *рефлексивна культура* – самоаналіз, самооцінка, самоорганізація, самореалізація, що відбуваються на основі самоусвідомлення й переосмислення стереотипів мислення, діяльності, поведінки, спілкування; *успіх* – значні досягнення в різних видах діяльності.

Акмеологічна культура людини є поняттям ширшим відносно її акмеологічної компетентності тому, що включає моральний та етичний аспекти поведінки, культуру праці, якості особистості, які впливають на побудову гуманних відносин у колективі та сприяють подоланню перешкод, що заважають самореалізації й саморозвитку. Аналіз

культурологічних, морально-етичних, деонтологічних, психологічних, педагогічних аспектів правничої діяльності (Т. Анісімова, І. Беленько, В. Ільїн, Н. Кім, Н. Малюткіна, С. Пелипчук) дозволяє дійти висновку про те, що акмеологічна культура особистості збагачує й індивідуалізує будь-яку професійну діяльність, зокрема й правничу діяльність, а формувати її компоненти (цінності, знання, уміння, особистісні якості) необхідно під час професійного становлення майбутніх правознавців.

З позиції аксіологічного підходу (О. Сухомлинська, Н. Ткачова, О. Дубасенюк) до *акмеологічних цінностей*, гармонійне засвоєння яких позитивно впливає на досягнення успіху майбутніми правознавцями, віднесено акмеологічну спрямованість (інтерес до правничої діяльності та навчання в університеті; прагнення працювати над собою, покращуючи особистісно-професійні якості; виявлення схильності до самоактуалізації, самооцінки, самоствердження, саморозвитку на заняттях і в позанавчальний час), найвищі особистісні ідеали (ідеал досконалості людини, образ успішного юриста), загальнолюдські цінності (добро, обов'язок, совість, честь, дисциплінованість, сенс життя, гідне ставлення до народу, Батьківщини, праці, до самого себе), ціннісні професійні орієнтації (поважливе ставлення до клієнта, що потребує негайної допомоги, дотримання законності й гуманізму в розв'язанні конфліктних ситуацій), особистісно-професійні якості (розвинений інтелект, аналітичний склад розуму, прогностична здатність до передбачення наслідків своїх дій, емоційна рівновага, персональна відповідальність за дії і вчинки, самостійність, незалежність), розвиток яких забезпечує успіх правничої діяльності.

Як відзначають дослідники (О. Ващук, О. Котикова, М. Криськів), світоглядну основу майбутньої професії правознавця формують знання юридичної деонтології й психології, педагогіки, основ професійного спілкування, риторики, між якими мають існувати міжпредметні зв'язки. До *знань акмеологічної культури* правознавця віднесено *знання про акме* як прагнення особистості до найвищого розвитку в різні періоди життя; *акмеологічну грамотність* – поінформованість людини про закономірності досягнення в індивідуальному, особистісному, суб'єктному розвитку; *акмеологічну компетентність* – знання й уміння самості, які розкриваються й формуються в професійній діяльності, підвищують професіоналізм і майстерність; *акмеологічну культуру* – результат саморозвитку, коли людина найбільш повно реалізує себе у всіх сферах життя; *«Я»-концепцію* – систему знань, що відбиває ставлення людини до себе, до оточуючого світу; *акмеологічне проектування* – стратегія особистісно-професійного розвитку студентів у навчальній, виховній, дослідницькій, самоосвітній видах діяльності.

Акмеологічні вміння правознавців складаються із сукупності гностичних, комунікативних, організаторських, які забезпечують ефективність правознавчої діяльності (О. Беркович, О. Котикова, М. Криськів, Н. Малюткіна, В. Савіщенко), та вміння самості (самопізнання, самоактуалізації, саморегуляції, самоорганізації, самоствердження, самовдосконалення, самореалізації, саморозвитку). *Гностичні* вміння майбутніх правознавців конкретизовано як уміння ставити мету самореалізації в правничій діяльності, пізнавати потенційні можливості, щоб досягати акме впродовж життя, співвідносити бажання з власними здібностями і нахилами до праці правознавця. *Комунікативні* вміння – встановлювати контакт з усіма учасниками судового процесу, виявляти причини конфліктної ситуації і знаходити альтернативні шляхи її розв’язання, публічно виступати і захищати підопічних. *Організаторські* вміння – мобілізувати силу волі, витривалість, терплячість, емоційну стійкість, власний професіоналізм в екстрених ситуаціях, проектувати власну стратегію саморозвитку, виявляти й долати перешкоди, що заважають саморозвитку особистості.

На підставі проведеного аналізу наукової літератури (О. Бодальов, Є. Зеленов, О. Котикова, В. Максимова, В. Маралов, Л. Рибалко) та власного педагогічного досвіду варто зазначити, що на підвищення ефективності формування акмеологічної культури негативно впливають перешкоди суб’єктивного (недостатня сформованість мотивів акме-досягнення, акмеологічних знань і вмінь, негативні риси особистості) й об’єктивного характеру (малий обсяг годин, відведених на правничу практику, відсутність гарантованої роботи правознавця).

Як відомо, майбутніх правознавців готують у класичних (багатопрофільних), профільних (галузевих), непрофільних (неюридичних) університетах. У класичному університеті студенти набувають широкої спеціалізації у галузі правничих дисциплін, мають великі можливості реалізовувати власний потенціал у науково-дослідницькій роботі. Враховуючи той факт, що фахівцям з правознавства бракує знань про природу людини, шляхи акмеологічного зростання, психологічні та індивідуальні особливості людини, педагогічні прийоми впливу на іншу людину, доцільним є залучення студентів до активного самовдосконалення особистісно-професійного потенціалу в наукових гуртках.

Робота в гуртках задовольняє потреби студентів у більш глибокому вивченні навчальних дисциплін, розвиває навчально-пізнавальні інтереси, пізнавальну активність, сприяє розвитку творчих здібностей, що є основами самовдосконалення особистісно-професійного потенціалу. Самозростанню й саморозкриттю сприяють індивідуальні

самостійні завдання, розраховані на тривалий час, темп роботи і здібності кожного студента, визначені згідно з власними планами, бажаннями, можливостями. Позитивним є те, що в гуртках майбутні правознавці розкривають власні індивідуальні особливості, професійно самовизначаються, розвивають у собі допитливість, самостійність, ініціативність, вчаться працювати в команді однодумців, розв'язуючи спільні завдання.

Досвід практичної діяльності майбутні правознавці набувають у позанавчальний час у практико-освітньому центрі «Юридична допомога» (правнича клініка), що позитивно впливає на формування їхньої акмеологічної культури. Студенти разом із досвідченими викладачами вчаться проводити усні консультації з потерпілими, складати за запитами громадян проекти окремих процесуальних документів, опановують вміннями професійного юридичного спілкування, застосовують різні засоби і прийоми психологічного впливу на відвідувачів клініки, діють з урахуванням індивідуально-психологічних особливостей клієнтів.

На думку В.Л. Погрібної і І.В. Підкуркової, професійні «акме» юристів можуть розрізнятися за різними характеристиками, наприклад, велике «акме» – це головне досягнення всього життя працівника, пік його професійних результатів, рівень, що перевищує всі показники успіху в професії, які були досягнуті ним раніше (одновершинне); малі «акме» – багаторазові професійні досягнення юриста, що передують великому «акме», йдуть за ним або замінюють його (багатовершинні акме). Професійні «акме» також можуть не збігатися за своєю внутрішньою структурою і включати або високий рівень стабільних професійних результатів (плато), що рівномірно продовжують досягнення, або кілька фаз, «стрибків» різкої активізації діяльності. При оцінюванні наявності і характеру професійного «акме» юриста важливо враховувати показники професіоналізму і компетентності, що склалися в певній професії і в професійному співтоваристві. Виявлення й оцінювання професійного «акме» залежить від того, як розуміється професіоналізм правника у конкретно-історичний час.

Отже, поняття «професіоналізму» є системною категорією і включає професійну діяльність (активність, спрямовану на перетворення предмета праці з метою отримання результату, що відповідає суспільним та особистим матеріальним і духовним потребам), професійне спілкування (активність, спрямовану на встановлення взаємодії і співробітництва з іншими людьми в процесі професійної діяльності) та особистість професіонала (сукупність якостей, властивостей, станів юриста, що створюють можливості для ефективного здійснення ним професійної діяльності). Таким чином, професійні «акме» юриста можуть

полягати в становленні у нього високого рівня професійної діяльності, професійного спілкування і зрілості особистості.

Однак теза, що професійно важливі якості вдосконалюються протягом усього професійного життя, а формуються під час навчання у ВНЗ, не викликає ані заперечень, ані жодних сумнівів [1]. Отже, з огляду на визначені теоретичні положення та існуючий практичний досвід важливість формування акмеологічної культури у процесі професійного становлення майбутніх правознавців очевидна.

Література:

1. Погрібна В.Л., Підкуркова І.В. Соціокультурний контекст акмеологічного аналізу професійної діяльності юриста // Соціологія. Грані. – 2014. – № 10 (114). – С. 74–80.

СПОСІБ ВЧИНЕННЯ, ЯК ЕЛЕМЕНТ КРИМІНАЛІСТИЧНОЇ ХАРАКТЕРИСТИКИ КРАДІЖКИ ЧУЖОГО МАЙНА ГРОМАДЯН, ВЧИНЕНИХ ГРУПАМИ НЕПОВНОЛІТНІХ

Сорока Ірина Вікторівна
здобувач кафедри криміналістики
та судової медицини
Національної академії внутрішніх справ
E-mail: Soroka@mail.ru

Ключові слова: спосіб вчинення, підготовка, приховування, неповнолітній, крадіжка.

Крадіжки визначаються як найбільш розповсюджене кримінальне правопорушення. Так, згідно статистичних даних Генеральної прокуратури України лише за 2014 р. обліковано 226756 крадіжок, з яких повідомлення про підозру вручено лише у [70502](#) випадків. Не меншого занепокоєння викликають показники, що ілюструють не лише кількість вчинюваних таємних заволодінь чужим майном громадян, вчинених неповнолітніми. Статистичні дані визначають, що лише за 2014 р. неповнолітніми вчинені 4566 крадіжок.

Враховуючи наведені нами відомості, можна стверджувати про наявність труднощів, з якими стикаються правоохоронці за кримінальними правопорушеннями досліджуваної категорії. Для формування алгоритму дій працівників правоохоронних органів з розслідування кримінальних правопорушень вказаної категорії, постає необхідність висвітлення його способу як одного з центральних (основних) елементів криміналістичної характеристики. Це, у свою чергу, стає можливим при його розгляді як системи дій та

визначення, на підставі проведеного дослідження, необхідної для кримінальних правопорушень, кваліфікованих за ст. 185 КК України, вчинених неповнолітніми.

У криміналістиці існують різні підходи до визначення поняття способу злочину. Під способом злочину прийнято розуміти спосіб дії злочинця, що виражається в певній, взаємозалежній системі операцій і прийомів підготовки, вчинення й приховування злочинів [1, с. 41], систему взаємозалежних, цілеспрямованих навмисних дій щодо підготовки, вчинення, приховування злочинів, здійснюваних відповідно до обстановки та властивостей особи, а також обумовлені ними дії цілого ряду інших осіб, які необхідні для настання злочинного результату [2, с. 574].

Розглядаючи поняття способу вчинення злочину як криміналістичної категорії, обов'язково необхідно звернутись до роботи Г.Г. Зуйкова, в якій автор доречно наголошував, що спосіб учинення злочину є системою дій під час підготовки, вчинення та приховування злочину, детермінованих умовами зовнішнього середовища та психофізичними властивостями особи, що можуть бути пов'язані з вибором використання відповідних знарядь або засобів та умов, місця і часу [3, с. 12].

Спосіб вчинення злочину визначається як певний порядок, метод, послідовність рухів і прийомів, застосовуваних особою для вчинення злочину [4, с. 171]. Тобто спосіб визначається як певна дія відповідної особи, спрямована на підготовку, вчинення чи маскуванню суспільно-небезпечного діяння.

Салтевський М.В. наголошував, що спосіб учинення злочину – явище об'єктивної дійсності, його правове і наукове поняття є предметом досліджень низки правових наук. У науці кримінального права склалося уявлення про спосіб учинення злочину як про неодмінну частину кожного злочину [5, с. 424].

Розглянемо спосіб вчинення досліджуване кримінальне правопорушення з позиції таких його складових як підготовка, безпосереднє вчинення та приховування.

Так, вагомим компонентом способу вчинення крадіжок виступають, здійснювані злочинцем підготовчі, заходи. Ці дії, як правило, включають: підбір співучасників; збір відомостей про об'єкт злочинного посягання; придбання технічних засобів (радіоапаратури, наборів інструменту, ключів); пошук місць зберігання (приховування) і каналів збуту викраденого, а також осіб і організацій, яким необхідно викрадене майно.

У той же час даний перелік не є повним, оскільки можуть застосовуватись й інші дії. У той же час варто нагадати й про особу, що вчинює розглядувані кримінальні правопорушення. Так, не повнолітні не завжди використовують наведений перелік заходів з

підготовки до вчинення крадіжки. У той же час недооцінювати особу, що не досягла віку повноліття не варто.

Значною є думка Є.І. Макаренка, який зазначає, що спосіб учинення злочину детермінується низкою об'єктивних і суб'єктивних чинників. Серед них поряд із випадковими мають місце постійно діючі протягом тривалого періоду. Взагалі спосіб може характеризуватися наявністю системи взаємопов'язаних дій з підготовки, безпосереднього вчинення та приховування слідів діяння [6, с. 25-26].

Способи вчинення крадіжок варто розглядати з позиції їх вчинення групами неповнолітніх з незаконним проникненням у житло, приміщення або інше сховище та шляхом вільного доступу.

Про участь у крадіжці підлітків можуть свідчити й особливості способу його вчинення: відсутність цілеспрямованої, продуманої підготовки до злочину; нескладні шляхи проникнення до приміщення; вибір способів зламу, що не вимагають значної фізичної сили; використання для проникнення вузьких проїомів; мала вага викраденого; відсутність професійних навичок; використання в якості знарядь злочину предметів повсякденного вжитку; непослідовність дій на місці злочину, розкидування предметів навколишньої обстановки та не обґрунтоване їх знищення; вчинення на місці злочину цинічних дій [7, с. 110].

Судово-слідча практика вказує, що проникнення в приміщення шляхом вільного доступу здійснюється через дах і балкони багатоповерхових будинків; через вікна і двері; з дозволу потерпілих (шляхом зловживання довірою); обманом малолітніх, осіб з психічними розладами тощо. До крадіжок, що скоюються способами, не пов'язаними з проникненням у приміщення, відносяться: крадіжки з автомобілів, валіз ручної поклажі на вокзалах; кишенькові крадіжки (крадіжки із сумок); крадіжки з магазинів і торгових наметів; крадіжки в осіб, що знаходяться у громадських місцях у нетверезому стані. Кишенькові крадіжки здійснюються двома способами: під прикриттям якого-небудь предмету або без такого прикриття під час тисняви у транспорті, на зупинках, в установах тощо. При цьому крадіжки у транспорті вчинюються здебільшого у групі чисельністю 3-5 осіб.

Найпоширенішими способами проникнення у квартиру групою неповнолітніх є: - вибивання дверей і вікон; - зламування заборів; - добір ключів (зокрема використання раніше украдених ключів); - проникнення шляхом вільного доступу з балкона, через незамкнену квартиру тощо. І тут викрадаються невеликі за обсягом речі.

Вивченням судово-слідчої практики встановлено, що крадіжки вчинювались шляхом злому дверей за допомогою підручних засобів, проникнення через вікно, балкон і т.д. у вранці або вдень (до 82%).

Як показує практика в більшості випадків крадіжок, вчинених як групою, так і одноосібно, всі учасники виступали у ролі виконавців.

У зв'язку з тим, що крадіжки групами неповнолітніх переважно вчинюються без підготовки, залишається значна кількість слідів. Все це накладає відбиток на розслідування. Зазначене вказує, що інформація про спосіб вчинення крадіжок групами неповнолітніх має важливе практичне значення. У першу чергу для попередження, швидкого та повного розслідування, пошуку винних, відшкодування завданих збитків. Виявлення ознак, що вказують на складові способу злочину є можливим встановлення інших його структурних компонентів. Завдяки останнім отримується інформація про неповнолітніх злочинців та ролі кожного у групі.

Науковий керівник: к. ю.н., доцент Зарубей Вікторія Володимирівна

Література:

1. Колесниченко А.Н., Коновалова В.Е. Криминалистическая характеристика преступлений. – Х.: ХЮрИ., 1985. – 93 с.
2. Криміналістика: Підруч. для студ. юрид. спец. вищ. закл. освіти / За ред. В.Ю. Шепітька. – 3-є вид., переробл. і допов. – К.: Вид. Дім “Ін Юре”, 2004. – 736 с.
3. Зуйков Г. Г. Криминологическое учение о способе совершения преступления : автореф. дисс. на соискание учен. степени д-ра юрид. наук : спец. 12.00.08 «Уголовное право и криминология» / Г. Г. Зуйков. – М., 1970. – 41 с.
4. Криминалистика: Учебник для вузов / Под ред. А.Н. Васильева. – М.: Изд-во МГУ, 1980. – 566 с.
5. Салтевський М. В. Криміналістика (у сучасному вигляді) : підруч. / Салтевський М. В. – К. : Кондор, 2005. – 588 с.
6. Макаренко Е. И. Особенности расследования квартирных краж, совершаемых группой лиц : дисс. кандидата юрид. наук : 12.00.09 / Макаренко Евгений Иванович. – М., 1983. – 200 с.
7. Криминалистическая методика расследования отдельных видов преступлений: Учебное пособие в 2-х частях. Ч. 2: / Под ред. А. П. Резвана, М. В. Субботиной. — М.: ИМЦ ГУК МВД России, 2002.— 232 с.

ENVIRONMENTAL PROBLEMS OF THE WORLD

ЕКОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ У СВІТІ

Співак Ганна Сергіївна

Студентка Національного університету
«Одеська юридична академія»

E-mail: katena3108@mail.com

Анотація: У 21 столітті перед усім людством гостро стала проблема екології та збереження екосистеми землі для майбутніх поколінь. І рішення основних екологічних проблем нашої планети залежить не тільки від світової політики, а й від кожної людини окремо .

Ключові слова: екологія, проблеми світової екології, збереження екосистеми, способи запобігання забруднення навколишнього середовища.

Аннотация: В 21 веке перед всем человечеством остро стала проблема экологии и сохранения экосистемы земли для будущих поколений. И решение основных экологических проблем нашей планеты зависит не только от мировой политики, но и от каждого человека в отдельности.

Ключевые слова: экология, проблемы мировой экологии, сохранение экосистемы, способы предотвращения загрязнения окружающей среды.

In the 21st century the whole of humanity, the island became a question on critical environmental issues and conservation of the ecosystem of the earth for future generations. And the decision of the major environmental problems of our planet depends not only on a deliberate policy of world powers, but also from each individual.

In the course of technological progress humanity has acquired a lot of useful things. These things are much easier everyday life. But in return we have received and continue to receive negative consequences of using these same achievements.

Any production is not without harmful emissions into the atmosphere, discharges of pollutants from sewage, disposal of solid waste in the ground. Naturally, all this has a negative impact on the ecological environment, not only in the region where the epicenter of the pollution, but also throughout the world.

Today, the environmental situation in the world can be described as close to critical. Among global environmental problems are the following:

- Destroyed or disposed of thousands of species of plants and animals;
- Largely destroyed forest cover;

- Rapidly shrinking existing stock of minerals;
- The world's oceans not only depleted by destruction of living organisms, but also cease to be a regulator of natural processes;
- The atmosphere in many places is contaminated to the maximum allowable size, and clean air is deficient;
- Partially broken ozone layer, which protects from the harmful for all living cosmic radiation;
- Contamination of surface and disfigurement of natural landscapes: the world is impossible to find a single square meter of surface, wherever there is an artificial man-made elements.

Steels quite obvious malignancy of consumer attitudes to nature only as an object of obtaining certain riches and wealth. For humanity becomes vital change the philosophy of relationship to nature.

What measures are needed to address global environmental problems! First of all it is necessary to move from consumer-technocratic approach to nature to seek harmony with her. For this purpose, in particular, requires a number of targeted measures in cleaner production: Green Computing, mandatory environmental impact assessment of new projects, the creation of non-waste technology closed loop.

Another measure aimed at improving the relationship between man and nature, a reasonable self-restraint in the use of natural resources - especially energy sources (oil, coal), which have for the life of humanity essential. Estimates of international experts show that if we start from the current level of consumption (the end of XX century.), The coal reserves will last for another 430 years, oil - for 35 years, natural gas - for 50 years. Time, especially on oil, not so great. In this regard need to be reasonable structural changes in the global energy balance toward increased use of nuclear energy, as well as search for new, effective, safe and the most friendly nature of energy sources, including space.

However, a noticeable effect all these and other measures can provide only by joint efforts of all countries in order to save nature. The first attempt at such an international association was carried out in the early XX century. Then in November 1913, Switzerland hosted the first international conference on environmental issues with the participation of representatives of 18 of the largest countries in the world.

Now go interstate forms of cooperation to a new level. Are international conventions on the protection of the environment (quota catch of fish, the ban on whaling, etc.), Implemented a variety of programs and joint development. The activity of non-governmental organizations to protect the

environment - "green" ("Greenpeace"). Ecological International Green Cross and Green Crescent is currently developing a program to address the problem of "ozone hole" in the Earth's atmosphere. However, it should be recognized that at a very different level of socio-political development of the countries in the world, international cooperation in the environmental field is still far from its perfection.

Political problems arising from concerns about the environment. Economic activity and, in particular, economic growth generate a variety of environmental problems. Among these were the climate change caused by excessive fuel consumption of organic origin, deforestation, soil erosion, the disappearance of certain species of animals and plants and the gradual loss of species diversity of life on Earth, as well as the problem of deteriorating health due to air and water pollution, increase background radiation and excessive use of fertilizers and pesticides. Currently, there are serious doubts that the current economic growth to continue in the future and that economic growth will lead to a global catastrophe.

I believe that there are solutions to environmental problems:

1. Environmental education and training, especially the younger generation. It must realize that it is better to live in a clean city.
2. It is necessary to establish the modern treatment facilities to implement environmental innovation in the workplace.
3. Turn on the gas vehicles.
4. Bike instead of a car - this is another practice that will help reduce the burden on the roads.
5. Timely liberate the city from the debris, especially from the solid waste. A very good example in this regard was in Soviet times "voluntary work". Practice separate collection of waste, as in many European countries.
6. Development of transportation and recycling.
7. For our own health and the environment of the city to use reusable bags instead of disposable dishes and.
8. Restoration and renovation of trees and shrubs in the city, planting young trees.
9. The "green" zones to the public (parks, gardens) Start to change the world with himself!

Науковий керівник: старший викладач Дробчак А.Л.

List of literature:

1. <http://www.dishisvobodno.ru/samye-chistye-i-samye-gryaznye-strany.html>
2. Internet community, " International cooperation in the field of nature and environmental protection "

3. <http://www.carecnet.org/mp/globalnye/>
4. <http://lzm.users.altstu.ru/book/glava7.html>
5. The International Convention on the Protection of the Environment

ЩОДО ПРЕЮДИЦІАЛЬНОЇ СИЛИ РІШЕННЯ СУДУ ЗА ПОЗОВОМ ПРО ЗАХИТ ПРАВ ТА ІНТЕРЕСІВ НЕВИЗНАЧЕНОГО КОЛА ОСІБ

Степаненко Тетяна Володимирівна
викладач кафедри охорони інтелектуальної
власності, цивільно-правових дисциплін ХНУВС, к.ю.н.
E-mail: stepatan@gmail.com

Ключові слова: позов про захист прав та інтересів невизначеного кола осіб, рішення суду, судова преюдиція

З розвитком національного законодавства дослідження процесуальних особливостей судочинства в окремих категоріях цивільних справ стають усе більш актуальними і корисними як для практики в силу свого прикладного значення, так і теорії цивільного процесуального права, оскільки виявляють багатство змісту процесуальних норм, особливості їхньої дії в різних ситуаціях. Певний інтерес, на нашу думку, становить і дослідження питань преюдиціальності судових рішень у справах за позовами про захист прав та інтересів невизначеного кола осіб.

Відомо, що ідея преюдиції як інституту процесуального права полягає в тому, що при вирішенні справи суд не повинен досліджувати факти, встановлені рішенням суду, і впливає з концепції істинності судових актів, що набрали законної сили [1, с.28]. Преюдиціальні факти – це факти, встановлені при дотриманні процесуальних гарантій.

Згідно ч. 3 ст. 61 ЦПК України, обставини, встановлені рішенням суду у цивільній, господарській або адміністративній справі, що набрало законної сили, не доказуються при розгляді інших справ, у яких беруть участь ті ж самі особи або особа, щодо якої встановлено ці обставини.

Преюдиціальність фактів ґрунтується на правовій властивості законної сили судового рішення і визначається його суб'єктивними і об'єктивними межами. Об'єктивні межі преюдиціальності відносяться до обставин, встановлених судовим рішенням, що набрало законної сили, і включають юридичні та доказові факти, правовідносини, права і обов'язки

сторін. Стосовно суб'єктивних меж преюдиціальності поширюється на осіб, які беруть участь у справі, та їх правонаступників [2, с.71; 3, с.55].

Відповідно до ч. 4 ст. 61 ЦПК України, вирок у кримінальній справі, що набрав законної сили, або постанова суду у справі про адміністративне правопорушення обов'язкові для суду, що розглядає справу про цивільно-правові наслідки дій особи, стосовно якої ухвалено вирок або постанову суду, з питань, чи мали місце ці дії та чи вчинені вони цією особою. Інші факти, встановлені вироком суду, в тому числі питання щодо відповідальності особи, преюдиціального значення не мають. При цьому преюдиціальною силою наділені як обвинувальні, так виправдувальні вирoki (постанови).

Згідно з абз. 3 п. 9 ч. 1 ст. 25 Закону України „Про захист прав споживачів”, рішення суду, що набрало законної сили, про визнання дій продавця, виробника (підприємства, що виконує їх функції), виконавця протиправними щодо невизначеного кола споживачів є обов'язковим для суду, що розглядає позов споживача щодо цивільно-правових наслідків їх дій з питань, чи мали місце ці дії та чи були здійснені вони цими особами.

Виходячи із сутності позовів на захист прав та інтересів невизначеного кола осіб, можна стверджувати, що ця особливість властива не лише рішенням у справах про захист прав та інтересів невизначеного кола споживачів, а й іншим рішенням про задоволення позову про захист прав та інтересів невизначеного кола осіб, неперсоніфікованого суспільного інтересу.

Цілком слушною видається точка зору Г. Л. Осокіної, що особливістю преюдиціальної сили судового рішення за позовом на захист невизначеного кола осіб є те, що рішення суду у досліджуваній категорії справ на відміну від загального правила про суб'єктивні межі преюдиції наділено преюдиціальною силою, незважаючи на те, що потенційні позивачі – особи з числа невизначеного кола осіб – не брали участь у попередній справі внаслідок невизначеності свого складу на той момент [4, с. 228–229]. Це означає, що конкретна особа при зверненні до суду звільняється від обов'язку доводити, а суд – від установлення факту здійснення певних дій даним відповідачем. Ці обставини вважаються достовірно встановленими на підставі рішення суду, що розглядав справу у відношенні невизначеного кола осіб. Конкретній особі залишається довести її приналежність до невизначеного кола осіб та розмір своїх майнових вимог.

Таким чином, об'єктивні межі поширення преюдиціальної сили рішення про визнання дій відповідача такими, що порушують права та інтереси невизначеного кола осіб, інтереси суспільства, на рішення суду по цивільній справі щодо цивільно-правових наслідків дій

відповідача суворо обмежені преюдиціальними питаннями: чи мали місце ці дії та чи здійснені вони даним відповідачем. Відносно ж суб'єктивних меж преюдиціальності рішення про задоволення позову в інтересах невизначеного кола осіб, слід зазначити, що преюдиціальність поширюється на всіх осіб, чиїх юридичних інтересів, прав, свобод опосередковано чи безпосередньо стосується це рішення.

Проте, на відміну від преюдиціальної сили вироку чи постанови суду у справі про адміністративне правопорушення, якщо у задоволенні позову про захист прав та інтересів невизначеного кола осіб буде відмовлено, рішення суду, що набрало законної сили, не має преюдиціального значення для суду, що розглядає позов конкретної особи. Адже в протилежному випадку виникне суттєва проблема – необхідність усунення несправедливості поширення судового рішення на осіб, які хоча й зазнають його дію, але не брали участі в процесі. Іншими словами, кожній особі має бути забезпечено доступ до судового захисту власних прав та інтересів.

Як слушно зазначає Н. С. Батаєва, особа, права якої порушено діями (бездіяльністю) відповідача, може звернутися до суду з позовом на захист своїх власних прав та інтересів, доводити в суді, що дії відповідача порушують безпосередньо її суб'єктивні права та інтереси, та вимагати відшкодування завданої їй шкоди [5, 144–145]. Оскільки особисто така особа не брала участі в процесі, порушеному на захист прав та інтересів невизначеного кола осіб, вона не буде оспорювати факти, встановлені судовим рішенням, винесеним у відношенні невизначеного кола осіб, що набрало законної сили: не буде оспорювати факт правомірності дій відповідача щодо невизначеного кола осіб, певної верстви суспільства чи суспільства в цілому чи факт здійснення неправомірних дій відносно невизначеного кола осіб саме цим відповідачем. При цьому особі, що звертається до суду з позовом про захист власних суб'єктивних прав, відшкодування шкоди, завданої діями відповідача, необхідно буде доводити обставини, що підтверджують її позовні вимоги, на загальних підставах.

Література

1. Треушников М. К. Судебные доказательства / М. К. Треушников – М.: Городец, 2004. – 272 с.
2. Плетнева О. Е. Пределы преюдициальности судебного решения / О. Е. Плетнева // Проблемы применения норм гражданского процессуального права: межвуз. сборник науч. трудов. – Свердловск, 1986. – С. 66–73.
3. Алиэскеров М. Преюдиция в гражданском судопроизводстве / Мизамир Алиэскеров // Российская юстиция. – 2005. – №1–2. – С.55–57.

4. Осокина Г. Л. Курс гражданского судопроизводства России. Общая часть: учеб. пособие / Г. Л. Осокина – Томск: Изд-во Том. ун-та, 2002. – 616 с.

5. Батаева Н. С. Судебная защита прав и интересов неопределенного круга лиц: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.03 / Батаева Наталья Сергеевна. – М., 1998. – 164 с.

ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ СПАДКОВОГО ДОГОВОРУ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Стеценко Юлія Вікторівна

студент-спеціаліст факультету господарського права
та соціального забезпечення

Чернігівського національного технологічного університету

E-mail:stetsenkoy@inbox.ru

Ключові слова: інститут спадкового договору, спадкове право, зобов'язальні правовідносини, договір, розпорядження на випадок смерті.

Із набранням чинності нового Цивільного кодексу (надалі – ЦК) в Україні з'явився раніше невідомий національному законодавству інститут спадкових правовідносин — спадковий договір. Варто відмітити, що вище зазначений правовий інститут має більш тісний зв'язок з підгалуззю зобов'язального, а не спадкового права, оскільки виступає різновидом договорів про передачу майна у власність набувача. Схожість конструкції спадкового договору із спадкуванням виявляється в спільності центральної юридичної підстави виникнення права на спадкування у спадкоємців і права власності у набувача, якою є смерть фізичної особи - попереднього носія права [1].

Основний правовий зміст цього інституту розкривається у ст. 1302 ЦК України, відповідно до якої за спадковим договором одна сторона (набувач) зобов'язується виконувати розпорядження другої сторони (відчужувача) і в разі його смерті набуває право власності на майно відчужувача [2]. Метою цього договору є передача відчужувачем свого права власності іншій особі.

Спадковий договір в розумінні ЦК України є договором за життя. Укладення спадкового договору вже за життя відчужувача спричинює зміну в майнових відносинах і зміна ця зберігається навіть у тому випадку, коли одна зі сторін договору помре раніше іншої. Це означає, що спадковий договір належить до договорів за життя, а не на випадок смерті, як стверджують окремі автори [3], оскільки спрямований на встановлення, передусім, не спадкових, а зобов'язальних відносин.

За цим договором відчужувач не може його змінити чи скасувати, а також будь-яким чином протягом свого життя розпоряджатися відчуженим майном, якщо інше не передбачено договором або законом. Розірвання спадкового договору можливе лише за умови, що набувач не виконує розпоряджень відчужувача. При цьому, якщо виконання таких дій покладено на набувача лише після відкриття спадщини, то спадковий договір у цьому випадку взагалі неможливо розірвати. Зазначене положення щодо неможливості одностороннього розірвання договору є особливістю саме зобов'язання і не може корелювати із положеннями про заповіт [10].

Із положень глави 90 ЦК України вбачається, що набувач здійснює покладені на нього договором обов'язки за свій рахунок, і не має права на відшкодування витрат та сплату винагороди за рахунок майна, призначеного йому відчужувачем. Водночас, відчужувач має право призначити особу, яка після його смерті буде здійснювати контроль за виконанням спадкового договору. У разі відсутності такої особи контроль за виконанням спадкового договору здійснює нотаріус за місцем відкриття спадщини [4].

Як зазначає А.А. Гусєва, основними властивостями спадкового договору є:

- односторонність. З моменту укладення договору в набувача виникають обов'язки вчинити певні дії в інтересах відчужувача, а відчужувач має право вимагати виконання дій, передбачених договором;
- умовою набуття права власності на майно відчужувача є смерть або оголошення громадянина померлим. Проте у разі визнання громадянина померлим набувач протягом 5 років не має права відчужувати нерухоме майно, яке перейшло йому за договором. Нотаріус накладає на це майно заборону відчуження (ч. 2 ст. 47 ЦК України);
- консенсуальність. Він вважається укладеним з моменту досягнення сторонами згоди стосовно основних його умов. Саме з цього моменту виникають права і обов'язки сторін;
- оплатність. Набувач набуває певне майно, але, натомість, має понести певні витрати;
- спадковий договір є підставою виникнення алеаторних зобов'язань, тобто таких, за яких обсяг прав і обов'язків точно наперед невідомий. Набувач не знає наперед суму витрат; перелік дій, які йому доведеться здійснити, так само, як не знає, якою буде вартість майна на момент переходу права власності до нього [5].

Проте, зазначені положення є досить спірними в науковій літературі. Так, ознаку односторонності спадкового договору підтримує З.В. Ромовська, вважаючи, що «з моменту укладення договору в набувача виникають обов'язки вчинити певні дії в інтересах відчужувача, а відчужувач має право вимагати виконання дій, передбачених договором» і не

має обов'язків. На її думку спадковий договір, будучи двостороннім правочином, одночасно є одностороннім договором [7, с.16; 8, с.989].

Позицію А.А. Гусевої та З.В. Ромовської спростовує В.В. Васильченко, аргументуючи це тим, що у силу своєї двосторонності, спадковий договір не можна скасувати або змінити в односторонньому порядку за життя відчужувача, як це має місце при заповіті [6, с.138]

Питання консенсуальності також викликає дискусії. Навіть не дивлячись на те, що момент укладення спадкового договору пов'язується з досягненням сторонами згоди за всіма істотними умовами і тягне за собою виникнення цивільних прав та обов'язків контрагентів після втілення правочину у визначену нотаріальну форму, С. В. Мазуренко відзначає, що якщо за умовами спадкового договору набувач повинен виконати певні дії після смерті відчужувача, договір вважається реальним, оскільки буде вважатися укладеним з моменту передачі майна набувачеві [9, с.524]. На мою думку, висловлене положення є безпідставним, оскільки закон не ставить існування договору в залежність від моменту виконання своїх обов'язків набувачем.

Оскільки кожна сторона отримує від іншої зустрічне задоволення: набувач - у вигляді визначеного у договорі конкретного майна, а відчужувач - у вигляді відповідних дій майнового або немайнового характеру з боку свого контрагента спадковий договір слід визнати оплатним [10]. Проте, Р.А. Майданик відстоює протилежну думку стверджуючи, що спадковий договір може бути як оплатним, так безоплатним залежно від суб'єктної спрямованості зустрічного надання.

Отже, спадковий договір має як подвійну правову природу(він одночасно є і розпорядженням на випадок смерті, і договором, змістом якого обумовлюються його істотні умови), так і невизначеність думок серед науковців щодо його ознак. Тому подальші дослідження спадкового договору з точки зору теорії є вкрай необхідними для вдосконалення даного правового інституту на практиці.

Науковий керівник: к.ю.н, доцент Барабаш Алла Григорівна

Література:

1. Цивільне право України: Підручник: У 2 кн. / За ред. О.В. Дзери, Н.С. Кузнецової. – К.: Юрінком інтер[Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://westudents.com.ua/glavy/73497-2-ponyattya-ta-pravova-priroda-spadkovogo-dogovoru.html>
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 р.// Голос України. 2003. – 12-13 березня.
3. Кравченко О. Ю. Поняття та ознаки спадкового договору [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://enpuir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/1931/1/15.pdf>

4.Офіційний сайт Міністерства юстиції України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.minjust.gov.ua/42768>

5.А. Гусева Спадковий договір : юридична характеристика. Усунення від права на спадкування [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.obljust.dp.ua/bulletin02.pdf>

6.Васильченко В. В. Юридична сутність інституту спадкового договору та його місце в системі цивільного права / В. В. Васильченко // Право України. - 2003. - № 7. - С. 137-138.

7.Ромовская З. В. Проблемы наследственного договора / З. В. Ромовская // Юридическая практика. - 2003. - № 44. - С. 14-21.

8.Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України: у 2 т. Т. 2 / за відп. ред.В. Дзери, Н. С. Кузнецової, В. В. Луця. - К. :Юрінком Інтер, 2005. - 1171 с.

9.Цивільний кодекс України. Коментар / Є. О. Харитонов, Ю. С. Червоний, Ю. В. Білоу-сов ; за заг. ред. Є. О. Харитонova, О. М. Ка-літенко. - Одеськ. нац. юрид. акад. - Одеса : Юрид. літ., 2003. - 1024 с.

10. І.В. Стрижак, Ю.Ю. Рак Правова характеристика спадкового договору [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?c21com=2&i21dbn=ujrn&p21dbn=ujrn&image_file_download=1&image_file_name=pdf/fp_index.htm_2013_1_161.pdf

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ДОМАШНЬОГО АРЕШТУ ЯК ЗАПОБІЖНОГО ЗАХОДУ. ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ

Сторчак Анжела Сергіївна
студентка 3 курсу навчання
юридичного факультету ДВНЗ
«Українська академія банківської справи
Національного банку України»
E-mail: angela.storchak@uk.net

Ключові слова: запобіжний захід, домашній арешт, електронні засоби контролю.

Україна як соціальна, правова та демократична держава обрала європейський курс свого подальшого розвитку, що вимагає від неї відповідності міжнародним стандартам у різних сферах життя. Саме тому сьогоднішня несе нам багато нового, особливо в законодавчій сфері. Щодня з різних джерел ми з вами дізнаємося про різні правові новели, які законодавець для нас підготував, а саме: реформування ВНЗ, оновлення влади та антикорупційна реформа, пенсійна реформа, реформа органів прокуратури, МВС, судова та

багато інших. Але першим шляхом для досягнення даної мети було прийняття нового Кримінального процесуального кодексу у 2012 році (далі-КПК України), що стало вагомим кроком у наближенні національного кримінального процесуального законодавства до європейських стандартів у даній сфері правового регулювання. КПК України 2012 року вніс суттєві зміни до системи запобіжних заходів. З'явилися нові запобіжні заходи: особисте зобов'язання, домашній арешт, останній серед яких заслуговує на особливу увагу. Варто зазначити, що проблеми застосування такого запобіжного заходу як домашній арешт досліджувалися такими вітчизняними вченими як Грошевий Л. М., Кучинська О. П., Крайнюк В. Г., Сташис Л. Д., Голуб І. Г. та ін.

Що ж таке домашній арешт як вид запобіжного заходу? Поняття домашнього арешту закріплене в ст. 181 КПК України, відповідно до якої домашній арешт полягає у забороні підозрюваному або обвинувачуваному залишати своє житло цілодобово або в певний час доби [1]. При цьому людині не обов'язково цілодобово перебувати в чотирьох стінах: вона зможе ходити на роботу, і в магазин, а в мешканні перебувати, наприклад, у самий криміногенний час – із вечора до ранку. Детально ж режим арешту повинен бути прописаний ухвалою слідчого судді про застосування до підозрюваного запобіжного заходу у вигляді домашнього арешту [2, с. 3].

Метою впровадження цього запобіжного заходу є заповнення проміжною ланкою великої прогалини між заходами, не пов'язаними з обмеженням свободи та триманням під вартою. З метою більш дієвого контролю виконання ухвали слідчого судді, суду про домашній арешт законодавство передбачає можливість застосування новітніх електронних засобів контролю (далі ЕЗК), що передбачає закріплення на тілі підозрюваного, обвинуваченого пристрою, який дає змогу відслідковувати та фіксувати його місцезнаходження. Такий пристрій має бути захищений від самотійного знімання, пошкодження або іншого втручання в його роботу з метою ухилення від контролю та сигналізувати про спроби особи здійснити такі дії. До електронних засобів контролю належать: електронний браслет, електронний моніторинг, мобільний контрольний пристрій, мобільний пульт моніторингу, персональний трекер, ретранслятор, сервер моніторингу, стаціонарний пульт моніторингу, стаціонарний контрольний пристрій [3].

Незважаючи, що домашній арешт є доволі новим видом запобіжного заходу в КПК України, можна вже говорити про його переваги та недоліки.

Отже, якщо говорити про переваги, то до них можна віднести:

1. відбувається розвантаження ізоляторів тимчасового тримання осіб та слідчих ізоляторів, кількість затриманих в яких не завжди відповідає можливості їх розміщенні, тим самим скорочуються витрати з державного бюджету на їх утримання, доставляння до органів досудового розслідування чи суду;

2. якщо говорити про наступну перевагу, то можна погодитися з Голубом І. Г. який відзначає, що з психологічної точки зору, домашній арешт для особи, до якої він застосовується, та членів сім'ї такої особи є менш стресовим і психологічно травмуючим запобіжним заходом, оскільки підозрюваний (обвинувачений) буде проживати у звичній для себе обстановці, без заборони на спілкування з родиною (що є дуже важливим, зокрема у випадках коли у родині є малолітні діти або особи, що потребують стороннього догляду), заняття спортом, користування мультимедійною технікою та звичними для себе зручностями щоденного життя тощо [4, с. 9];

3. особам до яких застосовується запобіжний захід у вигляді домашнього арешту дозволить продовжувати працювати, забезпечувати себе і своїх рідних, підтримувати соціальні зв'язки, що є доволі важливим, особливо у теперішні скрутні часи;

4. завдяки даному запобіжному заходу людина, яка оступилась, не потрапить одразу ж у кримінальне середовище, а навпаки має змогу переосмислити зроблене і встати на шлях виправлення. Крім того, як свідчить світова практика, у разі застосування цього запобіжного заходу порушення дуже рідкісні, оскільки підозрюваний, обвинувачений зазвичай сам не зацікавлений їх допускати, адже за порушення умов домашнього арешту цей запобіжний захід може бути замінено на більш суворий – тримання під вартою.

У той же час застосування положень щодо обрання домашнього арешту в якості запобіжного заходу мають певні проблемні питання:

1. головна проблема зазначеного запобіжного заходу – це фінансування даного запобіжного заходу, запровадження його є досить дорогим, а наша країна наразі переживає не найкращі часи в галузі економіки, тому не можна бути впевненими, що він буде активно застосовуватись;

2. для того, щоб відстежувати осіб, до яких обрано запобіжний захід у вигляді домашнього арешту, необхідно мати дуже великий штат працівників, з чим також виникають проблеми, адже реформи, які проводяться в правовій сфері навпаки тягнуть за собою скорочення штату працівників в усіх правоохоронних структурах та судових органах;

3. значним недоліком домашнього арешту є те, що визначено максимальний строк застосування даного запобіжного заходу, який згідно з ч. 6 ст. 181 КПК України не може

перевищувати 6 місяців. У той же час досудове розслідування у кримінальних провадженнях в яких особа підозрюється у вчиненні тяжкого або особливо тяжкого злочину може бути продовжено до 12 місяців, відповідно до ст. 219 КПК України.

Аналізуючи вищезазначене положення виникає питання: «Яким чином слід діяти у випадках коли до підозрюваного обрано даний вид запобіжного заходу, а розслідування ще не закінчено і відсутня можливість перебування особи на волі, так як існує наявність ризиків, зазначених у ст. 177 КПК України?».

Для більш ефективного застосування домашнього арешту на території України можна запропонувати наступні напрямки вдосконалення:

1. потрібно в найкоротші строки прийняти Закон України «Про домашній арешт», в якому детально регламентувати порядок застосування, збільшити максимальний строк обрання до 12 місяців у разі продовження строку досудового розслідування, а також передбачити умови крайньої необхідності, при яких особа може покидати житло навіть у заборонений для неї час.

2. наступним логічним шляхом було би запровадження вітчизняного виробництва ЕЗК для зменшення витрат та закупівлю електронних засобів контролю під час домашнього арешту;

3. передбачити кримінальну відповідальність за втечу з-під домашнього арешту;

4. доречно було б запровадити обов'язкове застосування домашнього арешту до неповнолітніх осіб, що обвинувачуються у вчиненні злочинів, оскільки їхнє перебування в ізоляторі тимчасового тримання чи у слідчому ізоляторі не тільки не справляє виховного впливу, а навпаки – шкодить дитячій психіці [5, с. 18-19].

Таким чином, зі сказаного вище можемо зробити висновок, що домашній арешт – більш гуманний запобіжний захід до особи, яка підозрюється або обвинувачується у вчиненні злочині порівняно з триманням під вартою, який ще на крок наблизив Україну до міжнародних європейських стандартів кримінального провадження, показав, що законодавство України не стоїть на місці, а перебуває у процесі великих, гуманних, демократичних перетворень. Але процесуальний порядок обрання запобіжного заходу у виді домашнього арешту, як і інститут запобіжних заходів у цілому, потребує подальшого удосконалення.

Науковий керівник: к. ю. н. Маланчук П. М.

Література:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України від 10 грудня 1971 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4651-17>. – Назва з екрану.
2. Шпачук А. О. Домашній арешт як запобіжний захід в кримінальному процесуальному законодавстві // Часопис Академії адвокатури України – № 19 (2'2013). – С. 1–5
3. Павлюк П. Домашній арешт: поняття, правове регулювання, перспективи удосконалення [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://glf.com.ua/publikatsii/37-domashnij-aresht-poniattia-pravove-rehuliuвання-perspektyvy-udoskonalennia>. – Назва з екрану.
4. Голуб І. Г. Нові види запобіжних заходів згідно з КПК 2012 року // Часопис Національного університету "Острозька академія". Серія "Право". – 2013. – №1(7)
5. Кучинська О. П. Домашній арешт як запобіжний захід в кримінально-процесуальному законодавстві [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.stattionline.org.ua/pravo/19-2012-10-17-20-57-27/207-domashnij-aresht-yak-zapobizhnyj-zaxid-v-kriminalno-procesualnomu-zakonodavstvi.html>. – Назва з екрану.

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ

Стрункіс Микита Михайлович
студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна
E-mail: strunkis.ua@gmail.com

Ключові слова: контроль, закон, хабар, нагляд, боротьба, корупція.

Проблема корупції притаманна будь-якій країні, протягом тривалого часу людство намагаючись приборкати корупцію набувало як позитивного, так і негативного досвіду боротьби з цією соціальною хворобою. Кожна держава намагалася розробити свою ефективну систему заходів, які б звели до мінімуму її негативні наслідки. Своєрідність та неповторність історичного розвитку країн робить набутий ними досвід боротьби з корупцією унікальним. Його аналіз є невід'ємним елементом пошуку шляхів протидії та запобігання корупції в Україні.

Аналіз міжнародного досвіду боротьби з корупцією свідчить про те, що за сучасних умов прояви корупції стали тими чинниками, що створюють реальну загрозу національній безпеці та демократичному розвитку більшості країн світу, негативно впливають на всі сторони суспільного життя.

Чинники успішної протидії корупції вже давно відомі та апробовані міжнародною спільнотою. Це, насамперед, відкритість влади, прозорість та зрозумілість процедур прийняття державних рішень, дієві механізми контролю за діяльністю державних органів з боку громадянського суспільства, свобода слова, свобода та незалежність засобів масової інформації. Головною лінією політики Української держави, спрямованою на інтеграцію України до світового співтовариства, наближення українського законодавства до міжнародних стандартів, є імплементація важливих положень міжнародних договорів у такій принципово нагальній сфері, як боротьба з корупцією. [1, с.3]

Багатьом країнам, досить «чистим» з точки зору корупції (за рейтингом корумпованості), вдалося створити ефективний механізм протидії корупційним проявам. До таких країн слід віднести: Фінляндію, Данію, Нову Зеландію, Ісландію, Сінгапур, Швецію, Канаду, Нідерланди, Люксембург, Норвегію, Австралію, Швейцарію, Велику Британію, Австрію, Ізраїль, США, Чилі, Ірландію, Німеччину та ін.

Усі вони мають деякі особливості в організації антикорупційної діяльності, але спільними для них є: бажання організації активної протидії корупційним проявам; створення відповідної правової бази; залучення до протидії корупційним проявам громадських організацій.

Корупція, по-перше, усвідомлюється урядом цих країн як серйозна проблема національної безпеки. Вона розглядається як зовнішня, так і внутрішня загроза [2, с. 15].

Розглянемо досвід окремих країн Європи та світу, які ефективно ведуть

боротьбу з корупцією. Наприклад, система протидії корупції у Нідерландах включає такі процедурні та інституціональні заходи, як: постійна звітність та гласність у питаннях виявлення корупції і обговорення наслідків – покарання за корупційні дії. Щорічно міністр внутрішніх справ доповідає парламенту про виявлені факти корупції та вжиті заходи щодо покарання осіб, причетних до корупції. [3, с. 54]

Якщо розглянути досвід боротьби з корупцією у Німеччині та Словаччині, то він свідчить про ефективність залучення громадськості для боротьби з корупцією. Зокрема, відомство кримінальної поліції федеральної землі Нижня Саксонія впровадило прийом анонімних повідомлень від громадян про економічні злочини. Таке рішення було прийнято за результатами пілотного проекту, під час якого за чотири місяці до вищезазначеного спецпідрозділу, який складається всього з 9 працівників прокуратури та 33 поліцейських, надійшло 184 повідомлення. Карні справи було відкрито у 124 випадках, з яких 30 % стосується справ щодо корупції. [4, с. 112]

Досить розгалуженим у сфері боротьби з корупцією є національне законодавство Великобританії, оскільки певні норми матеріального права, які стосуються правовідносин, що виникають унаслідок вчинення тими чи іншими посадовими особами корупційних дій, можуть міститися у різних актах. З огляду на те, що законодавство у цій сфері не є кодифікованим, існувала певна складність його застосування правоохоронними органами Великобританії. Сьогодні у цій країні відбувається оновлення антикорупційного законодавства, і перш за все скасовується парламентський імунітет від відповідальності за діяння, що містять ознаки корупційних.

На нашу думку, базовою складовою успішної протидії корупційним проявам є належне антикорупційне законодавство. У вузькому розумінні антикорупційне законодавство - це закони та інші нормативно-правові акти, які встановлюють спеціальні законодавчі положення щодо запобігання корупції, визначають ознаки корупційних правопорушень та відповідальність за їх вчинення, регулюють діяльність державних органів чи їх спеціальних підрозділів, до компетенції яких належить протидія корупції, координація такої діяльності (контроль) та нагляд за нею. [3, с. 36]

Аналізуючи результати спільних угод держав у сфері протидії корупції, слід особливу увагу звернути на Конвенцію Об'єднаних Націй щодо протидії корупції. Цей юридичний акт є результатом спільних міжнародних домовленостей, в якому складені ключові положення, необхідні в практичній діяльності щодо протидії корупційним проявам.

Зокрема, у преамбулі цієї Конвенції вказується на необхідність реагування на загрози, які складає корупція, результатом якої є брак стабільності і безпеки суспільства, а тим самим вона приносить шкоду демократичним інституціям, етичним цінностям і справедливості, а також загрожує повноцінному розвитку правової науки. Зокрема зазначено, що держави-учасниці цієї Конвенції, стурбовані серйозністю породжуваних корупцією проблем і загроз для стабільності й безпеки суспільств, що підриває демократичні інститути й цінності, етичні цінності й справедливість та завдає шкоди сталому розвитку й принципу верховенства права; зв'язками між корупцією та іншими формами злочинності, зокрема організованою злочинністю й економічною злочинністю, у тому числі відмиванням коштів; випадками корупції, пов'язаними з великими обсягами активів, які можуть складати значну частку ресурсів держави та які ставлять під загрозу політичну стабільність і сталий розвиток цих держав. Також визнано, що запобігання корупції та викорінювати її - це обов'язок усіх держав і що для забезпечення ефективності своїх зусиль у цій галузі вони повинні співпрацювати одна з одною за підтримки й участі окремих осіб і груп, які не належать до

державного сектора, таких як громадянське суспільство, неурядові організації та організації, що функціонують на базі громад. [1, с. 76]

Як бачимо, корупція, як соціальне явище, притаманна будь-якому суспільству, будь-якій державі, жодна країна у світі сьогодні не може оголосити себе вільною від корупції. Однак окремим країнам світу вдається ефективно боротися з цим негативним явищем. Саме країни, які можна назвати порівняно вільними від корупції, та яким вдалося створити ефективний механізм протидії корупційним проявам (зокрема: Фінляндія, Данія, Нова Зеландія, Ісландія, Сінгапур, Швеція, Канада, Нідерланди, Люксембург, Норвегія, Австралія, Швейцарія, Велика Британія, Австрія, Ізраїль, США, Чилі, Ірландія, Німеччина та ін.) у більшості випадків є ініціаторами розробки міжнародних нормативно-правових актів. [5, с. 64]

Усі вони мають деякі особливості в організації антикорупційної діяльності, але спільними для них є: бажання організації активної протидії корупційним проявам; створення відповідної правової бази; залучення до протидії корупційним проявам громадських організацій.

Підсумовуючи вищенаведене, зазначимо, що загальні особливості боротьби з корупцією і методи усунення цього ганебного явища передбачають: підконтрольність державних чиновників, державних інститутів громадськості і парламенту; відкритість і прозорість прийняття рішень на усіх рівнях державної влади і місцевого самоврядування; свободу слова, свободу засобів масової інформації та їхньої реальної незалежності; можливість громадського контролю за прийняттям найважливіших економічних і політичних рішень; незалежність судової влади; збалансованість гілок влади. Однією з головних складових формування і реалізації ефективної системи боротьби з корупцією є чітка взаємодія держав, у першу чергу їх правоохоронних органів, на регіональному і міжнародному рівнях, участь у заходах боротьби з цим негативним явищем. [5, с. 98]

Проведений аналіз міжнародного досвіду щодо протидії та запобіганню корупції дозволяє сформулювати уявлення про основи передової національної антикорупційної стратегії, розвиток якої необхідний у сьогоднішній Україні: сильна політична воля вищого керівництва держави до боротьби з корупцією і сформована на її основі єдина державна політика в галузі боротьби з корупцією, яка б включала комплекс заходів державного, політичного, економічного, соціального і правового характеру; організований соціальний контроль з боку громадянського суспільства за всією системою державного адміністрування і забезпечена можливість порушення в цих рамках кримінального переслідування правопорушників; незалежність судової влади; жорстка підзвітність осіб, які наділені владними

повноваженнями, перед реально незалежним органом, що здійснює моніторинг чистоти діяльності державних службовців, а також наділений повноваженнями по притягненню до відповідальності посадовців незалежно від їх місця в ієрархічній структурі влади.

Науковий керівник: д. ю. н., професор Лук'янець Дмитро Миколайович

Список використаної літератури:

1. Ільєнок Т. В. //Наукова стаття// Юридична наука № 2/2013 «Боротьба з корупцією: міжнародний досвід».2013, С.105.
2. Решетников Ф.М. Ответственность за должностные преступления в зарубежных странах / Ф.М. Решетников. — М., 2007. — С. 204
3. Unraveling Corruption: Understanding of Corruption and their Willingness to Take Action. ICAC Research Report Number 1 (April, 2012). – 214p. переклад Є. В. Вишневського.
4. Чемерис І.В. Зарубіжний досвід протидії корупції в системі державного управління / І.В. Чемерис // Стратегічні пріоритети. – 2009. – №4. – С. 154.
5. Пундей Сар Дж. Боротьба з корупцією. Критичний огляд з аналізом міжнародного досвіду // Матеріали українсько-американського семінару “Проблеми економічного зростання: питання доброчесності”. – Львів. – 2013.- С.147.

СУЩЕСТВЕННЫЕ УСЛОВИЯ ДОГОВОРА МЕНЫ ЖИЛЬЯ

Танырбердиев Руслан Юлдашович
студент-магистр юридичного факультета
Харьковского национального университета
Имени В. Н. Каразина

Предмет договора мены жилья - это отдельные объекты жилого фонда, которые должны быть определены в договоре. При мене жилья на автомобиль, яхту, нежилые сооружения или помещения с одной стороны предметом договора будет жилье, с другой - соответствующее недвижимое или движимое имущество, которое должно быть определено договором. Чаще всего предметом договора мены являются две вещи. Но ч. 5 ст. 715 ГК Украины указывает, что договором может быть установлен обмен имущества на работы (услуги). Следовательно, является допустимой мена жилья на услугу (работу). Конечно, учитывая большую стоимость жилья, этот договор обычно будет с денежной доплатой. Но если жилье обменивается на услугу по разработке, например, проекта нетипичной, сложной

архитектурной постройки, здесь можно предусмотреть и эквивалентную безденежную мену или даже доплату со стороны продавца жилья.

Количество имущества (объем работ или услуг), что является предметом мены, также должна быть четко определена в договоре. Как правило при мене жилья встречается мена одного объекта жилищного фонда на один другой. В то же время применяются и другие варианты, например, так называемое «расселения». При этом результатом мены является то, что владельцы комнат коммунальной квартиры получают в собственность изолированное жилье, а другая сторона становится единственным владельцем бывшей коммунальной квартиры. В таком случае заключается договор мены жилья с несколькими владельцами, а количество объектов жилищного фонда соответственно возрастает. По одному договору мены каждая из сторон имеет право отчуждать, так и приобретать в собственность один или несколько объектов жилищного фонда, составляющих предмет договора. С одной стороны, в договоре мены выступает каждый из владельцев отдельной комнаты коммунальной квартиры; с другой - владелец нескольких отдельных квартир, что приобретает за миной коммунальную квартиру.

Цена договора мены жилья. В договоре мены сама вещь выступает натуральным выражением, эквивалентом цены и стороны, когда они определяют предмет договора, тем самым определяют его натуральную цену.

Обе стороны должны уплатить государственную пошлину за жилье или аналогичную плату (оплату по договоренности при удостоверении сделки у частного нотариуса), исходя из денежной оценки имущества. В соответствии с п. «а» ч. 3 ст. 3 Декрета Кабинета Министров Украины «О государственной пошлине» от 21 января 1993 г. № 7-93 ставка государственной пошлины, взимаемой за нотариальное удостоверение договоров мены жилья, установлена в размере одного процента от суммы договора. Эта ставка применяется, если жилье находится в собственности гражданина-продавца и если пошлина составляет не менее, чем один необлагаемый минимум доходов граждан. Следовательно, денежная оценка жилья при его мине является необходимым. По этому поводу в указе Президента Украины «О риэлторской деятельности» от 27 июня 1999 г. № 733/99 указано: «Оценка стоимости недвижимого имущества является обязательным в случае его отчуждения».

Чтобы выяснить, имеет ли место мена в классическом виде — это смешанный договор с элементами купли-продажи или дарения, необходимо установить стоимость встречного предоставления. При этом возможным вариантом является установление денежной доплаты за имущество, обменивается и имеет меньшую стоимость.

Оценка жилья при мене является полезной для частноправовых целей. Если договор мены в будущем расторгается по любым причинам и имущество возвращается продавцам, может возникнуть необходимость в оценке материального ущерба, обесценивание имущества, что произошло во время его нахождения у покупателя. Для этого оценка имущества осуществлена в договоре мены играет положительную роль. В противном случае может возникнуть вопрос оценки улучшений, которые произведены покупателем во время нахождения в него жилья. Итак, следует знать первичную оценку имущества на момент заключения договора мены жилья, чем поможет ее указания в документе, которым оформляются договорные отношения.

Научный руководитель: д.ю.н., профессор Мичурин Евгений Александрович

ВІДМЕЖУВАННЯ САМОВІЛЬНОГО ЗАЛИШЕННЯ ВІЙСЬКОВОЇ ЧАСТИНИ АБО МІСЦЯ СЛУЖБИ ТА ДЕЗЕРТИРСТВА

Тарасова Олена Петрівна
Студент-спеціаліст юридичного факультету
Харківського національного університету
E-mail: tarasova_e_p@mail.ru

Ключові слова: дезертирство, військові злочини, самовільне залишення військової частини.

З початку запровадження антитерористичної операції (далі – АТО) питання кваліфікації та розмежування злочинів, які посягають на встановлений порядок несення військової служби набувають актуальності. Випадки масового залишення військовослужбовцями місць дислокації підрозділів збройних сил України в зоні АТО та військових частин, невиконання наказів командирів, ухилення від проходження служби зумовлюють потребу у правильній юридичній оцінці діянь.

Самовільне залишення військової частини або місця служби, дезертирство посягає на порядок несення або проходження військової служби. Дотримання вимог військової дисципліни зобов'язує кожного військовослужбовця завжди перебувати у визначеному військовим командуванням місці служби і добросовісно виконувати військові обов'язки. Здійснюючи такі злочинні дії, військовослужбовець тим самим ухиляється від виконання обов'язків військової служби, порушує вимоги порядку її проходження і військової дисципліни. В сучасних умовах навіть короточасне ухилення військовослужбовця від виконання своїх службових обов'язків, недозволена відсутність у військовій частині може

негативно позначитись на боєздатності і бойовій готовності підрозділу, військової частини, корабля, призвести до зриву виконання бойового завдання [3, с.90-91].

На практиці виникають проблеми у питанні розмежування таких злочинів, як самовільного залишення військової частини або місця служби (ст. 407 Кримінальний кодекс України (далі – КК України)) та дезертирства (ст. 408 КК України). Даний факт впливає із подібності диспозицій зазначених статей. Стаття 407 КК України зазначає наступне: Самовільне залишення військової частини або місця служби військовослужбовцем строкової служби, а також нез'явлення його вчасно без поважних причин на службу у разі звільнення з частини, призначення або переведення, нез'явлення з відрядження, відпустки або з лікувального закладу тривалістю понад три доби, але не більше місяця.

Стаття 408 КК України визначає дезертирство як самовільне залишення військової частини або місця служби з метою ухилитися від військової служби, а також нез'явлення з тією самою метою на службу у разі призначення, переведення, з відрядження, відпустки або з лікувального закладу[4,195].

Об'єктом даних злочинів є порядок проходження військової служби, відповідно до якого кожен військовослужбовець зобов'язаний проходити військову службу упродовж встановленого законом строку і завжди бути готовим до захисту держави і виконувати свій військовий обов'язок [5, с.521].

Подібність цих злочинів з об'єктивної сторони проявляється у тому, що, як самовільне залишення військової частини або місця служби, так і дезертирство можуть проявлятися у діях або у бездіяльності військовослужбовця, тобто вчинятися шляхом самовільного залишення військової частини або місця служби (будь-яке місце, де військовослужбовець повинен у перебіг певного часу виконувати свій військовий обов'язок або знаходитись за наказом чи дозволом начальника) або його нез'явлення на службу у разі призначення, переведення, з відрядження, відпустки або з лікувального закладу.

Самовільне залишення частини або місця служби в даному випадку означає, що військовослужбовець залишив їх без одержання дозволу відповідного начальника. А нез'явлення військовослужбовця на службу у встановлений строк полягає у тому, що залишивши військову частину або місце служби на законній підставі він, маючи об'єктивні можливості для повернення, своєчасно у частину або у місце служби не з'являється і знаходиться поза її межами та понад установлений строк [7]. Злочин передбачений ст.. 407 КК України є триваючим. Початковим моментом є день, коли військовослужбовець самовільно покинув розташування військової частини чи місця служби, а початковим

моментом нез'явлення на службу – наступний день після дня, в який закінчився встановлений строк з'явлення, якщо строк з'явлення на службу визначався конкретним днем. Злочин є закінченим з моменту перебігу встановленого у диспозиції ст. 407 КК України строку залишення або нез'явлення на службу військовослужбовця.

Дезертирство є триваючим злочином і починається з моменту самовільного залишення військової частини або місця служби, а також нез'явлення на службу, доки не буде припинено самим винним або у зв'язку з іншими обставинами (затримання тощо). Для закінченого складу даного злочину тривалість ухилення військовослужбовця від військової служби значення не має та на кваліфікацію не впливає.

Відмінною рисою даних злочинів є суб'єктивна сторона. Самовільне залишення частини або місця служби (ст. 407 КК України) у формі активної дії характеризується умисною формою вини, у формі бездіяльності – характеризується прямим і не прямим умислом, а в окремих випадках – необережністю (злочинна самовпевненість чи злочинна недбалість). Необережністю найчастіше характеризується нез'явлення на службу тривалістю в кілька діб. Мотив і мета можуть бути різними: бажання уникнути дисциплінарної відповідальності, допомогти близьким тощо. Однак при цьому особа не має на меті ухилитися від військової служби взагалі. Суб'єктивна сторона дезертирства (ст. 408 КК України) характеризується прямим умислом і спеціальною метою – ухилитися від військової служби. Мотиви дезертирства можуть бути різноманітними і на кваліфікацію діяння не впливають, проте враховуються при призначенні покарання.

Під метою ухилення від військової служби необхідно розуміти цілеспрямоване прагнення особи уникнути виконання обов'язків з військової служби в цілому і взагалі на весь встановлений законом строк проходження служби, при цьому таке прагнення завжди поєднано з наміром особи назавжди виключити себе із сфери військово-службових відносин. Обґрунтовуючи наявність в діях особи складу дезертирства, посилення у вироку на таке мету є обов'язковим, оскільки вона є конструктивною ознакою юридичного складу злочину.

Фактичними обставинами, які звичайно вказують на мету дезертирства, можуть бути (часто в сукупності): вчинення військовослужбовцем до моменту дезертирства іншого злочину, за який він притягується чи може бути притягнутий до кримінальної відповідальності, знищення чи викидання ним військової форми і військового квитка, підроблення документів чи придбання підробних документів і проживання на нелегальному становищі, працевлаштування, створення сім'ї, часта зміна місця проживання, злочинна діяльність під час дезертирства, спроба виїхати за кордон, втеча після затримання, невжиття

жодних заходів до повернення у військову частину або до з'явлення у військкомат за наявності можливості для цього тощо.

Перелічені обставини лише тоді свідчать про наявність мети ухилитися від військової служби, коли вони підтверджуються сукупністю всіх досліджених в суді фактичних даних, а інші версії по справі спростовані в судовому засіданні або для їх виникнення не було підстав. Добровільна відмова від вчинення дезертирства можлива тільки до моменту самовільного залишення частини або до перебігу строку прибуття на службу. Для наявності складу дезертирства немає значення, в який момент у особи виник намір ухилитися від служби — безпосередньо в момент самовільного залишення частини або вже в період незаконного знаходження за її межами. Коли військовослужбовець після самовільного залишення частини приймає рішення ухилитися від військової служби, його дії повинні кваліфікуватись як дезертирство, оскільки будь-яке за способом самовільне залишення частини може виступати і способом дезертирства, а отже поглинається останнім і не утворює множинності злочинів.

Суб'єкт розглянутих злочинів — будь-який військовослужбовець.

Кваліфікуючими ознаками розглядуваних злочинів можуть бути умови воєнного стану чи бойова обстановка, з'ясування поняття яких в сучасних умовах значною мірою впливає на правову оцінку дій військовослужбовців в зоні АТО.

Законодавче визначення поняття воєнного стану знаходиться в Законі України «Про оборону України». Це особливий правовий режим, що вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози та забезпечення національної безпеки, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень [1, с. 1].

Законодавче визначення поняття «бойова обстановка» відсутнє. Бадаєвський В.П. у своїй праці: «Воєнний стан, бойова обстановка та час перебування на військовій службі, як особливі обставини чинності кримінального закону щодо військових злочинів у часі» розглядає бойову обстановку в узькому та широкому значенні. Бойова обстановка в узькому розумінні — це стан військ (сил) в умовах бою (основної форми тактичних дій), а в широкому розумінні — це стан військових частин, підрозділів (кораблів, літаків) під час здійснення ними тактичних дій по виконанню бойових завдань в обмеженому районі протягом

короткого часу. Бойову обстановку слід розуміти, як певний стан військових з'єднань, частин (кораблів) та/або підрозділів за якими вони ведуть погоджені дії з метою знешкодження військового супротивника, оволодіння важливими районами (рубежами) або утримання їх і виконання інших тактичних завдань. Бойова обстановка може мати місце під час загальновійськового, танкового, протиповітряного, повітряного і морського, а також наступального та оборонного бою, бою в оточенні, відбиття висаджування морського дисанту тощо. Бойова обстановка виникає і під час загрози або відбиття агресії, зокрема з метою захисту державного кордону від посягань із зовні і боротьби з деверсійно-розвідувальними силами та іншими озброєними формуваннями агресора на території України [1, с.183]. Тому в умовах ведення АТО до військовослужбовців, які вчинили злочини, передбачені розділом XIX Кримінального кодексу України, кваліфікуючою ознакою може бути визнано лише вчинення таких злочинів в умовах бойової обстановки.

Отже, злочини передбачені ст. ст. 407, 408 КК України відрізняються між собою лише суб'єктивною стороною та тривалістю злочину. Правове регулювання посягань на встановлений законодавством порядок несення військової служби, чинним КК України є недостатньо чітким. Випадки масового притягнення військовослужбовців до кримінальної відповідальності ставлять перед законодавчими органами нагальну потребу у ретельному дослідженні, вивченні, співставленні та розмежуванні злочинів, передбачених Розділом XIX КК України для їх правильної кваліфікації та призначенні покарань, співмірних вчиненому. Також, підтримую пропозицію Бодаєвського В. П. на рахунок доповнення ст. 402 КК України приміткою, у який пропонуємо визначити термін «бойова обстановка» для всіх статей розділу XIX КК України, котрі на нього посилаються, та передбачити критерії визначення початку та закінчення умов бойової обстановки.

Науковий керівник: к. ю. н. доцент Лантінов Ярослав Олександрович

Література:

1. Бодаєвській В.П. « Воєнний стан », « бойова обстановка » і « час перебування на військовій службі », як особливі обставини дії кримінального закону щодо військових злочинів в часі. / В.П. Бодаєвській // Вчені записки Таврійського національного університету ім. В. І. Вернадського . Серія: Юридичні науки . – 2012. – Т. 25 (64). № 2. 2012. – с. 180-186
2. 3У «Про оборону України» від 06.12.1991 № 1932-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1932-12>

3. Карпенко М.І. Самовільне залишення військової частини або місця служби, дезертирство: методика розслідування злочинів, передбачених ст. ст. 407, 408 Кримінального кодексу України / М. І. Карпенко // Юридична наука . – 2013. – № 11. – с.90-111.

4. Кримінальний кодекс України. Станом на 1 вересня 2011 року / упоряд. В. І. Тютюгін. – Х. : Право, 2011. – 232с.

5. Науково практичний коментар до Кримінального кодексу України : У 2 т. –Т.2 / За аг. ред. П. П. Андрушка, В. Г. Гончаренка, Є. В. Фесенка. – -те вид., перероб. та доп. – К. : Алерта; КНТ; Центр учбової літератури, 2009. – 624с.

6. Пискун Т. Ю. Кримінально-правова оцінка дезертирства / Т. Ю. Пискун // Правова держава. – 2013. – № 16. – с. 164-169.

7. Розмежування військових злочинів [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mytcyk.com/2012-07-06-09-14-03/2012-07-23-15-26-52/rozmezhuwannja-vijskovih-zlochiv.html>

ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ПРОЦЕДУРИ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ РЕЧОВИХ ПРАВ НА НЕРУХОМЕ МАЙНО ТА ЇХ ОБТЯЖЕНЬ

Теличко Марія Василівна
аспірант кафедри адміністративного та інформаційного права
Навчально-наукового інституту права і психології
Національного університету «Львівська політехніка»
E-mail: telichko-1980@mail.ru

Ключові слова: відповідальність, державний реєстратор, адміністративна процедура, державна реєстрація.

Правовідносини у діяльності органів виконавчої влади регулюються великою кількістю нормативних актів, юридична сила яких проблематична, нерідко не відповідає вимогам нормотворення та юридичної техніки, колізійна. Це значною мірою спричиняє можливість недотримання чинного законодавства юридичними, фізичними, а також посадовими особами. На сучасному етапі розвитку нашого суспільства важливо досягти цілком рівноцінного ставлення державних службовців до оцінювання як стану виконання з боку громадян обов'язків перед державою, так і стану виконання з боку держави обов'язків щодо забезпечення прав і свобод громадян, за що держава, згідно з ч. 2 ст. 3 Конституції України, несе відповідальність [1]. Виконання значної частини обов'язків органів виконавчої влади перед приватними особами (включаючи в це поняття фізичних і юридичних осіб)

пов'язане з такою відносно новою функцією держави, як надання управлінських (або адміністративних) послуг. Це, зокрема, реєстрація, ліцензування, сертифікація та інші дії державних органів.

Правова природа та галузева приналежність юридичної відповідальності за порушення законодавства у сфері державної реєстрації визначається науковцями по-різному. Захаров В. цілком слушно вважає, що підстави такої відповідальності можуть мати місце тоді, коли мають місце відносини між заявниками і (або) юридичними особами та реєструючими органами. Ці відносини мають адміністративно-правовий характер [2, с. 168].

Відповідно до ч. 1 ст. 30 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» державні реєстратори, державні кадастрові реєстратори, нотаріуси, державні виконавці за порушення законодавства у сфері державної реєстрації несуть дисциплінарну, цивільно-правову або кримінальну відповідальність у порядку, встановленому законом [3]. Зміст правопорушень державних реєстраторів у сфері державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень в Україні розкривають статті 364, 365, 367 Кримінального кодексу України (КК України). Частини 1-3 КК України передбачають кримінальну відповідальність державного реєстратора у випадку перевищення влади або службових повноважень, тобто у випадку умисного вчинення службовою особою дій, які явно виходять за межі наданих їй прав чи повноважень, якщо вони завдали істотної шкоди охоронюваним законом правам, інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам, інтересам юридичних осіб.

Державні реєстратори є державними службовцями. Під терміном «державний реєстратор» пропонуємо розуміти посадову особу, яка діє від імені держави, представляє її інтереси і наділяється владними повноваженнями з метою засвідчення факту появи, зміни чи припинення речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень шляхом внесення відповідних записів до Єдиного державного реєстру та здійснення державного обліку і контролю за законністю вищевказаних дій.

Серед ознак, які характеризують державного реєстратора, варто виділити: виступає посадовою особою, яка надає адміністративні послуги у сфері державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень; діє від імені держави; представляє інтереси держави; виступає носієм владних повноважень; перебуває на державній службі; виконує функції відповідної організаційної структури (організаційно-розпорядчі та консультативно-дорадчі функції). З вищенаведеного напрошується логічний висновок, що державний реєстратор має подвійний статус: державного службовця та посадової особи. Проте, з метою уникнення

подвійного правового статусу державного реєстратора та закріплення його як суб'єкта системи реєстраційних органів, необхідно закріпити за останнім правовий статус посадової особи центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень.

Як слушно зазначає у своєму науковому дослідженні Солонар А.В., державний реєстратор як суб'єкт реєстраційного провадження – це посадова особа, яка наділена державно-владними повноваженнями у сфері реєстраційного провадження. Державний реєстратор, по-перше, належить до основних суб'єктів реєстраційного провадження; по-друге, як суб'єкт провадження він виступає на регіональному рівні; по-третє, це суб'єкт, який безпосередньо як «кінцева» ланка здійснює реєстраційні та післяреєстраційні процедури. Автор також обґрунтовує, що державний реєстратор (Центр надання адміністративних послуг) займає положення на кінцевій ланці системи як безпосередній виразник державної волі. Далі, рівнем вище, знаходиться Державна адміністрація, при виконавчому комітеті якої і створюється певний відділ чи управління державної реєстрації. Потім постає Державна реєстраційна служба, яка діє як спеціально уповноважений орган з питань державної реєстрації. Далі йде Міністерство юстиції України, зокрема Міністр юстиції України, через якого спрямовується і координується діяльність Укрдержреєстру. І на найвищому рівні – Кабінет Міністрів України [4].

Отже, державний реєстратор як суб'єкт реєстраційного провадження постає в якості: 1) безпосереднього виконавця волі держави; 2) елемента певної системи реєстраційних органів; 3) посадової особи, яка надає можливість громадянину реалізувати своє конституційне право. Під адміністративно-правовим статусом державного реєстратора слід розуміти певне правове положення державного реєстратора як суб'єкта адміністративно-правових відносин, закріплене чинними нормативно-правовими актами й обумовлене особливостями обіймання посади державного реєстратора.

Доречним, на нашу думку, було б певним чином систематизувати всі положення стосовно правового статусу державного реєстратора в окремому нормативно-правовому акті, в якому передбачити поняття, порядок призначення на посаду, права, обов'язки, відповідальність, принципи і гарантії діяльності останнього, розкрити повноваження і механізм їх реалізації, тобто передбачити всі аспекти, які в найбільш повній мірі забезпечили б правове регулювання діяльності державного реєстратора. Що стосується посади державного кадастрового реєстратора – вона є новою для українського законодавства. Відповідно до ст. 9 Закону України «Про державний земельний кадастр» від 7 липня 2011

року, державний кадастровий реєстратор є державним службовцем, який здійснює внесення відомостей до Державного земельного кадастру і надання таких відомостей [5].

Дисциплінарна відповідальність вище зазначених осіб, які виконують функції державного реєстратора визначається в Законі України «Про державну службу» (далі – Закон). Для прикладу, заходи дисциплінарного впливу до порушників реєстрації речових прав на нерухоме майно за 2013 рік застосовані до 16 державних реєстраторів. Оголошено три догани; затримка на три місяці у призначенні на вищу посаду – 10 випадків; позбавлено премій – 1 випадок [6].

Варто підкреслити, що ч. 1 ст. 3 Закону не передбачає адміністративну відповідальність для державних реєстраторів, державних кадастрових реєстраторів за порушення законодавства в сфері державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень [7]. У більшості випадків державні службовці притягаються до адміністративної відповідальності на загальних засадах та у порядку, встановленому КУпАП, тобто як загальні суб'єкти адміністративного проступку, якщо вчинений ними адміністративний проступок не пов'язаний з виконанням службових обов'язків. Однак КУпАП не містить статей, які б безпосередньо визначали проступки у сфері державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень.

Досліджуючи питання юридичної відповідальності державного реєстратора очевидно стає необхідність зазначення додаткових підстав для притягнення даної посадової особи до адміністративної відповідальності: порушення встановленого законодавством порядку електронної державної реєстрації; порушення порядку спрощеної процедури припинення державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень; порушення встановленого законом порядку та строків видачі витягів, виписок, довідок з Єдиного державного реєстру; ухилення від проведення перевірок; ненадання інформації, необхідної для проведення перевірки.

Згідно з ч. 1 ст. 26 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обмежень», записи до Державного реєстру прав на нерухоме майно вносяться на підставі прийнятого рішення про державну реєстрацію прав та їх обтяжень. При цьому ч. 4 ст. 9 Закону визначено, що державний реєстратор самостійно приймає рішення про державну реєстрацію прав та їх обтяжень або відмову в такій реєстрації. Отже, однією з перешкод, які можуть стати на шляху державної реєстрації речових прав на нерухоме майно є прийняття державним реєстратором рішення про відмову у здійсненні державної реєстрації прав на нерухоме майно. Перелік підстав за яких державний реєстратор

може відмовити у державній реєстрації є вичерпним і визначений у ст. 24 Закону. Слід зазначити, що відмова в державній реєстрації прав та їх обтяжень з підстав, зазначених у пунктах 4, 5-2 - 5-6 ст. 24 Закону не позбавляє заявника права повторно звернутися із заявою за умови усунення перешкод для державної реєстрації прав та їх обтяжень. Отже, особа, з приводу звернення якої прийнято рішення про відмову у реєстрації прав на нерухоме майно, має право вибору, або усунути недоліки і спробувати повторно звернутись до державного реєстратора, або оскаржити відмову державного реєстратора у встановленому порядку.

За загальним правилом, вітчизняне законодавство завжди виділяло два способи оскарження дій та рішень суб'єктів владних повноважень: адміністративний (позасудовий) та судовий. В свою чергу, законодавство України прямо вказує на можливість оскарження рішення про відмову в державній реєстрації лише в судовому порядку. Відповідно до ч. 2. ст. 2 Кодексу адміністративного судочинства України (далі – КАС України) будь-які рішення, дії чи бездіяльність суб'єктів владних повноважень, крім випадків, коли щодо таких рішень, дій чи бездіяльності Конституцією чи законами України встановлено інший порядок судового провадження можуть бути оскаржені до адміністративних судів [8]. У постановках Верховного Суду України при розгляді адміністративних справ зазначається, що справи щодо спірних відносин, в яких державний реєстратор є суб'єктом владних повноважень, повинні розглядатися в порядку адміністративного судочинства.

З першого погляду вказані тези дають однозначну відповідь, що рішення, дії чи бездіяльність державного реєстратора повинні переглядатись виключно в рамках адміністративного судочинства. Але, як показує досвід практичного розгляду аналогічних судових спорів з органами реєстрації (державними реєстраторами), в яких суб'єкти владних повноважень вчиняли дії виходячи з приватно-правових підстав, при безпосередньому розгляді думка судових органів може змінитись. Аналіз правовідносин власника нерухомості із органами державної реєстрації щодо реєстрації права виявляє їхню первинну приватноправову природу. Адже документи, які є підставою для здійснення реєстраційних дій за своїм характером на 90% мають зобов'язальний (договірний) характер. Отже, йдеться про завершення оформлення права власності, яке виходить з договірних відносин (приватноправових), а не публічно-правових.

Іншим аргументом на користь приватноправового характеру відносин в спорі між державним реєстратором та власником нерухомого майна є мета звернення до суду з вимогою про зобов'язання провести державну реєстрацію права, що також вказує на приватноправовий характер відповідних відносин. Такі вимоги спрямовані на захист права

власності відповідного позивача, який не може реалізувати його повноцінно з огляду на непроведення державним реєстратором зазначеної реєстрації. Це вказує на те, що вимоги власника стосуються не захисту його прав, свобод та інтересів у сфері публічно-правових відносин, а захисту цивільного права власності на об'єкт нерухомості – права, що виникає, реалізовується і підлягає захисту у сфері приватноправових відносин.

Отже, питання підсудності спорів з державними реєстраторами в сфері державної реєстрації прав, підлягає детальному врегулюванню, ймовірно шляхом здійснення узагальнень та роз'яснень судами касаційної інстанції. Для з'ясування вище перелічених обставин та на виконання завдань проекту «Адвокатська кампанія «Зниження корупції в секторі малого та середнього бізнесу при здійсненні реєстрації речових прав на нерухоме майно» було направлено відповідні запити про надання інформації керуючись нормами Законів України «Про звернення громадян» і «Про доступ до публічної інформації» до органів державної реєстрації прав Київської області, міста Київ, Вінницької і Харківської областей, у тому числі до Державної реєстраційної служби України щодо кількості наданих відмов під час розгляду заяв про державну реєстрацію прав, підстав для відмов, підстави неприйняття безпосередньо самих заяв про державну реєстрацію.

Насамперед необхідно зазначити про небажання державних органів надавати необхідну інформацію на запити, затягування строків надання інформації, і взагалі відсутність будь-якої відповіді на запити. Одночасно, отримана інформація, не дає можливості провести відповідний аналіз обставин, що стали підставою для відмови у проведенні державної реєстрації прав. Інформація не містить в собі даних, які б дали можливість провести ґрунтовний та всебічний аналіз порушень вимог законодавства державними реєстраторами під час розгляду заяв про проведення державної реєстрації прав. Зазначена інформація носить формальні відписки, загальну кількість розглянутих заяв, кількість відмов, без вказування підстав, або в більшості випадків взагалі відмова в наданні інформації, не посилаючись про причини відмови. Небажання органів державної реєстрації прав надавати відповідну інформацію свідчить про те, що в діях цих органів вбачаються порушення чинного законодавства України в частині розгляду заяв про проведення державної реєстрації прав, відмов, затягуванні строків проведення державної реєстрації, зупинення розгляду, порушення строків тощо. Так, показники діяльності органів державної реєстрації речових прав на нерухоме майно за 2013 рік свідчать про порушення строків проведення державної реєстрації до 14 днів – 4 випадки; до одного дня – 21 випадок [9].

Враховуючи вищенаведене, заслуговує на увагу той факт, що у серпні 2013 року Міністром юстиції України було підписано зміни до наказу, які регулюють форми рішень державного реєстратора прав на нерухоме майно і вимоги до їх оформлення. Згідно з внесеними змінами, держреєстратор зобов'язаний вказати вичерпний перелік підстав, які стали причиною відмови ним у державній реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень. Метою внесених змін стало бажання припинити свавілля чиновників на місцях, які могли безпідставно відмовляти громадянам у разі їх звернення щодо реєстрації речових прав на нерухоме майно. Як відзначають експерти ринку нерухомості, відсутність вичерпного переліку причин відмови породжувала численні випадки порушень прав громадян. Як результат, вони були змушені багато разів подавати документи на реєстрацію речових прав на нерухоме майно, оплачуючи кожного разу послуги реєстратора. Окрім цього, терміни розгляду документів про реєстрацію розтягувалися на тривалі періоди.

У зв'язку із вищевикладеним пропонуємо, з метою охорони прав і свобод громадян, власності, прав і законних інтересів підприємств, установ і організацій під час здійснення державної реєстрації прав, внести зміни до нормативно-правових актів України щодо підвищення персональної відповідальності державних реєстраторів речових прав, у тому числі порядку розгляду заяв, порушення строків розгляду, відмов тощо, а саме: внести зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення; внести зміни до Закону України «Про державну реєстрацію прав та їх обтяжень»; внести зміни до Порядку проведення державної реєстрації прав та їх обтяжень; внести зміни до Порядку прийняття і розгляду заяв про внесення змін до записів, внесення записів про скасування державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень та скасування записів Державного реєстру речових прав на нерухоме майно.

Науковий керівник: д. ю. н., професор Остапенко Олексій Іванович

Література:

1. Конституція України: за станом на 28 квітня 2009 року / Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua
2. Захаров В.А. Создание юридических лиц: правовые вопросы. - М. - 2002. –208с.
3. Закон України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://kga.gov.ua/files/doc/normy-derjavy/zakony/ZU-Pro-derzhavnu-rejestraciju-rechovyh-prav-na-neruhome-majno-ta-ih-obtjazhen.pdf>

4. Солонар А.В. Адміністративно-правовий статус державного реєстратора // Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук. Спеціальність 12.00.07. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mydisser.com/ua/catalog/view/6/352/13347.html>
5. Закон України «Про Державний земельний кадастр» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/3613-17>
6. Інформаційна довідка по показниках діяльності з питань державної реєстрації речових прав на нерухоме майно за 2013 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://obljustif.gov.ua/wp-content/uploads/2014/02/Informatsiyi-materiali-viddiluDRRP-GUYU-do-22.01.pdf>
7. Закон України «Про державну службу» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4050-17>
8. Кодекс адміністративного судочинства України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2747-15>
9. Інформаційна довідка по показниках діяльності з питань державної реєстрації речових прав на нерухоме майно за 2013 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://obljustif.gov.ua/wp-content/uploads/2014/02/Informatsiyi-materiali-viddiluDRRP-GUYU-do-22.01.pdf>

ПРОБЛЕМА ПОРУШЕННЯ АВТОРСЬКОГО ПРАВА В УКРАЇНІ

Тесленко Наталія Валентинівна
студентка 4 курсу факультету
міжнародного права
Інституту Міжнародних Відносин
Київського національного
університету ім. Т. Шевченка
E-mail: natali_teslenko14@ukr.net

Ключові слова: авторське право, інтелектуальна власність, Інтернет-піратство, плагіат.

Сучасні науковці визначають *порушення авторського права*, як «дії, спрямовані на протиправне використання об'єктів права інтелектуальної власності, що належить іншим особам, умисно вчинені особою, яка розуміє протизаконний характер цих дій, з метою отримання матеріальної вигоди» [1, с.7].

Проблема захисту авторського права має давнє коріння і стає все більш актуальною у сучасному високотехнологічному глобалізованому суспільстві, що у свою чергу вимагає посилення співпраці країн у боротьбі з порушеннями у цій сфері, зумовлює необхідність узгодження законодавчих актів держав з міжнародними вимогами.

Слід відзначити, що на сьогоднішній день порушення авторського права в Україні є однією із гострих проблем, що потребує негайного вирішення. Необхідно відмітити, що *головними проблемами України залишаються наступні*: перша - управління системою організацій колективного управління, які несуть відповідальність за збирання та розподіл роялті серед американських й інших правовласників в Україні; друга - використання державними органами України програмного забезпечення з порушенням прав інтелектуальної власності; третя - порушення авторських та суміжних прав у мережі Інтернет.

До найбільш масових порушень слід віднести піратство і плагіат. Зауважимо, що, на жаль, рівень порушень майнових авторських прав в мережі Інтернет (Інтернет-піратство) не знижується в Україні протягом останніх років і залишається одним з найбільш високих у світі, при цьому має місце також тенденція до зростання й інших видів порушень, які стають все більш різноманітними і масовими.

Міжнародним альянсом інтелектуальної власності були зроблені негативні висновки, які полягають у тому, що Україна продовжує «експортувати піратство, особливо цифрове в країни ЄС, а також у інші сусідні країни в регіоні». Враховуючи велику кількість проблем у даному напрямку в Україні активізована робота щодо подолання відповідних чисельних порушень. Зазначимо, що питання авторського права регулюються Законом України «Про авторське право і суміжні права», Цивільним кодексом України (Глава 35,36), а також Кримінальним кодексом України (стаття 176). При цьому за порушення авторського права передбачається три види відповідальності: цивільно-правова, яка передбачає відшкодування заподіяної шкоди без покарання за недотримання встановленого порядку; адміністративна як специфічна форма реагування держави на адміністративне порушення; кримінальна, якою встановлюється покарання у вигляді штрафу, виправних робіт або позбавлення волі (відповідно до скоєного злочину) [4, с.86].

Заважимо, що суттєвим недоліком системи захисту прав інтелектуальної власності сьогодні, у тому числі авторського права є недостатня ефективність санкцій за їх порушення.

На думку більшості дослідників заходами щодо вдосконалення цивільно-правової відповідальності за порушення авторського права мають стати: забезпечення з боку

держави дієвих механізмів притягнення правопорушників у сфері авторського права до відповідальності, а також заходів щодо реагування на виявлені правопорушення у сфері авторського права. Один із можливих варіантів, це, наприклад, «створити окрему систему судів, що будуть займатися виключно розглядами справ щодо порушень в галузі інтелектуальної власності, у тому числі авторського права. Більшу увагу треба приділити також заходам попередження правопорушень; зважаючи на швидкий темп розвитку новітніх технологій, держава має своєчасно реагувати виданням нормативних актів задля урегульованості сфери авторського права; крім того, важливу роль у вдосконаленні цивільного законодавства відіграє приведення нормативно-правових актів у відповідність один одному та міжнародним актам і стандартам, усунення протиріч» [3, с. 35].

Аналізуючи сферу *кримінальної відповідальності*, треба відмітити, що у правозастосовній практиці, у зв'язку із тим, що у диспозиції ч. 1 ст. 176 КК України кримінально-карним порушенням авторського права визнається виключно *умисне* порушення даних прав, *теж виникають певні складнощі*. Деякими науковцями висловлюються пропозиції щодо «доцільності виключення із диспозиції ч. 1 ст. 176 КК України слова «умисне» і криміналізувати, як умисне, так і необережне порушення авторського права» [2, с.134].

Підкреслимо, що порівняльний аналіз санкцій ст. 176 КК України з санкціями, встановленими за аналогічні порушення авторського права у кримінальних законах зарубіжних країн (наприклад у Казахстані до 7 років позбавлення волі; в США до 10 років) дає змогу дійти висновку про *необхідність посилення покарання за ст. 176 КК України*. Також існує нагальна необхідність удосконалення українського законодавства про кримінальну відповідальність за порушення авторського права відповідно до вимог міжнародно-правових актів.

Зазначимо, що центральним органом виконавчої влади України, який реалізує державну політику у сфері інтелектуальної власності визначено Державну службу інтелектуальної власності, пріоритетні напрямки діяльності якої пов'язані з контролем за: порушенням авторських та суміжних прав у мережі Інтернет; використанням державними органами України програмного забезпечення з порушенням прав інтелектуальної власності; управлінням системою організацій колективного управління, які несуть відповідальність за збирання та розподіл роялті серед американських й інших правовласників в Україні. З метою підвищення ефективності роботи у даному напрямку вживаються додаткові цілеспрямовані заходи, серед яких варто виокремити наступні: 1) розроблення і впровадження Дорожньої

карти (фактично плану дій на 2015 рік) щодо боротьби з піратством в мережі Інтернет; 2) проведення протягом 2015 року планових, цілеспрямованих і чисельних аудитів у відповідних органах (установах, організаціях) для перевірки правомірності використання програмного забезпечення; 3) підготовка Державною службою інтелектуальної власності України проекту Закону України «Про колективне управління майновими правами суб'єктів авторського права і суміжних прав», згідно з яким передбачено посилення боротьби з порушеннями авторських прав.

Таким чином, здійснення нових цілеспрямованих комплексних заходів посилення відповідальності за порушення авторського права та належна реалізація існуючих планів і ініціатив мають стати дієвим фактором покращення ситуації щодо розв'язання даної проблеми в Україні.

Науковий керівник: к. ю. н. Криволапов Богдан Михайлович

Література

1. Бондаренко С.В. Авторське право та суміжні права. - К.: Ін-т інтел. власн. і права, 2008. - 288 с.
2. Коваль А. М. Кримінальна відповідальність за порушення авторського права і суміжних прав: теорія та практика /А. М. Коваль - К.: Юстиніан, 2005.- 320 с.
3. Рудник Т.В. Відповідальність за порушення авторського права// Часопис Київського університету права. - 2012. - №2.
4. Ястремська О.О. Інтелектуальна власність: підручник-Харків: ХНЕУ, 2013. - 124 с.

ЗВЕРНЕННЯ ДО СУДУ З КЛОПОТАННЯМ ПРО ЗВІЛЬНЕННЯ ОСОБИ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЯК ФОРМА ЗАКІНЧЕННЯ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Трепілець Владислава Олександрівна
студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна

Ключові слова: досудове розслідування, прокурор, клопотання, підстави звільнення особи від кримінальної відповідальності.

Закінчення досудового розслідування – винятково важливий етап у кримінальному провадженні. Саме на цьому етапі розслідування приймаються процесуальні рішення,

пов'язані як з аналізом і оцінкою зібраних доказів і підведенням підсумків усього розслідування, так і з подальшим рухом кримінального провадження.

Згідно із ч. 2 ст. 283 Кримінального процесуального кодексу України (далі – КПК України) [1] формами закінчення досудового розслідування є:

- 1) закриття кримінального провадження;
- 2) звернення до суду з клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності;
- 3) звернення до суду з обвинувальним актом, клопотанням про застосування примусових заходів медичного або виховного характеру.

Окремої уваги заслуговує така форма закінчення досудового розслідування як звернення до суду з клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності, оскільки підстави та умови такого звільнення регламентуються Кримінальним кодексом України (далі – КК України) [2].

Відповідно до ч. 1 ст. 286 КПК України звільнення від кримінальної відповідальності за вчинення кримінального правопорушення здійснюється судом. Однак, знання підстав та умов такого звільнення потрібне не лише судді, а й прокуророві, який приймає рішення про складення відповідного клопотання.

У КК України передбачено звільнення від кримінальної відповідальності: у зв'язку з дійовим каяттям (ст. 45 КК України); у зв'язку з примиренням винного з потерпілим (ст. 46 КК України); у зв'язку з передачею особи на поруки (ст. 47 КК України); у зв'язку зі зміною обстановки (ст. 48 КК України); у зв'язку із закінченням строків давності (ст. 49, ч. ч. 1, 2 ст. 106 КК України); у зв'язку із застосуванням примусових заходів виховного характеру до неповнолітнього (ст. 97 КК України). У вказаних статтях КК України формулюються також умови звільнення особи від кримінальної відповідальності за кожною підставою.

Окрім Загальної частини КК України випадки звільнення особи від кримінальної відповідальності передбачено також в низці статей Особливої частини КК України (наприклад, в ч. 2 ст. 111 (державна зрада), ч. 2 ст. 114 (шпигунство), ч. 3 ст. 175 (невиплата заробітної плати, стипендії, пенсії чи інших встановлених законом виплат), ч. 4 ст. 212 (ухилення від сплати податків, зборів, інших обов'язкових платежів), ч. 4 ст. 212-1 (ухилення від сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування та страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування), ч. 2 ст. 255 (створення злочинної організації), ч. 2 ст. 258-3 (створення терористичної групи чи терористичної організації), ч. 4 ст. 258-5 (фінансування тероризму), ч. 6 ст. 260 (створення не

передбачених законами України воєнізованих формувань), ч. 3 ст. 263 (незаконне поводження зі зброєю, бойовими припасами або вибуховими речовинами), ч. 4 ст. 289 (незаконне заволодіння транспортним засобом), ч. 4 ст. 307 (незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання чи збут наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів), ч. 4 ст. 309 (незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення, пересилання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів без мети збуту), ч. 4 ст. 311 (незаконне виробництво, виготовлення, придбання, зберігання, перевезення чи пересилання прекурсорів), ч. 5 ст. 321 (незаконне виробництво, виготовлення, придбання, перевезення, пересилання, зберігання з метою збуту або збут отруйних чи сильнодіючих речовин або отруйних чи сильнодіючих лікарських засобів), ч. 4 ст. 321-1 (фальсифікація лікарських засобів або обіг фальсифікованих лікарських засобів)). У ч. 4 ст. 401 КК передбачене звільнення особи від кримінальної відповідальності за військові злочини (Розділ XIX Особливої частини КК України).

Таким чином, у залежності від місця регламентації підстав звільнення особи від кримінальної відповідальності в законодавстві, вони є загальними та спеціальними. Загальні види звільнення передбачені Загальною частиною КК України. Спеціальні види звільнення описано у частинах статей Особливої частини КК України. На відміну від загальних, вони можуть застосовуватися виключно у випадку вчинення тих злочинів, які зазначені у відповідних статтях Особливої частини КК України.

Згідно із положеннями ст. ст. 285 та 286 КПК України особі, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення та щодо якої передбачена можливість звільнення від кримінальної відповідальності у разі здійснення передбачених законом України про кримінальну відповідальність дій, роз'яснюється право на таке звільнення.

Підозрюваному, який може бути звільнений від кримінальної відповідальності, повинно бути роз'яснено суть підозри, підставу звільнення від кримінальної відповідальності і право заперечувати проти закриття кримінального провадження з цієї підстави. У разі, якщо підозрюваний, щодо якого передбачене звільнення від кримінальної відповідальності, заперечує проти цього, досудове розслідування проводиться в повному обсязі в загальному порядку.

Встановивши на стадії досудового розслідування підстави звільнення від кримінальної відповідальності та отримавши згоду підозрюваного на таке звільнення, прокурор складає клопотання про звільнення від кримінальної відповідальності та без проведення досудового розслідування у повному обсязі надсилає його до суду.

Перед направленням клопотання до суду прокурор зобов'язаний ознайомити з ним потерпілого та з'ясувати його думку щодо можливості звільнення підозрюваного від кримінальної відповідальності.

У клопотанні прокурора про звільнення від кримінальної відповідальності вказуються:

- 1) найменування кримінального провадження та його реєстраційний номер;
- 2) анкетні відомості підозрюваного (прізвище, ім'я, по батькові, дата та місце народження, місце проживання, громадянство);
- 3) прізвище, ім'я, по батькові та займана посада прокурора;
- 4) виклад фактичних обставин кримінального правопорушення та його правова кваліфікація з зазначенням статті (частини статті) закону України про кримінальну відповідальність та формулювання підозри;
- 5) розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, та відомості про її відшкодування;
- 6) докази, які підтверджують факт вчинення особою кримінального правопорушення;
- 7) наявність обставин, які свідчать, що особа підлягає звільненню від кримінальної відповідальності, та відповідна правова підстава;
- 8) відомості про ознайомлення з клопотанням потерпілого та його думка щодо можливості звільнення підозрюваного від кримінальної відповідальності;
- 9) дата та місце складення клопотання.

До клопотання прокурора повинна бути додана письмова згода особи на звільнення від кримінальної відповідальності.

Таким чином, знання підстав та умов звільнення особи від кримінальної відповідальності прокурором є гарантією прийняття законного та обґрунтованого рішення під час закінчення досудового розслідування.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Бондаренко Олексій Олексійович

Література

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012 р. // Голос України від 19.05.2012 р. (№ 90-91).
2. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2001. – № 25-26. – Ст. 131.

НАСЛЕДИЕ ОТЕЧЕСТВЕННОЙ ПЕНИТЕНЦИАРНОЙ СИСТЕМЫ

Усеинова Анна Сергеевна

к.ю.н., старший преподаватель кафедры правосудия
юридического факультета

Харьковского национального университета имени В.Н. Каразина

Ключевые слова: пенитенциарная система, история, государственные органы.

Каждая правовая система мира отличается своими особенностями. Судоустройство, правоохранительные, следственные органы, пенитенциарная система это отображают. Указанное воздействует не только на приведение приговора в исполнение, но и на выявление определенных аспектов защиты прав и свобод человека и гражданина.

Кроме того у каждой государственной системы есть свои исторические предпосылки, которые влияют и незримо диктуют свои особенности, проявляемые в современности.

В данной работе мы хотим рассмотреть некоторые аспекты наследия отечественной пенитенциарной системы.

Совокупность правовых явлений, порожденных советской юридической действительностью, до сих пор не нашли своего полного и досконального изучения. И такие исследования имеют значение не только для науки истории государства и права, но также должны влиять и на анализ и прогнозирование настоящего порядка вещей.

Причем анализ важнее проводить, выявляя кардинальные вехи в развитии той или иной системы, а также сопутствующие изменения. Потому что в исторической перспективе даже самые незначительные аспекты могут иметь решающее значение.

В наших предыдущих исследованиях, посвященных изучению истории отечественной судебной системы, мы пришли к выводу, что в период с 1921-1929 гг. не только судоустройство, но и вся система правоохранительных органов претерпела сильнейшие изменения. От целей и проектов, ставившихся в начале 20-х годов, к началу 30-х – когда эти признаки приобрели иную характеристику.

Дело в том, что на саму пенитенциарную систему и исполнение наказаний влияет то, что она является завершающей стадией. От момента совершения правонарушения – до неотвратимого справедливого наказания за него.

Поэтому, каким образом лицо задержали, расследовали его преступление и осуждали, до того как он попал на этап исполнения наказания – на это уголовно-исполнительные органы имеют влияния мало. Поэтому, зачастую голословные обвинения общественности,

касающиеся «невиновных в тюрьмах», относящиеся к пенитенциарной системе – имеют своей предпосылкой «судебные ошибки».

Мы видим в этом и более глубокие корни, которые необходимо искать в деформационных исторических процессах в правоохранительных органах, органах дознания и следствия.

В независимости от того, что в самой основе национальной судебной системы стоит задача поиска истины – судебные ошибки явление не редкое, хотя и спорное.

Чаще явление «недоверия» к судам употребляется в контексте применительно к национальным органам. Но если разбираться в правовом поле – то в обществе существует недопонимание основных принципов различных правовых систем. Существует большая разница между англосаксонской и континентальной судебными системами. Первая основывается на двух сторонах – на обвинителе и обвиняемом, которые приводят сведения для того, что бы доказать свои утверждения, а судья выносит свое решение на основании того, что было доведено до его ведома. Он считается пассивным участником. Более того, решение зачастую принимается судом присяжных, подобранным из обычных жителей, которые легко могут быть сбиты с толку заявлениями или документами. Результатом такого судебного разбирательства является не материальная, а формальная истина. Континентальная система судебного разбирательства отличается тем, что в ней пытаются докопаться до истины, раскрыть саму правду. Вся процедура до и во время судебного разбирательства имеет более инквизиционный характер в противоположность состязательному характеру англосаксонской системы.

Однако это не снимает ответственности с государственных органов за соблюдение прав и свобод человека и гражданина на всех стадиях отправления правосудия.

Возвращаясь к историческим предпосылкам, укажем, что согласно нашим исследованиям такие «бичи» современной правовой практики как латентная преступность, ошибки и многое другое – имеют в своей основе начавшуюся в конце 20-х годов политику плановости в правоохранительных органах. Когда для демонстрации высоких показателей раскрываемости, процента борьбы с преступностью следственные и прокурорские органы давали статистические данные, не досконально соотносящиеся с действительностью.

Это в свою очередь породило другие негативные последствия.

После такой аспектиции работы прокуратуры в период новой экономической политики настал период тоталитарно-репрессивного режима с массовыми ссылками, расстрельными приговорами.

В исследованиях ученых, архивных материалах, других источниках указывается на различные методы, применяемые как на этапе предварительного расследования, так и на стадии исполнения уголовного наказания.

Является ли это прямым или косвенным фактором некоторых недочетов современной пенитенциарной системы – вопрос пока открытый и требующий глубокой научной разработки.

Однако отрицать генезис, историческую наследственность в государственно-правовой действительности не является научно объективным. В наших следующих исследованиях мы посвятим этому внимание.

МЕХАНІЗМ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАВОВОГО ВИХОВАННЯ

Фєдосєєва С.В.

здобувач

Харківського національного
університету внутрішніх справ

1. У загальному вигляді в юридичній літературі механізм правового виховання визначають як певний процес (сукупність стадій, функціональних елементів), в результаті здійснення якого зі суспільної правової свідомості переносяться правові ідеї і настанови у свідомість правовиховуваних.

2. Механізм правового виховання як окрема правова категорія, має низку суттєвих ознак:

- механізм правового виховання має власну систему координат. У системі принципів правового виховання слід розрізняти дві основні групи основоположних ідей: загальні принципи та організаційно-функціональні принципи правового виховання.

Загальні принципи механізму правового виховання є характерними для правового виховання як окремого правового явища, як частини (елементу) правового регулювання. До числа загальних принципів механізму правового виховання слід відносити: принцип законності, об'єктивності, локальності, конкретності, науковості і гласності.

Організаційно-функціональні принципи механізму правового виховання безпосередньо визначають дієвість та ефективність системи правового виховання. Вони характеризують механізм правового виховання у дії, забезпечують здійснення правового виховання, обумовлюють досягнення його мети і завдань.

До числа організаційно-функціональних принципів механізму правового виховання, слід віднести: принцип раціональної організації правового виховання, принцип

комплексності та координованості механізму правового виховання, принцип зворотного зв'язку, принцип індивідуалізації у функціонуванні системи правового виховання, принцип підбору і розстановки кадрів, які здійснюють діяльність у сфері правового виховання;

- функціональними елементами механізму правового виховання є суспільна правова свідомість, правова свідомість виховуваних, норми права, засоби і способи правового виховання;

- результатом дії механізму правового виховання є рівень правової вихованості особи і правова культура;

- механізм правового виховання як процес формування достатнього рівня правосвідомості та правової культури особи включає у свій склад низку структурних елементів. Механізм правового виховання у духовному внутрішньому зрізі можна зобразити у вигляді таких стадій: а) накопичення правових знань (інформаційний елемент); б) формування ставлення до права та виховання установки на правомірну поведінку (оціночно-регулятивний елемент); в) виховання почуття необхідності правомірної поведінки (когнітивний, поведінковий елемент).

3. Методи правового виховання - сукупність прийомів, засобів і способів, спрямованих на досягнення мети правового виховання.

Методи є комплексним поняттям, елементами методів правового виховання є засоби і способи, прийоми правового впливу.

До числа основних методів правового виховання слід віднести: метод переконання та метод примусу.

Такі методи правового виховання, як метод заохочення, покарання, інформаційний метод (метод інформування), метод наслідування та інші, є допоміжними, додатковими методами зазначених основних методів. І як похідні від методів примусу і переконання, вони деталізують і розкривають їх зміст.

4. Метод переконання являє собою всебічний вплив на розум, почуття, волю об'єкта виховання, з метою формування у нього необхідних життєвих якостей.

У межах методу примусу застосовуються такі засоби і способи правового виховання, в результаті яких особа виконує приписи норм права не в силу внутрішнього переконання, установки, а в наслідок страху перед покаранням.

5. Метод заохочення правового виховання - сукупність засобів, прийомів моральних, матеріальних стимулів і мотивів правового виховання, що забезпечують належне виховання його об'єктів.

Заохочення як метод правового виховання спрямоване: по-перше, на емоційне закріплення дій, вчинків, які були успішними, бажаними для суспільства; а по-друге, на стимулювання вчинення такого роду нових дій і вчинків.

Покарання як метод правового виховання спрямоване на стримування людини від вчинення негативних дій.

6. Вимоги норм права та різного роду правова інформація доводяться до відома об'єктів правового виховання за допомогою специфічних засобів. І для правового виховання як цілеспрямованого постійного впливу на людину з метою формування у неї правової культури і активної правомірної поведінки, характерна своя власна множинність юридичних засобів.

7. У сфері розуміння змісту та видів юридичних засобів правового виховання немає єдності у поглядах.

У загальному вигляді «засоби правового виховання» слід визначити як інструменти, за допомогою яких досягається мета правового виховання.

Засоби правового виховання мають наступні специфічні риси:

- засоби правового виховання, хоча і є відносно самостійними елементами системи правового виховання, проте не можуть функціонувати без суб'єктів та об'єктів правовиховного процесу. Засоби правового виховання стають такими лише у процесі взаємодії із суб'єктами і об'єктами правового виховання. Лише людина як первинний суб'єкт і об'єкт правового виховання здатна «втїлити» засоби правового виховання в процесі своєї трудової діяльності; - засобам правового виховання властива особлива відносна самостійність, яка певною мірою обумовлює можливість їх відчуження; - засоби правового виховання одночасно можуть виконувати функції різних форм виховання;

- засоби правового виховання тісно пов'язані із засобами правового регулювання. Засоби правового виховання є похідними від засобів правового регулювання. Інакше кажучи, засоби правового виховання є частиною правових засобів правового регулювання.

Засоби правового виховання – це сукупність інформаційних прийомів (інструментів), які використовують суб'єкти і об'єкти правового виховання з метою досягнення правовиховних цілей.

8. До числа засобів правового виховання слід віднести: нормативно-правові акти, акти застосування норм права; ознайомлювальні і роз'яснювальні матеріали про правові акти в пресі; правові радіо- і телевізійні передачі, які систематично інформують про законодавчі та інші нормативні акти України, діяльність органів законодавчої, виконавчої та судової влади,

органів юстиції, а також про стан правопорядку, боротьби з правопорушеннями тощо; юридичні газети, метою яких є поширення правових знань; організаційно-освітні: прес-конференції, брифінги, зустрічі, лекції, бесіди, семінари, вечори питань і відповідей, консультації та ін.

9. Форми правового виховання - способи зовнішнього виразу організаційної діяльності, за допомогою яких суб'єкти та об'єкти правового виховання досягають правовиховних цілей.

10. Засоби правового виховання – це те, за допомогою чого здійснюється правовиховний вплив. Тобто це ті інструменти, які дозволяють досягти мети правового виховання. У свою чергу форми правового виховання є зовнішнім виразом, організаційною діяльністю, у якій здійснюється правове виховання.

11. Перелік форм правового виховання є невичерпним. Амплітуда форм організації здійснення правового виховання є досить широкою. Всі форми правового виховання певним чином є взаємопов'язаними. Їх класифікація є класифікація у певній мірі є умовною.

До числа основних організаційних способів здійснення правового виховання слід віднести: правову освіту, правову пропаганду, юридичну практику, самовиховання.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Слинько Д.В.

ЗАСТОСУВАННЯ ПРАКТИКИ ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Фефелова Інна Максимівна
курсант групи 13-4 факультету з підготовки
фахівців для підрозділів міліції громадської
безпеки та кримінальної міліції у справах дітей
Харківського національного університету
внутрішніх справ
E-mail: inaf.1@yandex.ru

Ключові слова: прецедент, рішення Європейського суду з прав людини, кримінальне судочинство

Як свідчить дослідження, сучасний міжнародно-правовий вимір сприяє суттєвому впливу на реформування національного законодавства України, зокрема й на кримінальне процесуальне. Вказане пов'язано із ратифікацією Верховною Радою України Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року (далі – Конвенція 1950 р.), якою запроваджено нову епоху правового захисту людини у світі. При цьому, подальший розвиток

української юриспруденції з питань застосування рішень Європейського суду з прав людини (далі - ЄСПЛ) у кримінальному процесі України викликав жваву дискусію серед учених і практиків, що обумовлено проблемами імплементації та реалізації відповідних норм Конвенції 1950 р. у кримінальному процесуальному законодавстві України.

Прийняття у 2012 р. Кримінального процесуального кодексу України концептуально змінило погляди на підняту проблему, оскільки статтями 8, 9 вказаного кодексу закріплено положення, відповідно до якого кримінальне процесуальне законодавство застосовується з урахуванням практики ЄСПЛ.

На необхідність запровадження практики ЄСПЛ ще до прийняття КПК України 2012 р. неодноразово наголошували у своїх дослідженнях учені. Зокрема, Ю. Попов зазначав, що в практиці кримінального судочинства України все більш важливу роль відіграє прецедентна практика ЄСПЛ, оскільки цей Суд при вирішенні справ вважає за необхідне слідувати підходам, що застосовувалися ним раніше, якщо він не визнає за доцільне змінити свою попередню правову позицію, яка в цілому не сприяє правовій визначеності [2]. У свою чергу, В. П. Кононенко вказав, що з моменту, коли Європейський суд з прав людини під час розгляду справи вперше послався на своє попереднє рішення й застосував його як прецедент, а держави-учасниці Конвенції 1950 р. не заперечили проти цього, почалася формуватися відповідна міжнародна практика, яку називають прецедентною. Після того, як держави-учасниці у своїй практиці почали використовувати рішення ЄСПЛ саме в розумінні англійського правила прецеденту, в європейському регіоні сформувався локальний міжнародний звичай щодо застосування рішень Європейського суду з прав людини в якості прецедента [1, с. 17]. Водночас, вченими неодноразово зверталася увага на те, що сам текст Конвенції 1950 р., в силу його узагальненого характеру формулювань, не може слугувати самодостатнім інструментом правозастосування, а тому потребує тлумачення через відповідну практику винесення та подальшого застосування рішень ЄСПЛ.

Зазначимо, що у ст. 46 Конвенції 1950 р. закріплено, що держави-відповідачі зобов'язані виконувати остаточні рішення ЄСПЛ, зокрема залежно від обставин справи вжити наступні заходи: по-перше, заходи індивідуального характеру на користь заявника, щоб припинити незаконну ситуацію та усунути її наслідки, по-друге, заходи загального характеру, щоб запобігти подальшим таким порушенням. У цьому разі рішення ЄСПЛ вважається виконаним лише після прийняття відповідної постанови з цього приводу Комітетом Міністрів Ради Європи. Однак, системний аналіз рішень ЄСПЛ надає змогу стверджувати, що окремі порушення є результатом недоліків конкретних законів або

відсутності відповідних законодавчих норм. У таких випадках держава зобов'язана внести відповідні зміни до національного законодавства. Здебільшого, заяви проти України, які розглядає ЄСПЛ, здебільшого стосуються порушень таких прав: 1) права на свободу та особисту недоторканність; 2) права на справедливий судовий розгляд; 3) права на виконання рішення суду, перевищення розумних строків розгляду справ судами та інші.

Відтак, проблемним аспектом національного кримінального судочинства є дотримання розумних строків, адже слідчій та судовій практиці досить часто спостерігається невинуватена затримка розгляду матеріалів кримінального провадження. У зв'язку з цим, не зовсім обмежені законом у часі та досить поширені в судовій практиці тривалі строки розгляду матеріалів кримінального провадження стають прикритим фактом. Відтак, багато заяв проти України стосуються фактів незаконного затримання та нелюдських умов тримання під вартою. Виходячи з цього, потребує свого законодавчого удосконалення процесуальний інститут затримання особи та застосування запобіжного заходу у вигляді тримання під вартою, оскільки на практиці спостерігаються колізії та прогалини з цих питань [3], що ми підтримуємо, оскільки саме вказаними правовими інститутами найбільш обмежуються конституційні права і свободи особи у кримінальному провадженні. І навіть незважаючи на гуманізацією чинного КПК України підняті питання на сьогодні залишаються актуальними та дискусійними, у зв'язку з чим виникає нагальна необхідність у комплексному їх дослідженні та вивченні.

Підсумовуючи вищевикладене, необхідно зробити висівок, що перш за все запровадження практики Європейський суд з прав людини в Україні направлено на вдосконалення національного законодавства, що має призвести до поліпшення правового клімату в Україні, зокрема захисту прав, свобод та законних інтересів особи. Крім того, з огляду на загальновизнані міжнародні правові стандарти та практику Європейського суду з прав людини, удосконалення КПК України набуває нового забарвлення. На нашу думку, перш за все, у положеннях ст. 7 КПК України доцільно закріпити додаткову засаду, яка б надала можливість учасникам кримінального провадження посилалися на відповідну норму міжнародно-правового акту, який ратифікований Верховною Радою України, а також на остаточне рішення Європейського суду з прав людини. Необхідність внесення такого доповнення обумовлено тим, що чинним КПК України не передбачено правового механізму практичної реалізації положень вищевказаних ст.ст 8, 9 КПК України, а законодавче закріплення запропонованого положення стане першим кроком у цьому

напрямі, адже засади кримінального провадження є опорними, вихідними положеннями, на яких базується вся кримінальна процесуальна діяльність.

Науковий керівник: к. ю.н. Абламський Сергій Євгенович.

Література:

1. Попов Ю. Прецедент : напрямки розвитку у праві України / Ю. Попов // Тези виступу на Міжнародній науково-практичній конференції «Розвиток цивільного законодавства: посткодіфікаційний період» (Київ, 8-9 жовт. 2009 р.) // Сайт юрид. фак-ту Київського нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. – 8 с.

2. Кононенко В. П. Звичаєва природа прецедентного характеру рішень Європейського суду з прав людини : автореф. дис. ... канд. наук: 12.00.11 – міжнародне право / Валерій Петрович Кононенко ; Київський нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – К., 2009. – 19 с.

3. Уваров В. Г. Актуальні проблеми реформування кримінального процесу України в контексті прецедентної практики Європейського суду з прав людини // Право і суспільство. – 2013. - №2. – с.181-184

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПРИНЦИПІВ СУДОЧИНСТВА В СИСТЕМІ ПРИНЦИПІВ ПРАВА: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ НАУКОВОГО ПІЗНАННЯ

Хопта Ольга Сергіївна

здобувач Київського національного університету
імені Тараса Шевченка

E-mail: abcde7777777@ukr.net

Принципи судочинства є особливим правовим феноменом, який характеризує якість, дієвість і функціональне призначення судочинства як засобу забезпечення справедливості і законності судової діяльності. Проблематика принципів судочинства в юридичній науці досліджена досить всебічно, представлена в працях О. В. Кротюка, Л. М. Ніколенка, О. В. Рожнова, Ю. С. Педька, А. А. Пухтецької, Г. П. Тимченка, А. А. Ференс-Сороцького [1; 2; 3; 4; 5; 6; 7] та інших. В свою чергу як явище теоретико-правового плану принципи судочинства досліджуються в роботах А. М. Колодія, М. С. Кельмана, О. Г. Мурашина, Н. М. Оніщенко, О. Ф. Скакун [8; 9; 10; 11] інших. В той же час спостерігається високий ступінь дискусійності існуючих наукових поглядів, їх застарілий характер, що обумовлює необхідність виявлення методологічних аспектів проблем та перспектив наукового пізнання теоретико-правових аспектів принципів судочинства в системі принципів права.

Характеризуючи сучасний стан наукової розробки принципів права та судочинства, важливо зупинитися на наступних ключових положеннях, які відображають особливості наукової розробки вказаної проблематики.

По-перше, в основу розуміння принципів судочинства закладена ідея розуміння принципів в цілому як соціального явища, яке має багатоаспектний характер та визначає основу будь-чого (явища, діяльності, процесу тощо) і за змістом являє собою систему ідей, засад, цінностей, положень, які мають фундаментальний характер, є основою відповідних явищ, процесів або діяльності, мають непорушний характер і відповідно до них має бути забезпечене функціонування явищ, процесів або діяльності;

По-друге, сучасне розуміння принципів права та судочинства можливо структурувати на три напрямки:

1) розуміння принципів як явища світоглядного плану, що являють собою систему підходів, положень і уявлень, які характеризують принципи як такі, що займають самостійне місце в системі елементів реальності;

2) розуміння принципів як явищ наукознавчого плану, що можуть бути досліджені з наукової точки зору, мають соціальний характер, досліджуються відповідно суспільними науками та становить суспільнознавчий інтерес;

3) розуміння принципів як явищ правового плану, що досліджується суто юридичними науками, оскільки є елементами правової системи, наділені власними ознаками та забезпечують реалізацію відповідних функцій правового характеру.

По-третє, важливе місце в системі наукових робіт по дослідженню принципів права і судочинства займають правові дослідження, оскільки принципи права та судочинства є правовими явищами, мають відповідну правову природу, сутність та функціональне призначення. Вони функціонують у правовій сфері, мають спільну природу, оскільки покликані забезпечити стабільність і результативність відповідних явищ і процесів, мають правову сутність, оскільки націлені на забезпечення сталості й непорушності правової системи в цілому.

По-четверте, принципи права та судочинства мають міждисциплінарний юридичний характер наукового дослідження. По суті, вивчаються історико-теоретичними юридичними науками, де досліджуються закономірності виникнення, становлення, розвитку, функціонування та вдосконалення принципів права та судочинства як явищ юридичних. Окрім того, вони отримують галузевий характер юридичних досліджень, оскільки вивчаються в межах тих або інших юридичних наук, характеризуючи особливості

функціонування конкретних галузей права або здійснення судової діяльності в рамках господарського, адміністративного, кримінального, цивільного процесів.

По-п'яте, ми можемо говорити про те, що ключову роль у системі наукових досліджень принципів права та судочинства відіграють теоретико-правові дослідження, які характеризують вказані явища як такі, що мають закономірності свого зародження, становлення, розвитку та функціонування. Відповідно, ті положення, які розробляються в результаті здійснення теоретико-правових досліджень, мають міждисциплінарний характер та становлять базу для здійснення подальших наукових досліджень галузевого плану.

По-шосте, принципи права та судочинства як об'єкти наукового дослідження вивчаються як окремо одне від одного, так і в їх поєднанні. Це надає змогу розглянути зазначені явища, як такі, що мають самостійний характер, і як такі, що взаємопов'язані між собою. Сьогодні особливого значення набувають порівняльно-правові дослідження, котрі надають змогу порівняти принципи права та принципи судочинства, виявити ті закономірності, які характеризують їх взаємозв'язок і взаємодію, та в подальшому виробити систему положень, які сприяли б удосконаленню судової діяльності в контексті взаємодії принципів права та принципів судочинства.

По-сьоме, слід зазначити, що принципи права та принципи судочинства мають досить-таки потужний наукознавчий потенціал, оскільки сьогодні залишається ряд аспектів, які є малодослідженими або є взагалі недослідженими в межах юридичної науки. До таких аспектів слід віднести питання методологічної основи наукового пізнання принципів права і принципів судочинства, вивчення понятійних основ принципів права і судочинства, їх класифікації, взаємозв'язку та взаємодії, питання місця та ролі принципів права і судочинства, питання порівняння принципів права і судочинства як явищ національного та міжнародного права, аспекти цінності принципів права та судочинства тощо;

По-восьме, сучасний стан наукової розробки принципів права та судочинства потребує наукового переосмислення з огляду на тривалий період впливу радянської наукової доктрини на розуміння принципів права та судочинства, надмірної ідеологізації наукових досліджень, наявності системи положень, які мають, так зване, пострадянське розуміння принципів права та судочинства. В наукових дослідженнях необхідно врахувати особливості сучасного процесу трансформації суспільства, специфіку реформування вітчизняної правової і судової систем тощо. Все це обумовлює необхідність глибинного переосмислення принципів права та судочинства як ключових інституцій, які забезпечують дієвість права й ефективність функціонування правової і судової систем в цілому.

По-дев'яте, слід наголосити на тому, що принципи права та судочинства потребують свого наукового дослідження не лише як явищ теоретико-правового плану, але і практичного. Насамперед принципи права та принципи судочинства є практичними явищами, що забезпечують правовий вплив, безпосередньо впливають на функціонування права та судової системи.

Слід зауважити, що в сучасній юридичній науці у доктринальному розумінні принципів права та судочинства спостерігається певний дуалізм. З одного боку, принципи права характеризуються як явище, яке є загальним по відношенню до принципів судочинства. Це обумовлено тим, що принципи права мають більш абстрактний характер та конкретизуються в межах такого виду діяльності як судочинство у вигляді принципів судочинства. Вони відображають особливості функціонування права в цілому, у т.ч. й у сфері судочинства. Тим самим пояснюється те, що принципи судочинства характеризуються особливими ознаками, але так само наділені й загальними ознаками, що є притаманним принципам права. З іншого боку, характеристика принципів судочинства здійснюється як явища самостійного, що взаємопов'язане з принципами права. Принципи судочинства є такими, що відображають особливості юридичної діяльності у сфері судочинства, відповідно, вони наділені характеристиками як принципів права, так і принципів юридичної діяльності в цілому. Тому в їх змісті є особливість, яка обумовлена специфікою судочинства в цілому, що надає змогу говорити про самостійність поняття «принципи судочинства» в системі понятійно-категоріального апарату.

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Дідич Тарас Олегович

Список використаних джерел:

1. Кротюк О.В. Принципи адміністративного судочинства: проблеми розуміння, поняття та значення / О. В. Кротюк // Адміністративне право України: стан і перспективи розвитку : тези доповідей VI Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 23–24 вересня 2011 р.). – К. : Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2011. – С. 490–493.
2. Ніколенко Л.М. Реалізація основних принципів господарського судочинства при перегляді судових актів / Л. М. Ніколенко // Часопис Київського університету права. – 2013. - № 1. – С. 174-180.
3. Рожнов О. В. Принцип оперативності в цивільному процесуальному праві: Автореф. ... канд. юрид. наук. - Х., 2000. – 18 с.

4. Педько Ю. С. Функції адміністративної юстиції на сучасному етапі адміністративно-правової реформи в Україні / Ю. С. Педько // Держава і право. – 2000. – Вип. 12. – С. 229-234.
5. Пухтецька А. А. Актуальні питання тлумачення та застосування принципу верховенства права в адміністративному судочинстві / А. А. Пухтецька // Часопис Київського університету права. – 2009. - № 1. – С. 116-125.
6. Тимченко Г. П. Принципи судочинства України: методологія дослідження [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravoznavec.com.ua/period/article/4455/%C3>
7. Ференс-Сороцкий А. А. Аксиомы и принципы гражданско-процессуального права: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Л., 1989. – 19 с.
8. Колодій А. М. Конституція і розвиток принципів права України (методологічні питання): Дис. ... д-ра. юрид. наук: 12.00.01; 12.00.02 / А. М. Колодій. – К., 1998. – 391 с.
9. Кельман М. С. Загальна теорія держави і права: [Підручник] / М. С. Кельман, О. Г. Мурашин. – К.: Кондор, 2006. – 477 с.
10. Теорія держави і права. академічний курс: [Підручник] / [За ред. О. В. Зайчука, Н. М. Оніщенко. – 2-ге вид., перероб. і допов.]. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 688 с.
11. Скакун О. Ф. Теория государства и права (энциклопедический курс) [учебник] / О. Ф. Скакун. – Х.: Эспада, 2007. – 640 с.

АВТОРСЬКЕ ПРАВО У МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Цветкова Карина Олександрівна
студент юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна
E-mail: tsvetkova.karina@yandex.ua

Мережа Інтернет - це особлива сфера життєдіяльності, в якій існують певні відносини, Інтернет - стосунки. Вони аналогічні реальним відносинам, що складались у звичайному житті. Отже, і неправомірні дії осіб в мережі Інтернет, що підпадають, наприклад, під норми кримінального права будуть регулюватися кримінальним правом, майнові відносини - цивільним правом, адміністративні - адміністративним правом.

Однак тим, хто вже зараз має справу з інформаційними технологіями, необхідно сьогодні знати юридичні умови та наслідки своєї діяльності. Поява нових технологічних

можливостей призвело до широкого використання об'єктів авторських і суміжних прав в Інтернеті.

На початковому етапі розвитку Інтернету більшість його користувачів дотримувалося позиції про неможливість поширення діючих норм на правовідносини, що виникають в цифрових мережах. Як наслідок цього, почалася підготовка законопроектів, присвячених спеціальному регулюванню правовідносин, що виникають в мережевому просторі, зокрема проект Закону про регулювання вітчизняної частини Інтернету. Однак більшість юристів на сьогоднішній день вважають, що чинне законодавство цілком в змозі адекватно регулювати хоча б деякі сфери взаємовідносин, що виникають у мережі.

Найбільш часто через Інтернет передаються, а в тому числі шляхом такої передачі порушуються авторські права, такі об'єкти прав: літературні, музичні та аудіовізуальні твори, комп'ютерні програми, а також твори образотворчого мистецтва, фотографії тощо. Серед причин такого масового незаконного відтворення примірників творів, що охороняються авторським правом можна виділити технічну простоту здійснення операції. З розвитком техніки, користувачеві Інтернет все менше часу потрібно для отримання на своєму комп'ютері тотожною копію твору, або такої, що практично не поступається оригіналу за якістю. Інша причина незаконного обігу творів полягає в елементарній відсутності привабливих варіантів легального отримання необхідних творів за наявності нелегальних. Очевидно, що окремі правовласники не в змозі відслідковувати поширення об'єктів, що охороняються, в цифрових мережах та їх використання при створенні продуктів мультимедіа. Правовласники фактично позбавлені можливості захищати свої права в цифровому середовищі тими ж способами, що і при звичайному використанні охороняються авторським правом об'єктів.

Правовідносини (об'єкти і суб'єкти авторського права) у мережі Інтернет вельми різноманітні. Перерахуємо хоча б деякі права суб'єктів (власників) прав:

- Авторські права провайдерів на комп'ютерні програми і бази даних, що реалізують сам доступ до Інтернет або розміщення веб-сайтів на їх технічних платформах (серверах);
- Авторські права виробників програмного забезпечення для цих серверів провайдерів;
- Авторські права власників веб-сайтів на власне контент веб-сайту, його програмну частину і інші об'єкти авторського права, на ньому розміщені - статті, зображення, музику, бази даних і т.д.

- Авторські права конкретних власників прав на об'єкти, розміщені на веб-сайтах: комп'ютерні програми, музику, статті, зображення, бази даних тощо, які дуже активно використовуються користувачами інтернету.

Правовласники фактично позбавлені можливості захищати свої права в цифровому середовищі тими ж способами, що і при звичайному використанні охороняються авторським правом об'єктів.

Визначення поняття "злочин, пов'язаний з використанням комп'ютерів" або аналогічних йому, таких як "кіберзлочини", обговорювалося протягом останніх 30 років. Вперше подібний термін був використаний в одній із доповідей Стенфордського дослідницького інституту, а потім, в злегка зміненому вигляді, він знову з'явився в документах 1979 і 1989 років. Ця класифікація широко вживалася в опублікованих пізніше статтях з кіберзлочинності: комп'ютер як суб'єкт злочину; комп'ютер як об'єкт злочину; або комп'ютер як інструмент (четвертий варіант, запропонований в 1973 році, - комп'ютер як символ - мабуть, вийшов з ужитку в 1980-х роках). Можливо, корисно по-іншому сформулювати цю концептуальну модель, розглядаючи злочини, пов'язані з використанням комп'ютерів, як заборонене законом та / або судовою практикою поведінку, яка

- а) направлена власне на комп'ютерну сферу та комунікаційні технології;

- б) включає використання цифрових технологій у процесі здійснення правопорушення; або

- в) включає використання комп'ютера як інструменту в процесі здійснення інших злочинів, і, відповідно, комп'ютер виступає при цьому як джерело електронних процесуальних доказів.

Отже, можна сказати, що авторське право в мережі Інтернет та його захист є однією з пріоритетних завдань кожного громадянина, чий права були порушені.

Науковий керівник: к.ю.н. Усеїнова Г.С.

Список використаної літератури:

1. Закон України «Про авторське право та суміжні права» в редакції Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про авторське право та суміжні права» від 11 липня 2001 р. // Голос України. - 16 серпня 2001 року. - № 146. - ст. 9.
2. Іванов В. Правове регулювання Інтернет. Деякі аспекти // СВиП. - № 3, 2002. - С.21-27.
3. Калятин В.О. Право в сфері Сети. - М.: Норма, 2004. - 480 с.

4. Пастухов О.М. Авторське право в Інтернеті. - К.: Школа, 2004. – 144 с

ПОНЯТТЯ ПУБЛІЧНИХ ФІЗИЧНИХ ОСІБ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Цибань Артем Андрійович

студент 5-го курсу Національного юридичного
університету імені Ярослава Мудрого

E-mail: artem199324@rambler.ru

Ключові слова: публічні фізичні особи, посадові особи, публічні діячі.

Не зважаючи на те, що поняття «публічна особа» в українському законодавстві не використовується, своє поширення отримали суміжні поняття, які містять окремі ознаки, характерні саме для публічних осіб. Так, Закон України «Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, або фінансуванню тероризму» оперує поняттям «публічні діячі». Так, публічні діячі – це фізичні особи, які виконують або виконували визначені публічні функції в іноземних державах, а саме: глава держави, керівник уряду, міністри та їх заступники; депутати парламенту; члени верховного суду, конституційного суду або інших судових органів високого рівня, рішення яких не підлягають оскарженню, крім як за виняткових обставин; члени суду аудиторів або правлінь центральних банків; надзвичайні та повноважні послы, повірені у справах та високі посадовці збройних сил; члени адміністративних, управлінських чи наглядових органів державних підприємств, що мають стратегічне значення.

Наприклад, Закон України «Про державну службу» використовує категорію «посадова особа». Посадовими особами відповідно до цього Закону вважаються керівники та заступники керівників державних органів та їх апарату, інші державні службовці, на яких законами або іншими нормативними актами покладено здійснення організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій.

Кримінальний кодекс України використовує поняття «службова особа». Так, відповідно до ч. 3 ст. 18 Кримінального кодексу України службовими особами є особи, які постійно, тимчасово чи за спеціальним повноваженням здійснюють функції представників влади чи місцевого самоврядування, а також постійно чи тимчасово обіймають в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах чи організаціях посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій, або виконують такі функції за спеціальним повноваженням, яким

особа наділяється повноважним органом державної влади, органом місцевого самоврядування, центральним органом державного управління із спеціальним статусом, повноважним органом чи повноважною службовою особою підприємства, установи, організації, судом або законом.

З іншої правової позиції публічну особу розглядає відомий український цивіліст Р. О. Стефанчук, який оперує поняттям «фізична особа публічного права», під якою розуміється фізична особа, яка є посадовою чи службовою особою органу державної влади, органу місцевого самоврядування, іншим суб'єктом при здійсненні ним владних управлінських функцій на основі законодавства, у тому числі на виконання делегованих повноважень; а також пропонує закріпити в цивільному законодавстві цього спеціального правового статусу (правового модусу). З цього приводу, необхідно зробити акцент, що поняття «фізична особа публічного права» є значно вужчим щодо поняття «публічна особа», оскільки в першому випадку йдеться лише про суб'єкта, наділеного владними управлінськими функціями і не включає суб'єктів, які є відомими та відіграють певну роль у суспільному житті (наприклад, керівники релігійних громад, виконавці пісень або ролей в кінематографічних творах тощо) [1, с. 226].

В Резолюції 1165 (1998) Парламентської Асамблеї Ради Європи про право на недоторканість приватного життя зазначається, що публічними фігурами є особи, які обіймають державні посади і (або) користуються державними ресурсами, а також усі ті, хто відіграє певну роль у суспільному житті (у галузі політики, економіки, мистецтва, соціальної сфері, спорті чи в будь-якій іншій галузі).

В Рекомендаціях щодо захисту приватності у роботі засобів масової інформації, які були підготовлені експертами Ради Європи 01 жовтня 2012 року, публічні особи – це особи, які обіймають посади публічної служби та/або користуються публічними ресурсами, а також, кажучи в ширшому сенсі, особи, які відіграють певну роль у громадському житті – в політиці, економіці, мистецтві, соціальній сфері, спорті чи у будь-якій іншій сфері.

Таким чином, можна виділити характерні риси публічних осіб. По-перше, - це фізична особа, тобто людина як суб'єкт правовідносин. По-друге, публічна особа обіймає посаду публічної служби та/або користується публічними ресурсами та/або відіграє певну роль у громадському житті. І, по-третє, до життя такої публічної особи прикутий переважаючий суспільний інтерес, в силу чого така особа є відомою в суспільстві.

Класифікацію публічних осіб можна проводити за критерієм належності до сфери, в якій публічні особи відіграють певну роль: політичні публічні особи, економічні публічні особи, публічні особи у сфері мистецтва, публічні особи у сфері спорту, тощо.

Науковий керівник: д.ю.н., професор Венедіктова Ірина Валентинівна.

Список використаних джерел:

1. Стефанчук Р.О. Особисті немайнові права фізичних осіб (поняття, зміст, система, особливості здійснення та захисту): Монографія / Відп. ред. Я. М. Шевченко. — К: КНТ, 2007. — 626 с.
2. Резолюція 1165 (1998) Парламентської Асамблеї Ради Європи про право на недоторканість приватного життя // http://www.medialaw.kiev.ua/laws/laws_international/52/
3. Рекомендації щодо захисту приватності у роботі засобів масової інформації, які були підготовлені експертами Ради Європи 01 жовтня 2012 року // <http://www.medialaw.kiev.ua/Analytics/346/>

ЖИТЛО ЯК ОБ'ЄКТ ЦИВІЛЬНОГО ПРАВА ТА ОСОБЛИВОСТІ ЙОГО СПАДКУВАННЯ

Черняк Каміла Еркінівна
Студентка V курсу
Юридичного факультету
Харківського національного університету
Ім. В.Н. Каразіна
E-mail : kama0307@mail.ru

Ключові слова: житло, спадкування, житлові права, нерухомість.

Право на житло та його місце в системі права в різні часи розглядалося з багатьох наукових позицій. Дослідженнями цього питання займалися такі вчені як: В.Ф. Маслов, В.А. Золотар, В.А. Тархов. [3] Слід зауважити, що право на житло невідривно пов'язано із соціальними, культурними та економічними правами людини, тому його доцільно вважати одним із природних та невід'ємних прав людини. Це підтверджено Конституцією України, де право на житло та недоторканість житла гарантується розділом II «Права, свободи та обов'язки людини та громадянина».

У Цивільному кодексі України 2003 року (Далі — ЦК України) вперше в історії української цивілістичної кодифікації, закріплено в окремій главі норми, присвячені праву власності на житло і сформульоване загальне визначення поняття житла. Воно істотно

відрізняється від розуміння житла іншими галузями права (зокрема, конституційного, адміністративного та житлового права) і потребує виявлення критеріїв відмежування цієї правової категорії від суміжних правових конструкцій в інституті житла.

Наведеним обумовлена додаткова актуальність питань цивільно-правового аналізу категорії житла як специфічного об'єкту цивільних прав.

Отже, згідно зі ст. 379 ЦК України :

Житлом фізичної особи є житловий будинок, квартира, інше жиле приміщення, призначені та придатні для постійного або тимчасового проживання в них. [1]

Юридичними рисами, які притаманні житлу виступають певні ознаки, які можуть розмежовуватись в залежності від кількох критеріїв:

Згідно з цивілістичною доктриною ознаками житла є те що:

- це певне приміщення;
- воно призначене для проживання людей;
- споруду має бути завершено будівництвом;
- віднесено до житлового фонду [3]

Щодо законодавчого визначення, то для визнання житлом будь-який об'єкт, наведений у ст. 379 ЦК України (житловий будинок, квартира, інше житлове приміщення), має одночасно володіти трьома визначальними ознаками:

- бути нерухомим майном у вигляді приміщення;
- бути призначеним для постійного проживання;
- придатним для постійного проживання.

Відсутність хоча б однієї із згаданих ознак тягне за собою неможливість виступу таких речей як об'єкта права власності і предмета цивільно-правових правочинів. [2,305]

У вітчизняній цивілістичній доктрині поняття нерухомих речей пов'язують із матеріальним та юридичним критерієм. Матеріальний критерій полягає у ступеню зв'язку цих речей із землею, та юридичний в умовах визнання законом тих чи інших речей нерухомими за правовим режимом. Наявність одного з цих критеріїв є достатньою підставою для визнання речей нерухомими (тобто речами, прирівняними до нерухомості).

Отже, житло відноситься до нерухомого майна за першим, матеріальним, критерієм кваліфікації речі як нерухомої, що передбачає визнання такими об'єктів, які розташовані на

земельних ділянках і міцно з ними пов'язані, тобто переміщення яких без непропорційних збитків є неможливим (ст. 181 ЦК України).

Житло є різновидом нерухомої речі і має відповідати загальним вимогам щодо поняття нерухомості. Відповідно, не можуть мати режим житла житлові кімнати, обладнані на морських, річкових і повітряних суднах, в різних транспортних засобах, навіть якщо вони мають вищу комфортабельність порівняно з домашнім житлом.

Одним із способів набуття права на житло є отримання його у спадщину. Спадкуванням є перехід прав та обов'язків (спадщини) від фізичної особи, яка померла (спадкодавця), до інших осіб (спадкоємців) (ст.1216 ЦК України). [1] Якщо ми розглядаємо житлові права, то під спадкуванням ми розуміємо перехід права власності та користування, а також обов'язків щодо житла, які належали спадкодавцю.

ЦК України, в свою чергу, передбачає два способи прийняття спадщини[2; 307]:

- фактичний
- юридичний.

Юридичний спосіб полягає у подачі нотаріусу заяви про прийняття спадщини особисто або законним представником (ст. 1269 ЦК України).

Фактичний спосіб передбачає презумпцію прийняття, що передбачено ч. 3 ст. 1268 ЦК України, за умови постійного проживання разом із спадкодавцем на час відкриття спадщини та ч.4 ст 1268 ЦК України, де вказано, що малолітня, неповнолітня, недієздатна особа, а також особа, цивільна дієздатність якої обмежена, вважаються такими, що прийняли спадщину, крім випадків, встановлених частинами другою - четвертою статті 1273 ЦК України.

Існування вказаних обставин не виключає того, щоб спадкоємець після відкриття спадщини подав у нотаріальну контору заяву про прийняття спадщини. Цим спадкоємець лише підтверджує свою волю щодо прийняття спадщини. Підтвердженням фактичного вступу спадкоємця в управління або володіння спадковим житлом можуть бути, наприклад, довідка з житлово-експлуатаційної організації, правління житлово-будівельного кооперативу, місцевого виконкому чи держадміністрації про те, що спадкоємець безпосередньо перед смертю спадкодавця проживав разом із ним; штамп у паспорті спадкоємця про прописку в успадкованому житлі у шестимісячний період після смерті спадкодавця чи відповідний запис в домової книзі.[3]

На мою думку, введення у ЦК України норми, яка передбачала б обов'язкове правило про необхідність подачі заяви про прийняття спадщини, до складу якої входить житло, дозволила б уникнути спорів, що у подальшому розглядаються в судовому порядку.

Але якщо все ж таки більш докладно розглянути фактичні підстави прийняття спадщини, то порівнюючи норми окремих статей Цивільних кодексів кількох країн, а саме України (глава 87 «Здійснення права на спадкування»), Російської Федерації (глава 63 «Набуття спадщини») та Республіки Білорусь (глава 72 « набуття спадщини»), я дійшла висновку, що чинне законодавство України «обмежує» фактичні підстави прийняття спадщини нормами, вказаними у ч. 3, 4 ст. 1268 ЦК. У той час, як Цивільні Кодекси вищенаведених країн (ст. 1153 ЦК Російської Федерації та ст. 1070 ЦК Республіки Білорусь) передбачають що спадкоємець прийняв спадщину, якщо він вчинив дії, що свідчать про фактичне прийняття спадщини, зокрема якщо спадкоємець[4,5]:

- вступив у володіння або управління спадковим майном;
- вжив заходів щодо збереження спадкового майна, захисту його від посягань чи домагань третіх осіб;
- виробив за свій рахунок витрати на утримання спадкового майна;
- оплатив за свій рахунок борги спадкодавця або отримав від третіх осіб грошові кошти, які належали спадкодавцеві.

Щодо першої підстави, то вона була відображена у ЦК Української РСР 1963 року та була відмінена з впровадженням чинного ЦК України. Четверта підстава є теж досить спірною, а друга та третя - на мою думку є справедливими, та доповнення ними ст. 1268 було б доцільним.

Отже, підводячи підсумки я дійшла такого висновку:

Ч. 5 ст. 1268 ЦК України було б доцільно сформулювати таким чином:

« Спадкоємець, який вжив заходів щодо збереження спадкового майна, захисту його від посягань чи домагань третіх осіб, та\або виробив за свій рахунок витрати на утримання спадкового майна вважається таким, що прийняв спадщину, якщо протягом строку, встановленого ст. 1270 ЦК, він не заявив про відмову від неї.»

Ч.5 ст. 1268 ЦК України перейменувати у ч. 6 ст. 1268 ЦК України та залишити її текст незмінним.

Науковий керівник: д. ю. н. Мічурін Євген Олександрович

Література:

- 1) Цивільний кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, №№ 40-44, ст.356
- 2) Актуальні проблеми спадкового права : [навч. посіб.] / за заг. ред. Ю. О. Заїки, О. О. Лов'яка. – К. : КНТ, ЦУЛ, 2014. – 336 с. (304-317)
- 3) Мічурін Є.О., Сліпченко С.О., Соболев О.В. Житлове право України. Науково-практичний посібник. -Харків: Еспада, 2004. - С.318. [Електроний ресурс]- режим доступу: <http://uristinfo.net/zhilischnoe-pravo/105-eo-michurin-zhitlove-pravo-ukrayini.html>
- 4) Гражданский Кодекс Российской Федерации, 26 ноя 2001 ,Часть 3 N 146-ФЗ [Електроний ресурс]- режим доступу: <http://base.garant.ru/10164072/>
- 5) Гражданский кодекс Республики Беларусь: Кодекс Респ. Беларусь, 7 дек. 1998 г.; № 218-3 [Електроний ресурс]- режим доступу: http://pravo.by/world_of_law/text.asp?RN=hk9800218#&Chapter=72

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ РЕФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ РИНКІВ НЕБАНКІВСЬКИХ ФІНАНСОВИХ ПОСЛУГ В УКРАЇНІ

Черняк Юлія Аркадіївна

студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету

імені В. Н. Каразіна

E-mail: julija.chernyak@gmail.com

Ключові слова: державне регулювання, ринок фінансових послуг, державне регулювання ринків небанківських фінансових послуг.

Важливість державного регулювання ринку фінансових послуг, перш за все, зумовлена необхідністю забезпечення єдності ринку, нагляду за функціонуванням фінансових установ і захисту прав споживачів фінансових послуг. Саме тому досить актуальним є питання щодо реформування державного регулювання ринків небанківських фінансових послуг, в частині затвердження Розпорядження Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг від 19.03.2015 № 499 “Стратегія реформування державного регулювання ринків небанківських фінансових послуг на 2015-2020 роки”, яке розглянуте в даній роботі.

Метою дослідження є напрямки реформування державного регулювання діяльності небанківських фінансових установ та інших суб'єктів нагляду на ринках небанківських фінансових послуг, яка не завжди має збалансований та системний характер.

Предметом даного дослідження є основні напрями та завдання для розвитку ринків небанківських фінансових послуг, реалізації правового й інституційно-організаційного характеру, спрямовані на розбудову ефективного державного регулювання та нагляду з метою розвитку конкурентоспроможних ринків небанківських фінансових послуг, механізми удосконалення на законодавчому рівні правової бази, що обмежується рамковим законодавством стосовно захисту прав споживачів, інвесторів, кредиторів, що разом з відсутністю спеціального законодавства по деяких небанківських фінансових установах стримує інтенсивність розвитку ринків небанківських фінансових послуг, знижує їх інвестиційну привабливість, деформує їх роль у розвитку економіки України в цілому [1].

Для забезпечення ефективної державної регуляторної політики, Розпорядженням Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг від 19.03.2015 № 499 затверджено Стратегію реформування державного регулювання ринків небанківських фінансових послуг на 2015-2020 роки.

Стратегію розроблено з урахуванням завдань, визначених Програмою діяльності Кабінету Міністрів України, Коаліційною Угодою, Стратегією сталого розвитку «Україна-2020», а також положеннями Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони [2].

Метою Стратегії є реформування державного регулювання ринків небанківських фінансових послуг для забезпечення сприятливих умов їх подальшого розвитку, підвищення інвестиційної привабливості та відновлення довіри споживачів небанківських фінансових послуг. Досягнення означеної мети буде здійснюватися за такими напрямками:

1. Дерегуляція на ринках небанківських фінансових послуг та спрощення регуляторного середовища завдяки чому буде усунуто надмірне регулювання та знято адміністративні бар'єри, оптимізовано реєстраційні та дозвільні процедури, створено сприятливі умови для ведення бізнесу, кожне рішення регулятора буде обґрунтовано і його наслідки належно прораховані.

Удосконалення діяльності регулятора та підвищення ефективності державного нагляду, що дасть змогу запровадити нову модель взаємовідносин між державним регулятором та учасниками ринків небанківських фінансових послуг, спрямована на перехід

до державного сервісу, обов'язкових консультацій з інститутами громадянського суспільства. Буде зменшено наглядове навантаження на фінансові установи, діяльність яких не несе загрози невиконання зобов'язань перед споживачами, і посилення наглядових зусиль за фінансовими установами, діяльність яких є чи може бути загрозою для виконання таких зобов'язань.

Захист інтересів споживачів фінансових послуг та відновлення довіри до ринків небанківських фінансових послуг, що сприятиме реформуванню системи захисту прав споживачів на ринках небанківських фінансових послуг та відновлено довіру до професійної діяльності учасників цих ринків.

Регуляторний вплив на розвиток ринків небанківських фінансових послуг (пріоритети), що забезпечить створення сприятливих умов для зміцнення та сталого розвитку ринків небанківських фінансових послуг, здатних забезпечувати реальний сектор економіки необхідними фінансовими ресурсами, задовольняти потреби споживачів у якісних фінансових послугах, підвищити ефективність використання коштів державного та місцевих бюджетів під час управління ризиками транспортних аварій, природніх катаклізмів та техногенних катастроф, а також створення нових робочих місць, шляхом проведення державної політики зваженого регулювання та нагляду [2]

Принципами реалізації Стратегії є забезпечення відкритості, прозорості, неупередженості, професійності, передбачуваності, законності, недискримінованої діяльності регулятора, відповідальність за дотримання законних прав та інтересів учасників ринків небанківських фінансових послуг[3].

З огляду на вищезазначене, вважаємо за доцільне в частині удосконалення реформування державного регулювання ринків небанківських фінансових послуг визначити такі чинники, як ефективність державної регуляторної політики, функціональність нормативно-правових актів, спрямованих на створення дієвого механізму державного регулювання та нагляду, зниження витрат діяльності фінансових установ, спричинених надлишковим та неефективним державним регулюванням, забезпечення конкуренції на фінансовому ринку, запобігання діяльності недобросовісних компаній, скоординованість із сучасними процесами реформування та дерегуляції економіки України із залученням громадянського суспільства [4].

Ринок небанківських фінансових послуг є життєво необхідною частиною сучасної вітчизняної ринкової економіки та головним елементом ринку фінансових послуг.

Науковий керівник: д.ю.н, доцент Солошкіна Ірина Володимирівна

Література:

- 1) Аслан О.В. Механізм державного регулювання ринку фінансових послуг/ О.В. Аслан // Науковий вісник ЧДІЕУ. - 2013- № 2. -С.167-172.
- 2) Інформація: Офіційний сайт Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://nfp.gov.ua/>.
- 3) Масляєва К. Специфіка правового статусу органів державного регулювання ринку фінансових послуг України : проблеми та шляхи їх вирішення / К. Масляєва // Юридична Україна. – 2007. – № 8. – С. 41–45.
- 4) Унінець -Ходаківська В.П. Роль державного регулювання на ринку фінансових послуг / В.П. Унінець -Ходаківська // Актуальні проблеми економіки . – 2009. - №6. – С. 238- 248.

ДОСТОВІРНІСТЬ ЕЛЕКТРОННИХ ДОКАЗІВ

Чумак Урсула Александрівна
студент-магістр юридичного факультету
Харківського національного університету
імені В. Н. Каразіна
E-mail: ursulachka@mail.ru

Ключові слова: цивільний процес, доказування, докази, електронні документи, достовірність.

Спочатку розглянемо питання, що ж таке електронні докази. Електронні докази – це будь-яка доказова інформація, що зберігається або передається у цифровому вигляді, на підставі котрої суд встановлює наявність або відсутність обставин, що обґрунтовують вимоги і заперечення сторін та інших обставин, які мають значення для вирішення справи. Нажаль наше законодавство не визнає електронних доказів як окремий вид.

Всі докази при судовому розгляді справі відповідно до ст. 58 та ст. 57 Цивільного процесуального кодексу мають відповідати ознакам належності, допустимості[1], достовірності і достатності.

Саме в цих тезах ми викладемо питання достовірності електронних доказів. Селіванов М.В. визначив, що важливими пунктами при визначенні достовірності електронних доказів, в тому числі й письмових, які були подані в електронному вигляді, є приналежність

електронного доказу певній особі та питання про захищеність інформації, наданої у такій спосіб.

Відповідно до ст. 6 ЗУ «Про електронний документообіг», електронний підпис - обов'язковий реквізит електронного документу, який використовується для ідентифікації автора та/або підписувача електронного документа іншими суб'єктами електронного документообігу [2]. На нашу думку для ідентифікації автора доцільно було б використовувати наступні факти: приналежність певного ресурсу, з якого надходили електронні файли певній особі; постійність використання для передачі електронної інформації цих ресурсів; пов'язаність переданої інформації з певною особою, та на підставі цього підтверджувати приналежність до певної особи електронних відомостей, надісланих таким чином.

Корисною є ідея, що закріплена в законодавстві ФРН з цього питання. Статтею 371 Цивільного процесуального кодексу ФРН визначено, що факт реєстрації поштової скриньки на офіційному державному електронному ресурсі (De-Mail-Konto) за певною особою, надає право суду вважати електронний документ висланий з цієї електронної адреси таким, що є приналежним до власника цієї електронної скриньки [5]. Це підтверджує можливість використання такого підходу до ідентифікації особи.

В питанні, пов'язаному із визначенням захищеності електронних доказів, варто зазначити, що на відміну від письмових доказів, викладених на папері, чи речових доказів, в електронні докази досить легко вносити певні зміни, істотно впливаючи на зміст викладеної інформації. Селіванов М.В. вважає, що достовірність електронних доказів повинна перевірятися за певними атрибутами, які їм належать, в тому числі: - ім'я файлу і тип вмісту; дата і час створення файлу; ім'я власника файлу; розмір файлу; права доступу до файлу; метод доступу до файлу [3].

Американська система зазначає, що в випадку достатньої фізичної захищеності джерела доказу, також важливо перевіряти чи можна було внести зміни до файлу за допомогою віддаленого доступу, й до цих ознак захищеності відносить такі питання: Чи комп'ютер підключений до локальної мережі? Хто має доступ до локальної мережі? Чи всі хто має доступ до локальної мережі, мають доступ до самого файлу? Як локальна мережа захищена від інших мереж? Хто має доступ до комп'ютерів мережі під час виконання трудових обов'язків та позаслужбовий час? Є комп'ютер вільним від неавторизованих додатків? Чи всі спроби доступу автоматично реєструються? Які є обмеження на доступ? Ці,

і інші потенційні питання мають безпосереднє відношення до створення повної картини контролю доступу до доказу і повинні бути розглянуті.[6]

У той же час Ворожбит С.П. притримується думки, що не можна сприймати захищеність як обов'язкову ознаку достовірності, коли мова йде про електронні докази. На її думку таке судження автоматично лишає доказової сили будь-яку інформацію, яка була отримана з мережі Інтернет, оскільки практично неможливо перевірити незмінність такої інформації [4].

Виходячи з вищезгаданого, електронні докази мають велике значення на даний момент, оскільки більшість інформації зберігаються саме в електронному вигляді. Найбільша проблема електронних доказів пов'язана із доведенням їх достовірності, тому ми вважаємо за доцільне досліджувати шляхом визначення певних атрибутів електронних файлів, таких як дата і час створення файлу, його ім'я та формат, його розмір в електронних одиницях (байтах), права доступу, та його розташування, а також шляхом аналізу доступності джерела надходження доказу для доступу з локальної мережі задля доведення ознаки захищеності.

Щодо встановлення приналежності до певної особи, то це питання можна вирішувати не тільки за допомогою електронного підпису, а також за ознакою приналежності джерела надходження інформації певній особі, поінформованості особи про це джерело, послідовності та пов'язаності інформації, що з нього надходила.

Науковий керівник: к.ю.н, доцент Селіванов Максим Володимирович

Література:

1. Цивільний Процесуальний кодекс України // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1618-15>
2. Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/851-15>
3. Селіванов М. В. Надання письмових доказів в електронному вигляді та перевірка їх достовірності. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cip.in.ua/r33280/>
4. Ворожбит С. П. Интернет как источник доказательств по гражданским делам. // Закон. –No 1, Январь2008. –С. 107–113.
5. Zivilprozessordnung in der Fassung der Bekanntmachung vom 5. Dezember 2005 (BGBl. I S. 3202; 2006 I S. 431; 2007 I S. 1781), die zuletzt durch Artikel 1 des Gesetzes vom 8. Juli 2014 (BGBl. I S. 890) geändert worden ist. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.gesetze-im-internet.de/zpo/>

6. Thomas E. Duerr, Nicholas D. Beser, Gregory P. Staisiunas. Information Assurance Applied to Authentication of Digital Evidence, October 2004, No. 4

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ ТА КЛАСИФІКАЦІЇ ФОРМИ ДЕРЖАВНОГО ПРАВЛІННЯ

Штепа Дмитро Юрійович
студент-спеціаліст юридичного факультету
Харківського національного університету
ім. В. Н. Каразіна
E-mail: shtepa.dju@gmail.com

Ключові слова: форма державного правління, проблеми визначення форми-державного правління в Україні, держава, форма держави

Події, що відбувалися в Україні під час останніх років, спричинили зростання інтересу до проблем визначення форми держави. При цьому, особлива увага приділялася формі державного правління як найбільш значущому – у загальнотеоретичному, політичному та конституційно-правовому розумінні - компоненту форми держави. Прийняття Конституції України у 1996 році та тодішні конституційні зміни викликали необхідність глибокого дослідження позитивних та негативних рис окремих форм правління.

Сучасна юридична література містить значну кількість дефініцій такого поняття як «форма державного правління». Однак після ретельного аналізу матеріалу їх можна умовно поділити на дві групи: прості та складні (складені) визначення. Прості дефініції вказують лише на найбільш суттєві ознаки поняття, не розкриваючи при цьому їх зміст. До такого підходу вдавалися у своїх роботах П. Рабінович, В. Шаповал, С. Комаров. Ці вчені, загалом, називали формою державного правління «спосіб (устрій) вищої державної влади»[3, с. 251].

У свою чергу, складні дефініції, також можна поділити на три групи. Критерієм, що відрізняє одну групу від іншої, є докладність викладу і кількість ознак, які зачіпаються автором. Класичне ускладнене визначення надає О. Ф. Скакун. Автор у навчальних посібниках, зокрема, вказує, що: «Форма правління – це спосіб утворення й організації вищих органів влади в державі». На іншому боці стоїть А. Мішина, яка характеризує форму державного правління як: «найбільше зовнішнє вираження змісту держави, зумовлено структурою і правовим становищем вищих органів державної влади». Як бачимо, подібні складні визначення часто відрізняються авторською самобутністю та надмірним індивідуалізмом.

Основною причиною подібного різноманіття є використання протилежних методів при з'ясуванні змісту явища. Дослідники, що застосовує методи дедукції зазвичай у результаті роботи отримують складні визначення, а ті, які виходять із засобів індукції, навпаки, приходять до короткого, але ємного, визначення.

Форма державного правління є предметом наукових пошуків протягом майже двох тисяч років. Тож не дивно, що до початку ХХІ століття сформувалося безліч як класичних, так і некласичних класифікацій форм державного правління. Особливо багато їх міститься у працях західноєвропейських вчених. Проте, мало хто з них далеко відходить від традиційного поділу форм державного правління на монархії та республіки. Треба додати, що монархії, у свою чергу, залежно від характеру повноважень правителя поділяються на обмежені та необмежені [5, с. 510]. Серед необмежених виділяють абсолютну та деспотичну, а серед обмежених – конституційну та станово-представницьку. Перша, тобто конституційна, поділяється на дуалістичну та парламентську.

Республіки автори, загалом, поділяють на президентські, парламентські та змішані. У працях А. Мішиної, В. Шаповала також характеризуються напівпрезидентські, суперпрезидентські, соціалістичні, директоріальні, монархічні, мілітарні республіки. Подібні доповнення класифікації, на нашу думку, є недоречними через розмитість ознак, притаманним тим чи іншим перерахованим підвидам, а також відсутність практичної ефективності такого поділу.

Деяку цінність мають некласичні класифікації форм державного правління. За ними, наприклад, виділяють єдиновладні (ідеократичні і не ідеократичні) та засновані на поділі влади (Е. Григонис), або ж поділу на «чисті» (монархія і республіка) та гібридні (монархічна республіка і республіканська монархія).

Найдавнішою формою державного правління є монархія. Вона склалася ще на етапі появи землеробських культур [1, с. 130]. Сама нерівність населення у ті часи стала джерелом і живильною основою для її утворення. Цей період охоплює цілу епоху – епоху станово-кастового розвитку, під час якого монархія досягла найбільшого розквіту.

Найсуттєвішою ознакою монархії є єдиновладдя. Це означає, що вся влада у державі належить одній особі, відсутній або слабко виражений поділ влади на гілки. Другою рисою вказаної форми правління є усунення більшої частини населення від управління країною та підзвітність органів держави не народу, а монарху. Відповідальність же самого правителя типово виключається, а його повноваження є безстроковими та передаються у спадок.

Під впливом державно-політичних процесів у світі монархія трансформувалася. У своєму первинному характері вона існує лише у ОАЕ та деяких інших арабських країнах. Сучасні ж дуалістичні та конституційні монархії не відповідають у повній мірі вказаним вище ознакам. Закономірно виникає питання: чи можна їх у такому разі взагалі відносити до монархій? На нашу думку, відповідь має бути позитивною. Адже, визначальною ознакою тут є не коло повноважень монарха, а спадковість титулу, безстроковість та історизм (традиціоналізм). На сьогодні у світі існує тридцять одна монархія.

Другим видом форми державного правління за класичною системою поділу є республіка. У політологічній та юридичній літературі її називають ще поліархією, тобто владою багатьох. Правління у державі є результатом не одноособової, а колективної діяльності. У таких країнах влада деконцетралізована – поділена між гілками влади. Хоча треба наголосити, що поділ влади між гілками також звичайно існує і в монархіях. [2, с. 13] Вищі державні органи обираються на певний строк населенням і несуть відповідальність перед народом. За своїм змістом поліархія є конституційно-правовою конструкцією, оскільки діє на основі та у межах чинних законів. Водночас, не слід забувати і про її політичну сутність, адже вона є владною системою з усіма притаманними таким утворенням ознаками. За теперішнього розвитку демократичних процесів у світі налічується більше двохсот республік, що вказує на їх широку розповсюдженість.

Таким чином, ми дійшли висновку, що теорія держави і права та конституційне право визначають форму державного правління по-різному. Це пояснюється відмінностями у предметі дослідження цих наук. Автори надають досить різні дефініції вищезгаданого поняття, однак їх умовно можна поділити на дві самостійні групи. Усунення понятійних суперечностей між цими підвидами та більш глибоке дослідження некласичних сторін монархії та республіки дозволить зробити позитивні кроки до правильного розуміння предмету дослідження. Водночас, популярні в останні роки некласичні класифікації форм державного правління, на нашу думку, у багатьох випадках лише ускладнюють вивчення тематики.

Науковий керівник: к.ю.н. Григоренко Євген Іванович

Література:

1. Алексеевко І. Г. . Форма державного правління як парадигмальна основа розвитку інституційної структури політики [Текст] : монографія / І. Г. Алексеевко ; Дніпропетр. нац. ун-т ім. О. Гончара. - Д. : Пороги, 2011. - 428 с

2. Бариська Я.О. Ефективність форми державного правління: основні критерії [Текст] / Я.О. Бариська // Актуальні проблеми правової реформи в Україні: європейський та вітчизняний досвід: матеріали науково-практичної конференції професорсько-викладацького складу юрид. ф-ту УжНУ (Ужгород, травень 2009 р.). – Ужгород, 2009. – С. 12-16.
3. Венгеров А.Б. Теория государства и права [Текст]: учебник для юридических вузов / А.Б. Венгеров. – М.: Юриспруденция, 2000. – 528 с.
4. Денисов А.И. Сущность и формы государства [Текст]: учебное пособие / А. И. Денисов. – М. : Изд-во МГУ, 1960. – 524 с.
5. Серьогіна С. Г. Форма правління: питання конституційно-правової теорії та практики [Текст] : монографія / С. Г. Серьогіна ; Нац. ун-т "Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого". - Х. : Право, 2011. - 764 с.

КРИМІНАЛІСТИЧНА ТЕХНІКА: ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ І ВДОСКОНАЛЕННЯ

Ярмак Владислав Юрійович
студент Інституту підготовки кадрів для органів юстиції
Національного юридичного університету
імені Ярослава Мудрого, м. Харків
E-mail: vladyarmak@gmail.com

Ключові слова: криміналістична техніка, завдання криміналістичної техніки, криміналістичне забезпечення, техніко-криміналістичні засоби

На сьогоднішній день використання криміналістичної техніки у процесі розкриття і розслідування злочинів є актуальним як ніколи. Це пов'язано, на наш погляд, із зростаючою суспільною потребою забезпечення захисту людей від злочинних посягань. Використання криміналістичної техніки в межах процесуальної діяльності сприяє всебічному встановленню фактичних даних по справі, їх належному процесуальному закріпленню, тощо. Належне використання засобів і методів криміналістичної техніки забезпечує виявлення і правильну оцінку матеріальних ознак злочину, у подальшому значно полегшує діяльність слідчого та суду, адже дозволяє точно закріпити доказовий матеріал.

На превеликий жаль, сучасний стан слідчої практики через відсутність належного криміналістичного забезпечення, яке може виражатись у недостатній теоретичній підготовці під час навчання, відсутності певних знань, вмінь і навичок щодо правил поведінки з технічними засобами, залишає бажати кращого. За цих умов повинна реалізовуватись практико-прикладна функція криміналістики, яка виражається у створенні відповідного

науково-методичного забезпечення використання засобів і методів криміналістичної техніки, організації впровадження їх у практику.

На думку Р. С. Белкіна, під криміналістичною технікою розуміється, з одного боку, розділ науки криміналістики, який являє собою систему наукових положень відносно технічних засобів, прийомів і методик, їх використання для отримання доказової інформації з метою розкриття та розслідування злочинів. З іншого боку, під криміналістичною технікою розуміється сукупність технічних засобів криміналістики [1, с. 143].

Дещо схоже тлумачення криміналістичної техніки пропонує й В. Я. Карлов. На його думку, криміналістична техніка — це розділ криміналістики, який являє собою систему наукових знань, а також розроблених і пристосованих на її основі технічних засобів і методів збирання, дослідження та використання криміналістичної значущої інформації в цілях встановлення істини у кримінальному судочинстві [2, с. 43].

Проаналізувавши думки вчених з цього питання, ми дійшли висновку, що на сьогодні криміналістична техніка поєднує у собі досягнення природничих, технічних, гуманітарних наук і більшістю криміналістів розглядається двояко. Перш за все, як розділ криміналістики, який складає систему наукових положень і принципів застосування і розробки технічних засобів і методів, призначених для розкриття, розслідування і попередження злочинів, а також для правильного вирішення справи у суді. По-друге, як сукупність науково-технічних засобів, спеціально розроблених або ж пристосованих для вирішення криміналістичних завдань.

Що стосується завдань криміналістичної техніки, то з цього приводу найбільш точним, на наш погляд, є висновок М. І. Скригонюка, що в загальнотеоретичному аспекті завдання криміналістичної техніки повністю збігаються із завданнями кримінального судочинства і спрямовуються на найбільш раціональне, дієве, швидке й повне розкриття та розслідування злочинів. Конкретизовані, спеціалізовані завдання криміналістичної техніки, на його думку, полягають у такому:

- 1) розробці технічних засобів та методів, що забезпечують введення у процес доведення нових джерел криміналістичної інформації;
- 2) виявленні, фіксації, вилученні слідів злочину, накопиченні та переробленні відповідної інформації;
- 3) встановленні природи утворення слідів;
- 4) встановленні тотожності джерел інформації, а також станів і властивостей групової належності;

5) опрацюванні криміналістичної інформації та використанні висновків для швидкого і повного розкриття, розслідування злочинів та їх попередження;

6) застосуванні науково обґрунтованих й апробованих прийомів, технічних засобів криміналістичної техніки [3, с. 25-26].

Удосконалення діяльності щодо використання техніко-криміналістичних засобів під час розкриття, розслідування та попередження злочинів на нашу думку можуть слугувати:

1) розширення кола засобів, що використовуються під час здійснення процесуальної діяльності. Це дасть змогу застосовувати більш сучасні технічні засоби та методи у розслідуванні злочинів, враховуючи тим самим якісно новий рівень злочинності, що на цей момент є неможливим через недостатнє матеріально-технічне забезпечення;

2) підвищення рівня криміналістичних знань та криміналістичної освіти практичних працівників шляхом програм підвищення кваліфікації щодо застосування науково-технічних засобів переоснащення практичних підрозділів, забезпечення їх більш сучасними технічними засобами.

Підсумовуючи, хотілося б зазначити, що на сьогоднішній день головними проблемами розвитку і вдосконалення криміналістичної техніки є, по-перше, відсутність належного матеріального забезпечення, а по-друге, відсутність зацікавленості у цьому з боку державних органів та посадових осіб. Як наслідок, достатність, а в певних випадках навіть відсутність належного техніко-криміналістичного забезпечення, що відповідало б сучасним умовам боротьби зі злочинністю та сприяло б підвищенню ефективності діяльності правоохоронних і судових органів.

Науковий керівник: к. ю. н., доцент Мусієнко Олег Леонідович

Література:

1. Криминалистика / под ред. Р. С. Белкина и И. М. Лузгина. — М. : Акад. МВД СССР, 1978. — 384 с.

2. Карлов В. Я. Использование криминалистической техники в расследовании преступлений : науч.-практ. пособие / В. Я. Карлов. — М. : Изд-во «Экзамен», 2006. — 192 с.

3. Скригонюк М. І. Криміналістика : підручник / М. І. Скригонюк. — К. : Атіка, 2005. — 496 с.

СТАН РОЗУМІННЯ КОНЦЕПЦІЇ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА В ПРАВОЗНАВСТВІ

Ярова Валерія Юрївна

студентка 2 курсу історичного факультету
Харківського національного педагогічного університету
імені Г.С. Сковороди
E-mail: yarovayacsv@mail.ru

Ключові слова: інформаційне суспільство, інформаційний простір, інформаційна спільнота, інформаційні ресурси.

З другої половини XX ст. у провідних країнах світу настав час постіндустріального або інформаційного суспільства, за якого головними продуктами виробництва стають не речі й енергія, а інформація та знання, які виступають не тільки способом порозуміння, а й найдорожчим товаром, найпоширенішою системою послуг та особливою формою власності. У світі постала проблема створення глобального інформаційного простору. В Україні цей процес розпочався лише на початку XXI ст. Відразу виникла потреба в розбудові орієнтованого на інтереси людей, відкритого для всіх і спрямованого на розвиток інформаційного суспільства, в якому кожен міг би створювати й накопичувати інформацію та знання, мати вільний доступ, користуватися й обмінюватися ними [5]. Адже Україна, отримавши незалежність, увійшла до складу європейських демократичних держав. І одним з основних конституційних прав громадян є право вільно збирати, зберігати, використовувати й поширювати інформацію [3, ст.34]. Це право заклало підґрунтя для розвитку й становлення інформаційного суспільства в Україні. Однак, нормативно-правова основа цього процесу, без визначеного категоріального апарату не сприяє відповідній правовій підготовці громадян держави до входження в стан інформаційного розвиненого співтовариства, як невід'ємної складової сучасного громадянського суспільства.

Актуальність теми цієї роботи обумовлена переходом сучасного українського суспільства від індустріального до інформаційного, у якому діяльність людей реалізується на основі використання послуг, що надаються за допомогою інформаційних технологій, шляхом здійснення права на інформацію, що є можливим тільки в умовах значної інформаційно-правової просвітницької роботи в цій сфері.

Значний внесок у тлумачення основних теоретичних та практичних питань інформаційного суспільства, етапи його розвитку в Україні зробили автори видання «Інформаційне суспільство. Шлях України». У ній спробували дати відповідь на питання, яким шляхом може йти Україна, та визначили цей шлях. Комплексний аналіз теоретичних і

практичних питань інформаційного суспільства в Україні дають автори аналітичної доповіді «Інформаційне суспільство в Україні: глобальні виклики та національні можливості» кандидат політичних наук Дубов Д.В., доктор філософських наук Ожеван М.А., кандидат історичних наук Гнатюк С.Л. Серед відомих українських науковців в сфері права, що розглядають правові засади інформаційного суспільства в Україні, також, слід виділити Т. А. Березу, В.Д. Гапотія, І.В. Гетьмана, В.П. Колісника, В.Г. Пилипчука, А.А. Письменицького та інших дослідників.

Мета статті полягає в аналізі сучасного стану правового забезпечення розвитку інформаційного суспільства в Україні в контексті концептуального розуміння цього поняття в правознавстві.

Об'єктом дослідження є інформаційне суспільство в Україні в юридичному категоріальному аспекті.

Методологічною основою проведеного дослідження стали загальні методи наукового пізнання, а також такі, що застосовуються в юридичній науці: методи аналізу і синтезу, формально-логічний, порівняльно-правовий тощо.

Для більш чіткого відображення стану інформаційного суспільства в Україні, необхідно визначити поняття «інформаційне суспільство». На жаль, в науці не існує чіткого визначення цього поняття, проте за характеристикою його основних ознак, які подаються у визначеннях, думки більшості дослідників є схожими.

Берега Т.А. зазначає: «Інформаційне суспільство є справді цифровим і глобальним, воно характеризується навчанням протягом усього життя, мережевим інтелектом, кремнієвою технологією. Також,

- Інформаційне – це суспільство, у якому всі можливості сучасної цивілізації використовуються на благо конкретної людини, у якому вона максимально розкривається й цілком реалізує себе;
- Інформаційне – це суспільство, націлене на впровадження, обмін і генерацію нових ідей та знань головного національного капіталу, основи стабільного розвитку держави;
- Інформаційне – це суспільство, у якому високий рівень технологічного розвитку органічно поєднується із принципами людяності, гуманізму, відкритості і відповідальності всіх його членів» [1, с.285-286].

Україна – країна, що розвивається, перебуває у стані цивілізаційної невизначеності. Для неї інформаційне суспільство радше гасло розвинутих країн, ніж реальна практика. Тому

процес переходу України до інформаційного суспільства повинен бути тісно пов'язаний з розвитком світової інформаційної спільноти.

На сучасному етапі було прийнято ряд нормативно-правових актів, які регулюють розвиток інформаційного суспільства в Україні: ЗУ «Про інформацію», ЗУ «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007 – 2015 роки», постанова Кабінету Міністрів України «Про утворення Міжгалузевої ради з питань розвитку інформаційного суспільства», розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні», наказ Міністерства освіти і науки України «Про затвердження методики формування індикаторів розвитку інформаційного суспільства» тощо. Але вони є суперечливими, неузгодженими, а від того й неефективними. На сьогодні в інформаційному законодавстві існує безліч прогалин, що є суттєвим гальмом для розвитку інформаційного суспільства.

Постановою Кабінету Міністрів від 14 січня 2009 р. було затверджено «Положення про Міжгалузову раду з питань розвитку інформаційного суспільства», яка є постійно діючим консультативно-дорадчим органом при Кабінеті Міністрів України. Її основними завданнями є підготовка та подання Кабінетові Міністрів України пропозицій щодо реалізації державної політики з питань розвитку інформаційного суспільства та інтеграції України до глобального інформаційного простору [7].

Нещодавно вийшла постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про Державне агентство з питань електронного урядування України». У ній зазначено, що одним з основних задач Агенства є реалізація державної політики у сфері розвитку інформаційного суспільства. Також, Агенство повинно інформувати громадськість про стан розвитку інформаційного суспільства та пропагувати переваги його побудови [4].

В Україні відбувається інтенсивна інформатизація більшості сфер людського життя та діяльності. Зазначений процес характеризується такими показниками:

- миттєвий і глобальний характер обміну інформацією;
- стираються відстані й державні кордони для руху інформаційних потоків;
- зростають можливості збору, обробки, зберігання, передачі інформації, доступу до неї;
- відбувається перехід до нових форм зайнятості населення, зокрема формуються нові трудові ресурси за рахунок збільшення кількості зайнятих в інформаційно/інтелектуально орієнтованих типах робіт [2, с.4];
- швидко зростає кількість сайтів в Інтернеті;

- розвиток систем і засобів телекомунікації;
- розширюється національна мережа зв'язку.

В ЗУ «Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки» зазначено очікувані результати від виконання завдань, цілей та напрямів, передбачених цим законом. На сьогодні вони є невтішними, адже меншість запланованого є виконаним:

- підвищився рівень інформаційної безпеки людини, суспільства, держави;
- ступінь розвитку інформаційно-телекомунікаційної інфраструктури, зокрема українського сегменту Інтернету;
- збільшилася частка наукоємної продукції, якість та доступність послуг освіти, науки, культури, охорони здоров'я за рахунок впровадження ІКТ;
- розширилися можливості людини отримувати доступ до національних та світових інформаційних електронних ресурсів;
- були створенні нові робочі місця, поліпшилися умови роботи і життя людини;
- були поглиблені запровадження нормативно-правових засад інформаційного суспільства [5].

Спираючись на твердження «Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні» доцільно зазначити, що сучасний стан розвитку інформаційного суспільства стикається з певним опором, що обумовлений:

- відсутністю дієвого механізму виконання завдань розвитку інформаційного суспільства;
- неефективністю роботи Міжгалузевої ради з питань розвитку інформаційного суспільства;
- економічною кризою, що призвела до зменшення обсягу фінансування робіт у рамках виконання Національної програми інформатизації і т.д [6].

Таким чином, з метою підвищення ефективності розвитку інформаційного суспільства сьогодні можна запропонувати такі шляхи подолання негативних тенденцій, зазначених вище:

- систематизація нормативно-правових актів, кодифікація – створення Інформаційного кодексу України. Відповідність системи інформаційного законодавства нормам міжнародного права з питань розвитку інформаційного суспільства;
- створення нових актів і органів, які б забезпечували повноту реалізації громадянами права на інформацію;

- навчання населення базових основ культури інформації та оволодіння навичками реалізації права на інформацію. Ці знання та вміння необхідні для повноцінності, реальності втілення ідеї інформаційного суспільства.
- підвищення рівня комп'ютерної та інформаційної грамотності населення;
- створення умов для більшої транспарентності (інформаційної відкритості) влади (законодавчих, економічних, технічних).

Науковий керівник: к.ю.н., доцент Письменицький Андрій Анатолійович.

Література:

1. Береза Т.А. Поняття інформаційного суспільства, принципи його побудови та складові компоненти. // Інформаційне суспільство. Шлях України. – К., Бібліотека інформаційного суспільства, 2004. – 309 с.
2. Інформаційне суспільство в Україні: глобальні виклики та національні можливості: аналіт. доп. / Д.В. Дубов, О.А. Ожеван, С.Л. Гнатюк. – К. : НІСД, – 2010. – 64 с.
3. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року зі змінами та доповненнями. – Харків: Парус-Друк, 2010. – 48 с.
4. Про затвердження Положення про Державне агенство з питань електронного урядування України. Постанова Кабінету Міністрів України від 1 жовтня 2014 р. № 492. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/492-2014-%D0%BF/20.10.2014./19.55>.
5. Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007–2015 роки. Закон України // Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2007, N 12, ст.102, від 9 січня 2007 року N 537-V
6. Про схвалення Стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 15 травня 2013 р. № 386-р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/386-2013-%D1%80/20.10.2014./20.00>.
7. Про утворення Міжгалузевої ради з питань розвитку електронного урядування. Постанова Кабінету Міністрів України від 14 січня 2009 р. № 4. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/4-2009-%D0%BF/20.10.2014/8.30>.

СПІВВІДНОШЕННЯ КРИМІНАЛЬНО-ПРОЦЕСУАЛЬНОГО ПРАВА ТА КРИМІНАЛІСТИКИ

Кавун Дмитро Юрійович

здобувач кафедри кримінально-правових дисциплін
юридичного факультету ХНУ імені В.Н. Каразіна

1. Розвиток криміналістики безпосередньо пов'язаний з визначенням її місця в системі юридичних наук і залежить від процесів розвитку системи права і, зокрема, трансформації кримінального та кримінально-процесуального законодавства. Криміналістика виникла як продовження кримінального права (Ганс Гросс), оскільки давала відповідь на запитання, як досліджувати способи злочинів, як їх розкривати, як встановлювати мотиви і цілі злочину та інші. Але швидко стали очевидними зв'язки наукових положень і практичних рекомендацій криміналістики з процедурними питаннями розслідування злочинів, що обумовило її тісний зв'язок з кримінальним процесом. Саме це дало підставу для визначення криміналістики як науки, яка виділилася з науки кримінального процесу (М. С. Строгович). Поступово очевидними ставали зв'язки криміналістики з кримінологією і кримінальною політикою. У дійсний час з розширенням сфери застосування криміналістики і, відповідно, предмету її досліджень значно розширилися і її зв'язки з іншими юридичними науками. У сучасних умовах всебічного зростання значення демократичних цінностей в суспільному розвитку цей напрям став актуальним і вимагає більш точного визначення місця і значення криміналістики в системі наукового знання, з урахуванням її сучасних функцій.

2. Криміналістика є спеціальною, комплексною, інтегральною юридичною наукою, бо володіє різнобічними зв'язками з багатьма галузями юридичної науки, які використовує при формуванні своїх концептуальних положень і практичних рекомендацій з розкриття і розслідування злочинів. При цьому вона не вторгається у сфери інших юридичних наук і механічно не поглинає їх положення. І в той же час сама не розчиняється в інших знаннях. Криміналістика лише синтезує різні дослідження з питань протидії злочинності, що проводяться представниками інших юридичних наук та реєструє окремі їх положення в діяльність правоохоронних органів та суду. Спираючись на досягнення інших наук, криміналістика формулює і обґрунтовує власні положення та рекомендації. Запозичені таким чином знання використовуються в криміналістиці також для створення і вдосконалення свого понятійного апарату, який повинен бути нерозривно зв'язаний з поняттями споріднених наук.

3. Криміналістика входить у комплекс кримінально-правових наук, в якому базовими для неї є кримінальне право, кримінальний процес і кримінологія. Але і теоретичні положення криміналістики використовуються цими науками для створення своїх відповідних концепцій, аргументації власних висновків, та співвідносяться як повноцінні частини єдиного цілого – системи юридичних наук кримінально-правового циклу. Ця система націлена на вирішення стратегічного завдання стримування злочинності. Зв'язки між криміналістикою та іншими науками кримінально-правового циклу постійно проявляються у динамічних процесах обміну інформацією і повинні враховуватися не лише при розробці нових законодавчих актів, а й під час правозастосовної діяльності.

Об'єкт пізнання криміналістики складає два взаємопов'язані види людської діяльності (негативної і позитивної) – «злочинна діяльність – діяльність з виявлення, розслідування і попередження злочинів». Відповідно до структури об'єкта криміналістики визначається і предмет її дослідження. У сучасних наукових працях, як правило, констатується (з певними редакційними особливостями), що в предмет криміналістики входять дві групи закономірностей: 1) закономірності механізму вчинення злочинів та їх відображення у навколишньому середовищі; 2) закономірності, що проявляються в діяльності з розкриття і попередження злочинів. Названі закономірності слугують основою для розробки рекомендацій щодо засобів, способів і методів збирання, оцінки і використання доказів. Так, наприклад, кримінальне право вивчає першу частину зазначеного об'єкта (злочинність) з точки зору нормативного визначення злочинами певних діянь, які є суспільно небезпечними, їх ознак, що знаходить відображення в понятті складу злочину. На наш погляд, цією наукою досліджується і друга частина об'єкта (протидія злочинності), наслідком чого є нормативне визначення видів і міри покарань за вчинення злочинів різних видів. Зв'язок кримінального права і криміналістики обумовлюється тим, що ці науки спільно вивчають злочинність, хоча і під різними кутами зору. Кримінально-правові положення і поняття («суб'єкт злочину», «склад злочину», «спосіб злочину», «співучасть у злочині») є вихідними при формуванні криміналістичних характеристик злочинів окремих видів для розроблення відповідних методик розслідування. Також кримінально-правові норми і відповідні теоретичні положення використовуються при формулюванні багатьох теоретичних положень і рекомендацій криміналістичної тактики (наприклад, тактичних прийомів допиту підозрюваного, свідків, потерпілих).

4. Проблематика співвідношення криміналістики з кримінально-процесуальним правом залишається актуальною протягом досить тривалого часу та окремі питання якої

були об'єктом дослідження багатьох відомих вітчизняних і зарубіжних вчених-криміналістів (О.Я. Баєв, В.П. Бахін, Р.С. Белкін, О.М. Васильєв, А.І. Вінберг, О.І. Возгрін, О.Ю. Головін, В.І. Громов, Л.Я. Драпкін, А.В. Дулов, Є.У. Зіцер, Г.О. Зорін, Є.П. Іщенко, А.О. Кавалієріс, В.Н. Карагодін, Н.С. Карпов, З.І. Кірсанов, В.Я. Колдін, В.О. Коновалова, С.Ю. Косарєв, В.І. Лебедєв, Г.Ю. Маннс, Г.А. Матусовський, С.П. Митричев, Є.В. Німанде, В.О. Образцов, М.А. Погорецький, А.С. Подшибякін, В.Д. Пчолкін, Є.Р. Росинська, Т.О. Сєдова, Є.В. Смахтін, М.С. Строгович, П.І. Тарасов-Родіонов, В.Н. Терехович, С.М. Трегубов, О.Г. Філіпов, О.В. Челишева, М.А. Чельцов, Б.М. Шавер, В.Ю. Шепітько, А.О. Ейсман, А.О. Ексархопуло, О.О. Юхно, М.П. Яблоков, І.М. Якимов та ін.) Інтерес до зазначеної проблеми з боку авторитетних учених раніше був безумовно закономірним у період становлення криміналістики і заклав міцний фундамент для подальшого розвитку наукової думки в цьому напрямку. У сучасних же умовах динамічної трансформації наукових знань, актуальність питання щодо визначення зв'язків криміналістики з кримінально-процесуальним правом обумовлена появою нових форм злочинної діяльності, а також кардинальними змінами в вітчизняному кримінальному процесуальному законодавстві.

Зв'язок криміналістики і кримінального процесу визначається тим, що ці дві науки мають спільний об'єкт вивчення, яким виступає діяльність з розслідування злочинів. Криміналістика виконує підпорядковану функцію – її рекомендації ґрунтуються на процесуальних положеннях і фактично спрямовані на реалізацію процесуальних приписів. Кримінально-процесуальна наука визначає статус учасників кримінального процесу, порядок проведення слідчих дій і, відповідно, межі застосування тактичних прийомів, науково-технічних засобів, методичних рекомендацій. З іншого боку, сформульовані криміналістичні положення і рекомендації неодноразово відтворювалися у статтях кримінально-процесуального законодавства, перетворюючись у його приписи.

Аналіз історії виникнення та розвитку наукових уявлень щодо природи та предмета криміналістики дає підстави для її визначення як науки про систему принципів і методів пізнання механізму злочинної діяльності та діяльності з розслідування і розкриття злочинів. Її предметом є певні закономірності, які проявляються у даних видах діяльності, та обумовлюють зв'язок криміналістики з іншими юридичними науками, що вивчають злочинність та пропонують заходи протидії їй. Зв'язок криміналістики з нормами права (кримінального, кримінально-процесуального та іншими) робить її юридичною наукою, яка входить до циклу кримінально-правових наук. Наукові положення і рекомендації криміналістики реалізуються в

діяльності правоохоронних органів і суду через функції певних суб'єктів, що дає підстави для виділення особливого виду діяльності – криміналістичної діяльності.

5. Слід зазначити, що у зв'язку з включенням Кримінальним процесуальним кодексом України 2012 р. негласних слідчих (розшукових) дій до системи способів збирання доказів процесуальна і непроцесуальна форми розслідування злочинів набули нового вигляду. Зокрема, це стимулювало взаємопроникнення криміналістики і теорії оперативно-розшукової діяльності. Поряд із цим відбулося суттєве розширення повноважень захисника (адвоката), а також повноважень експерта, що фактично тягне за собою розширення кола суб'єктів застосування криміналістичних знань. При цьому регламентована раніше спеціальними нормативно-правовими актами система діяльності правоохоронних органів вступає в протиріччя з вимогами кримінального процесуального законодавства України. На цьому тлі цілком логічним кроком нам вбачається здійснення окремої правової регламентації криміналістичної діяльності з метою об'єднання всіх її питань в єдине ціле і розмежування з іншими видами діяльності, пов'язаних з протидією злочинності. Окрема правова регламентація криміналістичної діяльності може знайти ефективну реалізацію, зокрема, у створенні «Особливої частини» Кримінального процесуального кодексу України.

Науковий керівник: д.ю.н., доц. Даньшин М.В.

ВІДОМОСТІ ПРО НАУКОВИХ КЕРІВНИКІВ

Абламський С.Є.	викладач кафедри кримінального процесу факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства Харківського національного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук
Бабанін С.В.	доцент кафедри кримінального права та кримінології Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент
Барабаш А.Г.	доцент кафедри правового регулювання економіки юридичного факультету ЧНТУ, кандидат юридичних наук, доцент
Бондаренко О.О.	доцент кафедри правосуддя юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, кандидат юридичних наук, доцент
Бурлаков С.Ю.	доцент кафедри цивільно – правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н Каразіна, кандидат юридичних наук, доцент
Венедіктова І.В.	завідувач кафедри цивільно-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, доктор юридичних наук, професор
Віндюк А.В.	професор кафедри туризму та готельно-ресторанної справи Інституту здоров'я, спорту та туризму класичного приватного університету, доктор педагогічних наук
Волобуєв А.Ф.	професор кафедри кримінально-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна доктор юридичних наук, професор
Грабовецький О.І.	старший викладач НАТІ НУБІП України
Григоренко Є.І.	доцент кафедри державно – правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна, кандидат юридичних наук
Гринько Л.П.	доцент кафедри правосуддя Полтавського юридичного інституту НЮУ імені Ярослава Мудрого, кандидат юридичних наук
Гришина Н.В.	доцент кафедри державно – правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, кандидат юридичних наук, доцент
Даньшин М.В.	заступник декана юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н.Каразіна з наукової роботи, професор кафедри кримінально-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного

Дідич Т.О.	університету імені В.Н.Каразіна, доктор юридичних наук, доцент
Дробчак А.Л.	кандидат юридичних наук, доцент
Єдин Р.В.	старший викладач Національного університету «Одеська юридична академія»
Єпіфанова Ю.С.	старший викладач кафедри кримінального процесу факультету з підготовки фахівців для підрозділів слідства Харківського національного університету внутрішніх справ
Житний О.О.	доцент кафедри цивільно – правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н Каразіна, кандидат юридичних наук, доцент
Жук Н.А.	професор кафедри кримінально-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, доктор юридичних наук, професор
Зарубей В.В.	доцент кафедри державно-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, кандидат юридичних наук, доцент
Кагановська Т.Є.	професор кафедри досудового розслідування ННПФПСКМ кандидат юридичних наук, доцент
Кикоть П.В.	декан юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, доктор юридичних наук, професор, Заслужений юрист України
Кочура О.О.	доцент кафедри правового регулювання економіки ДВНЗ «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана», кандидат юридичних наук
Краснов Є.В.	доцент кафедри кримінального процесу факультету підготовки фахівців для підрозділів слідства ХНУВС, кандидат юридичних наук
Криволапов Б.М.	доцент кафедри трудового права та права соціального забезпечення Національного університету «Одеська юридична академія», кандидат юридичних наук, доцент
Кулачок-Тітова Л.В.	доцент кафедри міжнародного приватного права Інституту міжнародних відносин Київського національного університету ім.Т.Г.Шевченка, кандидат юридичних наук
	заступник декана юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна з навчальної роботи, доцент кафедри державно-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного

Кучер Т.М.	університету імені В.Н.Каразіна, кандидат юридичних наук, доцент асистент кафедри нотаріального та виконавчого процесу і адвокатури Київського національного університету імені Тараса Шевченка, кандидат юридичних наук
Лантінов Я.О.	доцент кафедри кримінально-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, кандидат юридичних наук, доцент
Лісніча Т.В.	доцент кафедри цивільно – правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н Каразіна, кандидат юридичних наук
Лук'янець Д.М.	професор кафедри державно-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, доктор юридичних наук, професор
Магда С.О.	доцент кафедри правосуддя юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, кандидат юридичних наук, доцент
Маланчук П. М.	доцент кафедри кримінально-правових дисциплін ДВНЗ «Українська академія банківської справи Національного банку України», кандидат юридичних наук
Мічурін Є.О.	професор кафедри цивільно-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, доктор юридичних наук, професор
Мусієнко О.Л.	доцент кафедри криміналістики Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, кандидат юридичних наук, доцент
Ніщимна С.О.	декан факультету господарського права та соціального забезпечення Чернігівського національного технологічного університету, доктор юридичних наук, професор
Остапенко О.І.	доктор юридичних наук, професор
Пейчев К.П.	доцент кафедри цивільно-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, кандидат юридичних наук, доцент
Передерій О.С.	заступник декана юридичного факультету по роботі з іноземними студентами, доцент кафедри державно-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, кандидат юридичних наук, доцент
Письменицький А.А.	доцент кафедри правознавства, історичного факультету Харківського національного

Плетенець В.М.	педагогічного університету імені Г.С. Сковороди, кандидат юридичних наук, доцент
Рожественська О.С.	доцент кафедри криміналістики, судової медицини та психіатрії Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент, майор міліції
Розгон О.В.	доцент кафедри державно-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, кандидат юридичних наук, доцент
Ростовська К.В.	доцент кафедри цивільно-правових дисциплін Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, кандидат юридичних наук, доцент
Селіванов М.В.	доцент кафедри державно-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, кандидат юридичних наук
Селіванов М.В.	доцент кафедри цивільно-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, кандидат юридичних наук
Слинько Д.В.	доцент кафедри державно-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, кандидат юридичних наук, доцент
Слінько Д.С.	доцент кафедри кримінально-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, кандидат юридичних наук
Солошкіна І.В.	доцент кафедри державно-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, доктор юридичних наук, доцент
Стародубцев А.А.	професор кафедри державно-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, доктор юридичних наук
Стефанчук Р.О.	професор кафедри цивільно-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, член-кореспондент Національної академії правових наук України, доктор юридичних наук, професор
Усеїнова Г.С.	старший викладач кафедри правосуддя юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, кандидат юридичних наук
Устименко О.А.	старший викладач кафедри цивільно-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, кандидат юридичних наук

Тильчик О.В.	доцент кафедри управління, адміністративного права і процесу та адміністративної діяльності Національного університету державної податкової служби України, кандидат юридичних наук
Храмцов О.М.	доцент кафедри кримінально-правових дисциплін юридичного факультету Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна, кандидат юридичних наук, доцент
Цимбал П.В.	завідувач кафедри кримінального права, процесу та криміналістики Національного університету державної податкової служби України, доктор юридичних наук, професор
Чаплинський К.О.	начальник кафедри криміналістики, судової медицини та психіатрії Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ, доктор юридичних наук, професор, полковник міліції
Янович Ю. П.	доцент кафедри правосуддя юридичного факультету Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна, кандидат юридичних наук, доцент
Ярмиш О.Н.	доктор юридичних наук, професор

ЗМІСТ

ВСТУПНЕ СЛОВО	4
Агапов О.О. <i>Склад земель водного фонду</i>	6
Байлыев К.А. <i>Некоторые особенности противодействия организованной преступности</i>	9
Беспала Т.С. <i>Щодо запобігання жіночої злочинності</i>	14
Белоус А.В. <i>Реалізація права на інформацію в адміністративному праві</i>	18
Белоус Л.В. <i>Необхідність уніфікації норм міжнародного приватного права</i>	20
Бідамірчі К.І. <i>Заборона дискримінації в міжнародних нормативно-правових актах</i>	23
Бідняк Г.С. <i>Окремі аспекти техніко-криміналістичної експертизи документів при розслідуванні шахрайств</i>	27
Богданов М.Є. <i>Проблеми визначення поняття принципів адміністративного судочинства</i>	31
Божко Д.В. <i>Становлення та розвиток соціального забезпечення у зв'язку із тимчасовою непрацездатністю</i>	38
Брусова В.А. <i>Поняття та правові ознаки реклами</i>	44
Волков Е.К. <i>Правова природа державної реєстрації на нерухоме майно</i>	49
Гавриш К.О. <i>Проблеми доступу до правосуддя в Україні</i>	56
Галкіна В.Е. <i>Суб'єкти права на обов'язкову частку у спадщині</i>	59
Герман К.Ю. <i>Порівняльний аналіз розуміння свободи як філософської та правової категорії</i>	62
Гільбурт А.М. <i>Реформування державної служби з врахуванням європейського досвіду</i>	65
Гірська А.І. <i>Теоретичні основи взаємодії та взаємозв'язку гілок державної влади</i>	68
Гобленко К.В. <i>Альтернативне врегулювання спорів в приватному праві</i>	73
Годунов В.С. <i>Особливості функціонування ювенальної юстиції в Україні</i>	75

Головко А.А. <i>Штраф як вид адміністративно-правової санкції</i>	78
Горбатова Д.І. <i>Кримінальна відповідальність за злочинні порушення порядку трансплантації органів або тканин людини: проблеми та шляхи їх вирішення</i>	80
Григорян М.Р. <i>Проблеми соціального забезпечення державних службовців в Україні: зарубіжний досвід</i>	87
Гришина Н.В. <i>Адміністративне право як поліструктурна галузь права.</i>	93
Гуков Д.Р. <i>Морально-етичні аспекти прийняття пропозиції, обіцянки або отримання неправомірної вигоди</i>	96
Дембовський В.О. <i>Місце категорії “погроза” серед ознак складу злочину, передбаченого ч. 1 ст. 345 Кримінального кодексу України</i>	98
Дзюбенко Б.І. <i>Щодо особи злочинця як елементу криміналістичної характеристики вбивств на замовлення</i>	103
Дорофієнко А.С. <i>Закордонний досвід організації та функціонування державної служби</i>	106
Дроздова О.В. <i>Правова природа відносин із надання медичної допомоги</i>	116
Друппова К.О. <i>Відвід експерта в провадженні з адміністративного судочинства</i>	119
Єдин Р.В., Погосян Л.А. <i>Окремі питання закриття кримінального провадження на підставі п. 8 ч. 1 ст. 284 КПК України</i>	125
Жук М.В. <i>Конституційне правосуддя України у контексті світових моделей конституційної юстиції</i>	128
Золотухіна О.М. <i>Наукове пізнання функціонального призначення нотаріату: питання методології</i>	131
Зубаха Д.В. <i>Особа злочинця вбивств вчинених на замовлення: криміналістичний аспект</i>	136
Ишанкулиев А.М. <i>Уголовно-правовой аспект отграничения хищений от присвоения найденного имущества, забытых или вещей оставленных без присмотра.</i>	140
Ісвлєва Л.І. <i>Інформаційні заходи запобігання і протидії корупції</i>	142
Іщенко Л.В. <i>Правове регулювання обмеження свободи слова у теле – і радіо ефірі</i>	145

Кагановська Т.Є. <i>Концептуальні засади формування комунікативної компетенції державних службовців</i>	150
Казарян К.Г. <i>The problem of children rights protection in Germany</i>	153
Кайван Г.А. <i>Вимоги до юридичних фактів як підстави виникнення правових відносин</i>	155
Каленіченко Л.І <i>Категорія соціальної відповідальності у юридичній науці</i>	157
Калмикова О.О. <i>Адміністративно-правові засади протидії корупції в органах внутрішніх справ в Україні</i>	161
Кім К.В. <i>Щодо поняття «конфлікт інтересів» на державній службі</i>	166
Коваль В.А. <i>Взаємозв'язок позитивного та природного права</i>	168
Коваль І.В. <i>Значення інституту Lex Mercatoria в сучасному комерційному обороті</i>	172
Кольга Т.О. <i>Управління активами інститутів спільного інвестування в Україні</i>	175
Коссе Є.К. <i>Европейский Суд по правам человека как субъект защиты в уголовном производстве</i>	177
Костира О.М. <i>Особливості допиту за фактами грабежів та розбоїв, вчинених раніше засудженими особами</i>	180
Костуренко Т.В. <i>Деякі особливості проведення допиту малолітніх осіб</i>	183
Кравченко А.Г. <i>Міжнародно-правове регулювання забезпечення прав споживачів</i>	186
Кравчук В.Р. <i>Особливості звільнення керівника юридичної особи на вимогу профспілкової організації</i>	189
Криворучко Д. І. <i>Особливості організації та тактики проведення слідчого експерименту у кримінальних провадженнях за грабежами та розбоями, вчиненими раніше засудженими особами</i>	195
Крупко Я.М., Юрчик А.В. <i>Правові засади міжбюджетних відносин та розподілу коштів між ланками бюджету</i>	199
Кужукбаев С.А. <i>История зарождения и становления института парламента в странах Европы</i>	202
Купа І.В. <i>Державне регулювання процесу отримання вищої освіти вагітними жінками в Україні</i>	206
Курафєєва Т.С. <i>Правові аспекти затримання та допиту підозрюваного в сучасній Україні</i>	207
Куц А.В. <i>Правові засади охорони інформаційної безпеки від порушень засобами масової інформації</i>	211

Кучер Ю.В. <i>Реалізація права на спадкування особами, які не досягли повноліття</i>	218
Левчук С.С. <i>Політико-правові аспекти встановлення нацистського режиму в Німеччині 1933-1945 рр.</i>	221
Линник О.В. <i>Цифровий електронний підпис – захист від підробки електронного документа</i>	228
Ліщенко А.І. <i>Участь перекладача в кримінальному провадженні України</i>	232
Людькова І.І. <i>Проблема визначення адміністративно-правового статусу національного агентства України з питань державної служби</i>	236
Лютий В.В. <i>Особливості проведення огляду місця незаконного заволодіння транспортним засобом, вчиненого організованими групами</i>	240
Магновський І.Й. <i>Регіон в адміністративно-територіальному вимірі сучасної України</i>	242
Макушин В.В. <i>Про окремі аспекти застосування імітування обстановки злочину як форми контролю за вчиненням злочину</i>	247
Мандрик А.Ю. <i>Щодо основних історико-правових джерел з формування інституту кримінального покарання на території воліні в IX-XIII ст.</i>	249
Мацегора Г.В. <i>Реалізація засади змагальності в кримінальному процесі при проведенні слідчих (розшукових) та негласних слідчих (розшукових) дій</i>	253
Мачула І.О. <i>Зіставлення недопустимості доказів у сучасному кримінальному процесі з допустимістю</i>	256
Медведенко Ю.В. <i>Деякі питання захисту персональних даних, що використовуються в електронній комерції за законодавством України</i>	260
Міщенко А.П. <i>Аналіз правового статусу дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування</i>	263
Мухітова І.Ф. <i>Кримінально-правова характеристика незаконного заволодіння транспортними засобами</i>	268
Недогібченко Н.І., Пильгун Н.В. <i>Теоретичні аспекти інтеграційних процесів в Україні</i>	271
Немченко Б.М. <i>Сутність спеціальних знань у кримінальному провадженні</i>	274
Новік Ю.Ю. <i>Поняття господарсько-правових санкцій у контексті господарсько-правової відповідальності</i>	277
Овдієнко Г.В. <i>Глобалізація як фактор впливу на державне регулювання економічних процесів в</i>	279

структурі громадянського суспільства

Онїка Я.В.

До питання про правову природу лісових сервітутів 286

Остапчук Р.В.

Структура антикорупційної політики держави 290

Пазич Т.В.

Теоретичні основи формування та розвитку митної політики в Україні 292

Пахомова В.А.

Особливості криміналістичної характеристики злочинів, пов'язаних з незаконною трансплантацією органів 297

Петров О.І.

Особливості встановлення психологічного контакту під час допиту підозрюваних при розслідуванні втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність 303

Пилаєва В.М.

Шляхи адаптації вітчизняного законодавства до правових норм Європейського Союзу у сфері забезпечення принципів діяльності органів виконавчої влади в Україні 306

Погосян Л.А.

Окремі питання закриття кримінального провадження на підставі п. 8 ч. 1 ст. 284 КПК України 310

Покотило Л.А.

Актуальні питання механізму державної реєстрації припинення суб'єктів господарювання 313

Поліванова І.О.

Поняття обшуку у кримінальному провадженні 319

Полуектов С.В.

Види договору лізингу 321

Помігуєв Я.О.

Україна як держава перехідного типу 325

Попова Г.О.

Цивільно-правова відповідальність за неправомірне розголошення лікарської таємниці 328

Прасол К.Ю.

До питання про кримінально-правову характеристику диверсій 330

Ральченко І.М.

До проблеми соціально-правової обумовленості криміналізації злочинів проти осіб та установ, що мають міжнародний захист 334

Редька В.В.

Особливості судово-медичної експертизи трупів новонароджених і плодів 338

Рижков В.С.

Щодо криміналістичної характеристики згвалтування 342

Рильцова Є.Ю.

Проблеми законодавчого визначення комп'ютерної програми у різних країнах світу 347

Річко О.О.

Поняття адміністративно-процесуального доказування 351

Рогова А.В. <i>Зарубіжний досвід кримінально-правової охорони сфери обігу предметів, які забезпечують організаційно-управлінську діяльність</i>	354
Рогова О.Д. <i>Поняття та способи захисту прав інтелектуальної власності</i>	358
Розгон О.В. <i>До питання про визначення терміну «медіація»</i>	366
Рой Р.М. <i>Проблемні аспекти визначення обсягу цивільної дієздатності заповідача</i>	370
Савченко В.О. <i>Право власності на своє тіло: межі северенітету особистості</i>	373
Самофал А.Ю. <i>Поєднання нормативного та договірного регулювання оплати праці як соціальна гарантія для працівників</i>	375
Самохатко А.А. <i>Встановлення психологічного контакту при допиті</i>	381
Саян С.М. <i>Підстави кримінальної відповідальності за інсценування самогубства з метою приховування вбивства</i>	386
Світлов С.І. <i>Закріплення права на повагу до гідності у міжнародному та вітчизняному законодавстві</i>	390
Серая А.К. <i>Деякі аспекти доступу до професії нотаріуса в Україні</i>	393
Симоненко Т.В. <i>Поняття державно-приватного партнерства в Україні</i>	397
Сімавонян І.В. <i>Сутність та специфіка авторського договору у сфері рекламної діяльності</i>	401
Скрипніков В.О. <i>Актуальні кримінально-правові проблеми правомірності затримання особи, що вчинила злочин</i>	405
Слинько Д.В. <i>Загальнотеоретична характеристика установчого процесу</i>	409
Слінько Д.С. <i>Деякі аспекти кримінально-процесуальних елементів протидії злочинності</i>	412
Смоляк Г.О. <i>Забезпечення прав підозрюваного і обвинуваченого під час ініціювання та укладання угод у кримінальному провадженні</i>	416
Смутьська А.В. <i>Акмеологічний контекст професійного становлення особистості майбутнього правознавця</i>	419
Сорока І.В. <i>Спосіб вчинення, як елемент криміналістичної характеристики крадіжки чужого майна громадян, вчинених групами неповнолітніх</i>	424

Співак Г.С. <i>Environmental problems of the world</i>	428
Степаненко Т.В. <i>Щодо преюдиціальної сили рішення суду за позовом про захит прав та інтересів невизначеного кола осіб</i>	431
Стеценко Ю.В. <i>Поняття та особливості спадкового договору за законодавством України</i>	434
Сторчак А.С. <i>Переваги та недоліки домашнього арешту як запобіжного заходу. Шляхи вдосконалення.</i>	437
Стрункіс М.М. <i>Міжнародний досвід протидії корупції</i>	441
Танырбердиев Р.Ю. <i>Существенные условия договора мены жилья</i>	445
Тарасова О.П. <i>Відмежування самовільного залишення військової частини або місця служби та дезертирства</i>	447
Теличко М.В. <i>Відповідальність за порушення процедури державної реєстрації речових прав на нерухоме майно та їх обтяжень</i>	452
Тесленко Н.В. <i>Проблема порушення авторського права в Україні</i>	459
Трепілець В.О. <i>Звернення до суду з клопотанням про звільнення особи від кримінальної відповідальності як форма закінчення досудового розслідування</i>	462
Усєйнова А.С. <i>Наследие отечественной пенитенциарной системы</i>	466
Федосєєва С.В. <i>Механізм організації правового виховання</i>	468
Фефелова І.М. <i>Застосування практики Європейського Суду з прав людини у кримінальному провадженні</i>	471
Хопта О.С. <i>Теоретико-правові аспекти принципів судочинства в системі принципів права: проблеми та перспективи наукового пізнання</i>	474
Цветкова К.О. <i>Авторське право у мережі інтернет</i>	478
Цибань А.А. <i>Поняття публічних фізичних осіб за законодавством України</i>	481
Черняк К.Е. <i>Житло як об'єкт цивільного права та особливості його спадкування</i>	483
Черняк Ю.А. <i>Актуальні питання реформування державного регулювання ринків небанківських фінансових послуг в Україні</i>	487

Чумак У.А. <i>Достовірність електронних доказів</i>	490
Штепа Д.Ю. <i>Основні підходи до визначення поняття та класифікації форми державного правління</i>	493
Ярмак В.Ю. <i>Криміналістична техніка: проблеми розвитку і вдосконалення</i>	496
Ярова В.Ю. <i>Стан розуміння концепції інформаційного суспільства в правознавстві</i>	499
Кавун Дмитро Юрійович <i>«Співвідношення кримінально-процесуального права та криміналістики»</i>	504
ВІДОМОСТІ ПРО НАУКОВИХ КЕРІВНИКІВ	513